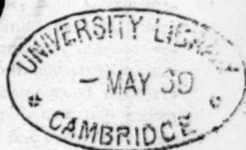
GULIELMI OCCHAMI,

DOCTORIS INVINCIBILIS, ET NOMINALIUM PRINCIPIS,

Summa Totius LOGICÆ.

In Lucem denuo Vindicata.

OXONIÆ,

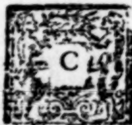
Typis L. L. Acad. Typog. Impensis J. Crosley

Anno Domini M. DC. LXXV.

hujus tractatus intentio ut auctor in proœmio dicit
est regulas logicæ artis in uno colligere

PRÆFATIO.

Um studiosorum palatis haud ingrata fuerunt libamina, quæ non ita pridem è Nominalium penu deprompta sunt; apud animum statuimus aliquid etiam ulterius in eadem disserendi via experiri. Ecquid autem melius, ecquid optabilius præstare possumus, quam ipsos scientiæ hujus fontes aperire, & sacra exinde pocula sitientibus propinare? Et in hoc quidem instituto plurima nostris conatibus favere, & industriam invitare censemus. Illudque inter prima, quod cum Occhami operum editionem literati omnes appeterent, nonnulli etiam meditarentur; nobis tamen iste honos, quasi tacito omnium consensu, reservari videretur. Quæ reliquos ab edendo terrent rationes nos acrius incitare debent; & dum alii nihil adversus sua commoda vel opiniones admittunt, nobis honestius foret omnia disciplinarum profectui conducentia in publicum proferre; & veritati litare, dum ingenio rationique velificamur. Romæ quidem ante aliquot annos inita est cura Occhami opera prælo subjiciendi, sed non ultra quatuor Physicorum libros processit; illi vero subito devorati reliquorum æque ac sui sitim ulteriorem accenderunt; & talis ferculi delibatio non saturavit appetitum, sed creavit. Parisiis, aliisque Academiis, nihil ultra vota, desideria, mutuaque hortamina tentatum est. Quare nobis quasi derelictum videtur onus ipsius opera denuo in lucem producendi.

Non hinc longe in cognomini oppidulo apud Regnos ipsemet Author Invincibilis *natus est, hic vero in Collegio*

illo fœcundissimo doctorum seminario, quod Mertonense dicimus, educatus; ibi totius doctrinæ suæ fundamenta, & gloriæ tyrocinium posuit. Joannis Duns Scoti Collegæ sui, & licet aliquanto senioris, σύγχρονου tamen, eruditionis fama viri ingeniosissimi industriam expergefecit; unde laudibilis quidem ipsis, toti vero literatorum orbi utilis, orta est æmulatio. Et sane mirum non est, si ex tantorum ingeniorum attritu flammæ tandem totum mundum illustratura emicuerint. Ex illo enim Realium, ex Occhamo nostro Nominalium, Scholæ initium sumpserunt. Verum quidem est Aventinum (Annal. Boiorum lib. 6.) ut & alios nonnullos, horum originem à Roscelino quodam Parisiensi deducere; sed cum quis, qualisve fuerit, quid dixerit, scripseritve non innotescat, à constanti eruditorum traditione Occhamo primordia ipsius disciplinæ tribuente recedendum non est. Maxime cum ibidem alios etiam errores suos in eodem negotio propalet Aventinus —— Eo ipso [*Roscelino*], *inquit*, Authore, duo Aristotelicorum & Peripateticorum genera esse cœperunt. Unum illud vetus, locuples in rebus procreandis, quod scientiam rerum sibi vendicat, quamobrem Reales vocantur. Alterum novum, quod eam distrahit; Nominales ideo nuncupati, quod avari rerum, prodigi nominum atque notionum, verborum videntur esse assertores. *Quomodo* ex eodem ipso *dissimiles adeo, sibique mutuo prorsus adversantes, rivuli profluxerunt, non tam creditu quam conceptu difficile est. Sed illud magis, quod Nominales tanquam rerum avaros, verborumque solummodo prodigos, Philosophiæ eorum omnino nescius, insimulet. Ecquis enim non statim imaginaretur ipsos non ex Philosophorum censu, sed potius ex eorum numero esse, qui ora semper soluta, aperta & liberalia, manus vero strictas, clausas, illiberales gerant. Verum sive Aventinus ita senserit, vel obscure tantum rei veritatem expresserit, parum refert: Illud verum est, quod sicut Reales dicti sunt, eo quod vocibus omnibus res, & plerumque diversas, significari; eoquemod*

Hic Roscelino refert ut nominalium scholae auctor, sed ab illo Abelardus et Ockamus noster dissedunt - ut conceptuales magis quam nominales proprie dicti - Doctrinae hujus in temporibus recentibus auctor fuit Abelardus ut exhibuit prin Cousinus -

modo difficultates tum Physicas, tum Theologicas expediri, censuerint. Ita Nominales appellati, quia res præter eas in mundo existentes non agnoscant, quæ suis nominibus ab omnibus notis, iisque paucis, insigniuntur. Totam vero reliquorum nominum farraginem non diversas res, sed plerunque easdem diversimode ab intellectu consideratas, exhibere dixerunt,

Cum enim vidisset Mortalium omnium acutissimus Occhamus, tam immodicam rerum multiplicationem, novorumque entium assidue pullulantium stupendam progeniem: dissipandi primum commentitia illa, Scientiarum Universitatem obruitura, examina; dein & creandi licentiam, dicam an lasciviam, coercendi, consilium habuit. Et quidem realium entium numerum intra Dei creationem constituens, alia, quæ tunc temporis adeo importune inter ea locum sedemque ambiebant, in proprias origines, i.e. humanum intellectum, compulit; & excrescentium entitatum, distinctionum, & difficultatum multitudinem amputavit. Vidit enim primus ille sermonem loquelamque artificiose, non tamen accurate & philosophice, fabricata: ideoque facultatem hanc loquendi nobis à Numine concessam, ut intellectus nostri conceptus compendiose & eleganter expromeremus. Reperit, & quidem non admodum difficulter, universalia, respectiva, quantitatem aliam à quantis, formalitates, modos, & sexcenta istiusmodi inter alios Philosophos recepta & acriter disputata, ab omnium conditore nunquam fuisse facta. Unde vero provenirent non adeo facile exploravit, donec Linguarum penetralia reserans ibi modulos eorum typosque, necnon & causam, conspexit. Quare cum alii Philosophi maximis difficultatibus laborarent, de distinctionibus, relationibus, aliisque pluribus Articulis, solus ille sagaci indagatione artificii loquelæ omnia perspicua admodum & manifesta reddidit; adeo ut exoriente ipsius doctrina tota Scholarum turba sese illustratam cernens in ejus sententiam & modum explicandi libenter concessit: & cum se victam,

illum

illum revera Invincibilem, *confessa est. Et serio animadverti ab omnibus velim quantum debeatur illi qui intellectum aperire, objecta ejus ordinare, actuumque modum methodumque describere, & hac ratione philosophicas controversias in arctum coercere, tanto ingenio, tantaque solertia, sed & perspicuitate majori, aggressus sit.*

Hoc inter multos clare perspexit magnus ille Jul. Scaliger, qui eum appellat omnium mortalium subtilissimum (*Exercit.* 65. 4.) Cujus ingenium, *inquit*, ingenia omnia vetera subvertit, nova ad invictas insanias ob incomprehensibiles subtilitates fabricavit atque conformavit,(*Exercit.* 324.) *Haud gravate equidem Scaligero concedam, aliquot eorum regulas, cum ad pauca sese extendant, & præcipiti concipiendi acumine consistant, utilius forsan ab hominibus negotiosis posse omitti. Verum sunt etiam quibus vacat & jucundum est abditos illorum sinus & intricatiores argumentorum latebras excutere. Quin & ipsa mens veritatis investigatiori assueta raro quiescit, donec omnia, etiam minima, ambiguitatis momenta excusserit, manifestamque in lucem protraxerit. Mathematicis non imputantur ultra naturæ opera subtilitates suæ; neque Philosophis invidentur experimenta lucifera; nec video cur solis Logicis vitio vertatur quod minutiora persequantur, nihilque intactum prætereant. Imo potius vereor ne sæculi hujus ignaviæ hoc prætextu patrocinari cupiamus: & dum antiquos nimiæ sedulitatis criminemur, propriam inertiam si non defendere, at occultare, satagamus. Ita nimirum se res habet, Prodigus sese innocentem jactitat si alios omnes avaritiæ strenue incuset. Interim doctissimo Scaligero condonare non possum, quod cum fundamenta stupendæ suæ eruditionis, & defæcatissimi judicii polituram à Nominalibus mutuo acceperit, indignetur tamen quod non ipsos penitus exhauserit; sed & aliis, ad summa etiam eorum ingenia exercenda, integros reliquerit. Nullus est in Nominalium scriptis scholisque versatus, qui nesciat totam, quæ habetur, artem libri illius omni laude majoris*, de causis linguæ Latinæ,

à suis principiis esse formatam; neque aliunde posse erui thesaurum illum nisi ex illorum fodinis. Gratabunde ergo Scaliger, quod eos, per quos profecerat, meritis efferat laudibus; nec tamen ingenue, quod & eosdem ob ista arguat, quæ aliis essent gratissima.

Non opus est ut quæ de Nominalium Occhamique nostri methodo dicta sunt sigillatim explicemus; hoc Lectoris, sed attenti, sed serio studiosi, solertiæ relinquimus, cujus compendio hanc qualemcunque operam libenter contulimus. Et quidem à Logica captavimus auspicia, quoniam & ipse Author ibi sua doctrinæ fundamenta data opera posuisse, in eamque, si non omnes, at plerasque suas opiniones compegisse videtur. Nec in hujus editione aliud nobis arrogamus, quam quod è barbaris characteribus, abbreviationibus, aliisque legendi difficultatibus, in apertam, gratam, & usitatam lectionem vindicavimus; & ab innumeris impressorum erratis liberavimus. Quam quidem operam nostram si boni consulerint Lectores, ad cætera ejus edenda vires animumque dabunt.

COMMENDATIO LOGICÆ ET GULIELMI de OCCHAM.

UAM magnos veritatis sectatoribus afferat fructus sermocinalis scientia quam Logicam dicimus, multorum peritorum docet auctoritas, ratio & experientia liquide comprobat & convincit. Unde *Aristoteles* autor præcipuus hujus scientiæ, nunc introductivam methodum, nunc sciendi modum, nunc scientiam omnibus communem & viam veritatis appellat, dans ex his intelligere, quod nulli ad scientiam vel sapientiam patet accessus, nisi in arte Logicæ prius erudito. Averroes quoq; *Aristotelis* interpres in Physicis dicit, Dialecticam esse instrumentum sciendi discernere verum à falso: ipsa namque cuncta dubia definit, cunctasq; scripturas enumerat atq; eviscerat, ut testatur Doctor egregius *Augustinus*. Cum enim duo sint actus sapientis, alteri non mentiri de quibus novit, & mentientem manifestare posse, ut scribit in elenchis, hoc autem fieri nequeat absque discretione veri à falso, quod solum præstat hæc methodus: luculenter apparet eam fore perutilem speculanti. At vero hæc sola præstat facultatem argumentandi in omni problemate, omneque genus sophismatis docet dissolvere, & demonstrationis media adinvenire. Mentem quoque à vinculis quibus detinetur absolvit, atque libertati restituit. Quemadmodum enim vincula corporis membra ligant, necnon ab officiis ad quæ instituta sunt prohibent; sic falsa argumenta & sophistica, ut docet *Aristoteles*, mentem nectunt. Similiter hæc ars errorem caliginemque detegit, actus dirigit humanæ rationis, instar lucis: Nam sicut exclusa hac luce corporea, actus humani aut nulli essent, aut errabundi, & sæpe in præjudicium operantis; sic absque hujus facultatis peritia, actus rationis. Cernimus enim quamplurimos, hac scientia prætermissa, volentes intendere disciplinæ, multifarie oberrare, errores varios docendo seminare, opiniones

opiniones absurditate plenas sine modo & ordine confingere, et penitus non intelligibiles sermones prolixosque texere, & ordiri, similes languidorum somniis & poetarum fictionibus: rationes nullius omnino vigoris velut insolubiles ponderantes, vim propriæ vocis ignorantes: qui eo periculosius errant, quo se existimant aliis sapientiores, audaciter sine differentia falsa pro veris auditoribus ingerentes. Præmissæ itaque utilitatis quam Logica administrat intuitu motus, ille præclarus philosophus Peripateticorum monarcha *Aristoteles* eam artificiose composuit: quam quia propter obscuritatem sermonis Græci in Latinum translati quis assequi sine temporis diuturnitate vix poterat, posteriores in ea sufficienter edocti, varia opuscula ordinantes, iter facile ad eam satagentibus præbuerunt: inter quos sane præcipuum existimo venerabilem doctorem natione Anglicum, ordine Minorum, summi ingenii prosperitate & doctrinæ virtute sublimem: siquidem doctor hic eximius multorum sæpe pulsatus precibus hujus methodi consideratione, plene, lepide, & ingeniose composuit: initians à *terminis*, ut à prioribus, cætera deinde prosecutus usque ad finem produxit. Ad studiosas itaque preces pro hoc præclaro licet compendioso volumine multiplicatas stylum dirigens, universis prodesse cupiens exorsus est, ita dicens.

Procemium Autoris.

DUdum me, Frater & amice charissime, tuis literis studebas inducere, ut aliquas regulas artis Logicæ in unum tractatum colligerem, ac collectum tuæ discretioni transmitterem. Cum igitur tui profectus gratia, ac veritatis amore inductus, tuis precibus nequaquam contraire valeam; quod hortaris, rem mihi perdifficilem, sed tam tibi quam mihi, ut existimo, fructuosam aggrediar. Logica enim est omnium artium aptissimum instrumentum, sine qua nulla scientia perfecte haberi potest: quæ non more materialium instrumentorum usu crebro consumitur, sed per cujuslibet alterius artis vel scientiæ studiosum exercitium continuum recipit incrementum. Sicut enim mechanicus sui instrumenti perfecta carens notitia, utendo eodem recipit pleniorem: sic in solidis Logicæ principiis eruditus, dum aliis scientiis operam impendit sollicite, simul istius artis majorem acquirit peritiam. Unde illud vulgare, Ars Logica labilis ars est, solum insapientiale studium negligentibus locum reputo obtinere;

Hic modo dividit a scolasticis — plurimis qui logicam ut scientiam potius existimant, dum ille artem et instrumentum (ὄργανον) nuncupat

Quinque opiniones quoad genus logicae, editae sunt: 1. scientia 2 ars, 3° scientia et ars, 4 facultas, 5 a Themistio et Graecis cum Zabarella t°, nullum eorum sed habitum instrumentarium

Noster hic quaestionem non discutit sed conjungere [illegible] secundam et quintam videtur, dum expressio "aliis scientiis" [illegible] ut scientiam, omnino rejicit.

CAP.

CAP. I.

De definitione termini & ejus divisione in generali.

OMNES Logicæ tractatores intendunt astruere, quod argumenta & syllogismi ex propositionibus, & propositiones ex terminis componuntur. Unde *terminus* aliud non est, quam pars propinqua propositionis. Definiens enim terminum *Aristoteles* primo priorum, dicit, Terminum voco in quem resolvitur propositio, ut in prædicatum; vel de quo prædicatur, apposito vel diviso esse vel non esse. Sed quamvis omnis terminus pars propinqua dicatur propositionis, vel esse possit, non omnes tamen termini sunt ejusdem naturæ: & ideo ad perfectam cognitionem terminorum habendam, oportet aliquas distinctiones terminorum præcognoscere.

Est itaque sciendum, quod sicut secundum **Boetium** primo perihermenias triplex est oratio, scilicet scripta, prolata, et concepta tantum habens esse in intellectu: sic triplex est terminus, scriptus, prolatus, et conceptus. Terminus *scriptus* est pars propositionis scriptæ in aliquo corpore, quæ oculo corporali videtur, vel videri potest. Terminus *prolatus* est pars propositionis ab ore prolata, et nata audiri aure corporali. Terminus **conceptus** est intentio seu passio animæ aliquid naturaliter significans vel consignificans, nata esse pars propositionis mentalis. Unde isti termini concepti, et propositiones ex eis compositæ, sunt illa verba mentalia, quæ Beatus **Augustinus** dicit quinto de Trinitate, nullius esse linguæ: quæ tantum in mente manent, et exterius proferri non possunt; quamvis voces tanquam signa eis subordinata pronuntientur exterius. Dicimus autem voces esse signa subordinata conceptibus vel intentionibus animæ, non quia proprie accipiendo hoc vocabulum, **Signum**, ipsæ voces significent ipsos conceptus primo & proprie; sed quia voces imponuntur ad significandum illa eadem, quæ per conceptus mentis significantur: ita quod conceptus primo naturaliter aliquid significat, et secundario vox illud idem significat; in tantum quod voce instituta ad significandum aliquod significatum per conceptum mentis, si conceptus ille mutaret significatum suum, eo ipso ipsa vox sine nova institutione suum significatum permutaret: et pro tanto dicit *Aristoteles*, quod voces sunt earum quæ sunt in anima passionum notæ. Sic etiam intelligit *Boetius*, quando dicit voces significare conceptus: et universaliter omnes autores, dicentes quod voces significant passiones animæ, vel sunt notæ earum, nihil aliud intendunt, nisi quod voces sunt

signa secundario significantia illa, quæ per passiones primo importantur: quamvis aliquæ voces primario importent passiones animæ vel conceptus, quæ tamen secundario important alias intentiones animæ, ut inferius ostendemus. Et sicut dictum est de vocibus respectu passionum seu intentionum vel conceptuum, eodem modo proportionabiliter quantum ad hoc tenendum est de his quæ sunt in scripto respectu vocum.

Inter istos autem terminos aliquæ differentiæ inveniuntur. Una est, quod conceptus sive passio animæ *naturaliter* significat quicquid significat: Terminus autem prolatus vel scriptus, nihil significat nisi secundum *voluntariam institutionem*. Ex quo sequitur alia differentia, *viz.* quod terminus prolatus vel scriptus ad placitum potest mutare suum significatum, terminus autem conceptus non mutat suum significatum ad placitum cujuscunque.

Propter tamen protervos est sciendum, quod *signum* accipitur dupliciter, Uno modo pro omni illo quod apprehensum aliquid aliud in cognitionem facit venire; quamvis non faciat mentem venire in primam cognitionem ejus, sicut alibi est ostensum, sed in actualem post habitualem ejusdem: et sic vox naturaliter significat aliquid, sicut quilibet effectus significat saltem suam causam: sic etiam circulus significat vinum in taberna: sed tam generaliter non loquor hic de *ly* signum. Aliter accipitur *ly* signum, pro illo quod aliud facit in cognitionem venire, & natum est pro illo supponere, vel addi in propositione, cujusmodi sunt syncategoremata, verba, & aliæ partes orationis quæ finitam significationem non habent: vel quod natum est componi ex talibus; cujusmodi est oratio, vel propositio: & sic accipiendo hoc vocabulum, Signum, vox nullius est signum *naturale*.

CAP. II.

De varia acceptione hujus termini Terminus.

Est autem sciendum quod hoc nomen, Terminus, tripliciter accipitur. Uno modo accipitur terminus pro omni eo quod potest esse copula vel extremum propositionis categoricæ, *viz.* subjectum vel prædicatum; vel determinatio extremi vel verbi: & hoc modo etiam propositio una potest esse *terminus*, sicut potest esse pars propositionis. Hæc enim est vera, Homo est animal est propositio vera: in qua hæc propositio, Homo est animal, est subjectum, & Propositio vera, prædicatum. Aliter accipitur hoc nomen, Terminus, secundum quod distinguitur contra orationem; & sic omne incomplexum vocatur terminus: & sic de termino in præcedenti capitulo sum locutus. Tertio modo accipitur præcise & magis stricte pro illo quod significative sumptum potest esse subjectum vel prædicatum alicujus propositionis: & hoc modo nullum

verbum

Sed hic "homo est animal" est materialiter receptum non significative, et in hoc modo solo terminus est

verbum, nec conjunctio, nec adverbium, nec interjectio, est *terminus*: multa etiam nomina non sunt termini, ut nomina syncategorematica: quia talia quamvis possint esse extrema propositionis si sumantur *materialiter* vel *simpliciter*, tamen quando sumuntur *significative* non possunt esse extrema propositionum. Unde illa oratio, Legit est verbum, est congrua & vera, si hoc verbum Legit sumatur materialiter; si autem significative sumatur, non est intelligibilis. Similiter est de talibus: Omnis est nomen, Olim est adverbium, Si est conjunctio, Ab est præpositio. Et illo modo accipit Porphyrius terminum primo priorum. Non solum autem unum incomplexum potest esse terminus, sic accepto termino: sed etiam compositum ex duobus incomplexis, ut compositum ex adjectivo & substantivo, & compositum ex adverbio & participio, vel ex præpositione cum suo casuali, potest esse terminus, sicut potest esse subjectum vel prædicatum propositionis. In hac enim propositione, Homo albus est homo: nec *ly* Homo, nec *ly* Albus, est subjectum; sed hoc totum, Homo albus. Similiter hic, Currens velociter est homo: nec *ly* currens, nec *ly* velociter, est subjectum; sed hoc totum, Currens velociter.

nisi "est verbum" materialiter sumatur, cum oratio illa intelligibilis est

Est tamen sciendum quod non tantum nomen acceptum in *recto* potest esse terminus, sed etiam casus *obliquus* potest esse terminus, quia potest esse subjectum vel prædicatum propositionis: veruntamen obliquus non potest esse subjectum respectu cujuscunque verbi: non enim bene dicitur, Hominis videt asinum, quamvis bene dicatur, Hominis est asinus. Quomodo autem & respectu quorum verborum obliquus potest esse subjectum, & respectu quorum non, ad Grammaticum pertinet; cujus est constructiones vocum considerare.

CAP. III.

De divisione Termini incomplexi.

Viso de æquivocatione istius nominis, Terminus; procedendum est de divisionibus termini incomplexi. Unde non solum terminus incomplexus dividitur in terminum prolatum, scriptum, & conceptum, sed etiam singula membra consimilibus divisionibus dividuntur. Nam sicut vocum quædam sunt nomina, quædam sunt verba, & quædam aliarum partium orationis: consimiliter est de scriptis & de intentionibus animæ; quod quædam sunt nomina, quædam verba, quædam pronomina, & ita de aliis.

Utrum autem participiis vocalibus & scriptis correspondeant in mente quædam intentiones à verbis distinctæ, potest esse dubium, eo quod non videtur magna necessitas talem pluralitatem ponere in propositionibus *mentalibus* sive terminis. Nam verbum, & participium verbi sumptum cum

cum hoc verbo, *est*, semper videntur in significando æquivalere: propter quod, sicut nominum synonymorum multiplicatio non est propter necessitatem significationis inventa, sed propter ornatum sermonis, vel aliam causam consimilem accidentalem, quia quicquid per nomina synonyma significatur potest per unum illorum exprimi sufficienter, ideo multitudo conceptuum tali pluralitati synonymorum non correspondet; ita videtur quod distinctio inter verba vocalia & participia non est propter necessitatem expressionis inventa; propter quod videtur quod non oportet participiis vocalibus distinctos conceptus in mente correspondere: & de pronominibus posset esse consimilis dubitatio. Sed quod oporteat ponere talia nomina *mentalia*, & verba & adverbia, & conjunctiones & præpositiones ex hoc convincitur, quia omni orationi vocali correspondet aliqua *mentalis* in mente: & ideo sicut illæ partes propositionis vocalis quæ sunt propter necessitatem significationis impositæ sunt distinctæ; sic partes propositionis mentalis conceptæ sunt distinctæ: propter quod sicut nomina vocalia, verba, adverbia, & conjunctiones sunt necessariæ diversis propositionibus & orationibus vocalibus, ita quod imposibile est omnia exprimere per nomina & verba solum, quæ possunt per illa & per alias partes exprimi; sic etiam distinctæ partes consimiles sunt necessariæ mentalibus propositionibus.

Est autem inter nomina mentalia & vocalia differentia, quia quamvis omnia accidentia grammaticalia quæ conveniunt nominibus mentalibus etiam conveniant nominibus vocalibus, non tamen è converso; sed quædam sunt communia tam istis quam illis, quædam vero sunt propria nominibus vocalibus & scriptis. Accidentia communia convenientia tam nominibus mentalibus, quam vocalibus & scriptis, sunt *casus* & *numerus*: sicut enim istæ propositiones vocales, Homo est Animal, Homo non est Animalia, distincta habent prædicata, quorum unum est numeri singularis & aliud pluralis: ita propositiones mentales, quarum mens una ante omnem vocem dicit quod Homo est Animal, & alia quod Homo non est Animalia, distincta habent prædicata, quorum unum potest dici singularis numeri, & aliud pluralis numeri: similiter sicut hæ propositiones vocales, Homo est Homo, & Homo non est Hominis, habent distincta prædicata variata per casus; sic proportionabiliter dicendum est de propositionibus in mente correspondentibus. Accidentia vero propria nominibus vocalibus & scriptis sunt, *genus*, & *figura*: talia enim accidentia nominibus propter necessitatem significationis non conveniunt. Unde aliquando accidit duo nomina synonyma esse diversorum generum & diversarum figurarum, propter quod talem multitudinem non oportet naturalibus signis tribuere. Unde quæcunque pluralitas & varietas talium accidentium, quæ potest competere nominibus synonymis, potest convenienter a *mentalibus* amoveri.

De *comparatione* autem, utrum conveniat solum nominibus *ad placitum institutis*, posset esse difficultas, sed quia non est magnæ utilitatis, pertranseo. De qualitate quoque posset esse consimilis difficultas, quam alias pertractabo in sua radice.

Per prædicta autem potest studiosus perpendere, quod quamvis ex sola variatione accidentium terminorum, scilicet casus & numeri, sicut propter rem significatam, potest propositio una verificari & alia falsificari, hoc tamen nunquam contingit propter genus & figuram; scilicet sæpe ad congruitatem orationis habendam oportet aspicere ad genus. Hæc enim est congrua, Homo est Albus, & hæc est incongrua, Homo est Alba; quod ex sola diversitate generis oritur: tamen supposita congruitate nihil refert cujus generis vel cujus figuræ sit subjectum vel prædicatum; sed certe refert cujus numeri vel casus sit subjectum ad sciendum si sit propositio vera vel falsa: hæc enim est vera, Homo est animal, & hæc falsa, Homo est animalia, & sic de aliis. Et sicut nominibus vocalibus & scriptis quædam sunt accidentia propria, quædam communia illis & mentalibus, sic simiiliter de verborum accidentibus est dicendum. Accidentia communia sunt, modus, genus, numerus, tempus, & persona.

De *modo* patet, nam alia oratio mentalis correspondet isti orationi vocali, *Socrates* Legit; & alia isti, *Socrates* Legat. De *genere* patet, nam alia oratio in mente correspondet isti orationi vocali, *Socrates* Amat; & alia isti, *Socrates* Amatur: veruntamen in mente non sunt nisi tria genera. Nam deponentia & communia *vocalia* non sunt propter necessitatem significationis inventa, cum verba communia æquivaleant Activis & Passivis, deponentia vero Neutris, vel Activis: et ideo non oportet talem pluralitatem in verbis mentalibus invenire.

De *Numero* etiam patet, nam distinctæ orationes mentales correspondent istis, Tu legis, Vos legitis.

Idem patet de *Tempore*, nam istis, Tu Legis, Tu Legisti, distinctæ orationes mentales correspondent.

Hoc idem patet de *Persona*, nam istis, Tu Legis, Ego Lego, distinctæ orationes in mente correspondent. Accidentia autem propria *verbis ad placitum institutis* sunt *Conjugatio* et *Figura*, cum quandoque verba diversarum Conjugationum possint esse synonyma, et similiter verba diversarum Figurarum.

Per prædicta potest studiosus facile advertere quomodo proportionabiliter de aliis partibus orationis et earum accidentibus est dicendum. Nec miretur aliquis quod dico aliqua nomina et verba esse mentalia, sed prius legat *Boetium* super perihermenias, et hoc ibidem inveniet. Et ideo quando *Aristoteles* tam nomen quam verbum definit, accipit ibi tam nomen quam verbum magis stricte, scilicet pro nomine et verbo vocali.

CAP.

CAP. IV.

De divisione Terminorum in terminos Categorematicos & Syncategorematicos.

ADhuc autem aliter dividitur terminus tam vocalis quam mentalis, quia terminorum quidam sunt *categorematici*, et quidam sunt *syncategorematici*. Termini categorematici sunt qui finitam et certam habent significationem, sicut hoc nomen, Homo, significat omnes homines; et hoc nomen, Animal, significat omnia animalia; et hoc nomen, Albedo, omnes albedines. Termini autem syncategorematici sunt tales: Omnis, Nullus, Aliquis, Totus, Præter, Tantum, In Quantum, et hujusmodi: qui non habent finitam significationem et certam, nec significant aliquas res distinctas à rebus significatis per categoremata. Imo sicut in algorismo cifra per se posita nihil significat, sed addita alteri figuræ facit eam significare, ita syncategoremata proprie loquendo nihil significant, sed magis addita alteri termino faciunt aliud significare, sive faciunt ipsum pro aliquo vel aliquibus determinate supponere, seu aliud officium circa categorema exercent. Unde hoc syncategorema, Omnis, non habet aliquod certum significatum, sed additum Homini facit ipsum stare seu supponere actualiter, seu confuse et distributive pro omnibus hominibus, additum vero lapidi facit ipsum stare pro omnibus lapidibus, et ita de aliis.

Et sicut est de illo syncategoremate, Omnis, ita proportionabiliter de aliis est intelligendum, quamvis distinctis syncategorematibus distincta officia conveniant, sicut de aliquibus inferius ostendetur.

Et si protervíatur sic, Hæc dictio, omnis, est vox significativa: ergo aliquid significat.

Dicendum est quod non ideo dicitur significativa quia aliquid determinate significat, sed quia facit aliquid significare, vel supponere, vel stare pro aliquo, certo modo, sicut declaratum est. Et sicut hoc nomen, Omnis, nihil determinate et finite significat secundum modum loquendi *Boetii*: Ita dicendum est de omnibus syncategorematibus, et universaliter de conjunctionibus et præpositionibus. De quibusdam vero adverbiis aliter est, quia quædam eorum determinate important illa quæ significant nomina categorematica, quamvis alium modum significandi important.

Syncategorematici ad intentiones secundas, categorematici ad intentiones primas referentur [illegible] primi conceptum ad logicum totum aut partem referunt, sequentes ad conceptum simpliciter. Syncategorematici conceptus quoad extentionem determina[illegible]

CAP.

CAP. V.

De divisione nominum per concretum & abstractum.

OMmissis autem aliis partibus orationis de *nominibus* est dicendum, et primo de divisione nominis per *concretum* et *abstractum* disserendum est.

Et est advertendum quod *concretum* et *abstractum* sunt nomina consimile principium secundum vocem habentia, sed non consimiliter terminantia; sicut patet quod Justus et Justitia, Fortis et Fortitudo, Animal et Animalitas, et hujusmodi, a simili littera vel syllaba incipiunt, sed non in consimilem terminantur, sed semper vel frequenter abstractum habet plures syllabas quam concretum, sicut in prædictis exemplis apparet.

Concretum etiam ut frequenter est adjectivum, et abstractum substantivum.

Nominum autem abstractorum et concretorum, multi sunt modi: quandoque enim concretum aliquam rem significat, vel connotat, sive importat, sive dat intelligere, pro qua etiam supponit, quam abstractum nullo modo significat, nec aliquo modo supponit pro eadem; ut *Justus* et *Justitia*, et similia: nam Justus vere supponit pro Homine quando dicitur, Justus est virtuosus; non enim potest supponere pro Justitia, quia justitia quamvis sit virtus, non tamen est virtuosa; et hoc nomen, Justitia, supponit pro qualitate et non pro homine; et propter hoc accidit quod prædicatio talis concreti de abstracto est impossibilis, quia semper tale concretum et abstractum pro distinctis rebus supponunt.

Sunt autem ad præsens talium nominum tres differentiæ, quasi tres species inferiores.

Prima est quando abstractum supponit pro accidente, vel forma quacunque realiter inhærente subjecto, et concretum supponit pro subjecto ejusdem accidentis vel formæ, vel è converso. Primo modo est de talibus, Albedo Album, Calor Calidum, Sciens Scientia, loquendo de creaturis, nam in omnibus talibus abstractum supponit pro accidente inhærente vel forma quacunque subjecti, et concretum supponit pro subjecto ejusdem accidentis vel formæ. E converso autem accidit in talibus, Ignis Igneus. Nam ignis supponit pro subjecto, et igneus quod est concretum supponit pro forma vel accidente ejusdem. Dicimus enim quod calor est igneus, et non ignis. Similiter dicimus quod illa scientia est humana, et non homo.

Secunda differentia talium nominum est, quando concretum supponit pro parte et abstractum pro toto, vel è converso; sicut in istis, Ani-

ma Animatum, homo enim est animatus et non est anima; et ita animatum supponit pro homine toto, et anima pro parte ejus. Similiter hæc est vera, Anima est Humana et Anima non est Homo, ubi homo quod est abstractum supponit pro toto, et humanum quod est concretum pro anima quæ est pars ejus.

Est autem advertendum quod quandoque idem concretum accipitur *æquivoce*, quia quandoque idem concretum est tam in *prima* quam in *secunda* differentia, sicut hoc nomen, *Animatum*, potest supponere pro toto, quia dicimus quod Homo est Animatus; et potest supponere pro subjecto recipiente animam, quia dicimus quod corpus, quod est altera pars, est animatum; et sicut est de illo nomine, ita de multis aliis, quod sic possunt æquivoce accipi.

Tertia differentia talium nominum est, quando concretum et abstractum supponunt pro distinctis, quorum tamen neutrum est subjectum nec pars alterius: et hoc contingit multis modis. Nam tales termini quandoque se habent sicut *causa* et *effectus*, sicut dicimus Hoc Opus est Humanum, et non Homo. Quandoque sicut *signum* et *signatum*, sicut dicimus quod differentia hominis est differentia essentialis, non quia est pars alicujus vel de essentia, sed quia est signum alicujus partis essentiæ. Quandoque sicut *locus* et *locatum*, sicut dicimus quod ille est anglicus et non anglia. Multis etiam aliis modis hoc fieri contingit quæ discutienda ingeniosis dimitto. Et sicut in primis duobus modis aliquod concretum supponit pro parte vel forma, et abstractum pro toto vel subjecto, et aliquando accidit è converso, ita est in proposito; nam quandoque concretum supponit pro *effectu* vel *signato*, et abstractum pro *causa* vel pro *signo*, et aliquando è converso; et sic de cæteris contentis sub illo modo. Et sicut contingit idem nomen esse concretum primis duobus modis, et tunc est nomen æquivocum seu accipitur æquivoce; ita contingit idem nomen esse concretum primo modo et secundo, imo omnibus tribus modis potest esse concretum; et ideo isti tres modi inferiores ad primum modum principalem non sic distinguuntur, quod unus eorum universaliter negetur a reliquo; sed sic, quod quilibet ab alio particulariter removetur, quod sufficit ad distinctionem talium. Similiter non est inconveniens quod idem nomen respectu diversorum sit concretum & abstractum. Sciendum autem est quod quandoque habemus concretum *æquivalenter*, cui tamen nullum abstractum correspondet propter penuriam nominum, sicut est de hoc nomine, *Studiosus*, quando accipitur pro virtuoso.

CAP.

CAP. VI.

Quod nomen concretum & abstractum quandoque sunt nomina Synonyma.

PRæter modum prædictum concretorum & abstractorum nominum sunt multi alii. Quorum unus est, quod nomen concretum & abstractum quandoque sunt nomina synonyma. Sed ne in æquivoco procedatur, sciendum est quod hoc nomen, *Synonymum*, dupliciter accipitur, *stricte* & *large*. *Stricte* dicuntur illa synonyma quibus omnes utentes intendunt simpliciter uti pro eodem, & sic non loquor hic de synonymis. *Large* dicuntur illa synonyma quæ simpliciter idem significant omnibus modis, ita quod nihil significatur aliquo modo per unum quin per reliquum eodem modo significetur, quamvis non omnes utentes credant illa idem significare, sed decepti existimant aliquid significari per unum quod non significatur per reliquum, sicut si aliquis existimaret quod hoc nomen, *Deus*, importaret unum totum, & *Deitas* partem ejus. Isto secundo modo intendo uti in hoc capitulo & in multis aliis hoc nomine, Synonyma; & dico quod concretum & abstractum quandoque sunt Synonyma, sicut secundum intentionem Philosophi illa nomina sunt Synonyma, Deitas & Deus, Homo & Humanitas, Animal & Animalitas, Equus & Equinitas: & hinc est quod multa nomina habemus consimilia concretis talibus, non tamen abstractis consimilia: quamvis enim autores frequenter ponant hoc nomen, Humanitas, & hoc nomen, Animalitas, & aliquando hoc nomen, Equinitas, quæ correspondent quasi *abstracta* istis nominibus, Animal, Homo, Equus, tamen raro vel nunquam inveniuntur talia nomina, Bovinitas, Asinitas, Caprinitas, Albedinitas, Nigredinitas, Caloritas, Dulcedinitas, quamvis istis nominibus utamur, Bos, Asinus, Capra, Albedo, Nigredo, Color, Dulcedo: imo sicut apud antiquos illa nomina sunt synonyma, Calor Caliditas, Frigus Frigiditas; ita illa essent synonyma apud eos, Equus Equinitas, Homo Humanitas; nec in talibus curabant distinguere inter nomina concreta & abstracta quantum ad significationem, quamvis unum illorum haberet plures syllabas & formam abstractorum primo modo dictorum; nec tali diversitate talium nominum utebantur nisi causa ornatæ locutionis, vel aliqua alia causa accidentali, sicut nec nominibus synonymis.

Sub hoc etiam modo nominum concretorum & abstractorum, secundum intentionem *Philosophi* et *Commentatoris*, comprehenduntur omnia nomina substantiarum; et abstracta ficta ab eis, quæ nec pro accidente, nec pro parte, nec pro toto ejus quod importatur per nomen concretum secundum formam, nec pro aliqua re disparata ab eo supponunt:

ponunt: cujusmodi sunt hæc nomina secundum eos, animalitas, asinitas, equinitas, et hujusmodi. Non enim animalitas stat pro aliquo accidente animalis, nec pro parte, nec pro aliquo toto, cujus pars sit animal, nec pro re aliqua extrinseca totaliter ab animali distincta.

Sub eodem etiam modo continentur omnia nomina abstracta quæ in genere quantitatis collocantur, et omnia nomina quæ sunt propriæ passiones eorum quæ in genere quantitatis continentur, et hoc secundum opinionem illorum qui ponunt quod quantitas non est alia res à substantia et qualitate, non autem secundum opinionem illorum qui ponunt quantitatem esse aliam rem absolutam distinctam realiter tam à substantia quam à qualitate. Unde secundum primam opinionem, *quantum* et *quantitas* sunt nomina synonyma; et similiter, longum et longitudo, latum et latitudo, profundum et profunditas, plura et pluralitas; et sic de aliis.

Ad eundem etiam modum reducuntur omnia nomina concreta et abstracta quæ ad figuram pertinent, secundum opinionem illorum qui ponunt quod figura non est alia res à quantitate, sive à substantia et qualitate. Unde isti habent ponere, quod figura et figuratum, rectum et rectitudo, curvum et curvitas, cavum et cavitas, symum et symitas, angulare et angulus, convexum et convexitas, et hujusmodi, sunt nomina synonyma; et hæc omnia intelligenda sunt, si unum illorum nominum non includat aliquam dictionem *æquivalenter* quam aliud non includit. Non solum autem talia nomina concreta et abstracta sunt synonyma, sicut dicere habent sic opinantes; quin etiam, secundum opinionem illorum qui ponunt quod relatio non est alia res distincta realiter à rebus absolutis, nomina concreta et abstracta relativa sunt nomina synonyma; sicut pater et paternitas, simile et similitudo, causa et causalitas, potentia et potentialitas, risibile et risibilitas, aptum et aptitudo, hinnibile et hinnibilitas, capax et capacitas, duplum et dupleitas, calefactivum et calefactivitas, et sic de aliis.

Veruntamen possunt sic opinantes de relatione salvare, quod talia concreta et abstracta non essent nomina synonyma, posito quod abstractum supponeret pro duabus rebus, ut *similitudo* supponeret pro duobus similibus, *simile* autem quod est concretum supponeret pro una re: et ita hæc esset falsa, simile est similitudo; tamen hæc esset vera, similia sunt similitudo.

Possent etiam omnes prædicti opinantes salvare, quod nulla talia concreta et abstracta sunt synonyma, per unum modum de quo inferius dicetur; et tunc possent dicere quod semper in talibus prædicatio concreti de abstracto, et è converso, esset falsa. Qui autem prædictas opiniones tenent, et modum dicendi inferius tenere volunt, si dicant ita, consequenter concedere debent, in omnibus talibus, prædicationem concreti de abstracto, et è converso. Unde primi opinantes habent concedere

tales

tales prædicationes, homo est humanitas, & animal est animalitas; & per consequens habent concedere tales, humanitas currit, animalitas est alba, & sic de aliis consimilibus. *Secundo* etiam habent concedere tales propositiones, substantia est quantitas, qualitas est quantitas, substantia est longitudo, qualitas est latitudo; & per consequens tales, quantitas currit, longitudo disputat, latitudo loquitur, & sic de aliis. *Tertio* habent concedere tales propositiones, substantia est figura, curvitas est substantia, figura est alba, figura comedit, & sic de aliis. *Quarto* etiam habent concedere tales propositiones, relatio est substantia, qualitas est relatio, similitudo currit, paternitas est filiatio, similitudo est duplicitas, & sic de consimilibus.

Qualiter autem concedentes radices primarum opinionum possent negare tales propositiones ostendetur inferius; per quem etiam modum possunt negari tales propositiones, materia est privatio, aër est tenebræ, homo est cæcitas, anima est peccatum originale, anima est ignorantia, corpus Christi est mors, non obstante quod concederent quod privatio, tenebræ, cæcitas, non importarent aliquid à parte rei distinctum aliquo modo à subjecto, utpote ab homine, materia, aëre, & hujusmodi.

CAP. VII.

Idem ostendit per rationes.

QUia dictum est esse de intentione *Aristotelis*, & sui Commentatoris, hominem & humanitatem esse nomina synonyma: ideo aliquantulum à principali proposito digrediendo, quomodo verum sit, & quomodo non; & an secundum veritatem sint synonyma, declarare curabo. Unde dico quod *Aristot.* opinabatur quod nulla res imaginabilis importatur per hoc nomen, Homo, quæ non eodem modo importetur per hoc nomen, humanitas, & è converso: (Cujus ratio est, quia secundum eum nulla res est hic inferius nisi materia forma vel compositum vel accidens; sed nullum eorum, sicut inductive patet, plus importatur per unum illorum nominum quam per reliquum:) & hoc supposito, quod hæc sit falsa anima intellectiva est humanitas. Nec valet cavillatio aliquorum dicentium quod humanitas significat tantum naturam specificam; homo autem addit ultra naturam *differentiam individualem*. Nam hoc inferius ostendetur esse falsum, & contra intentionem *Aristotel.* Et ad hoc probandum sufficiat nunc tantum unicam adducere rationem. Unde sic arguo, sic se habent ad invicem homo & humanitas, sicut se habent *Socrates* & *Socrateitas*. Hoc enim ponunt consimiliter fingentes tale abstractum de hoc nomine, *Socrates*, sicut de hoc nomine, *homo*: sed *Socrates* nullam rem distinctam realiter nec formaliter significat, quæ non significatur per hoc nomen, *Socrateitas*,

secundum sic fingentes, nec è converso; ergo *homo* non significat aliquam rem quin significetur per hoc nomen, *humanitas*, nec è converso. Probatio assumpti, quia si alterum illorum nominum, *Socrates*, & *Socrateitas*, aliquid significat quod non significatur per reliquum; vel illud est natura specifica, & manifestum est quod illa æqualiter significatur per utrumque vel per neutrum: vel esset materia, vel forma, vel compositum, vel accidens, quæ omnia sic dicentes negant; vel esset differentia illa individualis quam ponunt, quod dici non potest ab eis. Nam secundum eos, *Socrates* addit ultra naturam *differentiam individualem*, quia aliter *Socrateitas* nullo modo differret ab humanitate, & per consequens secundum modum eorum loquendi, sicut humanitas est in *Platone*, ita *Socrateitas* esset in *Platone*. Relinquitur ergo quod nihil à parte rei possunt ponere per hoc nomen *Socrates* significari, quin eodem modo significetur per hoc nomen *Socrateitas*, nec è converso; & per consequens *Socrates* & *Socrateitas* nullo modo distinguuntur à parte rei; & per consequens oportet eos concedere quod hæc est vera, *Socrates* est *Socrateitas*. Ex quo sequitur quod *Socrates* est hæc humanitas, demonstrando *Socratem*, & per consequens *Socrates* est humanitas, ab inferiori ad superius à parte prædicati; & ultra, ergo homo est humanitas.

Ex quibus omnibus sequitur quod secundum viam *Aristotel.* nihil significatur per hoc nomen, Homo, quin significetur per hoc nomen humanitas; & è converso: Et hoc dico esse de intentione ejus, & ideo vel concederet illam de virtute sermonis, Homo est humanitas, vel negaret eam solum propter aliquod syncategorema æquivalenter inclusum in altero illorum nominum, sicut inferius ostendetur. Sed quamvis hæc fuerit intentio *Aristotel.* tamen secundum veritatem Theologorum non est sic dicendum. Non enim hujusmodi sunt nomina synonyma, homo & humanitas, quamvis concedatur quod neutrum illorum aliquod syncategorema æquivalenter includeret; imo illa nomina possunt pro distinctis rebus supponere, & aliquam rem significat vel consignificat unum, quod reliquum nullo modo significat. Nam hoc nomen, Homo, vere supponit pro filio Dei; & ideo filium Dei significat vel aliquo modo importat; hoc autem nomen, humanitas, non supponit pro filio Dei, nec aliquo modo filium Dei significat, plus quam hoc nomen, Albedo; propter quod ista est concedenda, filius Dei est homo; hæc autem falsa, filius Dei est humanitas: & ita cum non quodlibet quod importatur per unum illorum eodem modo importatur per reliquum, ideo non sunt synonyma.

Qualiter autem illa nomina non omnino idem significant videri faciliter potest, si definitiones exprimentes quid nominis eorum inspiciantur; hoc enim nomen *humanitas* nihil significat nisi naturam unam compositam ex corpore & anima intellectiva, non connotando quod illa natura sustentetur ab aliquo supposito, puta à persona divina; nec quod non sustentetur: ideo semper pro illa natura supponit, propter quod nunquam

quam potest supponere pro filio Dei, cum filius Dei non potest esse illa natura. Hoc autem nomen *Homo* significat illam naturam, dando intelligere illam naturam esse per se subsistentem, & non sustentatam ab aliquo supposito; vel esse sustentatam ab aliquo. Unde definitione exprimente *quid nominis* posset sic definiri homo. Homo est natura composita ex corpore, & anima intellectiva à nullo supposito sustentata: Vel est aliquod suppositum talem naturam compositam ex corpore, & anima intellectiva sustentans. De quolibet enim homine illa descriptio pro altera parte verificatur. Nam hæc est vera, *Socrates* est natura composita ex corpore, & anima intellectiva non sustentata ab aliquo supposito; quamvis hæc sit falsa de virtute sermonis, *Socrates* est suppositum sustentans talem naturam: Quod sit falsa patet, quia si *Socrates* sit suppositum sustentans talem naturam, quæro pro quo supponit hoc nomen *Socrates*: si pro illa natura; ergo illa natura est sustentans talem naturam, quod est falsum, quia illa non sustentat seipsam: si supponit pro aliquo alio ab illa natura, hoc est impossibile; quia vel supponit pro parte illius naturæ, vel pro aliqua alia natura disparata ab illa natura, vel pro uno composito ex illa natura & aliquo alio: quorum quodlibet de se est falsum, & inferius satis apparebit falsitas ipsius. Et si dicatur quod *Socrates* supponit pro uno composito ex natura & differentia individuali, quod compositum sustentat naturam, hoc non valet, quia sicut inferius ostendetur nullum est tale compositum. Similiter hoc dato non evadetur ratio; nam si *Socrates* sustentat naturam, oportet quod aliquam naturam individualem sustentet, sed nullam naturam individualem sustentat; quia quælibet natura individualis includit talem differentiam secundum illos, & ita unum suppositum ex natura & differentia individuali includeret duas naturas quod est absurdum. Nec valet dicere quod subjectum in illa, *Socrates sustentat naturam humanam*, supponat pro uno composito ex natura singulari & negatione dependente ad aliud suppositum. Tum quia tunc *Socrates* esset compositus ex affirmatione & negatione, quod est absurdum. Tum quia nihil reale substantiale potest componi ex talibus. Tum quia nullum tale compositum potest sustentare naturam, cum natura non possit ad tale compositum dependere. Relinquitur ergo quod hæc est falsa de virtute sermonis, *Socrates* est suppositum sustentans naturam humanam; hæc tamen est vera, *Socrates* est natura composita ex corpore & anima intellectiva, à nullo alio supposito sustentata, & propter hoc est homo: hæc tamen, filius Dei est homo, non est vera sub eodem sensu sicut prima, scilicet quod filius Dei sit talis natura composita ex corpore & anima intellectiva, sed quia filius Dei est suppositum sustentans talem naturam, & terminans ejus dependentiam.

Ex prædictis possunt elici diversæ conclusiones. Una, quodquamvis hæc conceditur, homo est humanitas, hæc tamen est falsa, omnis homo est humanitas, imo hæc est vera, aliquis homo non est humanitas: si neutrum illorum nominum includeret aliquod syncategorema *æquivalenter*,

valenter, hæc esset concedenda homo est humanitas, quia *hic homo* esset humanitas, demonstrando *Socratem*; quia non posset dari quod subjectum & prædicatum pro distinctis supponerent, sed pro eadem re; & per consequens propositio esset vera si nullum syncategorema nec aliqua determinatio æquivalenter includeretur: hoc tamen concesso hæc esset falsa, omnis homo est humanitas; quia haberet unam singularem falsam, scilicet illam, hic homo est humanitas, demonstrando filium Dei, & ita illæ duæ starent simul pro diversis singularibus, homo est humanitas, homo non est humanitas; & qui vellet illud concedere, deberet consequenter dicere quod aliquando abstractum prædicatur de concreto, & è converso; & aliquando non: & non tantum hoc, imo deberet dicere, quod abstractum affirmatur & negatur vere de concreto particulariter sumpto, & è converso; quamvis non universaliter sumpto, nisi forte successive. Oportet etiam concedere quod tale concretum de eodem vere affirmatur & negatur successive. Unde hæc est nunc vera, hæc humanitas est homo, demonstrando humanitatem quæ est *Socrates*, secundum illam opinionem; & si illa humanitas assumeretur à verbo vel aliqua persona divina, hæc esset falsa, hæc humanitas est homo; & hoc, quia hoc nomen, homo, nunquam supponit pro illa re, scilicet humanitate, nisi quando non est unita; & ideo quia aliquando potest esse unita & aliquando non, ideo aliquando supponit pro illa, et aliquando non. Et ideo concretum aliquando prædicatur de abstracto & aliquando non, & similiter è converso.

Alia conclusio potest colligi ex prædictis, videlicet, quod omnis propositio composita ex tali concreto vel abstracto, vel aliquo æquivalenti tali concreto, per quam, ratione verbi vel alicujus determinationis additæ, denotatur illa pro quibus stant subjectum & prædicatum esse distincta, falsa est, si sit universalis: Et hoc, si aliqua talis natura non sit assumpta; cujus ratio est, quia talia concreta & abstracta non supponunt pro distinctis rebus, nisi ratione personæ divinæ sustentantis naturam humanam; sicut patet in Christo: hoc patet, quia si sic, oporteret quod unum supponeret pro parte, & aliud pro toto, vel illa duo pro duabus partibus, vel pro duabus substantiis totaliter distinctis; vel unum pro substantia & aliud pro accidente; quorum quodlibet manifestum est esse falsum; non ergo supponunt pro distinctis rebus, nisi quando unum illorum supponit pro persona divina. Ex quo sequitur, quod propositio denotans illa esse distincta falsa est. Ex quo sequitur, quod omnes tales propositiones de virtute sermonis, hoc est, secundum proprietatem sermonis, falsæ sunt: Omnis homo habet humanitatem, omnis humanitas est in homine, omne animal habet animalitatem, & hujusmodi: quia cum nihil habeat se, nec aliquid sit in se, & per tales propositiones denotetur quod illud pro quo supponit subjectum est in illo pro quo supponit prædicatum, & hoc sit falsum, quia subjectum & prædicatum supponunt pro eodem, manifestum est quod tales propositiones sunt falsæ. Unde secundum *Anselmum*

Monol.

Monol. 10. capitulo, non proprie dicitur quod summa natura, quæ Deus est, habet justitiam, sed proprie dicitur, quod summa natura est justitia: ita proptie non dicitur, quod hoc, demonstrando *Socratem*, habet humanitatem, sed quod est humanitas. Et ideo sicut tales propositiones recipiuntur et usitantur à sanctis, Deus habet justitiam, Deus habet bonitatem, et intelligentiam, in Deo est sapientia, et hujusmodi; tamen secundum proprietatem sermonis non sunt veræ: ita prædictæ conceduntur non secundum proprietatem sermonis. Ex istis sequitur ulterius quod tales de virtute sermonis falsæ sunt, Humanitas subsistit in supposito proprio, Proprium suppositum terminat dependentiam naturæ; sed magis debet concedi, quod humanitas est homo sive suppositum.

Unde sciendum quod nisi aliquod syncategorema impediat hanc prædicationem, Humanitas est suppositum, debet absolute concedi; et hoc, supposito quod humanitas non sit unita, nam si esset unita statim desineret esse suppositum. Et ideo hoc nomen, *suppositum*, connotat quod non sit unita, ita quod hæc sit definitio exprimens *quid nominis* suppositi, vel æquivalens ei, Suppositum est res una completa, et non plures, à nullo supposito sustentata: ita quod loco istius nominis, *suppositum*, licitum sit ponere totam istam orationem, et è converso, quando sumitur significative: quo facto facile erit videre quæ propositiones debent negari, et quæ concedi.

CAP. VIII.

Ostendit aliqua abstracta æquivalenter aliqua syncategoremata includere.

PEr tractatis quibusdam quæ principali proposito impertinentia videbantur, necessaria tamen; ad intentum redeundo, de alio modo nominum abstractorum & concretorum tractabitur, ex quo aliqua quæ prædicta sunt patefieri possunt.

Sunt enim quædam nomina abstracta, vel esse possunt, *ad placitum instituta*, quæ æquivalenter aliqua syncategoremata vel alias dictiones includunt, ita quod abstractum in significando æquivaleat concreto sumpto cum aliquo syncategoremate, vel cum aliqua alia dictione vel dictionibus. Possunt enim utentes, si voluerint, uti una dictione loco plurium; sicut loco istius orationis, Homo est animal, possunt uti hac litera *A*, & loco istius totius, *Tantum homo*, possunt uti hac litera *B*, & sic de aliis: & si ita esset, possibile esset, quod concretum & abstractum non supponerent pro distinctis rebus, nec significarent distinctas res, & tamen prædicatio unius de altero esset falsa; & quod aliquid prædicaretur de uno, & non de alio. Nam si illud abstractum, *humanitas*, æquivaleret in significando isti toti, *homo secundum quod homo*, vel

homo in quantum homo, hæc esset vera, homo currit; & hæc falsa, humanitas currit, sicut illa est falsa, homo in quantum homo currit. Similiter si hoc nomen, *humanitas*, æquivaleret isti toti, *homo necessario*; ita quod hæc dictio, humanitas, poneretur loco istius totius, homo necessario, hæc esset falsa, humanitas est homo; sicut illa est falsa, homo necessario est homo; nam nullus homo necessario est homo, sed tantum contingenter: et eodem modo hæc est falsa, humanitas est alba, sicut hæc, homo necessario est albus. Et per talem modum potest salvari, ubicunque placet, quod concretum et abstractum non significant distinctas res, nec pro distinctis rebus supponunt, et tamen prædicatio unius de alio est simpliciter falsa; ita quod aliquid prædicatur de uno, quod non prædicatur de alio. Et sic possunt aliqui dicere quod quantitas non est alia res à substantia et qualitate, et tamen quælibet talis est falsa, substantia est quantitas, qualitas est quantitas: si enim hoc nomen, *quantitas*, æquivaleret isti toti in significando, vel alteri consimili, *necessario quantum quamdiu manet in rerum natura*, hæc esset falsa, etiam retinendo prædictam opinionem, substantia est quantitas; sicut illa est falsa, substantia necessario est quanta quamdiu manet in rerum natura: & sicut dicitur de ista ita posset dici de aliis, tam in divinis quam in creaturis. Per aliquem enim talem modum posset salvari, quod divina essentia & intellectus, & voluntas, nullo modo distinguuntur in Deo, & tamen hæc est vera, Deus intelligit per intellectum; & hæc falsa, Deus intelligit per voluntatem. Similiter posset dici de anima, quod anima nullo modo distinguitur ab intellectu & voluntate; & tamen hæc erit vera, intellectus intelligit; & non illa, voluntas intelligit: & ita de multis aliis. Unde in talibus magis puto difficultatem *vocalem* dependentem ex Logica, quam *realem*; propter quod nesciens Logicam quinternos innumeros circa talia inutiliter repleret, faciens difficultatem ubi nulla est difficultas, & deserens difficultates quas investigare deberet.

Est etiam advertendum, quod quamvis in locutione vulgari abstracta talia, æquivalentia multis dictionibus talibus in significando, raro vel nunquam habeantur: in dictis tamen Philosophorum, & sanctorum, frequenter inveniuntur abstracta usitata sic accipi. Unde sic accipit Avicenna quinto Metaphysicæ dicens, Equinitas non est aliud nisi equinitas tantum: illa enim ex se nec est unum nec multa, nec existens in his sensibilibus, nec in anima. Nihil aliud intendebat dicere, nisi quod equus non definitur, nec per unum, nec per multa; nec per esse in anima, nec per esse in re extra; ita quod nullum illorum ponitur in definitione ejus: & ita volebat quod hoc nomen, equinitas, secundum quod tunc utebatur eo, æquivaleret multis dictionibus, sive simul proferantur, sive mediante verbo & copula. Unde non intelligebat quod equinitas est aliqua res, & tamen quod illa non esset realiter, una nec plures, nec in effectu; nec extra animam, nec in anima: hoc enim impossibile est & absurdum: sed intelligebat, quod nihil tale poni deberet

in

in definitione ejus. Et quod hæc sit intentio sua satis apparet intuenti verba. Unde dicit, cum ipsum, scilicet universale, fuerit homo, vel equus, hæc *intentio* est alia præter intentionem universalitatis, quæ est humanitas, vel equinitas: definitio enim equinitatis est alia à definitione unitatis; nec unitas continetur in definitione equinitatis, Equinitas enim habet definitionem quæ non eget unitate. Ex istis & aliis verbis suis, quæ propter brevitatem omitto, satis patet quod non amplius intendit, nisi quod nihil tale ponitur in definitione equi vel equinitatis; & ita vult, quod hoc nomen equinitas æquivaleat in significando pluribus dictionibus. Aliter enim non sequitur, *unum*, *multa*, & hujusmodi, non ponuntur in definitione equinitatis; ergo equinitas non est una nec multa: sicut non sequitur, album non ponitur in definitione hominis, ergo homo non est albus.

Per prædicta posset impediri, secundum unam opinionem, talis modus arguendi, qui secundum vocem videtur syllogisticus; omnis res absoluta est substantia vel qualitas, quantitas est res absoluta, ergo, quantitas est substantia vel qualitas: sicut ille modus arguendi, omne *B* est *A*, *C* est *B*, ergo, *C* est *A*, prohiberi potest ipsis vocabulis aliter institutis; si enim *B* significaret idem quod *homo*, & *A* idem quod *animal*, & *C* idem quod hoc totum, *tantum risibile*, ita quod semper loco istius totius, *tantum risibile*, sit licitum ponere hoc vocabulum, *C*, & è converso; tunc sicut non sequitur, omnis homo est animal, tantum risibile est homo, ergo tantum risibile est animal: ita non sequitur omne *B* est *A*, *C* est *B*, ergo, *C* est *A*: ita per modum istum nominum abstractorum possunt salvari multa dicta autorum, quæ de virtute sermonis falsa esse videntur.

Non solum autem potest abstractum æquivalere multis dictionibus in significando, sed hoc etiam potest convenire concretis, & aliis dictionibus: sic enim concedunt eruditi in Logica quod hoc signum, *totus*, includit suum distribuibile, ut æquivaleat isti, *quælibet pars*, quando sumitur syncategorimatice. Unde illa, totus *Socrates* est minor *Socrate*, æquivalet isti, quælibet pars *Socratis* est minor *Socrate*: similiter hoc signum, *quodlibet*, includit suum distribuibile, ut æquivaleat isti, *omne ens*; aliter hæc non esset intelligibilis, quodlibet est homo vel non homo. Sic etiam in multis verbis, ut in curro, subintelligitur pronomen primæ personæ; & ita hoc verbum, curro, æquivalet sibi ipsi & pronomini; & ita est de multis aliis: quod maxime necessarium est scire propter mentem autorum habendam. Non solum autem una dictio aliquando æquivalet multis dictionibus in significando, sed etiam addita alteri, totum resultans æquivalet composito ex pluribus, inter quæ illud cui additur aliquando mutatur, vel secundum casum, vel secundum modum, vel secundum tempus: aliquando autem illud quod principalem locum tenebat in propositione, simpliciter resolvendo, & ultimate explicando quod importatur per illam orationem, est auferendum;

dum; ut patet in illa, generatio formæ est in instanti; quæ dum exponitur, aufertur *ly* est, per quod dicebatur de inesse. Exemplum primi, quando dicitur Totus *Socrates* est minor *Socrate*: si *totus* syncategorematice accipitur, æquivalet isti, quælibet pars *Socratis* est minor *Socrate*; ubi loco istius recti, *Socrates*, ponitur ille obliquus, *Socratis*; & loco istius dictionis, *totus*, ponuntur illæ duæ dictiones, *qualibet pars*. Ita dicerent aliqui, quod illa propositio, generatio formæ est in instanti, æquivalet isti, una pars formæ non producitur ante aliam, sed omnes simul; ubi hæc copula, *est*, cum adjuncto ablata est. Sic possent aliqui dicere, quod illa, quantitas est res absoluta, æquivalet isti, distantia partium est extensio, & si non esset substantia nec qualitas, esset res absoluta, si esset in rerum natura; & si ita esset, iste discursus non valeret, omnis res absoluta est substantia vel qualitas, quantitas est res absoluta, ergo quantitas est substantia vel qualitas.

Et si dicatur quod per istam viam possum impedire quemlibet syllogismum, dicendo in aliquo terminorum aliquod tale æquivalenter includi. Dicendum est, quod ad sciendum an aliquis discursus valeat, oportet præsupponere significata vocabulorum, & secundum hoc est judicandum an sit bonus vel non: & quia de multis terminis est certum, quod secundum usum omnium nihil tale includunt æquivalenter, ideo simpliciter juxta regulas traditas est concedendum quod syllogismus valet vel non valet; de omni tamen discursu proposito posset Logicus dubitare an valeat, resolvendo terminos in suas definitiones exprimentes *quid nominis*; quo facto, per regulas certas evidenter cognosceret quid de eo est dicendum.

Ad prædictum autem modum nominum abstractorum possunt reduci abstracta omnia privativa, & negativa, & nomina numeralia, & etiam omnia verbalia, & multa alia de quibus perscrutabimur. Et per talem modum faciliter possent negari tales propositiones, materia est privatio, aër est tenebræ, anima est peccatum; & hujusmodi. Item per istum modum salvari possunt tales propositiones, Deus non facit peccatum, Deus non est autor mali, & hujusmodi: & qualiter tales consequentiæ non valent, Deus facit hoc, & hoc est malum; ergo Deus facit malum: ut in tractatu de fallaciis ostendetur.

CAP.

CAP. IX.

De nominibus concretis quorum abstracta supponunt pro multis, concreta vero pro uno.

REstAt adhuc de alio modo *concretorum* & *abstractorum* nominum disserere. Unde quædam sunt abstracta quæ non supponunt nisi pro multis simul sumptis; concreta autem pro uno solo verificari possunt: sicut se habent populus & popularis, plebs & plebeius: quilibet enim homo quamvis potest esse plebeius & popularis, nullus tamen homo populus vel plebs esse potest. Inter nomina talia, illi qui ponunt numerum non esse rem distinctam à rebus numeratis, computare debent omnia concreta & abstracta nomina *numerorum*, si concreta & abstracta inter illa nomina reperiantur. Unde secundum talem opinionem debet concedi, quod multi homines & angeli sunt trinarius, quinarius, & sic de aliis: nisi forte velint talem prædicationem negare, dicendo quod tales termini in significando æquivalent multis dictionibus, modo quo dictum est in capitulo præcedenti de multis dictionibus, saltem secundum usum antiquorum.

De concretis & abstractis illa sufficiant, quamvis forte alii modi nominum concretorum & abstractorum possent assignari. Nec aliquis me reprehendat si in hoc opere aliquid omitto; quia non promitto me omnia tractare discretissime, & nihil scrutandum studiosis relinquere, sed aliqua brevia ad utilitatem simplicium velle percurrere.

CAP. X.

De divisione nominum in mere absoluta & connotativa.

POstquam de nominibus concretis & abstractis est discussum, nunc de alia divisione nominum, quibus scholastici frequenter utuntur, est dicendum. Unde sciendum est, quod nominum quædam sunt mere *absoluta*, quædam sunt mere *connotativa*. Mere autem *absoluta* sunt illa, quæ non significant aliquid principaliter, & aliud vel idem secundario; sed quicquid significatur per tale nomen æque primo significatur: sicut patet de hoc nomine, animal, quod non significat nisi boves, asinos, & homines, & sic de aliis animalibus; & non significat unum primo & aliud secundario, ita quod necesse sit aliquid significari in recto & aliud in obliquo, nec in definitione exprimente quid nominis oportet ponere talia distincta in diversis casibus, vel aliquod verbum adjectivum: imo proprie loquendo talia nomina non habent defini-

finitionem exprimentem quid nominis, quia proprie, unius nominis habentis definitionem exprimentem quid nominis est tantum una definitio explicans quid nominis; sic scilicet quod talis nominis non sunt diversæ orationes exprimentes quid nominis, habentes partes distinctas, quarum aliqua significat aliquid quod non eodem modo importatur per aliam partem alterius orationis: sed talia, quantum ad quid nominis, possunt aliquo modo pluribus orationibus non easdem res secundum suas partes significantibus explicari, & ideo nulla earum proprie est definitio exprimens quid nominis: verbi gratia, *Angelus* est nomen mere absolutum, si non sit nomen officii sed tantum substantiæ, & istius nominis non est aliqua una definitio exprimens quid nominis; nam unus explicat quid hoc nomen significat sic dicendo, intelligendo per angelum aliquam substantiam abstractam à materia. Alius sic, angelus est substantia intellectualis & incorporalis. Et alius sic, angelus est substantia simplex non composita cum alio: & ita bene explicat unus quid significat hoc nomen, sicut alius; & tamen aliquis terminus positus in una oratione significat aliquid quod non significatur eodem modo per terminum alterius orationis, & ideo nulla earum est proprie definitio exprimens quid nominis: et ita est in aliis nominibus mere absolutis, quod stricte loquendo nullum eorum habet definitionem exprimentem quid nominis: talia autem nomina sunt ejusmodi, homo, animal, capra, arbor, ignis, terra, aqua, cœlum, albedo, nigredo, calor, dulcedo, odor, sapor, et hujusmodi.

Nomen autem *connotativum* est illud quod significat aliquid primario, et aliquid secundario: et tale nomen proprie habet definitionem exprimentem quid nominis; et frequenter oportet ponere aliquid illius definitionis in recto, et aliud in obliquo; sicut est de hoc nomine, *album*, nam habet definitionem exprimentem quid nominis, in qua una dictio ponitur in recto et alia in obliquo. Unde si quæratur quid significat hoc nomen, album; dices quod idem quod illa oratio tota, aliquid informatum albedine, vel aliquid habens albedinem: et patet quod una pars orationis istius ponitur in recto et alia in obliquo. Potest etiam aliquod verbum aliquando cadere in definitione exprimente quid nominis; sicut si quæras quid significat hoc nomen, causa, potest dici quod idem quod hæc oratio, aliquid ad cujus esse sequitur aliud, vel aliquid potens producere aliquid. Hujusmodi autem nomina connotativa sunt omnia nomina *concreta* primo modo dicta, de quibus dictum est in quinto capitulo; et hoc, quia talia concreta significant unum in recto et aliud in obliquo, hoc est dictu, in definitione exprimente quid nominis debet poni unus rectus significans unam rem, et alius obliquus significans aliam rem; sicut patet de omnibus talibus, justus, albus, animatus, et sic de aliis. Hujusmodi etiam nomina sunt omnia nomina relativa; quia semper in eorum definitionibus ponuntur diversa, idem diversis modis, vel diversa, significantia: sicut patet de hoc nomine, simile;

simile; si definiatur debet dici sic, Simile est aliquid habens qualitatem talem, qualem habet aliud: vel aliquo modo consimili definiri debet. Unde de exemplis non est magna cura. Ex quo patet quod hoc commune, *nomen connotativum*, est commune ad omne nomen *relativum*; & hoc, accipiendo hoc commune, *nomen connotativum*, largissime: non tamen è converso. Talia etiam nomina sunt omnia nomina pertinentia ad genus quantitatis, secundum eos qui ponunt quantitatem non esse aliam rem à substantia & qualitate: sicut corpus secundum eos debet poni nomen connotativum. Unde secundum eos debet dici, quod corpus non est aliud, nisi aliqua res habens partem distantem à parte secundum longum, latum, & profundum. Et quantitas continua & permanens est res habens partem distantem à parte; ita quod illa sit definitio exprimens quid nominis ipsius. Tales consequenter habent ponere, quod figura, curvitas, rectitudo, latitudo, & hujusmodi sunt nomina *connotativa*: imo qui ponunt quod quælibet res est substantia vel qualitas, habent ponere, quod omnia contenta in aliis prædicamentis à substantia & qualitate sunt connotativa, sicut ostendetur inferius. Sub istis nominibus etiam comprehenduntur talia nomina, unum, bonum, verum, intellectus, potentia, actus, intelligibile, voluntas, volibile, & hujusmodi. Unde de intellectu est sciendum, quod habet talem definitionem quid nominis, *Intellectus* est anima potens intelligere: ita quod anima importatur per unam partem, & actus intelligendi per aliam partem. Hoc autem nomen, *intelligibile*, est nomen connotativum, & significat intellectum tam in recto quam in obliquo, quia definitio sua est ista, Intelligibile est aliquid apprehensibile ab intellectu: ibi *intellectus* significatur, & per hoc nomen *aliquid apprehensibile*, sicut & quodlibet aliud; & per illum obliquum, *intellectu*. Et eodem modo dicendum est de vero & bono; quia *verum*, quod ponitur convertibile cum ente, significat idem quod intelligibile; *bonum* etiam quod est convertibile cum ente, significat idem quod hæc oratio, aliquid secundum rectam rationem volibile & diligibile.

CAP. XI.

De divisione nominum ad placitum significantium, per nomina primæ impositionis, & secundæ impositionis, sive intentionis: & quid utrumque sit.

POsitis divisionibus quæ possunt competere tam terminis *naturaliter significantibus*, quam terminis *ad placitum institutis*, dicendum est de quibusdam divisionibus competentibus terminis *ad placitum institutis*. Est igitur prima divisio talis. Nominum ad placitum significantium quædam sunt nomina *primæ impositionis*, quædam sunt nomina

mina *secundæ impositionis*. Nomina *secundæ impositionis* sunt nomina imposita ad significandum *signa ad placitum instituta*, & illa quæ consequuntur talia signa, sed non nisi dum sunt signa.

Veruntamen hoc commune, *nomen secundæ impositionis*, dupliciter potest accipi; scilicet *large*, & tunc omne illud est nomen secundæ impositionis quod significat voces ad placitum institutas, sed non nisi quando sunt ad placitum institutæ; sive illud nomen sit commune etiam intentionibus animæ, quæ sunt signa naturalia, sive non. Talia autem nomina sunt hujusmodi, nomen, & pronomen, conjunctio, verbum, casus, numerus, modus, tempus, & hujusmodi: accipiendo illa vocabula illo modo quo utitur eis Grammaticus. Et vocantur illa *nomina nominum*, quia non imponuntur nisi ad significandum partes orationis, & hoc non nisi dum illæ partes sint significativæ. Illa enim nomina quæ ita bene prædicantur de vocibus quando non sunt significativæ, sicut quando sunt significativæ, non vocantur nomina secundæ impositionis; & ideo talia nomina, qualitas, prolatum, vox, & hujusmodi, quamvis significent voces ad placitum institutas, & verificentur de his, quia tamen illa significarent easdem si non essent significativæ, sicut nunc, ideo non sunt nomina secundæ impositionis: sed *ly* nomen est nomen secundæ impositionis; quia nec ista vox, homo, nec aliqua alia, antequam imponeretur ad significandum, erat nomen; similiter *ly* hominis antequam imponeretur ad significandum nullius casus erat: & ita de aliis. *Stricte* autem dicitur *nomen secundæ impositionis*, illud quod non significat nisi signa ad placitum instituta; ita quod non potest competere intentionibus animæ quæ sunt naturalia signa: cujusmodi sunt talia, figura, conjugatio, & hujusmodi. Omnia autem talia nomina alia ab istis, quæ scilicet non sunt nomina secundæ impositionis, nec uno modo, nec alio modo, vocantur nomina *primæ impositionis*. Veruntamen *nomen primæ impositionis* potest dupliciter sumi; *large*, & sic omnia nomina quæ non sunt nomina secundæ impositionis, sunt nomina primæ impositionis, & sic talia signa syncategorematica, omnis, nullus, aliquis, quilibet, & hujusmodi, sunt nomina primæ impositionis. Aliter potest accipi *stricte*, & tunc sola nomina categorematica quæ non sunt nomina secundæ impositionis vocantur nomina primæ impositionis.

Nomina autem primæ impositionis, *stricte* accipiendo, sunt in duplici differentia; quia quædam sunt nomina *primæ intentionis*, & quædam sunt nomina *secundæ intentionis*. Nomina *secundæ intentionis* dicuntur illa, quæ præcise imposita sunt ad significandum intentiones animæ, quæ sunt signa naturalia; & alia signa ad placitum instituta; vel consequentia talia signa: & talia nomina sunt, genus, species, universale, prædicabile, & hujusmodi; quia talia nomina non sunt nisi intentiones animæ, quæ sunt signa naturalia; aut signa voluntarie instituta. Unde potest dici quod hoc commune, *nomen secundæ intentionis*,

tionis, potest accipi *stricte*, & *large*. *Large* illud dicitur nomen secundæ intentionis, quod significat intentiones animæ quæ sunt naturalia signa; sive etiam significet signa ad placitum instituta, tantum dum sunt signa, sive non: & sic aliquod nomen secundæ *intentionis* est etiam nomen secundæ *impositionis*. *Stricte* autem illud dicitur solum nomen secundæ intentionis, quod præcise significat intentiones animæ quæ sunt naturalia signa: & sic accipiendo, nullum nomen secundæ intentionis est nomen secundæ impositionis. Nomina autem primæ intentionis vocantur omnia nomina alia à prædictis; quæ videlicet significant aliquas res quæ non sunt signa, nec consequentia talia signa: cujusmodi sunt omnia talia, homo, animal, *Socrates*, *Plato*, albedo, album, bonum, verum, & hujusmodi; quorum aliqua significant præcise res quæ non sunt signa nata supponere pro illis; aliqua vero significant talia signa, & simul cum hoc alias res.

Ex quibus omnibus colligi potest, quod quædam nomina significant præcise *signa ad placitum instituta*, & non nisi dum sunt *signa*. Quædam autem præcise significant *signa*; sed tam *ad placitum instituta*, quam signa *naturalia*. Quædam vero significant præcise *res*, quæ non sunt signa talia quæ sunt partes propositionis. Quædam vero significant & tales res quæ non sunt partes propositionis vel orationis, & etiam signa talia; cujusmodi sunt talia nomina, res, ens, aliquid, & hujusmodi.

CAP. XII.

Ostendit quid est intentio prima, quid secunda; & qualiter differunt.

ET quia dictum est in præcedenti capitulo, quod quædam sunt nomina primæ intentionis, & quædam secundæ intentionis; & quia ignorantia vocabulorum multis est errandi occasio; ideo incidentaliter videndum est quid sit *intentio*, & quid *prima*, quid *secunda*, & quomodo distinguuntur.

Est igitur primo sciendum, quod *intentio animæ* vocatur quoddam ens in anima, natum significare aliquid. Unde, sicut prius dictum est, ad modum quo scriptura est signum secundarium vocis, (quia sicut inter signa ad placitum instituta voces obtinent principatum,) ita voces secundaria signa sunt illorum, quorum *intentiones animæ* sunt primaria signa; & pro tanto dicit *Aristot.* quod voces sunt earum, quæ sunt in anima, passionum notæ.

Illud autem existens in anima quod est signum rei, ex quo propositio mentalis componitur ad modum quo propositio vocalis componitur ex vocibus, aliquando vocatur *intentio animæ*, aliquando *conceptus animæ*,

aliquando *passio animæ*, aliquando *similitudo rei*. Et *Boetius* in commento super libros periherminias vocat *intellectum*. Unde vult quod propositio mentalis componitur ex intellectibus; non quidem ex intellectibus qui sunt realiter animæ intellectivæ; sed ex intentionibus quæ sunt quædam signa in anima significantia aliqua, ex quibus propositio mentalis componitur. Unde quando aliquis profert propositionem vocalem, prius format interius propositionem unam mentalem, quæ nullius idiomatis est, in tantum quod multi formant frequenter interius propositiones aliquas, quas tamen propter defectum idiomatis exprimere nesciunt: partes talium propositionum mentalium vocantur, conceptus, intentiones, similitudines, et intellectus.

Sed quid est in anima id quod est tale signum? Dicendum est quod circa istud sunt diversæ opiniones. Aliqui enim dicunt, quod non est nisi quoddam fictum per animam. Alii, quod est quædam qualitas subjective existens in anima, distincta ab actu intelligendi: alii dicunt, quod est actus intelligendi. Et pro istis est ratio illa, quod frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora: omnia autem quæ salvantur ponendo aliquid distinctum ab actu intelligendi, possunt salvari sine tali distincto; eo quod *supponere* pro alio, & *significare* aliud, ita potest competere actui intelligendi, sicut illi ficto: ergo præter actum intelligendi non oportet ponere aliquid aliud. De istis autem opinionibus inferius perscrutabimur; ideo pro nunc sufficiat, quod *intentio* est quoddam in anima, quod est signum naturaliter significans aliquid pro quo potest supponere: vel, quod potest esse pars propositionis mentalis.

Tale autem duplex est: 1. *Unum*, quod est signum alicujus rei quæ non est tale signum; sive significet tale signum cum hoc, sive non: & illud vocatur *intentio prima*; qualis est intentio animæ prædicabilis de omnibus hominibus, & similiter intentio prædicabilis de omnibus albedinibus; & sic de aliis. Veruntamen sciendum quod *intentio prima* dupliciter accipitur, *stricte* & *large*. *Large* dicitur *intentio prima*, omne signum intentionale existens in anima, quod non significat intentiones vel signa præcise: sive sit signum, *stricte* accipiendo signum, pro illo quod sic significat, quod natum est supponere in propositione pro suo significato: sive sit signum, *large* accipiendo signum, illo modo quo dicimus syncategorema significare; & illo modo verba mentalia, & syncategoremata mentalia, adverbia, conjunctiones, & hujusmodi, possunt dici intentiones primæ. *Stricte* autem vocatur *intentio prima* nomen mentale natum pro suo significato supponere. 2. *Intentio* autem *secunda* est illa, quæ est signum talium intentionum primarum: cujusmodi sunt tales intentiones, genus, species, & hujusmodi. Sicut enim de omnibus hominibus prædicatur una intentio communis omnibus hominibus, sic dicendo, ille homo est homo, ille homo est homo, & ille homo est homo, & sic de singulis: ita de illis intentionibus quæ significant & supponant pro rebus quæ non sunt signa prædicatur una intentio com-

communis eis; ſic dicendo, hæc ſpecies eſt ſpecies, & illa ſpecies eſt ſpecies, & ſic de aliis: Similiter ſic dicendo, animal eſt genus, lapis eſt genus, color eſt genus, & ſic de aliis, prædicatur una intentio de intentionibus; ad modum quo in talibus, homo eſt nomen, albedo eſt nomen, prædicatur unum nomen de diverſis nominibus. Et ideo ſicut nomina ſecundæ impoſitionis ſignificant *ad placitum* nomina primæ impoſitionis; ita ſecunda intentio *naturaliter* ſignificat primam: & ſicut nomen *primæ impoſitionis* ſignificat alia [illegible]

[illegible], vel aliquod ſignum *ad placitum inſtitutum*, eſt *æquivocum*, vel *univocum*; ideo intentio animæ, vel conceptus, nec eſt univocus, nec æquivocus, proprie loquendo.

Eſt autem illa vox *æquivoca*, quæ ſignificans plura non eſt ſignum ſubordinatum uni conceptui, ſed eſt ſignum unum pluribus conceptibus, ſive animæ intentionibus, ſubordinatum. Et hoc intendit *Ariſtot.* quando dicit, Nomen commune eſſe idem, & rationem ſubſtantiæ diverſam; hoc eſt, conceptus vel intentiones animæ, (cujuſmodi ſunt deſcriptiones, vel definitiones, vel etiam conceptus ſimplices,) ſunt diverſi, tamen vox una eſt. Hoc expreſſe patet de dictione diverſorum idiomatum, nam in uno idiomate imponitur ad ſignificandum illud idem quod ſignificatur per unum conceptum, in alio imponitur ad ſignificandum illud idem quod ſignificatur per alium conceptum, & ita pluribus conceptibus ſeu paſſionibus animæ ſubordinatur in ſignificando. Tale autem *æquivocum* eſt duplex. Unum eſt *æquivocum à caſu*; quando ſcilicet vox pluribus conceptibus ſubordinatur, & ita uni, ac ſi non alteri ſubordinaretur; & ita ſignificat unum, ac ſi non ſignificaret aliud: ſicut eſt de hoc nomine *Socrates*, quod imponitur pluribus hominibus. Aliud eſt *æquivocum à conſilio*, quando vox imponitur

aliquando *passio animæ*, aliquando *similitudo rei*. Et *Boetius* in commento super libros periherminias vocat *intellectum*. Unde vult quod propositio mentalis componitur ex intellectibus; non quidem ex intellectibus qui sunt realiter animæ intellectivæ; sed ex intentionibus quæ sunt quædam signa in anima significantia aliqua, ex quibus propositio mentalis componitur. Unde quando aliquis profert propositionem vocalem, prius format interius propositionem unam mentalem, quæ nullius idiomatis est, in tantum quod multi formant frequenter interius pro- [illegible] tamen propter defectum idiomatis exprimere [illegible] conceptus.

est tale signum; sive significet [illegible] catur *intentio prima*; qualis est intentio animæ prædicabilis de omnibus hominibus, & similiter intentio prædicabilis de omnibus albedinibus; & sic de aliis. Veruntamen sciendum quod *intentio prima* dupliciter accipitur, *stricte* & *large*. *Large* dicitur *intentio prima*, omne signum intentionale existens in anima, quod non significat intentiones vel signa præcise: sive sit signum, *stricte* accipiendo signum, pro illo quod sic significat, quod natum est supponere in propositione pro suo significato: sive sit signum, *large* accipiendo signum, illo modo quo dicimus syncategorema significare; & illo modo verba mentalia, & syncategoremata mentalia, adverbia, conjunctiones, & hujusmodi, possunt dici intentiones primæ. *Stricte* autem vocatur *intentio prima* nomen mentale natum pro suo significato supponere. 2. *Intentio* autem *secunda* est illa, quæ est signum talium intentionum primarum: cujusmodi sunt tales intentiones, genus, species, & hujusmodi. Sicut enim de omnibus hominibus prædicatur una intentio communis omnibus hominibus, sic dicendo, ille homo est homo, ille homo est homo, & ille homo est homo, & sic de singulis: ita de illis intentionibus quæ significant & supponunt pro rebus quæ non sunt signa prædicatur una intentio com-

communis eis; sic dicendo, hæc species est species, & illa species est species, & sic de aliis: Similiter sic dicendo, animal est genus, lapis est genus, color est genus, & sic de aliis, prædicatur una intentio de intentionibus; ad modum quo in talibus, homo est nomen, albedo est nomen, prædicatur unum nomen de diversis nominibus. Et ideo sicut nomina secundæ impositionis significant *ad placitum* nomina primæ impositionis; ita secunda intentio *naturaliter* significat primam: & sicut nomen *primæ impositionis* significat alia quam nomina, ita *prima intentio* significat alias res quam intentiones. Potest etiam dici, quod intentio secunda potest accipi *stricte*, pro intentione quæ significat præcise primas intentiones; vel *large*, pro intentione quæ significat intentiones & signa ad placitum instituta, si tamen sint aliqua talia.

CAP. XIII.

De divisione nominum per Æquivocum & Univocum.

POst prædicta sequitur tractare de divisione *terminorum ad placitum institutorum*, quæ est per *æquivocum* et *univocum*: quamvis enim *Aristot.* in prædicamentis tractet de æquivocis, univocis, & denominativis, tamen ad præsens intendo tantum de univocis & æquivocis tractare, quia de denominativis dictum est.

Unde sciendum est quod sola *vox*, vel aliquod signum *ad placitum institutum*, est *æquivocum*, vel *univocum*; ideo intentio animæ, vel conceptus, nec est univocus, nec æquivocus, proprie loquendo.

Est autem illa vox *æquivoca*, quæ significans plura non est signum subordinatum uni conceptui, sed est signum unum pluribus conceptibus, sive animæ intentionibus, subordinatum. Et hoc intendit *Aristot.* quando dicit, Nomen commune esse idem, & rationem substantiæ diversam; hoc est, conceptus vel intentiones animæ, (cujusmodi sunt descriptiones, vel definitiones, vel etiam conceptus simplices,) sunt diversi, tamen vox una est. Hoc expresse patet de dictione diversorum idiomatum, nam in uno idiomate imponitur ad significandum illud idem quod significatur per unum conceptum, in alio imponitur ad significandum illud idem quod significatur per alium conceptum, & ita pluribus conceptibus seu passionibus animæ subordinatur in significando. Tale autem *æquivocum* est duplex. Unum est *æquivocum à casu*; quando scilicet vox pluribus conceptibus subordinatur, & ita uni, ac si non alteri subordinaretur; & ita significat unum, ac si non significaret aliud: sicut est de hoc nomine *Socrates*, quod imponitur pluribus hominibus. Aliud est *æquivocum à consilio*, quando vox imponitur

alicui vel aliquibus primo, & subordinatur uni conceptui, & postea, propter aliquam similitudinem significati ad aliquod aliud, vel propter aliquam aliam rationem, imponitur illi alteri; ita quod non imponeretur illi alteri, nisi quia primo imponebatur alteri priori: sicut est de hoc nomine, *homo*; *homo* enim primo imponebatur ad significandum omnia animalia rationalia, ita quod imponebatur ad significandum omne illud quod continetur sub his conceptibus simul sumptis, *animal rationale*; postea utentes, videntes similitudinem inter talem hominem & imaginem hominis, utebantur quandoque hoc nomine *homo* pro tali imagine; ita quod nisi hoc nomen *homo* fuisset prius impositum hominibus, non uterentur nec imponerent hoc nomen *homo* ad significandum vel standum pro tali imagine: & propter hoc dicitur *æquivocum à consilio*.

Univocum autem dicitur omne illud quod est subordinatum uni conceptui, sive significet plura sive non; tamen proprie loquendo non est univocum nisi significet, vel natum sit significare, plura æque primo; ita tamen quod non significet illa plura, nisi quia una intentio animæ significat illa: ita quod sit signum subordinatum in significando uni *signo naturali*, quod est intentio seu conceptus animæ.

Talis autem divisio non tantum competit nominibus, sed etiam verbis, & universaliter cuicunque partium orationis; imo etiam sic, quod aliquid potest *esse æquivocum*, eo quod potest esse diversarum partium orationis, puta tam *nomen* quam *verbum*, vel tam nomen quam participium, vel adverbium; & sic de aliis partibus orationis.

Est autem intelligendum, quod illa divisio terminorum per *æquivocum* & *univocum* non est simpliciter per opposita, ita quod hæc oratio sit falsa, æquivocum est univocum; imo est vera, quia vere & realiter eadem vox est æquivoca & univoca, sed non respectu eorundem; sicut idem est pater & filius, non tamen respectu ejusdem; & idem est simile & dissimile, non tamen eidem per idem. Unde si sit aliqua dictio diversorum idiomatum, manifestum est quod potest esse univoca in utroq; idiomate. Unde ille qui sciret alterum idioma tantum, nunquam propositionem in qua poneretur distingueret; scienti tamen utrumque idioma esset æquivoca. Unde sciens plura idiomata in multis casibus distingueret propositiones in quibus talis dictio poneretur; & ita idem terminus est uni univocus, & alteri æquivocus. Ex prædictis colligi potest, quod non semper univocum habet unam definitionem, quia non semper proprie definitur, & ideo quando *Aristot.* dicit. *Univoca* sunt quorum nomen est commune, &c. accipit *rationem* pro intentione animæ cui, tanquam primario signo, vox subordinatur.

Est autem sciendum quod *univocum* dupliciter accipitur; scilicet *large*, pro omni voce vel signo ad placitum instituto, correspondenti uni conceptui. Aliter accipitur *stricte*, pro aliquo tali prædicabili per se primo modo de aliquibus quibus est univocum, vel de pronomine demon-

monstrante aliquam rem. Terminus autem *denominativus* ad præsens accipi dupliciter potest; scilicet *stricte*, & sic terminus incipiens sicut abstractum incipit, non habens consimilem finem, & significans accidens, dicitur terminus *denominativus*: sicut à fortitudine fortis, & à justitia justus. Aliter dicitur *large*, terminus habens consimile principium cum abstracto, sed non consimilem finem; sive significet accidens, sive non; sicut ab anima dicitur animatus. Et hæc de divisionibus terminorum sufficiant, si autem aliqua alicubi sunt omissa alias supplebuntur.

CAP. XIV.

De hoc termino, universale, & de singulari, ejus opposito.

Cum igitur non sufficiat Logico tantum generalis notitia terminorum, sed oporteat cognoscere terminos in speciali magis, ideo postquam de divisionibus generalibus terminorum tractatum est, de quibusdam contentis sub aliqua illarum divisionum prosequendum est.

Est igitur primo tractandum de terminis *secundæ intentionis*, secundo de terminis *primæ intentionis*. Dictum est autem prius, quod termini secundæ intentionis sunt tales, universale, genus, species, & sic de aliis: & ideo de illis quæ ponuntur quinque universalia est modo dicendum. Primo tamen dicendum est de hoc communi, universale, quia prædicatur de omni universali, & etiam de singulari, sibi opposito.

Est autem sciendum quod *singulare* potest sumi dupliciter. Uno modo hoc nomen, *singulare*, significat illud quod est unum & non plura. Et hoc modo, tenentes quod universale est quædam qualitas mentis prædicabilis de pluribus, non tamen pro se sed pro illis pluribus, dicere habent quod quodlibet universale est vere & realiter singulare: quia sicut quælibet vox, quantumcunque communis per institutionem, est vere & realiter singularis & una numero, quia est una vox & non plures: ita quodlibet universale est singulare.

Aliter accipitur hoc nomen, *singulare*, pro omni eo quod est unum & non plura, & est signum alicujus singularis, primo modo accipiendo *singulare*, nec est natum esse signum plurium. Et sic nullum universale est singulare, quia quodlibet universale natum est esse signum plurium, & natum prædicari de pluribus. Unde vocando universale Aliquid quod non est unum numero, quam acceptionem multi attribuunt universali, dico quod nihil est universale; nisi forte abutentur vocabulo, dicendo populum non esse unum numero, & esse universale; sed puerile esset.

Dicendum est igitur quod quodlibet universale est una res singularis,

&

& ideo non est universale nisi per significationem, quia est signum plurium. Et hoc est quod *Avicen.* dicit quinto Meta. Una forma apud intellectum est relata ad multitudinem, & secundum hunc respectum est universale, quoniam ipsum est intentio in intellectu cujus operatio non variatur ad quodcunque aspexeris. Et sequitur, hæc forma, quamvis in comparatione individuorum sit universalis, tamen in comparatione animæ singularis in qua imprimitur est individua; ipsa enim est una ex formis quæ sunt in intellectu. Vult dicere, quod *universale* est una intentio singularis ipsius animæ nata prædicari de pluribus, non pro se, sed pro ipsis rebus: ita quod per hoc, quod ipsa nata est prædicari de pluribus non pro se sed pro illis pluribus, illa dicitur universalis; propter hoc autem, quod est una forma existens realiter in intellectu, dicitur *singulare*. Et ita singulare primo modo dictum prædicatur de universali, non tamen secundo modo dictum. Ad modum quomodo dicimus quod sol est causa universalis, & tamen vere est res particularis & singularis. Dicitur enim sol universalis causa, quia est causa plurium, scilicet omnium istorum inferiorum generabilium & corruptibilium; & dicitur res particularis quia est una res, & non plures res: sic intentio animæ dicitur universalis, quia est signum prædicabile de pluribus; & dicitur *singularis* quia est una res & non plures.

Veruntamen sciendum est quod Universale duplex est. Quoddam est *universale naturale*, quod est signum naturale prædicabile de pluribus; ad modum quo fumus naturaliter significat ignem, & gemitus infirmi dolorem, & risus interiorem lætitiam: & tale universale non est nisi intentio animæ; ita quod nulla substantia extra animam, nec aliquod accidens extra animam, est tale universale. Et de tali loquar in capitibus sequentibus. Aliud est *universale per voluntariam institutionem*; & sic vox prolata, quæ est vere qualitas una numero, est universalis, quia est signum voluntarie institutum ad significandum plura. Unde sicut vox dicitur communis, ita potest dici universalis; sed hoc non habet ex natura rei, sed tantum ex placito instituentium.

CAP. XV.

Ostendit per rationes quod nullum universale sit aliqua res extra animam.

ET quia non sufficit ista narrare nisi etiam ratione probentur, ideo pro prædictis aliquas rationes adducam, necnon & auctoritatibus confirmabo.

Quod enim nullum universale sit aliqua substantia extra animam existens evidenter probari potest. Primo sic: Nullum universale est substantia singularis & una numero; si enim diceretur quod sic, sequitur

tur quod *Socrates* erit aliquod universale, quia non est major ratio quod unum universale sit una substantia singularis quam alia; nulla ergo substantia singularis est aliquod universale: omnis vero substantia est una numero & singularis, quia omnis res est una res & non plures; si enim est una res & non plures, est *una numero*, hoc enim apud omnes vocatur *unum numero*.

Si autem aliqua substantia est *plures res*, vel est plures res singulares, vel plures res universales: si *primum* detur, sequitur quod aliqua substantia erit plures homines; & tunc quamvis universale distinguatur à particulari uno, non tamen à particularibus. Si autem aliqua substantia erit *plures res universales*, accipio unam illarum rerum universalium, & quæro; aut est plures res, aut una & non plures: si secundum detur, sequitur quod est singulare: si primum detur, quæro; aut est plures res singulares, aut plures res universales: & sic erit processus in infinitum; vel dabitur quod nulla substantia est universalis, ita quod non sit singularis.

Item, si aliquod universale erit substantia una existens in substantiis singularibus, distincta ab eis, sequeretur quod posset esse sine illis; quia omnis res *prior* alia *naturaliter* potest per divinam potentiam esse sine ea: sed consequens est absurdum, igitur.

Item, si illa opinio esset vera, nullum individuum posset creari, si aliquod individuum præexisteret; quia non totum esse caperet de nihilo, si *universale*, quod est in eo, prius fuit in alio. Propter idem sequitur, quod Deus non posset unum individuum simpliciter annihilare nisi cætera individua destrueret: quia si annihilaret aliquod individuum, destrueret totum quod est de essentia illius individui; & per consequens destrueret illud *universale* quod est in eo & aliis; & per consequens alia non manent, cum non possent manere sine parte suæ substantiæ, quale ponitur illud *universale*.

Item, tale *universale* non posset poni aliquid totaliter extra essentiam individui, erit igitur de essentia individui; & per consequens componitur individuum ex universalibus, & ita individuum erit magis *universale* quam *singulare*.

Item sequitur, quod aliquid de essentia Christi erit miserum & damnatum; quia illa natura communis existens realiter in Christo & in damnato erit damnata, quia in *Juda*; hoc autem est absurdum, igitur.

Aliæ rationes multæ possunt adduci quas causa brevitatis pertranseo.

Et eandem conclusionem confirmo per auctoritates. Primo per *Aristot.* 7. Meta. tractantem quæstionem istam, *an universale sit substantia*, demonstrat quod nullum universale est substantia; unde dicit, impossibile est substantiam esse quodcunque *universaliter* dictorum. Item 10. Meta. dicit, si igitur nullum universalium esse substantiam est possibile, sicut in sermonibus de substantia & ente dictum est, nec ipsum hoc, *substantia*, est ut *aliquid unum præter multa*. Ex quibus patet, quod

si-

ratio sufficiens

secundum intentionem *Aristot.* nullum *universale* est *substantia*, quamvis supponat pro substantiis.

Item Commentator. 7. Meta. com. 4. 4. dicit, in individuo non est *substantia*, nisi materia & forma particularis ex quibus componitur. Item ibidem comment. 45. Dicamus igitur quod impossibile est ut aliquid illorum quæ sunt universalia sit *substantia* alicujus rei, etsi declaret substantias rerum. Item ibidem comment. 47. Impossibile ut *illa* sint partes *substantiarum* existentium per se. Item 4. Meta. comment. 2. Universale non est *substantia*, nec genus. Item 10. Meta. comment. 6. Cum universalia non sint *substantiæ*, manifestum est quod *ens* commune non est substantia existens extra animam.

Ex prædictis auctoritatibus potest colligi, quod nullum universale est substantia, qualitercunque consideretur. Unde consideratio intellectus non facit quod aliquid sit substantia vel non substantia, quamvis significatio termini faciat quod de illo, *non pro se*, prædicetur hoc nomen *substantia*, vel non prædicetur: sicut si ille terminus *canis*, in hac propositione, *canis est animal*, stet pro animali latrabili, vera est; si pro cælesti sydere, falsa est: quod tamen eadem res propter unam considerationem sit substantia, & propter aliam non sit substantia, est impossibile. Et ideo simpliciter est concedendum, quod nullum *universale* est *substantia* quomodocunq; consideretur; sed quodlibet *universale* est *intentio animæ*, quæ secundum unam opinionem probabilem ab actu intelligendi non distinguitur. Unde dicunt, quod *intentio* qua intelligo homines, est *signum naturale* significans hominem; ita *naturale*, sicut gemitus est signum infirmitatis vel doloris: & est tale signum quod potest stare pro hominibus in propositionibus mentalibus, sicut vox potest stare pro rebus in propositionibus vocalibus.

Quod enim universale sit intentio animæ satis exprimit *Avicen.* 5. Meta. ubi dicit, dico igitur quod universale tribus modis dicitur. Dicitur enim universale, quod prædicatur de pluribus *in actu*, sicut *homo*. Dicitur enim universale *intentio*, quam nihil prohibet opinari quin prædicetur de multis. Ex quo patet, quod universale est intentio animæ nata prædicari de multis. Quod etiam ratione confirmari potest; nam omne universale de multis est prædicabile, sed sola intentio animæ vel signum voluntarie institutum natum est prædicari de multis, & non substantia aliqua; ergo sola intentio animæ vel signum voluntarie institutum est universale: sed nunc non utor signo *universaliter*, pro signo voluntarie instituto; sed pro illo quod naturaliter est universale. Quod autem *substantia* non sit nata prædicari, patet: quia si sic, sequeretur quod propositio componeretur ex substantiis particularibus; & per consequens subjectum erit *Roma* & prædicatum *Oxonia*, quod est absurdum. Item propositio vel est in mente, vel in voce, vel in scripto; hujusmodi autem non sunt substantiæ particulares; constat ergo quod nulla propositio ex substantiis componi potest, compositur

autem

autem ex universalibus; *universalia* ergo non sunt *substantiæ* ullo modo.

CAP. XVI.

De opinione Scoti *circa universale, & ejus improbatione.*

QUamvis multis sit perspicuum, quod universale non est aliqua substantia extra animam, existens in individuis, distincta realiter ab eis; videtur tamen aliquibus, quod universale aliquo modo est extra animam, & in individuis; non quidem distinctum ab his *realiter*, sed tantum *formaliter*. Unde dicunt, quod in *Socrate* est natura humana, quæ contrahitur ad *Socratem* per unam *differentiam individualem*, quæ ab illa natura non distinguitur realiter, sed formaliter: unde non sunt duæ res, una tamen non est formaliter alia.

Sed hæc opinio videtur esse irrationabilis: quia in creaturis non potest esse aliqua distinctio qualitercunque extra animam, nisi ubi sunt res distinctæ; si ergo inter illam naturam & illam differentiam sit qualiscunque distinctio, oportet quod sint res realiter distinctæ. Probo sic per syllogismum; hæc natura non est distincta formaliter ab hac natura: hæc differentia individualis est distincta formaliter ab hac natura: ergo hæc differentia individualis non est hæc natura. Item, eadem res non est *communis* & *propria*, sed secundum eos differentia individualis est *propria*, universale autem est *commune*: ergo nullum universale & differentia individualis sunt eadem res. Item, eidem rei non possunt convenire opposita; commune & proprium sunt opposita: ergo eadem res non est communis & propria; quod tamen sequitur si differentia individualis & natura communis essent eadem res. Item, si natura communis esset eadem realiter omni differentiæ individuali, ergo tot essent realiter naturæ communes quot sunt differentiæ individuales; & per consequens nullum eorum erit commune, sed quodlibet erit proprium differentiæ cui est eadem realiter. Item, quælibet res seipsa & non per aliud distinguitur à quocunque distinguitur; sed alia est humanitas *Socratis*, & alia *Platonis*: ergo seipsis distinguuntur; non ergo per differentias additas. Item, secundum *Aristot.* quæcunque differunt specie differunt numero; sed natura hominis & asini seipsis distinguuntur specie: ergo seipsis differunt numero; ergo seipsa quælibet earum est una numero. Item, quod per nullam potentiam potest competere pluribus, per nullam potentiam est prædicabile de pluribus; sed talis natura, si sit eadem realiter cum differentia individuali, per nullam potentiam potest convenire pluribus; quia nullo modo potest convenire alteri individuo: ergo per nullam potentiam potest esse prædicabile de pluribus; & per consequens per nullam potentiam potest esse universale. Item, accipio illam differentiam individualem & naturam quam

 con-

contrahit, & quæro: aut inter ea est major distinctio quam inter duo individua, aut minor: non major, quia non differunt realiter, individua autem differunt realiter; nec minor, quia tunc essent ejusdem rationis, sicut duo individua sunt ejusdem rationis; & per consequens, si unum est de se unum numero, & reliquum erit unum numero. Item, quæro an natura sit differentia individualis, aut non sit differentia individualis: si sic, arguo syllogistice sic, Hæc differentia non est distincta formaliter à differentia individuali; natura est hæc differentia individualis: natura ergo non est distincta formaliter à differentia individuali. Item, hæc differentia est propria & non communis; & hæc differentia individualis est natura: ergo natura est propria & non communis. Si autem dicatur quod hæc differentia individualis non est natura, habetur propositum; nam sequitur, differentia individualis non est natura, ergo differentia individualis non est realiter natura: quia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis, sic arguendo, Differentia individualis est realiter natura, ergo differentia individualis est natura: consequentia patet, quia à determinabili sumpto cum determinatione non distrahente nec diminuente ad determinabile per se sumptum est bona consequentia, *ly* realiter autem nec est determinatio distrahens nec diminuens; ergo sequitur, Differentia individualis est realiter natura, ergo differentia individualis est natura.

Dicendum est igitur quod in creaturis nulla est talis distinctio formalis, sed quæcunque in creaturis sunt distincta etiam sunt res distinctæ, si utrumque illorum sit vere res. Unde sicut in creaturis tales modi arguendi nunquam negari debent, hoc est *A*, hoc est *B*, ergo, *B* est *A*; ita nec tales, hoc non est *A*, hoc est *B*, ergo, *B* non est *A*, unquam negari debent. Quoniam quandocunque contradictoria verificatur de aliquibus, illa sunt distincta, nisi aliqua determinatio vel aliqued syncategorema sit causa talis verificationis; quod in proposito poni non debet. Et ideo debemus dicere cum Philosophis, quod in substantia particulari nihil est penitus substantiale, nisi forma particularis, & materia particularis, vel aliquod compositum ex talibus: & ideo non est imaginandum quod in *Socrate* sit humanitas, vel natura humana, distincta à *Socrate* quocunque modo, cui addatur una differentia individualis contrahens illam naturam; sed quicquid imaginabile substantiale existens in *Socrate*, vel est materia particularis, vel forma particularis, vel aliquod compositum ex his. Et ideo omnis essentia, & quidditas, & quicquid est substantiæ, si sit realiter extra animam, vel est simpliciter & absolute materia, vel est forma, vel compositum ex his, vel substantia immaterialis abstracta secundum doctrinam peripateticorum.

CAP.

CAP. XVII.

De solutione rationum quæ fieri possunt pro opinione Scoti.

ET quoniam dubiorum solutio est veritatis manifestatio, ideo circa prædicta sunt ponendæ aliquæ objectiones ut solvantur. Multis enim non parvæ auctoritatis viris videtur, quod universale aliquo modo sit extra animam, & de essentia substantiarum particularium: ad quod probandum nonnullas rationes & auctoritates adducunt. Unde dicunt, quod quando aliqua realiter conveniunt & realiter differunt, per aliud conveniunt, & per aliud differunt; sed *Socrates* & *Plato* realiter conveniunt & differunt; ergo distinctis conveniunt & differunt: sed conveniunt in humanitate, & in materia, & forma; ergo includunt aliqua præter ista, quibus distinguuntur, & illæ vocantur differentiæ individuales. Item plus conveniunt *Socrates* & *Plato*, quam *Socrates* & *Asinus*, ergo in aliquo conveniunt *Socrates* & *Plato* in quo non conveniunt *Socrates* & *Asinus*; sed non conveniunt in aliquo uno numeraliter, ergo illud in quo conveniunt non est unum numero, & per consequens est aliquod commune.

Item 10. Meta. dicit Philosophus, in omni genere est unum primum, quod est mensura omnium aliorum quæ sunt in illo genere; sed nullum singulare est mensura omnium aliorum, quia non omnium individuorum ejusdem speciei; ergo est aliquid præter individuum.

Item, omne superius est de essentia inferioris, ergo universale est de essentia substantiæ; sed non substantia non est de essentia substantiæ; ergo universale est substantia.

Item, si universale non esset substantia, omne universale est accidens: & per consequens aliquod accidens esset per se superius ad substantiam; imo sequitur quod idem esset superius ad se, quia omnia universalia possunt poni in genere qualitatis si sint accidentia, & per consequens prædicamentum qualitatis esset commune ad omnia universalia; ergo esset commune ad hoc universale quod est prædicamentum qualitatis. Aliæ rationes & auctoritates multæ adducuntur pro illa parte, quas causa brevitatis ad præsens omitto, dicturus de his in diversis locis inferius.

Et ad istas rationes respondeo. Ad primam concedo quod *Socrates* & *Plato* conveniunt realiter, & differunt realiter; quia realiter conveniunt *specifice*, & realiter differunt *numeraliter*; & per idem conveniunt *specifice*, & differunt *numeraliter*: sicut etiam alii habent dicere, quod differentia individualis per idem convenit *realiter* cum natura, & differt *formaliter*. Et si tu dicas, quod idem non est causa convenientiæ & disconvenientiæ: Dicendum est quod verum est quod idem non est causa convenientiæ & disconvenientiæ oppositæ illi conveni-

venientiæ, quomodo non est in proposito: Nam inter convenientiam specificam & differentiam numeralem nulla est penitus oppositio. Concedendum est igitur quod *Socrates* per idem convenit specifice cum *Platone*, & differt numeraliter ab eodem.

Secundum argumentum non valet: non enim sequitur, *Socrates* & *Plato* plus conveniunt quam *Socrates* & *Asinus*, ergo in aliquo plus conveniunt; sed sufficit quod seipsis plus conveniant. Unde dico quod *Socrates* per animam suam intellectivam plus convenit cum *Platone* quam cum *Asino*: unde de virtute sermonis non est concedendum, quod *Socrates* & *Plato* conveniant in aliquo quod est de essentia eorum; sed concedi debet quod conveniant in aliquibus, quia formis suis & seipsis, quamvis si per contradictionem esset una natura in illis, convenirent in illa; sicut per contradictionem si Deus esset sine intellectu, non bene regeret mundum.

Ad aliud dicendum est, quod quamvis unum individuum non sit mensura omnium individuorum ejusdem generis, vel ejusdem speciei specialissimæ; unum tamen individuum potest esse mensura individuorum alterius generis, vel individuorum multorum ejusdem speciei: & hoc sufficit pro intentione *Aristot.*

Ad aliud dicendum est, quod loquendo de vi vocis & secundum proprietatem sermonis, concedendum est quod nullum universale est de essentia cujuscunque substantiæ. Omne enim universale est intentio animæ, vel aliquod signum voluntarie institutum; tale autem non est de essentia substantiæ: & ideo nec genus, nec aliqua species, nec aliquod universale, est de essentia substantiæ: sed magis proprie loquendo debet concedi, quod universale *exprimit* vel *explicat essentiam substantiæ*, hoc est, naturam quæ est substantia: & hoc est quod dicit Commentator 7. Meta. quod Impossibile est quod aliquod illorum quæ dicuntur universalia sit substantia alicujus rei, etsi declarent substantias rerum. Unde omnes auctoritates quæ sonant universalia esse de essentia substantiarum, vel esse in substantiis, vel esse partes ipsarum, debent sic intelligi, quod auctoritates non aliud intendunt nisi quod talia universalia declarant, exprimunt, explicant, important, & significant substantias rerum.

Et si dicas: Nomina communia, puta talia, *homo*, & *animal*, & hujusmodi, significant substantias, & non significant substantias singulares; quia sic *homo* significaret *Socratem*, quod videtur falsum: ergo talia nomina significant aliquam substantiam præter substantias singulares. Dicendum, quod talia nomina præcise significant res singulares, & ideo nunquam supponunt pro substantia nisi supponant pro substantia singulari, & ideo concedendum est quod hoc nomen, *homo*, æque primo significat omnes homines singulares & particulares; non tamen propter hoc sequitur quod hoc nomen, *homo*, sit vox æquivoca; & hoc, quia quamvis significet plura æque primo, tamen unica imposi-

tione

tione significat illa, & subordinatur in significando illa plura tantum uni conceptui & non pluribus; propter quod univoce prædicatur de eis.

Ad ultimum, habent dicere illi qui ponunt intentiones animæ esse qualitates mentis, quod omnia universalia sunt accidentia; non tamen omnia universalia sunt signa accidentium, sed aliqua sunt signa substantiarum tantum; & illa quæ sunt signa substantiarum tantum constituunt prædicamentum substantiæ, alia autem constituunt alia prædicamenta.

Concedendum est autem quod prædicamentum substantiæ est accidens, quamvis declaret substantias & non accidentia: & ideo concedendum est quod aliquod *accidens*, illud scilicet quod est signum substantiarum tantum, est per se superius ad substantiam: nec est hoc magis inconveniens dicere, quam dicere quod aliqua vox est nomen multarum substantiarum: sed nunquam idem est superius ad seipsum.

Potest etiam dici quod non omnia universalia sunt per se inferiora ad hoc commune, *qualitas*; quia hoc commune, *qualitas*, est qualitas, non tamen est inferius ad se, sed est ipsummet.

Et si dicatur quod idem non prædicatur de diversis prædicamentis; ergo qualitas non est communis ad diversa prædicamenta. Dicendum est, quod sive idem prædicetur de diversis prædicamentis, quando stant *significative*, sive non; tamen quando illa prædicamenta stant & supponunt *non significative*, non est inconveniens idem prædicari de diversis prædicamentis. Unde si in hac prædicatione, Substantia est qualitas, *subjectum* stet *materialiter* vel *simpliciter* pro intentione, illa est vera: & eodem modo hæc est vera, quantitas est qualitas, si *ly* quantitas non stat significative; & ita idem prædicatur de diversis prædicamentis non significative supponentibus; sicut illæ duæ, substantia est vox, qualitas est vox, veræ sunt si subjecta supponunt *materialiter* & non *significative*.

Et si dicas, quod *ly* qualitas est in plus quam quodcunque aliud prædicamentum, eo quod prædicatur de pluribus; nam prædicatur de omnibus prædicamentis, & nullum prædicamentum de omnibus aliis prædicatur, & ita erit superius ad illa. Dicendum est quod *ly* qualitas non prædicatur omnino de omnibus prædicamentis *significative* sumptis, sed sumptis *pro signo* tantum; & propter hoc non sequitur quod sit in plus quam quodcunque aliud prædicamentum, nam superioritas & inferioritas inter aliqua sumitur ex hoc, quod unum *significative* sumptum prædicatur de pluribus quam aliud *significative* sumptum.

Unde hic est talis difficultas qualis est de hoc nomine *dictio*, nam hoc nomen est unum contentum sub *nomine*, nam hoc nomen *dictio* est *nomen*, & non omne *nomen* est hoc nomen *dictio*, & tamen hoc nomen *dictio* est quodammodo superius ad omnia *nomina* & ad hoc nomen *dictio*; & ita videtur quod idem respectu ejusdem est superius

&

& inferius; & ita videtur esse de hoc communi *qualitas.* Ad hoc potest dici, quod argumentum concluderet si in omnibus propositionibus dicti termini supponerent *significative* & *uniformiter*, nunc autem aliter est in proposito.

Si tamen vocetur hic *inferius*, De quo aliquo modo supponente, prædicatur aliud, & de pluribus; quamvis illud idem, si aliter supponeret, non prædicaretur de eo universaliter sumpto: potest concedi quod idem respectu ejusdem potest esse *superius* & *inferius*, sed tunc *inferius* & *superius* non sunt opposita nec disparata.

CAP. XVIII.

De quinque universalibus & eorum sufficientia.

OStenso quid est *universale*, videndum est quot ponuntur species *universalis.* Unde ponuntur quinque *universalia*, quorum sufficientia & numerus sic potest accipi. Omne *universale* est de multis prædicabile: aut igitur prædicatur de illis multis *in quid*, aut non; si *in quid*, ita quod convenienter contingit respondere ad interrogationem factam per *quid* de aliquo, hoc contingit dupliciter: quia aut illa multa de quibus prædicatur sunt omnino similia, ita quod omnia quæ uni conveniunt æqualiter conveniunt unicuique, nisi forte unum componatur ex pluribus æque similibus; & sic est *species specialissima*: Aut non omnia de quibus prædicatur prædicto modo conveniunt, sed contingit reperire aliqua duo quæ secundum se tota, vel secundum suas partes, si habeant partes, sunt dissimilia; sic est *genus*: sic est de *animali*, *animal* enim prædicatur de homine & de equo, & major substantialis similitudo est inter duos homines quam inter hominem & equum: similiter est de *colore* respectu albedinis & nigredinis; nam nec hæc nigredo, nec aliqua pars hujus nigredinis, tantum convenit cum hac albedine, vel aliqua parte hujus albedinis, quantum una albedo convenit cum alia; & propter hoc *intentio* prædicabilis de albedine & nigredine non est *species specialissima*, sed *genus*; sed albedo non est *genus* respectu albedinum, quia quamvis aliquando aliqua albedo intensa sit & alia remissa, tamen semper altera illarum albedinum tantum convenit cum aliqua parte alterius quantum duæ albedines conveniunt inter se; & propter hoc albedo est *species specialissima*, & non *genus* respectu, albedinum.

Veruntamen sciendum est, quod tam *genus*, quam *species*, dupliciter accipitur, *large* & *stricte*. *Stricte* autem vocatur *genus*, illud per quod convenienter respondetur ad quæstionem factam per *quid* de aliqua re per pronomen demonstrans illam rem; sicut si quæreretur, quid est hoc, demonstrando *Socratem*, convenienter respondetur quod est animal

animal vel homo : & sic de aliis generibus & speciebus. *Large* autem dicitur genus vel species, illud per quod convenienter respondetur ad quæstionem factam per quid, per nomen connotativum quod non est mere absolutum; sicut si quæreretur, quid est *album*, convenienter respondetur quod est *coloratum*; & tamen si quæreretur, quid est hoc, nunquam convenienter responderetur per *coloratum*, quicquid enim demonstrares per hoc pronomen *hoc*, sic quærendo, Quid est *hoc*? nunquam convenienter respondetur quod est *coloratum* : quia sic quærendo, vel demonstras *subjectum* albedinis, et non convenienter respondetur quod est coloratum; vel demonstras *albedinem* tantum, et tunc manifestum est quod non convenienter respondetur, nam albedo non est colorata; vel demonstras *aggregatum* ex subjecto et albedine, et manifestum est quod non convenienter respondetur, quia illud aggregatum non est coloratum, sicut inferius ostendetur; vel demonstras illum terminum *album*, et tunc etiam manifestum est quod non convenienter respondetur, quia ille terminus non est coloratus. Patet ergo quod ad talem quæstionem, *quid est album*, convenienter respondetur per coloratum, et propter hoc *coloratum* potest dici *genus*, sumendo *genus* large; quia tamen per coloratum non convenienter respondetur ad quæstionem factam per pronomen demonstrativum, ideo non est *genus* stricte summendo *genus* : et eodem modo proportionabiliter est de *specie*.

Et hæc distinctio est necessaria, quia sine ea non possunt salvari multæ auctoritates *Aristot.* et aliorum autorum, quoniam repugnant, sed per eam exponendæ sunt : nam multæ regulæ intelliguntur de *genere* et *specie* primo modo dictis, quæ tamen non intelliguntur de ipsis alio modo dictis, sicut in processu patebit. Si autem tale prædicabile non prædicetur in *quid*, vel hoc est quia exprimit partem rei unam et non aliam, nihil extrinsecus exprimendo; et sic est *differentia*; sicut *rationale* si sit *differentia* hominis exprimit partem hominis, scilicet animam. i.e. formam, & non materiam : Vel exprimit aliquid quod non est pars rei, & tunc vel prædicatur *contingenter* vel *necessario*; si *contingenter* tunc vocatur *accidens*; si *necessario* tunc vocatur *proprium*.

Veruntamen sciendum est, quod aliquando illud extrinsecus importatum potest esse una propositio, sine cujus veritate non potest *esse existere* prædicari vere de illo; sicut secundum ponentes quantitatem non esse aliam rem à substantia et qualitate, hoc nomen *quantitas* importat istam propositionem esse veram, si formetur quando prædicatur de aliquo quod habet partem distantem à parte.

Est autem sciendum, quod secundum varias opiniones idem potest esse *genus*, large accipiendo *genus*, respectu aliquorum; et tamen erit *accidens*, vel *proprium*, respectu aliorum : ut *quantitas* est *genus* respectu corporis, lineæ, et superficiei, et hujusmodi; et *accidens*, vel *proprium*, respectu sub-

substantiæ & qualitatis, secundum opinionem ponentem quantitatem non esse aliam rem à substantia & qualitate: secundum tamen opinionem quæ ponit quantitatem esse aliam rem à substantia & qualitate, non est *accidens*, aut *proprium*, respectu substantiæ & qualitatis. Sed hoc est impossibile de *genere*, stricte sumendo *genus*: & hoc idem est dicendum de *specie*.

Et si dicas *ens* est universale, & similiter *unum*, & similiter hoc commune *universale*; & tamen non est *genus*, nec *species*, & sic de aliis: ergo. Ad primum illorum potest dici, quod illa est definitio universalium quæ non prædicantur de omnibus, *ens* autem de omnibus prædicatur. De *uno* autem est alia ratio, quia *unum* potest dici esse accidens vel proprium. Ad aliud potest dici, quod hoc commune, *universale*, est *genus*, & ideo *genus* prædicatur de *specie*, non pro se, sed pro suis significativis: nec ex hoc sequitur membrum dividens esse in plus, vel æquale cum diviso, propter varietatem suppositionis.

CAP. XIX.

De individuo, supposito, & singulari.

His præmissis de *universali*, dicendum est de quinque *universalibus* in speciali. Primo tamen dicendum est de *individuo*, quod continetur sub quolibet universali.

Est etiam primo sciendum quod apud Logicos hæc nomina convertibilia sunt, *individuum*, *singulare*, *suppositum*, quamvis apud Theologos singulare & suppositum non convertantur, quia apud eos suppositum non est nisi substantia, accidens autem est individuum & singulare: sed in hoc capitulo dicendum est de istis nominibus illo modo quo Logici utuntur eis.

Apud Logicum tripliciter accipitur *individuum*. Nam uno modo dicitur *individuum*, illud quod est una res numero & non plures: & sic potest concedi quod quodlibet *universale* est *individuum*, quia est una res. Aliter dicitur *individuum*, res extra animam quæ est una et non plures, nec est signum alicujus: et sic quodlibet extra est individuum. Tertio modo dicitur *individuum*, signum proprium uni, quod vocatur *terminus discretus*: et sic dicit Porphyrius, quod *individuum* est quod prædicatur de uno solo. Ista autem definitio non potest intelligi de re existente extra animam; utpote de *Socrate*, et *Platone*, et hujusmodi, quia res tales non prædicantur de se, nec de pluribus; ideo oportet quod intelligatur de aliquo signo proprio uni, quod non potest prædicari nisi de uno; hoc est, non prædicatur de aliquo quod potest supponere pro pluribus in eadem propositione. Tale autem *individuum* tripliciter potest assignari, quia aliquod est **nomen proprium** alicujus, sicut

hoc

hoc nomen *Socrates*, vel hoc nomen *Plato*. Aliud est *pronomen demonstrativum*, ut hic est homo, demonstrando *Socratem*. Aliud autem est *pronomen demonstrativum sumptum cum aliquo termino communi*, sicut, hoc animal, ille lapis. Et sicut distinguitur de hoc nomine *individuum*, ita potest distingui de hoc nomine, *singulare*, & *suppositum*. Unde & apud antiquos, sicut puerulus didici, supposita termini communis sunt duplicia, scilicet *per se*, & *per accidens*; sicut istius termini, *album*, supposita *per se* sunt, *hoc album*, *illud album*; supposita *per accidens* sunt, *Socrates*, & *Plato*, *iste Asinus*: quod non potest intelligi nisi accipiendo hoc nomen, *suppositum*, pro individuis quæ sunt signa rerum: quia loquendo de *supposito* quod est à parte rei, & non signum alicujus, impossibile est quod aliqua sint supposita alicujus termini *per se*, & aliqua *per accidens*; sed bene accipiendo *suppositum* pro termino proprio uni, quod ideo dicitur *suppositum*, quia de illo prædicatur illud commune, non pro se, sed pro suo significato. Illa autem dicuntur *per se supposita* alicujus termini communis, quæ sunt pronomina demonstrativa sumpta cum eodem termino communi. Nomina autem propria & pronomina demonstrativa dicuntur *supposita per accidens* ejusdem termini: & est differentia maxima inter illa individua sive supposita, & ista. Nam impossibile est unum contrariorum vere prædicari de supposito *per se* alterius contrarii; sicut hæc est impossibilis, Hoc album est nigrum: sed de *supposito per accidens* unius contrarii potest prædicari aliud contrarium, quamvis nondum sit suppositum illius; sicut si *Socrates* sit modo suppositum albi, adhuc hæc est possibilis, *Socrates* est niger; & hoc, quia potest esse *suppositum per accidens* duorum contrariorum successive, quamvis non simul.

CAP. XX.

De genere.

POst hoc dicendum est de quinque universalibus & primo sequendo Porphyrium dicendum est de *genere*. Definitur autem *genus* à Porphyrio & à Philosopho sic, genus est quod prædicatur de pluribus differentibus specie in eo quod quid.

Circa hanc definitionem notandum est quod *genus* non est aliqua res extra animam existens, de essentia illorum de quibus prædicatur; sed est quædam intentio animæ prædicabilis de multis, non quidem pro se, sed pro rebus quas significat. Unde sicut quando ego profero istam propositionem, Homo est animal, vox prædicatur de voce, non tamen pro voce, quia non intendimus uti illa voce pro seipsa, sed pro re quam significat; & ideo quando *genus* prædicatur de specie, non denotatur quod subjectum sit prædicatum, nec quod prædicatum realiter conve-

niat subjecto in esse reali, sed denotatur quod illud quod importatur per prædicatum sit illud quod importatur per subjectum. Ista autem intentio quæ est *genus* non prædicatur de rebus extra animam, quia illæ non subjiciuntur; sed prædicatur de signis talium rerum, de quarum essentia tamen non est *genus*, sicut nec intentio animæ est de essentia rei extra. Ex quo sequitur quod *genus* non est pars *speciei*; & non solum hoc, sed etiam quod nec *genus* importat materiam & non formam, proprie loquendo de importare sive significare. Improprie tamen utendo vocabulo potest dici, quod *genus* importat aliquando materiam & non formam; quod non est aliud quam dicere, quod in quolibet significato per tale *genus* invenitur materia ejusdem rationis. Veruntamen non omne *genus*, illo modo loquendo, significat materiam, quia aliquod est *genus* quod est commune præcise ad simplicia carentia compositione ex materia & forma; sicut est de colore: quia non est commune nisi ad colores qui non componuntur ex materia & forma: & ideo omnes auctoritates Philosophorum quæ ponunt quod *genus* est pars rei, vel quod est materia rei,& consimiles, sic debent glosari, quod ideo dicitur, *genus* est pars rei, quia est quasi pars materialis definitionis vel descriptionis: sicut enim in naturalibus materia præsupponitur formæ, & forma advenit ei; ita si aliqua res debeat definiri, primo ponendum est *genus*, secundo addendæ sunt *differentiæ* essentiales vel accidentales: & ideo *genus* est pars definitionis, & primum in definitione, ad modum quo materia est primum in compositione. Et si dicas, *genus* est pars definitionis, & definitio est eadem cum definito, igitur *genus* est pars definiti. Dicendum est quod de virtute sermonis illa est simpliciter falsa Definitio est eadem realiter cum definito; sed illa est simpliciter vera, definitio & definitum significant unum sive idem; nec aliud intendunt autores.

Secundo notandum est quod *genus* prædicatur de diversis *speciebus* et *individuis*: tamen aliter est de genere *large* sumpto, et de genere *stricte* sumpto; nam omne genus *stricte* sumptum requirit res distinctas et dissimiles, pro quibus illa de quibus prædicatur genus supponunt: non sic est de genere *large* sumpto; imo sufficit quod illa de quibus prædicatur genus supponant pro similibus, et sint communia,et ab invicem removeantur: sicut si non esset possibile quod esset aliqua res numeralis nisi *homo*, adhuc numerus vel multitudo propria substantiis posset poni *genus*; *multa* enim, vel *multitudo*, prædicaretur de istis nominibus communibus, duo, tres, quatuor, et sic de aliis, quorum nullum prædicatur de alio. Inveniuntur tamen multæ auctoritates quæ de illo genere non intelliguntur.

CAP.

CAP. XXI.

De Specie.

SPeciem similiter definiunt Philosophi dicentes, quod *species* est illud quod prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid.

Circa quod dicendum est, sicut de genere, quod *species* est intentio animæ quæ non est de essentia individuorum, quamvis sit prædicabilis de eis. Differt autem illa ab intentione quæ est *genus* non tanquam totum à parte, quia proprie loquendo, nec genus est pars speciei, nec species est pars generis; sed in hoc differunt, quia species est communis ad pauciora quam genus, ita quod *genus* est signum plurium, et *species* paucorum. Unde sicut hoc nomen, *animal*, significat plura, quia significat omnia animalia, et hoc nomen, *homo*, significat pauciora, quia significat omnes homines; ita est de alio *genere* et *specie*: et hoc est speciem esse partem generis, scilicet speciem significare pauciora quam genus: et ita accipiunt omnes bene sive recte loquentes istum terminum *pars subjectiva*. Similiter sicut genus non prædicatur de pluribus speciebus pro se, sed pro rebus quas significat; ita species non prædicatur de pluribus pro se, sed pro rebus: ipsa enim species non est plura, quamvis prædicetur de pluribus: nec est realiter in individuo, quia tunc esset pars individui; quod manifestum est esse falsum, Tum quia nec est materia nec forma, Tum quia aliqua sunt individua quæ non habent partes: et per consequens *species* non est pars individui, sed est signum individui, imo significat omnes res individuales contentas sub ea.

Est autem sciendum quod *intentionum* quædam sunt *genera generalissima*: et quædam sunt *genera* et *species*, quæ dicuntur *subalterna*: et quædam sunt *species specialissimæ*.

Est autem *genus generalissimum*, quod non habet genus supra se: hoc est, genus generalissimum est illud de quo universaliter sumpto non prædicatur aliquod genus; licet secundum illam opinionem prius positam, de genere generalissimo prædicetur aliquod genus *particulariter*. Unde aliqui ponunt quod hæc est vera, Substantia est quantitas, sed tamen non ponunt istam esse veram, Omnis substantia est quantitas; ideo possunt salvare quod substantia est genus generalissimum: quamvis etiam aliter possunt salvare, scilicet quod *genus generalissimum* est illud de quo *universaliter* sumpto non prædicatur in quid aliud genus. Nunc autem quamvis dicerent istam esse veram, Substantia est quantitas, non tamen dicerent quod prædicatur in quid quantitas de substantia *universaliter* sumpta.

Species autem *specialissima* est intentio non habens speciem sub se; hoc

hoc est, species specialissima de nullo communi universaliter sumpto prædicatur in quid, quamvis de multis singularibus posset prædicari in quid. Media autem inter genus generalissimum et speciem specialissimam dicuntur *subalterna*, i. e. genera et species.

CAP. XXII.

De comparatione Generis & Speciei penes convenientias & differentias.

Viso quid est genus et quid est species, istæ *intentiones* secundum *communes* proprietates, et *proprias*, ad invicem sunt comparandæ. Differunt autem in hoc, quod *genus prædicatur de specie*, sed *species non prædicatur de genere.* Quod non est intelligendum quod species nullo modo prædicatur de genere, nam impossibile est quod genus prædicetur de specie quin species prædicetur de genere, sequitur enim per conversionem, Homo est animal, ergo Animal est homo; ideo si genus prædicetur de specie, sequitur necessario quod species prædicetur de genere: et ideo sic est intelligenda differentia, quod quando genus continet sub se diversa individua diversarum specierum, tunc *genus* prædicetur de *specie universaliter sumpta*, sed *species* tunc non prædicatur de *genere universaliter sumpto.* Unde hæc modo est vera, Omnis homo est animal, sed hæc est falsa, Omne animal est homo; quamvis sit vera, Animal est homo, sicut et ista, Aliquod animal est homo. Veruntamen si nullum animal esset in rerum natura nisi homo, tunc hæc esset vera, Omne animal est homo, sicut illa, Omnis homo est animal; et ita *species* prædicaretur de *genere*, non tantum *particulariter* sed etiam *universaliter*, sed non quando diversa individua diversarum specierum sunt in rerum natura.

Est autem advertendum quod quamvis *genus* prædicetur de *specie*, prædicatio tamen illa non est per se necessaria; sicut hæc non est necessaria, Homo est animal; si enim nullus homo esset, hæc esset falsa, Homo est animal, sicut hæc esset falsa, Aliquod compositum ex corpore et anima intellectiva est animal, propter falsam implicationem; et quamvis ista sit contingens, homo est animal, ista tamen conditionalis est vera et necessaria, Si homo est, animal est.

Alia autem differentia ponitur, scilicet quod *genus continet speciem*, *species* autem *non continet genus*: quod sic est intelligendum quod genus est natum prædicari de pluribus, hoc enim vocatur continere; species autem non potest prædicari de pluribus quam suum genus.

Alia differentia ponitur, quod *genus est naturaliter prius quam species*: quæ non est intelligenda sicut sonat, quasi prius natura sit illa intentio quæ est *genus* quam illa intentio quæ est *species*; quia illa intentio

tentio quæ est *species* potest esse in anima sine illa intentione quæ est *genus*, sicut è converso. Unde quilibet quando format propositionem talem, *Socrates* est homo, non oportet quod habeat intentiones omnes quæ sunt *genera* ad *Socratem*: sed per illam propositionem, Genus est prius natura quam species, nihil aliud intendunt authores, nisi quod Genus communius est quam species; propter quod non oportet quod quamvis esse existere prædicetur de genere, quod prædicetur de qualibet ejus specie; imo potest vere negari de specie, quamvis vere prædicetur de genere, sed è converso est impossibile: et hoc non est aliud quam dicere, quod tales consequentiæ sunt bonæ, Homo est, ergo Animal est; sed non è converso.

Alia differentia ponitur quæ est, quod *interemptis generibus interimuntur species*: quæ non est intelligenda de interemptione *reali*, sic, quod si genus corrumpatur realiter oportet speciem corrumpi realiter, et non è converso: hoc enim falsum est; quamvis enim hæc intentio *animal*, quæ est *genus* prædicabile de homine et asino, cesset esse in anima, et per consequens corrumpatur, non oportet hanc intentionem, *homo*, quæ est *species*, desinere esse in anima: sed prædicta differentia intelligenda est de interemptione *Logicali*, hoc est, quod à negatione generis ad negationem speciei est bona consequentia; sicut sequitur, Animal non est, ergo Homo non est; sed è converso non sequitur: similiter sequitur, *A* non est animal, ergo *A* non est homo; sed non è converso: similiter sequitur, Nullum animal currit, ergo Nullus homo currit, sed non è converso.

Aliæ differentiæ multæ ponuntur de quibus alibi dixi, et illarum quoque intellectus elici possunt ex dictis et dicendis, et ideo de ipsis transeo.

Conveniunt autem *genus* et *species* in hoc, quod *utrumque de pluribus est prædicabile in eo quod quid*: quod quidem secundum veritatem Theologorum verum est; quamvis enim non sit nisi unus sol, possunt tamen per divinam potentiam esse plures; similiter quamvis non esset nisi unus Angelus in una specie, posset tamen Deus, si sibi placeret, producere plures Angelos ejusdem speciei: quamvis Philosophus hoc negaret.

Ponitur autem alia convenientia inter *genus* et *speciem*, quod scilicet *utrumque est prius illo de quo prædicatur*: quæ non est intelligenda sic, quod prius in rerum natura sit tam *genus* quam *species*, quam individuum; hoc enim est falsum, potest enim individuum esse sine intentione animæ quæ est genus vel species, species autem et genus sine anima esse non possunt: sed ideo utrumque dicitur prius, quia ab individuo ad genus et speciem est bona consequentia, et non è converso.

Tertia ponitur convenientia, quod *tam genus quam species est quoddam totum*; quæ est intelligenda accipiendo totum pro communiori.

CAP.

CAP. XXIII.

De differentia & acceptionibus ejus.

Tertia species *universalis* est *differentia*, quod ut sciatur perfectius, Est sciendum quod sicut dicit Porphyrius, hoc nomen *differentia* accipitur tripliciter, *communiter*, *proprie*, & *magis proprie*. *Communiter differentia* dicitur esse illud quod non prædicatur in quid de aliquo, prædicatur tamen de eo, & ab aliquo removetur: & differentia sic accepta communis est ad differentiam magis proprie dictam, & ad proprium, & ad accidens. Unde commune est ad tres species universalis, ad *differentiam*, *proprium*, & *accidens*. *Proprie* dicitur *differentia* Illud quod est proprium uni, & non potest convenire alteri: vel secundum Porphyrium *proprie* differentia est Illud quod competit alicui, & non potest sibi existenti successive non competere: quod vocatur *accidens inseparabile*, de quo dicetur inferius. *Differentia* vero *magis proprie* dicta dicitur *differentia specifica*.

Potest autem & alia divisio *differentiæ* assignari, quæ tamen præcedenti non repugnat: ut dicatur quod hoc vocabulum, *differentia*, potest quadrupliciter accipi, *stricte*, *large*, *largius*, & *largissime*. *Stricte* dicitur *differentia* Quæ per se primo modo prædicatur de aliquo, & non indicat aliquid extrinsecum rei pro qua supponit illud de quo prædicatur: sic est unum de quinque universalibus, de quo in hac parte est loquendum. *Large differentia* dicitur Illud quod necessario prædicatur de aliquo quod non omnibus potest convenire: & sic potest dici quod *risibile* est differentia hominis, quia hæc est necessaria, homo est risibilis. *Largius* dicitur *differentia* Illud quod prædicatur de aliquo, & non potest successive affirmari & negari de illo remanente: & tale vocatur *accidens inseparabile*. *Largissime* dicitur *differentia* Omne illud quod prædicatur de uno & non de omnibus: & sic etiam *accidens* dicitur differentia; sicut si *Socrates* sit albus, & *Plato* niger, dici potest quod *album* sit differentia *Socratis*; quia *Socrates* est albus, & non *Plato*.

Dimittendo pro nunc illa ultima membra, dicendum est de primo. Et est intelligendum quod *differentia* non est de essentia rei, sed est intentio animæ prædicabilis de contentis, non in *quid* sed in *quale*; quæ ideo dicitur *differentia*, quia potest esse medium concludendi negativam in qua negatur illud cujus est *differentia* ab alio; sicut *rationale* est medium concludendi negativam, quæ negat hominem ab asino, & ab aliis quæ non sunt homines, sic arguendo, Omnis homo est rationalis, Nullus asinus est rationalis, ergo Nullus asinus est homo.

Unde non est imaginandum quod *differentia* est aliquid intrinsecum *speciei*, per quod una species differt ab alia; tunc enim differentia non esset universale; sed esset materia, vel forma, vel totum compositum ex materia & forma: sed *differentia* est quoddam prædicabile proprium uni speciei, & non conveniens alteri; & vocatur *differentia essentialis*, non quia est de essentia rei, sed quia exprimit partem essentiæ rei, & nihil extrinsecum rei. Unde *differentia* de qua nunc est sermo semper exprimit partem rei, & aliqua differentia exprimit partem *materialem*, & alia partem *formalem*; sicut illa differentia *rationale*, exprimit animam intellectivam, ad modum quo *album* exprimit albedinem, & *animatum* animam: hæc autem differentia, *materiale*, exprimit consimiliter & proportionabiliter materiam, & ideo eodem modo est differentia; & ideo falsum est, de vi vocis, quod multi moderni dicunt, quod differentia tantum accipitur à forma & non à materia, quia differentia ita accipitur à materia sicut à forma. Sed quamvis aliqua differentia accipiatur à materia et aliqua à forma, omnis tamen differentia quando ponitur in definitione assimilatur formæ; quia sicut forma advenit materiæ et præsupponit eam, ita omnis differentia advenit generi: et primo ponendum est genus; sicut si corpus debeat definiri, sic, Corpus est substantia materialis: ubi primo ponitur *ly* substantia, tanquam *genus*, secundo *ly* materialis, tanquam *differentia*.

Ex prædictis sequitur, quod nulla intentio quæ est præcise communis rebus simplicibus, carentibus compositione ex materia & forma, habet *differentias essentiales*, quia non habet partem; quamvis possit habere multas *differentias accidentales*.

Ex illo sequitur, quod nulla species quæ est præcise simplicium est definibilis definitione proprie dicta, sive sit in genere substantiæ, sive in quocunque alio prædicamento; quamvis definitione data per additamentum talis species definiri posset. Et ideo omnes auctoritates, quæ volunt quod omne genus dividitur per differentias, quod species habet differentias constitutivas, et hujusmodi, dupliciter possunt exponi. Uno modo, ut loquantur tantum de generibus et speciebus habentibus differentias tales; ut sit sensus istius, Omne genus dividitur per differentias, iste, Omne genus habens differentias tales dividitur per easdem. Aliter exponi possunt, ut omnes tales propositiones authorum intelligantur indifferenter pro differentia *accidentali* et *essentiali*, sive pro differentia *stricte* et *largius* dicta.

Ulterius sciendum est quod per tales propositiones, Differentia est qua abundat species à genere, Differentia est constitutiva speciei, Differentia dividit genus in diversas species, Differentia est illud quo differunt singula, Differentia est pars speciei, et per hujusmodi inquam, autores non intelligunt quod Differentia sit aliquid reale in specie; sed præcise intendunt quod Differentia est prædicabile pro-

prium

prium alicui quod debet esse pars definitionis illius; et ideo abundat species a genere per differentiam, hoc est, differentia ponitur in definitione speciei & non in definitione generis. Similiter est constitutiva speciei, hoc est, complet definitionem speciei. Similiter Differentia est illud quo differunt singula; hoc est, Differentia est prædicabile proprium uni & non alteri, & est medium concludendi unum negari ab alio. Similiter Differentia est pars speciei; hoc est, Differentia exprimit partem illius quod significatur per speciem, vel est pars definitionis speciei. Similiter quando dicit Porphyrius, Differentiæ interemptæ non interimunt genus, non intendit nisi quod à negatione differentiæ non sequitur negatio generis; sicut non sequitur, Nullum rationale est, ergo Nullum animal est. Similiter dum dicit quod Differentia est potestate in genere, intendit quod Differentia non prædicatur de genere *universaliter* sumpto, sed tantum *particulariter* sumpto.

Est igitur *differentia* Intentio quædam animæ exprimens determinatam partem rei, prædicabilis in *quale* de eisdem de quibus species, cum qua convertitur, prædicatur in *quid*. Quod autem differentia sit *quædam intentio animæ* patet per hoc, quod est quoddam *universale*; sed *universale*, sicut ostensum est prius, non est nisi quædam intentio animæ, nisi forte *signum voluntarie institutum* vocetur *universale*: sed de tali universali quod est universale ad placitum non loquor, sed de illo quod ex natura sua habet quod sit universale: ergo quælibet *differentia* est intentio. Quod autem sit exprimens partem rei, patet, quia oportet quod significet aliquid à parte rei; & non significet totum, quia tunc nullo modo distingueretur à *specie*: ergo significat partem rei, vel aliquid extrinsecum; sed nullum extrinsecum significat, quia tunc esset proprium vel accidens: relinquitur ergo quod significat partem rei, illo modo quo album exprimit albedinem; & ideo differentia est semper unum *concretum*, vel debet esse concretum, cui respondere debet *abstractum* unum significans præcise partem rei, ad modum quo *ly* albedo correspondet ad *ly* album, cum *ly* albedo significet albedinem pro qua supponit, & *ly* album supponit non pro albedine sed pro subjecto. Et semper illud abstractum supponere debet pro parte, & concretum pro toto composito ex illa parte & alia. Quod autem differentia *prædicetur in quale*, patet, quia per differentiam non respondetur ad quæstionem factam per *quid* de aliquo, sed per *quale*. Si enim quæras, qualis est homo, convenienter respondetur rationalis, vel materialis, prædicatur igitur in *quale*: & prædicatur de eisdem de quibus species prædicatur, & est convertibilis cum specie. Ex quo patet, quod nullo modo concedendum est quod *anima* est differentia corporis animati, sed *animatum*; similiter nec *ratio* est differentia hominis, sed *rationale*.

CAP.

CAP. XXIV.

De Proprio & acceptionibus ejus, & quid sit secundum Logicum.

POstquam dictum est de *differentia*, sequitur videre de *proprio*, quod quatuor modis accipitur.

Uno modo dicitur *proprium* Illud quod convenit uni speciei vel uni generi, non tamen oportet quod conveniat omnibus contentis sub illa specie, vel sub illo genere: sicut esse *grammaticum* dicitur proprium homini, quia convenit soli homini; non tamen convenit omni homini, non enim omnis homo est *grammaticus*. Similiter moveri motu progressivo dicitur proprium animali, quia non convenit nisi animali, non tamen convenit omni animali.

Secundo modo dicitur *proprium* Illud quod convenit omni individuo alicujus speciei, non tamen soli speciei: ut *bipes* est proprium homini.

Tertio modo dicitur *proprium* Quod convenit alicui universaliter sumpto, non semper; sed aliquando cuilibet individuo convenit, & aliquando non: ut *canescere*, homini.

Quarto modo dicitur *proprium* Illud quod convenit alicui communi universaliter sumpto, & nulli alii nisi illi communi & contentis sub illo; ita quod est convertibile cum illo, necessario prædicabile de eodem, saltem si *esse existere* prædicetur de illo. Et *proprium* sic acceptum est unum de quinque *universalibus*, alia autem magis continentur sub *accidente*: & sic *risibile* est proprium homini, quia deus non potest facere existere hominem quin sit risibile, ita quod non possit ridere; & includeret contradictionem ipsum non posse ridere, hoc enim voco risibile, & ita risibile est proprium homini; *ridens* autem non est proprium homini, sed magis accidens: & ideo illa duo prædicabilia, *risibile & ridens*, non continentur sub eodem prædicabili; imo in tantum differunt, quod unum istorum affirmatur de aliquo à quo negatur reliquum. Ad istum autem quartum modum pertinent illæ passiones quæ non tantum conveniunt superioribus sed etiam inferioribus. Unde omne *proprium* alicui est proprium, non tamen est cuilibet proprium de quo est prædicabile, sufficit enim quod sit alicui proprium & convertibile cum eo.

Notandum est primo quod *proprium* non est aliqua res inhærens alicui realiter cui est proprium; tunc enim non esset universale, nec competeret alicui communi universaliter sumpto, nec prædicaretur de pluribus. Non solum autem intelligendum est quod *proprium* non semper est inhærens illi cui est proprium; imo proprium non semper importat rem absolutam inhærentem illi quod importatur per sub-

subjectum; sed aliquando importat rem distantem à re importata per subjectum, extrinsecam sibi; & hoc aliquando *affirmative*, & aliquando *negative*. *Affirmative*, ut calefactivum, creativum, & hujusmodi. Unde calefactivum non importat rem inhærentem illi quod est calefactivum, sed importat rem quæ produci potest ab eo: & hoc, loquendo de primo subjecto illius. Similiter creativum non importat rem inhærentem Deo, sed importat rem natam produci à Deo. Negativæ passiones sunt sicut immortale, incorruptibile, & hujusmodi. Aliquando tamen important res inhærentes illi quod importatur per subjectum; sicut hujusmodi passiones, dealbabile, alterabile, calefactibile, & hujusmodi.

Secundo est notandum, quod quælibet propositio affirmativa, simpliciter non æquivalens negativæ, in qua *proprie proprium* prædicatur, est æquivalens uni *de possibili*: quia si non æquipolleret *propositioni de possibili*, illa posset per divinam potentiam esse falsa, saltem cum veritate propositionis in qua *existere* enuntiatur de subjecto. Unde quælibet talis est contingens, Substantia est quanta, Ignis est calidus, Homo ridet, & sic de aliis. Sed tales propositiones, Homo est susceptibilis disciplinæ, Omne corpus est mobile, Omnis homo est risibilis, necessariæ sunt; sic quod non possunt esse falsæ cum veritate propositionis in qua enuntiatur *esse* de subjecto, & æquivalent propositionibus *de possibili*; sicut ista, Homo est risibilis, æquipollet isti, Homo potest ridere; & hoc forte accipiendo subjectum in *illa de possibili* pro eo quod est: per quod una puerilis cavillatio excludi posset.

Item ex hoc patet, quod prius dictum est, quod *proprium* non est aliqua res realiter inhærens illi cui est proprium; quia tunc omnes tales propositiones possent esse falsæ cum veritate propositionis in qua enuntiatur *esse* de subjecto; quia deus potest omnem rem creatam facere sine alia, saltem priorem sine posteriore. Breviter igitur quasi recapitulando dicendum est, quod *proprium*, secundum quod hic loquimur de *proprio* quod est distinctum universale ab aliis universalibus, est quædam intentio prædicabilis adæquate & convertibiliter in *quale*, connotans affirmative vel negative aliquid extrinsecum illi quod importatur per subjectum; non tamen oportet quod illud extrinsecum semper sit aliqua res extra animam, existens realiter in rerum natura; sed forte aliquando sufficit quod sit aliquod potentiale in rerum natura possibile, vel forte aliqua propositio existens vel potens existere in mente. Et consimiliter debet dici proportionabiliter de *passione* quæ prædicatur per se secundo modo de subjecto, quod non est res inhærens rei extra animam: tunc enim non esset prædicabilis de aliquo, nec esset universalis, nec posset esse prædicatum conclusionis demonstrationis, nec principium demonstrationis: quæ tamen omnia competunt passioni, scilicet intentioni in anima.

CAP.

CAP. XXV.

De Accidente, quid sit, & quot modis accipiatur.

A*ccidens* ponitur esse quintum sub *Universali* contentum, & definiunt Philosophi sic, *Accidens* est quod adest & abest præter subjecti corruptionem. Ad cujus definitionis evidentiam, sciendum est quod *accidens* quadrupliciter accipitur. Uno modo dicitur *accidens* aliqua res inhærens subjecto; ad modum quo calor est in igne realiter, & albedo in pariete: & sic accipiendo *accidens*, verificatur prædicta definitio, quia nullum *accidens* est in aliquo subjecto, quin saltem per divinam potentiam, possit auferri ab illo subjecto sine corruptione subjecti: sed sic accipiendo *accidens* pro aliquo extra animam, non ponitur in numero quinque Universalium. Nam *accidens* quod est unum quinque Universalium, est prædicabile de pluribus; quale non est aliquod accidens extra animam, nisi forte vox, vel aliud signum voluntarie institutum.

Dicitur aliter *accidens* esse Illud quod potest prædicari vere de aliquo, ita quod stante veritate propositionis in qua prædicatur *esse* de subjecto, potest illud prædicari & non prædicari vere de illo: & ita generaliter accipiendo *accidens* non est inconveniens attribuere aliquod accidens Deo; imo tale accidens attribuit *Anselmus* Deo, sicut patet Monol. c. 25. Veruntamen Deus non suscipit tale accidens in se, sicut declarat ibidem; quia accidens sic dictum non est nisi quoddam prædicabile quod potest *contingenter* prædicari de aliquo; & tunc in definitione accidentis non accipitur *adesse* & *abesse* pro advenire & recedere *realiter*, sed pro advenire & recedere *per prædicationem*; hoc est, aliquando prædicatur vere, & aliquando non prædicatur vere.

Tertio modo dicitur *accidens* Aliquod prædicabile quod *contingenter* de aliquo prædicatur, & potest successive affirmari & negari de eodem, tam per mutationem propriam illius quod importatur per subjectum, quam per alienam: & sic relationes multæ sunt accidentia, quæ possunt advenire & recedere, hoc est, prædicari & negari, per mutationem illius quod importatur per subjectum, & per mutationem alterius.

Quarto modo dicitur *accidens* Aliquod prædicabile quod non importat aliquam rem absolutam inhærentem subjecto, sed potest contingenter prædicari de aliquo, sed non nisi per mutationem illius quod importatur per subjectum: & sic, tenentes quod quantitas non sit alia res à substantia & qualitate, dicerent quod quantitas sit accidens, quia non potest successive affirmari & negari de aliquo, nisi per mutationem saltem localem illius quod importatur per subjectum. Unde dice-

dicerent quod aliquid est majoris quantitatis nunc quam prius, per hoc solum, quod partes illius plus distant nunc quam prius; quod per solum motum localem contingere potest secundum eos.

Veruntamen sciendum est, quod quamvis secundum veritatem nullum sit accidens quin per divinam potentiam à subjecto possit auferri, ipsa substantia manente, tamen Philosophus hoc negaret; unde diceret quod multa accidentia sunt in corporibus supercælestibus quæ ab eis auferri non possunt.

Accidens dividitur in *separabile* & in *inseparabile*. Accidens *separabile* est, quod per naturam auferri potest sine corruptione subjecti. *Inseparabile* est, quod non potest per naturam auferri, quamvis per potentiam divinam. Differt tamen *accidens inseparabile* à *proprio*, quia quamvis accidens inseparabile non possit auferri naturaliter sine corruptione illius cujus est accidens inseparabile, tamen consimile accidens potest auferri ab aliquo subjecto sine illius corruptione: sicut quamvis nigredo corvi non possit naturaliter auferri sine sui corruptione, tamen nigredo naturaliter potest auferri à *Socrate* sine sui corruptione: *proprium* autem à nullo potest auferri sine corruptione rei, ita quod non plus est inseparabile ab uno, quam ab alio, sine corruptione rei.

Recapitulando ergo de *universalibus*, dicendum est, quod quodlibet *universale* est quædam intentio animæ significans plura pro quibus potest supponere. Et ideo una intentio distincta ab alia prædicatur de alia, non quidem pro se, sed pro re quam significat; & ideo per tales propositiones non denotatur quod una intentio sit alia, sed denotatur frequenter quod illud quod significatur per unam intentionem sit illud quod importatur per aliam. Hujusmodi autem Universalia non sunt res extra animam; propter quod non sunt de essentia rerum, nec partes rerum ad extra, sed sunt quædam entia in anima, distincta inter se & à rebus extra animam, quorum aliqua sunt signa rerum ad extra, alia sunt signa illorum signorum: sicut nomen *universale* est signum omnium *universalium*: & ideo potest concedi quod illud *universale* quod est prædicabile de quinque *universalibus*, non pro se, sed pro *universalibus*, est *genus* ad *universalia*. Et hæc de *universalibus* sufficiant. Qui autem notitiam de universalibus plenius habere voluerit, poterit legere librum Porphyrii, ubi ista materia multo diffusius pertractatur: Nam illa quæ hic sunt dimissa ibi poterunt inveniri.

CAP.

CAP. XXVI.

De Definitione, & speciebus ejus.

Quoniam Logici non solum utuntur prædictis vocabulis secundæ intentionis, sed etiam multi termini alii secundæ intentionis & secundæ impositionis in usum Logicorum veniunt; & ne studiosi per ignorantiam significationis eorum, ab inquisitione veritatis retardentur, volo nunc compendiose de aliquibus eorum ad instructionem simplicium pertractare.

Terminorum autem quibus utuntur Logici quidam sunt communes omnibus universalibus, quidam sunt proprii aliquibus eorum, quidam competunt aliquibus eorum simul acceptis, quidam competunt uni respectu alterius. Termini vero qui competunt pluribus simul acceptis sunt ut *definitio*, *descriptio*, & alia hujusmodi.

Definitio autem dupliciter accipitur, quia quædam est definitio exprimens *quid rei*, & quædam *quid nominis*. Definitio exprimens *quid rei* dupliciter accipitur. Uno modo *large*, & sic comprehendit definitionem *stricte* sumptam, & definitionem *descriptivam*. Aliter accipitur *stricte*, & sic est sermo compendiosus exprimens totam naturam rei, nec aliquid extrinsecum rei declarans. Hoc autem potest fieri dupliciter. Nam quandoque in tali sermone ponuntur casus obliqui exprimentes partes rei essentiales: sicut si definiam *hominem* sic dicendo, Homo est substantia composita ex corpore & anima intellectiva; illi obliqui, *corpore*, & *anima intellectiva*, partes rei essentiales exprimunt: & illa potest vocari definitio *naturalis*. Alia est definitio in qua nullus casus obliquus ponitur, sed ponitur *genus* in recto, & similiter *differentia*; vel ponuntur termini plures exprimentes partes rei definitæ, ad modum quo album exprimit albedinem. Et ideo sicut album, quamvis exprimat albedinem, non tamen supponit pro albedine, sed pro subjecto albedinis: ita differentiæ illæ, quamvis exprimant partes rei, non tamen supponunt pro partibus rei, sed præcise pro toto composito ex illis partibus. Talis est illa definitio hominis, Animal rationale; vel illa, Substantia animata sensibilis rationalis. Nam illæ differentiæ, animatum, rationale, sensibile, supponunt pro homine, quia homo est animatus sensibilis rationalis; tamen important partem hominis, sicut abstracta eis correspondentia; quia abstracta eis correspondentia important partes vel partem hominis, quamvis non eodem modo: & ista potest vocari *metaphysicalis*, quia sic definiret Metaphysicus hominem. Et præter has duas definitiones nulla potest esse alia definitio hominis, nisi forte illa cujus quælibet pars est in plus, & totum in æque.

Ex quo patet falsum esse quod aliqui dicunt, quod hominis quædam est definitio

definitio *logicalis*, quædam *naturalis*, quædam *metaphysicalis*: quia Logicus cum non tractet de rebus quæ non sunt signa, non tractat de homine, nec habet hominem definire; sed habet docere quomodo aliæ scientiæ tractantes de homine ipsum definire habent: & ideo Logicus nullam definitionem hominis assignare debet, nisi forte gratia exempli; & tunc illa definitio quæ gratia exempli ponitur debet dici esse *naturalis* vel *metaphysicalis*. Et sicut vanum est dicere, quod quædam est definitio hominis *logicalis*, quædam *naturalis*, & quædam *metaphysicalis*: ita vanum est dicere, quod quidam dicunt, quod quidam est homo *naturalis*, quidam *metaphysicalis*, & quidam *logicalis*, propter diversam considerationem. Nam si sic, aut intelligitur quod alia est res extra animam, & vera substantia, quæ est homo *naturalis*; & alia quæ est homo *metaphysicalis*: aut intelligitur quod alius est conceptus vel vox: aut unus & idem erit homo *naturalis* & homo *metaphysicalis*. Primum dari non potest; quia quæro quomodo illi homines qui sic definiuntur se haberent ad invicem: aut sic, quod unus est pars alterius; aut sic, quod sunt quædam tota secundum se tota distincta; aut aliquid est pars utriusque, & aliquid est pars unius & non alterius. Primum & secundum dari non possunt, sicut evidenter patet. Nec tertium dari potest; quia cum homo non componatur nisi ex materia & forma, oportet quod materia vel forma non esset pars alterius istorum hominum; & tunc istorum alter, scilicet homo *naturalis*, vel *metaphysicalis*, esset materia tantum, vel forma tantum. Nec valet dicere, quod aliter considerat Metaphysicus hominem, & aliter Naturalis: quia quamvis ita esset, non sequitur quod unus esset *naturalis*, & alius *metaphysicalis*; sed quod tantum esset diversa consideratio ejusdem hominis: sicut si *Socrates* videat *Platonem* clare, & *Cicero* obscure, quamvis visio unius et alterius sit diversa, tamen *Plato* visus non est alius et alius: ita quamvis consideratio Naturalis de homine, et Metaphysici, sit alia, tamen homo consideratus non est alius. Sic ergo patet, quod non est alia res quæ sit homo *naturalis*, et *metaphysicalis*. Nec potest dici quod sit alius conceptus vel vox; quia sive ille conceptus sit definitio, vel pars ejus, vel aliud prædicabile de homine, patet quod quicquid dicatur nihil est ad propositum.

Ex quibus omnibus constat, quod definitiones possunt esse diversæ quamvis definitum sit idem. Veruntamen licet definitiones sint diversæ, tamen idem significant, et quicquid significatur per unam, vel per partem unius, significatur per aliam, vel per partem ejus; quamvis partes differant in modo significandi, quia pars unius est alterius casus à parte alterius.

Est autem sciendum, quod quamvis de quocunque *significative* sumpto prædicatur *definitio*, et *definitum* prædicatur *significative* sumptum; et è converso: et quamvis propositio categorica *de possibili* æquivalens tali, & similiter conditionalis ex definitione et definito com-

composita, sit necessaria; sicut illa est necessaria, Si homo est, animal rationale est, Omnis homo potest esse animal rationale; tamen nulla propositio talis affirmativa *de inesse*, et mere de præsenti, est necessaria. Unde illa est simpliciter contingens, Homo est animal rationale; sicut illa, Homo est substantia composita ex anima intellectiva et corpore: et hoc, quia si nullus homo esset, quælibet talis esset falsa. Veruntamen *Aristot.*, qui ponit quod tales sunt necessariæ, Homo est animal, Asinus est animal, poneret quod tales sunt necessariæ secundum sensum jam dictum.

Ex prædictis colligitur quod definitio non est eadem cum definito; quia secundum omnes definitio est sermo mentalis, vocalis, vel scriptus; et per consequens non est eadem realiter cum definito sive cum re, nec cum una dictione: tamen definitio significat idem cum definito; et sic intelligunt recte loquentes, quando dicunt quod definitio et definitum sunt idem realiter; hoc est, significant idem realiter.

Sciendum est autem quod definitio sic stricte sumpta non est nisi solius substantiæ, tanquam rei expressæ per definitionem; et ideo accipiendo definitum pro nomine convertibili cum definitione, talis definitio non est nisi *nominum*, et non *verborum* nec aliarum partium orationis.

Definitio autem exprimens *quid nominis* est Oratio *explicite* declarans quicquid per unam dictionem importatur *implicite*: sicut siquis volens alium docere quid significat hoc nomen, *album*, dicat quod significat idem quod hæc oratio, aliquid habens albedinem. Et ista definitio non solum est nominum de quibus vere affirmatur *esse in rerum natura*, sed est aliorum de quibus talis prædicatio est impossibilis: et sic hoc nomen, vacuum, non ens, impossibile, chimæra, et hujusmodi, habent definitiones; nam istis nominibus correspondent aliquæ orationes significantes idem quod illæ dictiones. Ex quo sequitur, quod sic accipiendo definitionem aliquando prædicatio definitionis de definito, utroque *significative* sumpto, est impossibilis: sicut hæc est impossibilis, chimæra est animal compositum ex capra, et leone, et bove (si ejus definitio sit hæc): et hoc propter implicationem impossibilem, qua scilicet implicatur aliquid componi ex capra, leone, et bove: illa tamen propositio in qua isti termini *materialiter* supponunt, scilicet Chimæra idem significat quod hoc totum, Aliquod compositum ex capra, leone, et bove, vera est: et illam communiter loquentes intelligunt per aliam, nam frequenter una dictio ponitur pro alia. Veruntamen propositio conditionalis ex tali definitione et definito composita vera est: ut, Si chimæra est, aliquod compositum ex bove et capra et leone est: et è converso. Unde non solum *nomina* possunt definiri tali definitione, sed et omnes partes orationis: et tunc non debent prædicari definitiones de definitis mediante hoc verbo, *est*, utroque *significative* sumpto: sed mediante illo toto, *idem significant*, vel aliquo tali, ipsis *materialiter* sumptis.

CAP.

CAP. XXVII.

De hoc nomine Descriptio.

DEscriptio est sermo compendiosus compositus ex accidentibus & propriis. Unde dicit *Damas.* in Logica sua capitulo 9. Descriptio ex accidentibus componitur, i. e. proprio & accidentibus. Verbi gratia, si homo sic describatur, Homo est erecte ambulativus latos habens ungues; hæc omnia accidentia sunt: propter quod & descriptio dicitur obumbrans, & non substantiam *manifestans* subjecti, secundum *Damas.*

Ex verbis hujus authoris patet, quod in descriptione nihil debet poni quod prædicatur *in quid*, vel *per se primo modo*, de descripto: & in hoc differt descriptio à definitione. Secundum patet, quod accidens non solum accipitur pro re aliqua inhærente alteri, sed etiam pro prædicabili contingenter de aliquo; sicut dictum est prius: quia secundum prædictum Doctorem descriptio componitur ex accidentibus subjecti, & descriptio non componitur nisi ex prædicabilibus subjecti; oportet ergo illa *prædicabilia* de subjecto *accidentia* esse, quæ non possunt esse nisi conceptus, voces, vel scripta. Tertio patet, quod non semper *descriptio* & *descriptum* sunt convertibilia: quia cum accidentia contingenter prædicentur de aliquo, potest descriptum prædicari de aliquo quamvis descriptio non prædicetur de eodem; tamen hoc non contingit nisi propter imperfectionem ejus de quo prædicatur descriptum. Unde potest homo sic describi, Homo est bipes duas habens manus, addendo aliqua alia quæ non possunt competere nisi homini; quo facto, illa descriptio potest negari ab aliquo carente manibus, de quo tamen prædicatur descriptum, sed hoc est quia illud individuum non est perfectum.

Veruntamen potest dici quod descriptio potest dupliciter accipi, scilicet *large*, & sic loquitur ille Doctor de descriptione; vel *stricte*, & sic non componitur ex accidentibus sed ex propriis, & sic semper convertuntur descriptio & descriptum.

CAP. XXVIII.

De Definitione descriptiva.

DEscriptiva autem *definitio* est mixta ex substantialibus & accidentalibus: verbi gratia, Homo est animal rationale mortale erecte ambulans latos habens ungues, secundum *Damas.* ubi prius. Ex quo patet quod aliquis sermo præcise componitur ex prædicabi-

dicabilibus *per se primo modo*; & ille est definitio. Alius est sermo qui componitur ex illis quæ non prædicantur per se primo modo; & ille aliquando vocatur descriptio. Aliquis componitur ex utrisque; & ille est descriptiva definitio. Quia tamen omnis definitio, & omnis descriptiva definitio, & omnis descriptio, est sermo, ideo nulla talis est realiter eadem cum definito vel descripto, quamvis significent idem.

CAP. XXIX.

De istis terminis Definitum & Descriptum.

Quia ostensum est quid est definitio, quid descriptio, videndum est quid est definitum, & quid descriptum.

Sciendum est autem quod *definitum* dupliciter accipitur. Uno modo pro illo cujus partes vel essentia per definitionem exprimitur: & sic definitio est ipsarum rerum singularium; sicut illa definitio, Animal rationale, est definitio omnium hominum, quia omnium hominum essentia per illam definitionem importatur; unde per illam definitionem nullius rei essentia importatur nisi hominis particularis, quia nulla res est quæ sit animal rationale nisi ille homo, vel ille, & sic de singulis. Et illo modo accipiendo *definitum*, concedendum est quod substantia particularis definitur. Alio modo accipitur *definitum* pro aliquo convertibili cum definitione, de quo definitio adæquate prædicatur: & sic definitum est una dictio convertibilis cum definitione, significans illud idem præcise quod significat definitio: & illo modo non definitur *singulare*, sed præcise *species*; quia sola species est convertibilis cum definitione, & non singulare. Et per istam distinctionem de *definito* possunt glossari multæ authoritates *Aristot.* & Comment. quarum aliquæ dicunt quod definitiones sunt singularium, & aliquæ quod non sunt nisi specierum.

Et sicut dictum est de definito ita dici debet de *descripto*, quod potest accipi pro dictione de qua prædicatur descriptio non pro se, sed pro re; vel potest accipi pro re importata per illud nomen, vel descriptionem.

CAP. XXX.

De isto termino Subjectum, & acceptionibus ejus.

Dicto de terminis qui non competunt alicui universali, cujusmodi sunt definitio, descriptio, & hujusmodi, (quia nullum universale est definitio vel descriptio, sed quælibet definitio vel descriptio ex pluribus universalibus est composita;) dicendum est nunc de terminis con-

convenientibus omnibus universalibus; cujusmodi sunt *subjectum*, *prædicatum*, & hujusmodi.

Et primo de Subjecto est sciendum, quod, secundum *Damasc.* in Logica sua capitulo quarto, Subjectum dupliciter accipitur, hoc quidem *ad existentiam*, hoc autem *ad prædicationem*. *Ad existentiam*, sicut substantia subjicitur accidentibus, in ipsa enim habent esse & extra ipsam non subsistunt. *Ad prædicationem* autem subjectum est, de quo aliquid prædicatur. Ex quo colligi potest, quod subjectum aliquando dicitur aliquid quod realiter subsistit alteri rei inhærenti sibi & advenienti realiter: & sic subjectum accipitur dupliciter; *stricte*, & sic subjectum est respectu accidentium ei realiter inhærentiū sine quibus potest subsistere. *Large* autem dicitur omnis res quæ alteri substat, sive illa cui substat sit accidens inhærens realiter, sive sit forma substantialis realiter informans illud cui adhæret; & sic materia est subjectum respectu formarum substantialium. Aliter autem dicitur subjectum per prædicationem, quod est pars propositionis præcedens copulam, de quo aliquid prædicatur; sicut in hac propositione, Homo est animal, *ly* homo est subjectum, quia de homine prædicatur *ly* animal.

Et subjectum sic acceptum potest multipliciter accipi. Primo *large*, & sic dicitur subjectum omne illud quod potest in quacunque propositione, vera vel falsa, subjici; & sic quodlibet universale respectu alterius potest dici subjectum, sicut Omne animal est asinus, Omnis asinus est cygnus. Secundo *stricte*, & sic dicitur subjectum quod subjicitur alteri in prædicatione directa; & sic homo est subjectum respectu animalis, & non è contra. Tertio *strictius*, pro illo quod est subjectum in conclusione demonstrata quæ scitur, vel est nata sciri; & sic accipiendo subjectum, quot sunt conclusiones habentes distincta subjecta, tot sunt subjecta in illa scientia aggregata; & sic in Logica multa sunt subjecta, & in Metaphysica, & in Naturali Philosophia. Aliter accipitur subjectum *strictißime*, pro aliquo primo primitate aliqua inter talia subjecta; & sic aliquando vocatur subjectum, quod inter illa significat rem perfectiorem. Aliquando vero, quod est commune omnibus aliis per prædicationem: & ita de aliis primitatibus. Et hoc solet vocari subjectum *attributionis*.

CAP. XXXI.

De isto termino Prædicatum, & modis ejus.

SIcut subjectum dicitur illa pars propositionis quæ præcedit copulam, ita illa pars quæ sequitur dicitur *prædicatum*. Volunt tamen aliqui dicere, quod *prædicatum* est copula cum illo quod sequitur copulam. Qualitercunque tamen sit, quia hoc dependet ex sumptione vocabuli,

cabuli, quod est ad placitum, ideo pertransseo. *Prædicatum* tamen multipliciter dicitur. Primo modo, omne illud quod est alterum extremum propositionis, & non est subjectum; & sic quilibet terminus potest esse prædicatum, qui potest prædicari in propositione vera vel falsa. Secundo modo accipitur prædicatum pro illo quod prædicatur in propositione vera, in qua est directa prædicatio; & sic animal est prædicatum respectu hominis, & non respectu lapidis. Tertio modo dicitur prædicatum illud quod prædicatur de aliquo subjecto prædicatione directa, de quo subjecto potest esse scientia proprie dicta; & sic Philosophus accipit prædicatum primo Topicorum, ubi distinguit quatuor prædicata, scilicet genus, definitionem, & accidens; & sub genere comprehendit differentiam. Ubi non enumerat speciem, quia quamvis species prædicetur de individuo, quia tamen individua non possunt esse subjecta in propositionibus scitis scientia proprie dicta, ideo inter illa prædicata non enumeratur species. *Copula* autem vocatur verbum copulans prædicatum cum subjecto.

CAP. XXXII.

De istis terminis, Inesse subjecto, Convenire subjecto, Inhærere subjecto, & similibus.

SIcut autem prædicatum prædicatur de subjecto, ita prædicatum dicimus esse in subjecto, convenire subjecto, & inhærere subjecto, & hujusmodi: quæ non sunt intelligenda, ac si prædicatum realiter inhæreret subjecto illo modo quo albedo inhæret parieti; sed omnia talia significant idem quod *prædicari*, nec aliter accipienda sunt nisi pro *prædicari*. Et illo modo, accidentia omnia quæ dicuntur esse in novem prædicamentis possunt dici esse in substantia sicut in subjecto, non quidem *per realem inhærentiam*, secundum opinionem multorum, sed *per prædicationem veram*: sic enim quantitas est accidens, secundum opinionem *Aristot*, & est in substantia; non quod realiter inhæreat substantiæ, sed quia contingenter prædicatur de substantia, ita quod substantia permanente hæc est vera secundum aliquos, substantia est quantitas; & eadem permanente poterit esse falsa. Similiter talia vocabula, advenire, accedere, recedere, adesse, abesse, frequenter pro *prædicari* accipiuntur. Sic enim dicit venerabilis *Anselmus* Monol. capitulo primo. Omnium quippe quæ accidentaliter dicuntur, quædam non nisi cum aliqua variatione adesse vel abesse posse intelliguntur; ut omnes colores. Alia nullam, tanquam accedendo & recedendo, mutationem, circa id de quo dicuntur, efficere noscuntur; ut quædam relationes. Ubi *Anselmus* accipit adesse, & abesse, accedere, recedere, pro *prædicari*; sicut etiam apud Logicos participare accipitur pro subjici,

CAP. XXXIII.

De hoc termino Significare.

SIgnificare multipliciter accipitur apud Logicos. Nam uno modo dicitur *signum* aliquid *significare*, quando supponit vel natum est pro aliquo supponere, ita scilicet quod de pronomine demonstrante illud, mediante hoc verbo *est*, idem nomen prædicatur: & sic *album* significat *Socratem*; hæc enim vera est, Ille est albus, demonstrando Socratem: sic etiam rationale significat hominem, nam hæc est vera, Ille est rationalis, demonstrando hominem: & sic de multis aliis concretis. Aliter accipitur *significare*, quando illud signum in aliqua propositione de præterito, vel præsenti, vel futuro, vel in alia propositione vera de modo, potest pro illo supponere: & sic *album* non tantum significat illud quod est album nunc, sed etiam illud quod potest esse album. Nam in illa propositione, album potest currere, accipiendo subjectum pro eo quod potest esse subjectum, supponit pro his quæ possunt esse alba. Accipiendo *significare* primo modo, & *signum* sibi correspondens, per solam mutationem rei frequenter vox & etiam conceptus cadunt à suo significato; hoc est, aliquando cessant aliquid significare quod prius significabant. Sed secundo modo accipiendo *significare*, & *signum* sibi correspondens, vox vel conceptus, per solam mutationem rei extra, non cadit à suo significato. Aliter accipitur *significare*, quando scilicet illud dicitur significari, à quo ipsa vox imponitur; vel primo modo significatur per conceptum principalem, vel vocem principalem: & sic dicimus quod album significat albedinem, quia albedo significat albedinem, pro qua tamen non supponit hoc signum, *album*; sic etiam rationale, si sit differentia hominis, significat animam intellectivam hominis. Quarto modo accipitur *significare* communissime, quando scilicet aliquod signum quod natum est esse pars propositionis, vel natum est esse oratio, vel propositio, aliquid importat, sive principaliter, sive secundario, sive in recto sive in obliquo, sive dat intelligere illud, vel quocunque modo significat illud, sive affirmative, sive negative; quomodo hoc nomen, *cæcus*; significat visum, quia negative; & hoc nomen, *nihil*, sive, *non aliquid*, significat aliquid negative: de quo modo significandi loquitur *Anselmus* de casu diaboli.

Significare igitur, secundum aliquam sui significationem, competit universali cuilibet. Universale enim secundum *Damas.* in Logica sua cap.48. est, Quod multa significat; ut hoc nomen, Animal. Omne enim universale vel significat plura primo modo, vel secundo modo; quia omne universale prædicatur de pluribus, vel in propositione de inesse, de præsenti, de præterito, vel de futuro, vel de modo. Ex quo patet, quod errant

errant illi qui dicunt, quod hæc vox *homo* non significat omnes homines; cum enim hoc universale *homo*, secundum præfatum Doctorem, significat plura, & non significat plures res quæ non sunt homines, oportet quod significet plures homines; & non plus unum quam alium significat, igitur omnes homines: sed universale quod est genus vel species, quod prædicatur de pronomine demonstrante rem quam significat *in quid*, significat plura, primo modo, vel secundo modo accipiendo *significare*. Alia vero universalia significant plura, tertio vel quarto modo accipiendo *significare*; quia talia significant aliquid in recto, & aliquid in obliquo; sicut patet de rationali, risibili, albo, & de consimilibus.

CAP. XXXIV.

De hoc termino Dividi.

NOn autem solum universale significat plura, sed etiam dividitur in plura. Sed sciendum est quod *dividi* multipliciter accipitur. Aliquid enim dicitur dividi, quando alicujus totius per realem sectionem una pars separatur ab alia; sicut carpentator dividit lignum. Aliter accipitur *dividi*, quando scilicet sub aliquo uno, cujus una pars ab alia non separatur, sumuntur plura; sicut si dividam hanc vocem *canis* in sua significata, sic dicendo, canis alius est animal latrabile, alius sydus cæleste, *&c.* hic non separo unam partem istius vocis *canis* ab alia, sed plura sumuntur ad quæ illa est communis: & sic loquuntur Logici de *dividere*.

Sunt autem secundum *Damas*. in Logica sua cap. 12. octo modi dividendi universale, scilicet ut genus in species, vel differentias; ut animal dividitur in rationale & irrationale: vel ut species in individua, ut homo in *Petrum* & *Joannem*, & hujusmodi: vel ut totum dividitur in suas partes; & hoc dupliciter, vel in *similes*, ut sunt illæ quæ suscipiunt nomen & definitionem totius; ut cum dividimus carnem in multas partes carnis; unaquæque enim pars dicitur caro, & definitionem carnis suscipit: vel in *dissimiles*, ut cum dividimus *Socratem* in caput, manum, & hujusmodi: nec enim caput, nec manus suscipit definitionem, vel nomen *Socratis*. Quartus modus est, ut æquivoca vox dividitur in sua significata. Quintus modus est, quando subjectum, sive substantia, dividitur in accidentia; ut cum dicimus hominum quidam albi, quidam nigri. Sextus est, quando accidens dividitur in subjecta; ut cum dicimus alborum hæc quidem animata, hæc vero inanimata. Septimus est, ut accidens in accidentia; ut cum dicimus alborum aliud siccum, aliud humidum. Octavus modus, cum fit divisio ab uno ad unum; ut à medicina medicinalis. Est autem advertendum, quod

licet

licet in prædictis modis dividendi accipitur unum ab alio sine reali divisione & reali separatione unius partis ab alia, in aliquibus tamen illud quod dividitur importat aliquid quod realiter potest dividi in illa quæ importantur per dividentia; scilicet in tertio & quarto modis; in aliis autem modis non sic.

Est autem advertendum, quod quando dividitur substantia in accidentia, vel è converso; vel accidens in accidentia; accipitur ibi hoc nomen *accidens*, pro prædicabili contingenter de illo, quod importatur per subjectum, permanente in rerum natura. Et ita patet quod frequenter accipitur accidens, non pro aliqua re accidentali realiter inhærente substantiæ, sed pro aliquo contingenter prædicabili de substantia. Si enim prædictus Doctor accepisset accidens pro re inhærente alteri, debuisset dixisse, quod homo dividitur in albedinem & nigredinem, & non in homines albos & nigros: & consimiliter debuisset dixisse de aliis.

CAP. XXXV.

De hoc termino Totum, & acceptionibus ejus.

TOtum multipliciter dicitur. Uno modo dicitur *totum*, aliquid complectens plures partes sine quibus in rerum natura esse non potest; sicut impossibile est quod homo sit in rerum natura sine anima rationali. Similiter impossibile est quod animal sit, quin sit tam materia quam forma: impossibile est quod lignum sit, quin forma ejus sit. Et sic semper *pars* est de essentia *totius*, & non è converso. Aliter accipitur *totum*, pro aliquo communi ad multa: & sic genus dicitur totum respectu specierum: & species respectu individuorum: & tunc totum idem est quod commune; & sic logici communiter utuntur *ly* totum.

Et quot modis dicitur *totum*, tot modis dicitur proportionabiliter *pars*. Unde quædam est pars de essentia totius; quædam vero pars non propter aliud dicitur pars, nisi quia est minus commune quam illud cujus dicitur pars; & illa vocatur *pars subjectiva*, quæ non plus est de essentia totius quam è converso; & sicut illa pars potest esse sine toto, ita è converso totum potest esse sine parte: & quamvis aliis modis posset accipi *totum* & *pars*, tamen isti modi ad præsens sufficiunt.

CAP. XXXVI.

De hoc termino Opposita.

POst prædicta dicendum est de *oppositis*. Et sciendum est quod hoc nomen, *opposita*, significat tam res extra animam, quam in anima; quam signa rerum; sed omnes res extra animam, quæ non sunt signa, si sint oppositæ non opponuntur nisi *contrarie*; vel secundum unam opinionem, aliquæ res *relative* opponuntur. Hoc patet; nam omnes res quæ sunt oppositæ, vel sunt res *absolutæ*; & tunc inter eas non potest esse nisi oppositio *contraria* tantum, sicut inductive patet; vel sunt res *relativæ*, & tunc non possunt esse oppositæ nisi *contrarie* vel *relative*; vel una est *absoluta* & alia *relativa*, & sic non opponuntur. Unde quando aliqua sic se habent quod possunt simul succedere in eodem subjecto, sed non simul esse in eo, si sint formæ absolutæ, sunt contrariæ: tamen, sicut dicetur inferius, in tali contrarietate sunt gradus. Sed si loquamur de oppositione quæ est inter signa rerum, cujusmodi sunt, conceptus, voces, & scripturæ; sic, secundum Peripateticos, hoc nomen, *opposita*, dicitur tam de *complexis* quam *incomplexis*.

Complexorum autem *oppositorum* potest triplex modus assignari. Quædam enim opponuntur *contradictorie*; quando scilicet propositiones aliquæ habent idem subjectum & idem prædicatum, & una est affirmativa & alia negativa: sed hoc non sufficit, sed oportet quod una sit universalis & alia particularis vel indefinita, vel utraque sit singularis; verbi gratia, illæ opponuntur *contradictorie*, Omnis homo est animal, aliquis homo non est animal; similiter illæ, Omnis homo est animal, Homo non est animal; & hoc, quia indefinita, quando subjectum sumitur significative, semper convertitur cum particulari. Et ideo universalis contradicit tam particulari quam indefinitæ. Similiter illæ contradicunt, Nullus homo est animal, & Aliquis homo est animal, sive Homo est animal: & istæ etiam contradicunt, *Socrates* est animal, *Socrates* non est animal. Aliquæ propositiones opponuntur *contrarie*; scilicet universalis affirmativa & universalis negativa: & hoc est verum quando subjecta sumuntur significative, aliter non oportet; sicut illæ non opponuntur contrarie, Omnis homo est terminus communis signo universali determinatus, Nullus homo est terminus communis signo universali determinatus. Tertio modo oppositionis non habemus nomen impositum. Est autem tertius modus, quando aliquæ propositiones non sunt contradictoriæ neque contrariæ, sed inferunt propositiones contradictorias; vel una infert contradictoriam alterius; & propter hoc nullo modo possunt simul esse veræ: sicut illæ

pro-

propositiones opponuntur, Nullum animal currit, Aliquis homo currit, non *contrarie*, neque *contradictorie*, quia non habent idem subjectum; sed opponuntur, quia illa, Aliquis homo currit, infert contradictoriam illius, Nullum animal currit; quia sequitur, Aliquis homo currit, ergo Aliquod animal currit. Ex prædictis patet, quod propositiones *subcontrariæ* & *subalternæ* non opponuntur, quia possunt simul esse veræ.

Oppositorum autem *incomplexorum* quatuor modi ponuntur: quia quædam *incomplexa* sunt *contraria*, scilicet illa quæ significant, quicquid significant, positive, affirmative & non negative; & hoc, quia in definitione exprimente quid nominis eorum nulla negatio, nec aliquid æquivalens negationi, debet apponi: & simul cum hoc non possunt verificari de eodem pro eodem, simul, sed successive: vel significant res quæ possunt successive inesse, non simul: quamvis illi termini non possunt verificari de eodem, nec simul, nec successive. Exemplum primi, sicut de albo & nigro; quia isti termini nihil significant negative, & tamen isti termini significative sumpti non possunt verificari de eodem pro eodem simul, licet bene successive: veruntamen, sicut dicetur inferius in illo modo sunt gradus. Exemplum secundi, de albedine & nigredine: quia isti *termini* significant res quæ possunt successive eidem inesse, *qui* tamen nec simul, nec successive,] possunt verificari de eodem pro eodem. Et in isto modo sunt gradus sicut in priori.

Quædam autem *incomplexa* sunt *opposita ut habitus & privatio*: & sunt illa quorum unum significat quicquid significat positive; alterum vero significat aliquid positive, & illud idem quod suum oppositum significat affirmative, ipsum significat negative. Quod patere potest ex definitione exprimente quid nominis ipsius; quia in definitione ejus negatio præcedit *habitum* oppositum sibi: sic se habent *ly* visus, & *ly* cæcitas; nam *ly* visus, quicquid significat, affirmative significat; quia in definitione exprimente quid nominis ejus nulla negatio debet poni; sed *ly* cæcitas, vel cæcus, significat aliquid affirmative, & aliquid negative: quia si cæcus definiatur, definietur sic, Cæcus est ille qui non habet visum, & qui natus est habere: ubi aliquid præponitur negationi, quod est signum illius quod importatur affirmative per *ly* cæcum; Et aliud sequitur negationem, & est signum illius quod importatur per cæcum negative. Si autem illud idem per sequentem particulam dicatur importari affirmative, non curo, sufficit quod negative importetur: nec est inconveniens idem per idem importari affirmative & negative; sicut dictum est prius, quod idem per idem potest significari in recto & in obliquo. Ista autem quæ dico, scilicet significare affirmative & negative, insinuat Anselmus de casu diaboli cap. 11. ubi sic dicit. Constat, quoniam hæc vox, scilicet *nihil*, nullatenus differt ab eo quod dico, *non aliquid*. Nihil quoque hoc apertius, quam quod hæc vox, scilicet *non aliquid*, omnem rem penitus, & omne

omne quod est aliquid intellectu, necnon & omne quod est in sensu, removendo, sua significatione constituit: sed quoniam remotio alicujus rei significari nullatenus potest sine significatione illius cujus significatur remotio, (nullus enim intelligit quid significat *non homo* nisi intelligendo quid sit homo) ideo necesse est quod hæc vox, *non aliquid*, destruendo id quod est aliquid significet aliquid. Et sequitur: 'Significat aliquid removendo, & non significat aliquid constituendo. Et sequitur: 'Hoc itaque modo *malum* nihil esse dico, & *malum* nomen 'esse significativum; & si sic, aliquid significat perimendo, ut nullius rei 'sit constitutivum. Ex his verbis, & aliis pluribus quæ ibidem scribit *Anselmus*, evidenter habetur, quod aliquod incomplexum aliquid significat removendo, perimendo, negando; & aliquod incomplexum aliquid significat affirmando, & constituendo. Ex quo sequitur, quod privatio non est aliquid in re extra animam, distinctum quocunque modo à quocunque positivo; sicut cæcitas non est à parte rei in oculo, dicente *Anselmo* ubi prius: 'Multa dicuntur secundum formam quæ non secundum rem; ut *timere* secundum vocis formam dicitur activum, cum 'sit passivum secundum rem; ita quoque *cæcitas* aliquid dicitur secundum formam loquendi, cum non sit aliquid secundum rem: sicut enim 'dicimus de aliquo qui habet visum, visus est in eo; ita dicimus, qui 'habet cæcitatem cæcitas est in eo; cum hoc non sit aliquid, sed potius 'non aliquid: Et hanc habere, non est habere aliquid; imo carere eo 'quod est aliquid. Cæcitas enim non est aliud quam non visus, vel absentia visus, ubi visus debet esse. Non visus vero, vel absentia visus, 'non magis est aliquid ubi debet esse visus, quam ubi non debet esse 'visus: modo non visus, vel absentia visus, in lapide, ubi visus non debet esse, non est aliquid in lapide. Ex hac authoritate patet, quod cæcitas non est aliquid à parte rei existens in oculo; & per consequens nullibi est à parte rei: & ideo illa quæ sunt extra animam non opponuntur *privative*; sed signa rerum, quorum unum significat aliquid affirmative, & aliud idem negative, opponuntur *privative*.

Relative autem opponuntur nomina relativa, quæ non possunt de eodem, respectu ejusdem, verificari: & hoc verum est, sive res extra animam aliquæ opponuntur *relative*, sive non. Nec propter hoc, quod dico *nomina relativa*, nego relationem extra animam; quia relativum potest dici tam de nomine rei, quam de re. Quod enim sint aliqua nomina relativa patet per Grammaticos, qui ponunt *nomen relativum* esse unam speciem *nominis*.

Incomplexa autem *contradictoria* sunt illa quorum unum significat aliquid vel aliqua affirmative, & aliud præcise illud vel illa negative, nihil affirmative significando finite & determinate: sicut *homo* significat omnes homines affirmative, & *non-homo* significat eosdem homines negative, nihil determinate & finite, affirmative significando: quod addo propter cavillationem quæ posset fieri dicendo, quod *non-homo*

 significet

significat asinum, ex quo supponit pro asino, sic dicendo, Asinus est non-homo. Et est sciendum quod quodlibet istorum oppositorum est vere in se quoddam ens positivum & absolutum, & de quolibet illorum pro se sumpto verificatur *ens reale*. Unde si in illa, Non-ens est ens, subjectum supponat pro se, vera est; quia illud subjectum vere est ens, cum sit subjectum & pars propositionis; nulla autem propositio est composita ex non-entibus. Et si protervíatur, quod tunc unum oppositum prædicaretur de reliquo. Dicendum est, quod non est inconveniens unum oppositorum prædicari de reliquo non significative, sed simpliciter sive materialiter, sumpto: sic enim tales sunt veræ, Non-dictio est dictio, Non-incomplexum est incomplexum, Non-pars est pars; & sic de multis aliis: sicut hæc est vera quando profertur, Non-vox est vox, si subjectum supponat pro se; nam certum est quod hæc vox quam profero, *non vox*, est vox. Et ista de oppositis sufficiant, quia multa hic dimissa super libro Prædicamentorum exposui.

CAP. XXXVII.

De hoc vocabulo Passio.

REstat nunc de uno vocabulo, quo Logici tractando de demonstratione frequenter utuntur, differere; scilicet de hoc vocabulo *passio*. Et est sciendum quod quamvis multipliciter accipi possit, sicut dixi supra, tamen, secundum quod Logici loquuntur de passione, sciendum est quod passio non est aliqua res extra animam, inhærens alicui cujus dicitur passio; sed *passio* est quoddam prædicabile mentale, vocale, vel scriptum, prædicabile per se secundo modo de subjecto cujus dicitur esse passio: quamvis stricte & proprie loquendo passio non sit nisi tale prædicabile mentale, & non vocale neque scriptum; secundario tamen & improprie vox vel scriptum potest dici passio; eo modo quo dicimus quod in illa propositione prolata, Omnis homo est risibilis, prædicatur passio de suo subjecto.

Quod autem passio non sit res extra animam, quæ non est signum prædicabile, patet; quia secundum Philosophos passio prædicatur per se secundo modo de subjecto suo; sed solus conceptus, vel vox, vel scriptum, prædicatur; quia propositio ex talibus componitur, & non ex rebus extra animam distinctis ab aliis: ergo res extra animam non est passio. Item secundum Philosophum, omnis passio est alicujus universalis, sed nulla res extra animam est passio alicui universali inhærens; igitur, *&c.* Item Entis sunt passiones, sed illæ non inhærent illi communi, ut manifestum est; ergo, *&c.* Item de Deo prædicantur passiones propriæ sibi, sed Deo non inhærent aliquæ aliæ res; ergo passio non est talis res inhærens suo subjecto. Dicendum est ergo, quod passio

passio non est nisi quoddam prædicabile *secundo modo dicendi per se* de suo subjecto; & ideo passio non potest esse pars propositionis; & per consequens talis passio non est res extra animam inhærens suo subjecto. Ex quo sequitur, quod non est impossibile subjectum esse in rerum natura sine sua passione: nec est impossibile passionem esse in rerum natura sine suo subjecto. Et ideo quando dicunt authores, quod subjectum non potest esse sine sua passione; exponendum est quod nihil aliud intendunt, nisi quod passio non potest vere per propositionem negativam amoveri à suo subjecto, maxime si *esse existere* prædicatur de illo subjecto. Unde illa propositio est impossibilis, Deus non est creativus.

Est autem sciendum quod passio semper supponit pro illo eodem pro quo subjectum supponit, quamvis aliquid aliud ab illo significet aliquo modo, scilicet in recto vel in obliquo, affirmative vel negative. Unde etiam quædam passiones vocantur positivæ, & quædam negativæ. Ex prædictis potest patere, quomodo *ly* unum est passio entis, et distinguitur ab illo ente cujus est passio, scilicet à communi conceptu entis; et tamen significat idem quod ille conceptus, licet alio modo; sicut patet per definitionem exprimentem *quid nominis*. Unde generaliter verum est, quod subjectum et sua passio non sunt idem realiter, quamvis supponant pro eodem, et quamvis prædicatio unius de alio sit necessaria.

CAP. XXXVIII.

De istis terminis, ens, unum; & divisionibus entis.

Dicto de terminis quibusdam secundæ intentionis, & etiam de quibusdam secundæ impositionis, videndum est de terminis primæ intentionis. Primo tamen dicendum est de quibusdam communibus omnibus, sive sint res quæ non sunt signa, sive sint res quæ sunt signa; cujusmodi sunt *ly* ens, & unum. Circa *ly* ens, primo sciendum est quod dupliciter accipitur. Uno modo accipitur hoc nomen, *Ens*, secundum quod sibi correspondet unus conceptus communis omnibus rebus, prædicabilis in quid primo modo; quomodo transcendens potest prædicari in quid. Quod enim sit unus conceptus communis prædicabilis de omnibus rebus, ex hoc persuaderi potest, quia si non sit aliquis talis conceptus communis, ergo diversis rebus sunt diversi conceptus communes; qui sunt *A*, & *B*: & ostendo quod est aliquis conceptus communior tam *A*, quam *B*, prædicabilis de utroque, & de quocunque de quo potest prædicari quilibet illorum; verbi gratia, de *C*: quia sicut possunt formari tales propositiones vocales, *C* est *B*, *C* est *A*, *C* est aliquid; ita in mente possunt tres propositiones formari, quarum duæ sint dubiæ, et tertia sit scita. Nam possibile est quod aliquis dubitet de

 utraque

utraque istarum, *C* est *A*, *C* est *B*; et tamen sciat illam, *C* est aliquid: quo dato arguo sic. Duæ illarum propositionum sunt dubiæ, et una est scita; & illæ tres habent idem subjectum; ergo habent distincta prædicata: quia si non, eadem propositio esset scita & dubia, ex quo duæ sunt dubiæ. Si sunt distincta prædicata, ergo aliquod prædicatum est in illa, *C* est aliquid, quod non est prædicatum in aliqua illarum, *C* est *A*, *C* est *B*; & per consequens est distinctum ab illis: sed manifestum est quod illud prædicatum non est minus commune, nec etiam convertibile cum aliquo illorum; ergo est communius quam aliquod illorum; quod est propositum, scilicet quod aliquis conceptus mentis, alius ab istis inferioribus, est communis cuilibet enti; quod concedendum est. Nam de omni ente, vel de pronomine demonstrante quodcunque ens, potest idem conceptus vere prædicari; sicut eadem vox vere potest de quolibet prædicari. Tamen non obstante quod sic sit unus conceptus communis omni enti, tamen hoc nomen *ens* est æquivocum, quia non prædicatur de omnibus sibi subjicibilibus, quando significative sumitur, secundum unum conceptum; sed sibi diversi conceptus correspondent, sicut super Porphyrium declaravi.

Ulterius sciendum est, quod secundum Philosophum quinto Metaph. Ens dividitur; quia hoc quidem est *secundum accidens*, illud vero *secundum se*. Quæ divisio non est intelligenda, quod aliquod ens sit per se, & aliud secundum accidens; sed ostendit ibi diversum modum prædicandi unius de alio, mediante hoc verbo *est*: quod satis patet per verba Philosophi; quia dicit, quod dicimus quod Musicum secundum accidens est justum, & Musicum secundum accidens est homo: & similiter Musicum dicimus secundum accidens ædificare. Ex quo patet quod non loquitur nisi de diverso modo prædicandi unius de reliquo; ita quod aliquid dicitur de aliquo *per se*, aliquid vero dicitur de aliquo *per accidens*. Quod enim nulla res sit ens per se, & alia per accidens, patet; quia nulla est res quin sit substantia vel accidens; sed tam substantia quam accidens est ens per se, ergo, *&c.* Similiter Philosophus dividit Ens, septimo Metaphysicæ, in ens *in potentia* & ens *in actu*: quod non est intelligendum quod aliquid quod non est in rerum natura, sed potest esse, sit vere ens; & aliquid quod est in rerum natura sit etiam ens: sed intelligendum est quod hoc nomen *ens* prædicatur de aliquo mediante hoc verbo *est*, mere de præsenti, non æquivalenti propositioni de possibili, dicendo sic, *Socrates* est ens, albedo est ens: de aliquo autem in propositione de possibili, vel æquivalenti propositioni de possibili, sic dicendo; Antechristus potest esse ens, sive Antechristus est ens in potentia; & sic de aliis. Unde vult ibidem, quod est aliquid *potentia* & *actu*, sicut sciens & quiescens; & tamen nihil est sciens vel quiescens, nisi actualiter sciens vel quiescens. De aliis divisionibus entis patebit. Et ista causa brevitatis sufficiant.

CAP. XXXIX.

De hoc vocabulo Unum, & divisionibus ejus.

UNum autem est passio Entis, quia est prædicabilis de ente *per se secundo modo*; & hoc quia significat aliquid quod non eodem modo significatur per *ens*, quamvis aliquo modo significatur per *ens*. Nam ens quicquid significat, positive & affirmative significat; *unum* non significat quodlibet significatum per ens tam positive quam affirmative; sed affirmative, negative, & remotive: quod patet per definitionem exprimentem quid nominis ipsius.

Unum tamen multipliciter dicitur, quia secundum Philosophum quinto Metaph. *unum* dicitur aliud *secundum accidens*, aliud *secundum se*. Quod sic intelligendum, quod hoc nomen de aliquibus prædicatur per accidens, ita quod illa propositio est per accidens; sicut ista est per accidens, choriscus & musicus sunt unum; similiter ista est per accidens, justus & musicus sunt unum: cum hoc stat, quod tales sunt veræ, choriscus & musicus sunt per se unum, Musicus & Justus sunt per se unum. Et si inveniantur in authoribus tales propositiones, Musicus & album sunt unum per accidens, Musicus est per accidens unus cum chorisco, debent exponi ut per illas intelligantur tales, hæc est per accidens, Musicus & album sunt unum; hæc est per accidens, Musicus & choriscus sunt unum: quare autem illæ propositiones distinguuntur & non æquipollent, ostendetur inferius. *Unum secundum se* est illud de quo, vel de quibus, dicitur *unum*, non per accidens sed per se.

Et quamvis Philosophus quinto Metaph. ponat multiplices modos *unius* per se, tamen ad præsens sufficiat ponere tres modos *unius* quibus Logici utuntur frequenter. Unde quædam dicuntur *unum numero*; hoc est, de quibusdam terminis supponentibus pro eodem verificatur hoc prædicabile, *unum numero*; sicut dicendo, Ille homo & *Socrates* sunt unum numero, *Marcus* & *Tullius* sunt unum numero. Et ideo quod dicit *Aristot.* quinto Metaph., quod *unum numero* sunt quorum materia est una; intendens quod tunc de aliquibus nominibus verificatur quod sunt unum numero, quando talia sic se habent quod non supponunt pro his quæ sunt distincta secundum materiam vel formam. Quædam dicuntur *unum specie*, quorum scilicet est eadem species; ita quod semper quandocunque sunt unum specie, sunt simpliciter plura, & non unum numero, dicente *Aristot.* primo Topic., *Idem specie* sunt quæ cum sunt plura, (ita, supple, quod non sint unum numero,) sub eadem specie continentur. *Genere* autem sunt *unum*, quæ sub eodem genere continentur, ita quod quæcunque sunt unum genere sunt similiter plura specie & numero. Unde quæcunque sunt unum numero, sunt specie, & genere, di-

cente *Aristot.*, Quæcunque unum numero sunt, specie sunt unum; sed quæcunque sunt specie, non omnia unum numero, Ex istis verbis sequitur, quod nihil est unum specie nisi sit unum numero, vel plura numero: & ideo impossibile est quod sit aliqua natura quæ sit una specie, & non sit una numero, vel plures res numero: similiter impossibile est quod sit aliqua natura una genere, nisi illa sit specie una, vel specie plura. Et ideo dicendum est, quod plura individua sunt unum specie; & quod unum individuum est unum specie cum alio individuo: similiter plura individua diversarum specierum sunt unum genere, & unum individuum unius speciei est unum genere cum alio individuo alterius speciei: sicut *Socrates* & ille asinus sunt unum genere; & hoc, quia de *Socrate* & illo asino natum est unum genus prædicari: similiter *Socrates* & *Plato* sunt unum specie, hoc est, *Socrates* & *Plato* sub una specie, puta sub homine, continentur; vel *Socrates* & *Plato* sunt illa à quibus potest abstrahi una species communis eis. Et si dicatur quod tunc non essent unum realiter. Dicendum est quod sunt unum realiter, accipiendo *unum* secundum quod dicitur de illis quæ sunt unum specie: quia *Socrates* & *Plato* sunt realiter illa de quibus potest abstrahi una species: & ita concedendum est quod est aliqua unitas *realis* minor unitate *numerali*; ita quod illa individua sunt unum realiter, illo modo accipiendo unum; & nihil imaginabile distinctum ab individuo vel individuis est unum, illo modo accipiendo unum.

CAP. XL.

De hoc vocabulo Prædicatum, & acceptionibus ejus; & de modis quibus dicitur esse aliquid in prædicamento.

POst prædicta restat dicere de inferioribus ad *ens*, quæ sunt decem prædicamenta. Est autem sciendum quod hoc nomen *prædicamentum* est nomen secundæ impositionis vel intentionis; sicut hoc nomen *genus*; quamvis illa de quibus prædicatur sint incomplexa primæ intentionis. Veruntamen *prædicamentum* dupliciter accipitur. Uno modo pro toto ordine aliquorum ordinatorum secundum superius & inferius. Alio modo accipitur pro primo & communissimo in tali ordine. Et hoc secundo modo accipiendo prædicamentum, quodlibet prædicamentum est unum incomplexum primæ intentionis: & hoc, quia significat res quæ non sunt signa. Accipiendo autem prædicamentum primo modo, potest dici quod in aliqua tali ordinatione sunt incomplexa primæ intentionis, & aliqua incomplexa secundæ intentionis. Vel potest dici quod aliqua talia sunt primæ intentionis, & aliqua secundæ intentionis: sicut secundum opinionem quæ ponit quod *intentio* vel *conceptus* est qualitas subjective existens in mente; tunc hoc con-

commune, *genus*, est in prædicamento qualitatis vel relationis. Nam omne genus est qualitas secundum illam opinionem. Et hoc commune, *genus*, est secunda intentio vel nomen secundæ intentionis; hoc autem commune, *color*, est prima intentio; & similiter de multis aliis.

Et si dicatur quod intentio prima non est superior ad intentionem secundam. Similiter intentio prima non prædicatur de intentione secunda, nec è converso. Similiter ens rationis non potest esse in prædicamento, reali intentio autem secunda est ens rationis, non est ergo in prædicamento reali. Ad primum illorum dicendum est, quod intentio prima superior est ad intentionem secundam; sicut *ens* est intentio prima, & tamen est superior ad intentionem secundam. Omnis enim intentio secunda est ens,& non è converso. Ad secundum est, quod quamvis intentio prima non prædicetur de intentione secunda, si utraque intentio supponit pro se;(tunc enim oporteret concedere quod intentio secunda esset intentio prima, quod falsum est;) tamen intentio prima potest prædicari de intentione secunda non pro se. Unde illa, Genus est qualitas, est vera; non tamen prædicatur hoc prædicamentum qualitas pro se, sed pro intentione secunda quæ est genus: sicut in illa propositione prolata, nomen est qualitas, prædicatur nomen primæ impositionis de nomine secundæ impositionis, non pro se, sed pro impositione secunda; & tamen nullum nomen secundæ impositionis est nomen primæ impositionis. Ad tertium dicendum est, quod aliquid *esse in prædicamento* dupliciter accipitur. Uno modo pro illo quod sic est in prædicamento, quod de pronomine demonstrante ipsum prædicatur primum illius prædicamenti sumptum significative, & sic accipiendo esse in prædicamento, nihil est in genere substantiæ nisi substantia particularis; quia nihil est substantia nisi substantia particularis. Et sic accipiendo *esse in prædicamento*, omnia universalia quæ important præcise substantias sunt in prædicamento qualitatis; quia quodlibet universale est qualitas. Aliter accipitur *esse in prædicamento*, pro illo de quo significative sumpto prædicatur primum illius prædicamenti significative sumptum, & sic quædam universalia sunt in genere substantiæ, quia de quibusdam universalibus significative sumptis prædicatur substantia quando sumitur significative, sic dicendo, Omnis lapis est substantia, Omnis homo est substantia, Omne animal est substantia, & sic de aliis. Et ideo illa propositio assumpta, Ens rationis non potest esse in prædicamento reali, falsa est, sive accipitur *esse in prædicamento* uno modo, sive alio.

Veruntamen sciendum quod secundum opinionem quæ ponit quod intentio, conceptus, sive passio animæ est qualitas mentis; non ideo aliquid dicitur ens rationis, quia non est vera res existens in rerum natura; sed ideo dicitur ens rationis, quia non est nisi in ratione qua mens utitur pro alio, vel intelligitur aliud. Et sic omnes propositiones,

&

& consequentiæ, & termini mentales, sunt entia rationis; & tamen sunt vere & realiter existentia in rerum natura, & entia perfectiora & realiora quam qualitas quæcunque corporalis. Et ideo quando Commentator & Philosophus dividunt ens in ens reale & ens rationis, sive ens in anima & in ens extra animam: & postea ens reale in decem prædicamenta: non est divisio per simpliciter opposita, eo modo quo animal dividitur in animal rationale & in animal irrationale: sed magis est divisio vocis in significationem, illo modo quo Philosophus dividit primo priorum *contingens*, in contingens necessarium, & ad utrumlibet, & possibile commune. Et ideo sicut unum illorum trium membrorum prædicatur de alio (hæc enim est vera, Contingens necessarium est possibile, similiter Contingens ad utrumlibet est possibile) ita, non obstante illa divisione Entis, hæc est vera, Ens rationis est ens reale: accipiendo *reale* pro illo quod est vera qualitas existens in rerum natura. Sed si tamen accipitur ens reale, vel ens extra animam, præcise pro illo quod non est in anima, tunc divisio entis realis in decem prædicamenta non est divisio entis in sua inferiora: sed consimilis & æquivalens illi divisioni, ens reale extra animam quoddam importatur per hoc prædicamentum, quoddam per aliud; & sic de singulis: vel talis, ens reale extra animam vel est in tali prædicamento, vel in tali, & sic de aliis: cum quo etiam stat quod in illis prædicamentis sunt multa quæ non sunt entia extra animam.

CAP. XLI.

De numero prædicamentorum.

HIs præmissis videndum est de numero prædicamentorum. Ponuntur autem ab omnibus authoribus decem prædicamenta, sed in modo ponendi (ut mihi videtur) multi moderni discordant ab antiquis. Nam multi ponunt quod in prædicamento sunt multa ordinata secundum superius & inferius: ita quod superius per se primo modo, & in recto, prædicatur de inferiori, tali prædicatione qualis est hæc: Omne *A* est *B*. Unde, ut talem prædicationem habeant de adverbiis, fingunt nomina abstracta: sicut de *quando* quod est adverbium fingunt tale abstractum, quandeitas; de *ubi*, ubeitas; & sic de aliis. Sed antiqui non posuerunt talem ordinem in quolibet prædicamento. Et ideo hoc nomine *prædicamentum*, & similiter talibus nominibus, *genus*, *species*, & consimilibus, magis large utebantur quam faciunt multi moderni. Unde ipsi dicentes semper superius prædicari de inferiori, & quodlibet prædicamentum habere sub se species, extendébant *prædicari* ad verba: quomodo dicimus quod ambulat prædicatur de homine, dicendo, Homo ambulat; similiter, ille calciatur, ille

armatur,

armatur. Extendebant etiam prædicationem ad prædicationem adverbiorum, & propositionum cum suis casualibus, ut patet in talibus propositionibus, Ille est hodie, Ille fuit heri, Ille est in domo, Ille est in civitate. Et ita in quolibet prædicamento invenietur aliqua talium prædicationum; non tamen oportet quod ibi sit semper prædicatio propria recti de recto. Et ideo non omnis ordo superioris & inferioris est secundum prædicationem, stricte accipiendo prædicationem; sed est in consequendo & in prædicando, large accipiendo prædicationem.

Et quia intentio antiquorum mihi videtur rationabilior, ideo ipsam prosequendo primo ostendam quod hæc fuit eorum intentio, quod probari potest primo per *Aristotelem* enumerantem prædicamenta, ubi exprimit ea. Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum aut significat substantiam, aut quantitatem, aut qualitatem, aut ad aliquid, aut ubi, aut situm, aut habitum, aut facere, aut pati' Et postea 'explicando dicit. Ubi, ut in loco. Quando, ut in tempore, ut 'heri. Situm esse, ut sedet, jacet. Habere, ut calciatum esse, arma- 'tum esse. Facere, ut secare, urere. Pati, ut secari. Idem etiam 'patet in capitulo de facere & pati.

Item *Damascenus* dicit in Logica sua, capitulo. 23. 'Oportet cog- 'noscere quod decem sunt prædicamenta superiora, id est generalissima, 'sub quibus reponitur omnis vox simpliciter dicta, sunt autem hæc. Sub- 'stantia, ut lapis. Quantum, ut duo, tria. Ad aliquid, ut pater, 'filius. Quale, ut album, nigrum. Ubi, in Tiro, & Damasco: 'hoc autem loci ostensivum est. Quando, ut heri: hec enim est tempo- 'ris ostensivum. Habere, ut vestire, induere. Situm esse, ut stare, 'jacere. Agere, ut urere. Pati, ut uri. Et isti duo Doctores, unus Sanctus, & alius Philosophus, sufficiant ad probandum, quod per prædicamenta non intendunt quædam incomplexa continere sub se diversas voces, vel intentiones animæ, de quibus prædicantur prædicatione propria & in recto.

Ad cujus evidentiam sciendum est, quod secundum intentionem antiquorum existentia in prædicamentis non sunt nisi quædam incomplexa, ex quibus affirmatio & negatio, scilicet propositiones affirmativæ & negativæ natæ sunt constitui: propter quod dicit *Aristoteles* ubi prius. 'Singula eorum quæ dicta sunt, illa quidem secundum se in 'nulla affirmatione dicuntur, licet illorum ad se invicem complexio- 'ne affirmatio fit. Et similiter dicit *Damascenus*, sicut dictum est, quod sub decem prædicamentis reponitur omnis vox simpliciter dicta, hoc est, omnis categorematica quæ non est affirmatio vel negatio. Et ita constat esse de intentione eorum, quod illa quæ sunt in prædicamentis sunt incomplexa, ex quibus sunt propositiones natæ componi. Et hoc est verum tam de complexis mentalibus quam vocalibus. Mentalia tamen sunt principaliora sicut dictum est prius. Sumitur autem distinctio illorum prædicamentorum, (sicut innuit Comment. 7.

Meta. Comment. 2. distinctione interrogationum) de substantia, sive de individuo substantiæ: unde secundum quod ad quæstiones diversas factas de substantia per diversa incomplexa respondetur, secundum hoc diversa in diversis prædicamentis collocantur. Unde omnia incomplexa, per quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per *quid* de aliquo individuo substantiæ, sunt in prædicamento *substantiæ*: cujusmodi sunt omnia talia, animal, homo, lapis, corpus, terra, ignis, sol, luna, & hujusmodi. Illa autem per quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per *quale* de substantia, sunt in genere *qualitatis*: cujusmodi sunt talia, album, candidum, sciens, quadratus, longus, latus, & sic de aliis. Illa vero per quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per *quantum* de substantia, continentur in genere *quantitatis*: cujusmodi sunt talia, bicubitum, tricubitum, & hujusmodi. Illa autem per quæ respondetur ad quæstionem factam per *cujus*, vel per consimile (quia forte deficit nobis ibi nomen interrogativum generale) sunt in genere *relationis*. Illa autem per quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per *ubi*, sunt in genere *ubi*. Et quia nunquam convenienter ad quæstionem factam per *ubi* respondetur nisi per adverbium, vel per præpositionem cum suo casuali; sicut si quæram Ubi est *Socrates*, convenienter respondetur, hic, vel ibi, vel in Tiro, vel Damasco, vel in mari, vel in terra: ideo ista incomplexa, pro tanto quod non sunt affirmationes vel negationes, dicuntur esse in genere *ubi*. Similiter ad quæstionem factam de substantia per *quando*, nunquam respondetur nisi per adverbia, vel præpositiones cum suis casualibus; sicut si quæram quando *Socrates* fuit, convenienter respondetur, heri, vel tali hora, ideo talia sunt præcise in genere *quando*. Similiter ad quæstionem factam per hoc totum, *quid facit Socrates*, convenienter respondetur per verba, scilicet quod ambulat, vel currit; ideo talia sunt in genere *actionis*, & sic proportionabiliter de aliis: quamvis forte ob penuriam nominum, aliquando interrogativa propria & generalia prædicamentorum nobis deficiant.

Ex isto sequitur quod talia concreta, album, nigrum, calidum, amarum, sunt magis directe in genere qualitatis quam eorum abstracta, propter quod Philosophus in prædicamentis exemplificans de illis quæ sunt in prædicamento qualitatis dicit, *Qualitas* ut *album*. Veruntamen accipiendo prædicamentum qualitatis pro aliquo quod universaliter removetur à substantia, sic talia concreta non sunt in genere qualitatis, sed præcise abstracta. Et sic intellexi quando dixi talia abstracta esse in genere per se, & concreta per reductionem; sed in talibus magis est difficultas vocalis quam realis, ideo ad præsens transeo. Et sufficiat scire quod omne incomplexum, per quod convenienter responderi potest ad aliquam quæstionem factam de substantia, est in aliquo prædicamento; sive illud sit adverbium, sive verbum, sive nomen, sive præpositio cum suo

suo casuali. Alia autem incomplexa non sunt in aliquo prædicamento; propter quod conjunctiones, & syncategoremata, in nullo prædicamento reponuntur. Per talia enim ad nullam quæstionem respondetur.

CAP. XLII.

De prædicamento substantiæ.

EXpeditis quibusdam generalibus circa prædicamenta, quamvis multa alia possunt dici, de singulis in speciali dicendum est; & primo de *substantia*. Circa quod primo sciendum est quod *substantia* multipliciter accipitur. Uno modo dicitur substantia quæcunque res distincta ab aliis: sicut talia inveniuntur in autoribus frequenter, substantia albedinis, substantia coloris, & sic de aliis. Aliter accipitur substantia magis stricte, pro omni re quæ non est accidens: & sic substantia dicitur tam de materia, quam de forma, quam etiam de composito ex utrisque. Aliter dicitur substantia strictissime, de illo quod nec est accidens alteri inhærens, nec est pars essentialis alicujus: & illo modo substantia ponitur genus generalissimum. Quod secundum *Aristot.* dividitur in substantias *primas* & *secundas*; sed non est intelligendum quod sit divisio alicujus *communis* prædicabilis de suis dividentibus per se, sive de pronominibus demonstrantibus illa dividentia. Nam demonstrando quamcunque substantiam secundam, hæc est falsa, Hoc est substantia; imo hæc est vera, Nulla substantia est substantia secunda: quod patere potest ex præcedentibus. Dictum enim est prius quod nullum universale est substantia; omnis autem substantia secunda est quoddam universale, cum sit genus vel species secundum *Aristot.* igitur nulla substantia secunda est substantia. Item secundum doctrinam *Aristot.* Quicquid negatur ab omnibus contentis sub aliquo communi, negatur universaliter ab illo communi; sed substantia secunda negatur universaliter ab omni contento sub substantia; ergo negatur universaliter à substantia. Est igitur ista vera, Nulla substantia est substantia secunda; & per consequens & ista, Nulla substantia secunda est substantia. Assumptum patet, nam hæc est vera, Nulla substantia corporea est substantia secunda; & hæc similiter, Nulla substantia incorporea est secunda substantia: quod prima sit vera, similiter & secunda, patet per eandem regulam: nam hæc est vera, Nullum corpus animatum est secunda substantia; similiter, Nullum corpus inanimatum est secunda substantia. Quod prima sit vera patet, quia nullum corpus animatum insensibile est secunda substantia: & similiter, Nullum corpus animatum sensibile est secunda substantia. Et quod prima illarum sit vera potest probari per eandem regulam; nam hæc est vera, Nullum corpus ani-

matum sensibile rationale est secunda substantia; & eadem ratione illa, Nullum corpus animatum sensibile irrationale est secunda substantia. Et quod prima illarum sit vera patet, nam sua convertibilis est vera, Nullus homo est secunda substantia; quæ evidenter patet ex hoc, quod quælibet singularis est vera. Relinquitur ergo secundum doctrinam *Aristot.* quod hæc est simpliciter vera, Nulla substantia est secunda substantia; & ideo, quacunque substantia secunda demonstrata, hæc est simpliciter falsa, Hoc est substantia: & ideo dicendum est quod illa divisio non est nisi divisio unius nominis communis in nomina minus communia, ut sit æquivalens isti divisioni, Nominum importantium seu significantium substantias extra animam quædam sunt nomina propria uni substantiæ, & illa nomina vocantur *primæ substantiæ*: Quædam vero sunt nomina communia multis substantiis, & illa vocantur *secundæ substantiæ*; quæ nomina postea dividuntur; quia quædam sunt genera, & quædam species; quæ tamen omnia sunt vere qualitates, & ideo omnia illa quæ vocantur secundæ substantiæ sunt in prædicamento qualitatis; accipiendo *esse in prædicamento* pro eo de cujus pronomine demonstrante ipsum prædicatur qualitas. Sunt tamen illa in prædicamento substantiæ, accipiendo *esse in prædicamento* pro eo de quo significative sumpto prædicatur substantia. Unde in illa propositione, Homo est animal, vel Homo est substantia, homo non supponit pro se, sed pro suo significato: si enim supponeret pro se, hæc esset falsa, Homo est substantia; & hæc vera, Homo est qualitas: sicut si hæc vox *homo* supponit pro se, hæc est falsa, *Homo* est substantia; & hæc vera, *Homo* est vox. Et ita patet quod secundæ substantiæ non sunt nisi quædam nomina & qualitates præcise significantes substantias: & propter hoc, & non propter aliud, dicuntur esse in prædicamento substantiæ.

Et quod illud sit consonum dictis autorum patet, nam Philosophus in prædicamentis dicit, quod omnis substantia videtur *hoc aliquid* significare; & de primis substantiis indubitanter est verum quod *hoc aliquid* significant. Ex quo patet quod *Aristot.* vult quod substantia prima significat hoc aliquid; sed substantia particularis existens extra animam non significat hoc aliquid, sed illa significatur: ergo primam substantiam vocat ibi *Aristot.* *nomen* substantiæ particularis extra animam: & eadem ratione, & multo fortius, debet nominare secundas substantias illa nomina. Item *Boetius* in diversis locis super prædicamenta dicit, quod Philosophus in illo libro tractat de vocibus; & ita per consequens vocat primas substantias & secundas, ipsas voces. Similiter dicit *Aristot.* primas substantias & secundas esse in prædicamento substantiæ; & ibidem ponit illa quæ sunt in prædicamento esse incomplexa ex quibus componuntur propositiones; propositiones autem non componuntur ex substantiis extra animam existentibus: quare, *&c.* Item *Damascen.* ponit voces collocari in prædicamento substantiæ. Est igitur consonum dictis antiquorum dicere quod *Aristot*, vocat substantias

tias secundas nomina communia substantiarum. Nec istis obstat illud quod dicit *Aristot.* quod species sunt magis substantiæ quam genus; quia per tales propositiones non plus intendit, nisi quod convenientius respondetur, ad quæstionem factam per *quid est* de substantia demonstrata, per speciem quam per genus: & ideo talis propositio, Species est magis substantia quam genus, falsa est de virtute sermonis; sed est vera secundum mentem quam habuit de ea Philosophus.

Simpliciter igitur dicendum est quod talis divisio est divisio in *nomina*, quorum aliqua sunt *propria*, quædam *communia*. Nomina propria dicuntur primæ substantiæ; nomina communia dicuntur secundæ substantiæ. Veruntamen sciendum est quod Philosophus utitur æquivoce nomine primæ substantiæ. Nam aliquando utitur illo pro ipsis nominibus substantiarum existentium extra animam; sicut ibi, Omnis substantia videtur hoc aliquid significare. Alio modo utitur pro ipsis substantiis existentibus extra animam; ut ibi, Substantia est quæ proprie, principaliter, & maxime substare dicitur. Unde quando Philosophus dicit quod omnia alia, aut de substantiis principalibus dicuntur, aut in substantiis eisdem sunt; vocat subjecta non quidem subsistentia realiter aliis, sed *subjecta propositionum.* Unde, sicut dicit *Damascenus* in Logica sua cap. 9. 'Dupliciter accipitur subjectum, scilicet secundum '*existentiam*: & sic substantia singularis existens extra animam est sub'jectum accidentium. Vel secundum *prædicationem*: & sic particulare 'est subjectum ad universale. Et illo secundo modo accipit Philosophus subjectum, quando dicit, Secundas substantias dici de subjecto: & ita primæ substantiæ non sunt subjecta realiter subsistentia secundis substantiis, sed sunt subjecta per prædicationem. Ex quo patet, quod quandoque Philosophus non vocat secundas substantias nisi *nomina*: quia dicit substantias secundas dici de substantiis primis tanquam de subjectis; quod non potest esse nisi per prædicationem: ergo substantia prima in prædicatione est subjectum, & substantia secunda est prædicatum; sed nulla propositio componitur ex substantiis extra animam; ergo illa substantia prima quæ est subjectum propositionis respectu secundæ substantiæ, non est substantia existens extra animam. Propter quod quando dicit *Aristoteles* quod destructis primis substantiis, *&c.* non intendit de destructione *reali*, & consistentia *reali*; sed intendit de destructione *per prædicationem*, scilicet per propositionem negativam sub hoc sensu, Quando esse existere non prædicatur de aliquo contento sub hoc communi substantia, quod tunc esse existere vere negatur ab illo communi, & ab accidentibus propriis, & proprietatibus illius communis: nihil aliud intendens nisi quod tales consequentiæ sunt bonæ, Ille homo non est, ille homo non est, & ille homo non est, & sic de singulis; ergo nullus homo est, ergo nullum risibile est, & ita de aliis. Si enim intelligeret de destructione reali falsum diceret; quamvis enim nullus lapis esset, adhuc hoc genus, *lapis*, posset remanere, & posset aliquis

formare

formare istam propositionem, Nullus homo est lapis; quod non potest facere nisi partes propositionis essent; & per consequens hoc genus, *Lapis*, esset tunc, & tamen de nullo affirmative prædicaretur in propositione mere de inesse, & mere de præsenti.

CAP. XLIII.

De proprietatibus substantiæ.

Visio quæ ponuntur in linea prædicamentali prædicamenti substantiæ, videndum est de quibusdam proprietatibus substantiæ.

Ponit autem *Aristot.* unam proprietatem in prædicamento substantiæ, quam dicit esse communem omni substantiæ, scilicet primæ & secundæ, quod Substantia non est in aliquo subjecto. Quæ si intelligatur de substantia prima existente extra animam manifesta est, nulla enim talis est in aliquo subjecto. Si autem intelligatur de substantiis primis & secundis quæ sunt nomina substantiarum existentium extra animam, sic per hanc propositionem, Substantia non est in subjecto, debet intelligi illa propositio (quæ est actus signatus) de nullo nomine substantiæ, proprio vel communi, significative sumpto prædicatur *esse in subjecto*; sed removetur à quolibet tali significative sumpto *esse in subjecto*. Unde quælibet talis vera est, Homo non est in subjecto, Animal non est in subjecto, *Socrates* non est in subjecto; & sic de aliis: tamen si tales termini supponerent pro se & non pro suis significatis, vere posset dici quod sunt in subjecto; sicut vere dicitur quod sunt partes propositionum, & per consequens quod sunt vel conceptus, vel voces, vel scripturæ. Sed contra illud videtur *Aristot.* esse: Nam de secundis substantiis concedit quod dicuntur de subjecto, & negat eas esse in subjecto; sed accipiendo univoce *subjectum*, non plus competit sibi unum quam aliud. Dicendum est quod Philosophus non univoce accipit; nec hoc est necessarium, sed frequenter utile est propter brevitatem difformiter accipere eundem terminum. Unde per tales propositiones nihil aliud intendunt nisi quod nomina communia substantiarum prædicantur de primis substantiis; & tamen de eisdem eodem modo supponentibus quo supponunt in illis actibus exercitis non verificatur esse in subjecto. Unde hæc est vera, *Socrates* est animal, & tamen de animali eodem modo supponente quo supponit in illa, *Socrates* est animal, non verificatur esse in subjecto; quia si sic supponat *ly* animal, hæc erit falsa, Animal est in subjecto.

Secunda proprietas substantiæ est quod omnibus substantiis *secundis*, & etiam *differentiis*, convenit *univoce* prædicari; quamvis illa proprietas non conveniat *primis* substantiis. Sciendum est autem quod nihil prædicatur univoce, proprie loquendo, nisi quod est commune ad

multa, vel natum est significare multa: & ideo substantiæ primæ quæ sunt propriæ, & non significantes multa, non prædicantur univoce; secundæ autem substantiæ significant multa: hoc enim nomen *homo* non significat primo unam naturam communem omnibus hominibus, (sicut multi errantes imaginantur,) sed significat primo omnes homines particulares, sicut authoritate *Damasceni*, prius ostensum est. Ille enim qui primo imposuit hanc vocem *homo* ad significandum, videns aliquem hominem particularem instituit hanc vocem *homo* ad significandum illum hominem, & quamlibet talem substantiam qualis est homo ille. Unde de communi natura non oportuit eum cogitare, cum non sit talis natura communis: non tamen hæc vox homo est æquivoca, quamvis significet multa æque primo; quia est signum subordinatum uni conceptui, & non pluribus, in significando illos homines plures æque primo. Tertia proprietas assignatur quod prima substantia significat *hoc aliquid*, secunda autem substantia significat *quale quid*. Et ex hac proprietate manifeste patet, quod cum significare *hoc aliquid*, & *quale quid*, non competat substantiis extra animam existentibus, sed tantum signis talium sudstantiarum. Quod substantiæ primæ & secundæ vocantur signa propria & communia substantiarum extra animam existentium; quod concedendum est. Est autem advertendum quod significare *hoc aliquid* non est aliud quam significare unum & non plura: Significare autem *quale quid* est esse natum significare plura. Et ideo quando dicit *Aristot.* quod substantiæ secundæ significant quale quid, non intendit quod secundæ substantiæ significant aliquam qualitatem, vel aliquid reale adveniens individuo; hoc enim simpliciter falsum est, sicut patere potest ex prædictis: sed intendit quod significat plura, & non unum solum; quod evidenter probatur ex litera sua in prædicamentis, sicut patet in expositione quam edidi.

Quarta proprietas substantiæ est, quod Substantiæ nihil est contrarium. Circa quam sciendum est, quod *contrarietas* dupliciter accipitur. Uno modo pro contrarietate quadam terminorum; illo modo quo dicimus album & nigrum esse contraria, quia impossibile est illos duos terminos, album & nigrum, de eodem & pro eodem simul verificari. Aliter accipitur pro quadam contrarietate rebus conveniente; & sic potest accipi tripliciter, scilicet stricte, large, & largissime. *Stricte* dicuntur illæ res contrariæ, quæ in eodem subjecto mutuo se expellunt, & partibiliter in eodem subjecto acquiruntur, vel acquiri possunt; saltem naturaliter: & illo modo nulla substantia contrariatur alteri. *Large* dicuntur illæ res contrariæ, quæ mutuo se expellunt in eodem subjecto, quamvis naturaliter partibiliter acquiri non possunt in eodem subjecto primo: & sic formæ substantiales sunt contrariæ, quia mutuo se expellunt in eadem materia. *Largissime* dicuntur illa contraria, quæ componuntur ex talibus contrariis: &, sic aër & ignis sunt contraria, quia componuntur ex formis substantialibus contrariis. Secundo modo

loquendo,

loquendo, substantiæ est aliquid contrarium; & etiam tertio modo; sed primo modo substantiæ nihil est contrarium. De primo modo loquitur Philosophus in prædicamentis. Aliter vero loquitur alibi de contrariis.

Quinta proprietas substantiæ est, quod Substantia non suscipit magis & minus: quæ sic intelligenda est, quod de nulla una substantia numero potest verificari aliquod commune de genere substantiæ cum hoc adverbio *magis*, & postea cum hoc adverbio *minus*; nec è converso. Unde non est possibile quod illæ duæ, vel consimiles, verificentur successive, *Socrates* est *magis* homo nunc quam prius, *Socrates* est *minus* animal nunc quam prius. Unde de nullo termino existente in prædicamento substantiæ potest aliquod tale prædicatum verificari, hoc est *magis* homo, vel hoc est *magis* animal, nunc quam prius; & hoc est *minus* animal nunc quam prius: sicut de eodem albo contingit dicere vere, hoc est *magis* album nunc quam prius.

Sexta proprietas est, quod Substantia, cum sit una & eadem numero, est susceptiva contrariorum successive; sicut idem homo numero est primo niger, & postea albus: hæc autem proprietas ita convenit substantiæ, quod nulli alii potest convenire, sicut dicit *Aristot.* in prædicamentis. Unde dicit *Aristot.* ibidem sic. 'Maxime vero substantiæ 'dicitur esse proprium, quod cum sit una & eadem numero sit susceptibilis contrariorum: & in aliis quidem non habebit quod aliquis proferat quæcunque non sunt substantiæ, quod cum sit unum numero, & 'idem sit susceptibile contrariorum: ut cum *color* sit unum numero, non 'erit album & nigrum; neque actio aliqua, cum sit una & eadem, erit 'prava & studiosa; similiter autem & in aliis quæ non sunt substantiæ. 'Substantia vero cum sit una & eadem numero capax est contrariorum: 'ut quidam homo cum sit unus & idem, aliquando est niger, aliquando 'est albus; aliquando calidus, aliquando frigidus; aliquando pravus, & 'studiosus. In nullis autem aliis tale aliquid videtur. Ex quo patet quod intentio *Aristot.* fuit, quod suscipere realiter contraria successive soli substantiæ convenit; ita quod impossibile est aliquid aliud à substantia recipere contraria.

Ex quo, tanquam ex principio, sequuntur duo esse de mente *Aristot.*, sive secundum veritatem sint vera sive falsa. *Primum* est, quod de mente *Aristot.* non est quod quantitas sit quoddam accidens realiter distinctum à substantia, inhærens realiter illi, & realiter existens subjectum qualitatum corporalium; sicut multi moderni dicunt. Si enim ita esset, sequitur necessario quod aliquid aliud à substantia, existens unum & idem numero, esset susceptivum contrariorum per propriam mutationem; quia illa quantitas recipiet primo unam qualitatem contrariam, & postea aliam: imo immediatius recipiet contraria, & prius quam substantia, cum substantia secundum eos non sit subjectum *immediatum* qualitatum contrariarum, sed *mediatum*; nec per consequens suscipit contraria nisi mediante quantitate.

Aliud

Aliud sequitur esse de mente *Aristot.*, quod nullum accidens est subjectum alterius accidentis, saltem accidentis habentis contrarium; si enim sic esset, aliud à substantia susciperet contraria successive. Ex quo sequitur, quod est extra mentem Philosophi dicere, quod intellectus & voluntas sunt quædam accidentia ipsius animæ intellectivæ, in quibus primo recipiuntur intentiones & volitiones, & tales actus & habitus. Et eodem modo potentiæ sensitivæ secundum eum non sunt quædam accidentia recipientia aliqua alia accidentia. Sequitur etiam secundum eum, quod relationes non sunt quædam res distinctæ realiter à substantia, realiter existentes in quantitate & qualitate, quæ sunt accidentia realiter existentia in substantia. Unde intentio *Aristotelis* est, quod omne accidens est *immediate* existens in substantia, ita quod inter substantiam & quodcunque accidens suum nihil est medium in ratione subjecti.

Unde *Aristot.* ut magis explicaret intentionem suam propter dubiorum remotionem, objicit contra seipsum per *orationem* & *opinionem*, quæ non sunt substantiæ, & tamen videntur recipere contraria. Eadem enim oratio est primo vera, & postea falsa. Et solvens dicit, ' Quod si ' quis hoc suscipiat, tamen in modo suscipiendi differt. Nam quæ ' sunt in substantiis, ipsa *mutata* sunt susceptiva contrariorum; frigi- ' dum enim de calido factum, mutatum & alteratum est; & nigrum ex ' albo; & studiosum ex pravo, similiter autem & in aliis unumquod- ' que mutationem suscipiens susceptibile est contrariorum. *Oratio* autem ' & *opinio* ista quædam immobilia omnino perseverant. Cum vero res ' movetur, contrarium fit circa eam; ut quod *sedeat* aliquis: *oratio* ' vero permanet eadem: cum vero res fuerit mota, aliquando quidem ' vera, aliquando vero falsa fit. Similiter autem fit in *opinione*. Qua- ' propter substantiæ tantummodo est proprium, quod secundum sui mu- ' tationem sit susceptibilis contrariorum.

Ex solutione illa patet, quod nihil aliud à substantia potest moveri ab uno contrariorum ad reliquum. Quod tamen falsum esset si quantitas esset immediatum subjectum qualitatum, & differret realiter à substantia. Et ideo quod oratio est vera aliquando, & aliquando falsa, hoc non est quia illa oratio mutatur, & aliquando recipit realiter veritatem aliquando falsitatem; sed hoc est propter mutationem alicujus substantiæ saltem localem. Unde ad evidentiam solutionis sciendum est, quod tam hoc nomen *contraria*, quam hoc verbum *suscipere*, accipiuntur æquivoce. Unde hoc nomen *contraria*, sicut dictum est prius, dupliciter accipitur ad præsens. Nam uno modo verificatur de aliquibus terminis pro ipsis rebus extra, sicut dicimus quod albedo & nigredo sunt contraria. Aliter accipitur ut verificatur de aliquibus pro terminis; sicut dicimus quod isti termini, album, nigrum, sunt contraria. Unde dicimus quod de eodem termino particulariter sumpto possunt verificari contraria, dicendo, Homo est albus, Homo est niger. Quod

M non

non potest verificari nisi de terminis tantum. Et *contraria* illo modo dicta dupliciter accipi possunt, scilicet *stricte*; & tunc dicuntur contraria, quia significant res contrarias. Aliter *large*; & tunc dicuntur illa contraria, quæ non possunt de eodem, simul verificari, sed successive. Similiter *suscipere* dupliciter accipitur, scilicet per *realem inexistentiam*, vel per *prædicationem*. Accipiendo *contraria* primo modo, & *suscipere* primo modo, oratio nullo modo suscipit contraria: sed accipiendo *contraria* secundo modo, scilicet pro terminis, & hoc large, & *suscipere* secundo modo, sic oratio suscipit contraria; hoc est dicere, oratio non suscipit in se tanquam in subjecto aliqua contraria, sed de oratione prædicantur contraria successive; non quidem contraria quæ sunt res contrariæ mutuo se expellentes, sed termini qui non possunt de eodem, & pro eodem, simul verificari, sed bene successive. Substantia autem suscipit realiter per inhærentiam contraria in se tanquam in subjecto: & hoc est quod subdit *Aristo.* 'Si quis hoc recipiat, '*opinionem* scilicet & *orationem* dicens esse susceptibilia contrariorum, '(scilicet per realem inhærentiam) non est verum; quia *oratio* non recipit realiter contraria. Et subdit. 'Oratio namque & opinio susceptibilia contrariorum esse dicuntur per *prædicationem*; scilicet non in eo 'quod ipsa aliquod contrariorum suscipiat, (supple per realem inhærentiam,) sed in eo quod circa alterum aliqua passio facta sit: nam in eo 'quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa; non in eo quod 'capibilis sit contrariorum, similiter autem oratio neque opinio movetur. Vult dicere, quod quamvis illa contraria, *verum*, *falsum*, successive verificentur de eadem oratione, (sicut illa oratio, *tu sedes*, manens eadem numero est primo vera, postea falsa,) tamen illa oratio non recipit contraria realiter: quia per hoc quod illa oratio est vera vel falsa nihil est realiter in oratione illa magis quam prius fuit; sed ex hoc præcise dicitur falsa nunc, & non prius, quia nunc significat aliter esse à parte rei quam est, & prius significavit à parte rei ita esse sicut fuit; unde nunc significat te sedere, & tu non sedes; & ideo est falsa, & prius fuit vera, quia prius sedisti, & ita fuit sicut illa significat: & tamen illa oratio nihil recipit in se, nec mutatur in aliquo. Propter quod subdit *Aristot.* 'Quapropter non erunt susceptibilia contrariorum cum nulla 'in eis passio fiat, sive facta sit.

Ex isto processu evidenter patet quod de intentione sua non est, quod veritas & falsitas propositionum sit quædam qualitas propositionum, inhærens eis; si enim ita esset, sequeretur, quod illa propositio, quæ aliquando est vera, aliquando falsa, susciperet contraria. Et sequeretur etiam, quod quandocunque aliquid movetur, & postea quiescit, quod una qualitas nova esset in anima cujuslibet formantis talem propositionem, hoc movetur, & alia deperderetur. Imo sequeretur, quod propositio scripta vere alteraretur per hoc quod Musca volat: quæ omnia sunt absurda & simpliciter falsa. Imo videtur quod in Theologia esset hæresis

ma-

manifesta. Nam si veritas & falsitas propositionum sunt tales qualitates propositionum, sicut albedo & nigredo sunt qualitates corporales; tunc quandocunque aliqua veritas erit, hæc erit vera, Hæc veritas est; sicut quandocunque albedo erit, hæc erit vera, Hæc albedo est. Et eodem modo de qualibet falsitate. Tunc accipiendo falsitatem istius propositionis, Deus de novo aliquid creat, per illam opinionem est una qualitas propositionis inhærens sibi, & per consequens est alia res à Deo. Tunc quæro aut ista res potest creari à Deo, vel non potest: si non, ergo est aliquid aliud à Deo, quod à Deo creari non potest; quod est contra Evagelistam *Joannem* dicentem primo cap. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Si potest creari à Deo de novo, ponatur inesse; tunc erit hæc vera, Hæc falsitas de novo creatur; & si hæc falsitas de novo creatur à Deo, ergo aliquid creatur de Deo; & ultra, ergo hæc est vera, Aliquid creatur de novo à Deo: patet ergo quod falsitas non est qualitas talis propositionis. Quid ergo est *veritas* vel *falsitas*? Dico quod *Aristot.* diceret, quod Veritas & falsitas propositionum non sunt distinctæ realiter à propositione vera vel falsa; & ideo nisi illa abstracta, *veritas* & *falsitas*, includant aliqua syncategoremata, vel aliquas dictiones æquivalentes, hæc est concedenda, Veritas est propositio vera, Falsitas est propositio falsa, Falsitas erit veritas. Sed nunquid argumentum præcedens procedit æque contra hunc modum ponendi veritatem & falsitatem, sicut contra priorem? Dicendum quod non, quia posito quod hæc esset vera, Veritas est propositio vera, & Falsitas est propositio falsa, quandocunque hæc falsitas erit, hæc erit vera, Falsitas est propositio falsa: & concedendum esset quod hæc falsitas istius propositionis, Deus creat de novo aliquid, potest à Deo creari de novo; hæc tamen est impossibilis, Hæc falsitas creatur à Deo; sicut hæc est vera, Album potest esse nigrum, hæc tamen est falsa & impossibilis, Album est nigrum. Et ratio quare hæc opinio potest sic dicere, & non præcedens, est ista, quia hæc opinio habet dicere quod illa nomina veritas & falsitas non sunt nomina simpliciter absoluta, sed connotativa: prior autem habet dicere quod sunt mere absoluta, sicut albedo & nigredo, calor & frigus. Secunda autem opinio est de mente *Aristot.*; sicut de opinione sua est, quod nulla res realiter per inhærentiam suscipit quæcunque contraria, nisi sola substantia. Unde in fine capituli de substantia concludit, 'Quare proprium substantiæ est, 'cum sit una & eadem numero secundum sui mutationem susceptibilem 'esse contrariorum. Et de substantia quidem hæc dicta sufficiant.

CAP. XLIV.

De prædicamento Quantitatis, & quod quantitas non sit res distincta à substantia vel qualitate.

SEquitur autem differere nunc de prædicamento quantitatis. Circa quod primo sciendum quod hoc commune. *quantitas*, est intentio animæ habens sub se multa contenta, ordinata secundum superius & inferius. Et quia ponitur communiter à modernis quod quælibet quantitas est quædam res distincta realiter & totaliter à substantia & qualitate. Ut quantitas *continua* est unum accidens medium inter substantiam & qualitatem, quæ ponitur esse subjective in substantia, & esse subjectum qualitatum. Similiter ponitur quod quantitas *discreta* est quædam res distincta à substantiis & qualitatibus: & idem ponitur de loco & tempore. Ideo primo de ista opinione scrutandum est. Volo igitur primo ostendere quod illa opinio est contra mentem *Aristot*. Secundo ponam aliquas rationes contra eam. Tertio recitabo opinionem contrariam, quæ mihi videtur esse de mente *Aristot.*, sive sit vera, sive falsa; sive catholica, sive hæretica.

Quod autem illa opinio sit contra mentem *Aristot.* ostensum est in capitulo præcedenti; quia secundum eum, sicut dictum est ibi, nullum accidens distinctum realiter à substantia est susceptivum contrariorum per sui mutationem. Si autem quantitas esset subjectum accidentis, & subjectum qualitatum, manifestum est quod mutaretur in recipiendo qualitatem; & ita per mutationem sui reciperet in se contraria: quod est contra mentem *Aristot.* Item de mente *Aristot.* est 4. Phy. quod aër potest condensari sine mutatione omnium qualitatum, vel aliquarum: unde quando aër condensetur non oportet quod perdat aliquam qualitatem, vel saltem non oportet quod amittat omnem qualitatem quam habuit prius. Ex quo arguo sic. Quando aër condensatur, aut manet tota quantitas præcedens, & præcise illa quæ prius; aut non: si sic, Ergo eadem quantitas est nunc minor quam prius; & hoc solum, quia partes quantitatis propinquius jacent nunc quam prius; ergo cum partes substantiæ sint eodé modo propinquius jacentes nunc quam prius, & propter aliud non ponitur quantitas, videtur quantitas esse superflua. Si autem non manet tota quantitas quæ prius, ergo aliqua pars deperditur; & cum ad corruptionem subjecti corrumpatur accidens ejus, sequitur, quod non omnis qualitas manet; quod est contra *Aristot.* Item de mente *Aristot.* est quod omne accidens est in aliquo subjecto primo: ita quod si sit accidens *partibile*, una ejus pars est in una parte subjecti, & alia in alia parte subjecti; sicut tota albedo est in toto corpore, & una pars albedinis in una parte corporis, & alia in alia. Et si

sit

sit accidens *indivisibile*, est in aliquo subjecto indivisibili primo. Ex quo arguo sic, quod Punctus non est alia res à linea, nec linea est alia res à superficie, nec superficies alia res à corpore; & eadem ratione corpus non est alia res à substantia & qualitate secundum eum. Quod autem ex prædicto principio sequatur quod *punctus* non est alia res à linea, probo sic: quia Si punctus esset accidens absolutum, distinctum à substantia, erit in aliquo subjecto primo; aut ergo in substantia, aut in linea. Non in substantia; quia aut in substantia divisibili, aut indivisibili. Non primum; quia tunc pars esset in parte: & ita punctus esset accidens divisibile, quod ipsi negant. Nec contingit dare secundum, quia secundum *Aristot.* in genere substantiæ non est nisi materia, forma, & compositum; quorum quodlibet secundum eum est divisibile. Sic ergo punctus non est accidens indivisibile existens subjective in aliqua substantia tanquam in subjecto primo: Nec est in linea, nec in parte lineæ tanquam in subjecto primo, quia linea, & quælibet pars lineæ, est divisibilis; & per consequens non est subjectum primum accidentis indivisibilis. Sic ergo patet quod de mente *Aristot.* est quod punctus non est accidens indivisibile, absolutum, distinctum realiter à linea. Et eadem ratione nec *linea* est accidens indivisibile secundum latitudinem, distinctum realiter à superficie. Eadem ratione nec *superficies* est accidens indivisibile secundum profunditatem, realiter distinctum à corpore. Et *Aristot.* non plus ponit *corpus*, quod est quantitas, esse distinctum realiter à substantia; quam ponit lineam & superficiem distingui à corpore. Propter quod mihi videtur quod de intentione *Aristot.* est, quod quantitas non est res absoluta, realiter & totaliter distincta à corpore. Et ideo contra illas communes opiniones modernorum intendo aliquas rationes recitare, sive concludant, sive non, valeant quod valere possunt.

Unde arguo sic. Primo, Omnem rem absolutam priorem alia potest Deus conservare sine mutatione locali ejusdem, & rem posteriorem destruere: cum ergo, secundum communem opinionem, hoc lignum sit quædam substantia habens partes, quarum una est sub parte quantitatis inhærentis toti, & alia pars substantiæ ligni est sub alia parte quantitatis, & illa substantialis res sit prior natura illa quantitate inhærente sibi; poterit Deus sine mutatione locali illius substantiæ conservare eam, & destruere illam quantitatem. Quod si sit possibile, ponatur inesse. Quo facto, quæro an illa substantia habet partem distantem à parte, aut non. Si sic, ergo est quanta sine quantitate addita; & per consequens superfluit illa quantitas. Si non habet partem distantem à parte, prius distabant illæ partes; ergo sunt mutatæ localiter, quod est contra hypothesim. Item omne quod per seipsum, & per partes suas intrinsecas, est præsens alicui quanto; ita quod totum est præsens toti, & partes partibus; per semetipsum, & per partes suas intrinsecas habet partem distantem à parte: omne inquam tale per se, & per partes suas est quantum:

tum: Sed substantia materialis per seipsam, & partes suas, est præsens alicui toti quanto, saltem illi quantitati informanti eam, si sit talis quantitas informans eam: Ergo per seipsam, & partes suas, habet partem situaliter distantem à parte; igitur per seipsam, & partes suas, est quanta. Item quod quantitas non sit tale accidens medium inter substantiam & qualitatem, quæ sit subjectum qualitatum, potest probari per Sacramentum altaris. Quia si sic, qualitates remanentes in Sacramento altaris essent in quantitate subjective; quod falsum est, ut multis videtur; igitur & antecedens: falsitatem consequentis probo, quia tunc illæ qualitates non essent per se subsistentes, quod est contra *magistrum sententiarum* lib. 4. distinctione 20. capitulo primo: qui loquens de sapore colore & hujusmodi qualitatibus, dicit, Quod talia accidentia sunt sibi subsistentia per se. Similiter si quantitas esset subjectum illarum qualitatum, illa quantitas vere esset ponderosa, alba, & sapida; sed consequens est contra glossam distinctione nona super illud capitulum. Si per negligentiam, ubi dicit glossa quod ponderositas remanet ibi cum aliis accidentibus, & tamen nihil est ibi ponderosum.

Istæ rationes probant quod quantitas *longa; lata, & profunda*, non est res distincta à substantia & qualitate. Quod autem *linea* non sit res distincta à superficie, probo sic: quia si linea sit aliqua res talis continuans superficies adinvicem, dividatur illa superficies; qua divisa, quæro, aut est aliqua linea nova, aut solum illa prior manet? Si est aliqua linea nova, erunt infinitæ novæ; quia diviso corpore erunt infinitæ superficies habentes infinitas lineas, ergo divisa superficie erunt infinita puncta terminantia infinitas lineas. Si nulla sit linea nova, ergo solum remanet linea quæ præfuit, & non magis cum una parte superficiei quam cum alia: ergo vel remanebit per se, vel remanebit in distinctis locis cum utraque superficie; quorum utrumque est absurdum, ergo & illud ex quo sequitur.

Item si *linea* sit alia res à superficie, & punctus à linea, ergo Deus poterit conservare lineam, & destruere punctum: quo facto, quæro aut linea est finita, aut infinita? non infinita, manifestum est; ergo finita, & tamen sine puncto; ergo frustra ponitur punctus terminans lineam. Similiter, Deus posset conservare lineam, & destruere omnia puncta: quo facto, adhuc linea esset linea, & per consequens quantitas; & non quantitas *discreta*, ergo quantitas *continua*; ergo vere esset continua, quamvis non esset aliqua alia res à partibus lineæ copulans partes adinvicem. Frustra ergo ponuntur talia puncta distincta à linea. Eadem ratione frustra ponuntur lineæ distinctæ à superficiebus: & eadem ratione superficies distinctæ à corporibus.

Ideo est alia opinio quæ mihi videtur dé mente *Aristot.* sive sit hæretica, sive catholica, quam volo nunc recitare, quamvis nolim eam asserere: & ideo, quia istam opinionem posui quando scripsi super Philosophiam, non scripsi eam tanquam meam, sed tanquam *Aristot.* expositioni

positioni magis consonam, ut mihi videtur; & eodem modo sine assertione nunc recitabo eam. Est igitur illa opinio quam multi catholici ponunt, & theologi tenent, & tenuerunt; quod scilicet nulla quantitas est realiter distincta à substantia & qualitate; sive tales propositiones, Substantia est quantitas, Quantitas est qualitas, sint concedendæ, sive non. Et de quantitate, quomodo dicitur *continua*, tenetur per hunc modum; quod scilicet *Quantitas continua permanens* nihil aliud est, nisi *Res una habens partem distantem situaliter à parte*: ita quod *ly* quantitas continua permanens, & illa oratio, æquivalent in significando, & sunt termini convertibiles; nisi aliquis modus syncategorematicus, vel aliqua determinatio inclusa æquivalenter impediat convertibilitatem, & prædicationem unius de alio. Et ideo cum substantia habeat partem situaliter distantem à parte, & similiter qualitas; aliqua quantitas non erit alia res à substantia & qualitate. Nec videtur multum consonum Theologiæ dicere, quod Deus non possit facere illas partes substantiæ distare situaliter, nisi aliam rem absolutam conjungat eisdem. Quod si potest facere, vere illa substantia habebit partem distantem à parte sine re absoluta addita eis; & per consequens erit *quanta* sine re de novo addita. Et idem argumentum potest fieri de qualitate. Et ideo cum substantia possit esse quanta sine quantitate quæ sit alia res; & similiter qualitas; talis res media inter substantiam & qualitatem videtur omnino superflua. Propter quod dicunt, quod nulla quantitas est alia à substantia & qualitate; sicut nulla res est habens partem distantem situaliter à parte nisi substantia vel qualitas. Unde de Sacramento altaris dicunt, quod, post consecrationem corporis Christi, una quantitas quæ præcessit erat eadem realiter cum substantia panis, & illa non manet: sed præter illam manet una quantitas quæ est eadem cum qualitate, in qua tamen quantitate non est aliqua qualitas *subjective*, sed omnia accidentia remanentia post consecrationem remanent simul cum corpore Christi sine omni subjecto, quia sunt per se subsistentia. Sic ergo dicunt de quantitate *continua*. De quantitate autem *discreta* dicunt, quod *numerus* nihil aliud est quam res numeratæ. Unde dicunt quod sicut unitas non est accidens additum rei quæ est una; ita numerus non est aliquod accidens, additum rebus quæ sunt numeratæ. Quod autem unitas non sit accidens additum rei quæ est una, potest sic ostendi. Quia si sit accidens, secundum omnes oportet quod sit accidens *absolutum*, vel *respectivum*: sed non est accidens *respectivum*, quia nullum terminum realem habere potest. Unde ad hoc quod aliquid sit unum, non oportet quod sit alicujus unum, nec quod sit alicui unum, & sic de aliis casibus sub quibus dicitur aliquid ad aliud. Nec est accidens *absolutum*; quia tunc vel esset qualitas, quod patet esse falsum; vel quantitas, & tunc vel continua, vel discreta, quorum utrumque patet esse falsum. Relinquitur ergo quod unitas non est aliquod accidens realiter distinctum ab uno,

ad-

additum sibi, & eadem ratione nec numerus erit accidens additum rebus numeratis. De *loco* etiam & *tempore* dicunt, quod non sunt res aliæ: sed hoc in lib. Phys. tractatum est. De *oratione* dicunt, quod non est nisi voces prolatæ. Istis visis habent positores hujus opinionis ponere, quod punctus, linea, superficies, corpus, et numerus non sunt res totaliter et realiter distinctæ, nec inter se, nec à substantia et qualitate. Veruntamen secundum eos, non obstante identitate omnium illorum quæ importantur, omnia illa prædicabilia sunt distinctæ species quantitatis. Aliqua enim prædicabilia habent eadem penitus significata, et tamen in tantum distinguuntur quod prædicatio unius de alio est impossibilis: sicut isti termini *homo* et *homines* idem significant, et tamen hæc est impossibilis, Homo est homines: ita est in proposito, quod licet ista easdem res significet, tamen sunt distinctæ species, et distincta prædicabilia.

CAP. XLV.

De quibusdam objectionibus contra prædictam opinionem.

UT autem magis pateat intentio sic opinantium, ponendæ sunt aliquæ objectiones propter quas videtur quod prædicta opinio sit contra mentem *Aristot.* et suorum sequacium. Primo videtur Philosophus oppositum dicere in lib. prædicamentorum, ubi dicit, quod Album non est quantum nisi per accidens; si tamen qualitas esset quantitas, album esset quantum per se, imo esset per se quantitas. Item. 5. meta. videtur dicere idem per hunc modum dicens, 'Secundum vero accidens 'dictorũ quantorũ, hæc quidẽ sic dicuntur sicut dictum est, quod mu'sicum est quantum, & album est quantum; quia per se quidem quantum est cui insunt. Ex quo sequitur quod album inest alicui quod est quantum per se, et album est tantum quantum per illud. Item ibidem 'Alia dicuntur '*secundum se* quanta, alia *secundum accidens*; ut *linea* quantum ali'quid secundum se est, *musicum* vero secundum accidens. Item *Aristo.* in prædicamentis ponit, quod aliquæ sunt quantitates *habentes positionem*, quarum partes copulantur ad aliquem terminum communem; sicut partes lineæ ad punctum, partes superficiei ad lineam, & partes corporis ad superficiem: sed partes alicujus totius non copulantur ad aliquam partem ejusdem totius; ergo punctus distinguitur à linea, et linea à superficie, et superficies à corpore. Item in lib. posteriorum dicit, quod Punctus est indivisibilis: quod non competit lineæ nec superficiei. Item vult quod unitas sit indivisibilis; et per consequens non est linea nec superficies, nec corpus: ergo est aliquid præter numerum, quia unitas non est numerus. Item primo physicorum Philosophus *contra Parmenidem* et *Melissum* probans, plura esse dicit: Si substantia et quantitas sunt, duo sunt, et non unum, quod non esset si substantia esset quantitas.

Sed

Sed istis non obstantibus mihi videtur quod prædicta opinio sequitur ex principiis *Aristot.* sive sit vera sive falsa. Est tamen intelligendum primo, quod Philosophus in diversis locis æquivoce utitur istis vocabulis *per se*, et *per accidens*. Quantum autem ad præsens sufficit, *Aristot.* in locis allegatis non accipere *per se*, & *per accidens*, ita generaliter sicut accipit primo posteriorum: sed illam propositionem dicit esse *per se*, quæ vera est, et similiter cum hoc prædicatum nihil connotat, quin aliquid consimile consimili modo significandi connotatur per substantiam; ita quod evidentem contradictionem includit illam propositionem esse falsam simul cum veritate propositionis enuntiantis esse de subjecto: vel propositionem *per se* veram vocat illam præcise, in qua prædicatur pars definitionis de definito, vel definitio de definito, vel idem de se, vel synonymum de synonymo. Aliam autem propositionem vocat *per accidens*. Et per istud patet ad illas instantias. Quando enim Philosophus dicit quod album non est quantum, nisi per accidens; intendit dicere, quod hæc est per accidens, Album est quantum, propter hoc quod hoc prædicatum *quantum*, connotat vel signat partem distare à parte, hoc autem subjectum *album*, nihil tale significat: propter quod hoc prædicatum, *quantum*, non debet poni in definitione albi, nec è converso: cum hoc tamen stat quod album vere et realiter sit quantum; et similiter, quod sit vere quantitas. Unde Philosophus non plus intendit quod album est quantum, quam quod album est quantitas: sicut ergo vere et realiter album est quantum quamvis per accidens; ita vere et realiter, secundum intentionem Philosophi, album est quantitas, quamvis per accidens.

Quod autem hæc sit intentio *Aristot.* patet ubi prius. Unde postquam enumeravit species quantitatis, et differentias earum dicit sic. 'Propriè autem quantitates sunt hæ solæ quas dicimus; alia autem omnia secundum accidens: ad hæc autem aspicientes, et alia dicimus 'quantitates esse; ut multum album dicimus, eo quod superficies multa sit. Ex quo patet quod de aliis ab illis ibi numeratis vere dicitur hoc prædicabile *quantitas*; ut album vere dicitur quantitas, quamvis non per se, sed per accidens. Unde dicit, 'Ad hæc aspicientes, et alia 'dicimus quantitates esse, igitur de aliis dicitur hoc nomen *quantitas*, 'quamvis non per se, sed per accidens. De illis autem dicitur proprie et 'per se; quia hoc prædicabile quantitas ponitur in definitione eorum: 'non sic autem ponitur in definitione albi, nec musici, nec hominis, nec 'lapidis. Unde sciendum est, quod nunquam Philosophus facit distinctionem quantum ad significationem inter illa duo nomina, quorum unum est abstractum et aliud concretum, *quantum* et *quantitas*; sed quicquid concedit de uno hoc concedit de reliquo, et indifferenter ponit unum vel aliud. Unde apud eum sunt synonyma, nisi forte abstractum includat aliquod syncategorema vel aliquam aliam dictionem æquivalentem. Per idem patet ad Secundam authoritatem, quod quando dicitur

quod album et musicum dicuntur quanta *per accidens*, intelligatur quod illæ propositiones Album est quantum, et Musicum est quantum, et consimiles non sunt *per se*; ita quod in eis prædicetur pars definitionis de definito. Et cum dicit quod sunt quanta per illud cui insunt, non accipit inesse per realem inexistentiam, sed per prædicationem. Unde hæc non est vera, Album est quantum, nisi quia superficies quæ prædicatur de albo est quanta. Et propterea quia album prædicatur de superficie vel è converso, ideo hæc est vera per accidens, Album est quantum. Per hoc etiam ad aliam authoritatem patet quod ideo dicit, alia esse quanta *per se*, puta lineam, corpus, & hujusmodi; quia tales propositiones sunt *per se*, Linea est quantitas, Corpus est quantitas, & hujusmodi. Alia autem sunt quanta *per accidens*; quia tales propositiones sunt *per accidens*, Album est quantitas, Musicum est quantitas. Ad Aliud de prædicamentis dicendum est, quod non est mens Philosophi dicere, quod quantitates habentes propositionem habeant partes copulatas ad aliquam rem distinctam totaliter ab illis partibus, quia tale rei secundum eum non posset substantiam assignari: Oporteret etiam quod esset per se in genere, cum non possit poni pars alicujus in genere existentis; & ita esset quantitas, vel substantia, vel qualitas, quorum quodlibet patet esse falsum. Sed intendit Philosophus quod una pars extenditur ad aliam, ita quod nihil penitus est medium inter illas duas partes. Et sic patet quod est de ratione continui permanentis quod partes sint ad se protensæ mutuo; ita quod si una non sit protensa usque ad aliam non erit ex eis unum continuum. Et ista est differentia inter quantitatem continuam & discretam secundum *Aristot.* quia ad quantitatem discretam nihil refert an illa quæ constituunt illam sint distincta loco & situ, vel non: an etiam inter illa sit medium, vel non. Unde ad hoc quod duo homines sint duo, nihil refert an inter illos sit medium, vel non: ita enim sunt duo quando nihil est medium inter eos, sicut quando distant per centum leucas. Nec in aliquo, propter illam distantiam vel propinquitatem variatur prædicatio hujus prædicati *Duo* de istis: imo si simul essent in eodem loco essent *duo*, sicut si non sint in eodem loco. Non sic autem est de partibus continui, quia ad hoc quod partes sint continuæ adinvicem, oportet quod nihil sit medium inter illas, & quod una sit protensa usque ad aliam; & tamen quod distent situ & quod faciant unam rem numero, quia aliter non sunt continuæ. Si enim non constituant unam rem numero, vel non sint usque ad se protensæ, vel non sint distantes situ & loco, non sunt continuæ. Nullum autem prædictorum requiritur ad quantitatem discretam, propter quod dicit *Aristot.* quod partes continui copulantur ad aliquem terminum communem; hoc est, quod sunt ad se protensæ, & simul cum hoc quod non sunt in eodem loco, in tantum quod si esset aliquod indivisibile terminaret utrumque. Non autem sic est de quantitate discreta, quia partes ejus non sunt necessario mutuo protensæ ad se: imo possunt ita con-

constituere quantitatem discretam si aliquid sit medium, sicut si nihil sit medium. Propter idem dicit quod partes quantitatis continuæ habent positionem; quia ad hoc quod sint partes continuæ oportet quod situaliter distet una ab alia, ita quod contingat vere dicere quod una pars est ibi, & alia hic, & alia alibi. Ad quantitatem vero discretam non requiritur talis distantia situalis, sicut dictum est. Unde materia & forma sunt duæ res, & tamen situaliter non distant. Ad Aliud quando dicit Philosophus punctum esse indivisibile, dico quod loquitur secundum opinionem famosam, vel loquitur conditionaliter; quod scilicet punctus esset indivisibilis si esset alia res à quantitate: Vel per illam propositionem, Punctus est indivisibilis, intendit quod una pars continui protenditur ad aliam sine aliquo indivisibili medio inter illas partes. Sicut per illam, Partes lineæ copulantur ad terminum communem, intendit illam, Partes lineæ protenduntur ad se sine aliquo medio intercepto. Ad Aliud dicendum est, quod Philosophus non intendit quod unitas sit quædam res omni parte carens; quia nulla res talis potest esse in istis inferioribus secundum eum; sed per illam propositionem, Unitas est indivisibilis, intendit istam, Illud quod unum est non est plura. Et quod hæc est intentio sua declaravi per eundem secundo Phys. ideo causa brevitatis hic omitto. Ad Ultimum dicendum est, quod Philosophus non intendit probare multa esse si substantia & quantum sunt, per hoc scilicet quod substantia non est quantitas: sed per hoc quod impossibile est quod aliquid sit quantum nisi contineat partium pluralitatem: & ita necessario si substantia & quantum sunt, multa sunt, quia scilicet partes istius quanti sunt. Et hoc sufficit contra antiquos.

Sic ergo dico quod intentio *Aristot.* fuit negare omne indivisibile in istis inferioribus, nisi forte ponat animam intellectivam indivisibilem. Voluit enim ponere quod omnis res est substantia vel qualitas. Et si invenietur aliquando dicere substantiam non esse quantitatem, vel qualitatem non esse quantitatem, intendit quod hæc propositio non est per se, Substantia est quantitas, nec etiam illa est per se, Qualitas est quantitas; & hoc quia si hoc nomen *Quantitas*, accipitur pro quantitate continua permanente, connotat unam partem situaliter distare ab alia; non sic autem hoc nomen *Substantia* vel *Qualitas*. Dico ergo quod intentio *Aristot.* & illorum multorum fuit quod omnis quantitas non est aliqua res totaliter distincta à substantia & qualitate; nec punctus, linea, superficies, & corpus, sunt inter se secundum se tota distincta. Tenentes autem communem opinionem modernorum dicerent, quod punctus est aliqua res totaliter distincta à linea, copulans & continuans partes lineæ adinvicem: Linea autem est alia res à superficie, continuans & copulans partes superficiei: & Superficies est alia res à corpore, continuans & copulans partes corporis adinvicem. Numerus quoque est alia res à rebus numeratis, & accidens existens in eis. Et similiter oratio est alia res à voce prolata, & quantitate ejus. Idem etiam dice-

dicerent de loco et tempore, quod sunt distinctæ res inter se ab omnibus supradictis.

CAP. XLVI.

De his quæ ponuntur in prædicamento quantitatis, secundum opinionem ponentem quantitatem non distingui à substantia & qualitate.

Visa varietate opinionis circa diversitatem et identitatem quantitatis à substantia et qualitate secundum utramque opinionem; videndum est de illis quæ ponuntur in genere quantitatis. Et primo secundum opinionem primam, quæ mihi videtur esse Philosophi. Unde secundum illam opinionem dico, quod omne illud per quod potest responderi ad quæstionem factam per *quantum*, est in genere quantitatis. Et accipio hoc nomen *quantum* interrogativum, secundum quod est commune et generale ad *quantum* stricte sumptum, et ad *quot*. Potest autem tale interrogativum quærere de pluribus, ita quod interrogativum est etiam expressivum plurium; sicut si quæratur, Quot sunt hic intus; et tunc illud per quod respondetur ad talem quæstionem est inter quantitates discretas numerandum, quia scilicet exprimit pluralitatem; ut si quæratur, Quot sunt isti homines, et respondeatur tres, illud quod respondetur exprimit plura; ideo etiam illo modo oratio est quantitas discreta. Quærendo de oratione *quanta est*, intelligitur *quantum* ad pluralitatem syllabarum. Aliter autem contingeret *æqualiter* quæri de una litera, et de una syllaba, cum possit esse brevis vel longa; et ideo illud per quod respondetur dicitur esse expressivum plurium, et propter hoc inter quantitates discretas connumerabitur. Si autem interrogativum quantitatis non est expressivum plurium; oportet quod sit expressivum unius habentis plures partes distantes situaliter ab invicem; et tunc vel exprimit distantes secundum longitudinem, et sic est linea; vel secundum latitudinem, et sic est superficies; vel secundum profunditatem, et sic est corpus: vel quærit de loco et tempore, et sic sunt locus et tempus, quæ quodammodo reponuntur in genere quantitatis.

Ad cujus evidentiam sciendum quod locus & tempus non ita pertinent ad genus quantitatis sicut alia; sed de tempore et loco diversa ratio quærenda est. Unde tempus ideo non ponitur per se in genere quantitatis sicut alia, quia tempus non significat præcise existentia in rerum natura sicut alia. Unde linea, superficies, corpus, et numerus significant præcise res existentes, non consignificando vel connotando aliquid nisi rem existentem. Tempus autem sicut et motus connotat rem non existentem vel in actu, vel in potentia. Unde secundum illam opinionem tempus non est alia res à motu, nec motus est alia res realiter distincta

distincta à rebus permanentibus: imo motus non importat aliud nisi quod una res habet unam rem post aliam, vel quod una conjungitur uni post aliam, vel quod conjungeretur sibi si alia res quiescens esset sibi approximata. Et ideo motus non est res realiter distincta à rebus permanentibus, & eodem modo nec tempus; & propter hoc non ponitur tempus, nisi quasi per accidens, vel quasi passio rerum permanentium existentium in genere quantitatis; sicut etiam ponitur vel poni potest motus in genere quantitatis, sicut ponit *Aristot.* 5. Met.

De loco autem alia ratio danda est. Unde locus non est per se in genere quantitatis; quia locus non est aliquid distinctum à superficie, & simul cum veritate propositionis enuntiantis locum de aliquo subjecto, non potest locus cum variis determinationibus connotantibus quantitatem successive verificari de eodem, absque consimili variatione superficiei, lineæ, vel corporis. Verbi gratia, Sit hæc modo vera, A est locus, stante illa veritate, A est locus, non possunt verificari tales propositiones successive, A est major locus, A est minor locus, A est longior locus, A est brevior locus, & sic de consimilibus: nisi tales etiam successive verificentur, A est major superficies, A est minor superficies; vel A est major linea, A est minor linea; vel A est majus corpus, A est minus corpus; & ita de similibus.

Ex istis patet ratio quare non obstante quod illa opinio ponat quod linea, corpus, superficies, non sunt res distinctæ; sic nec locus distinguitur ab eis, tamen magis pertinent ad genus quantitatis quam locus; quia non obstante quod significent eandem rem, possunt tamen tales verificari successive, A est longius, A est brevius; quamvis tales non verificentur, A est latius, A est minus latum, A est profundius, A est minus profundum. Et per hoc patet etiam quod *Locus* est distinctum prædicabile a linea, superficie, & corpore; sicut illa sunt distincta inter se. Ex prædictis etiam colligi potest, quod prima & essentialior divisio & distinctio eorum quæ sunt in genere quantitatis sumitur per hoc, quod illud per quod respondetur ad quæstionem factum per *quantum*, large accipiendo *quantum*, vel est expressivum plurium, & sic est numerus; vel est expressivum unius compositi ex pluribus situaliter distantibus, & sic sumitur magnitudo, quæ dividitur in lineam, superficiem, & corpus. Et ita nec oratio, nec tempus, nec locus continentur sub prædicta divisione; sed magis sunt passiones vel accidentia eorum.

Et illo modo dividendi utitur Philosophus 5. Met. ubi enumerando illa quæ sunt *quanta per se* & *primo*, non ponit nisi lineam, superficiem, numerum, & corpus. Unde describens quantum, dicit sic. 'Quantum vero dicitur quod est divisibile in ea quæ insunt, quorum 'utrumque aut singulum unum aliquid & hoc aliquid natum est esse. Per primam particulam scilicet divisibile in ea quæ insunt, excluduntur tempus oratio & motus, quia quodlibet illorum importat aliquid quod non est, vel importat quod est negative; & hoc vel respectu alicujus, vel

vel simpliciter. Et ille modus loquendi est *Anselmi* de casu diaboli, qui est multum necessarius in diversis difficultatibus; & propter hoc illa non ponuntur primo quanta. Per secundam particulam possunt excludi omnia accidentia, omnes formæ, & omnes materiæ, quia talia non sunt nata esse hoc aliquid. Sed tunc accipitur quantũ *stricte*, pro Illo scilicet quod est per se existens non inexistens alteri, neq; tanquam pars neq; tanquam accidens; & sic secundum illam opinionem sumendo quantum *stricte* sola substancia composita ex materia, & forma, vel etiam secundum *Aristot.* corpus cœleste, est quantum. Et ideo Philosophus postea enumerando ea quæ sic dicuntur quanta, dicit sic: ‘ Multitudo autem ‘ quantum aliquid est si numerabilis fuerit; magnitudo autem si men- ‘ surabilis fuerit. Dicitur autem magnitudo Quoddam divisibile po- ‘ testate in continua: Magnitudo autem quæ quidem ad unum continua, ‘ longitudo; quæ quidem ad duo, latitudo; quæ autem ad tria, pro- ‘ funditas; horum autem pluralitas finita, numerus. Ex quo patet quod illa quatuor lineam, superficiem, corpus, & numerum, *per se* ponit in genere quantitatis: & nec tempus, nec orationem, nec locum propter rationes prius positas.

Post prædicta sciendum est eorum quæ ponuntur in genere quantitatis, quædam sunt per quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per quantum, & sic Bicubitum tricubitum duo tria, & sic de consimilibus, sunt in genere quantitatis. Alia dicuntur in genere quantitatis, quia sunt communia per se primo modo ad talia; & sic linea superficies corpus & numerus sunt in genere quantitatis.

CAP. XLVII.

De proprietatibus quantitatis juxta prædictam opinionem.

JUxta prædictam opinionem videndum est de proprietatibus quantitatis. Unde ponit *Aristot.* tria esse *propria* quantitati, quorum primum est, quod Quantitati nihil est contrarium, sicut linea non est contraria ad superficiem, nec bicubitum contrariatur tricubito. Sed ex hac proprietate videtur evidenter haberi quod quantitas non est substantia, nec qualitas; quia si quantitas esset qualitas, cum alicui qualitati aliquid sit contrarium, Quantitati aliquid esset contrarium. Ad hoc dicendum est, sicut dictum est prius, istum terminum *contrarium* multipliciter accipi posse. Veruntamen Philosophus in negando quantitati aliquid esse contrarium, accipit contrarium pro termino aliquo importante res contrarias alii præcise, quæ scilicet ideo dicuntur contrariæ, quia non possunt simul in eodem existere, sed successive & simul cum hoc partibiliter acquiri possunt. Sic autem accipiendo *contraria* manifestum est quod nulla per se in genere quantitatis contenta contrariantur.

antur. Nam nullum est concretum de genere quantitatis, cujus quodlibet significatum vel consignificatum contrariatur vel repugnat significato vel consignificato alterius: patet inductive. Et ita concederent sic opinantes quod hoc est verum, quod Alicui quantitati aliquid contrariatur, accipiendo *contrariari* pro repugnare realiter in esse eidem simul, quamvis non successive. Hæc tamen est vera, Nulla contenta per se in genere quantitatis contrariantur; quia isti termini *bicubitum tricubitum* non contrariantur; nec isti, *duo* & *tria*; nec isti, *linea superficies*; & sic de aliis. Licet albedo tricubita contrarietur nigredini bicubitæ, quia bicubitum significat albedinem eodem modo quo significat nigredinem. Dicendum est ergo quod intentio *Aristot.* est quod hæc est vera, Quantitas quantitati contrariatur, si termini supponant pro re extra: tamen hæc est vera, Nulli termini per se contenti in genere quantitatis contrariantur, sic quod semper important res contrarias. Et illam propositionem intendit *Aristot.* quando dicit, quod Quantitati nihil est contrarium.

Secunda proprietas est, quod Quantitas non suscipit magis & minus, hoc est, Nullum contentum in genere quantitatis prædicatur de aliquo aliquando cum hoc adverbio *magis*, aliquando cum hoc adverbio *minus*; sic quod aliqua res est aliquando magis bicubita, ad modum quo dicimus quod hoc corpus est aliquando magis album, & aliquando minus album; nec dicimus quod illa tria sunt magis tria quam alia tria, sicut dicimus quod hoc est magis album quod illud.

Tertia proprietas est quod Quantitas dicitur esse æqualis vel inæqualis alteri quantitati; sicut unum corpus dicitur esse æquale vel inæquale alteri; similiter est in aliis. Ex ista proprietate patet quod non est intentio Philosophi negare qualitatem esse quantitatem. Nam secundum Philosophum hæc proprietas est *maxime propria* quantitati, & per consequens est convertibilis cum quantitate: ergo de quocunque dicitur hæc proprietas de eodem dicitur quantitas. Sed hæc est vera *simpliciter* quamvis non sit *per se* vera, Unum lignum est æquale alteri, & Una nigredo est æqualis alteri nigredini: ergo similiter hæc est vera, Una substantia est quantitas, & Una qualitas est quantitas, quamvis sit *per accidens*. Nec valet dicere quod non omne æquale vel inæquale est quantitas, quia non est *proprie* proprium quantitati esse æquale vel inæquale; sed est proprium quantitati quod Secundum quantitatem aliquid dicitur æquale vel inæquale. Quia non dicit Philosophus quod secundum quantitatem aliquid dicitur æquale vel inæquale; sed dicit quod est proprie proprium quantitati quod Quantitas est æqualis vel inæqualis. Unde dicit sic, ‘Proprium est quantitati maxime, quod ‘Æquale vel inæquale dicitur, singulum enim earum quæ dictæ sunt ‘quantitatum & æquale vel inæquale dicitur; ut Corpus æquale vel in-‘æquale dicitur, & Tempus æquale vel inæquale; similiter autem & in ‘aliis singulis quæ dicta sunt æquale & inæquale dicitur. Ex istis verbis

apparet

apparet quod dicit illas quantitates esse æquales vel inæquales: & non aliquid secundum eas esse æquale vel inæquale. Et ideo dicendum est, quod sicut albedo vel substantia est æqualis vel inæqualis alteri, quamvis *per accidens*: ita substantia, secundum opinionem *Aristot*. & similiter qualitas est quantitas, quamvis *per accidens*. Nec istis obstat illud quod postea dicit Philosophus, quod in aliis prædicamentis non dicitur aliquid æquale vel inæquale, quia non intendit negare quin de contentis in aliis prædicamentis prædicetur æquale vel inæquale: sed intendit dicere quod de aliis non dicitur *per se* æquale vel inæquale, sed *per accidens tantum*. Et hoc insinuat cum dicit, 'In cæteris vero quæ 'quantitates non sunt (supple *per se*) non multum videtur æquale vel 'inæquale dici; quia de illis non per se, sed solum per accidens æquale 'vel inæquale dicitur. Cum hoc tamen stat quod vere de aliis dicitur æquale vel inæquale. Et eodem modo quantitas prædicatur de eisdem.

CAP. XLVIII.

De proprietatibus quantitatis secundum opinionem ponentem quantitatem rem absolutam aliam à substantia & qualitate.

SEcundum autem opinionem quæ ponit quantitatem rem absolutam à substantia & qualitate; & quod punctus, superficies, linea, & corpus, inter se realiter distinguuntur; nunc aliqualiter dicendum est. Unde secundum opinionem istam dimensiones sunt quædam res informantes substantias, & sustentantes qualitates corporales; ita quod substantia non est dimensio sed est subjectum dimensionum. Et tunc quantitas vel habet partes copulatas ad aliquem terminum communem; vel non habet partes copulatas ad aliquem terminum communem. Si detur primum, vel illæ partes sunt permanentes, & tunc vel sunt extensæ secundum longitudinem tantum, & sic est linea; vel secundum longitudinem & latitudinem, & sic est superficies; vel secundum longitudinem, latitudinem & profunditatem, & sic est corpus. Locus à multis ponitur esse idem realiter cum superficie. Si autem non omnes partes sunt permanentes, sic est tempus. Si vero partes non copulantur ad aliquem terminum communem, vel ergo illæ partes sunt permanentes, & sic est numerus; vel non sunt permanentes, & sic est oratio: ita ponuntur in genere quantitatis linea, superficies, corpus, locus, tempus, numerus, & oratio. Punctus autem & instans, & unitas non ponuntur in genere quantitatis *per se* sed *per reductionem*. Aliter autem dividitur quantitas, quod quædam est habens positionem, & sic sunt illæ species linea, superficies, corpus, & locus. Quædam autem non est habens positionem, & sic sunt illæ species tempus, numerus, & oratio.

Prima autem proprietas quantitatis est non habere contrarium; quia licet qualitas existens subjective in quantitate habeat contrarium, illa tamen quantitas non habet contrarium, sicut inductive patet.

Secunda proprietas est quod quantitas non suscipit magis nec minus, quia una quantitas non est magis quantitas quam alia.

Tertia proprietas est quod secundum quantitatem aliquid contingit æquale vel inæquale dici; ita quod illa quantitas *per se* & primo est æqualis vel inæqualis, & *secundario* & per *accidens* substantia sustentans quantitatem, & qualitas existens in quantitate subjective, est æqualis vel inæqualis. Et de quantitate ista sufficiant.

CAP. XLIX.

De prædicamento relationis sive ad aliquid, & quod relatio non sit distincta ab absolutis.

Tertium prædicamentum quod ponit *Aristoteles* vocatur *relatio*, sive *ad aliquid*. Et est primo sciendum quod sicut sunt opiniones contrariæ de quantitate, ita sunt contrariæ opiniones de ad aliquid, sive de relatione. Quidam enim ponunt quod relatio non est alia res extra animam distincta realiter & totaliter à re absoluta, & à rebus absolutis. Et de illa opinione reputo fuisse *Aristot.* & alios sequentes ipsum. Alii autem ponunt quod relatio est quædam res, quæ non plus est res absoluta quam homo sit asinus: sed est distincta realiter & totaliter à re absoluta, & à rebus absolutis. Et de illa opinione sunt multi Theologi, quam aliquando credidi esse opinionem *Aristotelis*; sed nunc mihi videtur, quod opinio contraria sequitur ex principiis suis. Unde materiam de relativis volo *primo* prosequi secundum opinionem primam: *Secundo* secundum opinionem secundam. Tractando autem istam materiam juxta primam opinionem, Primo ponam modum ponendi; & ostendam quod opinio illa est *Aristot.* Secundo confirmabo eam per alias rationes. Et Tertio objiciam contra eam, & respondebo eo modo quo responderet *Aristoteles* ut mihi videtur. Quarto prosequar de illis quæ in isto prædicamento ponuntur.

Est autem opinio illa quod præter res absolutas, scilicet substantias & qualitates, nulla res est imaginabilis nec in actu nec in potentia; veruntamen illas easdem res diversa nomina diversimode significant. Quia Aliqua nomina sic sua significata significant, quod absolute possunt de aliquo prædicari absque hoc quod addatur eis casus obliquus alterius dictionis; sicut aliquis est homo, quamvis non sit alicujus homo; & sic de aliis casibus obliquis. Alia nomina sic sua significata significant, quod de nullo verificari possunt nisi vere & convenienter posset addi eis casus obliquus alterius dictionis; sic impossibile est quod aliquid sit

pater, nisi sit alicujus pater, & impossibile est quod aliquid sit simile, nisi alicui sit simile; ita quod ista nomina, pater, filius, causa, simile, & hujusmodi, de nullo possunt affirmari vere si significative sumantur, nisi vere & convenienter possit eis addi respectu ejusdem aliquis casus obliquus. Et omnia talia nomina vocantur nomina relativa. Et secundum unam opinionem omnis res pro qua potest tale nomen supponere in propositione vera, est vera relatio; si *ly* relatio, non sit nomen secundæ impositionis vel intentionis, sed nomen primæ intentionis. Et sic hæc est vera, Homo est relatio, *Socrates* est relatio, ex hoc ipso quod *Socrates* vel homo est similis vel pater alterius.

Et quamvis secundum usum Theologorum oporteat concedere, quod aliqua res extra animam, quæ non est signum incomplexum alterius ex quo nata est componi propositio, sit relatio: tamen puto quod *Aristot.* nihil ponit relativum, nec ad aliquid, nec relationem, nisi solum nomen ex quo nata est propositio mentalis, vel vocalis, vel scripta componi. Et ideo secundum opinionem *Aristot.* ut existimo sive ad aliquid, sive relatio, sive relativum est nomen secundæ intentionis, sive impositionis; & non nomen primæ impositionis, sive intentionis. Et ideo secundum suam opinionem non debet dici sive concedi, Homo est relatio, vel Albedo est relatio: sed debet concedi quod hoc nomen *Pater*, est relativum, & non ille qui est pater. Et quod illa opinio sit *Aristot.* potest persuaderi. Quia Philosophus in prædicamentis diffiniens *ad aliquid* dicit. ' Ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipsum quod sunt alio-' rum dicuntur, vel quodlibet aliter ad aliud. Et exemplificat quomodo aliquid dicitur ad aliud diversimode; quia aliquid sub habitudine casus genitivi, dativi, vel ablativi. Ex quo arguo sic. Nihil dicitur alterius sub habitudine casus genitivi vel sub alio casu nisi nomen: Sed omne *ad aliquid* dicitur ad aliud sub aliqua tali habitudine casuali: Ergo omne *ad aliquid* est nomen. Unde etiam omnes expositores dicunt quod *ad aliquid* sub aliqua habitudine casuali ad aliud dicitur: tale autem non nisi nominibus competere potest. Relinquitur ergo secundum Philosophum, quod *ad aliquid* est nomen importans suum significatum sic quod non potest pro eo supponere, nisi convenienter sibi posset addi aliquis casus obliquus: Nec valet dicere quod Philosophus illam definitionem relativorum reprehendit versus finem capituli; quia Philosophus ibidem non intendit quod illa definitio ab aliquibus relativis removetur: sed dicit ibidem quod illa definitio convenit omnibus relativis, non tamen est convertibilis, sed est in plus, sicut patebit inferius. Et ita omne relativum secundum eum est tale nomen, sicut patet per ipsum ibidem. Propter quod etiam patet, ut ibidem, quod primas substantias & secundas vocat nomina substantiarum, quia aliquas substantias ponit quæ dicuntur aliorum; sed res illæ non dicuntur aliorum quamvis sint aliorum, sed nomina tantum.

Item Philosophus in prædicamentis ponit quod omnia relativa dicuntur

cuntur ad convertentiam si convenienter assignentur. Ubi etiam ponit quod ubi deficiunt nomina, licitum est fingere nomina ad quæ alia relativa dicuntur. Ex istis ergo patet quod ita non assignamus nisi nomina, sicut non utimur nisi nominibus: ergo cum assignamus nomina relativa, ipsa nomina erunt relativa. Præterea secundum intentionem Philosophi nos fingimus relativa ad quæ dicuntur alia; sed non fingimus nisi nomina; ergo ipsa nomina sunt relativa. Et si dicatur secundum Philosophum quod non fingimus relativa, sed nomina relativa. Unde dicit Philosophus aliquotiens, 'Et forte nomina fingere 'necesse est, si non fuerit nomen impositum ad quod convenienter assig-'naretur. Ubi videtur velle quod possumus fingere nomen relativum & non ipsum relativum. Sed istud non valet ad intentionem Philosophi, quia ipse intendit quod fingimus ipsum relativum; quando enim non est nomen impositum relativo ad assignandum correspondens alteri relativo, tunc licitum est fingere nomen relativum. Unde dicit quod necesse est fingere si non fuerit nomen impositum ad quod convenienter assignetur, & per consequens ad nomen fictum assignatur relativum; sed non contingit assignare nisi nomen, ergo ipsum nomen est relativum. Et hoc idem patet per eundem ibidem. Nam postquam exemplificavit quomodo relativa aliqua dicuntur ad convertentiam, subdit, 'Similiter autem & in aliis, sed casu aliquotiens differunt secun-'dum locutionem. Ex quo patet quod dicit relativa casu differre: sed sola nomina differunt casu: ergo secundum eum sola nomina sunt relativa.

Item quod non ponat relationem esse aliam rem ab absolutis, potest sic persuaderi. Si relatio esset alia res, tunc quandocunque adveniret alicui illud vere haberet novam rem in se; & per consequens vere mutaretur. Quod est contra eum 5. Phys. ubi ponit relationem advenire illa nihil mutante.

Item secundum *Aristot.* 5. Meta. calefactivum dicitur relative ad calefactibile, ergo si relatio esset alia res in calefactivo, esset talis res ad illud calefactibile, quod est impossibile. Nam tunc essent in eodem actualiter res infinitæ. Nam illa res quæ est calefactiva istius ligni, est etiam infinitorum aliorum calefactiva; sicut sol secundum Philosophum. Si ergo relatio sit alia res, tot erunt res actualiter existentes in sole, quot erunt calefactibilia à sole; & per consequens infinitæ res quarum quælibet secundum se totam est distincta ab alia modo sunt in sole. Quod est contra Philosophum 3. Phys. negantem talia infinita esse in rerum natura. Nec valet dicere quod ad omnia ista calefactibilia est una relatio, & non variantur relationes secundum variationem terminorum. Quia eadem facilitate dicetur quod respectu omnium non oportet ponere nec unam relationem; sed sufficit quod sit una res quæ possit appellari pluribus nominibus vel eodem nomine adjectis sibi diversis casibus obliquis. Similiter qua ratione dicit quod respectu omnium ejusdem ra-

tionis sufficit unica relatio; eadem ratione & æque faciliter dicam, quod respectu quorumcunque etiam specie & genere distinctorum sufficit una relatio, ita quod non oportet ponere tales relationes extra animam distinctas specie. Sic ergo mihi videtur quod opinio *Aristot.* fuit, quod sola nomina sunt *ad aliquid*, *sive relativa.* Et isti opinioni concordant Grammatici ponentes *ad aliquid*, *vel relativum*, esse speciem nominis. Unde *Priscianus* in majori volumine lib. 3. cap. de nomine enumerans multas species nominis, inter alias enumerat *ad aliquid*, dicens, ' *Ad aliquid* dictum est quod sine intellectu illius ad quod di- ' citur proferri non potest; ut Pater, filius, dominus, servus. Nam di- ' cendo filium, & patrem intelligo; & dicendo dominum, servumque ' intelligo. Quod si intereat unum, interit & illud quod ab illo intel- ' ligitur. Et eandem sententiam dicunt alii Grammatici sequentes eundem authorem.

CAP. L.

Adducit aliquas rationes ostendentes relationem non esse distinctam à re absoluta, vel rebus absolutis.

PRo hac opinione multæ possunt rationes adduci, sive concludant sive non, ad præsens non curo. Unde arguitur sic. Si relatio esset res extra animam distincta realiter à re absoluta, sequitur quod potentia materiæ primæ qua potest recipere formam esset alia à materia: consequens est falsum, quia tunc essent in materia res infinitæ ex quo potest successive infinitas formas recipere.

Item si esset res aliqua talis, tunc quandocunque asinus moveretur localiter hic inferius, quodlibet corpus cæleste mutaretur & reciperet aliquam rem de novo in se, quia aliter distaret nunc ab illo asino quam prius; & per consequens si distantia esset alia res, vere perderet unam rem, & aliam de novo reciperet.

Item tunc in illo corpore essent infinitæ res, quia à qualibet parte alterius corporis distat realiter: sed partes alterius corporis sunt infinitæ: ergo in illo copore sunt distantiæ infinitæ ad infinitas partes alterius corporis.

Item patet quod lignum est duplum ad suam medietatem. Si ergo illa dupleitas sit res talis alia ab illo duplo, eadem ratione relatio qua illud lignum excedit medietatem suæ medietatis erit res alia existens in illo ligno; & eadem ratione ad quamlibet medietatem cujuscunque medietatis erit alia res in illo ligno: cum ergo in illo sunt tales partes ejusdem proportionis infinitæ, & non est eadem proportio istius totius ligni ad quascunque duas partes illarum partium; sequitur quod in isto ligno erunt relationes infinitæ distinctæ specie.

Et si dicatur quod illæ partes illius ligni non sunt actu sed in potentia, ideo relationes illæ non sunt actu infinitæ. Contra. Illæ partes sunt in rerum natura, quia aliter ens componeretur ex non ente: ergo relationes correspondentes istis partibus sunt in rerum natura, & per consequens res infinitæ distinctæ specie sunt in toto ligno. Præterea Hoc lignum est realiter duplum ad suam medietatem, ergo in hoc ligno est realiter & actualiter relatio dupleitatis ad suam medietatem: sed non plus est una pars in actu quam alia, quia omnes partes sunt simul: ergo quælibet alia pars est in actu, ita quod ad eam potest esse relatio realis; ergo ad quamlibet erit relatio realiter & actualiter, & illæ partes sunt in ligno; ergo in illo ligno sunt infinitæ relationes. Præterea si aliqua relatio sit talis res, dupleitas erit talis res. Tunc quæro an illa dupleitas ipsius *A* ad *B*, erit accidens divisibile, aut indivisibile. Non potest dici quod sit accidens indivisibile. Tum quia in illo ligno non est accidens indivisibile quod denominet totum illud lignum: tum quia quæro de subjecto istius accidentis, aut est divisibile, aut indivisibile; non indivisibile ut manifestum est, ergo oportet quod sit divisibile, sed subjectum divisibile non potest esse primum subjectum accidentis indivisibilis, ergo illud accidens non est indivisibile. Nec potest dici quod sit accidens divisibile & extensum, quia quæro de partibus illius accidentis, aut sunt similes, aut dissimiles. Si similes, ergo conveniunt in nomine & definitione totius; & per consequens quælibet pars dupleitatis est dupleitas; & per consequens quælibet erit dupla ad illud ad quod totum est duplum, quod est absurdum. Si sint partes dissimiles, ergo differunt specie; & per consequens si componant unam rem oportet quod una illarum rerum sit actus & alia potentia, & ita dupleitas erit composita ex actu & potentia. Item si una illarum partium esset actus & alia potentia, & quando actus & potentia faciunt unum non distant situaliter, oporteret quod illæ partes non distarent situaliter; & per consequens non constituerent unum extensum nisi ponantur aliæ partes præter illas.

Item pro illa opinione potest argui Theologice sic. Omnem rem quam Deus potest facere mediante causa secunda efficiente, potest per se facere sine omni causa secunda efficiente. Cum ergo in illo efficiente ponatur quidam talis respectus efficientiæ causatus à Deo, mediante causa secunda; poterit Deus istum respectum facere sine hoc quod aliqua causa efficiat aliquid simul cum Deo. Ponatur igitur in esse si sit possibile; quo posito probo quod positum est impossibile. Quia si Deus efficit istum respectum efficientiæ in isto, ergo istud est efficiens, quia sicut in quocunque est albedo illud est album, ita illud in quo erit ille respectus efficientiæ erit efficiens; & si illud est efficiens, & non est efficiens nisi ipsius respectus, ergo non solum Deus efficit illum respectum. Et ita ex posito, sequitur suum oppositum; & per consequens positum non est possibile.

Præterea.

Præterea. Omnem rem quam Deus conservat sine alia re, potest Deus de novo producere, etiamsi illa res alia non sit, vel nunquam fuisset. Si ergo paternitas qua refertur pater ad filium sit alia res à patre & filio, & Deus eam conservat sine generatione, quia illa præterita est: ergo potest, vel potuit Deus illam paternitatem de novo producere etsi nunquam fuisset illa generatio; & per consequens poterit aliquid esse pater illius quem non genuit.

Item ponatur quod Deus creet de nihilo unum hominem, & postquam creavit illum creet alios homines, & postea ab illis generentur alii, quo posito arguo sic. Qualis res est in aliquo illorum hominum genitorum potest Deus de potentia sua absoluta facere in illo homine primo creato; sed filiatio est in aliquo illorum hominum; ergo potest Deus facere talem vel consimilem in illo. Et per consequens illo posito ille erit filius, & non nisi hominis, & non est aliquis homo alius ab illo nisi junior eo per casum; ergo ille erit filius junioris se, quod videtur includere contradictionem.

Aliæ rationes innumerabiles possunt adduci pro hac opinione, quas causa brevitatis pertranseo.

CAP. LI.

Est de illis quæ ponit prædicta opinio in genere Relationis.

Ista opinione sic declarata quæ mihi videtur fuisse *Aristotelis*, videndum est secundum opinionem istam de illis quæ illa opinio ponit esse in genere relationis.

Et est primo sciendum quod secundum illam opinionem, sicut dictum est, nihil est in genere relationis nisi nomen mentale, vocale, vel scriptum; & non nisi nomen cui potest convenienter addi in propositione casus obliquus. Sed sciendum est quod talia nomina quibus potest convenienter addi casus obliquus sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt quibus semper quandocunque vere prædicantur de aliquo, convenienter potest addi eis solum abstractum, quod est abstractum primo modo abstractorum. De quo modo dictum est prius in 5 cap. Sicut est de talibus concretis, album, calidum, dulce, animatum; nam nihil est album nisi sit album albedine, nec aliquid est calidum nisi sit calidum caliditate, & sic de aliis; & talia licet ponantur connotativa, tamen non dicuntur relativa.

Alia sunt nomina quæ non possunt de aliquo verificari nisi convenienter & vere possint addi eis, non nomina abstracta eorum, sed alii casus obliqui qui non sunt eorum abstracti: cujusmodi sunt talia nomina, dominus, servus, pater, filius, & sic de aliis. Nullus enim est pater nisi sit alicujus pater, nec aliquis est similis nisi sit alicui similis. Et illa vocat Philosophus *relativa secundum esse*; quia impossibile

bile est quod verificentur de aliquo, nisi cum eis convenienter addi possint casus obliqui. Et de istis relativis quando sunt talia quod contingenter verificantur de illis de quibus prædicantur, posita constantia subjecti, impossibile est scire aliquid verificari de uno nisi sciatur determinate ad quod dicitur. Sicut impossibile est scire aliquem esse servum, nisi sciatur cujus est servus; & impossibile est scire aliquid esse simile, nisi sciatur cui est simile. Et de istis intendit Philosophus in predicamentis, dicens, quod 'Qui scit determinate unum correlativorum scit determinate reliquum. Si autem tale relativum sic verificatur de aliquo quod non potest non verificari, posita constantia subjecti, tunc non oportet quod qui determinate scit unum correlativorum, sciat determinate reliquum.

Alia autem sunt nomina quibus quandoque addi potest casus obliquus, hoc tamen non semper requiritur. Unde quandoque contingit vere dicere, quod Ille asinus est asinus *Socratis*, & quod est asinus alicujus; quandoque autem, quamvis hæc sit vera Ille asinus est asinus, hæc tamen falsa est Ille asinus est alicujus asinus. Et illa possunt vocari *secundum dici relativa.* Hæc enim aliquando possunt dici aliquorum vel sub alia habitudine casuali; hoc tamen non semper requiritur, ideo non sunt per se in genere relationis. Talia etiam nomina sunt manus, caput, & hujusmodi. Unde illa manus est aliquando manus hominis & aliquando non est manus hominis, quando scilicet est abscisa. Sed nota quod si tunc non vocatur manus, hoc nomen manus vere erit in genere relationis; & sic de consimilibus. Sic ergo patet nomen quod de nullo significative sumpto potest verificari, nisi vere & convenienter posset sibi adjungi aliquis casus obliquus alicujus alterius dictionis quam sui abstracti, esse in genere relationis: Et talia nomina possut vocari *relativa secundum esse.*

Alia autem possunt vocari *relativa secundum dici*, quia aliquando adduntur eis casus obliqui convenienter, aliquando non. Veruntamen istis vocabulis, *Relativa secundum esse*, & *Relativa secundum dici* philosophi non utuntur. Sicut nunc utimur aliis verbis quibus veteres magistri non utebantur scilicet *relatione reali*, & *relatione relationis.* Unde talis distinctio nunquam invenitur in philosopho; & ideo secundum eum ita vere & realiter sunt illa relativa, causa, Dominus, & hujusmodi, sicut quæcunque alia. Unde semper vel frequenter exemplificat de domino, & hoc quia non potest esse dominus nisi sit alicujus servi dominus; & ideo apud *Arist* nulla erit talis distinctio inter relationem realem, & relationem relationis: distinguit tamen diversos modos relativorum in. 5. meta. de quibus non est modo tractandum. Sed sufficiat nunc scire quod *Arist.* omne nomen, vel habens vim nominis, *cujusmodi* est participium quod de nullo significative sumpto potest verificari, nisi vere & convenienter contingat sibi addere vel adjungere casum obliquum alterius dictionis quam sui abstracti, est vere ad aliquid & in

in prædicamento relationis; sive significet substantiam præcise, sive qualitatem, sive utrumque; sive etiam connotet aliquid aliud in actu, sive in potentia; sive affirmative, sive negative; sive qualitercunque. Et ideo omnia talia dominus, servus, signum, signatum, causa, causatum, efficiens, effectus, activum, passivum, producens, productum, agens, patiens, & hujusmodi, in prædicamento relationis sunt collocanda.

Ex quibus sequitur ulterius, quod quanquam verba sunt in genere actionis vel passionis vel in aliquo alio prædicamento; tamen participia & nomina verbalia correspondentia eis sunt in prædicamento relationis secundum principia *Aristo.* Et quod hæc sit intentio sua satis insinuat. 5. meta. cap. de ad aliquid; ubi enumerans modos relativorum dicit. 'Alia scilicet dicuntur relativa, ut calefactivum & calefactibile, & secativum & secabile, & omne activum & passivum. Et postea sequitur: 'Activa vero & passiva secundum potentiam activam & passivam 'sunt, & actiones potentiarum, ut calefactivum & calefactibile, quia 'potest & calefaciens ad id quod calefit, & secans ad illud quod secatur 'tanquam agentia. Ecce quod calefaciens potest esse de secundo modo relativorum. Unde puto, Quod apud *Aristo.* omnia nomina & participia, quæ non possunt de aliquo verificari nisi convenienter posset addi eis casus obliquus correspondens secundum significationem verbis activis & passivis, quæ non tantum secundum vocem & formam verborum sunt activa & passiva, sed vere significant quod aliquid realiter agit, & quod aliquid realiter patitur, vel quod aliquid facit vere, vel quod aliquid vere fit vel potest facere, sunt relativa de secundo modo: cujusmodi sunt agens & patiens, calefactivum, creans, creativum, activum, & passivum, & hujusmodi.

Quod etiam *Aristo.* ponat nomina vel participia in genere relationis, & verba correspondentia eis in aliis prædicamentis, patet per eum in prædicamentis capitulo de ad aliquid; ubi dicit sic, 'Similiter igitur accubitus & statio & sessio positiones quædam sunt; positio vero 'ad aliquid, jacere vero vel stare vel sedere, ipsa quidem positiones 'non sunt; sed denominative ab his quæ dictæ sunt positionibus nominantur. Ex quo patet quod stare non est in genere relationis, sed tamen statio in genere relationis est; quia si sit statio alicujus est statio. Unde ultimate oportet resoluere talem propositionem in talem, Partes talis corporis sunt sic distantes: & in tali resolutione habebitur expresse aliquod nomen sive participium quod de nullo verificari potest, nisi ei convenienter posset addi casus obliquus

CAP,

CAP. LII.

De proprietatibus quas attribuit prædicta opinio relativis.

Viso quid *Aristot.* sentit de relativis, videndum est de proprietatibus quas attribuit eis.

Et est prima proprietas, quod Aliquibus relativis inest contrarietas, non tamen omnibus. Quod aliquibus insit contrarietas patet nam virtus & vitium sunt relativa, & tamen sunt contraria. Unde sciendum est quod contraria relativa vocantur hic, Illa quæ non possunt eidem simul competere per prædicationem, sed cuicunque competit unum, eidem successive potest competere aliud. Et illo modo pater & filius non sunt contraria, quia idem potest simul esse pater & filius, quamvis non respectu ejusdem; sic etiam nihil contrariatur triplo, quia cuicunque competit triplum, eidem potest simul alia relatio competere, vel nunquam. Secunda proprietas relativorum est, quod Suscipiant magis & minus, quamvis non omnia. Nam aliqua sumpta cum istis adverbus *magis* & *minus*, possunt de aliquo prædicari successive; sicut aliquis est primo magis similis alicui, & postea minus similis, vel è converso: sed hoc non est possibile de triplo nec de duplo, & sic de multis aliis. Tertia proprietas est quod Relativa dicuntur ad convertentiam, hoc est, cuicunque relativo potest addi casus obliquus sui correlativi (nisi contingat quod nomina nobis deficiant, & tunc licitum est fingere nomen ad quod dicatur) sicut si ille sit dominus, oportet quod sit servi dominus, & si sit similis, oportet quod sit alicui similis. Similiter si ala sit relativum, ita quod non sit possibile quod aliquid sit ala nisi sit alicujus ala, tunc licitum est fingere nomen sibi correspondens ad quod dicatur secundum convertentiam, ut dicatur quod est ala alati; & è converso, quod alatum est ala alatum, & sic de omnibus aliis.

Sciendum est tamen, quod aliquando idem nomen ponitur in recto & in obliquo. Et ista vocantur relativa similium nominum, sive relationes æquiperantiæ; ut Simile est simili simile, & Æquale est æquali æquale, ubi idem nomen ponitur in recto & in obliquo. Quandoque autem aliud nomen ponitur in recto, & aliud in obliquo, ut Pater est filii pater, & non oportet quod sit patris; & Servus est domini servus & non oportet quod sit servi servus. Et ista vocantur nomina relativa dissimilium nominum sive disquiperantiæ. Hoc tamen generale est quod semper licitum est addere obliquum recto secundum *Damascen* in logica sua cap. 29.

Quarta proprietas est quod Relativa sunt simul natura, quæ est sic intelligenda, quod esse existere non potest verificari de uno nisi verificetur

rificetur de reliquo, si propositio formetur; sicut si hæc sit vera Duplum est, hæc erit vera Dimidium est; & si hæc sit vera Pater est, hæc erit vera Filius est; & è converso. Et eodem modo intelligendum est quando dicitur, quod relativa posita se ponunt & perempta se perimunt, hoc est, si negativa sit vera in qua esse negatur ab uno illorum, alia negativa erit vera in qua esse negabitur à reliquo; sicut si hæc sit vera Pater non est, hæc erit vera Filius non est; & è converso.

Est tamen sciendum quod illæ regulæ non sunt generales secundum Philosophum in prædicamentis, ubi probat ex intentione quod illa proprietas non competit omnibus relativis. Sicut probat de scientia & scibili, de sensu & sensibili: & quamvis non probet de aliis nec de aliis exemplificet, tamen in multis aliis capit instantiam sicut de illis. Nam calefactivum & calefactibile sunt correlativa, tamen non sequitur Calefactivum est, ergo calefactibile est, nec à converso; similiter non sequitur Dealbabile non est, ergo dealbativum non est; & ita in multis.

CAP. LIII.

Adducit quasdam rationes ostendere prædictam opinionem non fuisse Aristot. *Et eas solvit.*

SEd quod hæc non sit opinio *Aristot.* fortasse quis objiciet. Primo quidem ex dictis in categoriis, ubi Philosophus numerans prædicamenta dicit. 'Eorum quæ secundum nullam complexionem dicuntur, singulum aut substantiam significat *&c.* Ex quo videtur intendere distinctas res distinctis generibus importari, & ita relatio, cum sit unum prædicamentorum, aliam rem ab his quæ per alia genera importantur significat.

Præterea in eodem lib. dicit. 'Ad aliquid vero dicuntur quæcunque 'hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur; & excludit substantias à prædicta definitione. Hæc autem non videntur posse intelligi de terminis, vel de rebus extra, quas absolutas dicimus; relinquitur ergo aliquid esse aliud ab his cui competit esse ad aliquid. Præterea quæro unde oritur quod *Aristot.* ibidem docet de relativis; Dicens quod contrarietas inest in relatione, & quod relatio suscipit magis & minus, & quod relativa sunt simul natura: Hæc enim nec de terminis nec de rebus absolutis, ut videtur, verificari possunt. Præterea idem persuaderi potest ex rationibus deductis ex principiis *Aristot.* Nam impossibile est idem simul esse & non esse, sed absoluta manent relatione transeunte, ergo necesse est ea esse distincta. Item passio differt realiter à subjecto cum demonstretur de eo, & idem non distinguitur reali-

liter à seipso. Æquale enim & inæquale & multa alia relativa sunt passiones quorundam subjectorum; cum proprium sit quantitati æquale vel inæquale dici, & qualitati simile vel dissimile dici; ut dicit *Aristot.* in prædicamentis, igitur. Item, Quod est principium operationis realis necesse est esse reale: Relatio autem est hujusmodi, igitur. Aliqua enim aliter & aliter ordinata & proportionata faciunt delectationem, quam non facerent in alia proportione vel ordinatione.

Amplius quomodo servabitur distinctio decem prædicamentorum, quorum ponuntur septem respectiva, & tria absoluta? Similiter divisio entis in absolutum & respectivum? Aut entis extra animam in decem categorias? Quomodo etiam salvari poterunt locutiones communes & consuetæ, scilicet, Pater paternitate est pater, & Filius filiatione est filius, & quod Est relatio similitudinis, & quod Relatio est accidens; & his similia? Item impossibile videtur sine respectu unionis videre, quomodo unitur forma materiæ; pars parti in continuo; accidens suo subjecto; et species naturæ corporeæ. Unionem enim spirituum ad naturas corporeas non solum lex Christiana, sed omnis natio, ritus, et secta fatetur; et hoc ipsum apud et cæteros superstitionum sectatores familiarissimum est. Item, si prædicta opinio esset vera, tunc idem erit in diversis prædicamentis: quod *Aristot.* non recipit, ut videtur, cum apud eum propositio, in qua unum prædicamentum negatur ab alio, sit immediata. Ex his forsitan putabit aliquis Philosophum esse opinatum aliter quam superius ostensum est. Sed diligenter consideranti non debet propter has rationes videri ambiguum, *Aristotelem* talia entia extra animam nullatenus posuisse; quinimo talia esse sic distincta omnino negavit.

Quod enim primo inducitur, non arguit distinctionem illarum rerum distinctis incomplexis correspondentium. Nam in Deo, sine pluralitate rerum distinctis incomplexis correspondentium, dicimus nominum divinorum, alia significare justitiam, alia sapientiam, et sic de aliis. Similiter dicimus nominum de Deo dictorum, alia significare potestatem, alia voluntatem, *&c.* Per quod non intendunt, quod alia res sit justitia, alia sapientia, alia potentia, et alia voluntas in Deo: Sed intendunt quod quædam important quod Deus est justus, quædam quod est sapiens, quædam quod est potens, et quædam quod est volens. Eodem modo in proposito, cum dicit Philosophus singulum incomplexorum aut significat substantiam, aut quantitatem, *&c.* Sensus est, quod terminorum significantium res, quidam significant quid est res, quidam qualis est, quidam quanta est res, et sic de aliis prædicamentis; quod manifestat *Aristot.* 5. Meta. dicens, 'Quoniam igitur prædicamentorum 'quædam significant quid, alia quale, alia quantum, alia ad aliquid, et 'sic de aliis. Est igitur mens *Aristot.* ostendere, quod aliqui termini sunt absoluti, aliqui connotativi, aliqui relativi; sicut alibi est ostensum.

Eodem modo dicendum est ad aliud, quod secundum *Aristot.* ipsi termini proprie dicuntur ad aliquid sive relativi, quia hoc ipsum quod sunt aliorum dicuntur, hoc est, ex hoc quod sunt tales termini, sic significant quod aliquid aliud dant intelligere, ita quod nulla propositio in qua ponitur aliquis talis terminus de aliquo potest sciri, nisi sciatur determinate illud quod dat intelligere. Et propter hoc tales termini, caput, ala, & cæteri non sunt ad aliquid; quocunque enim horum viso potest sciri quid sit tale, utpote caput, ala, quamvis nesciatur cujus sit.

Quomodo autem sit in relatione contrarietas, considerandum est quod contraria quandoque dicuntur Quorum unum non compatitur se cum alio realiter, ita quod ad utrumque potest esse motus per se; sicut albedo & nigredo, sunt contraria. Quandoque vero dicuntur contraria, Termini qui non possunt simul de eodem respectu ejusdem verificari; & illo modo contrarietas est in terminis relativis, *ut simile & dissimile, æquale & inæquale.* Suscipere magis & minus sumitur aliquotiens pro vera additione rei ad rem; sicut albedo vel lux suscipit magis & minus. Quandoque vero pro prædicatione cum adverbiis, magis & minus; quando scilicet aliquod nomen recipit comparationem. Et sic relatio suscipit magis & minus: quod tamen non semper contingit propter additionem rei ad rem, sed quandoque propter solam ablationem; sicut inæquale fit magis inæquale propter ablationem suæ partis. Unde sicut contingit aliquid denominari nomine relativo propter solam mutationem in altero: ita contingit magis & minus sic denominari propter mutationem in altero, sive ablationem, seu augmentationem alicujus absoluti. Similiter Relativa dicuntur simul natura, Non quia sint aliquæ res quarum una necessario exigat aliam, & è converso; Sed ex hoc, quod si esse existentiæ prædicatur de uno significative sumpto, necessario verificatur de alio eodem modo sumpto. Sequitur enim duplum est, ergo dimidium est, & è contra.

Ad aliud dicendum est concedendo conclusionem; quod scilicet absoluta realiter distinguuntur à rebus extra, & à relativis. Sæpe tamen hic modus arguendi decipit imperitos, ut cogat ponere pluralitatem rerum, quam in rei veritate non oportet ponere; ut creatio non est conservatio, ergo creatio distinguitur à conservatione. Sed quando talis modus teneat, in sequentibus patebit. Si dicas quod album Sit realiter aliter simile circumscripto omni termino, ergo habet aliquid quod prius non habuit. Dico quod album fit realiter alteri simile per hoc, quod fit unum simile ad album; & non per adventum cujuscunque novæ rei in ipso. Quemadmodum enim de non creante fit creans, & de columna non dextra fit dextra, sine quacunque nova re recepta in eis; sic in proposito existimandum est.

Quod vero inducitur de passione & subjecto faciliter solvitur, præcognito quid est passio demonstrabilis; quæ non est aliquid realiter existens extra in subjecto, sed est quoddam prædicabile per se secundo

modo

modo de subjecto, natum supponere pro eodem pro quo subjectum. Hoc modo æquale vel inæquale, simile vel dissimile, sunt passiones qualitatis & quantitatis.

Ex hoc etiam, quod exprimitur diversos effectus causari à causis aliter & aliter dispositis & ordinatis, non est putandum relationem esse causam illorum effectuum; sed absoluta potius, quæ sic & aliter proportionantur. Sicut enim causa nunc potest causare quod prius non potuit, ex hoc solum quod est approximata passo, non propter additionem cujuscunque novæ rei: (Sicut in musicis & picturis aliqua diversimode proportionata causant delectationem quam aliter non causarent.) Sic in proposito.

Quod vero consequenter dicitur de distinctione prædicamentorum non facit difficultatem, nam *Avicen.* dicit illam distinctionem esse famosam tantum: Et quod distinctio prædicamentorum non sumitur ex distinctione rerum importatarum, sed potius ex distinctione interrogationum de individuis substantiæ, ut docet Comment. 7. Meta. Non enim putandum est decem genera esse decem res extra animam, aut significare decem res quarum nulla significatur nisi per unum illorum: sed doctrina peripateticorum assignat, decem genera fore decem terminos easdem res aliter & aliter importantes. Quemadmodum enim partes orationis possunt esse distinctæ, & tamen significare idem; ut Album, Albescens: sic cum distinctione prædicamentorum potest stare identitas rerum quas important.

Similiter distinctio entis per absolutum & respectivum non est entis in quantum ens, sed terminorum. Sicut distinctio per abstractum & concretum, proprium & appellativum, adjectivum & substantivum, cum nulla res proprie dicatur absoluta aut respectiva. Aut enim diceretur res absoluta, quia distinguitur ab alio; & sic relatio quam moderni ponunt extra animam erit absoluta, cum ponant eam distingui realiter à quolibet alio. Aut quia non exigit aliquid aliud, sive non dependet ad aliquid aliud; & sic nullum accidens erit absolutum, nec forma substantialis, nec aliqua creatura, nam quodlibet tale alio indiget & ab alio dependet. Nec etiam dicitur res absoluta, quia potest per se intelligi, non requirens terminum suæ cognitionis; quia tunc materia, accidentia, & divinitas non essent absoluta, quia secundum opinionem multorum, nec materia sine forma, nec accidens sine subjecto, nec divinitas sine personis potest intelligi. Et quod subjungitur de divisione entis extra animam patet ex litera 6. Meta. quod non est divisio rerum extra animam, sed terminorum. Tum quia dicit compositionem & divisionem aliud esse ab his quæ mens copulat & dividit: Tum quia postremo subjungit quod ens multipliciter dicitur, sicut dicendum est in his quæ quotiens dicuntur. ‘Aut enim significat hoc aliquid, aut quale, ‘aut quantum, *&c.* Constat autem quod hoc non competat rebus, sed solum terminis quorum proprie est compositio divisio & significatio.

Quæ

Quæ vero consueta sunt dici de relationibus, multa sunt falsa, & multa impropria, sicut latissime patet perscrutanti ea quæ de relationibus à modernis dicuntur & ædita sunt; licet aliqua eorum habeant verum intellectum. Ut quod Pater paternitate est pater, & Filius filiatione filius, & ita de aliis; in quibus locutionibus non oportet fingere rem aliquam per quam pater sit pater, & filius sit filius; sicut nec in istis, Columna est dextreitate dextra, & Deus est creatione creans, Accidens inhæret inhærentia, Subjectum subjicitur subjectione, Chimæra est nihil nihiltate, Cæcus est cæcus cæcitate, & ita in aliis. Similiter igitur & absque ambiguitate dicendum est, quod illæ propositiones sunt falsæ; vel quod quælibet illarum resolvenda est in duas, ponendo scilicet definitionem *quid nominis*, loco abstracti; ut Pater est pater paternitate, id est Pater, est pater quia genuit filium, & sic de aliis consimiliter. Si vero hic modus displiceat, possunt aliter salvari locutiones prædictæ absque rerum multitudine, ponendo quod abstractum & concretum, ut *Pater* & *Paternitas*, *Filius* & *Filiatio*, & hujusmodi; idem significant: & tunc erit sensus, pater est pater paternitate id est seipso.

Nec illud quod subjungitur in materia & forma, subjecto & accidente, toto & partibus, & spiritibus unitis corporibus, cogit ponere relationem rem mediam inter unita. Eadem enim ratione quæreretur de illa re superaddita, Aut unitur seipsa, & eadem ratione standum fuit in primis unibilibus: Aut alia re, & tunc procedetur in infinitum. Ideo dicendum est breviter sicut *Aristot*. docet 8. Meta. quomodo materia & forma faciunt unum, reddit causam dicens, quod 'Illud est actus '& illud potentia, vel utrumque actus vel potentia: non quidem semper 'actus informans; sed quandoque actus movens, quandoque regens & 'gubernans, & aliis modis.

Ex prædictis quoque manifestum est quod nullum est inconveniens apud *Aristot*. per diversa prædicamenta eandem rem importari, cum ponat scibile & scientiam, sensibile & sensum in diversis prædicamentis scilicet in prædicamento relationis & qualitatis. Nec obstat quod dicit propositionem immediatam in qua unum prædicamentum removetur ab alio: quia hoc non est propter diversitatem rerum quas important; sed quia unum non prædicatur de alio prædicatione directa in primo modo dicendi per se; sed per accidens. Sicut licet eadem res importetur per ista nomina creatio & conservatio, & tamen unum prædicatur per accidens de altero. Sic ergo *Aristot*. opinatus est de relativis, ut dictum est.

Opinio autem contraria duplicem videtur habere radicem. Una radix est, quia nonnulli nimis innituntur proprietati sermonis vulgaris Philosophiæ quæ præbuit multis occasionem erroris: tum quia defectuose translata propter obscuritatem Græci sermonis in Latinum male intelliguntur: tum quia dicta authorum falso sæpissime allegantur, quibus tamen si veraciter allegarentur non semper expedit adhibere fidem pro-

pter

pter multos errores labe respersos. Secunda radix est multiplicare entia secundum multitudinem terminorum, & quod quilibet terminus habeat quid rei, quod tamen absurdum est & à veritate maxime abducens. Non enim quærendum est in omnibus terminis *quid rei*, sed in multis tantum *quid nominis*; quales sunt omnes termini relativi & nonnulli alii, quorum quilibet æquivalet in significando uni longæ orationi, & ideo propositiones in quibus ponuntur resolvendæ sunt & exponendæ utendo aliquotiens descriptione loco nominis.

CAP. LIV.

Pertractat de relativis secundum contrariam opinionem præcedenti.

HActenus dictum est de relativis secundum opinionem quæ mihi videtur esse *Aristot.* nunc dicendum est de relativis secundum opinionem contrariam præcedenti. Unde ponit hæc opinio quod quælibet relatio est res distincta realiter à suo fundamento; ita quod ponit quod similitudo, qua *Socrates* albus est similis *Platoni* albo, est quædam res realiter & totaliter distincta à *Socrate* & ab albedine quæ fundat eam similitudinem. Et consimile est de paternitate & filiatione & omnibus aliis quæ ponuntur in genere relationis. Unde quamvis illud vocabulum *fundamentum relationis* non sit verbum Philosophicum secundum Philosophiam *Aristot.* tamen dicunt quod quædam relatio habet *fundamentum* & *terminum* à quorum utroque realiter distinguitur; quod probatur multipliciter.

Primo quia est distinctum prædicamentum, igitur. Item albedo potest manere sine similitudine, ergo albedo non est similitudo. Item si relatio esset eadem cum suo fundamento; sicut fundamenta sunt in diversis prædicamentis, scilicet substantiæ qualitatis & quantitatis; ita aliquæ relationes essent in prædicamento qualitatis, aliquæ in prædicamento substantiæ, & aliquæ in prædicamento quantitatis, & ita relatio non esset distinctum prædicamentum. Item, per idem fundamentum *Socrates* albus est similis *Platoni* albo, & dissimilis Socrati nigro: si ergo relatio esset eadem cum suo fundamento, similitudo & dissimilitudo essent eadem res; & per consequens non essent distinctæ relationes. Item si relatio esset eadem suo fundamento, & ad fundamentum est motus, sicut ad albedinem est motus, ad relationem esset motus; quod est contra Philosophum 5. Phys. Item unitas universi consistit in ordine partium; si ergo relatio non est alia res, ille ordo non erit alia res, & ita universum non esset unum. Item divisis partibus componentibus aliquando manent partes, & non manet unio, ergo unio est alia res à partibus. Item in natura sumpta à verbo non est aliud absolutum, quin con-

consimile sit in natura mea, cum ergo illa sit unita & non mea, aliquid habebit illa natura quod non habet mea: sed illud non potest esse absolutum, ergo est aliquod respectivum, quod est intentum.

Propter has rationes & multas alias quas causa brevitatis omitto, creditur à multis quod relatio est res extra animam realiter distincta ab omni re absoluta. Distinguunt tamen de relationibus, quia quædam sunt reales, & quædam sunt rationis: cujusmodi sunt relationes Dei ad creaturam & aliæ quæ non sunt sine omni opere intellectus. Istis autem relationibus attribuuntur prædictæ proprietates, nam aliquæ sunt contrariæ, sicut virtus & vitium; aliquæ non sunt contrariæ, sicut triplo nihil contrariatur. Item relativa suscipiunt magis & minus, non tamen omnia sicut dictum est. Item omnia relativa dicuntur ad convertentiam. Veruntamen aliquando uni relationi reali correspondet realis relatio in alio, sicut similitudini *Socratis* correspondet relatio realis in aliquo cui est similis. Aliquando vero relationi reali in uno non correspondet relatio realis in alio, sed relatio rationis tantum; sicut relationi reali qua dependet creatura à Deo non respondet relatio realis in Deo, sed rationis tantum. Similiter relationes ponuntur simul natura, ita quod si una relatio sit, oportet quod alia sit. Et hæc proprietas intelligitur quando utraque relatio est realis: si vero una sit realis, & alia rationis, non oportet; sicut ponitur de scientia & scibili, & sensu & sensibili.

CAP. LV.

De prædicamento qualitatis.

Quartum prædicamentum ponitur prædicamentum qualitatis, & sicut de præcedentibus, ita de illo, *primo* procedendum est secundum opinionem quæ mihi videtur esse consona principiis *Aristot.* sive sit vera sive falsa: *Secundo* dicendum est de eo secundum opinionem contrariam.

Videtur autem mihi quod secundum principia *Aristot.* debet poni quod prædicamentum qualitatis est quidam conceptus vel signum continens sub se omnia per quæ respondetur ad quæstionem factam *per quale* de substantia, quæ non exprimunt partem substantialem substantiæ. Utrum autem magis proprie debent poni concreta quam abstracta in prædicamento qualitatis, non est ad præsens disputandum. Sunt autem quædam in genere qualitatis quæ important res distinctas à substantia, ita quod illa res non est substantia, sicut sunt albedo, nigredo, color, lux, scientia, & hujusmodi. Quædam vero sunt quæ non important alias res à prædictis qualitatibus & substantia, cujusmodi sunt figura, curvitas, rectitudo, densitas, raritas, & hujusmodi. Ad sciendum autem quando qualitas debeat poni alia res à substantia & quando non, hac arte convenit

venit uti; quod quando talia prædicabilia possunt successive verificari de eodem, quæ non possunt simul verificari propter solum motum localem, non oportet quod talia prædicabilia res distinctas à substantia significent, sicut talia prædicabilia, *curvum*, *rectum*, propter solum motum localem possunt de eodem verificari successive. Nam quando aliquid est curvum, si postea, nulla re adveniente sibi, partes ipsius moventur per motum localem, dicetur rectum; & propter hoc rectitudo & curvitas non important alias res à rebus rectis & curvis. Et consimiliter est de figura, quod per solum motum localem aliquarum partium potest aliquid fieri diversæ figuræ; & ita etiam est de raro & denso, & de consimilibus. Sed non sic est de albedine & nigredine, de calore & frigore, & hujusmodi: Non enim per hoc solum quod aliquid vel partes ejus moventur localiter, fit aliquid calidum vel frigidam; & ideo omnia talia important res distinctas à substantia.

Hoc viso sciendum est quod *Aristot.* ponit quatuor modos, sive quatuor species qualitatis. Primus modus est Habitus & dispositio: & vocatur Habitus, omnis qualitas de difficili mobilis, sive sit spiritualis sive corporalis. Dispositio vero vocatur omnis qualitas de facili mobilis, sive spiritualis sive corporalis; & secundum hoc, qualitas ejusdem speciei in uno est habitus, & in alio est dispositio.

Et est sciendum quod sub hoc modo non tantum comprehenditur illud quod importat aliam rem à substantia; sed etiam illud quod quandoque non importat aliam rem. Unde omne illud sub hoc modo continetur, quod difficulter vel faciliter propter mutationem rei removetur à subjecto. Et ut breviter dicam, omnis qualitas sub hoc modo continetur. Et dicitur *species qualitatis* non quia aliqua sit qualitas quæ non sit habitus nec dispositio, sed quia aliqua qualitas non est habitus & aliqua qualitas non est dispositio: vel dicitur *species*, quia aliquid specialius connotat quam hoc nomen *qualitas*. Alia species qualitatis ponitur Potentia naturalis vel impotentia. Unde omnis res, qua aliquid potest agere vel resistere actioni, in hoc genere ponitur. Tertia species ponitur Passio & passibilis qualitas, omnis enim qualitas sensibilis ponitur in tertia specie qualitatis. Quarta autem species qualitatis ponitur forma, & circa aliquid constans figura, ut curvum rectum, & hujusmodi. Et sciendum quod forma potest hic vocari illa qualitas propter quam aliquid dicitur pulchrum vel turpe; & ita illa nomina non important alias res à qualitatibus prædictis & substantia. Unde notandum est quod secundum intentionem Philosophi, idem est in diversis speciebus qualitatis, sicut patet; quia ponit quod calor & frigiditas sunt in prima specie qualitatis. Ex quo patet quod non est intentionis suæ ponere quod illæ species à se mutuo universaliter removeantur; sed solum particulariter: & sicut ponit de speciebus ita ponit de prædicamentis, quod de se mutuo particulariter negantur.

Qualitati autem Philosophus multas tribuit proprietates, quarum

prima est, quod Qualitati inest contrarietas; una enim qualitas alteri contrariatur, & similiter nomina concreta importantia illas qualitates in obliquo contrariantur: Non tamen omni qualitati contrariatur qualitas. Nam aliqua est qualitas quæ non habet contrarium, sicut lux non habet contrarium. Secunda proprietas est, quod Qualitas suscipit magis & minus, quia concretum qualitatis quandoque de aliquo prædicatur cum hoc adverbio *magis*, & quandoque cum hoc adverbio *minus*: Sed illa proprietas non inest omnibus qualitatibus, non enim unus triangulus est magis triangulus quam alius, nec unum est magis quadratum quam aliud. Tertia proprietas qualitatis est, quod Secundum qualitatem aliquid dicitur simile vel dissimile, duo enim alba sunt similia, & similiter duo nigra; sed album & nigrum sunt dissimilia. Et de qualitate secundum opinionem *Aristot.* ista sufficiant, quia in prædicamentis diffuse tractavi de qualitate secundum opinionem *Aristot*. Quicquid enim super Physicam scribo non tanquam meum, sed tanquam *Aristot.* ut mihi videtur, dico.

CAP. LVI.

Pertractat opinionem quæ ponit quod qualibet qualitas est res distincta à substantia, quantitate, & rebus respectivis.

ALii autem ponunt quod quælibet qualitas est res distincta à substantia, & quantitate, & rebus respectivis.

Et assignantur quatuor species qualitatis quorum concreta inter se distinguuntur. Unde ponunt quod Habitus & dispositio constituunt primam speciem qualitatis; quæ distinguuntur, quia Habitus est de difficili mobilis, Dispositio vero est de facili mobilis.

Secundam speciem ponunt Potentiam naturalem vel impotentiam, quæ distinguuntur ab habitu & dispositione.

Tertiam speciem ponunt Passiones & passibiles qualitates esse, scilicet qualitates sensibiles.

Quartam speciem ponunt figuram & formam, quam ponunt distingui realiter à substantia & qualitatibus aliarum specierum. Unde dicunt quod quando aliquod corpus curvatur, vere unam rem absolutam amittit, & aliam rem absolutam novam acquirit. Proprietates autem ipsas quas ponit *Aristot.* attribuunt tali qualitati, quæ est res distincta à substantia, et quantitate, et rebus respectivis.

CAP.

CAP. LVII.

De prædicamento actionis, *& de duplici opinione circa actionem.*

DE sex ultimis prædicamentis *Aristot.* breviter se expedit, de quibus tamen ad juniorum utilitatem latius est disserendum. Unde quintum prædicamentum ponitur *Actio*, quod tamen Philosophus quando prædicamenta enumerat, vel etiam tractat de ipso prædicamento, non per nomen, sed per hoc verbum *facere*, nominavit. Et consimiliter per verbum, & non per nomen, *Damascenus* in Logica sua nominat hoc prædicamentum. Unde mihi videtur quod opinio *Aristot.* erat, quod prædicamentum istud non est nisi quædam ordinatio verborum importantium quod aliquid facit, vel agit aliquid; ita quod unum verbum de alio verbo sumpto cum hoc pronomine, *qui*, prædicatur sic dicendo, Qui calefacit agit, et sic de consimilibus,

Et illo modo potest salvari esse genus generalissimum. Et si præcise essent in usu talia verba, & participia eis correspondentia, & nomina supponentia pro eisdem pro quibus supponunt eorum participia, de hoc prædicamento sicut de multis aliis paucæ forent difficultates; tunc enim clarum esset quod *actio* supponeret pro eodem pro quo supponit *agens*, & actio esset res absoluta & substantia sicut agens, tamen illa substantia contingenter esset actio, sicut contingenter est agens: & ita verbum esset in uno prædicamento & nomen in alio, sicut *agens* est in prædicamento relationis secundum opinionem *Aristot.* sicut probatum est prius, quia *agens* semper potest recipere convenienter obliquum adjunctum sibi; sed *agere* non est in illo prædicamento. Et sic hoc prædicamentum non importaret aliquam rem quæ non esset de prædicamento qualitatis vel substantiæ, sed importaret tam rem de prædicamento qualitatis, quam rem de prædicamento substantiæ. Unde sic dicendo, Ignis calefacit lignum, hoc verbum, *calefacit*, importat calorem, quamvis non nominaliter sed verbaliter; propter quod non oportet quod prædicetur de calore; sicut album importat albedinem & non prædicatur de albedine.

Pro hac opinione, sive sit vera, sive falsa, possunt adduci aliquæ persuasiones. Quod enim cum dicitur Ignis calefacit vel agit, non importetur aliqua res quæ non sit substantia vel qualitas, potest persuaderi. Primo sic, quia si aliqua alia res importaretur, quæro ubi est illa res; aut est per se existens, aut est alteri inherens: si sit per se existens ergo est substantia, & habetur intentum; si sit alteri inherens, aut ergo calefaciente, aut ligno calefacto: si detur primum, ergo omne agens & movens recipiet novam rem in se quandocunque ageret vel mo-

moveret; Et ita corpus celeste & intelligentia continue reciperent novas res in agendo, similiter Deus in agendo & producendo reciperet novas res in se. Et si dicatur quod non est simile de Deo & de creaturis. Contra, si Deus vere & realiter agit nihil recipiendo, ergo est ibi simpliciter actio sine tali re alia, ergo frustra ponitur in alio agente, cum possit vere & realiter esse agens sine tali alia re Si autem illa res recipitur in calefacto, ergo non denominaret agens, nec ratione ejus ignis diceretur agens. Similiter tunc calefactum reciperet plures in se, scilicet calorem, & illam rem quæ ponitur Actio, & illam rem quæ ponitur passio; quod videtur esse absurdum, quia ponitur pluralitas sine necessitate, & sine ratione.

Item potest argui sic, illa res aut est creata, aut non. Si non est creata, ergo est Deus: si est creata, quæro à quo; Et non nisi ab agente, ergo agens producit illam rem. Quo dato quæro de productione illius rei, sicut prius, & erit processus in infinitum, vel stabitur quod una res producitur sine productione alia; & eadem ratione fuit standum in prima, quod calor producitur in ligno sine alia re nova in calefaciente. Item Theologice potest argui sic. Omnem rem quam producit Deus mediante causa secunda potest per se immediate producere; ergo illam rem quæ ponitur esse actio quando ignis agit, potest Deus producere immediate sine hoc quod ignis agat. Quo facto quæro, aut ignis agit, aut non? si sic, tunc non solus Deus agit: si non, Contra, ibi est actio formaliter existens in igne, ergo ignis vere denominatur ab illa actione; & per consequens vere agit & non agit, quod est impossibile.

Propter istas rationes & multas alias posset aliquis tenere, quod Actio non est alia res distincta ab agente, passo, & producto. Et hæc opinio, sive sit vera, sive falsa, est opinio *Aristot.* ut mihi videtur: Et ideo ponit quod hoc nomen, *actio*, supponit pro ipso agente; ut hæc sit vera, Actio est agens, & consimiliter, Agere est agens: vel ponit quod talis propositio est resolvenda in qua ponitur verbum sine tali nomine; ut ista, actio est agens, æquivaleat isti, Agens agit; & illa, Calefactio est actio, æquivaleat isti, quod calefacit agit, & sic de consimilibus. Hoc ostenso sciendum est secundum opinionem *Aristot.* quod *agere* sive *facere* multipliciter accipitur: Quandoque idem est quod aliquid producere, creare, vel destruere; quandoque idem est quod aliquid in aliquo facere: quandoque accipitur communiter & large secundum quod est commune ad prædicta duo, & ad *movere*; et sic potest poni prædicamentum.

Convenit autem isti prædicamento contrarietas, nam *calefacere* & *frigefacere* contraria sunt: & dicuntur verba ista contraria, quia important qualitates contrarias, et non possunt eidem simul competere, saltem respectu ejusdem. Suscipit etiam hoc prædicamentum magis & minus, hoc est, istis verbis convenienter adjungitur *magis* & *minus*; quamvis

quamvis forte non omnibus. Unde convenienter dicitur, Hoc calefacit magis quam illud, & illud minus quam illud; & unus gaudet magis, & alius minus. Hæc dicta sunt secundum opinionem quæ mihi videtur consona doctrinæ *Aristot.* Alii autem ponunt quod Actio est quædam res distincta ab agente, producto, & passo, & à cæteris rebus absolutis: & est quidam respectus qui ab aliquibus ponitur esse subjective in agente, & ab aliquibus ponitur esse subjective in passo. Dicunt tamen quod aliquando Actio est respectus realis, aliquando autem est respectus rationis: Et proprietates prædictas, scilicet *habere contrarium, suscipere magis & minus,* dicunt tali respectui convenire.

CAP. LVIII.

De prædicamento Passionis, *& de duplici opinione circa passionem.*

SExtum prædicamentum dicitur prædicamentum *passionis*, quod *Aristoteles* nominat per verbum, sicut patet in prædicamentis capitulo primo, & capitulo de *facere* & *pati*: & secum videtur concordare *Damascenus* in Logica sua, ubi vocat hoc prædicamentum per verbum. Et sicut est de præcedenti prædicamento, quod in eo secundum *Aristot.* reponuntur verba, ita in hoc prædicamento verba *aliquid pati* significantia reponuntur: Unde omnia quæ dicta sunt de *agere*, proportionabiliter dicenda sunt de *pati*.

Et ideo secundum viam suam *pati*, & *passio*, et illa substantia quæ patitur unum et idem sunt, sicut videtur dicere *Damascenus*. Unde dicit, '*Facere* autem et *pati*, quædam substantia est taliter operans vel 'patiens. Ita quod propositio in qua ponitur verbum infiniti modi loco nominis, vel hoc nomen *passio*; resolvenda est in propositionem in qua ponitur verbum sine tali nomine et infinitivo, mediante hoc relativo, *quod*: ut illa, Calefieri est pati, æquivalet isti, Quod calefit patitur; et similiter illa, Calefactio est passio, æquivalet illi eidem. Sed notandum quod *pati* secundum eum muliplicite accipitur. Uno modo pro recipere aliquid ab aliquo; et sic subjectum patitur, et materia recipiens formam patitur. Secundo modo accipitur magis generaliter, secundum quod est commune ad *pati* primo modo, et motui, quamvis in se nihil recipiat subjective; sicut quando aliquid movetur localiter. Tertio modo accipitur secundum quod est commune ad *pati* prædictis modis, et ad *creari*; et sic est prædicamentum. Brevitur igitur secundum *Aristot.* ut mihi videtur, dicendum est; quod ipse ponit omnia verba activa mentalia in prædicamento de *facere*, Et omnia verba mentalia passiva in prædicamento de *pati*; sive illa verba significent substantias, sive qualitates, sive tam substantias quam qualitates. Alii autem

tem dicunt, quod Passio est quidam respectus existens subjective in passo correspondens respectui actionis.

CAP. LIX.

De prædicamento quando, *& de duplici opinione circa ipsum.*

SEptimum prædicamentum ponitur *Quando*, quod est ordinatio adverbiorum vel aliorum eis æquivalentium, quibus convenienter respondetur ad questionem factam per hoc interrogativum *quando*, ut hodie, heri, cras. Unde secundum viam *Aristot.* ut mihi videtur, Hoc prædicamentum non importat aliquam rem distinctam à Substantia et qualitate; sed importat illas easdem res, quamvis non nominaliter, sed adverbialiter tantum.

Et pro illa opinione, sive sit vera sive falsa, potest argui. Nam si *Quando* sit talis res inhærens rei temporali, non plus debet poni talis res respectu unius temporis quam alterius; ergo respectu temporis futuri est talis res, consequens est falsum: quia si sit talis res in aliquo quod erit cras, sine qua non potest dici quod erit cras, sicut non potest aliquid esse album sine albedine; ergo respectu cujuslibet instantis istius temporis in quo erit, erit aliqua talis res in illo; et cum illa instantia ponantur infinita, sequitur quod in illo erunt res infinitæ. Similiter illud fuit in infinitis temporibus, quia in infinitis partibus ejusdem proportionis, sive infinitis instantibus; ergo in eo sunt derelictæ tales res infinitæ. Et si dicatur quod illa instantia non fuerunt in actu. Contra, aut aliquod instans unquam fuit in actu, aut nullum: si nullum, ergo nihil est instans: si aliquod, & non plus unum quam reliquum; ergo infinita fuerunt in actu. Item de omni re contingit determinate dicere quod est vel non est; ergo in illo homine vel est determinate talis res (accipio illam rem quæ debet derelinqui ex adjacentia crastinæ diei) vel non est in illo homine: Si est in ipso, ergo hæc est determinate vera, Ille homo erit cras: Si non est in eo, ergo sua opposita est determinate vera; quæ videntur esse contra *Aristot.* quia in futuris contingentibus negat veritatem determinatam.

Et potest argui Theologice sic, Aut in isto homine est talis res, aut non est: si est in eo, & sequitur formaliter, talis res respectu crastinæ diei est in illo homine, ergo ille homo erit cras; sicut sequitur formaliter, In illo subjecto primo est albedo, ergo Hoc est album; & illud antecedens, Illa res est in isto homine, est sic verum, quod non potest contingere etiam per potentiam divinam, quin postea fuit verum dicere, Hæc res fuit: Ergo semper necessario verum fuit dicere, Ille fuit futurus in illa die; & per consequens Deus non potest facere

quin

quin erit in illa die. Si autem illa res non sit in illo homine, ergo hæc erit necessaria postea, illa res non fuit in illo homine, ergo iste non erit futurus in illa die; & antecedens est necessarium, ergo consequens est necessarium; & per consequens, Deus non potest continuare vitam istius hominis usque ad diem crastinam. Item si *quando* esset talis res sicut illi opinantes contrarium imaginantur, tunc sicut calidum est calidum calore, ita temporale esset temporale per illam rem; & per consequens, sicut est impossibile aliquid esse calidum sine calore, ita impossibile esset aliquid esse temporale sine illa re inherente sibi: sed consequens est falsum. Nam hæc est vera, Antichristus erit ante diem judicii, et tamen in Antichristo, cum nihil sit, non est talis res.

Si dicatur ad omnia ista, quod ex tempore futuro non derelinquitur talis res antequam fuerit in illo tempore; et ideo nec ille homo, nec Antichristus habet talem rem in se derelictam ex tempore futuro. Contra. Si sine tali re res erit cras et in tempore futuro, eadem ratione sine tali re vere fuit in tempore præterito, et etiam vere nunc est; et per consequens frustra ponuntur tales res. Probatur consequentia sic, si in illo homine qui fuit heri est talis res derelicta per quam dicitur fuisse heri, sicut lignum dicitur calidum per calorem; ergo impossibile est quod hæc sit vera, Ille homo fuit heri sine tali re, sicut impossibile est quod lignum sit calidum sine calore: Sed hoc videtur falsum, quia Deus potest illum hominem per suam potentiam absolutam conservare, et illam rem destruere. Ponatur igitur in esse, tunc quæro, aut ille fuit heri, aut non fuit: si fuit, ergo vere fuit sine tali re, et per consequens per illam rem non dicitur fuisse heri; quod est intentum. Si non fuit heri, Contra, propositio talis de præterito est necessaria, ita quod Deus non potest facere quin homo ille prius fuerit.

Propter ista et multa alia quæ causa brevitatis omitto, posset aliquis tenere quod *Quando* non est talis res. Et hæc fuit opinio *Aristot.* ut mihi videtur, et ideo hoc prædicamentum nunquam per nomen, sed per adverbium nominavit. Alii autem dicunt quod *quando* vel *quandeitas* est quædam res respectiva derelicta in re temporali ex adjacentia temporis, propter quam dicitur quod res fuit, vel erit, vel est.

CAP. LX.

De prædicamento Ubi, *& de varia opinione circa ipsam.*

OCtavum prædicamentum ponitur *ubi*. Et de illo dico sicut de præcedenti, quod, ut mihi videtur, consonum est doctrinæ *Aristot.* quod *ubi* non est alia res distincta à loco et cæteris rebus absolutis, sed semper Philosophus hoc prædicamentum per adverbium interrogativum loci nominavit. In quo prædicamento ponuntur illa per

quæ convenienter respondetur ad quæstionem factam per hoc adverbium *ubi*: Unde si quæram ubi est *Socrates*, convenienter respondetur, quod Est in civitate, vel in domo, ideo illas propositiones cum suis casualibus ponit in prædicamento *ubi*.

Pro hac opinione potest argui sic. Quia non videtur includere contradictionem quod Deus destruat illam rem, si ponatur, non destruendo locum, nec illud quod locatur, nec transferendo locum vel locatum de loco ad locum. Quo facto, quæro aut illud corpus est in hoc loco, aut non: si est in hoc loco, et non habet talem rem, ergo locatum est in loco sine tali re; et per consequens frustra ponitur: si non est in loco, et fuit in hoc loco, et non est corruptum, nec locus; ergo aliquid est motum localiter, quod est contra positum. Alii autem ponunt quod *ubi* sive *ubitas* est quidam respectus fundatus in locato, procedens ex circumscriptione loci; et quod locatum fundat talem respectum, et locus terminat eum.

CAP. LXI.

De prædicamento positionis, *& de opinione* Aristot. *circa ipsum.*

NOnum prædicamentum ponitur *Positio*, quæ secundum opinionem *Aristot.* non significat rem distinctam à rebus absolutis; sed Significat quod partes rei sic vel sic ordinantur, et situantur, et approximantur.

In hoc autem prædicamento sunt *sedere*, *stare*, *inclinari*, *jacere*, et hujusmodi; et nihil in hoc prædicamento competere potest alicui, nisi quando ejus partes possunt diversimode approximari: propter quam diversam approximationem diversa et contraria dicibilia, quæ sunt incompossibilia, possunt eidem successive competere. Isti autem prædicamento non habemus aliquod proprium interrogativum correspondens, Et hoc est propter vocabulorum penuriam. Alii autem tenent quod est, Quidam respectus toti inhærens vel partibus, ita quod ex hoc quod surgit qui sedit, habet unam rem in se quam prius non habuit, et unam aliam quam prius habuit perdidit.

CAP.

CAP. LXII.

De habitu & de duplici opinione circa ipsum.

DEcimum prædicamentum ponitur habitus, & de illo sicut de prioribus, dico quod *Aristot.* non ponit quod Significet aliquam rem distinctam à rebus absolutis, sed Significat quod una res sit circa aliam mobilis ad modum ipsius, nisi contingat aliquod impedimentum, quæ non est pars ejus nec simul cum ea, sed loco & situ distincta ab ea. In quo prædicamento ponit talia, Armatum esse, Calciatum esse, & sic de aliis. Tamen, *Habere*, secundum Philosophum multis modis dicitur sicut in prædicamentis exposui. Alii autem ponunt quod habitus est quidam respectus in ipso corpore contento: Et de istis prædicamentis ista sufficiant.

CAP. LXIII.

De Suppositione & de varia acceptione ejus.

DIcto de significatione terminorum, restat dicere de suppositione, quæ est proprietas conveniens termino, sed nunquam nisi in propositione. Est autem primo sciendum quod *suppositio* accipitur dupliciter, scilicet large & stricte. *Large* accepta non distinguitur contra appellationem, sed Appellatio est unum contentum sub Suppositione: Aliter accipitur *stricte* secundum quod distinguitur contra appellationem, sed sic non intendo loqui de suppositione, sed primo modo tantum; & sic tam subjectum quam prædicatum supponit, & universaliter quicquid potest esse subjectum propositionis, vel prædicatum supponit.

Dicitur autem suppositio, id est, *pro aliis positio*, ita quod quando terminus in propositione stat pro aliquo, utimur illo termino pro illo scilicet de quo, sive pronomine demonstrante ipsum, ille terminus, vel rectus illius termini si sit obliquus, verificatur: Et hoc saltem verum est quando terminus supponens significative accipitur. Et universaliter terminus supponit pro illo de quo, vel de pronomine demonstrante illum per propositionem, denotatur prædicari; si terminus supponens sit subjectum. Si autem terminus supponens sit prædicatum, denotatur quod subjectum subjicitur respectu illius, aut respectu pronominis demonstrantis ipsum, si propositio formetur: sicut per illam, Homo est animal, denotatur quod *Socrates* est animal, ita quod hæc sit vera si formetur, Homo est animal, demonstrando *Socratem*: per illam autem,

homo est nomen, denotatur quod hæc vox, *homo*, sit nomen, ideo in illa supponit *homo* pro illa voce. Similiter in illa, Album est animal, denotatur quod illa res quæ est alba sit animal, ita quod hæc sit vera, *homo* est animal, demonstrando illam rem quæ est alba, & propter hoc subjectum supponit pro illa. Et sic proportionabiliter dicendum est de prædicato, nam per istam, *Socrates* est albus, denotatur quod *Socrates* est illa res quæ habet albedinem: & si nulla res haberet albedinem nisi *Socrates*, tunc prædicatum supponeret præcise pro *Socrate*.

Est autem una regula generalis, quod Nunquam terminus in propositione, saltem quando significative accipitur, supponit pro aliquo nisi de quo prædicatur vere. Ex quo sequitur quod falsum est quod aliqui ignorantes dicunt, quod concretum à parte prædicati supponit pro forma; videlicet quod in illa, *Socrates* est albus, *ly albus* supponit pro albedine. Nam hæc est simpliciter falsa, Albedo est alba, qualitercunque termini supponant; ideo nunquam concretum tale supponit pro forma tali significata per suum abstractum, secundum viam *Aristot.*

In aliis autem concretis de quibus dictum est, hoc est bene possibile. Eodem modo in illa, Homo est Deus, *homo* supponit vere pro filio Dei, quia ille vere est homo.

CAP. LXIV.

De divisione suppositionis in suppositionem simplicem, personalem, & materialem, & de definitionibus earundem.

Est autem primo sciendum quod *suppositio* primo dividitur in suppositionem *simplicem*, *personalem*, & *materialem*.

Suppositio *personalis* universaliter est illa Quando terminus supponit pro suo significato, sive illud significatum sit res extra animam, sive vox, sive intentio animæ, sive scriptum, sive quodcunque aliud imaginabile; ita quod quandocunque est subjectum sive prædicatum propositionis supponit pro suo significato: ita Quod significative tenetur, semper est suppositio *personalis*. Exemplum dicendo sic, Homo est animal, *ly homo*, supponit pro suis significatis, quia non imponitur ad significandum nisi illos homines, Non proprie enim significat aliquid commune eis, sed ipsosmet homines secundum *Damascenum*. Exemplum secundi sic dicendo, Omne nomen est pars propositionis, *ly nomen*, non supponit nisi pro vocibus, quia quando imponitur ad significandum, imponitur ad significandum illas voces. Exemplum tertii sic dicendo, Omnis species est universale, vel Omnis intentio animæ est in anima, Utrumque subjectum supponit personaliter, quia supponit pro illis quibus imponitur ad significandum. Exemplum quarti sic dicendo, Omnis dictio scripta est dictio, Subjectum non supponit nisi pro significatis suis, puta pro scriptis,

ſcriptis, ideo ſupponit perſonaliter. Ex quo patet quod ſufficienter deſcribunt *ſuppoſitionem perſonalem*, dicentes quod *Suppoſitio perſonalis* eſt quando terminus ſupponit pro ſuo ſignificato & tenetur ſignificative.

Suppoſitio *ſimplex* eſt quando terminus ſupponit pro intentione animæ, ſed non tenetur ſignificative. Verbi gratia dicendo ſic, Homo eſt ſpecies, ille terminus *homo*, ſupponit pro intentione animæ, quia illa intentio eſt ſpecies, & tamen proprie loquendo ille terminus *homo*, non ſignificat illam intentionem, ſed illa vox & illa intentio animæ ſunt tantum ſigna ſubordinata in ſignificando ſecundum modum alibi expoſitum. Ex hoc patet falſitas opinionis communiter dicentium quod Suppoſitio *ſimplex* eſt quando terminus ſupponit pro ſuo ſignificato. Quia ſuppoſitio *ſimplex* eſt quando terminus ſupponit pro intentione animæ, quæ proprie non eſt ſignificatum termini, quia talis terminus ſignificat veras res & non intentiones animæ.

Suppoſitio *Materialis* eſt quando terminus non ſupponit ſignificative, & ſupponit vel pro voce, vel pro ſcripto, ſicut patet hic, Homo eſt nomen, ibi *ly homo*, ſupponit pro ſeipſo, & tamen non ſignificat ſeipſum. Similiter, Homo ſcribit, poteſt ibi eſſe ſuppoſitio materialis, quia terminus ſupponit pro illo quod ſcribit. Et ſciendum eſt quod ſicut illa triplex ſuppoſitio competit voci prolatæ, ita poteſt competere dictioni ſcriptæ. Unde ſi ſcribantur illæ quatuor propoſitiones, Homo eſt animal, Homo eſt ſpecies, Homo eſt vox diſſyllaba, Homo eſt dictio ſcripta, quælibet illarum poterit verificari; & tamen non niſi pro diverſis, quia illud quod eſt animal nullo modo poteſt eſſe ſpecies, nec vox diſſyllaba, nec dictio ſcripta. Similiter illud quod eſt ſpecies non eſt animal, nec vox diſſyllaba, *&c.* & ſic de aliis: & tamen in duabus propoſitionibus ultimis habet ille terminus ſuppoſitionem *materialem*, licet illa poſſit ſic diſtingui quod poteſt ſupponere pro voce vel pro ſcripto; & eſſent diverſæ ſpecies ſuppoſitionis ſi eſſent nomina impoſita; quemadmodum diſtinguitur ſuppoſitio pro voce, & pro ſignificato, vel pro ſignificato, & pro intentione.

Unde ſicut talis diverſitas ſuppoſitionis poteſt competere termino vocali & ſcripto, ita poſſet competere termino mentali, ſi intentio poſſit ſupponere pro illo quod ſignificat, & pro ſeipſa, & pro voce, & pro ſcripto: quarum unam vocaremus *perſonalem*, aliam *ſimplicem*, aliam *materialem*. Eſt etiam ſciendum quod non dicitur ſuppoſitio *perſonalis* eo quod ſupponat pro perſona, nec *ſimplex* quia ſupponit pro ſimplici, nec *materialis*, quia ſupponit pro materia; ſed propter cauſas dictas, & ideo iſti termini, *materiale*, *ſimplex*, *perſonale*, æquivoce uſitantur in Logica & in aliis ſcientiis, in Logica tamen non uſitantur frequenter niſi cum illo addito, *Suppoſitio*.

CAP. LXV.

Quod terminus in quacunque propositione ponatur, possit habere suppositionem personalem.

NOtandum est etiam, quod terminus, in quacunque propositione ponatur, potest habere suppositionem *personalem*, nisi ex voluntate utentium arctetur ad aliam: Sicut terminus æquivocus in quacunque propositione potest supponere pro quolibet significato, nisi arctetur ex voluntate utentium ad significatum certum.

Sed terminus non in omni propositione potest habere suppositionem *simplicem* vel *materialem*; sed tunc tantum quando talis terminus comparatur alteri extremo, quod respicit intentionem animæ, vel vocem, vel scriptum. Verbi gratia in hac propositione, Homo currit, *ly homo* non potest habere suppositionem simplicem, nec materialem, quia *currere* non respicit intentionem animæ, nec vocem, nec scripturam. Sed in illa propositione, Homo est species, quia species significat intentionem animæ, potest supponere simpliciter; & est talis propositio distinguenda penes tertium modum æquivocationis, eo quod subjectum potest habere suppositionem *simplicem*, vel *personalem*. Si secundo modo, propositio est simpliciter falsa, quia tunc denotatur quod aliqua res significata per *ly homo*, sit species, quod est manifeste falsum. Si primo modo, est vera, quia tunc denotatur quod una species animæ, sive intentio animæ, sive conceptus, sit species; & hoc est verum.

Eodem modo sunt tales distinguendæ, Homo prædicatur de pluribus, Risibile est passio hominis, *Risibile* prædicatur de homine, tam à parte subjecti quam à parte prædicati. Similiter illa est distinguenda, Animal rationale est definitio hominis, quia Si subjectum habeat suppositionem *simplicem* est vera, si *personalem* est falsa, & sic est de multis talibus. Similiter est de istis, Sapientia divina est attributum Dei, Bonitas prædicatur de Deo, Irascibilitas est proprietas patris, & hujusmodi. Similiter quando terminus comparatur ad aliquod extremum respiciens vocem vel scripturam, est propositio distinguenda, eo quod talis terminus potest habere suppositionem *personalem* vel *materialem*: & illo modo sunt illæ distinguendæ, *Socrates* est nomen, Homo est vox dissyllaba, Paternitas significat proprietatem patris. Nam si *paternitas* materialiter supponat sic est vera, quia hoc nomen *paternitas*, significat proprietatem patris: Si autem supponit personaliter sic est falsa, quia paternitas non significat proprietatem patris, sed est ipse pater. Et illo modo distinguendæ sunt illæ, *animal rationale* significat quidditatem hominis, *rationalis* significat partem hominis, *homo albus* significat aggregatum per accidens, *homo albus est terminus compositus*, & sic de multis talibus.

Potest

Potest ergo regula ista dari, quod Quando terminus potens habere istam triplicem suppositionem comparatur extremo communi vocibus prolatis, sive scriptis, tunc propositio in qua ponitur est distinguenda, eo quod talis terminus potest habere suppositionem personalem, vel materialem. Quando vero comparatur extremo significanti intentionem animæ, est distinguenda, eo quod potest habere suppositionem personalem vel simplicem. Quando vero comparatur extremo communi omnibus prædictis, tunc est distinguenda, eo quod potest habere suppositionem personalem, simplicem, vel materialem; & sic hæc est distinguenda, Homo prædicatur de pluribus, quia si Homo habet suppositionem personalem, tunc est falsa, quia denotatur quod aliqua res significata per hunc terminum *homo* prædicatur de pluribus. Si vero habeat suppositionem simplicem vel materialem, sive pro voce, sive pro scripto, est vera; quia tam intentio communis, quam vox, quam illud quod scribitur, prædicatur de pluribus.

CAP. LXVI.

Objicit contra prædicta aliquibus rationibus.

Sed contra prædicta potest objici multipliciter, primo sic. Hæc est vera, Homo est dignissima creaturarum, quæro quam suppositionem habet *ly homo.* Non personalem, quia quælibet singularis est falsa, Ergo habet suppositionem simplicem; sed si suppositio simplex esset pro intentione animæ illa esset falsa, quia intentio non est dignissima creatura creaturarum; ergo suppositio simplex non est pro intentione animæ. Præterea hæc est vera, Color est primum objectum visus, & quælibet singularis est falsa, ergo habet simplicem suppositionem; sed si supponeret pro animæ intentione illa esset falsa; ergo suppositio simplex non est pro animæ intentione. Similiter hæc est vera Homo est primo rationalis, & non pro re singulari, nec pro intentione animæ, ergo pro aliquo alio. Idem potest argui de ista, Ens est primo unum, Deus est primo Persona, quia quælibet talis est vera, & non pro singulari, nec pro intentione animæ, ergo pro aliquo alio; & tamen subjectum habet suppositionem simplicem, ergo suppositio simplex non est pro intentione animæ. Præterea vox non prædicatur de voce, nec intentio de intentione, quia tunc quælibet talis propositio, Homo est animal, *Socrates* est homo, esset simpliciter falsa.

Ad primum istorum dicendum, quod Opinio dicentium quod si in illa Homo est dignissima, *&c.* subjectum habet suppositionem *simplicem*, est falsa. Immo habet tantum suppositionem *personalem*, nec ratio eorum valet, sed est contra eos. Nam probant sic, quia si haberet suppositionem personalem quod tunc esset falsa, quia quælibet singularis est

est falsa. Sed illa ratio est contra ipsos; quia si Homo stet *simpliciter* in illa, sed non pro aliquo singulari, ergo pro aliquo alio, & per consequens illud esset dignissima creatura creaturarum; sed hoc est falsum, quia tunc esset nobilius omni homine, quod est manifeste contra eos; quia nunquam commune vel species est nobilius suo singulari, cum secundum eos inferius includat suum superius, secundum modum loquendi eorum, & plus: ergo illa forma communis cum sit pars istius hominis, non est nobilior illo homine; & ita si subjectum in illa Homo est dignissima, *&c.* supponeret pro aliquo alio ab homine singulari, illa esset simpliciter falsa. Ideo dicendum est quod si Homo supponat *personaliter*, est de virtute sermonis falsa, quia quælibet singularis est falsa; tamen secundum intentionem ponentium eam est vera, quia non intendunt quod homo est nobilior creatura universaliter, sed quod sit nobilior omni creatura alia quæ non est homo: & hoc universaliter verum est inter creaturas corporales, non autem in substantiis separatis verum est. Contingit enim frequenter quod propositiones authenticæ & magistrales sunt falsæ de virtute sermonis, & veræ in sensu in quo fiunt; hoc est, illæ propositiones quas intendebant per eas sunt veræ: & ita est de prædicta.

Ad secundum dicendum est, quod omnes tales, Color est primum objectum visus, Homo est primo risibilis, Ens est primo unum, Homo est primo animal rationale, Triangulus primo habet tres angulos, *&c.* Sonus est primum & adæquatum objectum auditus, & cæteræ tales multæ, sunt simpliciter falsæ de virtute sermonis; tamen illæ quas intendebat Philosophus per eas sunt veræ.

Unde sciendum quod sicut Philosophus & multi alii accipiunt sæpe concretum pro abstracto, & è converso: ita frequenter actum exercitum pro actu signato, & è converso. Est autem *actus exercitus* qui importatur per hoc verbum *est*, vel aliud hujusmodi, quod non tantum significat aliquid prædicari de aliquo, sed exercet prædicando unum de alio, sicut dicendo Homo est animal, Homo currit, Homo disputat, & ita de aliis. Actus autem signatus est ille qui per hoc verbum *prædicari*, importatur; vel per hoc verbum, *subjici*, vel *verificari*, vel *competere*, vel aliquid hujusmodi. Verbi gratia, *Animal* prædicatur de *homine*, Hic non prædicatur *animal* de *homine*, quia ibi *animal* subjicitur & non prædicatur, & ideo est actus *signatus*; & non est idem dicere, *Animal* prædicatur de *homine*, & Homo est animal, quia una est multiplex & alia non; sicut non est idem dicere, *genus* prædicatur de hoc communi *homo*, & hoc commune *homo* est genus, Nec est idem dicere, Genus prædicatur de specie, vel hæc vox *animal* prædicatur de hac voce *homo*, & Species est genus, vel hæc vox *homo* est hæc vox *animal*. Nam primæ duæ sunt veræ & secundæ duæ sunt falsæ. Et tamen hoc non obstante Philosophus accipit aliquando actum exercitum pro actu signato, & aliquando è converso; & ita faciunt multi

alii;

alii: & hoc facit multos incidere in errores; & ita est in proposito.

Nam illa propositio, Homo est primo risibilis, accipiendo *ly primo*, sicut accipit Philosophus primo posteriorum, est falsa; sicut illa, Homo est species: sed tamen actus signatus loco cujus ponitur est simpliciter verus, sicut illa est vera, De homine prædicatur primo hoc prædicatum *risibile*, & in illo actu signato tam *homo* quam *risibile* supponunt *simpliciter*, & pro intentione animæ; nam de hac intentione animæ *homo*, prædicatur *primo risibile*, non tamen pro se, sed pro singularibus; Et debet ille actus sic exerceri, Omnis homo est risibilis, & Nihil aliud ab homine est risibile. Ibi in actu signato *homo* supponit simpliciter & pro intentione animæ; sed in actu exercito correspondente, *ly homo* supponit personaliter & pro rebus singularibus, quia nulla res potest ridere nisi res singularis. Et ideo in actu signato bene ponitur hoc incomplexum *primo*, sed in actu exercito correspondente non debet poni *primo*; & hoc quia *ly primo*, dicit illud quod prædicatur de aliquo universaliter, & de nullo nisi de quo illud prædicatur: & tali actui signato debent correspondere duo actus exerciti, sicut est de illa, Sonus est primum & adæquatum objectum auditus; nam hæc falsa est de virtute sermonis, quia aut sonus ibi supponit pro re singulari, aut communi. Si pro re *singulari*, sic est falsa, quia quælibet singularis est falsa. Si pro re *communi*, tunc adhuc est falsa, quia secundum eos nulla res apprehenditur à sensu nisi singularis; & ideo illa est simpliciter falsa de virtute sermonis. Tamen forte secundum communiter loquentes & bene intelligentes, intelligitur per illam unus actus signatus verus qui est iste, De sono prædicatur primo esse apprehensibile à potentia auditiva; qui debet sic exerceri, Omnis sonus est apprehensibilis à potentia auditiva, & nihil aliud à sono est apprehensibile à potentia auditiva: ita quod in actu signato hoc commune sonus supponit *simpliciter* pro intentione animæ, sed in actu exercito supponit *personaliter* & pro singularibus, hoc est, pro suis suppositis sive significatis.

Exemplum pro prædictis est manifestum in Theologia. Nam hæc conceditur esse vera, Substantia intellectualis completa non dependens ad aliud suppositum est *primo* persona; & eadem ratione hæc conceditur, Homo est primo risibilis, quia eadem est ratio de una & de alia. Tunc quæro aut subjectum istius propositionis supponit *personaliter* & pro singularibus, & tunc est falsa, quia quælibet singularis est falsa, patet inductive: aut supponit *simpliciter* & pro forma communi, & tunc etiam est falsa, quia Nulla forma communis, nec *primo*, nec non *primo* est persona, quia omni communi etiam secundum eos repugnat ratio personæ. Idem est de istis, Singulare est primo unum numero, Individuum primo distinguitur à communi, & sic de multis talibus quæ sunt falsæ de virtute sermonis, & tamen actus signati correspondentes sunt veri. Ideo dicendum est sicut prius quod suppositio *simplex* est quando terminus supponit pro intentione animæ, quæ aliquando est communis

pluribus

pluribus per prædicationem, aliquando vero est propria uni. Et ratio hujus est, quia nihil est à parte rei quin sit simpliciter singulare. Unde error illorum qui credebant aliquid esse in re præter singulare, & quod Humanitas distincta à singularibus est aliquid in individuis, & de essentia eorum; induxit eos in illos errores, & multos alios logicales. Hoc tamen ad Logicum non pertinet determinare, sicut dicit Porphyrius in prologo. Sed Logicus habet tantum dicere quod suppositio *simplex* non est pro suo significato: sed quando est terminus communis supponens simpliciter, habet dicere quod suppositio simplex est pro aliquo communi suis significatis; utrum autem illud commune sit in re vel non, ad eum non pertinet.

Ad tertium dicendum est, quod vox prædicatur de voce, & similiter intentio de intentione, non tamen pro se, sed pro re. Et ideo per talem propositionem Homo est animal, quamvis vox prædicetur de voce, vel intentio de intentione; non denotatur quod una vox sit alia, vel quod una intentio sit alia; sed denotatur quod illud pro quo stat vel supponit subjectum, sit illud pro quo stat vel supponit prædicatum.

Si autem adhuc objiciatur contra prædicta, quia hæc est vera, Piper videtur hic & *Romæ*, & tamen nulla singularis est vera nisi secundum quod supponit simpliciter & non pro intentione animæ; ergo suppositio simplex non est pro intentione animæ. Dicendum est quod illa propositio, si sit de copulato extremo, est simpliciter falsa, quia quælibet singularis est falsa, etiam secundum quod habet suppositionem simplicem, quia nullus vult emere illud commune *Piper*, sive esset res extra animam sive in anima; sed quilibet intendit emere rem singularem quam non habet: Sed illa propositio est vera si sit copulativa, sicut illa, Piper venditur hic, & Piper venditur *Romæ*, quia ambæ partes sunt veræ pro singularibus; unde non plus hæc est vera, Piper videtur hic & *Romæ*, quàm illa, Piper singulare venditur hic & *Romæ*.

CAP. LXVII.

De suppositione materiali in speciali.

PRæmissa divisione suppositionis dicendum est de membris in speciali, primo de suppositione *materiali*. Circa quam sciendum est quod suppopositio *materialis* cuilibet quod potest esse pars propositionis competere potest, Omne enim tale potest esse extremum propositionis et pro voce vel pro scripto supponere. Et de nominibus quidem manifestum est, sicut patet in istis, *homo* est nomen, *homo* est numeri singularis. Hoc etiam idem patet de adverbiis, verbis, pronominibus, conjunctionibus, præpositionibus, et interjectionibus; sicut patet de istis, Bene est adverbium; *Legit* est indicativi modi, *Legens* est par-

participium; *Ille* est pronomen, *Si* est conjunctio, *Ex* est præpositio, *Heu* est interiectio. Similiter autem propositiones et orationes talem suppositionem habere possunt, quod patet in istis, *Homo est animal*, est propositio vera, *Hominem currere* est oratio vera, et sic de consimilibus. Et potest illa suppositio non tantum competere voci sed etiam scripto, et parti propositionis mentalis, sive sit propositio, sive pars propositionis; et breviter omni complexo et incomplexo competere potest.

Potest autem dividi Suppositio *materialis*, quia quædam est, quando vox vel scriptum supponit *pro se*, sicut in istis, *Homo* est nomen, *Hominis* est genitivi casus, *Homo est animal* est propositio vera, *Bene* est adverbium, et hujusmodi. Quandoque autem vox vel scriptum vel conceptus non supponit *pro se*, sed pro *voce* vel *scripto*, quam tamen *vocem* vel *scriptum* non significat. Sicut in illa propositione vocali, Animal prædicatur de homine, hæc vox *homine*, non supponit pro hac voce *homine*; sed ibi illud incomplexum *homine* supponit pro hac voce *homo*, quia de hac voce *homo*, prædicatur *ly animal*, sic dicendo, Homo est animal. Similiter in illa, Hominem currere est verum, illud subjectum *hominem currere*, non supponit pro se, sed supponit pro illa propositione Homo currit; quam tamen non significat. Similiter in talibus, *Homo* prædicatur de *asino* in obliquo, *ly homo* supponit pro obliquo tali, *hominis*, vel *hominum*, vel hujusmodi; quia in illa propositione, Asinus est hominis, non prædicatur hæc vox *homo*, sed hæc vox *Hominis*. Similiter hic, Qualitas prædicatur de subjecto in concreto, *ly qualitas* supponit pro concretis prædicabilibus de subjecto.

CAP. LXVIII.

Ostendit suppositionem materialem posse competere tam complexo, quam incomplexo.

SIcut autem cuilibet complexo, et incomplexo, potest competere suppositio *materialis*; ita cuilibet complexo significative, vel consignificativo, potest competere suppositio *simplex*. Nam quodlibet tale sive sit mentale, sive vocale, sive scriptum, potest supponere pro conceptu mentis, sicut patet inductive. Et sic quandoque suppositio materialis est pro illo quod supponit: quandoque non pro illo quod supponit, sed pro alio, quod tamen non significat. Ita terminus mentalis similiter quandoque supponit pro se, sicut in istis, Homo est species, Animal est genus, et sic de aliis: quandoque autem supponit pro illa intentione animæ, quam tamen non significat; sicut in tali propositione mentali, Hominem esse animal est propositio vera. Et sic potest dici de multis aliis.

CAP. LXIX.

De suppositione personali.

NUnc accedendum est ad suppositionem *personalem*. Circa quam sciendum est, quod categorema solum quod est extremum propositionis significative acceptum, supponit *personaliter*.

Per primam excluduntur omnia syncategoremata, sive sint nomina, sive conjunctiones, sive adverbia, sive quæcunque alia.

Per secundum excluditur omne verbum, quia nunquam verbum potest esse extremum propositionis quando accipitur significative. Et si dicatur quod sic dicendo, Legere est bonum, *ly legere* accipitur significative tantum, & supponit personaliter. Dicendum est, quod *ly legere*, ibi non est verbum, sed est nomen. Et ita est ex usu quod modus infinitivus non tantum est verbum sed nomen. Unde si *ly legere*, remaneret ibi verbum, & non plus esset nomen quam *ly legit*; hæc non magis esset vera, Legere est bonum, quam illa, Legit est bonum, sed unde est hoc? Dico quod est ex usu loquentium.

Per tertiam excluditur pars extremi quantumcunque sit nomen & categorema, sicut hic, Homo albus est animal, nec *ly homo* supponit, nec *ly albus* supponit, sed totum extremum: Et ideo quantumcunque partes extremorum se habeant aliquando secundum superius, & inferius, non oportet tamen consequentiam esse bonam inter illas propositiones; quia illa regula debet intelligi, quando illa totaliter extrema quæ supponunt in propositionibus ordinantur secundum superius, & inferius. Unde non sequitur, Tu es vadens ad forum, ergo Tu es existens in foro vel ad forum; & tamen *ly vadens*, & *ly existens*, ordinantur secundum superius, & inferius; sed extrema illa *vadens ad forum*, & *existens ad forum*, non sic ordinantur, ideo consequentia non valet: tamen aliquando consequentia valet, quia aliquando non possunt tales partes ordinari secundum superius, & inferius, nisi etiam tota extrema sic ordinentur, vel possint ordinari; sicut patet hic, *Homo albus*, *animal album*, *videns hominem*, & *videns animal*, & sic de multis. Et ideo frequenter est talis consequentia bona, sed non semper. Et ita pars extremi non supponit in tali propositione, tamen in alia propositione supponere potest.

Per quartam particulam excluduntur categoremata talia quando supponunt *simpliciter* vel *materialiter*; tunc enim quia non accipiuntur significative, ideo *personaliter* non supponunt, sicut hic, Homo est species, & in consimilibus.

CAP.

CAP. LXX.

De divisione suppositionis personalis in discretam, & communem, & de divisione suppositionis communis.

SUppositio autem *personalis* potest dividi, primo in suppositionem *discretam* & *communem*. Suppositio *discreta* est, in qua supponit nomen proprium alicujus, vel pronomen demonstrativum significative sumptum; & talis suppositio reddit propositionem singularem, sicut hic, *Socrates* est homo, Ille homo est homo, & sic de aliis. Et si dicatur quod hæc est vera, Hæc herba crescit in horto meo, & tamen subjectum non habet suppositionem discretam. Dicendum est quod illa propositio est falsa de virtute sermonis; sed per illam intelligitur talis propositio, Talis herba crescit in horto meo, ubi subjectum non supponit *discrete*. Unde advertendum est, quandoque aliqua propositio est falsa de virtute sermonis, sed tamen aliquem sensum verum habet: tunc in illa accepta in illo sensu debent subjectum & prædicatum habere eandem suppositionem, qualem habent in illa quæ est de virtute sermonis vera.

Suppositio personalis *communis* est, quando *terminus communis* supponit, sicut hic, *Homo currit*, *Omnis homo est animal*. Suppositio personalis communis dividitur in suppositionem *confusam*, & *determinatam*.

Suppositio *determinata* est, quando contingit descendere per aliquam disjunctivam ad singularia. Sicut bene sequitur, Homo currit, ergo ille homo currit, vel ille homo currit, & sic de singulis. Et ideo dicitur suppositio *determinata*, quia per talem propositionem denotatur, quod talis propositio sit vera pro aliqua singulari determinata, & quælibet singularis sufficit ad verificandum talem propositionem; sicut ad veritatem istius, Homo currit, requiritur quod aliqua certa singularis sit vera, & quælibet sufficit etiam posito quod quælibet alia esset falsa, frequenter tamen multæ vel omnes sunt veræ.

Est ergo certa regula, quod quando sub termino communi contingit descendere ad singularia per propositionem disjunctivam, & ex una singulari infertur talis propositio, tunc ille terminus habet suppositionem *personalem determinatam*: Et ideo in illa propositione, Homo est animal, utrumque extremum habet suppositionem determinatam; quia sequitur, homo est animal, ergo ille homo est animal, vel ille homo est animal, & sic de aliis. Etiam bene sequitur, Homo est animal, ergo homo est hoc animal, vel homo est hoc animal, & sic de singulis; ideo tam *ly homo*, quam *ly animal*, habent suppositionem determinatam.

Suppositio personalis *confusa* est suppositio personalis termini communis quæ non est determinata; & illa dividitur, quia quædam est sup-

suppositio *confusa tantum*, & quædam est *confusa & distributiva*.

Suppositio *confusa tantum* est, quando terminus communis supponit *personaliter*, & non contingit descendere ad singularia per disjunctivam nulla variatione facta a parte alterius extremi, sed per propositionem de disjuncto extremo. & contingit eam inferri ex quacunque singulari. Verbi gratia in illa, Omnis homo est animal, supponit *ly animal confuse tantum*, quia non contingit descendere sub animali ad sua singularia per disjunctivam; quia non sequitur, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, & sic de singulis; sed bene contingit descendere ad propositionem de disjuncto prædicato ex singularibus. Ut bene sequitur, Omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc animal, vel illud animal, & sic de aliis; quia consequens est una categorica composita ex illo subjecto, & hoc prædicato, *Hoc animal, vel hoc animal, & sic de singulis*: & manifestum est quod hoc prædicatum vere prædicatur de omni homine; ideo illa universalis est simpliciter vera. Similiter illa infertur ex quolibet supposito *animalis*. Nam bene sequitur, omnis homo est hoc animal, vel hoc animal, quocunque animali demonstrato, ergo omnis homo est animal.

Suppositio *confusa & distributiva*, est quando contingit *aliquo modo* descendere copulative si terminus communis habeat multa contenta, & ex nullo uno formaliter infertur: sicut in illa, Omnis homo est animal, subjectum supponit *confuse & distributive*, quia sequitur, Omnis homo est animal, ergo ille homo est animal, & ille homo est animal, & sic de aliis. Et dixi *aliquo modo*, quia non semper eodem modo contingit descendere copulative. Nam aliquando contingit descendere nulla variatione facta circa propositionem, nisi quod in prima subjicitur vel prædicatur terminus communis, & postea accipiuntur singularia, sicut patet in exemplo prædicto: Aliquando autem contingit descendere aliqua variatione facta, imo aliquo dempto quod accipiebatur in alia, quod nec est terminus communis nec contentum sub termino communi. v. g. sic dicendo, Omnis homo præter *Socratem* currit, bene contingit aliquo modo descendere ad singularia copulative, nam bene sequitur, Omnis homo præter *Socratem* currit, ergo *Plato* currit, & *Cicero* currit, & sic de singulis.

Sed in istis singularibus aliquid dimittitur quod accipiebatur in universali, quod non fuit terminus communis, nec signum distribuens ipsum, scilicet dictio exclusiva cum parte exclusa; & ideo non eodem modo contingit descendere sub illa, Omnis homo præter *Socratem* currit, & sub illa, Omnis homo currit. Unde prima vocatur suppositio *confusa & distributiva mobilis*, secunda vero suppositio *confusa & distributiva immobilis*.

CAP.

CAP. LXXI.

De regulis quibus ostenditur quando terminus habet unam suppositionem, & quando aliam.

Istis visis videndum est, quando est quod terminus habet unam suppositionem personalem, & quando aliam. Et primo videndum est de terminis non relativis. Secundo de terminis relativis, quia diversæ regulæ dantur de istis, & de illis.

Est ergo primo sciendum, quod quando in propositione categorica, nullum signum universale distribuens totum extremum propositionis additur termino communi, nec mediate, nec immediate (hoc est, nec à parte ejusdem extremi, nec ex parte extremi præcedentis) nec negatio præcedit, nec aliqua dictio includens æquivalenter negationem, semper talis terminus supponit determinate. Verbi gratia, in illa, Homo est animal, nullum signum universale additur, nec negatio, nec aliqua dictio æquivalenter negationem includens; ideo uterque terminus supponit determinate. Idem dicendum est de illa, Aliquis homo currit; quia signum particulare additum, vel non additum non variat suppositionem personalem, quamvis faciat frequenter terminum stare tantum personaliter. Similiter in illa, Animal est omnis homo, quamvis ponatur signum universale, non tamen præcedit hunc terminum *animal*, ideo *ly animal* supponit determinate. Similiter hic, Animal non est homo, quamvis negatio ponatur, quia tamen non præcedit *ly animal*, ideo *ly animal* stat determinate.

Sed in illa, Omnis homo est animal, *ly homo* non habet suppositionem determinatam, quia distribuitur signo universali: nec *ly animal* habet suppositionem determinatam, quia sequitur mediate signum universale. Sed in ista, Videns omnem hominem est animal, quia hoc signum *Omnem*, non distribuit totum subjectum, ideo non facit illum terminum *Animal* stare nisi determinate. Unde bene sequitur, Videns omnem hominem est animal, ergo videns omnem hominem est hoc animal, vel videns omnem hominem est illud animal, & sic de aliis. Sed in illa, Omne hominem videns est animal, quia signum præcedit hoc totum, *hominem videns*, ideo prædicatum non stat *determinate*, sed *confuse tantum*; sicut in ista, Quilibet hominis asinus est currens, prædicatum supponit *confuse tantum*. In illa vero, Asinus cujuslibet hominis est currens, prædicatum stat determinate. Similiter in illa, Homo non est animal, quamvis *ly homo* supponat determinate, non tamen *ly animal*, quia quando negatio determinans verbum præcedit, non stat determinate. Similiter in ista, *Socrates* differt ab homine, *ly homine* non supponit determinaté, quia hoc verbum, *differt*, includit negationem æquivalentem.

CAP. LXXII.

De dubiis quæ fieri possunt circa suppositiones.

Circa prædicta potest dubitari Primo qualiter supponit *ly homo*, in ista, *Socrates* fuit homo, posito quod *Socrates* non sit. Similiter qualiter supponunt termini in illis de præterito, & illis de futuro, & de possibili, & in aliis propositionibus de modo. Et est ratio dubitationis, quia dictum est prius quod terminus nunquam supponit pro aliquo, nisi de quo verificatur; sed *ly* homo, si *Socrates* non sit, non verificatur de *Socrate* quia tunc hæc est falsa, *Socrates* est homo, ergo non supponit pro *Socrate*, & per consequens non supponit determinate. Secundo est dubium de istis, Homo albus est homo, Cantans missam est homo, Creans est Deus, posito quod nullus sit albus, & nullus cantet missam, & quod Deus non creet, pro quibus subjecta supponunt; quia videtur quod pro nulla re significata, quia de nulla tali verificantur; nec pro se ipsis, quia tunc haberent suppositionem materialem, ergo non supponunt determinate pro aliquo.

Tertio, qualiter subjectum supponit in talibus, equus tibi promittitur, duodecim libræ tibi debentur. Et est ratio dubitationis, quia si terminus supponat pro contentis videntur esse falsæ, cum quælibet singularis sit falsa; & ita si terminus supponat determinate propositio est falsa. Similiter Quarta dubitatio est de talibus, Ille privatur visu, & de similibus. Quinta est qualem suppositionem habet prædicatum in illa, Genera & species sunt substantiæ. Sexta est de istis, Actio est res extra animam, Relatio est vera res, Creatio est idem realiter cum Deo, & de hujusmodi multis. Septima est de istis, Ille bis fuit albus, quia videtur quod *album* non supponat determinate. Similiter in illa, Tantum animal est homo, quomodo subjectum & prædicatum supponant. Item de talibus, Apostolus dicit hoc, Anglia pugnat, Ille bibit cyphum, prora est in mari, bonitas tua agit, clementia principis gubernat regnum, & hujusmodi.

Ad primum illorum dicendum est quod in omnibus talibus termini supponunt personaliter. Pro quo est notandum quod tunc terminus supponit personaliter, quando pro significatis suis quæ sunt, vel pro eis quæ fuerunt significata, vel erunt, vel possunt esse, supponit; & sic intelligendum est quod prius dictum est, quia dictum est prius quod uno modo *significare* sic accipitur. Hoc tamen intelligendum est, quod non respectu cujuslibet verbi, si aliqua talia significet, supponit pro illis quæ significat, stricte accipiendo *significare*, quia pro illis quæ fuerunt sua significata non potest supponere nisi respectu verbi de præterito. Et ideo quælibet talis propositio est distinguenda, eo quod talis terminus

potest

potest supponere pro iis quæ sunt vel quæ fuerunt. Sed pro iis quæ erunt non potest supponere nisi respectu verbi de futuro: & ideo illa propositio est distinguenda, eo quod talis terminus potest supponere pro iis quæ sunt vel quæ erunt. Similiter pro iis quæ possunt esse significata & non sunt, non potest supponere, nisi respectu verbi de possibili vel de contingenti; & ideo omnes tales sunt distinguendæ, Omnis homo fuit albus, Omne album erit homo, Omne album potest esse homo.

Intelligendum est tamen quod illa distinctio non cadit à parte prædicati sed tantum à parte subjecti. Unde illa non est distinguenda, Socrates fuit albus, Socrates potest esse albus, & hoc quia prædicatum appellat suam formam. Quod sic est intelligendum, non quod supponat pro se vel pro conceptu, sed quod per talem propositionem denotatur, quod propositio in qua illud prædicatum sub propria forma, hoc est, ipsum, & non aliud prædicetur de illo pro quo subjectum supponit, vel pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit, fuit vera, si talis propositio sit *de præterito*. Vel quod talis erit vera, si talis propositio sit *de futuro*; vel quod sit possibilis, si talis sit *de possibili*; vel per se, si talis propositio sit de *per se*; vel de impossibili, si *&c.* vel de necessario, si prædicta *&c.* & sic de aliis propositionibus modalibus. Unde ad veritatem istius, Album fuit nigrum, non requiritur quod hæc unquam fuit vera, Album est nigrum, sed requiritur quod hæc fuerit vera Hoc est nigrum, demonstrando aliquid pro quo subjectum supponit in illa, *album fuit nigrum*. Similiter ad veritatem istius, Verum erit impossibile, non requiritur quod hæc unquam sit vera, Verum est impossibile; sed requiritur quod hæc sit vel erit vera si formabitur, Hoc est impossibile, demonstrando aliquid pro quo supponit subjectum in illa, *verum erit impossibile*, similiter est in aliis. Sed de istis amplius dicetur in tractatu de *propositionibus* & consequentiis.

Ad primum igitur illorum dico, quod in illa, Socrates fuit homo, prædicatum supponit pro Socrate; & similiter est de omnibus aliis de *præterito* & *futuro* & *de modo*, quod termini supponentes *personaliter*, supponunt pro illis quæ sunt, vel pro illis quæ fuerunt, vel erunt, vel possunt esse supposita; & si non sit aliquod signum, nec negatio, nec aliquid tale impediens, supponit *determinate*. Sed nunc ad rationem in contrarium dicendum est, quod bene dictum est quod terminus nunquam supponit pro aliquo nisi de quo verificatur, non tamen fuit dictum quod nunquam supponit pro aliquo nisi de quo verificatur per verbum de præsenti; sed sufficit aliquando quod verificetur per verbum de præterito, quando supponit pro illo, respectu verbi de præterito; vel per verbum de futuro, quando supponit respectu verbi de futuro, & sic de aliis. Sicut patet in illa, Album fuit homo, supposito quod nullus homo modo sit albus, sed quod Socrates fuerit albus, tunc *album* supponit pro Socrate; & sic accipitur pro iis quæ fuerunt: & ideo

ideo album verificatur de Socrate, non per verbum de præsenti, sed per verbum de præterito; nam hæc est vera Socrates fuit albus.

Sed adhuc restat dubitatio pro quo prædicatum supponit hic, Socrates fuit albus; si pro iis quæ sunt, est falsa. Dicendum est quod prædicatum supponit pro iis quæ fuerunt, sive eadem quæ fuerunt sint, sive non; & ideo in illo casu capit instantiam illa regula quam dixi alias, scilicet quod terminus semper supponit pro iis quæ sunt ubicunque ponatur, vel potest pro his supponere: nam istam regulam intellexi de termino à parte subjecti, sed quando ponitur à parte prædicati non est vera universaliter. Unde posito quod nullus homo modo sit albus, sed quod fuerunt homines albi ante; tunc in illa, Homo fuit albus, prædicatum non potest supponere pro iis quæ sunt, sed tantum pro iis quæ fuerunt. Unde generaliter prædicatum in illa de præterito non supponit pro aliquo, quam pro illo quod fuit; & in illa de futuro pro illo quod erit; & in illa de possibili pro illo quod potest esse. Cum hoc tamen requiritur quod ipsummet prædicatum prædicetur de illo pro quo subjectum supponit modo prædicto.

Ad secundum dubium dicendum est, quod de virtute sermonis concedendum est, si Nullus homo est albus, si Nullus cantet missam, & si Deus non creat, quod in prædictis propositionibus subjecta pro nullo supponunt; & tamen summuntur significative, quia *sumi significative* vel *supponere personaliter* potest dupliciter contingere: vel quia pro aliquo significato *terminus supponit*: vel quia *denotatur supponere* pro aliquo supposito; nam semper in propositionibus affirmativis denotatur terminus supponere pro aliquo, & ideo si pro nullo supponit, est propositio falsa. In propositionibus autem negativis non denotatur terminus supponere pro aliquo, à quo vere negatur prædicatum; & ideo talis negativa habet duas causas veritatis, sicut ista Homo albus non est, habet duas causas veritatis; scilicet vel quia homo non est, & ideo non est albus: vel quia homo est, & tamen non est albus. In ista autem propositione, Homo albus est homo, si nullus homo sit albus subjectum sumitur *significative* & *personaliter*, non quia supponit pro aliquo, sed quia denotatur supponere pro aliquo; ideo est propositio simpliciter falsa, & ideo si aliquid prius dictum videatur isti repugnare, intelligendum est in propositione affirmativa & vera, quia semper in propositione affirmativa & vera, si terminus stat *personaliter*, supponit pro aliquo significato secundum modum primo expositum. Et si dicatur, illa non stant simul, *supponit*, & *pro nullo supponit*, quia sequitur *Supponit*, ergo pro aliquo supponit. Dicendum est quod non sequitur; sed sequitur *Supponit*; ergo pro aliquo *supponit*, vel denotatur pro aliquo supponere.

Ad tertium dicendum est quod tales propositiones, Equus tibi promittitur, & similes, de virtute sermonis sunt falsæ, quia quælibet singularis est falsa, patet inductive; tamen si termini tales ponuntur à parte

parte prædicati possunt aliquo modo concedi: & tunc oportet dicere quod termini sequentes talia verba virtute eorum verborum habent suppositionem *confusam tantum*; & ideo non contingit descendere ad singularia disjunctive, sed tantum per disjunctum prædicatum connumerando non tantum præsentia sed etiam futura. Unde non sequitur Promitto tibi equum, ergo promitto tibi hunc equum, vel promitto tibi istum equum, & sic de singulis; sed bene sequitur promitto tibi equum, ergo promitto tibi hunc equum, vel istum, vel illum, & sic de aliis connumerando omnes equos tam præsentes quam futuros. Et hoc quia omnia talia verba æquivalenter includunt verba de futuro; unde illa, Promitto tibi equum, valet illam, Tu habebis equum de dono meo, & ita in illa, Promitto tibi equum, *ly equum* supponere potest pro futuris, sicut in illa, Tu habebis equum.

Sed nunquid in illa, Promitto tibi equum, *ly equum* supponit *confuse* tantum? Dicendum quod stricte loquendo de virtute sermonis *ly equum* non supponit *confuse tantum*, quia non supponit cum sit pars extremi: & prædicta regula *de suppositione* data est de iis, quæ stricte loquendo supponunt, quæ sunt extrema propositionum & non tantum partes extremorum; tamen extendendo nomen, potest dici quod *ly equum* supponit *confuse tantum*, & hoc quia sequitur tale verbum; & ita est universaliter quod terminus communis sequens verbum tale, licet sit pars extremi tantum, supponit *confuse tantum*, & non determinate, personaliter tamen.

Unde sciendum quod quandocunque in aliqua propositione tali de præterito, vel futuro, vel de præsenti, ponitur verbum virtute cujus denotatur quod aliqua propositio erit vera vel debet esse vera, in qua ponitur à parte prædicati terminus communis; & non denotatur de quacunque propositione, in qua à parte prædicati ponitur singulare contentum sub illo communi, quod erit vera: tunc ille terminus communis (illo modo accipiendo *supponere* quo pars extremi potest supponere) non supponit determinate, hoc est, non contingit descendere ad singularia per disjunctivam; sed tantum per propositionem de disjuncto extremo, vel de parte extremi disjuncta. Nam per illam, Ego promitto tibi equum, virtute istius verbi *promitto*, denotatur quod erit vera, vel quod debet esse vera aliquando, Ego do tibi equum, vel consimilis; & non denotatur quod aliqua talis, Do tibi equum illum, quocunque demonstrato, erit vel debet esse vera: & ideo non sequitur eo modo Promitto tibi equum, ergo promitto tibi illum equum, vel promitto tibi illum equum. Et consimiliter est de talibus Ego debeo tibi. 20. libras, Ille tenetur solvere in. 20. marchis! Et sic igitur patet quod illa potest concedi, Ego promitto tibi equum; & tamen illa de virtute sermonis nullo modo debet concedi, Equus tibi promittitur.

Cujus ratio est, quia in illa, Equus tibi promittitur, *ly equus* est subjectum, & non est pars subjecti; & ideo oportet quod supponat *determinate*,

minate, cum neque signum, nec negatio, nec aliquid includens tale præcedat; & ideo oportet quod contingat descendere ad singularia disjunctive: sed in illa, Promitto tibi equum, *ly equum* non est extremum sed est pars extremi, quia illud totum est prædicatum *promittens tibi equum*, quia illæ equivalent, Promitto tibi equum, Ego sum promittens tibi equum, & ita *ly equum* est pars extremi; & ideo sicut non oportet quod supponat proprie loquendo, ita non oportet quod supponat determinate; & per consequens non oportet quod descendatur ad singularia per disjunctivam.

Sed nunquid contingit descendere sub parte extremi? Dicendum est quod quandoque contingit descendere, sicut bene sequitur, Ille dat *Socrati* equum, ergo dat *Socrati* illum equum, vel illum, & sic de singulis; quandoque autem non contingit descendere propter aliquam rationem specialem qualis data est in *ly promitto*; & ita quamvis illa conceditur, Ego promitto tibi equum, alia tamen de virtute sermonis non est concedenda, Equus tibi promittitur; tamen illa conceditur quia communiter accipitur pro illa, Aliquis promittit tibi equum. Sed quare consequentia non valet, Aliquis promittit tibi equum, ergo equus tibi promittitur, dicetur in tractatu de *propositione*.

Ad Quartum dicendum est quod in talibus, Ille privatur visu, *ly visu* quod est pars extremi non proprie supponit, verumtamen illo modo quo pars extremi potest supponere supponit. Supponit enim *confuse & distributive* aliquo modo, & aliquo modo *determinate*, scilicet pro illis quæ aliquando fuerunt, quia æquivalet isti, Ille nullum visum habet & aptus natus est habere visum, ubi *visum* in negativa *confuse & distributive* confunditur: & tamen non in qualibet propositione exponente illam, supponit *confuse & distributive*, quia non in affirmativa scilicet in illa, Ille aptus natus est habere visum; sed in illa aliquo modo supponit determinate; scilicet pro illis quæ aliquando fuerunt possibilia; non tamen pro omnibus illis, sed pro illis quæ poterunt infuisse.

Ad Quintum dicendum est quod de virtute sermonis hæc est falsa, Genera & Species sunt substantiæ, & *tunc ly substantia*, supponit *personaliter & determinate*, quia hoc nomen, *substantia*, non imponitur ad significandum intentiones animæ, sed veras substantias: & ideo falsa est opinio quæ ponit quod prædicatum potest habere suppositionem *simplicem* & supponere pro speciebus; licet ista posset concedi, Genera & Species sunt secundæ substantiæ! Si tamen aliquando inveniatur in aliquo Authore quod Genera & Species sunt substantiæ, debet auctoritas exponi, quod per actum exercitum intelligitur actus significatus. Ut per illam, Genera & Species sunt substantiæ, intelligatur illa, De generibus & speciebus prædicatur substantia, quæ debet sic exerceri, Homo est substantia, Animal est substantia. Vel debet auctoritas exponi, quod *ly substantia* est æquivocum. Aliquando enim

enim significat veras res quæ sunt distinctæ realiter ab omni accidente reali, & ab omni intentione; & tunc accipitur substantia proprie. Aliquando significat ipsas intentiones importantes substantias *primo modo* dictas, & tunc sub tali intellectu conceditur ista, Genera & Species sunt substantiæ, accipiendo prædicatum *personaliter*; sed tunc non accipitur proprie, sed improprie & transsumptive.

Ad Sextum dicendum est, quod diversi diversimode utuntur talibus abstractis. Nam aliquando utuntur eis pro *rebus*: aliquando utuntur eis pro *nominibus*. Si primo modo, debet dici quod supponunt pro illis pro quibus supponunt sua concreta, secundum opinionem *Aristot.* & tunc illæ equivalent, Ignis est calefactivus, & Ignis est calefactio. Similiter, Homo est pater, & Homo est paternitas; imo proprie loquendo talia concreta & abstracta, si abstracta imponantur ad significandum præcise res, sunt nomina synonyma, secundum intentionem *Airistot.* & multorum philosophorum. Et quod hoc non sit ita mirabile potest suaderi. Nam accipiendo istam propositionem Creatio est vera res, quæro, Aut *creatio* supponit pro aliquo, aut pro nullo: Si pro nullo, erit propositio falsa. Si autem supponat pro aliquo; Aut pro re extra, aut pro re in anima, aut pro uno aggregato. Si pro re extra, quæro pro qua? Et non potest dari nisi Deus, ergo *creatio* supponit pro Deo sicut *ly creans*; & eadem facilitate poterit hoc dici de omni alio. Si supponat pro aliquo in anima, sicut secundum aliquos supponit pro relatione rationis; hoc est impossibile, quia tunc hæc esset falsa, Creatio est vera res; & similiter tunc nunquam esset creatio nisi in anima, nec Deus esset creans, nisi per actum animæ formantis talem respectum rationis.

Similiter eadem ratione de qualitate potest dici, quod *calefactio* supponit pro tali ente sive relatione rationis, nec potest esse aliqua ratio ad probandum talem relationem realem in agente creato, magis quam in increato; & ideo secundum intentionem Philosophi, Nulla res est quæ poterit significari per tale concretum, vel connotari; quin eodem modo significatur, vel connotatur per abstractum. Et ideo apud eum, Si utrumque imponitur ad significandum *rem*, erunt nomina synonyma: nec valet dicere quod modus significandi impedit synonymitatem; quia diversitas modi significandi non impedit synonymitatem, nisi quando propter diversum modum significandi aliquid significatur vel connotatur per unum, quod non connotatur per reliquum eodem modo. Sicut patet in istis, *homo*, *hominis*, *homines*; similiter, *homo*, *visibilis*; similiter, *intellectus*, & *voluntas*, & *anima*; similiter, *creans*, *gubernans*, *dominans*, *beatificans*; & sic de omnibus talibus quæ verificantur de eodem, & tamen non sunt synonyma.

Si enim solum diversitas significandi variaret synonymitatem, æque faciliter dicerem quod *ly tunica*, & *ly vestis* non sunt synonyma, quia *ly tunica* terminatur in *A*, & non *ly vestis*, & sic de aliis. Et ita talis

diversitas, nec quantum ad terminationem, nec quantum ad accidentia, cujusmodi sunt genus, & hujusmodi, nec quantum ad alia, cujusmodi sunt adjectivum & substantivum, & hujusmodi, evacuat synonymitatem. Tamen quando est varius modus significandi proprie loquendo, tunc non est synonymitas; sed hoc non erit in proposito; sicut manifeste patet quod eundem modum significandi omnino possunt habere concretum & abstractum, quando non sunt talia concreta & abstracta cujusmodi sunt illa de *primo modo*, sicut dictum est in principio istius tractatus: & ideo talia abstracta quando accipiuntur significative pro rebus sunt nomina synonyma cum concretis, secundum intentionem *Aristot.* sed secundum Theologos aliter oportet dicere de aliquibus, quamvis non de omnibus.

Alii autem utuntur talibus abstractis ut significent illamet concreta, sicut faciunt *privatio*, *negatio*, *contradictio*, & hujusmodi; & sic in illa Homo est relatio, *ly relatio* supponit significative, & pro nominibus relativis. Similiter similitudo aliquando supponit pro nomine relativo, puta pro hoc nomine *simile*: similiter creatio pro hoc nomine *creans*, & quantitas pro hoc nomine *quantum*, & sic de multis talibus abstractis quæ non habent concreta sibi correspondentia, quæ supponunt pro rebus distinctis ab illis rebus quæ significantur per abstracta, secundum intentionem *Aristot.* Et ideo de omnibus talibus abstractis eodem modo conceditur prædicari hoc prædicatũ *res extra animam*, sicut debet de eis concedi suum concretum, & illud idem pro quo suum concretum supponit; quia, sicut frequenter est dictum, si talia abstracta sint præcise nomina primæ intentionis, erunt nomina synonyma cum suis concretis secundum opinionem *Aristot.* ut mihi videtur: & illa est causa quare pauca abstracta talia inveniuntur ab *Aristot.*, quia omnia talia, *Homo*, *humanitas*, *equus*, *equinitas*, & sic de talibus, *ternarius*, *ternitas*, *duo*, *dualitas*, & hujusmodi quæ sunt nomina primæ intentionis, synonyma reputavit; sed secundum usum loquentium abstracta sunt nomina secundæ intentionis, vel secundæ impositionis, & tunc non sunt nomina synonyma. Alii autem dicunt quod omnia talia nomina abstracta significant res distinctas, vel relationes rationis, & pro illis supponunt.

Ad Septimum dubium dicendum est, quod in illa, *Socrates* bis fuit albus, ponitur una dictio æquivalenter includens negationem, scilicet hæc dictio *bis*; unde virtute istius dictionis *bis*, illa, *Socrates* fuit bis albus, habet unam negativam exponentem quæ æquivalet isti, *Socrates* primo fuit albus, & aliquo tempore post non erat albus, & postea fuit albus; & propter istam negativam æquivalenter inclusam non stat mere determinate, ut contingat descendere per disjunctivam ad pronomina vel nomina propria exprimentia illa pro quibus prædicatum supponit: & consimiliter est de istis, *Socrates* incipit esse albus, Homo desinit esse Grammaticus, & universaliter de talibus habentibus negativam exponentem. Per idem ad aliud, quod illa Tantum animal est homo,

homo, habet dictionem exclusivam, propter quam habet unam negativam exponentem, & ideo nec subjectum, nec prædicatum supponit determinate.

CAP. LXXIII.

De suppositione confusa tantum *& regulis ejus.*

Viso quid est suppositio *determinata*, videndum est de suppositione *confusa tantum*. Circa quam diversæ regulæ dantur.

Una est. Quando terminus communis sequitur signum universale affirmativum mediate, tunc stat *confuse tantum*, hoc est, semper in universali affirmativa prædicatum stat *confuse tantum*, sicut in illa, Omnis homo est animal; Omnis homo est albus, & sic de aliis; sed quantumcunque signum universale ponitur à parte subjecti, si tamen propositio non sit universalis affirmativa, nec signum universale distribuit totum subjectum, *prædicatum* non supponit *confuse tantum*. Verbi gratia, in illa Videns omnem hominem est animal, *ly animal* stat determinate, quia signum universale non distribuit totum subjectum, nec reddit ipsam propositionem universalem; ideo prædicatum non stat *confuse tantum*. Similiter est de ista, Creator omnium creabilium est ens, Quod *ly ens* stat *determinate*, & non *confuse tantum*.

Alia regula datur, Quando signum universale, vel includens æquivalenter signum universale præcedit terminum à parte ejusdem extremi, ita tamen quod non determinat totum præcedens copulam, facit illud quod sequitur à parte ejusdem, stare *confuse tantum*. Illo modo loquendo quoque pars extremi potest supponere, ita quod tunc non contingit descendere per disjunctivam; sicut patet hic, Omni tempore aliquid fuit creabile. Similiter hic, Omni tempore post *Adam* aliquis fuit homo, hic *ly homo* supponit *confuse tantum*; quia si supponeret determinate, vel confuse & distributive, esset falsa; quia quælibet singularis est falsa, sicut patet inductive. Similiter idem patet hic, Usque ad finem mundi aliquod animal erit, vel aliquis asinus erit: similiter idem posset dici hic, Usque ad finem mundi homo erit: & hæc, Tota die fuit aliquis homo hic intus; posito quod diversi homines diversis horis fuerunt hic intus. Similiter in talibus, Semper fuit homo, Semper est homo, & sic de multis talibus. Sed utrum illud sit tenendum de virtute sermonis vel non, non curo; tamen secundum usum loquentium, propter quem multum valet talia scire, oportet sic dicere.

Dixi autem, *quando talis dictio syncategorematica non determinat totum extremum*; quia si determinaret totum extremum quod ponitur ab una parte verbi, tunc non esset verum, sicut patet in illa, Omnis asinus hominis currit, *ly omnis* determinat hoc totum, *asinus hominis*,

&

& non distribuit tantum *ly asinus*, nec tantum *ly hominis*, sed hoc totum, *asinus hominis*. Unde isti termini, *asinus hominis* sunt ita distribuibiles unica distributione, sicut isti termini, *homo albus*, *animal album*, & sic de aliis; sed ita non est in istis, Tota die fuit homo hic intus, Omni tempore post *Adam* aliquis fuit homo: nam nec hoc totum, *omni tempore post Adam*, nec illud totum, *tota die aliquis homo*, potest esse subjectum respectu cujuscunque verbi, sicut hoc totum, *asinus hominis*, potest esse subjectum respectu cujuslibet verbi: sive autem hoc sit proprie dictum sive non, non curo.

Hic tamen sciendum est, quod quando à parte ejusdem extremi signum tale affirmativum præcedit mediate terminum communem, non contingit descendere ad contenta sub illo termino communi copulative, nec disjunctive, plusquam si ille terminus communis esset extremum propositionis & supponeret *confuse tantum*. Et hoc est intelligendum quando termini immediate sequentes non sunt ejusdem casus, vel quando non se habent sicut substantivum & adjectivum; quia si sic se haberent, ad neutrius contenta omnia contingerent descendere. Sicut quando sic dicitur, Omnis homo albus est animal album, ad neutrius omnia contenta contingit descendere copulative, sicut est in primo casu; quia in illo casu contingit descendere ad omnia contenta termini immediate sequentis signum, & non ad omnia contenta alterius; neutrum tamen proprie supponit, sed compositum ex illis duobus; patet in illa, Cujuslibet hominis asinus currit, & in illa, Omnem hominem videns est animal.

Tertia regula potest dari, quod semper *subjectum exclusivæ affirmativæ supponit confuse tantum*; sicut in illa, Tantum animal est homo, *ly animal* supponit *confuse tantum*, sicut in universali affirmativa convertibili cum illa exclusiva.

CAP. LXXIV.

De suppositione confusa & distributiva, & regulis ejus.

CIrca suppositionem *confusam* & *distributivam* dantur regulæ diversæ, & primo de suppositione confusa & distributiva *mobili*, quarum Prima est, Quod in omni propositione universali affirmativa & negativa, quæ non est exclusiva, nec exceptiva, stat *subjectum confuse & distributive mobiliter*. Sicut patet in istis, Omnis homo currit, Nullus homo currit.

Secunda est, quod in omni tali universali negativa prædicatum, si sit distribuibile non impeditum, stat confuse & distributive.

Tertia est, quod quando negatio determinans compositionem principalem præcedit, prædicatum stat confuse & distributive. Sicut in illa,

Homo

Homo non est animal, *ly animal* stat confuse & distributive, & *ly homo* stat determinate.

Quarta regula est, Illud quod sequitur immediate hoc verbum *differt*, vel hoc verbum *distinguitur*, vel participia eis correspondentia, vel hoc nomen *aliud*, vel ei æquivalens, stat confuse & distributive. Sicut bene sequitur, *Socrates* distinguitur ab homine, ergo *Socrates* distinguitur ab hoc homine, quocunque homine demonstrato. Similiter in illa, *Socrates* differt ab homine, vel *Socrates* est differens ab homine, vel *Socrates* est alius ab homine.

Veruntamen sciendum est quod prædictæ regulæ veræ sunt, quando sine negatione, vel tali verbo, vel nomine dempto prædictus terminus non staret confuse & distributive; quia si aliquo prædictorum dempto terminus staret *confuse* & *distributive*, tunc per adventum talis dictionis idem terminus staret *determinate*: sicut patet in istis, *Socrates* est omnis homo, hic prædicatum *homo* stat confuse & distributive, ideo si præcedat negatio stabit determinate: sicut patet sic dicendo, *Socrates* non est omnis homo; nam sequitur *Socrates* non est ille homo, quocunque homine demonstrata, ergo *Socrates* non est omnis homo.

Et ideo ista regula vera est, quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitat mobilitatum, hoc est, quicquid additum termino stanti *immobiliter* facit illum stare *mobiliter*; idem additum termino stanti *primo mobiliter* facit illum stare *immobiliter*, postquam sibi additur. Sicut in illa propositione, *Socrates* est homo, *ly homo* stat *immobiliter*; & si addatur negatio dicendo *Socrates* non est homo, negatio facit *ly homo* stare *mobiliter*: & si primo terminus stet *mobiliter* sine negatione, postquam illi addetur negatio stabit *immobiliter*. Sicut in ista, *Socrates* non est omnis homo, *ly homo* stat *mobiliter*; ideo in illa, *Socrates* non est omnis homo, stat *ly homo immobiliter*. Et eodem modo dicendum est de istis, *Socrates* differt ab omni homine, *Socrates* est alius ab omni homine.

Est igitur universaliter dicendum quod Quicquid facit terminum stare *confuse & distributive*, est signum universale, vel negatio, vel aliquid æquivalens negationi; non tamen semper quando aliquid includit negationem facit terminum sequentem stare mobiliter. Sicut patet de dictione exclusiva in propositione affirmativa; quia subjectum illius supponit *confuse tantum*, & prædicatum *confuse & distributive*.

Circa suppositionem confusam & distributivam *immobilem* est sciendum, quod semper subjectum talem suppositionem habet in propositione exceptiva. Sicut patet in ista, Omnis homo præter *Socratem* currit, nam *ly homo* supponit *confuse & distributive*; non tamen *mobiliter*, quia non contingit descendere nulla variatione facta per propositionem singularem loco termini communis & signi: nam non sequitur, Omnis homo præter *Socratem* currit, ergo ille homo præter *Socratem* currit; quia consequens est improprium, sicut post patebit. Hic tamen

sciendum

sciendum quod aliquo modo contingit descendere ad omnia singularia; non tamen eodem modo, sed ad unam negative, & ad omnes alias affirmative. Nam bene sequitur Omnis homo præter *Socratem* currit, ergo *Socrates* non currit; & de omnibus aliis sequitur affirmative, ergo ille homo currit, & ille homo currit, & sic de singuli excepto solo *Socrate*; & hoc facit dictio exceptia addita.

CAP. LXXV.

Qualiter supponit prædicatum in propositionibus de incipit *&* desinit.

POtest autem dubitari de talibus de quibus tractatum est, *Socrates* desinit esse albus, *Socrates* bis fuit *Romæ*, *Socrates* incipit esse Grammaticus, & hujusmodi, quomodo prædicata in eis supponunt.

Quod enim non supponunt *determinate* patet, quia non contingit descendere per disjunctivam. Non enim sequitur, *Socrates* incipit esse Grammaticus, ergo *Socrates* incipit esse hoc, vel incipit esse illud, demonstrando omnia pro quibus prædicatum supponit; quia antecedens potest esse verum qualibet parte consequentis existente falsa; ergo non supponit determinate: Nec supponit confuse & distributive, quia non sequitur, *Socrates* incipit esse Grammaticus, ergo *Socrates* incipit esse ille Grammaticus, demonstrando *Platonem*; & ita non supponit confuse & distributive: nec supponit confuse tantum, quia non contingit descendere ad singularia per propositionem *de disjuncto prædicato*. Non enim sequitur, *Socrates* incipit esse Grammaticus, ergo *Socrates* incipit esse ille, vel ille Grammaticus, & sic de singulis Grammaticis; quia antecedens potest esse verum sine consequente.

Potest dici quod terminus prædicatus in talibus propositionibus, vel etiam illud quod sequitur verbum adjectivum vel substantivum, non habet suppositionem nec determinatam, nec confusam & distributivam; sed unam aliam pro qua tamen nomen non habemus. Unde illa suppositio convenit cum *confusa tantum*; quia sicut, quando terminus supponit *confuse tantum*, à quolibet pronomine demonstrante aliquod singulare contentum sub subjecto, ad terminum communem contingit ascendere, sic contingit in propositio. Sicut sequitur, Omnis homo est hoc animal, demonstrando quodcunque animal, ergo omnis homo est animal. Ita sequitur, *Socrates* incipit esse Grammaticus, demonstrando quodcunque Grammaticum, ergo *Socrates* incipit esse Grammaticus. Differt autem à suppositione *confusa tantum*, quia non contingit descendere ad disjunctum ex nominibus propriis tantum illorum pro quibus terminus communis supponit. Non enim sequitur *Socrates* incipit esse

Gram-

Grammaticus, ergo *Socrates* incipit esse ille, vel ille, demonstrando omnes Grammaticos. Differt autem prædicta suppositio à suppositione determinata, quia non contingit descendere per disjunctivam.

Ratio autem quare talis terminus non habet aliquam prædictarum suppositionum est ista; quia semper illa propositio æquivalet uni copulativæ ex duabus vel pluribus propositionibus, quarum una est negativa & alia est affirmativa de eodem subjecto, in quibus idem terminus habet diversas suppositiones; & ideo nullam illarum habet in illa una propositione, cujus exponentes sunt illæ partes. Verbi gratia illa, *Socrates incipit esse albus*, æquivalet isti copulativæ, *Socrates* nunc primo est albus, & ante non erat albus: nunc autem in illa, *Socrates* est albus, *ly albus* supponit *determinate*; & in ista, *Socrates* non fuit albus, *ly albus* supponit *confuse & distributive* propter negationem præcedentem.

Et si dicatur quod in illa, Tantum animal est homo, secundum illam rationem subjectum non habet suppositionem *confusam tantum*, eo quod illa æquivalet uni copulativæ, cujus una pars est affirmativa & alia negativa, in quibus subjectum habet diversam & non eandem suppositionem. Dicendum est, quod in illa exclusiva affirmativa, subjectum habet suppositionem *confusam tantum*, quia quamvis suæ exponentes habeant subjecta quæ habent diversas suppositiones; quia tamen illa subjecta non sunt illud idem subjectum quod est subjectum exclusivæ (quia aliud est subjectum negativæ exponentis & affirmativæ;) ideo poterit subjectum exclusivæ habere aliquam suppositionem illarum trium. Sed in talibus propositionibus, *Socrates* incipit esse Grammaticus, *Socrates* desinit esse albus, *Socrates* bis fuit niger, idem est subjectum exponentium & propositionis expositæ.

CAP. LXXVI.

De suppositione terminorum relativorum.

Istis visis de suppositione terminorum absolutorum, videndum est de suppositione relativorum; non accipiendo *relativum* illo modo quo Logicus accipit, sed quo Grammaticus accipit, secundum quod dicimus quod relativum *est rei ante latæ recordativum*.

Est autem primo sciendum quod relativum, secundum quod Grammatici utuntur relativo, quoddam vocatur relativum *substantiæ*, & quoddam *accidentis*. Relativum *substantiæ* vocatur, *is*, *ille*, *idem*. Relativum *accidentis* vocatur illud quod imponitur aliquo modo, vel derivatur à prædicabilibus accidentalibus, sicut, *tantus*, *talis*, *tot*, & *hujusmodi*. Relativorum substantiæ quædam sunt *identitatis*, quædam *diversitatis*. Relativorum *identitatis* quædam sunt *reciproca*, quædam sunt *non reciproca*. *Non reciproca* sunt sicut, *ille*, *idem*, & sic de aliis.

Et de istis datur talis regula, quod semper supponunt pro illo pro quo supponunt sua antecedentia, ita quod supponunt pro illo eodem pro quo verificatur propositio antecedentis, si verificatur. Sicut patet hic, *Socrates* currit & ille disputat, ad hoc quod illa copulativa sit vera, requiritur quod secunda pars verificetur pro eodem pro quo prima pars verificatur. Similiter hic, Homo est species & ille prædicatur de pluribus. Unde sciendum quod tale relativum nunquam debet poni in eadem categorica cum suo antecedente, sic dicendo, *Socrates* est ille; quia hic *ly ille*, est pronomen demonstrativum, & non relativum. Similiter sciendum quod nunquam, dum antecedens relativi est terminus communis supponens *personaliter*, est licitum ponere antecedens loco relativi ad habendum propositionem convertibilem & æquivalentem; sicut illæ non æquivalent, Homo currit & ille disputat, & Homo currit & homo disputat.

In aliis autem casibus hoc contingit; nam illæ æquivalent, *Socrates* currit & ille disputat, & *Socrates* currit, & *Socrates* disputat. Similiter sciendum, quod negatio nunquam facit relativum stare confuse & distributive, sed semper supponit pro illo præcise pro quo verificatur suum antecedens vel denotatur verificari: ut hæc est vera Aliquis homo est *Plato*, & *Socrates* non est ille; & non sequitur ergo *Socrates* non est homo, sed sufficit quod hæc sit vera, Ergo *Socrates* non est *Plato*. Et ita de virtute sermonis istæ sunt simul, Aliquis homo currit, & *Socrates* non est ille, & aliquis homo currit, & *Socrates* est ille; quia si *Socrates* & *Plato* currant, utraque illarum copulativarum est vera.

Circa relativa identitatis *reciproca* est sciendum, quod differunt in hoc ab aliis, quia possunt poni in eadem categorica cum suo antecedente, & in alia; sicut patet de istis, *se*, *suum* vel *suus*. Nam bene dicitur, *Socrates* videt se, & videt suum asinum. Similiter bene dicitur *Socrates* disputat, & videt se. Et similiter bene dicitur *Socrates* currit, & suus asinus ambulat. Et est sciendum, quod aliquando relativum est pars, aliquando est extremum, ita scilicet quod immediate sequitur vel præcedit verbum; & tunc pro illo supponit pro quo supponit suum antecedens. Sicut in istis, *Socrates* videt se, Omnis homo videt se. Sed quando est pars extremi, tunc non supponit pro illo pro quo suum antecedens supponit; sed supponit pro aliquo quod importatur per illud cui additur: sicut patet hic, *Socrates* disputat, & suus asinus currit, in qua *ly suus* non supponit pro *Socrate*, sed supponit pro asino *Socratis*, & non pro alio asino.

Est etiam sciendum, quod semper tale relativum habet talem suppositionem, & supponit pro eis, pro quibus supponit suum antecedens; id est, si suum subjectum supponit *confuse & distributive*, vel *determinate*, habet consimilem suppositionem, & hoc sigillatim scilicet reddendo singula singulis; & ideo non contingit descendere nec copulative, nec disjunctive, nec aliquo modo nisi respectu alicujus contenti

sub

sub antecedente. Verbi gratia in ista Omnis homo videt se, hic *ly se* supponit pro omni homine *confuse & distributive*, & *mobiliter*, & *sigillatim*; quia non contingit descendere non variando aliud extremum. Sicut non sequitur Omnis homo videt se, ergo Omnis homo videt *Socratem*; sed sic descendendo sequitur, Omnis homo videt se, ergo *Socrates* videt *Socratem*, & sic de aliis. Similiter in illa, Homo videt se, *ly se* supponit *determinate* & *sigillatim*; quia contingit sic descendere, Homo videt se, ergo *Socrates* videt *Socratem*, vel *Plato* videt *Platonem*, & sic de singulis. Similiter non contingit ascendere sic, Homo videt *Platonem*, ergo homo videt se; sed sic, *Socrates* videt *Socratem*, ergo homo videt se.

Ex istis patet, quod tale relativum sequens signum mediate habet suppositionem *confusam* & *distributivam*, & *sigillatim*. Similiter relativum in aliqua categorica, sive sit relativum reciprocum, sive non, habet suppositionem *confusam* & *distributivam*, propter additionem signi universalis ad suum antecedens. Eodem modo talis terminus habet suppositionem *confusam tantum*, quamvis in illa categorica nullum signum universale ponitur; propter hoc quod in categorica præcedenti præcedit mediate signum universale suum antecedens, sicut patet hic, Omnis homo est animal, & Aliquis asinus videt illud.

Circa relativum *diversitatis* est sciendum, quod dicitur ideo relativum diversitatis, quia non verificatur pro eodem pro quo suum antecedens. Sicut patet hic, demonstratis duobus contradictoriis hæc est vera Alterum illorum est verum & reliquum falsum, *ly reliquum* verificatur pro illo pro quo non verificatur hoc antecedens, *alterum illorum est verum*.

Circa relativa accidentium cujusmodi sunt, *tantus*, *tot*, *talis*, & hujusmodi, quæ non dicuntur ideo relativa accidentium, quia supponunt pro accidentibus secundum opinionem *Aristot.*; sed quia supponunt pro aliquo de quo tale prædicabile non prædicatur in quid. Et est sciendum quod tale relativum non supponit, nec verificatur, pro illo pro quo suum antecedens supponit; sed pro aliquo simili vel æquali pro quo supponit suum antecedens. Sicut patet in ista, *Socrates* est albus, & talis est *Plato*, *ly talis* non supponit pro *Socrate*, sed pro aliquo simili *Socrati*. Similiter hic, *Socrates* & *Plato* currunt, & tot disputant, *ly tot* non necessario supponit pro *Socrate* & pro *Platone*, nec necessario pro illis pro quibus supponit *ly currunt*; sed potest supponere pro aliis. Similiter est hic, *Socrates* est bicubitus, & tantus est *Plato*. Unde sciendum est, quod aliquando tale relativum potest supponere pro eodem; sed hoc non oportet. Similiter sciendum est, quod suum antecedens frequenter est, vel semper aliquod nomen in genere *quantitatis*, vel *qualitatis*, vel in alio prædicamento accidentium.

CAP. LXXVII.

De varia suppositione impropria.

OPortet autem cognoscere quod sicut est suppositio *propria*, scilicet quando terminus supponit præcise pro eo quod significat proprie, ita suppositio impropria est quando terminus accipitur improprie.

Multiplex autem est suppositio impropria, scilicet *antonomatica*, quando supponit præcise pro illo cui maxime convenit, sicut in talibus, Apostolus dicit hoc, Philosophus negat hoc, et similibus. Alia est *synecdochica*, quando pars supponit pro toto. Alia est *metaphorica*, quando continens supponit pro contento, vel quando abstractum supponit pro subjecto, et sic de aliis. Et ideo multum utile est cognoscere quando terminus accipitur proprie, vel propositio accipitur de virtute sermonis; vel quando secundum usum loquentium, vel secundum intentionem authorum: & hoc quia vix invenitur aliquod vocabulum quin in diversis libris Sanctorum & Philosophorum æquivoce accipiatur, & penes aliquem modum æquivocationis. Ideo volentes semper accipere vocabulum univoce, frequenter errant circa intentiones authorum & inquisitionem veritatis, cum fere omnia vocabula æquivoce accipiantur.

Ex prædictis potest patere de istis, Esse intelligibile creaturæ fuit ab æterno, Esse album convenit *Socrati*, & de hujusmodi multis, quomodo in istis termini supponunt; quia aut supponunt pro re, aut pro voce, aut pro intentione animæ, aut pro aggregato; & quodcunque istorum detur, faciliter potest videri de his an sit vere, vel falsæ, quando termini supponunt propria significatione. Nam si in illa, Esse intelligibile creaturæ fuit ab æterno, supponit subjectum pro re, vel ergo pro re creata vel increata: si pro re creata, manifestum est quod est falsa: si pro re increata, est quoque falsa, quia nulla res increata est esse intelligibile creaturæ, nisi Deus sit ille; & tunc non haberent sic dicentes intentum. Si supponat pro aliquo aggregato ex utraque re, manifestum est quod est falsa. Si supponit pro intentione animæ, vel pro voce, vel pro aliqua alia, neganda est tanquam falsa. Si autem tales propositiones non accipiuntur de virtute sermonis tunc accipiendæ sunt illæ quarum loco ponuntur, & secundum quod illæ sunt veræ, vel falsæ, secundum hoc dicendum est de his. Unde quia per illam, *esse intelligibile creatura fuit ab æterno*, intelligitur illa, Deus ab æterno intellexit creaturam, & illa secunda est vera, & ideo prima per quam intelligitur illa, potest concedi. Et ista de terminis sufficiant.

Finit Prima Pars.

GULIELMI OCCHAMI
LOGICÆ Pars Secunda.

CAP. I.

De propositionibus & earum divisionibus & definitionibus.

Postquam dicta sunt aliqua de terminis, nunc dicendum est de propositionibus. Et primo ponendæ sunt aliquæ divisiones. Secundo videndum est de veritate propositionum quid requiritur & sufficit. Tertio de conversione propositionum.

Circa primum sciendum quod una divisio propositionum est, quod *propositionum* alia est *categorica*, alia *hypothetica*. Propositio *categorica* est illa quæ habet subjectum, & prædicatum, & copulam, & non includit plures tales propositiones, Propositio *hypothetica* est quæ ex pluribus categoricis est composita, Et illa dividitur in quinque species, secundum communem opinionem scilicet in *copulativam*, *disjunctivam*, *conditionalem*, *causalem*, & *temporalem*.

Copulativa est illa, quæ componitur ex pluribus categoricis sive hypotheticis, vel altera hypothetica mediante hac conjunctione *Et*. Exemplum primi *Socrates* currit & *Plato* disputat. Exemplum secundi, ut hic Si *Socrates* est animal est, *Socrates* currit vel *Plato* disputat. Exemplum tertii Homo currit, & *Plato* est animal, vel *Socrates* disputat; sed quia tales raro sunt in usu, ideo intendo præcise loqui de primis, quæ scilicet componuntur ex duabus categoricis. *Disjunctiva* propositio est illa quæ componitur ex pluribus categoricis, mediante hac conjunctione *vel*. *Conditionalis* est illa quæ componitur ex pluribus propositionibus, mediante hac conjunctione *si*; sicut hic, si *Socrates* currit animal currit, vel hic, Homo est si *Socrates* est; quia non refert illam conjunctionem *si* præponere vel postpone-

re primæ propositioni, vel ponere eam inter duas propositiones. *Causalis* est illa quæ componitur ex pluribus propositionibus mediante hac conjunctione *quia*; sicut patet hic, Quia homo currit homo movetur. *Temporalis* est illa quæ componitur ex duabus propositionibus mediante adverbio temporis, sicut hic, Quando *Socrates* currit *Plato* disputat; similiter hic, Dum *Socrates* currit *Socrates* est homo, et sic de aliis.

Alia divisio propositionum est, quia quædam est propositio *de inesse*, & quædam *modalis*. *Modalis* propositio est illa in qua ponitur modus. Propositio *de inesse*, est illa quæ est sine modo. Et est sciendum quod quasi omnes Sophistæ concordant in hoc, quod tantum sunt quatuor modi scilicet *necessarium*, *impossibile*, *contingens*, & *possibile*, qui faciunt propositiones modales; & hoc quia Philosophus plures modos non tetigit in libro priorum, tractando de conversionibus talium propositionum, & de syllogismis ex eis compositis; quia tamen alios non negavit, ideo generaliter potest dici quod plures sunt modi facientes propositiones modales, quam isti quatuor.

Circa quod est sciendum, quod propositio dicitur *modalis* propter modum additum in propositione; sed non quicunque modus facit sive sufficit ad faciendum propositionem *modalem*, sed oportet quod sit modus prædicabilis de tota propositione. Et ideo proprie dicitur modus propositionis verificabilis de illa propositione, & à tali, vel ab adverbio talis, si habeat adverbium, dicitur propositio *modalis*: sed tales modi sunt plures quam quatuor prædicti. Nam sicut propositio alia est *necessaria*, alia *impossibilis*, alia *contingens*, alia *possibilis*; ita alia est vera, alia est scita, alia est falsa, alia ignota, alia scripta, alia prolata, alia concepta; similiter alia est credita, alia opinata, alia dubitata, & sic de aliis. Et ideo sicut propositio dicitur *modalis*, in qua ponitur modus ille, *possibile*, *contingens*, *necessarium*, *impossibile*, vel adverbium alicujus illorum; ita potest dici æque rationabiliter propositio *modalis* in qua ponitur aliquis modorum prædictorum. Et ideo sicut hæc est *modalis*, Omnem hominem esse animal est necessarium, & similiter Omnis homo de necessitate est animal; ita & illa est modalis, Omnem hominem esse animal est scitum, Omnis homo scitur esse animal, Omnem hominem esse animal est verum, & sic de aliis. Et si quæratur quare Philosophus non tractavit de istis, nec illas connumeravit inter propositiones *modales*. Dicendum est quod Philosophus brevitati studens, quia illa quæ de aliis dicit, possunt istis applicari; ideo noluit de istis pertractare: quod autem multa quæ dicta sunt de aliis modalibus, istis poterunt applicari, in sequentibus apparebit.

Tertia divisio propositionum categoricarum potest esse illa, quia alia propositio categorica est equivalens propositioni hypotheticæ, quamvis sit categorica; alia non est sic æquivalens propositioni hypotheticæ. Primæ propositiones sunt *exclusivæ*, & *exceptivæ*, & *reduplicativæ*, & quædam

quædam aliæ; quia quælibet talis est propositio æquivalens propositioni hypotheticæ, ut post patebit; aliæ sunt sicut tales, Angelus est substantia, Dominus est Deus, Deus est pater, et hujusmodi. Alia divisio propositionum est, quod quædam est affirmativa, et quædam negativa.

Alia divisio est, quod quædam est *universalis*, quædam *particularis*, quædam *indefinita*, et quædam *singularis*. Propositio *universalis* est illa in qua subjicitur terminus communis signo universali determinatus, sive fuerit affirmativa, sive negativa; sicut Omnis homo est animal, Nullus homo est animal, Utrumque illorum currit, et sic de aliis. Propositio *particularis* est in illam qua subjicitur terminus communis signo particulari determinatus; sicut Aliquis homo currit, Quidam homo currit, et sic de aliis. Propositio *indefinita* est illa in qua subjicitur terminus communis sine signo, tam universali quam particulari; sicut Homo, est animal, Homo currit. Propositio *singularis* est in qua subjicitur nomen proprium alicujus, vel pronomen demonstrativum sine vel cum termino communi. Exemplum primi, ut *Socrates* currit. Exemplum secundi, Ille currit, quocunque demonstrato. Exemplum tertii, Iste homo currit. Tamen de multis propositionibus potest esse dubium quantæ sint; sicut de istis, Isti currunt, Alter illorum currit. Similiter de parte copulativæ ubi subjicitur aliquod relativum, ut *Socrates* currit, et ille disputat. Similiter de istis Non omnis homo currit, Non nullus homo est animal: et de talibus, Homo est species, Animal est genus, Homo est nominativi casus, et hujusmodi. Similiter de talibus, Homo generat, Deus est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus,

Ad primum Illorum dicendum est, quod illa est singularis *Isti currunt*, quia subjectum est pronomen demonstrativum, vel terminus communis sumptus cum pronomine demonstrativo. Et si dicatur quod nunquam propositioni *singulari* additur convenienter signum *universale*, sicut non convenienter dicitur Omnis ille currit, vel Omnis ille homo est animal; sed convenienter dicitur Omnes isti currunt, ergo illa propositio *Isti currunt*, non erit *singularis*. Dicendum quod secundum communem modum loquendi, Termino pluralis numeri, quamvis sit pronomen demonstrativum, additur tale signum; quamvis stricte loquendo non deberet sibi addi, quia illæ duæ totaliter æquivalent, Isti currunt, et Omnes isti currunt. Si enim secunda sit propria, non plus importatur per unam quam per aliam: tamen sicut aliquando eadem dictio replicatur à parte ejusdem extremi, propter aliquam certam causam, (utpote propter majorem expessionem, vel impressionem, vel propter aliquam talem causam;) ita additur propositioni pluralis numeri tale signum universale, quamvis de virtute sermonis non debeat sibi addi.

Ad illud dicendum est, quod hæc est *indefinita* Alterum illorum currit, sicut

ficut illa est *universalis* Utrumque illorum currit; quia tale signum universale distribuens totum pro duobus, potest addi pronomini in numero plurali, & facere propositionem universalem. Et ideo quod dictum est prius, quod illa propositio in qua subjicitur pronomen demonstrativum est *singularis*, debet intelligi, quando accipitur illud pronomen in recto; quando autem in obliquo, non oportet, sed potest esse *universalis*, vel *indefinita*. Et eodem modo quando dicitur propositio *universalis* est illa in qua subjicitur terminus communis signo universali determinatus, debet etiam intelligi, quod additur signum universale pronomini in casu genitivo. Et ideo tales sunt *universales*, [Utrumque illorum currit, Quodlibet illorum est animal, & sic de aliis. Similiter tales, Aliquis illorum currit, Aliquis illorum est animal, sunt *particulares*; quia additur signum particulare pronomini genitivi casus pluralis numeri, & signum accipitur in recto.

Ad aliud dicendum, quod quando relativum refert nomen discretum, tunc reddit propositionem *singularem*; quando refert nomen commune, tunc reddit propositionem *indefinitam*. Et ideo illa, *Socrates* currit & ille disputat, est *singularis*: sed secunda pars istius copulativæ Homo currit & ille disputat, est *indefinita*; & hoc quia *relativum* supponit pro eisdem vel pro eodem, pro quo vel pro quibus supponit suum *antecedens*; ideo debet facere proportionabiliter propositionem *singularem*, vel *indefinitam*, secundum quod suum antecedens est nomen *discretum*, vel *proprium*, vel *commune*.

Ad aliud dicendum est, quod illæ sunt particulares, Non omnis homo currit, Non nullus homo est animal, et hoc quia negatio precedit signum universale; et ideo quando dicitur quod propositio *universalis* est illa in qua subjicitur terminus communis signo universali determinatus, *&c.* debet intelligi, Si negatio non præcedat signum universale. Et quando dicitur Propositio *particularis* est quando subjicitur terminus communis cum signo particulari, debet intelligi sine negatione præcedente. Et ideo tales sunt *particulares*, Non omnis homo currit, Non nullus homo est animal: Et tales sunt *universales*, Non aliquis homo currit, Non quidam homo non currit, et sic de aliis.

Ad aliud dubium de talibus propositionibus, Homo est species, Animal est genus, Homo est nominativi casus, et universaliter quando terminus supponit *materialiter* vel *simpliciter*; potest dici quod est ad placitum quod sunt *singulares*, vel *indefinita*; quia hoc magis dependet ex voluntate utentium istis terminis, *propositio singularis*, *propositio indefinita*, quam ex re. Et ideo qui vult dicere universaliter, quod illa propositio est *indefinita*, in qua subjicitur terminus communis sine signo et sine negatione, debet dicere quod omnes tales sunt *indefinitæ* Qui autem aliter vult uti, debet dicere quod non sufficit quod ibi subjiciatur terminus communis, sed oportet addere quod talis terminus

minus communis supponat *personaliter*. Et tunc omnes tales, ubi termini supponunt simpliciter & materialiter, sunt *singulares*.

Ad aliud dicitur per idem fere, qui vult nominare propositionem *indefinitam*, omnem propositionem in qua subjicitur terminus prædicabilis de suppositis distinctis realiter, debet dicere quod hæc est indefinita, Deus generat, Deus creat, & hujusmodi; & hoc, quia *Deus* est terminus prædicabilis de pluribus. Qui autem vult dicere quod propositio non est indefinita nisi ponatur terminus communis de pluribus prædicabilis, quæ non sunt una res singularis, oportet dicere quod hæc est *singularis*, & non *indefinita*, Deus creat. Dicendum est igitur quod propositio *universalis* est illa in qua subjicitur terminus communis signo universali determinatus, *sine* negatione præcedente, propter tales, Non omnis homo currit, Non nullus homo est animal: vel in qua subjicitur terminus communis sine signo universali, *cum* negatione præcedente, propter tales, Non aliquis homo currit, Non homo est animal, quæ sunt *universales*. Vel in quibus subjicitur pronomen demonstrativum genitivi casus signo universali, sine negatione præcedente, propter tales, Uterque illorum currit, Quilibet illorum est animal: vel in quibus subjicitur pronomen *relativum* referens suum *antecedens*, stans *confuse & distributive*, propter tales, Omnis homo currit & ille disputat, quia secunda pars copulativæ est universalis, sicut prima.

Et istis est addendum quod supponit *personaliter* secundum unam opinionem, & ideo secundum illam opinionem hæc non est universalis, *Omnis homo* est terminus communis cum signo universali, nec illa *Omnis homo* componitur ex termino communi & signo universali: sed secundum illam opinionem debet concedi de virtute sermonis quod eadem propositio nunc est universalis, & nunc singularis; quia in eadem propositione numero, potest idem terminus supponere *simpliciter* sive *materialiter*, & *personaliter*. Si simpliciter vel materialiter, erit *singularis*: si personaliter, erit *universalis*. Verbi gratia ponatur quod non sint nisi duo respondentes, & quando uni eorum profero illam propositionem, *Omnis homo* est terminus communis signo universali determinatus, & volo quod hoc totum stat *materialiter*, tunc ille concederet quod illa est *singularis*: & alteri dico, volo quod subjectum stet *personaliter*, tunc ille concederet quod illa esset *universalis*. Hoc posito unica propositio erit prolata, & tamen unus bene respondendo diceret quod est *singularis*, & alius quod est *universalis*; & per consequens una & eadem propositio erit *universalis*, & *singularis*, sive *particularis*. Nec est hoc magis inconveniens, quam dicere quod eadem propositio numero est nota, & ignota; quia nota uni, & ignota alteri. Et isto modo debet concedi de virtute sermonis, secundum illam opinionem, quod eadem propositio numero est vera, & falsa, necessaria & impossibilis; & quod idem syllogismus est Demonstrativus & Sophisticus. Quid tamen est dicendum de istis, in sequentibus patebit. Ex prædictis potest sciri, quæ

propositio est universalis, quæ particularis, quæ indefinita, & quæ singularis.

Est etiam alia divisio propositionum, quia quædam propositiones sunt de *præsenti*, sicut illæ, *Homo est animal*, *Homo currit*, & hujusmodi. Quædam de *præterito*, sicut illa, *Homo fuit albus*, & hujusmodi. Quædam de *futuro*, ut *Homo erit albus*, & hujusmodi. Quædam secundum formam vocis sunt de præsenti, & tamen æquipollent propositionibus de præterito, vel de futuro; ut tales, *Hoc est præteritum*, *Hoc est futurum*, & hujusmodi. Alia divisio est, quod quædam propositiones sunt de *recto*, & quædam de *obliquo*: & quandoque obliquus ponitur à parte subjecti, ut *Hominem videt asinus*, quandoque à parte prædicati, ut *Asinus est hominis*.

CAP. II.

De veritate propositionum, & in speciali de veritate propositionis singularis.

Positis præmissis divisionibus propositionum, quæ tamen non sunt subordinatæ, videndum est quid ad veritatem propositionis requiritur. Et primo de singularibus. Secundo de particularibus, & indefinitis. Tertio de universalibus. Quarto de illis de præterito. Quinto de modalibus. Sexto de categoricis æquivalentibus multis propositionibus. Septimo de hypotheticis. Primo igitur dicendum de singularibus de *inesse*, de *præsenti*, & de *recto* tam à parte subjecti quam à parte prædicati, & non æquivalentibus propositionibus hypotheticis.

Circa quod sciendum est, quod ad veritatem propositionis *singularis* quæ non æquivalet multis propositionibus, non requiritur quod subjectum & prædicatum sint idem realiter, nec quod prædicatum à parte rei sit in subjecto, vel in sit realiter ipsi subjecto, nec quod uniatur ipsi subjecto à parte rei extra animam. Sicut ad veritatem istius, *Ille est angelus*, non requiritur quod illud commune *angelus* sit realiter idem cum hoc quod ponitur à parte subjecti, nec quod insit illi realiter, nec aliquid tale; sed sufficit & requiritur quod subjectum, & prædicatum supponant pro eodem: & ideo si in illa *Hoc est angelus*, subjectum & prædicatum supponant pro eodem, propositio erit vera. Et ideo non denotatur quod Ille habeat angelitatem, vel quod in eo sit angelitas, vel aliquid hujusmodi; sed denotatur quod iste sit verus angelus: non quidem quod sit illud prædicatum, sed illud pro quo supponit prædicatum. Similiter per tales propositiones, *Socrates est homo*, *Socrates est animal*, non denotatur quod *Socrates* habeat humanitatem vel animalitatem, nec denotatur quod humanitas vel animalitas sit in *Socrate*, nec quod homo vel animal sit in *Socrate*, nec quod homo

vel

vel animal sit de *esse*, vel de quidditate *Socratis*, vel de intellectu quidditativo *Socratis*; sed denotatur quod *Socrates* vere sit homo, & vere animal: non quidem quod *Socrates* sit hoc prædicatum *homo*, vel *animal*; sed quod est aliqua res pro qua stat, vel supponit hoc prædicatum *homo*, & hoc prædicatum *animal*; ita quod pro *Socrate* stet utrumque illorum prædicatorum. Ex istis patet quod illæ de virtute sermonis sunt falsæ, Homo est de quidditate *Socratis*, Homo est de essentia *Socratis*, Humanitas est in *Socrate*, *Socrates* habet humanitatem, & multæ tales propositiones, quæ quasi ab omnibus conceduntur.

Falsitas earum patet. Nam accipio unam illarum, scilicet *Humanitas est in Socrate*, & quæro pro quo stat *ly humanitas*, aut pro re, aut pro intentione: hoc est, aut denotatur per eam, quod *vera res* extra animam sit in *Socrate*; vel quod *intentio animæ* sit in *Socrate*. Si supponat pro vera re, quæro, pro qua re; aut pro *Socrate*, aut pro parte *Socratis*, aut pro re quæ nec est *Socrates*, nec pars *Socratis*. Si pro *Socrate*, tunc est falsa, quia nulla res quæ est *Socrates*, est in *Socrate*; quia *Socrates* non est in *Socrate*, quamvis *Socrates* sit *Socrates*. Et eodem modo humanitas non est in *Socrate*, sed est *Socrates*. Si *ly humanitas* stat pro re quæ est pars *Socratis*, hoc est falsum; quia quælibet res quæ est pars *Socratis*, vel est materia, vel forma, vel compositum ex materia prima & forma hominis, & non alia; vel est pars integralis *Socratis*: sed nulla talium partium est humanitas, sicut patet inductive; quia anima intellectiva non est humanitas; quia tunc vera humanitas remansit in Christo in triduo, & fuisset humanitas unita verbo in triduo; et per consequens vere fuisset homo: quod est falsum. Similiter nec materia prima est humanitas; nec corpus *Socratis* est humanitas; nec pedes, nec caput, et sic de aliis partibus *Socratis*; quia nulla pars *Socratis* est humanitas, sed tantum pars humanitatis; et per consequens non potest supponere pro parte *Socratis*. Si autem supponat pro re quæ nec est *Socrates*, nec pars *Socratis*, cum talis non sit nisi accidens vel aliqua alia res quæ non est in *Socrate*, *humanitas* supponeret pro accidente vel pro alia re quæ non est in *Socrate*: quod est manifeste falsum. Si autem *humanitas* supponeret pro intentione animæ, tunc est manifeste falsa; quia intentio animæ non est in *Socrate*. Et ita patet quod ista est omnino falsa, *Humanitas est in Socrate*.

Eodem modo potest argui de omnibus illis aliis; quia si humanitas vel homo sit de essentia *Socratis*, quæro pro quo supponit *ly homo* vel *humanitas*; aut pro *Socrate*, et tunc denotatur quod *Socrates* sit de essentia *Socratis*: quod non est verum. Si pro alia re à *Socrate*; aut igitur pro parte *Socratis*, et hoc non; quia nulla pars *Socratis* est homo, nec humanitas. Si pro alia re, quæ nec est *Socrates*, nec pars *Socratis*, patet quod talis res non est homo, nec humanitas; nisi sit ille, vel *Plato*, vel alius homo. Et manifestum est quod nullus homo à *Socrate*, est de essentia *Socratis*. Si autem supponat pro intentione animæ, vel

pro voce, manifestum est quod tunc non est de essentia *Socratis*. Et ita patet Quod omnes tales de virtute sermonis sunt falsæ. Et si dicatur quod humanitas est in *Socrate*, et est de essentia *Socratis*; et tamen nec est *Socrates*, nec materia *Socratis*, nec forma, nec pars integralis; sed est una natura communis componens cum differentia individuali *Socratem*; et ita est pars Socratis, et tamen nec est materia, nec forma. Contra illam opinionem arguitur in multis locis, scilicet in primo sententiarum Di. 2. et in lib. Porphyrii, et lib. Prædicamentorum. Alia argumenta facio ad præsens contra eam.

Primo sic. Si humanitas sit alia res à singularibus, et sit de essentia singularium, ergo idem non variatum esset in pluribus; et ita unum non variatum numeraliter esset in diversis locis, quod est falsum. Similiter idem non variatum esset damnatum in *Juda*, et salvatum in Christo; et ita aliquid esset damnatum, et miserum in Christo, quod est absurdum. Similiter tunc Deus non posset aliquod individuum annihilare, nisi destrueret omnia individua ejusdem generis; quia quando aliquid annihilatur nihil remanet quod est ejus; et per consequens talis natura communis non remanet; nec, per consequens, aliquod individuum in quo remaneret. Et ita quodlibet individuum annihilatur.

Præterea accipio illam humanitatem quam tu ponis in *Socrate*, et in omni alio homine, et asinitatem quam tu ponis in omni asino; et vocetur *A* humanitas illa, ita quod *A* stet præcise pro humanitate illa: Et illa asinitas vocetur *B*, ita quod *B* stet præcise pro illa asinitate. Tunc quæro, Aut *A* et *B* sunt præcise duæ res, aut plures quam duæ, aut non sunt plures res. Non potest dici quod non sint plures res, quia tunc necessario vel sunt una res, vel nec *A*, nec *B* est res, vel *A* non est res. Primum non potest dari: manifestum est, etiam secundum sic ponentes. Nec secundum; quia hi negant dicentes quod humanitas est vera res, & similiter asinitas. Nec potest tertium dari; Quia non est major ratio quare *B* non sit quam quod *A*, nec è converso; ergo oportet necessario dare quod *A* & *B* sunt plures res. Et non potest dici quod sunt plures res quam duæ; quia si sint plures res quam duæ; & non sint plures res *universales* quam duæ; ergo sunt plures res *singulares*, & per consequens non distinguuntur à rebus singularibus. Relinquitur igitur quod sint duæ res, & non plures; & per consequens utraque earum est una numero, quia utraque sic erit una res, & non plures. Et hoc est esse unum numero, scilicet esse unam rem & non plures; nam ista debet esse descriptio unius numero; quia illa negata, ita faciliter dicetur quod *Socrates* non est unus numero, quantumcunque sit unum & non plura.

Unde secundum Philosophum, hoc prædicatum *Esse unum specie*, vel *esse unum genere*, nunquam dicitur de individuo, vel de individuis; nisi quorum quodlibet est unum numero: unde hæc est vera, *Socrates* & *Plato* sunt unum specie, *Socrates* & hic asinus sunt unum genere; & non

ratio sufficiens

non est hic aliqua alia res præter individua quæ sit unum specie, vel genere. Constat igitur quod illa humanitas quæ ponitur in omni homine, est res una, & non plures; & per consequens est una numero. Ex quo sequitur quod una res numero est in omni homine. Nec valet dicere quod humanitas *Socratis* non distinguitur à *Socrate realiter*, sed *formaliter* tantum; quia talis distinctio non est ponenda in creaturis, quamvis aliquo modo posset poni in divinis: & hoc quia in creaturis impossibile est dare aliquam rem unam numero, quæ sit realiter plures res, & quælibet illarum, sicut est in divinis. Nam divina essentia est tres personæ, & quælibet illarum personarum; & tamen una persona non est alia: & non est aliud dicere quod essentia & persona distinguuntur *formaliter*, secundum unum intellectum, nisi quod Essentia est tres personæ, & persona non est tres personæ. Et similiter nihil intelligo per illam, Essentia & relatio, vel paternitas distinguuntur *formaliter*; nisi istam propositionem, Essentia est filiatio, & *paternitas* non est filiatio, et tamen Essentia est paternitas. Similiter, paternitatem et spirationem activam distingui *formaliter* non est aliud dicere, quam quod Paternitas non est filiatio, et Spiratio activa est filiatio, et tamen Paternitas est spiratio activa.

Et universaliter ita est, quod de aliquibus verificari *distingui formaliter*, non est aliud quam de uno illorum aliquid affirmari, et de reliquo vere negari. Et tamen contingit unum illorum de reliquo vere affirmari, et de reliquo vere negari sine omni negatione, et sine omni æquivocatione alicujus, vel verificatione pro diversis; sicut contingit in particularibus et indefinitis. Sed hoc nunquam potest contingere nisi quando una res simplex est plures res; sicut unica divina essentia est tres personæ, et Unica Spiratio activa est paternitas et filiatio. Et quia hoc non potest contingere in creaturis, scilicet quod una res sit plures, et quælibet illarum; ideo in creaturis non debet poni distinctio *formalis*. Ita quod non debet dici quod humanitas *Socratis* distinguitur à *Socrate formaliter*, et non *realiter*. Et eodem modo dicendum est de talibus Animalitas distinguitur ab homine, et sic de aliis. Quomodo autem talis distinctio *formalis* non sit ponenda, probavi in primo libro Sententiarum, secunda distinctione.

CAP.

CAP. III.

Ostendit quid requiritur ad veritatem propositionis indefinitæ, & particularis.

Viso quid sufficit ad veritatem propositionis *singularis*, videndum est quid requiritur ad *indefinitæ* veritatem, & *particularis*.

Et est primo sciendum quod si non vocetur propositio *indefinita* vel *particularis*, nisi quando terminus supponit *personaliter*, tunc semper *indefinita* & *particularis* convertuntur; ut *Homo currit*, *Aliquis homo currit*, *Animal est homo*, *Aliquod animal est homo*, *Animal non est homo*, *Aliquod animal non est homo.* Et ad veritatem talis sufficit quod subjectum & prædicatum supponant pro aliquo eodem, si sit propositio affirmativa, & non addatur signum universale à parte prædicati. Quod dico propter tales, *Aliquod animal est omnis homo*, *Aliquis angelus est omnis angelus*; licet si talis sit negativa requiritur quod subjectum & prædicatum non supponant pro *omni* eodem: imo requiritur quod subjectum pro nullo supponat, vel quod non supponat pro illo pro quo supponit prædicatum, sed pro aliquo alio. Et hoc quia ad veritatem affirmativarum sufficit veritas cujuscunque singularis; sicut ad veritatem istius *Aliquod animal est homo*, sufficit veritas istius *Hoc animal est homo*, vel *Illud animal est homo.* Similiter ad veritatem istius *Animal non est Homo*, sufficit veritas istius *Hoc animal non est homo*, quocunque demonstrato; quia ab inferiori ad superius est bona consequentia sine distributione: & hoc debet intelligi quando superius prædicatur de inferiori, quia aliter de virtute sermonis non arguitur ab inferiori ad superius. Et ideo si nullus homo sit, nec aliquod animal nisi asinus, hæc consequentia non est bona, *Hoc, vel hoc animal non est asinus*, igitur *Aliquod animal non est asinus.* Similiter non sequitur, *Homo albus non est animal*, ergo *Homo non est animal*, nisi illa propositio sit vera *Homo albus est homo*: tamen affirmative bene sequitur, sive superius prædicatur de inferiori sive non; quia semper sive homo sit animal, sive non, bene sequitur *Homo currit*, ergo *Animal currit.* similiter bene sequitur *Homo albus est animal*, igitur *Homo est animal*, sive homo sit albus sive non.

Sic ergo patet quod *indefinita* & *particularis* est vera, si subjectum supponat pro aliquo pro quo non supponit prædicatum. Hoc tamen non semper requiritur; sed aliquando sufficit quod subjectum *indefinitæ* vel *particularis negativæ* pro nullo supponat: sicut si nullus homo sit albus, hæc est vera *Homo albus non est homo*, quia subjectum pro nullo supponit; quia nec pro substantia, nec pro accidente. Ex istis patet quod si illa propositio **Deus generat** Deum, sit *indefinita*, debet

debet concedi; quia Deus qui est Pater generat Filium qui est Deus. Et eodem modo de virtute sermonis potest concedi ista, *Deus non generat deum*; quia habet unam singularem veram, scilicet illam, *Filius non generat Deum.* Similiter *Spiritus Sanctus non generat Deum*, igitur *Deus non generat Deum.* Sicut hic Ille angelus non intelligit, ergo Angelus non intelligit. Unde hic arguitur ab inferiori ad superius. Non tamen est intelligendum quod aliquid sit superius in Deo, & aliquod inferius; quia illa superioritas & inferioritas non est nisi in terminis, sive termini sint voces, sive conceptus, sive intentiones: tamen forte aliqui sunt qui negarent tales, *Deus non generat Deum*, *Deus non spirat Deum*, propter aliquos hæreticos, ne viderentur negare illam, *Deus generat Deum*; tamen de virtute sermonis non oportet, secundum illam opinionem.

Sed secundum aliam opinionem aliter debet dici. Primo sciendum quod qui ponit, quod Omnis propositio est *indefinita* in qua subjicitur terminus communis, sine signo, sive supponat *simpliciter*, sive *personaliter*, sive *materialiter*, debet consequenter dicere, quod non semper *particularis*, & *indefinita* convertuntur in hoc quando subjectum *indefinitæ* supponit *simpliciter*, & subjectum *particularis* supponit *personaliter*. Sicut illæ duæ non convertuntur, *Homo est species*, & *Aliquis homo est species*, quia in illa *Homo est species*, *ly homo* potest supponere *simpliciter*, sed in illa, *Aliquis homo est species*, *ly homo* (propter hoc quod additur sibi signum particulare, & non comparatur ad aliquid pertinens ad signum) non potest supponere nisi *personaliter*. Et ideo illa est distinguenda, *Homo est species*, eo quod *ly homo* potest supponere *simpliciter*, vel *personaliter*. Sed ista *Aliquis homo est species*, non est distinguenda, quia *ly homo*, propter hoc quod additur sibi signum, non potest supponere nisi *personaliter*; tamen in illa *Aliquis homo componitur ex termino communi & signo particulari*, potest supponere *personaliter*, vel *materialiter*; & ideo illa & consimiles sunt distinguendæ, & non aliæ.

Sed quid sufficit ad veritatem talis indefinitæ si sit indefinita? Dicendum est quod ad veritatem talis *indefinitæ* sufficit, quod pro eodem supponant subjectum & prædicatum, si sit affirmativa, vel quod non supponant pro eodem si sit negativa; sicut hoc sufficit ad veritatem *singularis* propositionis, quia idem est judicium de tali propositione, & *singulari*. Et ideo communiter ponitur quod talis propositio sit *singularis*, & potest poni satis rationabiliter. Et si dicatur quod in tali propositione subjectum & prædicatum *supponunt* pro eodem, ergo *prædicatur* idem de seipso. Dicendum est quod non sequitur; quia quamvis sit idem pro quo supponit subjectum & prædicatum, tamen illud quod supponit non est idem. Unde in ista propositione *Socrates est iste homo*, non prædicatur idem de se, quamvis subjectum & prædicatum supponunt pro eodem; quia nomen proprium & pronomen demon-

monstrativum cum termino communi non sunt idem; & unum eorum præcise subjicitur, & alterum eorum præcise prædicatur, & ideo non prædicatur idem de se quamvis supponant pro eodem præcise. Similiter in ista, *Omnis homo est risibilis*, subjectum & prædicatum supponunt pro eodem, et tamen non prædicatur idem de seipso; et hoc, quia illud quod subjicitur non est idem cum illo quod prædicatur, quia aliud est *quod* supponit, et aliud *pro quo* supponit: et ideo quamvis illud *pro quo* supponit sit idem, non tamen illud *quod* supponit est idem.

Ulterius est sciendum quod quamvis posuerim exempla de propositionibus æquivalentibus propositionibus hypotheticis, et vera sint de his; tamen vera sunt etiam de aliis, sicut de talibus, *Deus creat*, *Deus gubernat*.

CAP. IV.

Est de varietate propositionis universalis, & de hoc signo omnis.

Tertio dicendum est de propositionibus *universalibus*.

Et est primo sciendum quod propositiones universales sunt in multiplici differentia, secundum multitudinem signorum universalium. Sunt enim aliqua signa universalia *distributiva* indifferenter tam pro substantia, quam pro accidente; sicut, *omnis*, *quilibet*, *nullus*, *quisque*, *uterque*, *neuter*, et sic de aliis. Alia sunt distributiva pro accidente; ut *qualibet*, *quotienscunque*, et si forte sint aliqua alia talia. Sed ista distinctio potest intelligi bene, et male. Si enim intelligatur quod *ly qualibet* sit signum distributivum pro accidente, sicut *ly omnis* vel aliquod tale, pro substantia, et accidente, falsum est, sicut patebit. Si autem intelligatur quod sit aliquo modo distributivum; scilicet disjunctive sub disjunctione, vel copulatione inter species, vel aliquo modo tali, potest concedi. Alia ponitur distinctio signorum universalium, quod quædam sunt distributiva pro partibus *subjectivis*, et quædam pro partibus *essentialibus*, vel *integralibus*. Prima sunt, sicut *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter*, et hujusmodi. Secunda sunt, sicut *totus*. Sed qualiter hoc debeat intelligi dicetur in sequentibus. Alia ponitur divisio signorum quod quædam possunt distribuere pro *quocunque*, sicut *omnis*, *nullus*, et hujusmodi; quædam pro *duobus* tantum, sicut *neuter*, et *uterque*.

Primo ergo dicendum est de illis quæ distribuunt pro *substantia* et *accidente*, et pro *partibus subjectivis*, et pro *quocunque*, sicut sunt talia, *omnis*, *nullus*, et hujusmodi; & de propositionibus universalibus in

in quibus talia ponuntur. Et est primo sciendum quod nullum signum per se significat aliquid, nec imponitur ad significandum aliquid determinate; sed sic instituitur, ut faciat illud cui additur stare pro omnibus suis significatis, & non pro aliquibus tantum; & ideo dicitur syncategorema. Et sic est de multis aliis, & universaliter de omnibus quæ non possunt esse extrema propositionis per se sumpta; & hoc si sumatur significative ut prius dictum est.

Secundo sciendum est quod hoc signum *omnis* differt ab istis *quilibet, unusquisque*, quia hoc signum *omnis* non potest addi nisi termino consimilis casus; ita quod terminus cui additur, & signum sint consimilis casus; sicut bene dicitur, *Omnis homo est animal*, Socrates *videt omnem hominem*, *Asinus est omnis hominis*: sed illa signa *quilibet, unusquisque*, possunt addi termino consimilis casus, & dissimilis scilicet genitivi pluralis numeri. Unde bene dicitur, *Quilibet homo currit*, & *Quilibet illorum currit*. Et si quæratur quæ est causa istius diversitatis. Dicendum est quod istius, sicut etiam multorum aliorum, tam in Grammatica, quam in Logica, non est alia causa nisi voluntas instituentium & sic utentium.

Tertio ponendæ sunt aliquæ regulæ communes istis signis *Omnis quilibet unusquisque*, & si quæ sint similia: & sunt communes multis propositionibus æquivalentibus propositionibus hypotheticis, sicut sunt illæ, *Homo est animal*, *Omne album currit*, & hujusmodi; & etiam aliis non æquivalentibus hypotheticis, sicut sunt, *Omnis Deus est*, *Omnis Angelus est*, & hujusmodi. Est ergo primo sciendum quod ad veritatem talis universalis non requiritur quod subjectum & prædicatum sint idem realiter; sed requiritur quod prædicatum supponat pro omnibus illis pro quibus supponit subjectum, ita quod de illis verificatur: & si ita sit universalis, est vera; nisi aliqua causa specialis impediat. Et hoc est quod communiter dicitur, quod ad veritatem *universalis* sufficit quod quælibet *singularis* sit vera.

Ex hoc patet falsitas quorundam dictorum quæ à quibusdam ponuntur. Unum est quod hoc signum *omnis* exigit tria appellata. Nam ponatur quod unus Angelus solus intelligat, & nullus homo; tunc hæc est vera *Omne intellectivum creatum est Angelus*; & tamen non sunt tres de quibus verificetur hoc nomen *intellectivum creatum*. Quod autem ista sit vera probo, quia quælibet singularis est vera: similiter prædicatum supponit pro quolibet pro quo supponit subjectum, & verificatur de quocunque de quo subjectum verificatur, ergo est vera simpliciter. Similiter sint tantum duo homines, & illi sint albi; hæc est vera *Omnis homo est albus*, quia nullam habet singularem falsam; & tamen non habet tria appellata.

Ex quo patet quod aliqui solvunt male hoc sophisma *Omnis Phœnix est*, dicentes istam est falsam eo quod *ly omnis* exigit tria appellata; & hanc est veram *Aliqua Phœnix non est*, eo quod *Phœnix* indifferenter

supponit pro ente, & pro non ente. Quia quæro qualiter *ly omnis* exigit tria appellata? aut in rerum natura, & tunc hæc est falsa *Omne coloratum est*, si esset tantum unum coloratum; quod non potest concedi, quia ejus contradictoria est falsa scilicet *Aliquod coloratum non est*, quia nullam singularem habet veram: nec potest concedi quod *coloratum* æqualiter supponit pro ente, & pro non ente; quia manifestum est quod non supponit pro non ente, sicut nec prædicatur de non ente. Unde sicut hæc est falsa *Non ens est coloratum*, ita hæc est falsa *Coloratum supponit pro non ente*; quia dictum est prius quod nunquam terminus supponit pro aliquo pro quo non verificatur, & non nisi de quo verificatur. Si autem *ly omnis* exigit tria appellata, ita quod terminus cui additur supponat pro tribus; sic non est hæc falsa *Omnis Phænix est*, propter hoc quam tantum una Phænix est; quia secundum illam opinonem *Phænix* æqualiter supponit pro ente, & pro non ente; & non magis pro uno non ente, quam pro duobus; igitur pro tribus supponit ad minus, & ita *ly omnis* habet hæc tria appellata. Similiter si *Phænix* supponat æqualiter pro ente, & pro non ente; eadem ratione *animal*; & per consequens hæc est falsa *Omne animal est*: quod alibi negatur. Et ideo dicendum est quod hæc propositio *Omnis Phænix est*, nec aliqua alia est falsa propter prædictam causam; nec sua contradictoria propter prædictam causam est vera. Unde si nullus homo rideat nisi *Socrates* hæc non est vera *Aliquid ridens non est homo*; imo est falsa, & per consequens sua contradictoria est vera *Omne ridens est homo*. Similiter si nullus homo sit albus nisi *Socrates*, hæc erit falsa *Aliquis homo abus non est*; & per consequens hæc erit vera *Omnis homo albus est homo*; & tamen non sunt tres albi homines. Nec valeret protervire quod illo posito illa non contradicunt, *Omnis homo albus est homo*; *Aliquis homo albus non est homo*; quia mutatio rei non variat formam propositionis; & per consequens non facit quod aliquæ propositiones contradicant in uno tempore, & non in alio.

Ex istis etiam sequitur quod falsum est quod aliqui dicunt, quod si sit unum album tantum, & tantum unum nigrum, & tantum unum medium; quod quælibet istarum est falsa. *Omne album est*. Et *Omne nigrum est*. Et *Omne medium est*. & negant istum syllogismum, *Omne coloratum est*. *Omne album est coloratum*. Igitur, *Omne album est*. Similiter posito quod nullus sit albus nisi unus homo, tunc negant istum syllogismum, *Omne animal est*. *Omnis homo albus est animal*. Ergo, *Omnis homo albus est*, dicentes quod *esse* æquivocatur. In primis enim majoribus, ut dicunt, accipitur *Esse quod est operatio entis*; & hoc est *esse* ejus quod est. In minoribus autem accipitur *Esse habitudinis*, sive *consequentiæ*; cujusmodi *esse* est cum dicitur, *Si est album est coloratum*. Istud est omnino irrationabiliter dictum, quia hoc est destruere omnem formam syllogisticam; dicam enim quandocunque placet mihi, quod *esse* æquivocatur in propositionibus, & ad placitum assignabo fallaciam æquivocationis in quocunque modo vel syllogismo. Similiter

militer ſicut ſyllogiſmus tenet in omnibus terminis, ita tenet quantumcunque res varietur.

Unde ſecundum *Ariſtot.* eſt hic bonus ſyllogiſmus, *Omne coloratum eſt. Omne album eſt coloratum.* Ergo, *Omnem album eſt.* Similiter iſte ſyllogiſmus nunc eſt bonus de facto, *Omne animal eſt homo. Omnis aſinus eſt animal.* Ergo, *Omnis aſinus eſt homo*; quia quælibet iſtorum regulatur per *dici de omni*, & certe qui negat tales ſyllogiſmos ipſe non percipit quamcunque veritatem; ergo quamquam omnia alba corrumpantur, & omnes aſini, adhuc eſſent boni ſyllogiſmi, & regularentur per *dici de omni* tunc, ſicut nunc. Et ideo diſtinctiones tales, quod *eſſe* vel eſt operatio entis; vel habitudinis, & conſimiles ſunt frivolæ, & ponuntur ab illis qui neſciunt diſtinguere inter propoſitionem categoricam, & conditionalem. Unde iſtæ propoſitiones diſtinguuntur, *Aſinus eſt animal.* Et *Si aſinus eſt, animal eſt*, quia una eſt categorica, & alia hypothetica; nec convertuntur, ſed una poteſt eſſe vera reliqua exiſtente falſa; ſicut hæc eſt modo vera *Deus eſt non creans*; & tamen iſta conditionalis eſt falſa, *Si Deus eſt, non creans eſt Deus.* Similiter nulla poteſt inveniri ratio quare *eſſe* dicat habitudinem vel conſequentiam in una propoſitione categorica, magis quam in alia; & ita vel ſemper, vel nunquam dicet habitudinem conſequentiæ in ſimili propoſitione; & ita quælibet erit convertibilis cum conditionali, vel nulla: ſed nonnulla per iſtum; ergo quilibet, & per conſequens iſto caſu poſito hæc eſt falſa *Omne animal eſt homo*; quia iſta eſt falſa per eum, *Si animal eſt, homo eſt*; & ita in eodem paſſu manifeſte dicit contradictionem.

Ex prædictis etiam patet quod omnes tales de virtute ſermonis ſunt falſæ, *Omne animal eſt ſanum*, poſito quod unus leo ſit ſanus, & unus bos, & unus homo, & ſic de aliis. Similiter & iſta *Omne animal fuit in arca Noe*, & ſic de multis aliis; quia habent multas ſingulares falſas, nec prædicatum competit omnibus illis pro quibus ſupponit ſubjectum. Tamen quando ponuntur ab Authoribus debent gloſſari, quamvis de virtute ſermonis ſint falſæ; ſicut frequenter ſermones authentici ſunt falſi in ſenſu quem faciunt proprie loquendo; tamen veri ſunt in ſenſu in quo ſiunt; & hoc quia authores frequenter æquivoce, ſive metaphorice, ſive improprie loquuntur. Et ideo in expoſitionibus authoritatum Philoſophorum principaliter eſt in intendum rationi, & proceſſui eorum, & etiam intentioni, & non verbis, ſicut ſonant ad literam.

Et pro talibus Authoribus valet iſta diſtinctio quæ ponitur ab aliquibus, quod quando hoc ſignum *omnis* additum termino communi continenti ſub ſe multas ſpecies, quod poteſt fieri diſtributio pro ſingulis generum, vel pro generibus ſingulorum; ſive pro partibus propinquis, ſive remotis; ſive pro partibus ſecundum ſpeciem; ſive pro partibus ſecundum numerum; ſive pro ſpeciebus, ſive pro individuis, ſive pro remotis ſpeciebus, vel propinquis. quæ non debent intelligi de virtute ſermonis,

 quia

quia signum nunquam distribuit terminum nisi pro illis pro quibus terminus supponit: nunc autem dictum est quod talis terminus non supponit nisi pro individuis. Et ideo ista distinctio debet sic intelligi; quod vel per tales propositiones denotatur prædicatum competere omnibus individuis, et hoc est de virtute sermonis: vel denotatur convenire speciebus sumptis personaliter, hoc est, denotatur prædicatum prædicari de qualibet specie *particulariter* sumpta, et non de qualibet specie *universaliter* sumpta; et per consequens non denotatur competere omnibus individuis. Sed hoc non est de virtute sermonis, sicut secundum intellectum *Aristot.* per istam, *Omne animal est sanum*, de virtute sermonis denotatur, quod omnis homo est sanus, et quod omnis bos sit sanus, et sic de singulis. Aliter enim syllogismus regulatus per *dici de omni* in primo modo primæ figuræ, non valeret: scilicet *Omne animal est sanum. Omnis homo est animal.* Ergo, *Omnis homo est sanus*; qui tamen est optimus. Sed tamen secundum intellectum alicujus potest denotari quod valeat istas, *Homo est sanus*, *Bos est sanus*, et sic de aliis; ita quod *sanum* prædicetur de qualibet specie *particulariter*, vel *indefinite*; non tamen *per se*, sed pro individuo, quia nulla species est sana, sed tantum individuum. Sed iste sensus non habetur de virtute sermonis, et ideo in eodem sensu iste discursus non valet, *Omne animal est sanum. Omnis homo est animal.* Ergo, &c. Nec est inconveniens quod syllogismus qui de virtute sermonis est perfectus, secundum alicujus intellectum non sit bonus.

Secundo sciendum quod omnis propositio universalis in qua prædicatum sumitur universaliter est falsa, sicut dictum est; si prædicatum et subjectum verificetur de pluribus contentis. Si autem prædicatur præcise de uno solo contento, et similiter subjectum, tunc posset esse propositio vera; sicut si non esset nisi unum animal, puta unus homo, hæc esset vera *Omnis homo est omne animal*; similiter ista *Omne animal est omnis homo.* Sed si essent plures homines vel plura animalia, tunc propositio esset falsa; et ideo hæc est falsa *Omnis Phœnix est omne animal*; hæc autem est vera *Omnis Phœnix est omnis Phœnix.* Quandoq; tamen potest *indefinita* vel *particularis* esse vera in qua tenetur prædicatum universaliter, quamvis subjectum habeat multa supposita; sicut si non esset nisi unus homo, quamvis essent plura animalia, hæc est vera *Aliquod animal est omnis homo.*

Tertio sciendum, quod hoc signum *omnis* quando accipitur in plurali numero potest accipi *collective*; vel *distributive*. Si tenetur *distributive*, tunc denotatur quod prædicatum competat omnibus illis de quibus prædicatur vere subjectum; sicut per istam *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*, denotatur quod hoc prædicatum *duodecim*, vere dicatur de quolibet de quo vere prædicatur hoc subjectum *Apostoli*; et ita cum *Petrus* et *Paulus* sint Apostoli, sequitur quod *Petrus* et *Paulus* sint duodecim. Si autem tenetur *collective*, tunc non denotatur quod prædicatum

dicatum competat cuilibet de quo vere dicitur subjectum; sed quod competat omnibus simul sumptis de quibus verificatur subjectum: unde denotatur quod isti Apostoli, demonstratis duodecim, vel omnes Apostoli sint duodecim.

CAP. V.

Est de propositionibus universalibus de signis distributivis pro duobus.

CONsequenter determinandum est de signis distributivis, non *pro quibuscunque*, sed pro *duobus tantum*, cujusmodi sunt *uterque*, et *neuter*. Et est sciendum quod ad veritatem talis requiritur quod prædicatum vere competat utrique illorum demonstratorum, si sit affirmativa: vel negatur ab utroque, si sit negativa; sicut ad veritatem istius *Uterque istorum currit*, sufficit quod iste currat, et iste currat: et ad veritatem istius *Neuter istorum currit*, requiritur et sufficit quod nec iste, nec iste currat. Et est sciendum quod in hoc differt propositio universalis in qua ponitur hoc signum *uterque* ab illa in qua ponitur hoc signum *omnis*; quia nunquam potest talis universalis in qua ponitur hoc signum *uterque* à parte subjecti, esse vera ubi ponitur prædicatum universaliter sumptum, sive prædicatum sumatur cum hoc signo *omnis*, sive cum hoc signo *uterque*. Unde ista nullo modo potest est vera *Uterque istorum est omnis homo*, et *uterque istorum est uterque istorum*, quibuscunque demonstratis: et hæc tamen potest esse vera *Omnis homo est omnis homo*, et similiter ista *Omne album est omne album*, et *Omne animal est omne animal*; quia si esset tantum unus homo, vel tantum unum animal, vel tantum unum album esset vera. Et causa hujus diversitatis est. Quia hoc signum *omnis* potest addi termino habenti unum suppositum; sed *ly uterque* requirit semper duo supposita, sive duo demonstrata; et ideo si prædicatum non habet nisi unum suppositum, ista *uterque istorum est omnis homo*, esset manifeste falsa propositio, quia in isto subjecto oportet quod duo demonstrentur, et non duo homines, et quodcunque demonstretur manifeste esset propositio falsa. et ita patet de omnibus aliis.

CAP.

CAP. VI.

Est de propositionibus ex signis distributivis pro partibus integralibus.

De signo distributivo pro partibus integralibus, cujusmodi ponitur hoc signum *totus*, est sciendum quod hoc signum *totus*, potest aliquando sumi categorematice; vel syncategorematice.

Si sumatur categorematice, sic significat idem quod perfectum, vel compositum ex omnibus suis partibus; & sic quantum ad veritatem sermonis tantum valet addere, quantum valet non addere. Unde quicquid dicitur de aliquo termino sumpto cum hoc signo *totus categorematice* sumpto, dicitur de illo sumpto sine hoc signo *totus*; sicut *si* totus *Socrates* currit, *Socrates* currit; & Si totus Homo est animal, homo est animal. Tamen possit dici quod non convenienter additur nisi termino importanti aliquo modo aliquod compositum; ideo forte non potest dici *Totus Deus videtur*, quia hoc videtur importare Deum componi ex partibus; & tunc non valet consequentia à termino sumpto *sine toto* ad terminum sumptum *cum toto*; sicut non sequitur, *Deus videtur*, ergo *Totus Deus videtur*; quia tunc in consequente importaretur Deus componi ex partibus distinctis.

Si autem *ly totus* tenetur *syncategorematice*, sic est unum signum distributivum pro partibus integralibus, imo pro partibus proprie dictis importatis per terminum cui additur; ut ista propositio, *Totus Socrates est minor Socrate*, æquivalet isti, *Qualibet pars Socratis est minor Socrate*; & ista, *Totus Socrates currit*, *æquivalet* isti, *Qualibet pars Socratis currit*. Et tunc quælibet talis propositio non posset esse vera nisi prædicatum conveniret cuilibet parti ipsius totius importati per terminum cui additur; & tunc *totus* est proprie signum, & dicitur distribuere pro partibus *integralibus*.

Alia vero signa distribuunt pro partibus *subjectivis*; quod est sic intelligendum, quod alia signa distribuunt pro partibus contentis sub termino quæ non sunt *proprie* partes illius termini, sed tantum *large* & *extensive* capiendo *partes*. Sed hoc signum *totus* distribuit pro partibus *proprie* loquendo de partibus, sive sint partes ejusdem rationis, sive alterius, & hoc pro partibus illius quod importatur per terminum cui additur hoc signum *totus*; sicut in ista, *Totus Socrates est pars Socratis*, sic distribuit pro qualibet parte *Socratis*: scilicet pro materia & forma, & pro manibus, & pro pedibus, & sic de omnibus aliis.

Veruntamen est sciendum quod aliquando, sive ex usu, sive ex virtute sermonis, vel ex beneplacito utentis, *totùs*, tantum distribuit pro partibus integralibus; non pro essentialibus, cujusmodi sunt materia

teria & forma: quandoque autem distribuit pro omnibus partibus, sive sunt essentiales, sive integrales, sive qualescunque sunt.

De signis autem quæ sunt distributiva accidentium est sciendum, cujusmodi sunt talia, *quamlibet*, *qualecunque*, & *quantumlibet* & hujusmodi; non sunt proprie signa sed sunt æquivalentia uni composito ex aliis signis. Sicut *quantumlibet*, idem est quod habens de omni specie quantitatis aliquam quantitatem; & ideo convenienter sibi additur aliud signum scilicet *Quilibet*, *quantuslibet currit*; sicut convenienter dicitur, *Quilibet habens de omni specie quantitatis aliquam quantitatem currit*; & tunc patet quod requiritur ad veritatem talis propositionis. Ista autem signa non sunt multum usitata in Theologia, ideo pertranseo de eis.

CAP. VII.

Est de veritate propositionum de præterito & futuro.

Quarto videndum est de prositionibus de præterito & futuro. Pro quo sciendum est, quod quælibet propositio *de præterito* vel *futuro*, in qua subjicitur terminus communis vel pronomen demonstrativum cum termino communi, vel termino discreto est distinguenda; eo quod subjectum potest supponere pro eo quod est, vel pro eo quod fuit si sit propositio de *præterito*; aut pro eo quod est, vel pro eo quod erit si sit propositio de futuro. Et sive sic; sive sic, si propositio sit affirmativa, requiritur quod prædicatur sub propria forma, hoc est ipsum prædicatum prædicetur de eo pro quo supponit subjectum; ita quod propositio in qua prædicatur prædicatum de pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit, aliquando fuerit vera si sit propositio de præterito; vel quod aliquando erit vera si sit propositio de futuro.

Verbi gratia si illa propositio sit vera, *Album fuit Socrates*, & si *album* supponat pro eo quod est album, non requitur quod hæc aliquando fuerit vera *Album est Socrates*; sed requiritur quod hæc fuerit vera *Hoc est Socrates*, demonstrando illud pro quo supponit subjectum in ista, *Album fuit Socrates*. Unde si *Socrates* nunc primo sit albus, hæc est vera *Album fuit Socrates*, accipiendo subjectum pro eo quod est; & tamen hæc nunquam fuit vera, *Album est Socrates*; sed hæc fuit vera *Hoc est Socrates*, demonstrando *Socratem* qui nunc est albus: Et quia in illa, *Album fuit Socrate,s album* supponit pro *Socrate*, ideo hæc modo est vera. Similiter illa est modo vera, *Creans ab æterno fuit Deus*; & tamen hæc non fuit vera, *Ab æterno creans est Deus*; sed illa ab æterno fuit vera, vel fuisset vera, si fuisset formata, *Hoc est Deus*, demonstrando illud pro quo subjectum, ut pote *creans*, supponit in illa, *Creans ab æterno fuit Deus*. Similiter illa est vera,

Puet

Puer erit; & tamen hæc nunquam erit vera, *Puer est senex*; sed illa erit vera, *Ille est senex*, demonstrando illum qui modo est puer. & ita est de aliis.

Unde illa est differentia inter propositiones *de præsenti*, & propositiones *de præterito*, & *futuro*; quod prædicatum in propositione *de præsenti* stat eodem modo quo stat subjectum, nisi aliquod additum impediat. Sed in propositione *de præterito*, & *futuro* est variatio, quia prædicatum non tantum supponit pro illo vel illis pro quo vel quibus verificatur in propositionibus *de præterito vel futuro*: quia ad hoc quod talis propositio sit vera non sufficit quod illud de quo prædicatum verificatur, sive per verbum de præsenti, sive per verbum de futuro, sit illud pro quo subjectum supponit; sed requiritur quod ipsum prædicatum verificetur de illo pro quo subjectum supponit, secundum quod denotatur per illam propositionem. Sicut supposito quod *Socrates* sit modo albus, vel fuerit per totum diem hodiernum albus & non ante; tunc hæc est falsa, *Socrates fuit heri albus*, & tamen album vere prædicatur de *Socrate*, & tamen *heri* non prædicatur de *Socrate*; ideo hæc est modo falsa de præterito *Socrates fuit heri albus*.

Similiter si *Socrates* nuc primo sit albus, hæc est falsa *Socrates fuit albus*; tamen *Socrates* fuit illud de quo modo album prædicatur; quia tamen hæc non fuit vera, *Socrates est albus*, ideo hæc est modo falsa *Socrates fuit albus*, & hoc quia prædicatum appellat suam formam modo præexposito: sed subjectum non sic appellat, quia ad veritatem propositionis de præterito non semper requiritur quod aliqua prædicatio in qua ponitur verbum de præsenti, vel illud pro quo supponit prædicatum de ipso subjecto fuit vera; sicut si *Socrates* nunc primo fuerit albus, tunc est hæc vera *Album fuit Socrates*. Tamen nulla propositio de præsenti in qua ponitur hoc prædicatum *Socrates* vel illud pro quo supponit prædicatum de hoc subjecto *album*, fuit prius unquam vera; quia hæc nunquam fuit prius vera *Album est Socrates*. vel *Album est hoc*. demonstrando illud pro quo prædicatum in illa *Album fuit Socrates*, supponit: aliqua tamen propositio in qua prædicatur *Socrates* de pronomine demonstrante illud præcise pro quo subjectum supponit in ista *Album fuit Socrates*, fuit vera; nam in ista *Album fuit Socrates*, *ly album* hic supponit pro *Socrate* qui nunc est albus, & hæc prius fuit vera *Hoc est Socrates*, demonstrando *Socratem*.

Ex istis Patet quod hæc est concedenda *Creans semper fuit Deus*, quia semper propositio in qua prædicatur *Deus* de pronomine demonstrante illud pro quo supponit *creans* in ista *Creans semper fuit Deus*, semper fuit vera, vel fuisset si fuisset formata. Nam hæc semper fuit vera *Hoc est Deus*; hæc tamen non fuit semper vera, *Creans est Deus*, quia ante creationem mundi fuit falsa: sed ista *Deus semper fuit creans*, est simpliciter falsa propter causam dictam. Et ita est de multis aliis consimilibus. & sicut dictum est de propositionibus *de præterito*, proportionabiliter dicendum est de propositionibus *de futuro*. CAP.

CAP. VIII.

Est de veritate propositionum de terminis obliquis.

QUia autem quæ dicta sunt non sufficiunt ad cognoscendum quando propositio, cujus alterum extremum est terminus obliquus, est vera vel falsa; ideo circa hoc oportet habere regulas speciales, & sunt hic utiles regulæ grammaticales de quibus breviter me expediam.

Unde sciendum, quod sicut in propositione affirmativa cujus uterque terminus est *rectus*, ad propositionis veritatem requiritur quod subjectum & prædicatum supponant pro eodem; ita ad veritatem propositionis cujus alterum extremum est terminus *obliquus*, requiritur quod subjectum & prædicatum non supponant pro eodem, vel saltem non pro omni eodem; aliquando tamen possunt supponere pro eodem secundum diversitatem verborum, & regiminis casus obliqui. Unde quando obliquus casus regitur ex vi possessionis, ad veritatem talis propositionis requiritur quod subjectum & prædicatum supponant pro distinctis, quamvis hoc semper non sufficiat; & ideo hæc est falsa *Socrates est Socratis*, tamen hæc poterit esse vera *Aliquis asinus est Socratis*, & sicut est in illo obliquo casu, ita est in multis aliis.

Aliquando poterit propositio esse vera non obstante quod subjectum & prædicatum supponant pro eodem, sive non obstante quod rectus & obliquus supponant pro eodem: sicut hæc est vera, *Socrates videt Socratem*. Et sic potest contingere de multis aliis, nec est facile in his generalem regulam, & certam dare.

CAP. IX.

Est de veritate propositionum modalium.

POst propositiones *de inesse* dicendum est de propositionibus *modalibus*. Et primo sciendum quod aliquando dicitur propositio *de modo*, quia accipitur dictum talis propositionis cum tali modo; sicut patet de istis *Omnem hominem esse animal est necessarium*, *Hominem currere est contingens*, *Omnem hominem esse coloratum est verum*, *Omnem hominem esse animal est per se, primo modo dicendi per se*, *Omne necessarium esse verum est scitum*, *Socratem currere est ignotum*, & sic de aliis. Alia autem dicitur propositio *modalis* in qua ponitur modus sine tali dicto propositionis.

Propositio modalis primo modo dicta semper est distinguenda secundum compositionem & divisionem; & in sensu composito denotatur

semper quod talis modus verificatur de propositione illius dicti; sicut per istam *Omnem hominem esse animal est necessarium*, denotatur quod ille modus *necessarium*, verificatur de illa propositione *Omnis homo est animal*, cujus dictum est hoc quod dicitur *Omnem hominem est animal*: quia *dictum* propositionis dicitur quando termini propositionis accipiuntur in accusativo casu, & verbum in modo infinitivo. Sed sensus divisus talis propositionis semper æquivalet tali propositioni acceptæ cum modo sine tali dicto; sicut in ista *Omnem hominem esse animal est necessarium*, in sensu diviso æquivalet isti *Omnis homo de necessitate, vel necessario est animal*. Similiter ista in sensu diviso *Socratem esse animal est scitum*, æquivalet isti *Socrates scitur esse animal*, & sic de aliis. Unde de talibus modalibus acceptis in sensu composito, Primo aliqua pauca sunt dicenda: Secundo de aliis.

Primo igitur sciendum, quod sicut dictum est, quod semper per tales propositiones denotatur quod talis modus verificatur de tota propositione correspondente dicto. Ex quo sequuntur aliqua, Quod talis *universalis de necessario* poterit esse necessaria & vera; quamvis tamen quælibet ejus *singularis* sit contingens vel falsa: sicut hæc est vera & necessaria in sensu composito *Omne verum contingens esse verum est necessarium*: & tamen quælibet singularis est falsa: nam hæc est falsa *Hoc verum contingens esse verum est necessarium*, quocunque demonstrato; quia hoc verum contingens potest esse falsum; & per consequens nullo modo est necessaria, quod tamen denotatur per talem singularem. Similiter hæc est vera & necessaria *Omne falsum contingens esse falsum est necessarium*; & tamen quælibet ejus singularis est falsa, sicut patet inductive. Similiter aliquando est talis propositio universalis impossibilis; & tamen quælibet singularis est possibilis & contingens; sicut patet de ista *Utrumque istorum esse verum est verum*, demonstratis duobus contradictoriis contingentibus. Similiter patet de ista *Quodlibet istorum esse verum est verum*, demonstratis omnibus futuris falsis contingentibus; tamen quælibet singularis est contingens.

Sed ad ista omnia potest dici quod nulla talis propositio est universalis, sed quælibet talis est *singularis*; quia in omni tali subjicitur una propositio singularis, vel aliquod supponens pro propositione singulari. Dicendum est ad hoc, quod sive proprie, sive de virtute sermonis loquendo talis propositio sit universalis, vel particularis, sive quælibet est singularis, non est multum curandum ad præsens; quia saltem *Aristot.* vocabat tales propositiones particulares & universales, sicut postea ostendetur; & illo modo loquor in proposito. Utrum autem *Aristot.* loquitur ex intentione; sive stricte & proprie non multum curo. Et dico quod propositio tunc dicitur *universalis*, quando subjicitur dictum propositionis universalis, respectu compositionis minus principalis; ita tamen quod respectu compositionis minus principalis subjicitur terminus communis cum signo universali: sicut in ista *Omnem*

hominem

hominem esse animal est necessarium, hoc totum *Omnem hominem esse animal*, subjicitur respectu verbi indicativi, quod est *ly est*; & tamen respectu compositionis infinitivi modi sc. *ly esse*, supponit hic terminus *homo* cum signo universali; & hoc sufficit ad propositionem *universalem*. Et ideo qui vult tenere quod tales sunt proprie *universales*, potest leviter dicere, quod sufficit quod terminus communis subjiciatur respectu verbi infinitivi modi.

Ex istis patet quod sufficit scire quid requiritur ad veritatem talium propositionum, in sciendo quid requiritur ad hoc quod aliqua propositio sit necessaria, & ad hoc quod sit contingens; vel vera, vel impossibilis: vel scita, vel ignota, vel credita; & sic de aliis, de quibus omnibus nimis longum esset pertractare. Tamen de propositione necessaria sciendum est, quod propositio non dicitur *propositio necessaria*, quia semper sit vera; sed quia est vera si sit, & non potest esse falsa. Sicut propositio ista in mente *Deus est*, est necessaria; non quia semper sit vera, quia si non est, non est vera: sed si sit, est vera, & non potest esse falsa. Similiter hæc propositio in voce *Deus est*, est necessaria; & tamen non semper est, nec fuit vera; quia quando non est, non est vera vel falsa: si autem sit prolata est vera, & non potest esse falsa, nisi terminus aliter instituatur ad significandum. Et proportionabiliter debet dici de propositione impossibili, Quod est illa quæ si sit est falsa, & non potest esse vera; non tamen est falsa nisi sit propositio. Et ita proportionabiliter debet dici de propositionibus contingentibus & possibilibus. Sed ad hoc quod propositio sit scita, & credita, & sic de aliis requiritur plus; sed quid requiritur pertinet ad librum *posteriorum*.

CAP. X.

Est de veritate propositionum modalium sine dicto.

Circa propositiones modales *sine dicto* propositionis, quæ omnino æquivalent propositionibus sumptis *cum dicto* in sensu divisionis, est dicendum. Et est sciendum quod tales non convertuntur cum primis; imo potest una illarum esse vera sine alia, & è converso: sicut, secundum viam *Aristot.* hæc est vera in sensu compositionis, *Omnem hominem esse animal est necessarium*, & tamen hæc est falsa *Omnis homo de necessitate est animal*. Similiter secundum viam *Aristot.* hæc est vera *Omne verum esse verum est necessarium*; & tamen hæc est falsa *Omne verum necessario est verum*, & ita de multis aliis.

Propter quod est sciendum, quod ad veritatem talium propositionum requiritur quod prædicatum sub propria forma competat illi pro quo subjectum supponit; ita scilicet quod modus expressus in tali proposi-

 tione,

tione, vere prædicetur de tali propositione *de inesse*, in qua ipsummet prædicatum prædicatur de pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit. Proportionabiliter, sicut dictum est de propositionibus de præsenti, ita dicendum est de propositionibus de præterito & de futuro; sicut ad veritatem istius *Omne verum de necessitate est verum*, requiritur quod quælibet propositio sit vera in qua hoc prædicatum *verum* prædicatur cum modo necessitatis de quodlibet pro quo hoc *subjectum verum* suppponit; puta quod quælibet talis sit vera *Necessario hoc est verum*, demonstrato quocunque pro quo, *hoc*, subjectum supponit: Et quia non quælibet talis est vera, ideo hæc est simpliciter falsa *Omne verum de necessitate est verum.*

Similiter per istam *Creans potest non esse Deus*, non denotatur quod hæc sit possibilis *Creans non est Deus*, quia tunc hæc esset vera *de possibili*; sed denotatur quod hæc sit possibilis *Hoc non est Deus*, demonstrato illo pro quo *creans* supponit in ista *Creans potest non esse Deus*: & ista est simpliciter impossibilis, quia *creans* in ista *Creans potest non esse Deus*, supponit pro Deo; & certe hæc est impossibilis *Hoc non est Deus* demonstrato Deo. Similiter per istam *Creans necessario est Deus*, denotatur quod hæc sit necessaria *Hoc est Deus*, demonstrato illo pro quo supponit *creans* in prædicta propositione *de necessario*: & hoc est verum; & ideo illa propositio *de necessario* est vera, non tamen necessaria, sed est contingenter vera; quia posito quod Deus cessaret creare, tunc esset falsa; sicut sua *de inesse* est falsa, hæc scilicet, *Creans est Deus*: nec est aliquod inconveniens quod propositio *de necessario* sit contingenter vera, sicut in exemplo prædicto. Et sicut propositio vera de *necessario* potest esse *contingens*; ita propositio de *per se* potest esse vera *per accidens*, & contingens: sicut hæc est vera *Creans per se est Deus*, & tamen est per accidens vera, & contingenter &; ita est de multis aliis,

Tamen non obstante quod tales sint veræ; tamen tales sunt falsæ, *Deus necessario est creans*; & tales veræ, *Deus contingenter est creans*, *Deus potest non esse creans*, *Deus potest esse non creans*, & hujusmodi; & hoc quia nulla propositio in qua prædicatur hoc prædicatum *creans* de pronomine demonstrante illud pro quo hic terminus *Deus* supponit est necessaria; sed contingens, quia quælibet talis est contingens, sc. *Hoc est creans* demonstrando Deum, *Hoc est non creans.*

Similiter dicendum est de talibus propositionibus, *Deus potest assumere suppositum humanum*, *Deus potest uniri supposito humano*, *Deus potest se solo facere actum meritorium*, *Deus potest facere album sine albedine*, & hujusmodi; quæ omnes sunt falsæ, quia quælibet propositio in qua prædicatur aliquid prædicatum prædictorum de pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit est simpliciter impossibilis; sicut ista, *Suppositum est assumptum.* Nam sequitur *Suppositum est assumptum*, igitur *Suppositum unitur alteri*; & ultra, igitur,

tur, *Suppositum non est suppositum*; & tamen implicatur esse suppositum: igitur hæc est impossibilis, *Suppositum est assumptum*. Similiter hæc est impossibilis *Hoc est unitum supposito*, demonstrato Deo, & ista similiter, *Deus facit se solo actum meritorium*; quia sequitur *Deus facit se solo actum meritorium*, ergo *Actus meritorius fit à solo Deo*; & per consequens non fit à voluntate, cujus est; & ultra, igitur *Non est actus meritorius*.

Et tamen hoc non obstante, nisi aliquis modus Logicalis vel Grammaticalis impediat, istæ sunt veræ, *Suppositum potest assumi à verbo*, *Suppositum potest univi verbo*, *Actus meritorius potest fieri à solo Deo*; quia per nullam istarũ denotatur nisi quod propositio in qua prædicatur prædicatum de pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit sit possibilis: & hoc est verum. Nam in ista propositione *Suppositum potest assumi à verbo*, hoc subjectum *suppositum* supponit pro natura humana; quia natura humana ex eo quod non dependet, nec innititur alteri vere est modo suppositum; & ita *suppositum* supponit pro hac natura; sicut in illa *Album currit*, *album* vere supponit pro *Socrate* si *Socrates* sit albus: sed demonstrando illam naturam humanam, hæc propositio est possibilis *Hoc est assumptum à divino supposito*; ergo hæc est vera *Suppositum potest assumi*; sicut hæc est vera *Album potest esse nigrum*. Similiter omnes illæ sunt veræ sub eodem sensu, *Homo potest assumi*, *Causatum ab agente creato potest causari à solo Deo*, *Visum à Socrate & à Platone potest videri à solo Socrate*, & hujusmodi; & tamen illæ sunt impossibiles, *Homo est assumptus*, *Causatum ab agente creato causatur à solo Deo*, *Visum à Socrate & à Platone videtur à solo Socrate*; & sic de aliis.

Secundo notandum quod tales propositiones *de modo* consimiliter se habent ad suas singulares, sicut propositiones *de inesse*; & ideo impossibile est quod talis *universalis* sit vera, vel falsa, vel contingens, vel necessaria; nisi quælibet *singularis* sit necessaria, vel contingens. Similiter sicut propositio *de inesse* potest esse impossibilis non obstante quod quælibet singularis sit possibilis; sicut patet de ista *Utrumque illorum est verum*, demonstrantis duobus contradictoriis contingentibus: sic aliquando, quamvis raro, potest universalis *de modo* esse impossibilis; & quælibet singularis possibilis, sicut patet de ista *Utrumque illorum necessario est verum*, demonstratis istis *Socrates fuit in A*, *Socrates non fuit in A*, hæc Universalis est impossibilis; & quælibet singularis est possibilis. Nam est hæc possibilis *Hæc est necessario vera*, *Socrates fuit in A*; & similiter alia est possibilis.

Prædicta etiam sunt intelligenda de aliis propositionibus modalibus, sicut de istis, *Omnis homo scitur à te esse animal*; nam ad veritatem illius requiritur quod quælibet talis sit vera, *Ista est scita à te*, *Ille homo est animal*, *& ille homo est animal*, & sic de singulis; & ideo hæc est falsa de virtute sermonis *Omnis homo scitur à te esse animal*;

&

& similiter hæc est falsa *Omnis homo ignoratur à te esse animal*, & ita de multis aliis.

CAP. XI.

Est de propositionibus æquivalentibus propositionibus hypotheticis.

DIcto de propositionibus categoricis quasi simplicibus, dicendum est de propositionibus æquivalentibus propositionibus hypotheticis. Et est sciendum quod quælibet categorica ex qua sequuntur plures propositiones categoricæ tanquam exponentes eam, hoc est, exprimentes quid illa propositio de sua forma importat, potest dici propositio æquivalens propositioni hypotheticæ. Hujusmodi sunt sicut dictum est prius, propositiones *exclusivæ, exceptivæ, & reduplicativæ*; & hujusmodi sunt etiam omnes in quibus ponuntur termini *connotativi* & *relativi*; sicut sunt illæ, *Aliquod album currit, Omne album est corpus, Omne agens producit aliquid, Omnis quantitas est in loco, Omnis similitudo est qualitas*, & hujusmodi. Ideo de *istis* Primo est dicendum. Secundo de *reduplicativis*. Tertio de *exclusivis*. Et Quarto de *exceptivis*. Et Postea de aliis propositionibus etiam æquivalentibus hypotheticis.

Circa primum sciendum est quod ille terminus proprie dicitur *connotativus* vel *relativus* qui habet *quid nominis*, hoc est, definitionem exprimentem *quid nominis*; ita quod non potest sciri *quid nominis* ipsius, nisi habendo orationem quæ significat aliquid primario; & aliud secundario; sicut patet de istis, *album*, *calidum*; nam definitio *albi* exprimens *quid nominis* est, *habens albedinem*, vel *formatum albedine*, ita quod *album* supponit pro aliquo quod est significatum vel consignificatum ipsius; & aliquid significat vel consignificat, pro quo tamen supponere non potest, neque distribui, etiam si distribuatur signo universali, & hoc virtute significationis vel distributionis. Et ita Quando aliquid per aliquem terminum connotatur vel consignificatur, pro quo tamen talis terminus supponere non potest, quia de tali non verificatur, Semper talis terminus vel est connotativus, vel relativus. ut ille terminus *album*, secundum unam opinionem *significat* principaliter albedinem; tamen non *supponit* pro albedine, sicut nec verificatur de albedine, nam hæc est falsa *Albedo est alba*; & ideo ille terminus *album* est connotativus vel relativus. Similiter, *creans* significat vel consignificat creaturam pro qua non supponit, quia hæc est falsa *Creatura est creans*; ideo ille terminus *creans* est relativus vel connotativus. Similiter est de *simo*, *cavo*, & *quantitate*, & hujusmodi, secundum *Aristot*. Omnia enim ista connotant vel important aliquo modo aliqua

aliqua pro quibus non supponunt, *quantitas* enim importat unam partem distantem loco & situ ab alia; & tamen pro tali parte, vel tali situ, vel loco non supponit; si tamen supponit hoc accidit pro tanto quod quælibet pars quantitatis est quanta. Quæ autem sit propria differentia inter *nomen relativum* & *connotativum* alias forte dicetur. Istis suppositis sciendum est quod quælibet propositio quæ habet talem terminum, est habens *exponentes* exprimentes quid importatur per talem propositionem. Sed diversæ propositiones habent diversas *exponentes* propter diversos terminos connotativos vel relativos; ideo sufficit dicere de aliquibus, ut per illas sciri possit proportionabiliter de aliis, quomodo exponuntur.

Unde sciendum est quod quandocunque ponitur in propositione *concretum* cui correspondet *abstractum* importans rem informantem aliam rem, semper ad veritatem talis propositionis requiruntur duæ propositiones quæ possunt vocari *exponentes* ejus; & una debet esse in recto, & alia in obliquo. Sicut ad veritatem istius *Socrates est albus*, requiritur quod hæc sit vera *Socrates est*, & quod hæc sit vera *Socrati inest albedo*; similiter ad veritatem istius *Album currit*, requiruntur illæ duæ, *Aliquid currit*, & *Illud habet albedinem*, & ita est de aliis. Similiter quando ponitur aliquod relativum in propositione, requiritur veritas plurium propositionum; sicut ad veritatem istius *Socrates est similis Platoni*, requiritur quod *Socrates* habeat aliquam qualitatem, & quod qualitatem ejusdem rationis habeat *Plato*. Unde ex hoc quod *Socrates* est albus, & similiter *Plato*, sine omni addito sequitur quod *Socrates est similis Platoni*. Similiter ad veritatem istius *Homo est quantitas*, requiritur quod homo habeat partes, & quod una pars distinguatur ab alia loco & situ.

Sed dubitari potest an quælibet propositio universalis habeat tales *exponentes*. Videtur quod sic, quia quælibet talis habet plures *singulares*. Dicendum est quod propositio universalis in qua ponitur hoc signum *uterque*, vel *neuter*, de virtute sermonis æquivalet propositioni hypotheticæ; sed illa in qua ponitur *omne*, vel *nullus*, vel *quilibet*, non sic; quia quamvis habeat multas singulares, tamen hoc non est necessarium; quia sicut demonstratum est prius, hæc est vera *Omnis Phænix est*, quamvis non sit nisi una Phænix. Proportionabiliter debet dici de istis propositionibus, *Nasus est simus*, *Homo est similitudo*, *Homo est causa*; & universaliter ubi *connotativa* vel *relativa* ponuntur. Idem etiam potest dici de nominibus collectivis cujusmodi sunt, *numerus*, *tempus*, *motus*, *populus*, *exercitus*, & hujusmodi; quia talia requirunt veritatem plurium propositionum.

Unde est sciendum, secundum opinionem *Aristot.* quod nullus talis terminus, nec connotativus, nec relativus, nec collectivus, nec negativus prædicatur *per se*, vel *in quid* de pronomine demonstrante aliquam rem *per se* unam; tamen aliqua istorum, vel omnia sunt species, &

per

per se in genere; sicut numerus est *per se* in genere quantitatis. Et secundum opinionem *Aristot.* prædicantur *per se* de pronomine demonstrativo sumpto cum termino communi: unde sicut hæc est *per se* & *in quid*, *Socrates est homo*; ita hæc erit *per se* & *in quid*, *Hic numerus est numerus*. Et similiter est de istis, *Ista similitudo est similitudo*, *Ille motus est motus*; & ita de aliis. Tamen intelligendum est quod proprie & stricte accipiendo *prædicari per se* & *in quid*, quod scilicet est necessario prædicabile; sic nulla talis species, *homo*, *asinus*, *numerus*, & hujusmodi prædicantur *in quid*, & de *per se* de aliquo, maxime in propositione *de inesse*, & *de præsenti*; & hoc quia nulla talis est necessaria, *Socrates est homo*, *Asinus est asinus*, *Iste numerus est numerus*, *Iste motus est motus*, & hujusmodi. Sed accipiendo large *prædicari in quid*, & *per se*, quando scilicet prædicatum non connotat aliquod extrinsecum, nisi quod connotatur per subjectum; sic tales propositiones sunt *per se*, & *in quid*, *Iste homo est homo*, *Iste asinus est asinus*, *Ista similitudo est similitudo*; & sic de aliis. Simpliciter ergo dicendum est quod ubicunque ponitur terminus connotativus, vel relativus, vel collectivus, quælibet talis propositio æquivalet alicui propositioni hypotheticæ, & potest exponi per tales exponentes.

Et de talibus propositionibus sunt etiam omnes propositiones in quibus ponitur hoc verbum *incipit*, vel *desinit*; similiter etiam ubi ponitur casus ablativus absolutus; & ubi ponitur numerus pluralis; & sic de multis aliis de quibus foret modo longum pertractare.

CAP. XII.

De propositionibus in quibus ponuntur termini privativi, & infiniti.

NOn solum autem propositiones in quibus ponuntur termini *connotativi* vel *relativi affirmativi* æquivalent propositionibus hypotheticis; sed etiam propositiones in quibus ponuntur termini *connotativi privativi & infiniti*, sunt æquivalentes propositionibus hypotheticis. Et etiam omnes tales sunt vere *connotativi*, eo quod in eorum definitionibus exprimentibus *quid nominis* debet poni aliquid in *recto*, & aliquid in *obliquo*; vel in *recto* cum negatione præcedente; puta definitio hujus nominis *materiale* est ista, *Aliquid non habens materiam*; & definitio istius termini *cæcum* est ista, *Aliquid carens visu*, quod natum est habere visum; & definitio istius termini *non homo*, est ista, *Aliquid quod non est homo*; & sic de aliis. Et ideo quilibet talis terminus est vere *connotativus*, quamvis non quilibet talis terminus sit *relativus*; eo quod talis terminus aliquando potest de aliquo verificari, quamvis terminus obliquus non posset vere & convenienter sibi addi.

Sicut

Sicut quod *Angelus est immaterialis*; & tamen non oportet quod alicujus sit immaterialis, vel alicui immaterialis, & sic de aliis. Quælibet autem talis propositio in qua ponitur talis terminus, duas ad minus habet *exponentes*, & aliquando plures; quod faciliter patet videndo definitionem exprimentem *quid nominis* ipsius termini.

Unde quælibet propositio in qua ponitur terminus infinitus duas habet *exponentes*; unam affirmativam in qua ille terminus *aliquid* in singulari vel plurali, vel aliquis alius terminus æquivalens tali subjicitur, vel prædicatur. Unde ista *Asinus est non homo*, æquivalet isti *Asinus est aliquid*, & *Asinus non est homo.* Similiter ista *Angelus est immaterialis*, æquivalet isti *Angelus aliquid est* & *Non habet materiam.* Et hoc intelligendum quando talis terminus nihil significat negative, nisi quod terminus oppositus significat affirmative; quod dico ad excludendum istam instantiam, quod illa copulativa, *Essentia divina est aliquid, & non est genita*, non æquivalet isti *Essentia divina est ingenita.* Ex isto patet quod ista de virtute sermonis est neganda *Chimæra est non homo*; quia habet unam *exponentem* falsam, scilicet istam *Chimæra est aliquid.* Similiter si nullus homo sit albus, hæc est neganda de virtute sermonis *Homo albus non est homo*; quia aliqua *exponens* est falsa, scilicet *Homo albus est aliquid.*

Si dicatur quod alterum contradictoriorum dicitur de quolibet. Si igitur hæc est falsa, *Chimæra est non homo*; hæc erit vera, *Chimæra est homo.* Dicendum est secundum *Aristot.* intentionem, quod non de quolibet termino significative sumpto dicitur alterum contradictoriorum; sicut de hoc nomine *Chimæra* significative sumpto, nec dicitur *homo*, nec *non homo*: tamen de omni termino significative sumpto, non includente æquivalenter aliquod syncategorema, vel aliquam aliam determinationem de quo prædicatur vere *ens* vel *aliquid*, dicitur alterum contradictoriorum. Unde si hæc esset vera, *Chimæra* est aliquid; altera illarum esset vera, *Chimæra est homo*, *Chimæra est non homo.* Et ideo concedendum est quod non de quolibet significative sumpto dicitur alterum contradictoriorum; & tamen hoc non obstante de quolibet tali quodlibet ens vere affirmatur, vel vere negatur: & hoc intendit *Aristot.* quando dicit, *De quolibet affirmatio vel negatio, de nullo eorum ambo.*

Unde quamvis nec *homo*, nec *non homo*, dicatur de *Chimæra*; *Homo* tamen vere affirmatur, vel vere negatur de *Chimæra.* Unde altera illarum est vera, *Chimæra est homo*, *Chimæra non est homo.* Et sic de istis, *Homo albus est homo*, *Homo albus non est homo*, *Homo albus est non homo*, *Homo albus non est non homo.* Quod autem neutra istarum est vera, *Homo albus est homo*, *Homo albus est non homo*, posito quod nullus homo sit albus, potest sic ostendi. Nam si hæc sit vera *Homo albus est non homo*, cum sit affirmativa, oportet quod subjectum supponat pro aliquo: quo dato, quæro pro quo supponit. Nec pro voce, nec pro con-

conceptu, cum supponat significative, & non materialiter vel simpliciter; ergo supponit pro aliquo, & per consequens ille terminus *homo albus*, significative sumptus prædicaretur de pronomine demonstrante illud pro quo supponit; & per consequens hæc esset vera, *Homo est homo albus*, quod est manifeste falsum. Quia si sit vera, aut demonstratur ens; aut non ens. Si ens, ergo Aliquod ens esset homo albus; quod est contra positum. Si sit non ens, igitur aliquod non ens esset homo albus, & per consequens esset album; quod est manifeste falsum. Et ita patet quod hæc est falsa *Homo albus est non homo*, si nullus homo sit albus: & per eandem rationem possunt probari consimiles esse falsæ.

CAP. XIII.

De propositionibus in quibus ponuntur termini privativi non æquivalentes terminis infinitis.

QUamvis propositiones in quibus ponuntur termini infiniti, vel eis æquivalentes, non habeant nisi duas *exponentes*; tamen propositiones affirmativæ in quibus ponuntur termini privativi, qui non sunt æquivalentes terminis infinitis, plures habent *exponentes* quam duas. Unde ista *Iste est cæcus*, habet istas *exponentes*, *Iste est aliquid*, *Iste est natus videre*, & *Iste nunquam poterit videre*.

De talibus autem non potest dari certa regula, quia secundum varietatem terminorum talium propositiones in quibus ponuntur diversimode debent exponi. Unde ista *Socrates est cæcus*, habet illas *exponentes* quæ dictæ sunt; ista autem propositio, *Socrates est fatuus*, habet istas, *Socrates est aliquid*, *Socrates non habet sapientiam quam oportet habere*; cum hoc tamen stat quod potest habere sapientiam. Unde ista stant simul, *Socrates est fatuus vel insipiens*, & *Socrates per naturam potest esse sapiens*; sed ista non stant simul, *Socrates est cæcus*, & *Socrates per naturam potest esse videns*. Et ita patet quod alias *exponentes* habet una propositio, quam alia propositio; & tamen in utraque ponitur terminus privativus. Quomodo autem tales propositiones debent exponi, faciliter potest videri si accipiantur definitiones exprimentes *quid nominis* ipsorum relativorum privativorum, & ex eis formando *exponentes*.

CAP.

CAP. XIV.

De propositionibus in quibus ponuntur termini ficti.

SIcut propositiones in quibus ponuntur termini negativi & privativi habent plures *exponentes*; ita propositiones ex quibus vel in quibus ponuntur figmenta, hoc est, in quibus ponuntur termini ficti quibus nihil correspondet in re quale finguntur significare, plures habent *exponentes*. Tales enim termini vere sunt connotativi, nec aliquod imaginabile per eos significatur; nec una res quæ est in actu, vel potest esse, vel saltem potuit fuisse, vel fuit in actu.

Unde sicut termini negativi vel privativi nihil significant, nisi quod significatur per terminos positivos; quamvis illud idem quod significatur per terminum positivum affirmative, vel per terminum affirmativum positive & construendo, significatur per terminum negativum vel privativum, destruendo vel negando, secundum modum loquendi *Ansel.*: ita per tales terminos fictos cujusmodi sunt *ly chimæra*, vel *ly tragelaphus*, *ly vacuum*, *ly infinitum* & hujusmodi, nihil significatur, nisi quod significatur per aliquos alios terminos; sicut patet ex definitionibus exprimentibus *quid nominis* eorum. Tamen non eodem modo significantur res per tales terminos, sicut per alios; quia sic significantur per alios quod pro illis rebus alii termini supponere possunt: isti enim termini pro eis supponere non possunt; sicut nec definitiones exprimentes *quid nominis* eorum. Unde non est imaginandum quod sicut sunt talia entia significata per tales terminos, *homo*, *animal*, *album*, & hujusmodi; ita sunt quædam non entia, & impossibilia distincta realiter ab entibus significata per tales terminos, *chimæra*, *hircocervus*, & hujusmodi; quasi esset unus mundus ex impossibilibus, sicut unus est mundus ex entibus. Sed quicquid imaginabile significatur per hoc nomen *chimæra*, significatur per alium terminum de quo in propositione *de inesse* vel *de possibili* prædicetur: tamen hoc nomen *chimæra* pro illo non potest supponere, propter quod propositio quælibet affirmativa, in qua subjicitur hoc nomen *chimæra*, significative sumptum, de virtute sermonis est falsa; quia habet aliquam *exponentem* falsam. Unde illa est falsa de virtute sermonis, *Chimæra est non ens*, & quælibet consimilis; quia quælibet talis habet tales *exponentes*, *Chimæra est aliquid*, & *Illud est non ens*; quarum prima est falsa.

Et si dicatur, nunquid ista est vera *Chimæra est chimæra*? & videtur quod sit vera, quia prædicatur idem de se: & *Boetius* dicit quod nulla est verior prædicatio quam illa in qua idem prædicatur de seipso. Dicendum est quod de virtute vocis illa est falsa, *Chimæra est chimæra*, si terminus supponat significative; eo quod falsum implicatur.

Ad *Boet.* dico quod *Boet.* intendit quod nulla prædicatio in qua prædicatur aliquid de aliquo est verior illa in qua idem prædicatur de se; quia tamen illa est negativa, stat quod nulla sit vera; nec illa in qua prædicatur idem de se; nec illa in qua prædicatur aliquid de aliquo: si tamen illa esset vera in qua aliquid prædicatur de aliquo, tunc nulla esset verior illa, *Chimæra est chimæra*; & ita nulla propositio in qua prædicatur aliquid de hoc nomine *chimæra* significative sumpto potest esse verior illa in qua hoc nomen *chimæra* prædicatur de seipso, cum hoc tamen stat quod nec illa, nec alia sit vera.

CAP. XV.

De propositionibus in quibus ponitur hoc relativum qui.

IN quacunq; autem propositione, quæ secundum vocem est categorica, ponitur hoc relativum *qui*, pro illa dandæ sunt plures *exponentes*; quia quælibet talis æquivalet uni copulativæ: tamen aliter est de tali propositione quando est universalis; & quando est particularis, indefinita, vel singularis.

Quando enim talis propositio est singularis, indefinita, vel particularis, semper illa propositio æquivalet uni copulativæ compositæ ex duabus propositionibus, scilicet ex antecedente, & hoc pronomine relativo *illud*; vel nomine proprio & altero extremo, nulla alia variatione facta. Sicut illa, *Homo qui est albus currit*, æquivalet isti, *Homo est albus, & ille currit*: vel *Iste homo currit, & ille est albus*: similiter illa, *Socrates qui currit disputat*, æquivalet isti, *Socrates currit, & ille disputat*. Sed si talis propositio est universalis, illa est distinguenda secundum amphibologiam, eo quod potest habere duplicem sensum. Unus sensus est per quem denotatur, quod de quocunque dicitur illud totum quod præcedit verbum principale, quod de eodem prædicatur prædicatum; & non plus denotatur: & ille sensus vocatur à multis sensus *compositionis*, vel convertibilis cum tali sensu. Alius sensus est per quem denotatur quod illud quod sequitur hoc incomplexum *quod*, vel *qui*, prædicatur universaliter de antecedente; & quod sequitur prædicatum, universaliter verificatur de eodem. Verbi gratia per istam, *Omnis homo qui est albus currit*, in uno sensu denotatur quod de quocunque prædicatur hoc totum *Homo qui est albus*, quod de eodem dicitur hoc prædicatum *currit*: & tunc ad veritatem talis propositionis duæ propositiones requiruntur, scilicet quod *Aliquis homo est albus*, & quod *Qualibet talis currit*. In alio vero sensu denotatur quod illæ duæ sunt veræ. *Omnis homo est albus*, & *Omnis homo currit*. Veruntamen sciendum est quod, sicut dicetur inferius, quod quandoque est relatio non personalis, *&c.* non oportet quod in copulativa corre-

correſpondente idem habeat in utraque eandem ſuppoſitionem. Quandoque autem eſt relatio perſonalis; & tunc debet habere eandem ſuppoſitionem.

CAP. XVI.

De propoſitionibus reduplicativis.

CIrca propoſitiones reduplicativas eſt Primo ſciendum, quod vocatur *reduplicativa* in qua ponitur hæc dictio *in quantum*, vel æquivalens,& tenetur *reduplicative*:quia ſecundum aliquos poteſt teneri *ſpecificative*, & ſic non facit propoſitionem reduplicativam; & aliquando poteſt teneri *reduplicative*, & ſic facit propoſitionem reduplicativam. Secundo ſciendum quod in propoſitione reduplicativa, ipſa reduplicatio, ſicut hæc dictio *in quantum*, vel æquivalens, aliquando eſt affirmata; quando ſcilicet negatio non præcedit eam, ut *Socrates in quantum homo non currit*: aliquando eſt negata; quando ſcilicet negatio præcedit eam, ſicut hic, *Socrates non currit in quantum homo.* Si autem reduplicatio non ſit negata, vel hoc eſt in propoſitione affimativa, ſicut hic, *Socrates in quantum homo eſt riſibilis*: vel in propoſitione negativa, ut hic, *Socrates in quantum homo non currit.* Primo igitur videndum eſt quid requiritur ad veritatem propoſitionis *affirmativæ* reduplicativæ. Secundo quid ad veritatem *negativæ*, in qua tamen reduplicatio *non eſt negata.* Tertio quid requiritur ad veritatem propoſitionis,in qua reduplicatio *eſt negata.*

Circa primum ſciendum eſt quod talis propoſitio poteſt diſtingui, eo quod poteſt eſſe reduplicatio, gratia concomitantiæ; vel gratia cauſæ. Si fiat reduplicatio gratia concomitantiæ, tunc ad veritatem illius requiruntur quatuor propoſitiones tanquam exponentes eam. Una in qua prædicatum principale vere prædicatur de ſubjecto principali. Alia in qua illud ſuper quod cadit reduplicatio, prædicatur de ſubjecto principali. Tertia in qua prædicatum principale prædicatur de illo ſuper quod cadit reduplicatio univerſaliter. Quarta erit una *conditionalis* in qua arguitur ab illo ſuper quod cadit reduplicatio ad prædicatum principale; eodem modo quo ab inferiori ad ſuperius dicitur eſſe bona conſequentia; vel quo dicitur, quod ex uno convertibilium ſequitur reliquum. Verbi gratia, ad veritatem iſtius *Socrates in quantum homo eſt coloratus*, requiritur veritas iſtius *Socrates eſt coloratus*, & iſtius *Socrates eſt homo*, & iſtius *Omnis homo eſt coloratus*, & iſtius *Si homo eſt coloratum eſt*, vel iſtius, *Si aliquid eſt homo, aliquid eſt coloratum*: & quia talis conditionalis eſt falſa, ideo talis reduplicativa, *Socrates in quantum homo eſt coloratus*, eſt ſimpliciter falſa, quia habet unam exponentem falſam.

Si

Si autem fiat reduplicatio gratia causæ, tunc ad veritatem talis reduplicativæ præter quatuor prædictas *exponentes*, requiritur quod illud supra quod cadit reduplicatio, exprimat causam rei importatæ per prædicatum; vel quod sit illud cui primo inest prædicatum principale; vel quod illi prius insit prædicatum principale, quam pronomini demonstranti illud pro quo subjectum principale supponit. Sicut per illam *Isosceles in quantum triangulum habet tres, &c.* denotatur quod *Isosceles* habet tres angulos, *&c.* & quod si aliquid est triangulus habet tres, *&c*, & similiter cum hoc quod illud prædicatum *habere tres, &c.* prius verificatur de triangulo, quam de *Isoscele*, eo modo quo Logicus utitur *priori* & *posteriori* quæ sunt conditiones propositionum. Similiter per istam, *Ignis in quantum calidus est calefactivus*, denotantur prædicta; & ideo est vera. Simliter hæc est vera, *Homo in quantum habens animam intellectivam est susceptibilis disciplinæ*; quia præter quatuor prædictas *exponentes*, anima intellectiva est causa disciplinæ, & hoc extendendo nomen *causæ* ad subjectum alicujus: sed illa, *Homo in quantum visibilis est susceptibilis disciplinæ*, est falsa; quamvis sit vera si fiat reduplicatio gratia concomitantiæ; & hoc, quia prædictæ quatuor exponentes sunt veræ.

Ex prædictis colligi potest regula talis, *Quod à propositione reduplicativa ad suam præjacentem est semper consequentia formalis*; quia semper sua præjacens est una exponens reduplicativæ; & ideo sequitur formaliter, *Homo in quantum animal est sensibilis*, ergo *Homo est sensibilis.* Similiter sequitur, *Ignis in quantum calidus est calefactivus*, ergo *Ignis est calefactivus.* Ex istis sequitur quod multæ propositiones quæ à multis conceduntur, tam in Philosophia quam Theologia, sunt simpliciter falsæ de virtute sermonis; cujusmodi sunt tales, *Creatura in quantum est in Deo est realiter divina essentia, Pater & Filius in quantum sunt unum spirant, Homo in quantum creatura est non ens, Objectum in quantum intelligibile est habens esse diminutum*; quia omnes tales habent exponentem falsam. Et eodem modo proportionabiliter dicendum est de consimilibus. Si autem aliquæ tales vel consimiles inveniantur in scripturis, vel ab Authoribus, sive Sanctis, sive Philosophis, exponendæ sunt; quia auctores frequenter loquuntur non de virtute sermonis, sicut patet inspicientibus libros eorum.

Per prædicta possunt solui aliqua sophismata. Aliqua in quantum conveniunt differunt: Aliqua in quantum differunt conveniunt. Nam accipiendo *convenire* secundum quod verificatur de omnibus existentibus in rerum natura, & *differre* pro omnibus quæ quocunque modo differunt, hoc est sunt, & non sunt idem. Sic omnes tales sunt veræ si fiat reduplicatio gratia concomitantiæ; quia, sicut manifeste patet, quatuor exponentes sunt veræ. Si autem fiat reduplicatio gratia causæ, sic sunt falsæ; nam *convenire* non prius convenit nec dicitur de convenientibus,

bus, quam de differentibus; nec etiam importat talem causam, ideo falsæ sunt, sic accipiendo eas. Sed secus est de istis, Aliqua in quantum sunt similia, sunt dissimilia: Alia in quantum sunt dissimilia, sunt similia, Nam illa consequentia non valet, *Ista sunt similia*, ergo *Sunt dissimilia*, nec è converso: nec etiam sequitur, *Conveniunt in hoc prædicato simile*, ergo, *Sunt dissimilia*; quia ad hoc quod sint similia, requiritur quod habeant qualitates ejusdem speciei specialissimæ.

Alia regula *Quod arguendo ab inferiori ad superius sine distributione à parte subjecti principalis est bona consequentia.* Unde illa consequentia est bona, *Socrates in quantum homo est risibilis.* ergo *Animal in quantum homo est risibile*; quia impossibile est quod exponentes antecedentis sint veræ sine exponentibus consequentis; & hoc sive fiat reduplicatio gratia concomitantiæ, sive gratia causæ: & similiter à parte prædicati principalis est bona consequentia. Sed arguendo ab illo super quod cadit reduplicatio, ad suum superius est falsa consequentia; sicut hic, *Socrates in quantum homo est risibilis*, ergo *Socrates in quantum animal est risibile.* Nam si illa consequentia esset bona; sequeretur quod ista esset bona, *Omnis homo est risibilis*, ergo *Omne animal est risibile*; per istam regulam, *Quando reduplicativa infert reduplicativam, exponentes antecedentis inferunt exponentes consequentis.* Veruntamen sciendum quod aliquis utitur aliter talibus propositionibus non de virtute sermonis, & tunc possent negari tales consequentiæ.

Secundo videndum est principaliter de reduplicativa negativa in qua reduplicatio non est negata, cujusmodi sunt tales propositiones, *Homo in quantum rationalis non est asinus.* Et est sciendum quod talis reduplicativa propositio *gratia concomitantiæ*, habet quatuor exponentes; duas negativas; unam affirmativam; & alia conditionalem. Affirmativa exponens est illa, in qua illud super quod cadit reduplicatio vere affirmatur de subjecto principali. Negativarum propositionum una est præjacens illius propositionis reduplicativæ, in qua scilicet prædicatum principale negatur de subjecto principali. Alia negativa exponens est illa, in qua prædicatum principale negatur ab illo super quod cadit reduplicatio universaliter sumpta. Conditionalis est illa in qua, à positione illius super quod cadit reduplicatio, sequitur negatio prædicati principalis; sicut ista, *Homo in quantum risibilis non est asinus*, habet istas *exponentes*, *Homo est risibilis*, *Homo non est asinus*, *Nullum risibile est asinus. Si aliquod est risibile ipsum non est asinus.* Et propter hoc tales sunt falsæ de virtute sermonis *Logicus in quantum Logicus differt à Grammatico*; quia illa exponens est falsa, *Omnis Logicus differt à Grammatico.* Similiter tales sunt falsæ, *Intellectus in quantum intellectus non vult.* Similiter *Anima in quantum anima non vult*, *Anima in quantum activa non patitur*, *Anima in quantum passiva non agit*, *Ignis in quantum calidus non est siccus. Corpus in quantum alte-*

alteratur non movetur localiter, & sic de multis talibus; quia omnis talis habet unam exponentem falsam.

Si autem fiat reduplicatio gratia causæ; sic requiritur quod prædicatum principale prius, vel primo negetur ab illo super quod cadit reduplicatio, quam à pronomine demonstrante illud pro quo subjectum principale supponit; & hoc semper supponédo quod habet quatuor exponentes prædictas: & propter hoc sic reduplicando hæc est falsa, *Homo in quantum visibilis non est asinus.* Similiter intelligendum est sicut prius, quod semper à propositione reduplicativa ad suam præjacentem est consequentia formalis. ut ista est consequentia formalis, *Logicus in quantum Logicus differt à Grammatico.* ergo *Logicus differt à Grammatico*; ex qua sequitur quod *Logicus non est Grammaticus.*

Tertio videndum est de reduplicativa in qua reduplicatio negatur. Et est sciendum quod talis propositio est contradictoria talis propositionis reduplicativæ in qua reduplicatio est affirmata; & ideo ad veritatem talis sufficit veritas contradictorii exponentis cujuscunque expositæ reduplicativæ cui contradicit; quia regula est, *Quod quando aliqua propositio contradicit alicui habenti plures exponentes, tunc ad veritatem istius sufficit veritas cujuscunque exponentis opposita.* Unde ad veritatem istius *Socrates non est homo in quantum albus*, sufficit veritas istius *Socrates non est homo*, & istius *Socrates non est albus*, & istius *Aliquod album non est homo*, & istius *Non si Socrates est, album est.*

Notandum est etiam quod istæ dictiones, *Secundum*, *quod*, *ut*, *sub ratione*, & hujusmodi sunt æquivalentes isti dictioni *in quantum*; & ideo faciunt propositiones reduplicativas: & ideo est dicendum de talibus propositionibus, sicut dicendum est de illis in quibus ponitur hæc dictio, *in quantum.* Si autem talis dictio non tenetur reduplicative, sed specificative; tunc non requiritur quod illud cui additur talis dictio *in quantum*, subjiciatur universaliter prædicato principali; sed requiritur quod illud super quod cadit reduplicatio importet illud ratione cujus competit prædicatum principale primo subjecto. Verbi gratia, si in ista propositione, *Ignis in quantum calidus calefacit*, *ly quantum* non tenetur reduplicative, sed specificative, non oportet quod hæc sit vera *Omne calidum calefacit*; sed requiritur quod hoc nomen *calidum*, importet calorem per quem ignis calefacit primo, & cui prius & magis per se competit calefacere quam igni; vel saltem quod est principium calefaciendi: & ita ad veritatem talis propositionis requiritur quod prædicatum principale prædicetur de subjecto principali, & de illo cui additur talis dictio; & quod illud additum prædicetur de subjecto principali: sed non requiritur quod prædicatum principale universaliter prædicetur de illo cui additur talis dictio; sed oportet quod importet illud ratione cujus prædicatum principale competit vere per prædicationem subjecto principali. & sic verificantur tales propositiones.

Socrates

Socrates in quantum albus disgregat visum: *Socrates in quantum habet liberum arbitrium peccat*: *Ens in quantum ens est subjectum Metaphysicæ*: & hujusmodi. de exemplo tamen non est curandum. Oportet etiam scire quod hoc vocabulum *in quantum*, & similiter talia vocabula, *ut*, *secundum quod*, *sub ratione qua*, & hujusmodi; aliquando in propositionibus æquivalent alicui adverbio temporis; sicut unus sensus istius propositionis *Canis in quantum significat animal latrabile*, facit istam propositionem esse veram, *Omnis canis est animal*; quia sensus est iste, quod hæc propositio, *Omnis canis est animal*, non est vera nisi quando *canis* stat pro latrabili animali. Et similiter dicimus quod hæc est vera, *Ista imago est homo*, secundum quod *homo* accipitur improprie; sic etiam variis modis potest accipi hæc dictio *in quantum*.

CAP. XVII.

De propositionibus exclusivis.

Circa propositiones exclusivas est primo sciendum, quid facit propositionem exclusivam. Secundo quid requiritur ad veritatem exclusivæ. Tertio quomodo termini supponunt in propositionibus exclusivis. Quarto dandæ sunt quædam regulæ.

Circa primum sciendum est quod illæ dictiones, *tantum*, *solum*, faciunt propositiones exclusivas. Sciendum tamen quod hæc dictio *solum*, aliquando accipitur syncategorematice, & tunc est dictio exclusiva: aliquando tenetur categorematice, & tunc non est dictio exclusiva; sed tunc importat illud quod importatur per terminum sibi additum esse solitarium; sicut dicitur quod *iste est solus*, hoc est solitarius, quia in hoc loco non est cum alio. Similiter si dicatur sic, *Socrates solus currit*, si *ly solus* teneatur categorematice, significat quod *Socrates* qui est solitarius currit; & hoc poterit esse verum quamvis multi alii currant. Si autem teneatur syncategorematice, tunc denotatur quod nullus alius à *Socrate* currit. Secundo sciendum est quod quando istæ duæ dictiones, *tantum*, & *solum* possunt addi eidem, nihil refert addere unam vel aliam, dummodo *ly solum* teneatur syncategorematice; quia tales propositiones æquipollent; sicut istæ æquipollent, *Tantum Socrates currit*, & *Solus Socrates currit*.

Circa secundum sciendum est, quod aliquando dictio exclusiva ponitur à parte subjecti: & aliquando à parte prædicati, sive à parte compositionis, ita quod est determinatio totius compositionis. Et ideo primo videndum est de illo, quando dictio exclusiva ponitur à parte subjecti. Et est primo sciendum, quod sicut aliquando dictio categorematica significat unum primaria institutione, & aliud ex translatione & secundaria institutione; sicut homo primo significat illud quod componitur ex

corpore & anima intellectiva, & secundario significat statuam vel imaginem talis compositi: sic est de dictione exclusiva, quod aliquando significat vel habet unum officium ex primaria institutione, & aliud ex secundaria institutione. Et ideo videndum est primo de ejus primaria institutione: Secundo de secundaria.

Circa primum sciendum, quod quandocunque dictio exclusiva tenetur secundum primariam institutionem, & ponitur à parte subjecti, semper denotatur quod prædicatum vere prædicatur de subjecto, & quod removetur ab omni illo de quo non prædicatur subjectum, & hoc, si propositio sit affirmativa; & ideo quælibet exclusiva habet duas exponentes unam affirmativam, & aliam negativam; sicut ista *Tantum homo est animal*, habet istas exponentes, *Homo est animal*, & *Nihil ab homine est animal*. Si autem sit negativa denotatur quod prædicatum vere removetur à subjecto, & quod inest omni illi à quo vere removetur subjectum; & ideo habet duas exponentes scilicet unam præjacentem negativam, & aliam affirmativam; sicut ista *Tantum homo non est asinus*, habet istas exponentes, *Homo non est asinus*, & *Omne aliud ab homine est asinus*.

Per prædicta patet, quod omnes tales sunt falsæ & includentes contradictoria, (accipiendo dictiones exclusivas secundum suam primariam institutionem,) *Tantum homo est aliquid*, *Tantum aër est hic intus*, *Tantum animal est*, *Tantum pater est*, *Tantum individuum est*, & hujusmodi; quia ex illis sequitur prædicata verificari de partibus vere à quibus tota removentur; & ita tales contradictionem includunt. Similiter tales sunt falsæ, *Solus Pater est Deus*, *Solus Pater spirat Spiritum Sanctum*, *Solus Pater creat*, *Solus Pater est bonus*, & hujusmodi. Similiter tales sunt falsæ, *Tantum omnis homo est rationalis*, *Tantum omne animal est sensibile*; quia istæ exponentes non stant simul, si sint plures homines, *Omnis homo est rationalis*, & *Nihil aliud ab omni homine est rationale*: quia si Nihil aliud ab omni homine est rationale, & Iste homo non est omnis homo; ergo *Iste homo non est rationalis*, quæ repugnat isti *Omnis homo est rationalis*. Et eodem modo est de ista, *Tantum omne animal est sensibile*.

Secundo videndum est de dictione exclusiva secundum suam secundariam impositionem, sive institutionem. Et est sciendum quod triplex potest esse. Una est quæ præcise excludit prædicatum ab omni distributo de quo non dicitur subjectum. Alia quando præcise excludit ea quæ non importantur per ea quæ importantur per subjectum, nec sunt partes eorum. Tertia est quando præcise excludit majorem pluralitatem quam sit expressa per subjectum. Et secundum hoc dantur tres regulæ.

Una est quod Quando dictio exclusiva additur termino communi distributo, vel potest esse exclusio *proprie dicta*, & tunc excluditur omne illud de quo non verificatur illud cui additur dictio exclusiva: aliter

potest

potest esse exclusio *impropie dicta*, secundum quod denotatur prædicatum removeri à quolibet alio communi cum signo particulari de quo non verificatur subjectum; & potest vocari exclusio *Repugnantis communis cum signo particulari*. Unde ista *Tantū omnis homo currit*, est distinguenda penes secundum modum æquivocationis; eo quod *ly tantum* potest teneri *proprie*, & tunc habet istas exponentes, *Omnis homo currit*, & *Nihil aliud ab omni homine currit*. Vel potest sumi *improprie*, ut sit exclusio cujuslibet communis repugnantis cum signo particulari; & tunc habet istas exponentes, *Omnis homo currit*, & *Aliquis bos currit*, & sic de singulis communibus; ut per talem exclusivam, cum dictione exclusiva improprie dicta, denotatur prædicatum verificari de toto communi posito in illa propositione cum signo universali; & non verificatur de quolibet alio communi universaliter sumpto. Et ista distinctio non habet locum, nisi quando exclusiva additur termino communi universaliter sumpto.

Juxta secundam acceptionem impropriam dictionis exclusivæ accipitur una regula quæ est ista, quod Quando dictio exclusiva additur termino importanti aliquid habens plures partes, illa propositio est distinguenda; eo quod potest esse exclusio *proprie dicta*, & tunc denotatur prædicatum convenire subjecto, & removeri à quolibet à quo removetur subjectum: Vel potest esse exclusio *improprie dicta*, secundum quod excluditur omne illud de quo non verificatur subjectum, nec importans partes subjecti; & potest vocari exclusio improprie dicta *cujuslibet importantis extrinsecū*. Et secundum hoc, hæc propositio est distinguenda, *Tantum Socrates est albus*, ex eo quod dictio exclusiva potest sumi proprie, & tunc includit contradictionem; quia tunc illæ sunt suæ exponentes, *Socrates est albus*, & *Nihil aliud à Socrate est albū*, quæ duæ repugnant; quia sequitur, *Socrates est albus*, ergo *Aliqua pars corporis Socratis est alba*; & sequitur ex alia parte, *Nihil aliud à Socrate est albū*, & *Qualibet pars Socratis est alia à Socrate*, &c. ista certum est quod contradicunt, *Aliqua pars corporis Socratis est alba*, & *Nulla pars corporis Socratis est alba*. Si autem sumatur dictio exclusiva improprie, ut fiat exclusio præcise cujuslibet importantis aliquod extrinsecum *Socrati*, sic hæc est possibilis, *Tantū Socrates est albus*; quia non denotatur nisi quod *Socrates* sit albus, & Nihil aliud à *Socrate* extrinsecum est album; & illæ duæ possunt simul stare. Et ista distinctio nunquam habet locum nisi quando dictio exclusiva additur termino importanti aliquod totum habens plures partes; sive sit totum *proprie* dictum, sive *improprie* dictum.

Et si dicatur quod tunc omnes tales includunt contradictionem secundum utramque acceptionem, *Tantū corpus est albū*, sive *Tantū homo est albus*, *Tantū ignis calefacit*, *Tantū aër est hic intus*, *Tantū quantū est in loco*, et hujusmodi. Nam per primum excluditur superficies, cum sit aliquid extrinsecum *Socrati*, quia non est pars ejus; et

idem excluditur per secundum; & per tertium exemplum excluditur calor; & per quartum omnia accidentia; & per ultimum punctus. Dicendum quod omnia prædicta de prædictis exemplis, præterquam de tertio, secundum opinionem *Aristot.* procedunt ex falsa imaginatione, scilicet quod linea, superficies, punctus, sunt quædam res distinctæ realiter à corpore, & à substantia: quod ostensum est falsum esse, & contra mentem *Aristot.* in libro prædicamentorum. Sed pro tertio exemplo supposito quod ignis non posset calefacere, nisi per calorem, aliter est dicendum. Quia dicendum est quod sumpta dictione exclusiva, sive proprie, sive improprie, hæc includit contradictionem *Tantũ ignis calefacit*: & ideo si debeat salvari, debet accipi dictio exclusiva aliter quam proprie, & quam tribus prædictis modis; ut scilicet dictio exclusiva præcise includat illa quæ nec important aliquod extrinsecum, nec aliquid inhærens formaliter subjecto: & sub illa acceptione potest concedi quod ista est possibilis, *Tantũ ignis calefacit*, quia tunc non excluditur calor, cum formaliter inhæreat igni.

Juxta tertiam acceptionem impropriam dictionis exclusivæ potest accipi tertia regula. Et est illa, quod Quando dicto exclusiva additur termino numerali, sive æquipolenti, sive connotanti numerum vel unitatem, illa propositio est distinguenda; eo quod potest esse exclusio *proprie*, vel *improprie* dicta. Primo modo excluditur omne illud de quo non verificatur subjectum. Secundo modo excluditur major pluralitas quam illa cui denotatur prædicatum competere; & potest vocari *Exclusio majoris pluralitatis*. Et secudum hoc ista propositio est distinguenda, *Tantũ quatuor homines sunt hic intus*, posito quod sint quatuor homines & non plures. Nam si fiat exclusio, *proprie* accipiendo dictionem exclusivam, denotatur quod quatuor sunt hic intus; & per consequens, quod nec asini, vel equi, vel lapides sint hic intus; nec duo homines sint hic intus, quia duo homines sunt alii à quatuor hominibus. Si autem fiat exclusio *majoris pluralitatis*, tunc denotatur quod quatuor homines sunt hic intus, & non plures homines sunt hic intus quam quatuor; & sic est vera posito casu priori.

Et solvitur sic illud sophisma, *Tantum unum est*. Nam *proprie* accepta dictione exclusiva, illa est vera *Tantum unum est*; nam utraque *exponens* est vera, sc. *Unum est*, & *Nihil ab uno est*. Et similiter est de de illa, *Tantum unum animal est homo*. Sed si dictio exclusiva accipiatur improprie secundum quod est exclusio majoris pluralitatis, tunc est falsa, & suæ *exponentes* sunt istæ, *Unum est*, & *Non sunt plura quam unum*; & exponentes illius *Tantum unum animal est homo*, sunt illæ, *Unum animal est homo*, & *Non plura animalia quam unum animal sunt homines*. Similiter est de ista *Tantum alterum illorum est*, demonstrando duo entia. Nam sumpta dictione exclusiva *proprie*, vera est; quia utraque *exponens* est vera, posito quod non sunt plura quam illa duo, scilicet Deus, & Angelus. Si autem dictio exclusiva sumatur

tur *improprie*, falsa est; quia tunc denotatur, quod Alterum illorum est, & non Utrumque. Istis igitur modis capitur communiter dictio exclusiva, & forte sunt alii modi quibus potest sumi improprie; sed quia non sunt usitati sicut isti, ideo ipsos studiosis relinquo.

Dicto de dictione exclusiva quando ponitur à parte subjecti, dicendum est de ea quando ponitur à parte prædicati.

Et sciendum, est quod potest accipi *proprie*, & *improprie*. Si *proprie*, tunc denotatur quod prædicatum dicitur de subjecto, & quod omne illud, de quo non verificatur prædicatum, removetur à subjecto. Sicut per istam, *Homo est tantum animal*, denotatur quod Homo sit animal, & quod Non sit aliud ab animali. Quando vero accipitur *improprie* & transumptive, & additur verbo, tunc excludit omne aliud verbum à subjecto, quod importat actionem, vel passionem distinctam. Sicut per illam, *Homo tantum videt*, denotatur quod Homo videt, & non audit, nec percipit, & sic de singulis aliis. Unde illa propositio, *Homo tantum currit*, est distinguenda penes secundum modum *æquivocationis*; eo quod dictio exclusiva potest sumi *proprie*, tunc illæ sunt *exponentes*, *Homo currit*, & *Homo nihil aliud est à currente*; cum quo stat quod homo est videns, & sic de aliis consimilibus: vel potest capi *improprie*, ut dictum est.

Consimilis distinctio potest poni de talibus, *Homo est tantum albus*, *Lac est tantum dulce*, *Ignis est tantum calidus*, & sic de aliis; quia si sumatur dictio exclusiva *proprie*, tunc quælibet earum est vera; quia tunc exponentes sunt istæ, *Homo est albus*, & *Homo non est aliud ab albo*, *Lac est dulce*, & *Non est aliud à dulci*, & sic de aliis. Si autem dictio exclusiva sumatur *improprie*, tunc excludit omnia prædicabilia importantia accidentia distincta ab illo accidente quod importatur per prædicatum. Sicut per istam, *Homo est tantum albus*, denotatur quod Homo sit albus, & quod Nullum prædicabile importans accidens distinctum ab albedine prædicatur de homine; ita quod denotetur, quod homo non sit calidus, nec humidus, nec siccus, nec frigidus, nec lucidus, & sic de aliis.

Circa tertium principale, Qualiter termini supponunt in propositionibus exclusivis, Est sciendum, quando dictio exclusiva ponitur à parte subjecti, & subjectum sumitur sine distributione, & est terminus communis, tunc subjectum supponit *confuse tantum*; quia suppositio *confusa tantũ* est, quando non contingit descendere ad inferiora, nec per disjunctivam, nec per copulativam. Ut non sequitur, *Tantũ homo currit*, ergo *Tantũ ille homo currit*, & *Tantũ ille homo currit*; nec sequitur, ergo *Tantũ ille homo currit*, vel *Tantũ ille homo currit*. Et ita terminus subjectus in tali propositione, ubi ponitur dictio exclusiva, sive negativa à parte subjecti, supponit *confuse tantũ*; sed prædicatum supponit *confuse* et *distributive*, nam contingit descendere ad inferiora ejus per copulativam. Bene enim sequitur, *Tantũ homo est currens*, ergo

ergo *Tantū homo est hoc currens*, quocunque currente demonstrato. Nam sequitur *Tantū homo currit*, ergo *Nihil aliud ab homine currit*, vel *Nullū currens est aliud ab homine*; et ultra, ergo *Hoc currens non est aliud ab homine*: et manifestum est si currens est aliquid, ergo est homo; et per consequens Homo est hoc currens, ergo Tantum homo est hoc currens. Quia quando prædicatum est pronomen demonstrativum, vel æquivalens ei, semper ab indefinita ad exclusivam, respectu ejusdem prædicati, est bona consequentia, qualecunque sit prædicatum. Nam ista consequentia est bona, *Tantū homo est visibilis*, ergo *Tantū animal est visibile*; nam tenet per illam regulam, *Ab inferiori ad superius sine distributione, sive superius supponat confuse tantū, sive determinate, est bona consequentia.* sicut sequitur, *Omnis homo est homo*, ergo *Omnis homo est animal.*

Secundo sciendum est, quod quando exclusiva est negativa, subjectum supponit sicut in exclusiva affirmativa, et prædicatum similiter; quia sequitur *Tantū substantia non est accidens*, ergo *Tantū substantia non est hoc accidens.*

Tertio sciendum est de suppositione terminorum in exclusiva, quando dictio exclusiva ponitur à parte prædicati. Et est sciendum, quod subjectum supponit in illa sicut in sua præjacente; & idem est de prædicato. Ratio est, quia idem de eodem non potest vere affirmari, & negari; ideo ex præjacente sequitur semper exclusiva quando dictio ponitur à parte prædicati, quod est intelligendum si sit propositio de recto; nam si sit propositio de obliquo, tunc non est universaliter verum; imo si propositio sit de obliquo, & dictio exclusiva sit determinatio prædicati, & non determinatio compositionis, tunc prædicatum stat *confuse tantū.* Nam ponatur quod *Socrates* videatur à multis hominibus, & à nullo alio animali nisi ab homine, vel hominibus; tunc ista est vera, *Socrates videtur à solo homine*, quia illæ exponentes sunt veræ, *Socrates videtur ab homine*, et *Socrates videtur à nullo alio quā ab homine*; et tamen non sequitur, *Socrates videtur à solo homine*, igitur *Socrates videtur à solo isto homine*, *vel à solo isto*; imo etiam nec sequitur *Socrates videtur à solo homine*, ergo *Videtur ab isto homine.* Et ideo prædicatum non stat nec confuse, nec distributive, nec determinate; sed confuse tantum.

Si autem dictio exclusiva sit determinatio compositionis, tunc stat prædicatum sicut in præjacente, Unde in ista *Homo videtur tantū ab homine*, si *ly tantū* sit determinatio compositionis, tunc habet istas exponentes, *Homo videtur ab homine*, et *Homo non est aliud quam visū ab homine.* Ex quo patet quod termini non supponunt aliter in exclusiva quam in sua præjacente, quia semper talis exclusiva, et sua præjacens, convertuntur. Si autē subjectū exclusivæ, in qua ponitur dictio exclusiva à parte subjecti, sumatur cum dictione distributiva, tunc subjectū supponit con-

confuse & distributive, tam affirmative quam negative, quia includit contradictionem; ideo de isto non plus ad præsens. Est etiam notandum quod omnia prædicta intelligenda sunt, quando dictio exclusiva *proprie* accipitur; quando autem accipitur *impropie* non sunt omnia prædicta vera. Sed quæ sunt vera, & quæ non, patebit breviter inspicienti improprias significationes dictionis exclusivæ; de quibus dictum est prius.

Ulterius videndæ sunt aliquæ regulæ circa propositiones exclusivas. Una est quod *Ab exclusiva ad universale de terminis transpositis est bona consequentia,* & è converso; quia semper exclusiva & universalis de terminis transpositis convertuntur. Et est intelligenda regula, quando præjacens exclusiva & universalis de terminis transpositis sunt convertibiles, ita quod utraque potest converti vere & proprie: vel si præjacens sit convertibilis, nulla mutatione facta circa terminos præter solam transpositionem, tunc debet accipi aliqua consimilis cum qua convertitur exclusiva; de quibus conversionibus, & de quibus modis dicetur in sequentibus. Per ista, & per illa quæ dicentur infra de conversionibus, patet quod tales consequentiæ non valent, *Sola necessaria sunt necessario vera,* igitur *Omnia vera sunt necessario necessaria*; quamvis hæc consequentia sit bona, *Sola neceßaria sunt vera,* igitur *Omnia vera sunt neceßaria.* Similiter non sequitur, *Tantū homo fuit albus*, ergo *Omne albū fuit homo.* Et ita de consimilibus de quibus in suo loco posterius dicetur.

Alia regula est hæc, *Quod qualibet exclusiva habet duas exponentes, unā affirmativā, & aliā negativā; & ideo opposita exclusivæ habet duas causas veritatis, quia veritas utriusque oppositæ exponentis est causa veritatis negativa exclusiva.*

Alia regula, quod *Quando dictum propositionis exclusiva ponitur respectu alicujus modi, facientis positione modalē, illa propositio est distinguenda*; sicut ista est distinguenda, Tantum hominem esse *Socratē* est verum, eo quod *ly tantū*, potest *continue* proferri cum hoc toto *hominē esse Socratē*; vel *discontinue.* Si discontinue proferatur sic, *Tantū hominē esse Socratē est verū*, tunc est falsa; quia iste est sensus *Tantū hæc est vera*, demonstrando istam propositionem, *Homo est Socrates.* Si vero *ly tantū*, continuetur cum hoc toto *Hominē eße Socratē*, & sit pars dicti; tunc iste est sensus *Tantū hominē esse Socratē est verū*, & æquivalet isti, *Hæc est vera tantū homo est Socrates.* Si autem partes dicti non continuentur, tunc non denotatur quod hæc sit vera, *Tantū homo est Socrates*; sed quod de aliquo contento sub homine verificatur *Socrates* cum dictione exclusiva. Unde simile est de verbis, & de nominibus sumptis cum dictione exclusiva.

Tamen variatio est, quando prædicatum est singulare, & quando non. Unde ista, *Tantū albū currere est posibile*, si *ly tantū* continuetur cum toto dicto, & partes dicti discontinuentur, est falsa; quia aliud

quam

quam album est possibile currere. Si autem continuentur, tunc est vera; quia tunc denotatur quod hæc est possibilis, *Tantū albū currit.* Per priorem autem propositionem denotatur, quod nulla propositio sit possibilis in qua prædicatur *currere* de aliquo pronomine demonstrante aliquid quod non est album; quod non est verum.

CAP. XVIII.

De propositionibus exceptivis.

Circa propositiones *exceptivas* est Primo sciendum quæ propositiones sunt exceptivæ. Secundo quid requiritur ad veritatem earum. Tertio de suppositionibus terminorum in propositionibus exceptivis. Quarto sunt dandæ quædam regulæ de propositionibus exceptivis.

Circa Primum sciendum, quod talia syncategoremata, *præter*, *nisi*, & similia, faciunt propositiones in quibus ponuntur esse exceptivas. Et primo intelligendum est, quod *ly nisi*, aliquando tenetur *executive*; & tunc facit propositionem hypotheticam, sicut patet de ista, *Socrates non potest currere nisi habeat pedes.* Aliquando tenetur *exceptive*; & tunc non facit propositionem hypotheticam, sed exceptivam; sicut patet hic, *Nullus homo currit nisi Socrates*; & tunc hæc dictio *nisi*, habet idem officium cum hac dictione *præter*, quando hæc dictio tenetur *exceptive*. Et est sciendum quod hæc dictio præter aliquando tenetur *exceptive*, & aliquando *diminutive*; sicut hic, *Decē præter quinque sunt quinque.*

Circa secundum principale est sciendum, quod ad veritatem exceptivæ requiritur quod prædicatum removeatur à parte extra capta; & quod insit cuilibet alii contento sub subjecto, si sit affirmativa: si sit negativa requiritur oppositum; & ideo quælibet talis exceptiva habet duas exponentes, scilicet affirmativam et negativam; sicut ista, *Omnis homo præter Socratē currit*, habet istas, *Socrates non currit*, et *Omnis homo alius à Socrate currit.* Et ista, *Nullus homo præter Socratē currit*, habet istas, *Socrates currit*, et *Nullus alius à Socrate currit*; ita quod impossibile est aliquam exceptivam esse veram, nisi utraque *exponens* sua sit vera. Et ideo ad falsitatem utriusque, sive cujuscunque *exponentis* sequitur falsitas exceptivæ; quamvis non è contra.

Circa tertium principale est sciendum, quod prædicatum in exceptiva affirmativa habet suppositionem *confusā tantū*, quia non contingit descendere ad inferiora, nec per disjunctivam, nec per copulativam; sed subjectum habet suppositionem *confusā* et *distributivā*. Tamen distinguendum est de suppositione *confusa* et *distributiva*; quia quædam est *absoluta*, quando scilicet terminus distribuitur pro quolibet suo contento,

tento; ita quod non plus pro uno quam pro altero; et talem suppositionem confusam & distributivam non habet terminus sive subjectum in propositione exceptiva. Alia est *limitata* & articulata, quando scilicet terminus pro aliquo contento distribuitur; & hoc non accidit nisi quando illa propositio categorica æquivalet uni copulativæ compositæ ex una affirmativa, & alia negativa, sicut accidit in propositione exceptiva, sicut dictum est. Si autem illa exceptiva fuerit negativa, tunc tam subjectum quam prædicatum supponunt *confuse* & *distributive*, sed *limitate*. Ex prædictis patet, quod tales regulæ *A superiori distributo ad suum inferius est bona consequentia*, & *Ab universali ad singulare est bona consequentia*, non sunt generaliter veræ; sed oportet addere, quod illud inferius non sit extra captum; vel quod universalis non sit æquivalens uni copulativæ compositæ ex una affirmativa, & alia negativa.

Circa quartum est sciendum quod multæ dantur regulæ de exceptivis. Quarum una est, *Quod si præjacens exceptivæ sit vera, exceptiva est falsa*, & hoc patet per prædicta. Alia est, quod *Nunquam exceptiva est propria nisi ejus præjacens sit universalis.* Unde hæc est impropria, *Homo præter Socratem currit*; talis nec est vera, nec falsa. Ex ista sequitur alia regula, scilicet quod *Non semper ab universali ad indefinitam vel particularem est bona consequentia.* Unde non sequitur, *Omnis homo præter Socratem currit*, ergo *Aliquis homo præter Socratē currit*; nec ergo, *Homo præter Socratē currit.* Alia regula est, quod *Non cuilibet propositioni universali contradicit propositio indefinita, nec particularis ei correspondens*: sicut nec istæ contradicunt, *Omnis homo præter Socratē currit*, & *Homo præter Socratē non currit*; nec istæ, *Nullus homo præter Socratē currit*, & *Aliquis homo præter Socratē currit*: & consimiliter est dicendum de indefinitis. Ex ista regula sequitur alia scilicet quod *Non semper loco istius, non omnis, licitum est ponere aliquis non*; non enim illæ æquivalent, *Non omnis homo præter Socratē currit*, & *Aliquis homo præter Socratē non currit*; quia una est *impropria*, neque vera, neque falsa; alia est *propria*, & vera, vel falsa. Alia regula sequens est, quod *Sunt aliquæ propositiones universales contrariæ; quæ tamen non habent aliquas propositiones categoricas subcontrarias, quæ sint indefinitæ vel particulares habentes subjecta per se sumpta, vel determinata signis particularibus*, hoc patet per prædicta. Alia regula est, quod *Semper illud quod excipitur in exceptiva debet esse aliquod contentū sub subjecto*; & ideo quælibet talis est impropria, *Omnis homo præter animal currit*, *Omne animal præter substantiā est animatū.* Alia regula est, *Quando illud super quod cadit exceptio est commune, ad veritatē talis exceptivæ non requiritur quod prædicatū insit universaliter illi super quod cadit exceptio, si sit exceptiva negativa; vel quod removeatur universaliter si sit affirmativa exceptiva.*

Sciendum est etiam quod *ly præter* nunquam tenetur *diminutive*, nisi quando additur termino numerali, vel termino importanti aliquod totum; & tunc non denotatur prædicatum removeri ab illo cui additur; sed magis à subjecto: sicut per istam, *Decem præter quinque sunt quinque*. Similiter per talem non denotatur prædicatum inesse illi cui additur; sicut per istam, *Decē præter quatuor sunt sex*, non denotatur quod quatuor sint sex, sed quod residua à quatuor sint sex; & ita est de aliis. Et ista de *exceptivis* ad præsens sufficiant.

CAP. XIX.

De propositionibus de istis verbis incipit *&* desinit.

OMnis propositio in qua ponitur aliquod istorum verborum *incipit*, *desinit*, habet diversas *exponentes*; quia quælibet æquivalet uni copulativæ: tamen ab aliquibus diversimode assignantur exponentes respectu diversorum. Unde dicitur quod aliter exponitur respectu successivorum, & permanentium. Sed quamvis sic posset esse ad voluntatem utentium, non tamen videtur multum rationabile; ideo dico quod respectu cujuslibet possunt habere easdem exponentes. Sed aliæ sunt in quibus ponitur hoc verbum *incipit*; & aliæ in quibus ponitur hoc verbum *desinit*.

Unde propositio in qua ponitur hoc verbum *incipit* habet duas *exponentes*, quarum una est de præsenti affirmativa; & alia de præterito negativa; sicut *exponentes* istius, *Socrates incipit esse albus*, sunt istæ, *Socrates est albus*, & *Socrates ante immediate non erat albus*. Non enim exponens sua negativa est talis, *Socrates non fuit albus*; quia talis propositio in qua ponitur *incipit*, potest esse vera; & ista de præterito falsa. Sicut si *Socrates* nunc sit primo albus, & postea niger, & tertio fiat albus; tunc in aliquo instanti hæc est vera, *Socrates incipit esse albus*; & tamen hæc est falsa, *Socrates non fuit albus*, quia ponitur quod prius fuit albus: sicut etiam dicimus quod *Hæc arbor incipit modo florere*; & tamen floruit anno præterito.

Veruntamen sciendum est, quod hoc verbum *incipit* potest dupliciter accipi scilicet *stricte* & *proprie*; & tunc exponitur sicut dictum est. Aliter potest accipi *large & improprie*; & tunc sic exponitur, *Est, & non diu ante fuit*; sicut dicimus quod Hæc arbor incipit florere, quando tunc floret, & non multum ante isto anno floruit, & tamen heri floruit; sicut etiam vulgariter dicimus *Iste incipit missam*, quamvis dixerit introitum. Et ista est distinctio consimilis illi quam Philosophus ponit Quarto *physicorum* de *ly nunc*, scilicet quod potest accipi dupliciter scilicet pro indivisibili, et pro tempore partuo propinquo præsenti.

Intelligendum est etiam, quod quamvis talis propositio secundum virtutem

tutem sermonis habeat tales exponentes; tamen aliquando secundum usũ loquentium non habet tales exponentes, sed ponitur pro alia quæ talibus exponentibus caret; et tunc est talis propositio distinguenda secundum amphibologiam. Propter hoc potest videri quid est sciendum de talibus propositionibus, *Deus incipit beatificare omnẽ hominẽ quẽ beatificat*; *Deus incipit punire omnes homines quos punit*; *Deus incipit beatificare istos*, demonstratis quibusdam, quorum unum ante beatificavit; et alium non ante beatificavit: nam si tales secundum virtutem sermonis, hoc est secundum regulas generales per quas tales et consimiles judicari debent, exponantur, concedi possunt. Sicut ista, *Deus incipit beatificare istos*, concedi potest; quia utraque istarum est vera, *Deus beatificat istos*, *&* *Deus non immediate ante beatificavit istos*: tamen alium sensum habere potest, ut istæ sint exponentes, *Deus beatificat istos*, et *Nullum prius beatificavit*; et iste sensus est falsus. Similiter unus sensus istius *Deus incipit beatificare omnes homines quos nunc beatificat*, est iste, *Deus beatificat omnes homines vel omnẽ hominẽ quẽ nunc beatificat*, et *Deus non prius immediate omnẽ hominẽ quẽ nunc beatificat beatificavit*: et iste sensus est verus. Alius sensus est iste, *Deus beatificat omnẽ hominẽ quẽ nunc beatificat*, et *Nullũ quẽ nunc beatificat immediate ante beatificavit*: et iste sensus est falsus. Similiter est de istis, *Deus incipit punire omnẽ hominẽ quẽ nunc punit.*

Similiter debet dici de talibus, *Petrus incipit esse talis qualis est Paulus*: ponatur quod uterque sit primo infidelis, et postea uterque fiat fidelis: tunc ista propositio *Petrus incipit eße talis qualis est Paulus* simpliciter potest concedi, quia nunc primo est talis qualis est Paulus, et aliquando non fuit talis qualis est Paulus; tamen hæc est falsa de virtute sermonis *Petrus incipit esse similis Paulo*, quia prius erat similis ei: improprie tamen accipi potest sub hoc sensu, Petrus est similis Paulo; et prius non erat similis Paulo, secundum aliquam qualitatem secundum quam nunc est similis. Sic igitur patet quod illa propositio in qua ponitur hoc verbum *incipit* duas habet exponentes, et per consequens æquivalet uni copulativæ. Et similiter illa propositio in qua ponitur hoc verbum *desinit* duas habet exponentes, Una est propositio de præsenti *affirmativa*; et alia de futuro *negativa*, non qualicunque, sed cum hoc addito, *immediate post non erit*, sicut ista, *Socrates desinit esse albus*, habet istas exponentes, *Socrates est albus*, et *immediate post non erit albus*. Et sicut dictum est de istis propositionibus in quibus ponitur hoc verbum *incipit*, quod possunt distingui secundum amphibilogiam, eo quod potest accipi proprie vel improprie; ita possunt propositiones, in quibus ponitur hoc verbum *desinit*, distingui secundum amphibologiam

Circa suppositionem terminorũ in talibus propositionibus est sciendũ, quod *subjectũ* talium propositionum supponit eodem modo, sicut in

ſuis præjacentibus; ſed difficultas eſt de ſuppoſitione *prædicati*. Et eſt ſciendum, quod prædicatum in tali propoſitione univerſali *affirmativa* ſupponit *confuſe tantum*, quia non contingit deſcendere nec copulative, nec disjunctive; non enim ſequitur, *Omnis homo deſinit eſse albus*, igitur *Omnis homo deſinit eſse hoc albũ, vel illud albũ*; nec per conſequens contingit deſcendere copulative. Similiter etiam in univerſali *negativa* ſtat *confuſe & diſtributive*; ſed in propoſitione non univerſali ſtat *determinate*. Veruntamen duo ſunt hic dicenda. Primum quod ſuppoſitio determinata, et confuſa, et diſtributiva duplex eſt.

Una eſt quando contingit deſcendere ad illa pro quibus terminus ſupponit, vel ſupponere poteſt per pronomina demonſtrativa; ſicut in iſta, *Homo currit*, *ly homo* ſupponit pro hoc homine, & pro illo homine, & ſic de ſingulis; & ſequitur bene, *Homo currit*, igitur *Hic currit* demonſtrato illo homine, & *Ille currit* demonſtrato alio; & ſic de aliis. Aliquando autem contingit deſcendere non per pronomina demonſtrativa ſola; ſed per pronomina demonſtrativa ſimul ſumpta cum illo termino communi ſub quo debet eſſe deſcenſus. Primo modo non ſupponit prædicatum in propoſitione ubi ponitur *incipit*, vel *deſinit* determinate. Non enim ſequitur, *Socrates incipit eſſe albus*, igitur *Socrates incipit eſſe hoc, vel hoc* quocunque demonſtrato. Nam ſi *Socrates* mutetur de albedine in nigredinem, hæc eſt vera, *Socrates incipit eſſe niger*; & tamen quocunque demonſtrato, hæc eſt falſa, *Socrates incipit eſſe hoc*; quia altera iſtarum eſt falſa, *Socrates eſt hoc*, *Socrates non fuit hoc*.

Secundo modo prædicatum ſupponit determinate. Nam bene ſequitur, *Socrates incipit eſse albus*, ergo *Incipit eſse hoc albũ, vel illud albũ*, & ſic de ſingulis. Unde hæc eſt vera, *Socrates incipit eſse hoc albũ* demonſtrando *Socratem*; quia *Socrates* eſt modo hoc album, & nunquam prius fuit hoc album. Nec valet conſequentia, *Socrates incipit eſse hoc albũ*, ergo *Socrates incipit eſse hoc*, demonſtrando idem; ſed eſt fallacia figuræ dictionis, mutando *quale quid* in *hoc aliquid*. Nam arguendo frequenter ab aliquo termino connotativo, ſive ſit prædicatum totale, ſive ſumptum cum pronomine demonſtrativo, ad pronomen demonſtrativum per ſe ſumptum, eſt fallacia *figuræ dictionis*.

Et ſi dicatur, quod *hoc album*, & *hoc*, demonſtrando idem, convertuntur; igitur ab uno ad reliquum eſt bona conſequentia. Dicendum eſt quod hæc regula, *Ab uno convertibili ad reliquum eſt bona conſequentia*, habet multas inſtantias. Primo quando termini non ſupponunt *perſonaliter*, & quando etiam additur aliquod ſyncategorema verbo; ſicut non ſequitur, *Homo eſt per ſe ſecundo modo riſibilis*, ergo *Hoc eſt per ſe ſecundo modo homo*: maxime enim non valet in multis propoſitionibus de præterito & futuro, quando illa convertibilia ſunt convertibilia *ut nunc*; & *non ſimpliciter*, qualiter eſt de iſtis duobus,

bus, *Hoc*, & *Hoc albū*; nam quando *hoc* non est *albū* termini non convertuntur.

Secundo sciendum est, quod aliquando est suppositio *determinata*, ita quod contingit descendere ad inferiora; & è converso contingit ascendere: aliquando autem non. Unde bene sequitur, *Iste homo currit*, vel *Iste homo currit*, ergo *Homo currit*. Sed non sic semper est de termino determinate sumpto à parte prædicati in propositione in qua ponitur *incipit*, & *desinit*; unde bene sequitur, *Socrates incipit esse noc coloratum*, ergo *Incipit esse albū vel nigrū*, & sic de aliis; sed non è converso. Non enim sequitur, *Socrates incipit esse albus*, ergo *Incipit esse coloratus*; quia negativa exponens antecedentis non infert negativam exponentem consequentis; non enim sequitur, *Socrates non fuit albus*, igitur *Socrates non fuit coloratus*. Et est regula generalis, quod quando antecedens et consequens habent exponentes, si una exponens consequentis non sequitur ad aliam exponentem antecedentis, consequentia non valet inter antecedens et consequens.

Ex prædictis colligi potest quod ab inferiori ad superius cum hoc verbo *incipit*, vel *desinit*, non valet consequentia; sicut non sequitur, *Socrates incipit esse albus*, ergo *Socrates incipit esse coloratus*. Similiter non sequitur, *Filius Dei incipit esse homo*, ergo *Filius Dei incipit esse aliquid*; sed est fallacia *accidentis*. Sicut enim est fallacia accidentis quando in prima figura major est affirmativa, et minor negativa; ita semper est fallacia accidentis quando in prima figura major est affirmativa, et minor habet aliquam *exponentē* negativam; sicut hic, *Omnis homo est animal*, *Tantū risibile est homo*, ergo *Tantū risibile est animal*: sic est in proposito, nam ista, *Filius Dei incipit esse homo*, habet illam negativam exponentem, *Filius Dei non fuit immediate ante homo*; et ideo in tali discursu est fallacia accidentis. Similiter potest patere quod illa consequentia non valet, *Filius Dei incipit esse homo*, ergo *Aliquis homo incipit esse filius Dei*. Veruntamen sciendum est, quod quando Sancti concedunt tales propositiones, non accipiunt eas proprie, et de virtute sermonis; sed secundum suum intellectum quem ipsi habebant.

Veruntamen sciendum est, quod aliquando aliqua inferiora incompossibilia non possunt verificari successive de aliquo, cum verificatione superioris de eodem: semper tunc arguendo à tali inferiori ad suum superius est bona consequentia, sicut bene sequitur, *Socrates incipit esse homo*, ergo *Incipit esse animal*; et hoc quia impossibile est quod aliquid dum sit animal, non sit homo, et postea sit homo. Similiter, secundum intentionem *Aristot.* bene sequitur, *Socrates incipit esse rationalis*, ergo *Incipit esse sensibilis*. Eodem modo bene sequitur, *Socrates incipit esse homo*, igitur *Incipit esse animal*; et tamen non sequitur, *Asinus incipit esse niger*, ergo *Asinus incipit esse coloratus*.

CAP.

CAP. XX.

De propositionibus in quibus ponitur hoc verbum fit *vel* factum est.

Sicut enim propositio in qua ponitur aliquod istorum duorum verborum habet duas exponentes: sic etiam propositio in qua ponitur hoc verbum *fit*, vel ei æquivalens, quale est hoc verbum *factus est*, vel *factum est*, vel hujusmodi, habet duas exponentes, quarum una est de præsenti, et alia de præterito vel de futuro. Sicut *Socrates fit albus*, habet istas exponentes, *Socrates est albus*, et *Non fuit semper albus*. Similiter ista, *Socrates fiet albus*, habet istas, *Socrates pro aliquo tempore non erit albus*, et *Socrates post erit albus*. Et similiter de istis, *Socrates factus est homo*, *Socrates factus est coloratus*; et sic de consimilibus. Unde sicut quando in propositione ponitur hoc verbum *incipit*, vel *desinit*, propositio non convertitur nulla mutatione facta præter sola transpositionem illius quod præcedit, et illius quod sequitur verbum: sic est de istis; et ideo de virtute sermonis, ista consequentia est neganda, *Filius Dei factus est homo*, igitur *Homo factus est filius Dei*; quamvis tales propositiones aliquando Sancti concedunt sub uno intellectu. Similiter non sequitur, *Filius Dei fit homo*, ergo *Homo fit filius Dei*; & hoc quia altera exponens non convertitur illo modo. Non enim sequitur, *Filius Dei non semper fuit homo*, ergo *Non semper homo fuit filius Dei*. Unde secundum veritatem sive proprietatem sermonis concedi debet, quod Homo semper fuit filius Dei. Unde Christus dixit, *antequam Abraham fieret ego sum*. Similiter etiam ab inferiori ad superius à parte prædicati non tenet consequentia in talibus propositionibus. Ut non sequitur, *Socrates fit albus*, ergo *Socrates fit coloratus*. Similiter secundum proprietatem sermonis non sequitur, *Filius Dei fit homo*, ergo *Filius Dei fit existens*; nec etiam sequitur, igitur *Fit aliquid*, secundum proprietatem sermonis.

Et si dicatur, *Filius Dei fit homo*, vel *Filius Dei factus est homo*. Aut igitur fit aliquid, aut nihil: & non fit aliquid, ergo fit nihil. Dicendum est quod non sequitur, *Filius Dei fit homo*, ergo *Filius Dei fit aliquid, vel nihil*; sicut non sequitur, *Socrates incipit esse albus*, ergo *Socrates incipit esse ens*, *vel incipit esse nihil*; & ideo utraque pars talium disjunctivarum est neganda. Veruntamen sciendum, quod multæ tales propositiones inveniuntur à Sanctis; sicut tales, *Homo factus est Deus*, *Homo incipit esse Deus*, quæ non sunt veræ secundum proprietatem sermonis, sed secundum intellectum Sanctorum. Similiter sicut talis discursus non valet, *Omne album est coloratum*, *Socrates incipit esse albus*, ergo *Socrates incipit esse coloratus*. Similiter talis discursus

cursus non valet, *Omnis homo est aliquid*, *Filius Dei factus est homo*, ergo *filius Dei factus est aliquid*; & hoc propter consimilem causam.

Ista de propositionibus categoricis æquivalentibus propositionibus hypotheticis ad præsens sufficiant, quamvis restent multa dicenda, de quibus in diversis locis dicetur.

CAP. XXI.

De conversionibus, & primo de conversione propositionum de inesse, *&* de præsenti.

POstquam dictum est quid requiritur ad veritatem propositionum categoricarum, nunc restat dicere de conversionibus. Et primo de conversionibus propositionum *de inesse*. Secundo de conversionibus propositionum *modalium*. Circa primum dicendum est, primo de conversione propositionum *de inesse de præsenti*. Secundo *de inesse de præterito* & *de futuro*.

Est autem primo sciendum, quod *conversio* est quando fit de prædicato subjectum; & è converso. Aliquando autem fit talis transpositio nulla mutatione facta ex parte vocis: aliquando fit aliqua mutatione facta à parte vocis præter transpositionem terminorum. Secundo sciendum est, quod propositio de inesse de præsenti, aliquando est in *recto*, aliquando in *obliquo*. Tertio sciendum est, quod conversio est triplex scilicet *simplex*, *per accidens*, & *per transpositionem* seu *contrapositionem terminorum*. Conversio *simplex* est, quando permanet eadem qualitas, & quantitas utriusque propositionis. Potest tamen magis large sumi conversio simplex, ut dicatur, Conversio simplex est, quando est mutua conversio: ita quod sicut ex ratione complexorum, ex *convertente* sequitur *conversa*; ita è converso frequenter accidit, quamvis sit diversa quantitas antecedentis & consequentis; sicut quando singularis convertitur in particularem, & è converso. Conversio *per accidens* dicitur illa, quando non manet eadem quantitas antecedentis, & consequentis. Potest tamen aliter vocari conversio per accidens scilicet quando non est conversio mutua: Sicut bene sequitur, *Omnis homo est albus*, igitur *Albū est homo*; sed è converso non sequitur. Conversio *per contrapositionem* est, quando termini finiti mutantur in terminos infinitos.

Quarto sciendum, quod Universalis negativa de recto convertitur *simpliciter*, *large* accipiendo conversionem simplicem, & hoc nulla mutatione facta ex parte vocis præter transpositionem terminorum; nisi forte vox mutetur secundum genus Grammaticale: sed *stricte* accipiendo conversionem simplicem non semper sic convertitur. Sicut non sequitur: *Nullus asinus est Socrates*, ergo *Nullus Socrates est asinus*; sed sequitur, ergo *Socrates non est asinus*. Similiter singularis affirmativa convertitur in particularem, & indefinitam, & singularem. Sicut sequitur,

quitur, *Socrates est homo*, igitur *Homo est Socrates* & *Aliquis homo est Socrates*, & è converso. Similiter singularis negativa convertitur in universalenegativam; vel singularem negativam. Sicut sequitur, *Socrates non est albus*, ergo *Nullum album est Socrates*, et è converso. Similiter *Socrates non est Plato*, igitur *Plato non est Socrates*, & è converso. Et ita singularis, secundum quod prædicatum est terminus communis vel singularis, in diversas propositiones convertitur conversione simplici. Similiter tam indefinita, quam singularis sive particularis affirmativa convertitur tam in propositionem particularem quam singularem vel indefinitam; secundum quod habet pro prædicato terminum communem vel singularem. Sicut sequitur, *Homo est albus*, ergo *Aliquod albũ est homo*: & *Albũ est homo*, ergo *Homo est albus*. Similiter sequitur, *Homo est Socrates*, igitur *Socrates est homo*. Similiter sequitur, *Aliquis homo est Socrates*, ergo *Socrates est aliquis homo*, & è converso.

Similiter universalis affirmativa convertitur *per accidens*, quia non est ibi conversio mutua; & hoc quando terminus prædicatus est terminus communis; & tunc convertitur per accidens tam in particularem quam indefinitam. Sicut sequitur, *Omnis homo est animal*, ergo *Aliquod animal est homo*, & *Animal est homo*; & non è converso. Quando autem habet prædicatum terminum singularem, tunc etiam convertitur per accidens in propositionem singularem. Bene enim sequitur, *Omnis homo est Socrates*, ergo *Socrates est homo*, & non è converso. Particularis negativa non convertitur, nec per accidens, nec simpliciter. Non enim sequitur, *Aliquod animal non est homo*, ergo *Aliquis homo non est animal*; nec sequitur, ergo *Nullus homo est animal*. Eodem modo indefinita non convertitur, quia semper indefinita & particularis convertuntur; & hoc saltem est verum quando utriusque subjectum supponit *personaliter*. Aliquas de prædictis conversionibus probat Philosophus in primo libro *priorũ*; quia tamen planæ sunt, ideo nunc duxi pertransseundum.

Et si dicatur contra aliqua prædictorum, quia secundum Pophyrium & Philosophum *Species non prædicatur de genere, Nec inferius de superiori; & singulare, sive individuũ non prædicatur nisi de uno solo*; ideo tales conversiones non valent, *Omnis homo est animal*, ergo *Aliquod animal est homo*, & hujusmodi. Dicendum quod Porphyrius & Philosphus intendunt, quod inferius non prædicatur de superiori communiori ad plura supposita quam sit inferius, illo superiori universaliter sumpto, & hoc prædicatione vera. Unde non intendunt, nisi quod nulla talis sit vera, *Omne animal est homo*, *Omnis homo est Socrates*, & sic de aliis; quin tamen indefinitæ vel particulares sint veræ, non negant.

Prædicta sunt dicta de propositionibus in *recto*. Sed de propositionibus in *obliquo* non est eodem modo dicendum; sed in illis oportet frequenter

quenter mutationem facere ex parte vocis præter transmutationem terminorum; & cum hoc additur frequenter participium verbi. Sicut sic arguendo, *Nullus homo est in domo*, ergo *Nullus existens in domo est homo.* Similiter sic arguendo, *Nullus homo videt asinum*, ergo *Nullus videns asinum est homo.* Et hoc est verum, quando obliquitas cadit a parte prædicati; quia si cadat a parte subjecti non oportet. Unde ista, *Hominē videt asinus*, debet sic converti, igitur *Asinus videt hominē.* Similiter *Filiū generat pater*, igitur *Pater generat filium.*

Circa prædicta est sciendum, quod quando in tali propositione ponitur adverbialis determinatio, vel aliqua determinatio æquivalens adverbiali determinationi, illa determinatio in conversa non debet esse determinatio verbi; sed potius participii ejusdem verbi: & sic in tali casu, sive propositio convertibilis sit in recto, sive in obliquo, oportet resolvere verbum in suum participium, & in hoc verbum *est*: & ita oportet aliam variationem vocis facere præter transpositionem terminorum; & ideo hanc, *Alteratū currit velociter*, non oportet sic converti, ergo *Currens est velociter alteratū.* Nam ponatur quod currens tarde alteretur, & velociter currat; tunc est antecedens verum, & consequens falsum. Sed debet sic converti, ergo *Velociter currens est alteratum*; ubi *ly velociter* sit determinatio illius participii, *currens*, & non istius verbi *est*. Similiter ista, *Creans semper est Deus*, non debet sic converti, ergo *Deus est semper creans*; sed sic, ergo *Aliquid quod semper est Deus, est creans.*

CAP. XXII.

De conversione propositionum de præterito, & futuro.

Circa conversionem de præterito, & de futuro, est Primo sciendum, quod quælibet propositio de præterito, & de futuro, in qua subjicitur terminus communis, est distinguenda penes secundum modum *æquivocationis*; eo quod subjectum potest supponere pro eo quod *est*, vel pro eo quod *fuit*, si sit propositio de *præterito*; hoc est, quod subjectum potest supponere pro eo de quo verificatur subjectum per verbum de præterito. Sicut ista, *Album fuit Socrates*, distinguenda est; eo quod *album* potest supponere pro eo quod *est* album, vel pro eo quod *fuit* album. Si autem sit propositio de *futuro*, tunc est distinguenda; eo quod subjectum potest supponere pro eo quod *est*, vel pro eo quod *erit*; hoc est, pro eo de quo verificatur subjectum per verbum de præsenti, vel pro eo de quo verificatur per verbum de futuro. Et ista regula est intelligenda quando subjectum supponit personaliter, hoc est, significative.

Secundo sciendum, quod quando subjectum talis propositionis supponit pro eo quod *est*, tunc illa propositio debet converti in aliquam propositionem de præsenti accepto subjecto cum hoc verbo *fuit*, & hoc pronomine *qui*; & non in propositionem de præterito. Unde ista conversio non valet, *Nullum album fuit homo*, ergo *Nullus homo fuit albus*, si subjectum antecedentis sumatur pro eo quod *est*. Nam ponatur, quod multi homines tam vivi quam mortui fuerint albi, & quod multa alia fuerint alba, & modo sint, & quod nullus homo modo sit albus; tunc est antecedens verũ, & consequens falsum. Nam hæc est vera, *Nihil quod est album fuit homo*, quia quælibet singularis per casum positum est vera; sed hæc est falsa, *Nullus homo fuit albus*, qualitercunque subjectum accipiatur. Et ideo non debet prædicto modo converti, sed sic, *Nullum album fuit homo*, ergo *Nullus qui fuit homo est albus*: & eodem modo sequitur è converso, *Nullus qui fuit homo est albus*, ergo *Nullum album fuit homo*, subjecto consequentis supponente pro eis quæ sunt alba, & non pro eis quæ fuerunt alba. Si autem subjectum propositionis accipitur in tali propositione pro eo quod *fuit*, sic est simpliciter convertibilis in unam de præterito, & non in unam de præsenti. Bene enim sequitur, *Nullum album fuit homo*, subjecto accepto pro eo quod *fuit*, igitur *Nullus homo fuit albus*; (& hoc si subjectum consequentis capiatur pro eo quod *fuit*.) Impossibile enim est, quod aliquis homo fuerit albus; & tamen nihil quod fuerit album fuerit homo.

Si autem talis propositio de præterito fuerit singularis, in qua subjicitur pronomen demonstrativum sine addito, vel nomen proprium; tunc convertens convertitur in propositionem universalem, singularem, vel indefinitam, vel particularem, subjecto consequentis accepto pro eo quod *fuit*; sicut bene sequitur, *Socrates non fuit albus*, igitur *Nihil quod fuit album, fuit Socrates*. Sed subjecto consequentis accepto pro eo quod *est* non valet consequentia. Non enim sequitur, *Socrates non fuit albus*, ergo *Nihil quod est album fuit Socrates*. Nec etiam sequitur ista de præsenti, scilicet, *Nullum album est Socrates*, posito quod *Socrates* nunc primo sit albus; quia ista est vera, *Socrates non fuit albus*; & tamen utraque aliarum est falsa.

Est etiam notandum, quod sicut talis propositio distinguitur quando subjectum est terminus communis: ita etiam potest distingui quando ponitur pronomen demonstrativum cum termino communi. Unde hæc est distinguenda, *Hoc album fuit Socrates*; eo quod potest esse implicatio, mediante verbo de *præsenti*, & tunc iste est sensus, *Hoc quod modo est album fuit Socrates*: vel mediante verbo de *præterito*, ut sit sensus, *Hoc quod fuit album fuit Socrates*; & est talis propositio convertibilis universaliter in propositionem de præterito in qua subjicitur terminus communis. Ista autem quæ dicta sunt de propositione de præterito, applicanda sunt proportionabiliter propositioni de futuro juxta distin-

distinctionem prius datam. Sciendum est etiam, quod sicut dictum est prius, quod in propositionibus de præsenti adverbialis determinatio addenda est in consequente participio prioris verbi, & non verbo: ita faciendum est illis de præterito & futuro.

Per prædicta patet, quod tales consequentiæ non valent, *Deus non semper fuit creans*, igitur *Creans non fuit semper Deus*. Antecedens est verum, scilicet hæc, *Deus non fuit semper creans*, quia non fuit creans ante mundi creationem. Sed hæc est falsa, *Creans non semper fuit Deus*, quia hæc, *Creans semper fuit Deus*, vera est. Sicut enim hæc est vera, *Album fuit nigrum*, & tamen hæc nunquam fuit vera, *Album est nigrum*: ita hæc est vera, *Creans semper fuit Deus*, & tamen hæc non fuit semper vera, *Creans semper est Deus*. Et ita prædicta conversio non valet, sed debet sic converti, *Deus non semper fuit creans*, ergo *Nihil quod semper fuit creans est Deus*, vel *Nihil quod semper fuit creans fuit Deus*; & ista est vera, quia habet duas causas veritatis; vel quia nihil semper fuit creans; vel quia aliquid semper fuit creans, quod tamen non est Deus: & prima causa est vera, quamvis secunda sit falsa. Similiter ista consequentia, *Nullus videns fuit cæcus*, igitur *Nullus cæcus fuit videns*, non valet, subjecto antecedentis accepto pro eo quod *est*; sed debet sic converti, igitur *Nullus qui fuit cæcus est videns*. Et ista propositio de præterito, accepto subjecto pro eo quod *est*, convertitur in unam de præsenti modo prædicto: sicut, quando subjectum accipitur pro eo quod *fuit* convertitur in unam de præterito, subjecto antecedentis accepto pro eo quod *fuit*. Similiter est de talibus, *Nullum impoßibile erit verum*, sic convertitur, *Nihil quod erit verum est impoßibile*, subjecto accepto pro eo quod *est*. Sed si subjectum accipitur pro eo quod *erit* convertitur sic, igitur *Nullum verum erit impoßibile*.

Sciendum est etiam, quod quando propositio talis est de præterito vel de futuro, si subjectum sit terminus communis, vel includens terminum communem cum pronomine demonstrativo, & prædicatum sit pronomen demonstrativum sine addito, vel proprium nomen, tunc si subjectum accipitur pro eo quod est, convertitur in unam de præsenti sine alia mutatione: sicut sequitur, *Album erit Socrates*, ergo *Socrates est albus*; sed non est è converso, & hoc, si sit possibile dare ultimum rei permanentis inesse. Similiter bene sequitur, *Aliquod album fuit Socrates*, subjecto accepto pro eo quod est, igitur *Socrates est albus*: sed non sequitur è converso, si non sit dare ultimum rei permanentis inesse. Si autem accipitur subjectum pro eo quod *est*, vel *fuit*, convertitur absolute in unam de præterito, vel de futuro, & est mutua conversio.

CAP. XXIII.

De conversione propositionum reduplicativarum, exclusivarum, & aliarum exponibilium.

EX prædictis igitur duobus capitulis præcedentibus potest aliqualiter patere conversio propositionum *reduplicativarum*, *exclusivarum*, & *exceptivarum*, & aliarum in quibus ponitur hoc verbum *desinit*, vel *incipit*. Nam propositio habens exponentes habet consimilem conversionem cum suis exponentibus. Et si omnes exponentes eodem modo convertuntur; ita exposita eodem modo convertetur: si autem una exponens convertatur uno modo, & alia alio modo, scilicet una *simpliciter*, & alia *per accidens*, tunc habebit conversionem consimilem cum conversione unius, & non cum conversione alterius. Tamen magis in speciali videndum est de istis.

Unde sciendum, quod propositio reduplicativa non convertitur in propositionem reduplicativam; sed convertitur in unam non reduplicativam, cujus subjectum erit unum aggregatum ex prædicato prioris, & illo super quod cadit reduplicatio, cum reduplicatione, mediante hoc pronomine *quod*. Sicut ista, *Animal in quantum homo est risibile*, convertitur in istam, *Aliquid quod in quantum homo est risibile, est animal*; & non in istam, *Risibile in quantum homo est animal.* Instantia patet hic, *Socrates in quantum homo est risibilis*, ergo *Risibile in quantum homo est Socrates*; quia antecedens est verum, & consequens falsum. Similiter ista, *Nullum activum in quantum passivum est activum*, convertitur in istam, *Nihil quod est activum in quantum passivum est activum.* Et similiter proportionabiliter ex dictis hic, & dictis in priori capitulo, dicendum est de conversione reduplicativarum de præterito & de futuro.

Circa conversionem propositionum exclusivarum est sciendum, quod exclusiva non convertitur in exclusivam. Non enim sequitur, *Tantum animal est homo*, ergo *Tantum homo est animal*; sed ista convertitur in universalem, sicut sequitur, *Tantum animal est homo*, ergo *Omnis homo est animal.* Similiter sequitur, *Tantum homo non currit*, ergo *Omne currens non est homo.* Et sicut dictum est de conversione propositionum de præterito & futuro: ita dicendum est de conversione talium exclusivarum de præterito & futuro. Unde non sequitur, *Omne album fuit Socrates* (subjecto accepto pro eo quod est) ergo *Tantum Socrates fuit albus.* Nam posito quod nihil sit modo album, nisi *Socrates*, & quod multi alii fuerunt albi; antecedens est verum, & consequens falsum. Et ideo non convertitur isto modo, sed sic, *Omne album fuit Socrates*, ergo *Tantum Socrates est albus*;

albus; non tamen est conversio mutua. Et sicut dictum est de ista, ita proportionabiliter dicendum est de aliis propositionibus exclusivis.

Circa conversionem propositionum exceptivarum est sciendum, quod exceptiva non convertitur in exceptivam. Non enim sequitur, *Omnis homo præter Socratem currit*, ergo *Currens præter Socratem est homo*, & hoc quia consequens est improprium. Sed exceptiva convertitur in unam non exceptivam, cujus subjectum erit unum aggregatum ex prædicato exceptivæ, & parte extra capta mediante hoc toto, *Quod non est*. Sicut *Omnis homo præter Socratem currit*, convertitur in istam, *Currens quod non est Socrates est homo*: & ista, *Nullus homo præter Socratem currit*, convertitur in istam, ergo *Nullum currens quod non est Socrates est homo*.

Circa conversionem propositionum in quibus ponuntur hæc verba, *incipit*, & *desinit*, est sciendum, quod non convertuntur in propositiones similes. Non enim sequitur, *Aliquis homo incipit esse albus*, ergo *Aliquod album incipit esse homo*. Sed debent tales propositiones sic converti, *Aliquis homo incipit esse albus*, ergo *Aliquid quod incipit esse album est homo*; & ita de aliis. Ex prædictis possunt elici modi conversionum quarumlibet propositionum *de inesse*, sive sint de præsenti, sive de futuro, sive de præterito, sive sint categoricæ, sive sint æquivalentes propositionibus hypotheticis, sive non sint æquivalentes eis.

CAP. XXIV.

De conversione propositionum modalium de necessario.

Viso quomodo propositiones de *inesse* convertuntur, videndum est quomodo propositiones *modales* convertuntur. Et primo de conversione propositionum *de necessario*.

Est autem Primo sciendum, quod sicut dictum est prius, quod quando *modus* ponitur cum *dicto*, illa est distinguenda secundum *compositionem*, & *divisionem*. Et ideo primo videndum est de conversione talium propositionum in sensu composito, & æquivalentium eis. Secundo de conversione talium propositionum in sensu diviso, & æquivalentium eis.

Circa primum sciendum est, quod tales propositiones convertuntur sicut suæ *de inesse*, quia in conversione talium arguitur semper per istam regulam, *Si unum convertibilium est necessarium, & reliquum erit necessarium*: vel per istam, *Si antecedens est necessarium, & consequens erit necessarium*. Unde in conversione *simplici* large sumpta arguitur per primam regulam: in conversione *per accidens* arguitur per secundam regulam. Verbi gratia sic arguendo, *Nullum asinum esse hominem est necessarium*, ergo *Nullum hominem esse asinum est necessarium*, arguitur per istam regulam, *Si unum convertibilium*, &c. quia

quia cum ista convertitur sicut dictum est prius, scilicet, *Nullus homo est asinus*, ergo *Nullus asinus est homo*, si hæc sit necessaria, *Nullus homo est asinus*, oportet quod hæc sit necessaria, *Nullus asinus est homo.* Et sicut dictum est de istis, ita dicendum est de aliis; & hoc est universaliter verum, sive sint *reduplicativæ*, sive *exclusivæ*, sive quæcunque aliæ propositiones categoricæ.

Sciendum est etiam, quod Philosophus *primo priorum* probat tantum istas de *necessario* converti in sensu composito, vel eis æquivalentes, & non alias; & neutra probatio sua procedit de aliis, sicut ibi patet. Unde ista probatio, *Si unum convertibiliũ est possibile reliquum erit possibile*, non valet, nisi quantum ad propositiones de *possibili* captas in sensu composito; nec etiam ista regula, *Cuicunque actui repugnat necessitas, ejusdem actus potentiæ repugnat eadem necessitas*, hoc est, Cuicunque propositioni *de inesse* repugnat aliqua propositio de *necessario*, propositioni de *possibili* correspondenti propositioni *de inesse* repugnat eadem propositio de *necessario*. Unde si illæ duæ repugnant, *Aliquis homo currit*, &, *Necesse est nullum animal currere*: illæ duæ repugnabunt, *Possibile est aliquẽ hominẽ currere*, &, *Necesse est nullum animal currere.* Et hoc est verum generaliter quando utraque *de modo* accipitur in sensu composito, vel eidem æquivalenti. Si enim una acciperetur in sensu diviso regula non valeret. Nam instantiæ sunt multæ, sicut istæ duæ repugnant, *Aliquod verum est impossibile*, & *Necesse est nullum verum esse impossibile*; & tamen istæ stant simul, *Aliquod verum potest esse impossibile*, &, *Necesse est nullum verum esse impossibile*, quia utraque illarum est vera; & ita Philosophus in libro priorum non loquitur de conversione propositionum de *necessario*, nisi quando sumuntur in sensu composito, vel æquivalenti.

Circa conversionem propositionum de *necessario* sumptarum in sensu diviso, Est sciendum, quod non sunt convertibiles nulla mutatione facta ex parte vocis præter transpositionem terminorum. Non enim sequitur per naturã conversionis, *Nullus homo de necessitate est asinus*, ergo *Nullus asinus de necessitate est homo*; quia non sequitur in sensu diviso acceptis illis propositionibus. Unde non sequitur, *Nullum impossibile esse verum est necessarium*, ergo *Nullum verum esse impossibile est necessarium*; quia antecedens est verum, & consequens falsum: Nullum enim impossibile potest esse verum; & tamen Aliquod verum potest esse impossibile. Hæc enim modo est vera, *Ego non fui Romæ*; & tamen potest esse impossibilis: si enim vadam Romam postea erit impossibilis. Similiter non sequitur, *Creans de necessitate est Deus*, ergo *Deus de necessitate est creans*; quia antecedens est verum, & consequens est falsum. Similiter non sequitur, *Homo albus de necessitate est homo*, ergo *Homo de necessitate est homo albus.* Similiter non sequitur, *Homo de necessitate intelligitur à Deo*, ergo *Aliquod intellectum à Deo de necessitate est homo*; quia antecedens est verum, & consequens falsum.

falsum. Et ideo tales prædicto modo converti non possunt sed subjecto consequentis, quod fuit prædicatum antecedentis, addendus est modus necessitatis cum hoc toto, *Aliquid quod*: ut illa, *Omne impossibile de necessitate non est verum*, convertitur sic, *Aliquid quod de necessitate non est verum est impossibile.* Similiter ista, *Creans de necessitate est Deus*, convertitur in istam, ergo *Aliquid quod de necessitate est Deus est creans*: & ista, *Homo de necessitate intelligitur à Deo*, sic, ergo *Aliquid quod de necessitate intelligitur à Deo est homo*; & ita de cæteris. Ex quo patet quod stricte accipiendo propositionem de *modo*, & propositionem de *inesse*, propositio de *necessario* sumpta in sensu divisionis, vel æquivalens ei, non convertitur in propositionem de *necessario*; sed in propositionem de *inesse*.

Patet etiam ex dictis, quod talis consequentia non valet, *Tantũ necessarium de necessitate est verũ*, ergo *Omnẽ verũ de necessitate est necessariũ*, quia ista non est universalis convertibilis cum prædicta exclusiva; sed ista, *Omne quod de necessitate est verum est necessariũ*; quia semper propositiones habentes exponentes diversas, diversimode convertuntur, secundum quod exponentes diversimode convertuntur. Unde secundum quod exponentes unius exclusivæ aliter convertuntur quam exponentes alterius exclusivæ, secundum hoc una exclusiva aliter convertitur quam alia. Similiter non sequitur, *Tantũ creans de necessitate est Deus*, ergo *Omne quod est Deus de necessitate est creans*; sed sic, ergo *Omne quod de necessitate est Deus est creans.* Causa autem quare in prædictis consequentiis antecedens est verum, & consequens falsum, dicta est prius, ubi dictum est quomodo aliter appellat prædicatum suam formam quam subjectum; & ideo illud ibi dictum summe est imprimendum memoriæ, ad sciendum quid requiritur ad veritatem propositionis de præterito, de futuro, & de modo, & æquivalentibus eis.

CAP. XXV.

De conversione propositionum de possibili.

Circa conversionem popositionum de *possibili* est primo sciendum, quod in hoc capitulo accipiendum est semper, *possibile*, quod est commune ad necessarium, & ad contingens quod non est necessarium; ut *possibile* sit idem quod propositio non impossibilis. Et sic accipiendo *possibile*, concedendum est quod Deus potest esse Deus, & quod homo potest esse animal. Sic autẽ accipiendo *possibile* est sciendum, quod eædem regulæ quæ dictæ sunt de conversione propositionum *de necessario*, accipiendæ sunt circa conversionem propositionum *de possibili*. Nam illa de *possibili* sumpta in sensu composito, & æquivalens

lens illi, est eodem modo convertenda, sicut sua de *inesse*; quia in omnibus talibus conversionibus arguitur per illam regulam, *Si unum convertibilium est possibile, & reliquum*: vel per istam, *Si antecedens est possibile, consequens est possibile*, quæ regulæ semper sunt veræ. Sed si sumantur tales propositiones in sensu divisionis, vel æquivalentes, tunc non eodem modo convertuntur. Unde non sequitur, *Deus potest non esse creans*, ergo *Creans potest non esse Deus*, & hoc si subjectum consequentis accipitur pro eo quod *est*. Similiter non sequitur, *Viator potest esse damnatus*, ergo *Damnatus potest esse viator*; sed sequitur, ergo *Aliquis qui potest esse damnatus est viator*.

Veruntamen ut verius pateat, qualiter tales propositiones de *possibili* debent converti, Est sciendum, quod quando subjectum propositionis de *possibili* est terminus communis, vel includens terminum communem propositio est distinguenda; eo quod subjectum potest supponere pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ possunt esse, quia regula est intelligenda proportionabiliter, sicut dictum est prius, de propositionibus de præterito, & de futuro. Si autem accipitur subjectum antecedentis pro iis quæ sunt; tunc convertitur in unam de possibili, subjecto consequentis accepto pro iis quæ possunt esse, & non accepto subjecto consequentis pro iis quæ sunt. Unde bene sequitur, *Aliquis qui est viator potest esse damnatus*, ergo *Aliquis qui potest esse damnatus potest esse viator*. Similiter sequitur, *Deus potest esse non creans*, ergo *Qui potest esse non creans potest esse Deus*. Sed si subjectum antecedentis sumatur pro iis quæ possunt esse; tunc sequitur una de possibili, subjecto consequentis accepto pro iis quæ possunt esse; & non sequitur illa de inesse. Si autem prædicatum consequentis sit terminus singularis, vel pronomen demonstrativum sine addito, sequitur una de possibili absolute. Sicut sequitur, *Creans potest esse Deus*, ergo *Deus potest esse creans*, sive subjectum antecedentis accipitur pro iis quæ sunt, sive pro iis quæ possunt esse. Per prædicta patet quod tales consequentiæ non valent, *Videns potest esse cæcus*, ergo *Cæcus potest esse videns*: *Verum potest esse impossibile*, ergo *Impossibile potest esse verum*: *Nullum necessarium potest esse falsum*, ergo *Nullum falsum potest necessarium*, & hoc si subjectum consequentis accipitur pro iis quæ sunt: aliter consequentiæ essent bonæ.

CAP.

CAP. XXVI.

De conversione propositionum de impossibili.

Circa conversionem propositionum *de impossibili*, Est sciendum, quod propositiones *de impossibili* acceptæ in sensu composito convertuntur sicut suæ *de inesse*, quando illæ *de inesse* convertuntur *simpliciter*; quia tunc arguitur per illam regulam, *Si unum convertibilium est impossibile*, &c. quæ regula vera est. Sed quando sua *de inesse* non convertitur *simpliciter*, sed tantum *per accidens*, tunc illa de impossibili in sensu composito, vel aliqua sibi æquivalens non est convertibilis; & hoc quia non posset tenere talis conversio nisi per istam regulam, *Si antecedens est impossibile consequens est impossibile*, quæ regula falsa est. Nam antecedens aliquando est impossibile, & consequens est necessarium, & ideo tales consequentiæ sunt bonæ, *Nullum hominem esse animal est impossibile*, igitur *Nullum animal esse hominem est impossibile. Aliquem hominem esse asinum est impossibile*, igitur *Aliquem asinum esse hominem est impossibile. Deum esse corpus est impossibile*, ergo *Corpus esse Deum est impossibile.* Sed tales consequentiæ non sunt bonæ, *Omne animal esse hominē est impossibile*, ergo *Aliquē hominē esse animal est impossibile*: *Omne ens in actu vel potentia esse Deum est impossibile*, ergo *Deum esse ens in actu vel in potentia est impossibile.* sed tales consequentiæ non valent. Si autem talis propositio de *impossibili* sumatur in sensu divisionis, vel æquivalens sibi, tunc convertibilis est sicut illa de necessario. Unde ista consequentia non valet, *Aliquod albū impossibiliter est homo*, ergo *Aliquis homo impossibiliter est albus*, nam antecedens est verum, & consequens falsum: sed debet sic converti, ergo *Aliquid quod impossibiliter est album est homo.*

Est ergo sciendum, quod quando negatio præcedit modum, non dicetur propositio de tali modo; & ideo ista, *Nullus homo potest esse albus*, non dicitur de possibili, sed magis de impossibili; quia æquivalet isti, *Omnis homo impossibiliter est albus.* Et ideo tales propositiones, in quibus negantur modi, æquivalent propositionibus affirmativis de aliis modis; ideo non convertuntur simpliciter, sed per accidens tantum. Unde ista, *Nullū ens de necessitate creat*, non convertitur in istam, ergo *Nullū creans de necessitate est ens*; quia hoc est falsum demonstrando Deum.

CAP. XXVII.

De conversione propositionum de contingenti.

POst prædicta videndum est de conversione propositionum de *contingenti*. Et est primo sciendum, quod in isto capitulo semper capiendum est *contingens* ad utrumlibet, ut illa sola propositio dicatur *contingens*, quæ nec est necessaria, nec impossibilis. Et quia talis propositio habet duas conversiones, unam in terminis, & aliam per oppositas qualitates, ideo primo videndum est de prima conversione, secundo de secunda.

Est autem primo sciendum, quod propositiones *de contingenti* sumptæ in sensu compositionis, & eis æquivalentes convertuntur sicut sua *de inesse*, quando suæ de inesse convertuntur simpliciter; & hoc est, quia talis conversio tenet per hanc regulam, *Si unū convertibiliū est contingens, & reliquum*, quæ semper est vera. Et ideo bene sequitur, *Hominē esse albū est contingens*, ergo *Albū esse hominē est contingens*. Similiter bene sequitur, *Deum creare est contingens*, ergo *Creantē esse Deum est contingens*. Et ita particularis affirmativa, & universalis negativa de contingenti, sumptæ in sensu composito convertuntur simpliciter; bene enim sequitur, *Hæc est contingens, nullus homo est albus*, ergo *Hæc est contingens, nullū albū est homo*, & ita est de aliis. Sed quando illa de *inesse* non convertitur simpliciter, sed per accidens tantum, tunc illa de *contingenti* in sensu composito non convertitur in terminis; quia talis conversio non potest tenere nisi per hoc medium, *Si antecedens est contingens, & consequens est contingens*, quod est simpliciter falsum, quia ex contingenti bene sequitur necessarium; & ideo non sequitur, *Omnē hominē esse albū est contingens*, ergo *Aliquid albū esse hominē est contingens*: sicut non sequitur, *Omnē substantiā existentē in actu esse Deū est contingens*, ergo *Deū esse substantiā existentē in actu est contingens*, posito quod non sit substantia, nisi Deus; quia antecedens est verum, & consequens est falsum. Hæc enim est contingens, *Omnis substantia existens in actu est Deus*, quia potest esse vera, vel falsa; & tamen hæc est necessaria, *Deus est substantia existens in actu*. Si autem illa de *contingenti* sumatur in sensu diviso, vel æquivalens ei, oportet tunc, si illa propositio habeat pro subjecto terminum communem, vel aliquid includens terminum communem, cujusmodi sunt talia, *hoc albū, ille homo, iste asinus*, vel etiam habeat pro subjecto participium, vel æquivalens ei, illa propositio est distinguenda; eo quod subjectum potest supponere pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ contingunt esse. Si subjectum talis propositionis accipitur primo modo, sive etiam subjectum sit nomen proprium, sive pronomen demonstrativum, sic

non

non convertitur in idem genus *contingentis*; sed convertitur in illam de *inesse* & in illam de *possibili*, subjecto consequentis sumpto cum illa additione, *quod contingit esse*. Primum patet, scilicet quod non convertitur in idem genus *contingentis*, nam non sequitur, *Contingit Deum esse creantē*, ergo *Creantē contingit esse Deum*: nec etiam sequitur, *Quod contingit esse creatē*, *Contingit esse Deum*; nam sibi repugnans est vera, ista scilicet, *Quod contingenter creat necessario est Deus*; & per consequens, non est contingenter Deus, secundum scilicet quod convertitur in illam de *inesse* prædicto modo. Patet, nam bene sequitur, *Deus contingenter est creans*, ergo *Aliquid quod contingenter est creans est Deus*. Ista conversio potest probari; quia si hæc sit vera, *Deus est contingenter creans*, manifestum est, quod utraque illarum est vera, demonstrando illud pro quo subjectum supponit, *Hoc est Deus*, & *Hoc est contingenter creans*: nunc autem sequitur per syllogismum expositorium, *Hoc est Deus*, *Hoc est contingenter creans*, ergo *Aliquid quod est contingenter creans est Deus*; & per consequens cum ista, *Deus est contingenter creans*, non stat opposita istius, *Aliquid quod est contingenter creans est Deus*: & per consequens illa sequitur ad primam, & ita conversio ista probatur per syllogismum expositorium; & sicut illa probatur per syllogismum expositorium, ita multæ aliæ priores quarum probationes sunt dimissæ, eodem modo probantur. Est autem probatio sufficiens, quia syllogismus expositorius est ex se evidens, nec indiget ulteriori probatione; & ideo multum errant, qui negant talem syllogismum in quacunque materia, nisi possent ibi ostendere Fallaciam *æquivocationis*, vel *amphibologiæ*, vel *compositionis*, vel *divisionis*, vel *accidentis*, vel *figuræ dictionis*, vel *secundum quid ad simpliciter*, vel *ignorantiam elenchi*, vel *petitio tem principii*. Nec potest ibi esse fallacia *accidentis* sicut multi dicunt. Et quia syllogismi expositorii qui sunt ex se evidentes frequenter negantur à modernis Theologis; ideo contra tales non est disputandum, cum negant per se nota. Ideo aliqualiter digrediendo à proposito ponam exempla in quibus non est syllogismus expositorius, quamvis videatur.

Unde hic non est syllogismus expositorius, *Hoc animal est canis*, *Hoc animal est sydus cæleste*, ergo *Sydus cæleste est canis*; & hoc quia tam *major* cuam *conclusio* est distinguenda penes *æquivocationem*. Similiter hic non est syllogismus expositorius, *Isti vellent se accipere pugnantes*, *Isti vellent vincere*, ergo *Qui vellent vincere vellent se accipere pugnantes*; nam major est distinguenda penes *amphibologiam*, sicut alibi patebit. Similiter hic non est syllogismus expositorius, *Hæc tu es asinus est falsa*, *Hæc tu es asinus est vera, si est necessaria*, ergo *Aliquod verum si est necessarium est falsum*; nam tam major, quam conclusio est distinguenda secundum *compositionē*, & *divisionē*. Similiter hic non est syllogismus expositorius, *Iste non vult pendere*,

 Iste

Iste vult pendere, ergo *Qui non vult pendere vult pendere*; nam propositiones istæ sunt distinguendæ penes *accentum*.

Similiter hic non est syllogismus expositorius, *Socrates est albus*, *Socrates est animal*, ergo *Animal est albus*; sed est hic fallacia figuræ dictionis. Similiter nec hic, *Iste homo non est albus*, *Iste homo est substantia*, ergo *Aliqua substantia non est albus*. Similiter nec hic, *Socrates est albus secundum dentes*, *Socrates est niger*, ergo *Aliquod nigrum est album*, sed est fallacia *secundū quid, ad simpliciter*. Similiter nec hic, *Socrates non est filius Platonis*, *Socrates est Pater*, ergo *Aliquis pater non est filius*; sed est *ignorantia elenchi*. Nec est hic syllogismus expositorius, *Productivus Socrates est calidus*, *Socrates est productivus caloris*, ergo *Productivum caloris est calidum*; quia est ibi *petitio principii*, ideo non probat, quamvis illatio sit bona. Et sicut est de istis, quæ videntur esse syllogismi expositorii, & non sunt, quod est in eis magis defectus propter fallaciam *accidentis*; ita est de aliis.

Unde sciendum, quod regula generalis est, Quando propositiones sunt mere de inesse, & de præsenti, & disponuntur in figura sine omni additione, vel diminutione ad subjectum, & prædicatum, quod nunquam est in tali discursu fallacia *accidentis*. Sicut nec in discursu disposito in primo modo primæ figuræ potest esse fallacia *accidentis*, sicut inferius ostendetur. Eodem modo quando aliquis discursus potest reduci ad syllogismum expositorium, vel per conversionem, vel per impossibile, vel per propositiones æquivalentes assumptas non est fallacia accidentis.

Est tamen advertendum, quod ad syllogismum expositorium non sufficit arguere ponendo pro medio pronomen demonstrativum, vel proprium nomen alicujus termini singularis; sed cum hoc oportet quod illa res demonstrata, vel importata per tale nomen proprium non sit realiter plures res distinctæ. Et propter hoc non est hic syllogismus expositorius, *Hæc essentia* (demonstrando Divinam) *est Pater*, *Hæc essentia est Filius*, ergo *Filius est Pater*; & hoc quia hæc essentia est plures personæ distinctæ; & ideo in tali paralogismo est magis fallacia consequentis quam accidentis. Cum ergo in illo syllogismo, *Hoc est Deus*, *Hoc est contingenter creans*, ergo *Aliquid quod est contingenter creans est Deus*; non posset ostendi aliquis defectus, manifestum est ipsum esse evidentem syllogismum expositorium; & per consequens probatum est sufficienter quod ista, *Deus contingenter creat*, convertitur in istam, *Aliquid quod contingenter creat est Deus*. Ex quo etiam patet quod convertitur in illam de possibili, *Aliquid quod contingenter creat potest esse Deus*, quia semper illa de inesse formaliter infert illam de possibili. Si autem subjectum talis propositionis de contingenti sit pronomen demonstrativum, vel nomen proprium, tunc convertitur sicut prior, scilicet in unam de inesse, & de possibili. Sed

si

si subjectum talis propositionis de contingenti sumatur pro iis quæ contingunt esse, sic convertitur in idem genus contingentis, sumpto subjecto consequentis pro eo quod contingit. Unde bene sequitur, *Contingit aliquē hominē currere*, ergo *Contingit aliquod currens esse hominē*, si subjectum utriusque sumatur pro eodem quod contingit, ut iste sit sensus, Aliquid quod contingenter est currens contingenter est homo; nam oppositum consequentis non stat cum antecedente, scilicet, Nihil quod contingenter est currens contingenter est homo. Nam si hæc est vera, Aliquid quod contingenter est homo contingenter currit, sit illud *A*; tunc utraque istarum erit vera, *A contingenter est homo*; & similiter ista, *A contingenter currit*. Ex istis arguo sic, *A contingenter est homo*, *A contingenter currit*, ergo *Aliquid quod contingenter currit est homo*, quæ est contradictoria prioris; ergo prior non stat cum ista. Et ita evidenter sequitur, *Aliquid quod contingenter est homo contingenter currit*; & ita ista consequentia est bona, *Aliquis homo contingenter currit*, igitur *Aliquod currens contingenter est homo*, subjecto utriusque accepto pro eo quod contingit.

Et si dicatur quod tunc sequitur, *Deus contingenter est creans*, ergo *Aliquod creans contingenter est Deus*; quia sequitur, *A contingenter est Deus*, *A contingenter creat*, ergo *Aliquid quod contingenter creat, contingenter est Deus*, hic similiter arguitur sicut in priori exemplo. Dicendum, quod iste ultimus syllogismus est bonus, non tamen probat istā conversionem; & hoc quia per istam, *Deus contingenter creat*. non habentur tales propositiones, *A contingenter est Deus*, *A contingenter creat*; quia ad veritatem istius non requiruntur aliquæ tales duæ: sicut ad veritatem istius *Aliquis homo contingenter currit*, requiruntur tales duæ, si subjectum sumatur pro iis quæ contingunt; & ideo per unum syllogismum expositorium una conversio sufficienter probatur, & per alium non probatur alia. Unde quando subjectum istius de contingenti est pronomen demonstrativū vel proprium nomen, non convertitur in idem genus contingentis, nec subjectum potest habere talem acceptionem, scilicet pro eo quod contingit.

Sciendum tamen, quod prædicta distinctio de propositionibus de contingenti, de possibili, de præterito, & de futuro, debet sic intelligi, quod si subjectum accipitur pro eo quod est &c. vel denotatur accipi pro eo quod est tale, vel quod contingit esse tale vel fuit &c. Unde si nihil sit album, in ista, *Aliquod album potest esse homo*, subjectum non potest accipi pro eo quod est album, cum nihil sit album; potest tamen denotari accipi pro eo quod est album: & ideo si nihil sit album, illa est falsa, cum per illam denotatur falsum; quia per illam in illo sensu denotatur aliquid esse album, cum tamen nihil sit album.

CAP.

CAP. XXVIII.

De conversione propositionum de contingenti per oppositas qualitates.

SEquitur videre de conversione propositionum de contingenti per oppositas qualitates. Et est sciendum, quod quælibet propositio de contingenti ad utrumlibet, si sumatur in sensu divisionis, convertitur per oppositas qualitates, hoc est, Affirmativa convertitur in Negativam, & è converso: sicut sequitur, *contingit B esse A*, ergo *Contingit B non esse A*; similiter sequitur, *Omnis homo contingenter currit*, ergo *Omnis homo contingenter non currit.*

Et est advertendum, quod quando propositio de contingenti convertitur per oppositas qualitates, in utraque propositione modus debet esse affirmativus, & non negativus. Et ideo non sequitur, *Omnis homo contingenter currit*, ergo *Nullus homo contingenter currit*; nec sequitur, *Nullus homo contingenter currit*, ergo *Omnis homo contingenter currit*: sed bene sequitur, *Omnis homo contingenter currit*, ergo *Omnis homo contingenter non currit.* Similiter non sequitur, *Omnis homo contingenter non currit*, ergo *Nullus homo contingenter currit.* Prædicta conversio patet, nam sequitur formaliter, *Homo contingenter currit*, ergo *Homo potest currere.* Similiter sequitur, *Homo contingenter currit*, ergo *Non necesse est omnē hominē currere*; ex qua sequitur ista, *Aliquis homo potest non currere*: nunc autem ex istis duabus *Aliquis homo potest non currere*, & *Iste potest currere*, sequitur quod *Aliquis homo contingenter non currit*; ergo ex prima sequitur illa per illam regulam, *Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ sequitur ad antecedens ejusdē*, quæ semper est vera. Propter autem protervos est sciendum, quod quandocunque dico tales propositiones, *Homo contingenter currit*, *Homo contingenter non currit*, intelligo talem, *Contingit hominē currere*, *Contingit hominē non currere*; ne protervi arguerent contra me dicendo, quod sequitur, *Homo contingenter currit*, ergo *Homo currit.* Sic igitur manifeste patet, quod quælibet talis propositio de contingenti in sensu diviso, & æquivalens ei, convertitur per oppositas qualitates; sed talis propositio in sensu composito non convertitur per oppositas qualitates. Nam tunc argueretur per unam illarum regularum. *Si una contrariarum est contingens, & reliqua est contingens*: *Si una sub contrariarum est contingens & reliqua*, quæ falsæ sunt. Et ideo non sequitur, *Nullū existens esse hominē est contingens*, ergo *Omne existens esse hominē est contingens*: nec sequitur, *Omne existens esse Deum est contingens*, ergo *Nullū existens esse Deū est contingens.* Similiter non sequitur, *Aliquod existens esse hominē est contingens*, ergo *Ali-*

Aliquod existens non esse hominẽ est contingens; quia in omnibus prædictis exemplis antecedens est verum, & consequens est falsum, si sumantur propositiones in sensu compositionis.

CAP. XXIX.

De conversione propositionum modalium quæ non ab omnibus conceduntur modales.

Dicto de conversione propositionum modalium quæ ab omnibus conceduntur esse modales, restat dicere de conversione propositionum modalium quæ non ab omnibus conceduntur esse modales, quæ tamen vere sunt modales, sicut dictum est prius; & quia sunt quasi innumerabiles, ideo non intendo dicere de omnibus in speciali, sed volo dare aliquas regulas generales.

Est igitur sciendum, quod quando aliquod nomen modale potest verificari de uno convertibilium sine hoc quod verificatur de reliquo, talis propositio *modalis* sumpta in sensu composito, vel æquivalens tali, non convertitur simpliciter, quamvis sua de *inesse* convertatur simpliciter. Si autem talis modus posset verificari de antecedente sine hoc quod verificatur de consequente, talis propositio sumpta in sensu composito vel æquivalens ei non convertitur per *accidens*, nec *simpliciter*, quamvis sua de *inesse* convertatur *per accidens*. Si autẽ talis modus non posset competere uni convertibilium, nisi conveniat reliquo, semper talis propositio & æquivalens ei in sensu composito convertitur *simpliciter*, si sua de *inesse* convertatur *simpliciter*, & proportionabiliter convertitur sicut sua de *inesse*. Si autem talis modus non potest competere antecedenti, nisi competat & consequenti, tunc illa propositio convertitur per *accidens*, sicut sua de *inesse*.

Ex isto patet, quod ista conversio est bona, *Hominem currere est verũ* ergo *Currens esse hominẽ est verũ*. Similiter ista, *Omnẽ hominẽ currere est verũ*, ergo *Aliquid currens esse hominẽ est verũ*. Nam prima tenet per illam regulam, *Si unum convertibiliũ est verũ reliquũ est verũ*. Et secunda per istam, *Si antecedens est verũ consequens est verũ*, quæ ambæ sunt veræ. Similiter ista consequentia est bona, *Nullũ hominẽ currere est falsum*, ergo *Nullũ currens esse hominẽ est falsum*, quia tenet per illam regulam, *Si unũ convertibilium est falsum, reliquũ est falsum*. Sed ista conversio non valet, *Omnẽ hominẽ currere est falsum*, ergo *Aliquod currens esse hominẽ est falsum*, quia tenet per istam regulam, *Si antecedens est falsum consequens est falsum*, quæ est falsa. Ex istis patet, quod quando universalis affirmativa talis non convertitur per accidens, frequenter tamen particularis negativa, & similiter particularis affirmativa convertuntur per accidens,

per

per istam regulam, *Si consequens est falsum, ergo & antecedens.*

Per prædicta primo patet, quod tales consequentiæ non valent, *Nullũ hominẽ currere est scitum*, ergo *Nullũ currens esse hominem est scitũ*; quia ista regula non est generaliter vera, *Si unum convertibilium est scitũ*, ergo *Reliquũ est scitũ*; potest enim unum convertibilium sciri quamvis aliud non sciatur, imo quamvis de alio non cogitetur. Similiter tales consequentiæ non valent, *Omnẽ hominẽ esse animal est per se primo modo*, ergo *Aliquod animal esse hominẽ est per se primo modo*; quia non sequitur, Antecedens est per se primo modo, ergo Consequens est per se primo modo; nec valet *Omnẽ hominẽ eße risibilẽ est per se secundo modo*, ergo *Aliquod risibile eße hominẽ est per se secundo modo*. Et ideo in talibus semper aspiciendum est ad tales propositiones, *Unũ convertibiliũ est tale*, ergo *Reliquũ est tale*: *Antecedens est tale*, ergo *Consequens est tale*. Et per illa potest universaliter sciri quæ propositio in sensu composito, vel æquivalens illi, convertitur sicut sua de *ineße*; & quæ non.

Sed circa conversionem talium propositionum in sensu diviso, & eis æquivalentium est sciendum, quod semper vel frequenter convertuntur sicut aliquæ propositionum modalium, de quibus dictum est prius in speciali. Sicut ista, *Albũ scitur eße hominẽ*, non convertitur in istam, ergo *Aliquis homo scitur esse albus*. Nam posito quod sciatur *Socratẽ* esse hominem, & quod sit albus, & tamen ignoretur quod sit albus; tunc hæc est vera, *Aliquod albũ scitur à me esse homo*, quia iste syllogismus expositorius est bonus, *Socrates scitur à me esse homo, Socrates est albus*, ergo *Albus scitur à me esse homo*; & hæc est falsa, *Aliquis homo scitur à me esse albus*, ponatur quod nesciam quod aliquis homo est albus: & ideo prima convertitur in istam, ergo *Aliquid quod scitur esse homo est albũ*. Similiter ista conversio non valet, *Deus trinus & unus à philosophis scitur esse immortalis*, ergo *Aliquod immortale scitur à philosophis esse Deus trinus & unus*; sed convertitur sic, igitur *Aliquid quod scitur à philosophis esse immortale est trinus & unus*.

Et si dicatur quod hæc est falsa, *Deus trinus & unus à philosophis scitur esse immortalis*, quia impossibile est quod philosophi naturaliter sciant istam, *Deus trinus & unus est immortalis*; ergo hæc non est vera, *Deus trinus & unus à philosophis scitur esse immortalis*. Dicendum est, quod illa est vera, *Deus trinus & unus scitur à philosophis esse immortalis*; & tamen isti nesciunt illam, imo negarent eam & dicerent esse falsam; quia dicerent quod implicat falsum, scilicet *Deũ esse trinũ & unũ*. Quod autem ista sit vera patet, quia per illam non plus denotatur, nisi quod de illo qui est trinus & unus (quamvis nesciatur ipsum esse trinum & unum) scitur à philosophis esse immortalem, vel quod est immortalis. Unde per istam *Deus trinus & unus scitur à philosophis esse immortalis*, non denotatur, nisi quod illa copula-

copulativa ſit vera, *Deus eſt trinus & unus, & de illo ſcitur à philoſophis quod eſt immortalis*, & hoc eſt verum; quia utraque pars iſtius copulativæ eſt vera. Similiter quod hæc ſit vera patet: nam iſta eſt vera, *Aliquid quod ſcitur à philoſophis eſſe immortale, eſt Deus trinus & unus*; quia Deus qui ſcitur à philoſophis eſſe immortalis, eſt Deus trinus & unus. Tunc arguendo per ſyllogiſmum expoſitorium, *Deus eſt trinus & unus, Deus eſt aliquid quod ſcitur à philoſophis eſſe immortale*; ergo *Aliquid quod ſcitur à philoſophis eſſe immortale eſt Deus trinus & unus*, præmiſſæ ſunt veræ, ergo & concluſio. Similiter ſequitur, *Deus ſcitur à philoſophis eſſe immortalis, Deus eſt trinus & unus*; ergo *Trinus & unus ſcitur à philoſophis eſſe immortalis*. Sic ergo patet evidenter veritas propoſitionis acceptæ, & bonitas converſionis.

Similiter iſta, *Intellectus cognoſcitur eſſe anima intellectiva*, non convertitur in iſtam, ergo *Anima intellectiva cognoſcitur eſſe intellectus*; ſed in iſtam, ergo *Aliquid quod cognoſcitur eſſe anima eſt intellectus*. Similiter, *Aliquis veniens cognoſcitur à te eſſe choriſcus*, non convertitur in iſtam, ergo *Choriſcus cognoſcitur à te eſſe veniens*; ſed in iſtam, ergo *Aliquis qui cognoſcitur à te eſſe choriſcus eſt veniens*. Similiter iſta, *Aliquis homo per ſe eſt animal*, non convertitur in iſtam, *Aliquod animal per ſe eſt homo*; ſed in illam, *Aliquid quod per ſe eſt animal eſt homo*. Similiter illa, *Albū per ſe ædificat*, convertitur in iſtam, *Aliquid quod per ſe ædificat eſt albū*. Similiter illa, *Deus per accidens eſt creans*, non convertitur in illam, *Aliquod creans per accidens eſt Deus*; ſed in iſtam, *Aliquid quod per accidens creat eſt Deus*.

Et ſicut dictum eſt de iſtis, ita dicendum eſt de aliis, quod ſcilicet talis propoſitio convertitur, vel ſicut propoſitio de *neceſſario*, vel de *poſſibili*, vel de *impoſſibili*, vel de *contingenti*. Et forte iſta fuit cauſa quare philoſophus ſpecialem tractatum de talibus propoſitionibus, & de proprietatibus earum & converſionibus earum non fecit; quia ex illis quæ ſcienda ſunt circa propoſitiones de *neceſſario*, de *poſſibili*, de *contingenti*, & de *impoſſibili*, cum quibuſdam paucis, poteſt faciliter ſciri quid ſciendum ſit de iſtis modalibus, & earum proprietatibus: quarum tamen ignorantia, ſicut & ignorantia propoſitionum, & proprietatum earum, facit multos modernos errare, & altercari in Theologia, & in aliis ſcientiis particularibus, tam ſpeculativis, quam practicis.

Ad evidentiam autem converſionum omnium modalium propoſitionum ſciendum eſt, quod communiter propoſitiones modales in ſenſu diviſo, & eis æquivalentes convertuntur ſicut illæ de *ineſſe*, ubi aliqua adverbialis determinatio additur verbo. Nam ſicut in illis de *ineſſe* adverbialis determinatio non eſt eodem modo addenda compoſitioni ſive copulativæ in convertente, & converſa, ſed in convertente debet

poni præcise à parte subjecti, sicut dictum est: ita modus in consequente debet poni totaliter à parte subjecti, sicut exemplificatum est.

CAP. XXX.

De propositionibus hypotheticis, & earum proprietatibus.

POstquam transcurrendo de propositionibus categoricis, & de proprietatibus earum est tractatum, nunc de propositionibus hypotheticis, & proprietatibus earum sunt aliqua pauca addenda.

Est autem primo sciendum, quod illa propositio dicitur hypothetica quæ ex pluribus componitur categoricis, mediante aliquo adverbio vel conjunctione conjunctis. Et potest non tantum unum adverbium, vel una conjunctio conjungere propositiones categoricas, & facere propositiones hypotheticas, imo etiam plures conjunctiones & plura adverbia. Unde illa est hypothetica, *Socrates currit, vel Plato currit, vel Joannes currit.* Similiter illa, *Si Socrates currit, animal currit, & Plato disputat.* Et secundum hoc, aliqua propositio hypothetica componitur ex pluribus quam ex duabus categoricis. Posset tamen dici, quod non est propositio hypothetica ubi concurrunt adverbium & conjunctio, vel etiam duæ conjunctiones natæ facere propositiones hypotheticas diversarum specierum; & similiter dici posset de adverbiis.

Secundo sciendum est, quod propositionum hypotheticarum quinque assignantur species, *conditionalis, copulativa, disjunctiva, causalis,* & *temporalis.* Sed videtur quod præter istas sunt aliæ propositiones hypotheticæ. Nam omnis propositio vera vel falsa, composita ex duabus categoricis est propositio hypothetica: sed hujusmodi sunt multæ præter prædictas, ergo, *&c.* Major est manifesta, & minor patet. Nam hæc est hujusmodi, *Socrates est currens ubi Plato disputat.*

Sed advertendum est, quod quamvis sint multæ propositiones hypotheticæ præter prædictas, multæ tamen quæ videntur aliæ à prædictis ad prædictas reduci debent. Unde ista, *Socrates philosophatur ne sit ignorans*, æquivalet isti, *Quia Socrates non vult esse ignorans Socrates philosophatur.* Et sic sicut est de illa, ita est de multis aliis.

verbis hypotheticis et conditionalis noster cum logicis plurimis abutitur. haec non, nisi in linguâ à quo abducuntur differunt. et erga

CAP.

CAP. XXXI.

De conditionalibus.

SEquitur videre de istis in speciali, sed quia conditionalis æquivalet uni consequentiæ, ita quod tunc conditionalis est vera quando antecedens infert consequens, & non aliter, ideo differatur usque ad tractatum *de consequentiis.*

Hic tamen sciendum est, quod illa hypothetica dicitur *conditionalis* quæ componitur ex duabus categoricis conjunctis, mediante hac conjunctione *si*, vel tali æquivalenti, Propter illud ultimum dicendum est, quod ista est *conditionalis, Socrates non legit nisi sit magister*, quia æquivalet illi, *Si Socrates non sit magister, Socrates non legit.* Et universaliter, quando duæ propositiones conjunguntur mediante aliqua conjunctione, & totum æquivalet uni conditionali, illa propositio dicetur *hypothetica conditionalis.*

Et est sciendum, quod ad veritatem *conditionalis* non requiritur veritas antecedentis, nec veritas consequentis. Imo est aliquando conditionalis necessaria, & quælibet pars ejus est impossibilis, sicut hæc, *Si Socrates est asinus Socrates est rudibilis.*

CAP. XXXII.

De copulativis, & proprietatibus earum.

COpulativa est illa quæ componitur ex pluribus categoricis conjunctis mediante hac conjunctione, *&*, vel mediante alia parte æquivalente tali conjunctioni. Sicut illa est copulativa, *Socrates currit & Plato disputat.* Similiter ista est copulativa, *Socrates non est albus nec niger.* Similiter ista, *Socrates est tam albus quam calidus*; quia Prima æquivalet isti, *Socrates non est albus, & Socrates non est niger*: & Secunda illi, *Socrates est albus, & Socrates est calidus.*

Ad veritatem autem *copulativæ* requiritur quod utraque pars sit vera; & ideo si quæcunque pars copulativæ sit falsa, copulativa est falsa. Et ad necessitatem copulativæ requiritur quod quælibet pars sit necessaria. Et ad hoc quod sit possibilis, requiritur quod utraque pars sit possibilis, & alteri non incompossibilis. Sed ad hoc quod sit impossibilis non requiritur quod utraque pars sit impossibilis. Nam hæc est impossibilis, *Socrates sedet, & Socrates non sedet*; & tamen utraque pars est possibilis.

sibilis. Sed ad hoc quod copulativa sit impossibilis, requiritur quod altera pars sit impossibilis, vel quod una sit incompossibilis alteri. Sicut hæc est impossibilis, *Socrates est asinus & asinus est*; quia hæc est impossibilis, *Socrates est asinus*. Et hæc est impossibilis, *Socrates sedet, & non sedet*; quia partes sunt incompossibiles.

Sciendum est etiam, quod opposita contradictoria istius copulativæ est una disjunctiva composita ex contradictoriis partium copulativæ; & ideo idem requiritur & sufficit ad veritatem oppositæ copulativæ, quod sufficit & requiritur ad veritatem disjunctivæ. Unde istæ non contradicunt, *Socrates est albus & Plato est niger*, *Socrates non est albus & Plato non est niger*; sed illi copulativæ contradicit ista, *Socrates non est albus, vel Plato non est niger.*

Oportet autem scire, quod semper à copulativa ad utramque partem est bona consequentia; sicut sequitur *Socrates non currit & Plato disputat*, ergo *Plato disputat*: & non è converso, sed è converso est fallacia consequentis. Tamen sciendum est, quod quandoque ab altera parte copulativæ ad totam copulativam potest esse bona consequentia gratia materiæ; puta si una pars copulativæ inferat alteram partem, tunc ab illa parte ad totam copulativam est bona consequentia.

CAP. XXXIII.

De disjunctivis.

Disjunctiva est illa quæ componitur ex pluribus categoricis mediante hac conjunctione, *vel*, aut mediante aliquo æquivalente sibi; sicut ista est *disjunctiva*, *Tu es homo vel tu es asinus*; similiter ista, *Tu es homo, vel Socrates disputat.*

Ad veritatem autem Disjunctivæ requiritur quod altera pars sit vera, & hoc est intelligendum quando propositiones sunt *de præsenti*, & *non de futuro*, nec æquivalentes propositionibus de futuro, & hoc diceret Philosophus. Tamen secundum veritatem, ad *veritatem disjunctivæ* requiritur quod altera pars sit vera; quia secundum veritatem, propositio de *futuro* est vera vel falsa, quamvis non evidenter. Sed ad necessitatem disjunctivæ non requiritur necessitas alterius partis; sicut ad hoc, quod hæc sit necessaria, *Socrates sedet, vel Socrates non sedet*, non requiritur quod altera pars sit necessaria; tamen ad necessitatem disjunctivæ requiritur necessitas alterius partis, vel quod partes sibi contradicant vel æquivaleant contradictoriis. Unde hæc est necessaria, *Socrates currit vel Deus est*; quia altera pars est necessaria. Similiter hæc est necessaria, *Deus creat vel Deus non creat*; quia partes contradicunt. Ad possibilitatem autem disjunctivæ sufficit quod altera pars

sit

sit possibilis; sed ad hoc quod disjunctiva sit impossibilis requiritur quod utraque pars sit impossibilis, ut *Homo est asinus, vel Homo est rudibilis.*

Sciendum est etiam, quod opposita contradictoria disjunctivæ est una copulativa composita ex contradictoriis partium ipsius disjunctivæ; & ideo idem requiritur & sufficit ad veritatem oppositæ disjunctivæ, quod sufficit & requiritur ad veritatem copulativæ. Sciendum est etiam, quod ab aliqua parte disjunctivæ ad totam disjunctivam est bonum argumentum: & è converso est fallacia *consequentis*, nisi sit aliquando aliqua causa specialis impediens fallaciam *consequentis*. Similiter à disjunctiva cum negatione alterius partis ad alteram partem est bonum argumentum; sicut bene sequitur, *Socrates est homo, vel Socrates est asinus:* sed *Socrates non est asinus:* ergo *Socrates est homo.*

CAP. XXXIV.

De causalibus.

PRopositio *causalis* est illa quæ componitur ex pluribus categoricis mediante hac conjunctione, *quia*, vel æquivalenti ei. Unde illa est *causalis, Quia Socrates est homo, Socrates est animal.* Similiter ista, *Socrates laborat ut sanetur*, æquivalet enim isti, *Socrates laborat quia vult sanari.* Similiter ista, *Socrates deambulat post cœnam ne infirmetur*, quæ æquivalet isti, *Quia Socrates non vult infirmari deambulat post cœnam.* Similiter ista, *Socrates calefit in quantum movetur*, quia æquivalet isti, *Quia Socrates movetur calefit.*

Ad veritatem autem Causalis requiritur quod quælibet pars sit vera, & simul cum hoc quod antecedens sit causa consequentis. Et ideo ista non est vera, *Socrates est albus quia Plato est albus*, quamvis enim utraque pars sit vera, quia tamen illa, *Socrates est albus*, non est vera propter hoc, quod *Plato est albus*; ideo illa propositio est falsa. Et est sciendum quod hic accipitur causa large, & non stricte. Non enim requiritur ad veritatem causalis, quod una propositio sit causa quare alia ponitur in esse; sed sufficit quod exprimat causam requisitam ad hoc, quod alia propositio sit vera. Sicut hic, *Lignum calefit quia ignis est sibi præsens*, per illud enim antecedens, *Ignis est præsens ligno*, exprimitur causa sine qua hæc non esset vera, *Lignum calefit*, & ideo causalis illa est vera. Vel requiritur quod propositio illa sit prior alia, ita quod prædicatum antecedentis prius prædicetur de subjecto suo, quam prædicatum consequentis prædicatur de suo subjecto; & secundum hoc hæc est vera *Isosceles habet tres*, &c. *Quia triangulus habet tres*, &c. Et est sciendum, quod, ut dictum est, accipitur hic causa large, sive sit

causales. temporales, et locales à categoricis non [illegible]

sit causa per se, sive per accidens: sive voluntaria, sive naturalis.

Ex istis patet, quod omnes tales sunt falsæ, *Asinus est risibilis quia est homo*, *Omnis homo peccat quia est liberi arbitrii.* Unde ad necessitatem *causalis* requiritur necessitas utriusque partis. Sed ad impossibilitatem *causalis* non requiritur impossibilitas, nec falsitas alicujus partis; sed sufficit quod antecedens non possit esse causa consequentis, modo prædicto accipiendo causam. Et est advertendum, quod non dicitur hic antecedens illud quod secundum vocem præcedit; sed illa propositio quæ immediate sequitur hanc conjunctionem, *quia*, dicitur antecedens. Similiter ad impossibilitatem *causalis* requiritur quod quælibet pars sit possibilis, sed hoc non sufficit; sicut ad necessitatem *causalis* non sufficit necessitas utriusque partis. Ex prædictis patet quod à causali ad alteram partem est consequentia bona, sed non è converso. Similiter à causali ad copulativam est bona consequentia. Ut bene sequitur, *Omnis homo peccat quia est liberi arbitrii*, ergo *Omnis homo peccat, & omnis homo est liberi arbitrii*, sed è converso non sequitur.

CAP. XXXV.

De propositionibus temporalibus.

Propositio *temporalis* est illa quæ componitur ex pluribus categoricis mediante aliquo adverbio temporis, sicut illa, *Socrates currit dum Plato movetur.* Similiter, *Socrates fuit albus quando Plato fuit niger.*

Ad veritatem aut Temporalis requiritur veritas utriusque partis, vel pro eodem tempore, vel pro diverso tempore. Unde aliqua sunt adverbia quæ denotant propositiones quas conjungunt esse veras pro eodem tempore: & alia pro diverso tempore. Unde ad veritatem istius, *Deus agit quando creatura agit*, requiritur quod utraq; illarum sit vera, & in eodem tempore. Similiter ad veritatem istius *Apostoli prædicabant dum Christus prædicabat*, requiritur veritas utriusque partis, & quod in eodem tempore fuerint veræ, vel fuissent veræ si fuissent formatæ. Sed ad veritatem istius, *Paulus fuit conversus postquam Christus fuit passus*, requiritur quod propositiones illæ fuerint veræ pro diverso tempore. Sciendum tamen est, quod ad hoc quod temporalis sit vera non requiritur quod semper fuerint partes veræ pro eodem tempore, vel semper pro diverso tempore; sed quod aliquando fuerint veræ pro eodem tempore, vel aliquando pro diverso tempore. Et ideo illæ duæ stant simul, *Apostoli prædicaverunt dum Christus prædicavit*, & *Apostoli prædicaverunt postquam Christus prædicavit.*

Simi-

Similiter ad necessitatem *temporalis* requiritur necessitas utriusque partis; & ideo nulla talis est necessaria, *Lignum calefit quando ignis sibi approximatur*, *Creatura creatur quando Deus creat*, *Asinus est risibilis quando est homo*. Et si in aliquo Authore inveniantur tales propositiones, & asserat eas esse necessarias, glossandæ sunt dicendo, quod Author non loquitur de virtute sermonis, sed per *temporalem* intelligit *conditionalem*; & per talem, *Creatura creatur quando Deus creat*, intelligit illam, *Si Deus creat creatura creatur*. Unde illa propositio, *Socrates est coloratus dum est albus*, similiter; *Socrates movetur dum Socrates currit*, non est necessaria, sed potest esse falsa. Veruntamen per tales propositiones *temporales* intelliguntur aliquando *conditionales* quæ semper veræ sunt.

Similiter ad impossibilitatem temporalis non requiritur impossibilitas alicujus partis; sed sufficit quod partes sint incompossibiles. Unde ista est impossibilis, *Deus creat dum Deus non creat*, quia partes sunt incompossibiles. Si autem sit adverbium quod denotet propositiones esse veras pro diverso tempore; tunc sufficit quod partes sint sibi connexæ, ita quod una non potest esse vera sine alia, nec è converso. Ex prædictis patet quid requiritur ad hoc, quod *temporalis* sit *poßibilis* vel *contingens*.

Ex prædictis patet, quod à *Temporali* ad aliquam partem ejus est bona consequentia, sed non è converso. Non enim sequitur *Adam fuit & Noa fuit*, ergo *Adam fuit quando Noa fuit*. Nec sequitur *Jacob fuit & Esau fuit*, ergo *Jacob fuit postquam Esau fuit*.

CAP. XXXVI.

De propositionibus localibus.

PRopositio hypothetica *localis* potest vocari illa quæ componitur ex pluribus categoricis conjunctis mediante adverbio locali, vel aliquo æquivalente ei, qualis est ista, *Accidens est ubi subjectum suum est*, & ista, *Christus patiebatur ubi prædicavit*.

Ad veritatem talis hypotheticæ requiritur veritas utriusque partis, & pro eodem loco, & non pro diversis; & in hoc differt à *temporali*, quia ad veritatẽ temporalis, requiritur veritas utriusque partis pro eodem tempore, vel diverso: ad veritatem localis requiritur veritas utriusque partis pro eodem *loco*, & non pro diverso. Est tamen sciendum quod *tempus* large accipitur, pro tempore *proprie* dicto, & pro æternitate sive negatione temporis; quod qualiter debeat intelligi alibi expositum est, sc. super quarto Physicorum, & super secundo Sententiarum, hic autem dico pro talibus propositionibus, *Deus fuit antequam mundus fuit & homo*.

Per

Per prædicta de propositione temporali, patet quid est dicendum de propositione locali; quia omnia, vel fere omnia quæ dicuntur de propositione temporali possunt dici proportionabiliter de propositione locali. Per prædicta etiam de propositionibus hypotheticis prænominatis potest faciliter sciri quid sciendum est de aliis hypotheticis, si quæ sint; cujusmodi forte sunt tales, *Albedo est in Socrate in quo non est nigredo*, *Deus est à quo omnia sunt*, & hujusmodi; tales enim possunt reduci ad *copulativam*.

CAP. XXXVII.

Qualiter conjunctiones vel adverbia quandoque ponuntur inter terminos, quandoque inter propositiones.

PRo prædictis autem est advertendum, quod quando aliqua prædictarum conjunctionum, vel adverbiorum ponitur inter duos terminos ita quod propositiones categoricæ non completæ exprimuntur, talis propositio est distinguenda secundum *compositionem* & *divisionem*, eo quod potest esse categorica, vel hypothetica: sive secundum *amphibologiam*, & forte ista distinctio est planior & magis propria; tamen sive distinguitur secundum *compositionem* & *divisionem*, sive secundum *amphibologiam*, sensus non diversificatur. Unde ubi ponitur hæc conjunctio, *vel*, illa propositio potest esse distinguenda, eo quod potest esse *disjunctiva*, vel de *disjuncto extremo*. Sicut hæc est distinguenda, *Omnis homo salvabitur, vel condemnabitur*; eo quod tunc potest esse *disjunctiva*, & tunc æquivalet isti, *Omnis homo salvabitur*, vel *Omnis homo damnabitur*, quæ est falsa: vel potest esse de *disjuncto extremo*, & tunc æquivalet isti, *De quolibet contento sub homine verificatur hoc totum, salvabitur vel condemnabitur*, & hoc est verum, & ideo prima est vera.

Et est advertendum, quando talis propositio est *singularis*, tunc *disjunctiva*, & de *disjuncto extremo* æquipollent; non autem quando est *universalis*, ut patet in exemplo prædicto. Similiter ubi ponitur hæc conjunctio, *&*, illa propositio est distinguenda, eo quod potest esse *copulativa*; vel de *copulato extremo*. Sicut ista est distinguenda, *Tria & duo sunt quinque*, quia si sit *copulativa* est falsa; & si sit de *copulato subjecto* est vera. Similiter est de tali propositione ubi ponitur hæc conjunctio, *si*, quia talis propositio est distinguenda, eo quod potest esse *conditionalis*, vel de *conditionato extremo*. Sicut est ista, *Omne possibile si est necessarium est verum*, est distinguenda, eo quod potest esse *conditionalis*; & tunc est sensus, *Si omne possibile est necessarium, omne possibile est verum*, quod verum est. Sed si sit de *conditio-*

ditionato subjecto, tunc æquivalet isti, De omni illo de quo verificatur hoc totum, *possibile si est necessarium*, verificatur hoc prædicatum *verum*, & hoc est falsum. Nam de ista propositione, *Homo est asinus*, verificatur hoc totum, *Possibile si est necessarium*, hæc enim est vera, *Te esse asinum est possibile si est necessarium*, sive sit *conditionalis*, sive de *conditionato subjecto*; & tamen hæc non est vera, *Te esse asinum est verum*. Similiter de conjunctione causali, *quia*, propositio in qua ponitur est distinguenda, eo quod potest esse *causalis*, vel *de causali extremo*. Sicut hæc est distinguenda, *Omnis homo est capax Dei, quia est homo habens animam rationalem*, eo quod potest esse *causalis*, vel de *causali prædicato*; sed semper vel frequenter illi sensus convertuntur. Similiter ubi ponitur adverbium temporis illa propositio est distinguenda, eo quod potest esse *temporalis*, vel de *temporali extremo*. Sicut ista est distinguenda, *Omnis damnatus dum fuerit viator peccavit*, eo quod potest esse *temporalis*, vel de *temporali prædicato*. Si sit *temporalis* tunc æquivalet isti, *Dum omnis damnatus fuit viator omnis damnatus peccavit*, quæ est falsa; quia illæ duæ nunquam sunt simul veræ. Si sit de *temporali extremo*, tunc æquipollet isti, *De quolibet damnato verificatur hoc totum, dum fuerit viator peccavit*, & hoc est verum, quia quælibet singularis est vera. Similiter est de adverbio locali, sicut patet de ista, *Omnis homo currebat ubi disputabat*, ponatur quod quilibet homo in eodem loco currebat ubi disputabat, sed diversi in diversis; tunc patet quod prima sit vera, si sit de *locali prædicato*, & falsa si sit *localis*.

Est etiam sciendum, quod talis distinctio non solum habet locum in prædictis; sed etiam consimilis distinctio potest poni quando hoc pronomen, *qui*, ponitur inter duos terminos; sicut hic, *Omnis homo qui est albus currit*. Nam in *sensu diviso* æquivalet uni copulativæ, isti scilicet, *Omnis homo currit & ille est albus*: in *sensu composito* denotatur quod de quolibet verificatur hoc totum, *Homo qui est albus*, & de illo verificatur hoc prædicatum, *currit*. Et de propositionibus ista sufficiant.

Finit Secunda Pars.

De modalibus non gustabit logicus, C.H. quia modalium doctrina, ut non cum forma sed materiâ aut objectis cogitationis, sive cognitionis conversans, a logicâ pura rejiciendum est ergo propositiones de inesse solae admittendae sunt -

Sed pro rationibus iisdem, nempe, ut considerationem pure materialem involvens, propositio hypothetica, à logicâ pura rejiciendum, et ad metaphysicam et grammaticam remittendum est _ sic saltem mihi videtur

GULIELMI OCCHAMI

LOGICÆ Pars Tertia.

CAP. I.

De divisionibus syllogismorum.

COmpletis duobus tractatibus, nunc ad tertium tractatum de *argumentis* est accedendum; & quia inter omnes species argumentationis *syllogismus* obtinet principatum, ideo de *syllogismo* est primo dicendum; præmittendæ sunt autem quædam distinctiones ad propositum necessariæ.

Unde sciendum, quod *syllogismus* accipitur aliquando pro uno communi omni syllogismo, ita quod in propositione supponat pro uno communi, & non pro aliquo significato singulari; & sic accipiendo syllogismum, hæc est falsa, *Syllogismus est oratio, &c*; & hæc similiter, *Syllogismus componitur ex tribus terminis*,&c. Aliquando autem accipitur syllogismus significative, *pro oratione in qua quibusdam positis, &c.*

Secunda distinctio est, quod syllogismorum quidam sunt *demonstrativi*, quidam *topici*, quidam *nec topici, nec demonstrativi*. Syllogismus *demonstrativus* est ille, in quo ex propositionibus necessariis evidenter notis potest acquiri prima notitia conclusionis, sive cognitio. Sed *topicus* est, syllogismus ex probabilibus. Et sunt probabilia quæ videntur omnibus, vel pluribus, vel maxime sapientibus; & illa descriptio est sic intelligenda, quod probabilia sunt illa, quæ cum sint vera & necessaria, non tamen per se nota, nec ex per se notis syllogizabilia, nec etiam per experientiam evidenter nota, nec ex talibus sequentia; tamen propter sui veritatem videntur esse vera omnibus, aut pluribus, *&c.* Et ut sit brevis descriptio probabilium, sit ista, *Probabilia sunt necessaria,*

nec

nec principia, nec conclusiones demonstrationis, quæ propter sui veritatem videntur omnibus vel pluribus, &c. Per primam particulam excluduntur omnia contingentia, & omnia falsa. Per secundam omnia principia, & conclusiones demonstrationum. Et per tertiam excluduntur quædam necessaria, quæ tamen apparent omnibus falsa, vel pluribus. Et sic articuli fidei non sunt principia demonstrationis, nec conclusiones, nec sunt probabiles; quia omnibus, vel pluribus, vel sapientibus apparent falsi: & hoc accipiendo sapientes pro sapientibus mundi, & præcipue innitentibus rationi naturali; quia illo modo accipitur sapiens in descriptione scientiæ, vel philosophiæ.

Ex istis sequitur, quod syllogismus *topicus* nunquam peccat in materia, vel in forma. Sequitur etiam aliud, quod nullus secundum communem cursum potest evidenter & demonstrative cognoscere de aliquo syllogismo topico illum esse topicum; quamvis possit habere fidem, quod est syllogismus topicus. Sequitur etiam aliud, quod nullus syllogismus topicus facit præcise dubitationem, & formidinem: sed etiam frequenter facit firmam fidem sine omni dubitatione; quia ita bene aliquando adhæremus probabilibus, sicut evidenter notis.

Syllogismus qui nec est demonstrativus, nec topicus, potest dividi; quia quidam est *ex improbabilibus*, quidam *non ex improbabilibus*; sive quidam syllogismus peccat in materia, & quidam non peccat in materia. Alia distinctio, quidam est syllogismus *uniformis*: quidam *mixtus*. Quidam est *uniformis* ex propositionibus de inesse: quidam ex modalibus; & illi sunt diversi, secundum quod invenitur diversitas in propositionibus modalibus. Quidam est *mixtus* ex necessario, & inesse; quidam ex necessario, & contingenti; & sic de aliis: de quibus omnibus dicetur inferius. Similiter syllogismus *uniformis* ex propositionibus de inesse, quidam est uniformis de propositionibus de præsenti, quidam de præterito, quidam de futuro; quidam ex una de præsenti, & alia de præterito, vel de futuro. Sciendum est tamen, quod definitio communis omnibus istis prædictis est ista: *Syllogismus est oratio in qua ex duabus præmissis, dispositis in modo & figura, de necessitate sequitur conclusio.* Et ad illam definitionem nihil refert an præmissæ sint veræ, vel falsæ: hoc tamen est generale, quod nunquam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa; quamvis possit esse è converso. Unde in ista parte sequenti, usque ad partem in qua tractabitur de syllogismo demonstrativo, vel semper vel frequenter volo loqui de conditionibus syllogismi requisitis ratione particularum prædictæ definitionis, & non amplius.

CAP. II.

De uniformi generatione syllogismorum de inesse in generali.

POsitis divisionibus & distinctionibus syllogismi, de quibusdam membris dividentibus in speciali est dicendum. Et Primo de uniformi generatione syllogismorum *de inesse*. Secundo de uniformi *modalium*. Et Tertio de *mixtis*.

Circa primum, est primo dicendum de syllogismis ex omnibus de inesse, & de præsenti: Secundo de aliis. Sed antequam accedatur ad propositum videnda sunt quædam præambula.

Primum est, quod tantum sunt duæ præmissæ, & una conclusio in syllogismo, & tantum tres termini; scilicet major extremitas, minor extremitas, & medium. Est autem *Medium*, quod ponitur in utraque præmissarum; *Major extremitas*, quod cum medio termino ponitur in majori propositione; *Minor extremitas* est quæ ponitur cum medio in minori propositione, hoc est, in secunda propositione.

Secundum est, quod tantum sunt tres *figuræ*. *Prima* est, in qua medius terminus subjicitur in prima propositione, & prædicatur in secunda. *Secunda figura* est, in qua medius terminus prædicatur in utraque. *Tertia figura* est, in qua medius terminus subjicitur in utraque. Et non est apponenda quarta figura, quia si medius terminus prædicatur in prima propositione, & subjicitur in secunda, non erit nisi transpositio propositionum positarum in prima figura; ideo non sequitur aliqua conclusio, quam illa quæ sequitur ex præmissis dispositis in prima figura. Et ideo non est negandum, quin syllogismus possit fieri ex duabus præmissis, in quarũ prima medius terminus prædicatur, & in secunda subjicitur: sed illa conclusio quæ primo sequitur ex illis principaliter, erit eadem cum secunda quæ sequitur ex eisdem præmissis dispositis in prima figura. Si enim arguatur sic, *Omnis homo est animal: Omne animal est substantia*: ergo *Omnis homo est substantia*; & illa eadem conclusio sequitur ex eisdem præmissis sic dispositis in prima figura, *Omne animal est substantia: Omnis homo est animal*: ergo *Omnis homo est substantia*.

Tertium præambulum est, quod omnis syllogismus *immediate*, vel *mediate*, regulatur per *dici de omni*, vel *dici de nullo*. Syllogismi autem secundæ figuræ, & tertiæ reducuntur ad syllogismos primæ figuræ vel per conversionem, vel per impossibile, vel per transpositionem propositionum; & ideo mediate regulantur per dici de omni, vel per dici de nullo; & quandocunque sic est, quod aliquis discursus regulatur per dici de omni, vel dici de nullo, sive mediate, sive immediate, ille discursus

discursus est bonus. Per *immediate* intelligit syllogismos primæ figuræ; quia immediate regulantur. Per *mediate* intelligit omnes modos secundæ figuræ, & tertiæ, quæ omnes reducuntur ad quatuor modos primæ figuræ, & sic regulantur mediantibus illis. Est autem *dici de omni*, quando nihil est sumere sub subjecto, quin de eodem dicatur prædicatum: quod est sic intelligendum, non quod prædicatum vere conveniat cuilibet de quo dicetur subjectum, quia tunc non esset dici de omni nisi in propositionibus veris: sed sufficit quod per talem propositionem denotetur, quod nihil sit sumere sub subjecto, quin de eodem dicatur prædicatum; & hoc denotatur per omnem propositionem universalem affimativam. *Dici de nullo* est, quando per eam denotatur, quod de quocunque dicitur subjectum, quod ab eo removetur prædicatum; & hoc denotatur per omnem propositionem universalem negativam, sive sit vera, sive falsa.

CAP. III.

De syllogismis primæ figuræ.

ISTis visis, videndum est primo de syllogismis primæ figuræ. Et est primo sciendum, quod cum dictum sit syllogismos primæ figuræ regulari immediate per dici de omni, vel dici de nullo, oportet circa modos primæ figuræ servare duo.

Primum est, quod major sit propositio universalis; si enim esset major particularis, manifeste patet, quod talis discursus non posset regulari per dici de omni, vel dici de nullo. Tunc enim aliquis syllogismus regulatur per dici de omni, quando per primam propositionem denotatur de omni illo, de quo dicitur subjectum, dici prædicatum: & per secundam propositionem denotatur subjectum primæ propositionis dici de aliquo assumpto. Sicut per istam propositionem, *Omnis homo est animal*, denotatur, quod de quocunque dicitur *homo*, de eodem dicitur *animal*: per istam autem secundam, *Socrates est homo*, denotatur, quod *ly homo*, quod fuit subjectum primæ propositionis, vere dicitur de *Socrate*, propter quod evidenter sequitur quod hoc prædicatum *animal* dicitur de *Socrate*; & ideo iste syllogismus est regulatus per dici de omni, *Omnis homo est animal*; *Socrates est homo*: ergo *Socrates est animal*.

Et eodem modo proportionabiliter dicendum est de syllogismo regulato per dici de nullo; sed nihil tale potest denotari per propositionem particularem, ergo nunquam propositio particularis potest esse major in prima figura. Ex eodem patet, quod minor debet esse affirmativa, quia per minorem debet denotari, quod illud quod in prima propositio-

ne fuit subjectum vere prædicatur de aliquo determinate assumpto, quod non potest esse nisi per propositionem affirmativam tantum.

Ex prædictis sequitur, quod in prima figura sunt tantum quatuor modi, in quibus fiunt utiles conjugationes. Nam combinando duas propositiones per universale & particulare; per affirmativum & negativum; erunt sexdecim combinationes, in quarum duodecim peccabitur contra prædicta principia. Quod patet sic; si sint duæ propositiones, aut utraque est universalis, aut utraque est particularis, aut una est particularis, & alia universalis. Si autem utraque sit universalis, aut utraque est affirmativa, aut negativa. Si utraque est affirmativa, tunc est primus modus, & est utilis: si utraque sit negativa, sic est combinatio alia, sed est inutilis, quia habet minorem negativam. Si autem una sit negativa, & alia affirmativa; aut major est negativa, & minor affirmativa: vel è contra. Si primo modo, habetur tertia combinatio, & est utilis: si est è converso, est quarta, & est inutilis, quia habet minorem negativam. Si utraque propositio sit particularis, sic fiunt quatuor combinationes, per affirmativam & negativam, sicut prius; sed omnes erunt inutiles, quia omnes habebunt majorem particularem. Si autem una sit particularis, & alia universalis; aut major est universalis, & minor particularis: aut è converso. Si primo modo, aut utraque est affirmativa, & sic habetur nona combinatio, & utilis; aut utraque negativa, & sic habetur decima combinatio, & inutilis, quia minor est negativa. Aut una est affirmativa, & alia negativa; & tunc aut major est affirmativa, & minor negativa, & sic est conjunctio undecima, & inutilis, quia minor est negativa: aut major est negativa, & minor affirmativa, sic est duodecima combinatio, & utilis. Si autem major sit particularis, & minor universalis, sic fiunt quatuor combinationes per affirmativum & negativum; sed omnes erunt inutiles; quia quælibet illarum habet majorem particularem.

Ex quibus omnibus manifeste patet, quod tantum sunt quatuor modi utiles, sive utilium combinationum; scilicet, primus, & tertius, & nonus, & duodecimus. Alii vero duodecim sunt inutiles; quia soli quatuor possunt regulari per dici de omni, vel dici de nullo: alii autem non possunt, quia semper habent majorem particularem, vel minorem negativam; quorum utrumque repugnat syllogismo regulato per dici de omni, vel per dici de nullo.

CAP.

CAP. IV.

De modo probandi dictos syllogismos.

ISta narrata non possunt probari, nisi per modum quo probat *Aristot.* probando quod sunt quatuor modi utiles per hoc, quod non contingit inferre instantiam. Unde servando talem modum arguendi ex duabus universalibus affirmativis, *Omnis homo est animal*: *Omne risibile est homo*: ergo *Omne risibile est animal*, impossibile est invenire instantiam, ubi præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Similiter est sic arguendo: *Nullus homo est asinus*: *Omne risibile est homo*: ergo *Nullum risibile est asinus*. Similiter sic, *Omnis homo est animal*: *Aliquod corpus est homo*: ergo *Aliquod corpus est animal*. Similiter hic, *Nullus homo est asinus*: *Aliquod animal est homo*: ergo *Aliquod animal non est asinus*.

Alii autem modi sunt inutiles, quia contingit præmissas taliter dispositas esse veras, & conclusionem esse falsam. Unde quando utraque est universalis & negativa, patet instantia sic arguendo, *Nullus homo est animal irrationale*: *Nullus asinus est homo*: ergo *Nullus asinus est animal irrationale*, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Eodem modo est de aliis, quia præmissæ possunt esse veræ, & conclusio falsa; sicut patet discurrendo: & ideo non valent.

Et est hic advertendum, quod ad probandam combinationem inutilem, vel modum inutilem, non oportet invenire instantiam in terminis substantialibus; sicut quidam errantes dicunt: sed sufficit invenire instantiam in quibuscunque terminis, sive substantialibus, sive accidentalibus, sive quibuscunque. Unde & *Aristot.* frequenter per tales terminos instat in *primo priorum*, sicut manifeste patet ibidem. Et ideo quatuor modi primæ figuræ tenent in omnibus terminis; nec refert si sumatur terminus substantialis, sive accidentalis, quale quid, vel hoc aliquid, quantum, sive ad aliquid, sive quodcunque aliud, dummodo per primam propositionem denotetur prædicatum removeri, vel dici, de omni de quo dicitur subjectum: & per secundam propositionem denotetur illud, quod prius fuit subjectum non æquivoce acceptum, dici de assumpto: & postea in conclusione concluditur illud, quod fuit prædicatum in una, sive in prima, dici, vel removeri, de illo præcise, quod fuit subjectum in secunda propositione.

Ex isto sequitur, quod tales syllogismi sunt boni, *Omne coloratum est*: *Omne album est coloratum*: ergo *Omne album est*. *Omne animal est homo*: *Omnis asinus est animal*: ergo *Omnis asinus est homo*. Et ideo errat Magister abstractionum, assignando in prædictis syllogismis fallaciam accidentis; cum isti syllogismi regulentur per dici de omni,

omni, & sint ex se evidentes. Similiter tales syllogismi sunt boni, nisi æquivocatio impediat, *Omnis homo continetur in genere substantiæ: Album est homo*: ergo *Album continetur in genere substantiæ. Nullus homo est aggregatum per accidens: Homo albus est homo*: ergo *Homo albus non est aggregatum per accidens.* Et est aggregatum per accidens, homo habens aliquod accidens; sive quæcunque alia res habens accidens vocatur aggregatum per accidens. Similiter, *Nullus homo distinguitur ab homine: Homo albus est homo*: ergo *Homo albus non distinguitur ab homine.* Similiter, *Nullus homo est genus: Animal est homo*: ergo *Animal non est genus*; & cæteri hujusmodi: in quibus volunt aliqui novitii assignare fallaciam accidentis, nec scientes naturam syllogismorum, nec fallaciæ accidentis.

Advertendum tamen est, quod nunquam syllogismus est regulatus per dici de omni, vel per dici de nullo, quando aliquis terminus æquivocus sumitur: & ideo, quia in aliquibus exemplis prædictis potest terminus accipi æquivoce in altera præmissa, & in conclusione; ideo ibi potest assignari fallacia æquivocationis: & conclusione accepta in uno sensu est bonus syllogismus, & accepta in alio sensu non valet, sed est fallacia æquivocationis. Verbi gratia sic arguendo, *Nullus homo est genus: Animal est homo*: ergo *Animal non est genus.* Illa conclusio, *Animal non est genus*, est distinguenda; eo quod *ly animal* potest stare *personaliter*, sive pro suis significatis: vel potest stare *simpliciter*, sive pro intentione animæ, sive pro conceptu. Si primo modo, sic est bonus syllogismus regulatus per dici de omni: si secundo modo, sic non valet, nec est regulatus per dici de omni, nisi solum vocaliter, propter hoc, quod animal accipitur æquivoce in minori, & in conclusione.

Est igitur regula generalis, quod quando præmissæ disponuntur in modo, & in figura; & propositiones sunt de præsenti; & adverbialis determinatio, vel æquivalens, uniformiter accipiatur, si aliqua ponatur; semper est bonus syllogismus, nisi æquivocatio impediat, vel amphibologia: & sic de aliis fallaciis. Et tunc in uno sensu est bonus syllogismus, & in alio sensu est fallacia. Unde quando est æquivocatio, vel amphibologia, vel alia fallacia, in illo sensu in quo fallit discursus, præmissæ non disponuntur in modo & in figura prædicto modo. Unde sic arguendo, *Quicquid est vivens semper est: Socrates est vivens*: ergo *Socrates est semper*; si *ly vivens* componatur cum *ly semper*, ut sit sensus, *quicquid est vivens semper est*, præmissæ non sunt dispositæ in modo, & in figura; quia in propositione prima, subjectum est hoc totum, *vivens semper*: & in secunda propositione, hoc totum non est prædicatum, sed, *vivens*, tantum; & ita non est dispositio in figura. Sed si *ly semper* componatur cum *ly est*, tunc præmissæ sunt dispositæ in modo & figura, & sequitur illa regula generalis: ergo *Socrates semper est.*

Et ita illa est regula generalis, quod quando præmissæ sunt dispositæ in modo, & figura prima, si propositiones sint de præsenti, sive sint ac-

ceptæ cum determinationibus adverbialibus, sive æquivalentibus determinantibus compositionem, sive non, dum illæ determinationes ponentur in majore, & in conclusione, & semper determinent verbum, syllogismus est bonus, & regulatus per dici de omni, vel de nullo; nisi æquivocatio, vel amphibologia, vel alia fallacia impediat.

Et hoc est verum qualecunque sit verbum, sive faciat propositionem modalem, sive non; sive etiam determinatio adverbialis faciat propositionem modalem, sive non; propter quod omnes tales syllogismi, secundum intentionem *Aristot.* sunt boni. *Omnis veniens cognoscitur à te: Choriscus est veniens: ergo Choriscus cognoscitur à te.* Omnis persona divina de necessitate est Deus: Creans est persona divina: ergo Creans de necessitate est Deus. Omnis homo est ens per se: Homo albus est homo: ergo Homo albus est ens per se. Omnis homo per se est animal: Album est homo: ergo Album per se est animal. Omnis ignis per se est calefactivus: Siccum est ignis: ergo Siccum per se est calefactivum. Omnis ædificator per se ædificat: Album est ædificator: ergo Album per se ædificat. Nulla persona divina intelligitur à me: Deus est persona divina: ergo Deus non intelligitur à me. Omnis Deus scitur à philosophis esse immortalis: Quælibet persona divina est Deus: ergo Quælibet persona divina scitur à philosophis esse immortalis. Omnis anima intellectiva, à ponentibus intellectum esse accidens, scitur esse substantia: Sed intellectus est anima intellectiva: ergo Intellectus scitur, à ponentibus intellectum esse accidens, esse substantia. Et multi tales syllogismi innumeri, qui negantur à modernis, sunt optimi syllogismi, & regulati per dici de omni, vel dici de nullo.

Quod enim tales syllogismi sint regulati per dici de omni, vel dici de nullo, secundum intentionem *Aristot.* patet manifeste. Nam per illam propositionem, *Omnis Deus scitur à philosophis esse immortalis*, denotatur quod de quocunque subjecto dicitur *Deus*, quod de eodem dicitur hoc prædicatum, *scitur à philosophis esse immortalis.* Et per illam, *Quælibet persona divina est Deus*, denotatur quod illud quod fuit subjectum in prima propositione, scilicet *Deus*, dicitur de hoc subjecto, *persona divina*, universaliter accepto; ergo necessario sequitur conclusio, in qua denotatur illud quod fuit prædicatum in prima propositione dici de hoc subjecto, *persona divina*, quod fuit subjectum in secunda propositione; & hoc per virtutem dici de omni: iste enim syllogismus, *Omnis homo currit, Omne album est homo*, ergo *Omne album currit*, non tenet, nisi quia per majorem denotatur, quod de quocunque dicitur hoc subjectum *homo*, quod de eodem dicitur hoc prædicatum *currit*: & per minorem denotatur, quod *homo* dicitur de hoc subjecto *album* universaliter sumpto; & ideo cum æqualiter invenitur dici de omni, vel dici de nullo, in omnibus exemplis prædictis, & consimilibus; sicut invenitur in istis syllogismis, *Omnis homo currit: Omne album est homo: ergo Omne album currit. Nullus homo currit:*

Omne

Omne nigrum est homo: ergo *Nullum nigrum currit*; æque boni syllogismi regulati per dici de omni, & dici de nullo, erunt prædicti syllogismi, & consimiles; sicut isti ultimi, de quibus nullus dubitat, quin sint boni. Sic ergo prædicti syllogismi sunt boni; & similiter tales sunt boni: *Omnis natura specifica est realiter communicabilis: Differentia individualis est natura specifica*: ergo *Differentia individualis est realiter communicabilis.* Omnis differentia individualis est de se hæc: Natura specifica est differentia individualis: ergo Natura specifica est de se hæc. Omnis intellectus divinus est principium producendi filium: Voluntas divina est intellectus divinus; ergo Voluntas divina est principium producendi filium.

Et si dicatur, quod tunc esset hic bonus syllogismus: *Omnis essentia divina est Pater: Filius est essentia divina*: ergo *Filius est Pater.* Similiter: *Nullus Pater est Filius: Essentia divina est Pater:* ergo *Essentia Divina non est Filius.*

Dicendum est, quod Philosophus diceret tales syllogismos tenere, & regulari, per dici de omni, & per dici de nullo; & hoc, quia non ponit unicam rem simplicem esse plures res distinctas realiter: sed Theologi qui ponunt secundum veritatem unam rem numero esse plures, quia dicunt, quod essentia divina simplex & indivisibilis est plures personæ distinctæ realiter, habent dicere, quod prædicti discursus non valent, nec regulantur per dici de omni, vel dici de nullo. Et ratio est, quia per istam, *Omnis essentia divina est Pater*, non denotatur, quod de quocunque dicitur hoc subjectum, *essentia divina*, quod de eodem dicatur hoc prædicatum, *Pater*; tunc enim necessario ille syllogismus regulatur per dici de omni, *Omnis essentia divina est Pater: Filius est essentia divina:* ergo *Filius est Pater*; sed illa esset tunc falsa, *Omnis essentia divina est Pater*; sicut hæc est falsa, *De quocunque dicitur hoc subjectum essentia divina, de eodem prædicatur pater.* Sed per istam, *Omnis essentia divina est Pater*, denotatur, quod omne illud quod est res absoluta, & omnis res respectiva quæ est essentia, est pater; & hoc est verum: & tunc, si uniformiter accipitur minor, ipsa esset falsa; tunc enim per istam, *Filius est essentia divina*, denotatur, quod filius esset quælibet res respectiva quæ est essentia divina, quod est falsum; quia non est pater, & tamen essentia divina est pater. Sicut dictum est de illo syllogismo affirmativo, ita proportionabiliter dicendum de negativo adducto.

Talis ergo modus arguendi nunquam fallit, nisi quando accipitur terminus qui importat aliquam rem unicam numero, quæ tamen est plures res numero: & accipitur alia res, de qua, & una alia, vere dicitur, quod illa unica res est vere illæ duæ res. Sed istum defectum non contingit in aliis assignare, sicut manifeste patet. Unde hic non est talis defectus, *Omnis Deus cognoscitur à philosophis esse immortalis: Quælibet persona divina est Deus*: ergo *Quælibet persona divina cognoscitur*

citur à philosophis esse immortalis. Nam per istam, *Omnis Deus cognoscitur à philosophis esse immortalis*, denotatur, quod de quocunque dicitur hoc subjectum, *Deus*, de eodem dicitur hoc prædicatum, *Cognoscitur à philosophis esse immortalis*; & ideo necessario prædictus syllogismus est regulatus per dici de omni, secundum viam *Aristot.*

Et si dicatur, quod secundum ista sequitur, quod Philosophi cognoscerent tres personas esse in divinis. Dicendum, quod Philosophi non cognoverunt tres personas esse in divinis, quia ad notitiam illius propositionis, *Tres personæ sunt*, nullo modo poterant devenire: tamen de illo quod est tres personæ, poterant scire, quod ipsum est immortale; & hujusmodi multa. Et propter hoc potest illud verificari, *Qualibet persona scitur à philosophis esse immortalis*; quia per istam propositionem non denotatur, quod hæc propositio sit scita à Philosophis, *Qualibet persona divina est immortalis*, illa enim propositio nullo modo potest sciri evidenter ex puris naturalibus; quia nec illa potest sciri ex puris naturalibus, *Aliqua persona est Deus*, accipiendo *personam*, sicut Theologi accipiunt. Sed per istam, *Qualibet persona divina scitur à philosophis esse immortalis*, denotatur, quod de quolibet, quod est persona divina, scitur quod est immortale.

Et si dicatur, quod tunc hæc esset vera, *De patre scitur à Philosophis quod est immortalis*, & per consequens philosophi sciunt, quod pater est immortalis. Dicendum quod hæc est vera, *De patre scitur à philosophis quod est immortalis*, quia per istam non denotatur, quod hæc fuit scita à philosophis, *Pater est immortalis*, quia nec illam, nec aliam consimilem poterant scire: sed per illam denotatur, quod de aliquo, qui est pater, fuit scitum à philosophis, quod est immortalis: hoc est, de Deo fuit scitum ipsum esse immortalem, & ille est pater, & tamen non fuit scitum à philosophis ipsum esse patrem. Unde illa est vera, *Pater scitur à philosophis esse Deus*, & tamen hæc non est vera, *Deus scitur à philosophis esse pater*. Unde istæ stant simul, *Qualibet persona divina scitur à philosophis esse immortalis*: & tamen quod hæc non est scita à philosophis, *Qualibet persona divina est immortalis*. Quod potest declarari per exempla.

Sit primum exemplum. Nam sit ita, quod illa nomina sint synonyma, *gladius*, *ensis*; & tamen quod *Socrates* hoc ignoret, sed sciat significationem istius nominis *gladius*, & nesciat quid significat hoc nomen *ensis*. Tunc hæc est vera, *Ensis scitur à Socrate esse unum genus armorum*, vel *Ensis scitur à Socrate esse acutus*, vel *Ensis scitur à Socrate esse ferrum*; quia hoc prædicatum vere competit, & vere prædicatur de pronomine demonstrante illud pro quo supponit subjectum, ergo ista propositio est vera: & tamen nulla istarum propositionum est scita à *Socrate*, *Ensis est unum genus armorum*, *Ensis est acutus*, *Ensis est ferrum*. Ergo stant similiter simul, *Quod qualibet persona divina scitur esse à philosophis immortalis*: & tamen quod

quod illa non sit scita ab eis, *Qualibet persona divina est immortalis.*

Aliud exemplum est. Ponatur (sicut ponunt philosophi, & credo esse verum, & alibi est sufficienter probatum, ut mihi videtur) quod essentia divina, & intellectus qui est in Deo, sint idem omnibus modis ex natura rei. Tunc si hæc sit vera, *Essentia divina scitur ab omnibus esse essentia divina*, hæc est vera, *Intellectus divinus scitur ab omnibus esse essentia divina*; & tamen cum hoc stat, quod hæc sit scita ab omnibus, *Essentia divina est essentia*, & non ista, *Intellectus divinus est essentia divina*: & hoc, quia ad veritatem illius, *Intellectus divinus scitur ab omnibus esse essentia divina*, non requiritur, nisi quod prædicatum vere prædicetur de pronomine demonstrante illud pro quo subjectum supponit. Hoc autem verum est in proposito, cum pro eodem subjectum supponit in ista, *Intellectus divinus scitur esse essentia divina*, & *Essentia divina scitur esse essentia divina.*

Aliud exemplum est de generatione activa, & paternitate; quia si sint idem omnibus modis, impossibile est, quod paternitas credatur esse constitutiva patris, nisi credatur activa generatio esse constitutiva patris: & tamen à multis creditur ista esse vera, *Paternitas est constitutiva patris*, à quibus non creditur ista esse vera, *Activa generatio est constitutiva patris.* Similiter, si anima sensitiva in homine, & anima intellectiva sint simpliciter eadem forma, necessario, si anima intellectiva hominis scitur non esse distincta ab anima intellectiva hominis, anima sensitiva hominis scietur non esse distincta ab anima intellectiva hominis: & tamen hæc est scita, *Anima intellectiva hominis non est distincta ab anima intellectiva hominis*; quamvis hæc non sit scita, *Anima sensitiva hominis non est distincta ab anima intellectiva hominis.* Et ratio omnium prædictorum est, quia per talem propositionem, *Anima sensitiva hominis scitur non esse distincta ab anima intellectiva hominis*, non denotatur, nisi quod hoc prædicatum *non esse distincta ab anima intellectiva hominis*, scitur de illo, quod est anima sensitiva hominis, quamvis non sciatur de hoc subjecto, *anima sensitiva hominis.* Sicut per istam, *Veniens scitur esse homo*, denotatur, quod ille qui est veniens, scitur esse homo; quamvis nesciatur an hoc prædicatum *homo* sciatur de hoc subjecto *veniens.*

Contra tamen prædicta exempla potest instari, quia in omnibus supponitur, quod duo subjecta duarum propositionum adductarum supponant pro eodem *simpliciter*; non sic autem est in istis, *Qualibet persona divina scitur esse immortalis*: *Deus scitur esse immortalis*; quia subjectum unius supponit pro persona divina, & subjectum alterius non, sed pro essentia divina; & ita non est simile de illis, & de exemplis adductis. Sed illud non obstat; quia quantum ad hoc est simile, quia persona divina est essentia divina, propter quam identitatem, quicquid convenit essentiæ divinæ, convenit & personæ divinæ; nisi oppositum in-

inveniatur in sacra Scriptura, vel sequatur evidenter ex talibus. Ideo si conceditur, quod Deus scitur esse immortalis, debet concedi quod persona divina scitur esse immortalis; nec ex hoc aliquo modo sequitur, quod aliquis potest scire ex naturalibus, quod tres personæ sunt in Deo; quia per illam, & consimiles, *persona divina scitur esse immortalis*, non denotatur, nisi quod de illo, quod est persona divina, scitur quod est immortalis; & hoc est verum, quia de Deo qui est persona divina scitur quod est immortalis.

Sic ergo nunquam talis discursus debet negari, nisi quando accipitur aliquis terminus importans aliquam rem, quæ est plures res distinctæ realiter: & adhuc non semper in tali casu; sed tunc solum quando non denotatur per majorem, quod prædicatum dicitur de omni illo quod est subjectum; sed quando solum denotatur, quod omne illud quod est *formaliter* illud quod importatur, quod de omni tali dicatur prædicatum. Quid autem sit esse *formaliter* aliquid, declaratum est alibi.

Cum ergo inter creaturas hoc non possit reperiri, quod una res sit plures res, nunquam in creaturis talis modus arguendi debet negari; nisi forte aliquando terminus includat aliquod syncategorema, quo expresso patet quod talis discursus non valet. Unde si *A* significet idem quod hoc totum *tantum animal*, iste syllogismus non valebit, *Omnis homo est substantia: A est homo: ergo A est substantia*; quia expresso syncategoremate in *ly A* incluso, & etiam expresso termino incluso, manifestum est discursum non valere. Sicut non sequitur, *Omnis homo est substantia: Tantum animal est homo:* ergo *Tantum animal est substantia.*

Si dicatur, quod talis syllogismus regulatur per dici de omni. Nam per istam majorem, *Omnis homo est substantia*, denotatur, quod de quocunque dicitur *homo*, de illo dicitur *substantia*: & per istam minorem, *Tantum animal est homo*, denotatur, quod *homo* dicitur de hoc toto *tantum animal*; sequitur ergo conclusio in qua *substantia* prædicatur de hoc toto *tantum animal*: igitur prædictus discursus regulatur per dici de omni. Dicendum quod non regulatur per dici de omni; & hoc, quia quamvis per minorem denotetur quod *ly homo* prædicetur de hoc toto *tantum animal*, tamen non tantum hoc denotatur; sed denotatur cum hoc, quod subjectum *homo* removetur à quolibet non animali, & propter hoc non sequitur conclusio prædicta; quia tunc arguitur per istam regulam, *A quocunque removetur subjectum universalis, ab eodem removetur prædicatum*, quæ est falsa; & propter hoc non regulatur prædictus discursus per dici de omni. Similiter si *A* significet idem quod *non omnis homo*, tunc non regulabitur ille discursus per dici de omni, *Omne album est substantia: A est album:* ergo *A est substantia*; & ideo patet, quod sicut est in istis, ita in similibus. Et forte propter talem causam negantur aliqui syllogismi ab aliquibus authoribus: tamen aliter essent de se evidentes.

Unde

Unde si abstracta concretorum substantialium includant aliqua determinata syncategoremata, sicut forte secundum modum loquendi aliquorum includunt, multi discursus apparebunt evidentes, cum tamen fallunt: sicut multæ propositiones tunc essent falsæ, quæ tamen aliter essent veræ. Si enim talia abstracta, *humanitas*, *equinitas*, *animalitas*, & hujusmodi æquivalenter includant talia syncategoremata, *per se primo modo*, vel *necessario*, vel aliquod hujusmodi; tunc erunt illæ propositiones falsæ, *Humanitas est homo: Humanitas est animal: Humanitas est animalitas: Humanitas est alba: Humanitas currit:* & hujusmodi; & hoc, quia, expresso syncategoremate æquivalenter incluso cum aliquo termino, patet falsitas earum. Hæc enim est falsa, *Homo necessario currit*; & ista similiter, *Homo necessario est homo*, vel *Homo necessario est animal*; & sic authores qui negant tales propositiones de talibus abstractis sunt glossandi eodem modo.

Hoc supposito tales discursus non valebunt, *Omnis homo currit: Humanitas est homo*: ergo *Humanitas currit*. Nam iste discursus non valet, *Omnis homo currit: Homo necessario est homo*: ergo *Homo necessario currit*. Instantia enim patet in istis, *Omnis persona divina est creans: Pater necessario est persona divina*: ergo *Pater necessario est creans*: nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Et per istum modum multæ authoritates quæ sonant quod *humanitas non sit homo*, & quod *humanitas non sit alba*, debent solvi.

Sic ergo patet, quod omnis syllogismus regulatus per dici de omni, vel dici de nullo, est bonus, & de se evidens, nec indigens aliqua probatione: & non refert quale sit illud quod subsumitur in minore, sive sit terminus substantialis, sive accidentalis, sive dicatur quale, sive quantum, sive quodcunque aliud. Ex quo patet quod non semper quando mutatur *quid* in *quale*, vel *aliquid aliud*, vel in *quale quid*, vel in *ad aliquid* est fallacia figuræ dictionis. Tunc enim esset hic fallacia si dicatur, *Omnis homo currit: Albū est homo*: ergo *Albū currit*. Similiter hic, *Omnis homo est animal: Aliquod bicubitum est homo:* ergo *Aliquod bicubitum est animal*: & in multis aliis evidentibus syllogismis. Quod est manifeste falsum.

CAP.

CAP. V.

De regulis quibus ostenditur an discursus regulatur per dici de omni, *vel* dici de nullo.

QUando autem syllogismus non regulatur per *dici de omni*, vel *de nullo*, tunc non oportet, quod discursus valeat, sed est fallacia accidentis, vel aliqua alia fallacia. Ad videndum autem quando discursus non regulatur per dici de omni, nec de nullo, intelligendæ sunt hæ regulæ ad præsens infra scriptæ.

Prima est, quod quandocunque minor habet aliquam exponentem negativam, talis discursus non potest regulari per dici de omni, vel de nullo. Et ratio est, quia, sicut dictum est prius, per majorem non denotatur, nisi quod de quocunque dicitur subjectum de eodem dicitur prædicatum, vel ab eodem removetur: ergo si in minore denotatur subjectum removeri ab aliquo alio, vel aliquid aliud removeri ab eodem, nullo modo regulari poterit per dici de nullo, vel dici de omni; quia in minori non debet denotari, nisi quod subjectum primæ propositionis dicitur de aliquo. Et ita patet manifeste, quod quando minor habet aliquam exponentem negativam, non poterit syllogismus regulari per dici de omni, vel de nullo. Per hanc regulam excluduntur propositiones exclusivæ, & exceptivæ, & quæcunque aliæ quæ habent exponentes negativas, ne possint esse Minores in tali syllogismo. Et ideo discursus talis non valet, Omnis homo est animal: Tantum risibile est homo: ergo Tantum risibile est animal. Nec talis, Omne album est corpus: Omne animal præter corvum est album, ergo Omne animal præter corvum est corpus. Nec ille, Omne ridens est homo: *Socrates* incipit esse ridens: ergo *Socrates* incipit esse homo. Nec talis; Omne sentiens est animal: Asinus desinit esse sentiens: ergo Asinus desinit esse animal; & omnes alii habentes consimilem defectum non valent.

Alia regula est, quod quandocunque in minori propositione denotatur prædicatum dici de subjecto, cum aliquo modo determinante compositionem non expresso in majore, qui modus positus vel non positus variat propositionem quantum ad veritatem vel falsitatem, talis discursus non regulatur per dici de omni, vel de nullo: modi autem tales sunt hujusmodi, *necessario*, *contingenter*, *per se*, *velociter*, *bene*, *male*, & hujusmodi. Nam hæc est vera, *Homo est albus*, & hæc falsa, *Homo necessario est albus*: similiter hæc est vera, *Homo est albus*, & hæc falsa, *Homo per se est albus*; & ita de multis aliis. Et ratio regulæ est, quia per propositionem universalem majorem non denotatur, nisi quod de quocunque dicitur subjectum, de eodem dicitur

dicitur prædicatum, vel removetur; & non denotatur, quod de quocunque dicitur subjectum cum aliquo modo, vel adverbio determinante compositionem. quod de eodem dicitur prædicatum cum eodem modo vel adverbio; & ideo accipere in Minore aliquod tale adverbium non est regulare talem syllogismum per dici de omni, vel de nullo. Et ita tales syllogismi non valent, *Omnis homo est albus: Socrates necessario est homo*: ergo *Socrates necessario est albus*. Nec tales, *Omnis creans est Deus: Quælibet persona divina contingenter est creans*: ergo *Quælibet persona divina contingenter est Deus*. Similiter, *Omne currens est homo: Socrates est velociter currens*: ergo *Socrates velociter est homo*. Et est diligenter animadvertendum, an in Minore accipiatur aliquis terminus includens æquivalenter talem determinationem adverbialem, vel æquivalentem, quamvis non exprimatur; quia si sic, non erit syllogismus regulatus per dici de omni, vel dici de nullo.

Alia regula est, quod quandocunque per majorem non denotatur prædicatum vere affirmari, vel vere negari de pronomine demonstrante quodcunque quod est realiter idem cum significato per subjectum; tunc accipiendo sub aliquid tale, non erit syllogismus regulatus per dici de omni, vel de nullo. Et ideo talis discursus non regulatur per dici de omni, *Omnis eßentia divina est communis tribus personis: Pater est eßentia divina*: ergo *Pater est communis tribus personis*; quia per istam, *Omnis eßentia divina est communis tribus personis*, non denotatur, quod quælibet res quæ est realiter essentia divina sit communis tribus personis: sed præcise denotatur, quod quicquid est realiter & formaliter divina essentia est commune tribus personis; & ideo accipiendo sub essentia, *patrem*, nisi accipiatur sub essentia sic, *Pater est realiter & formaliter eßentia*, non arguitur per dici de omni: Sicut est hic, *Omnis homo currit: Album est homo*: ergo *Album currit*. Nam per illam, *Omnis homo currit*, denotatur, quod quicunque est homo realiter, quod ille currat, & ideo accipiendo sub *Album est homo*, sequitur quod album currit. Sic autem non fit per istam, *Omnis esentia divina est communis tribus personis*; quia non denotatur, quod quicquid est essentia divina, quod sit commune tribus personis; hoc enim falsum esset. Et ita patet satis evidenter, supposito quod essentia divina unica & simplicissima sit tres personæ, & tamen quod una non sit alia, quod ille syllogismus non regulatur per dici de omni: videlicet, *Omnis esentia divina est communis tribus personis: Pater est esentia divina*: ergo *Pater est communis tribus personis*. Et tamen ille regulatur per dici de omni, *Omnis homo currit, Album est homo*, ergo *Album currit*.

Est autem sciendum, quod quamvis, propter rationem dictam, nullus discursus, ubi persona accipitur sub essentia vel è converso, regulatur per dici de omni, vel dici de nullo: tamen multi tales valent & tenent; & multi non valent. Quando autem talis discursus valet, &

quando non, non potest sciri; nisi quando in Scriptura Sacra, vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex eis mediante syllogismo evidente, habetur quod præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Sicut oportet credere, quod *Omnis essentia divina est Pater*, & quod *Filius est essentia divina*; & tamen hæc est falsa, *Filius est Pater*: & ideo iste discursus non valet, *Omnis essentia est Pater: Filius est essentia: ergo Filius est Pater.* Sed sic non est de isto discursu, *Omnis essentia divina est scita à philosophis esse immortalis: Pater est essentia divina: ergo Pater scitur à philosophis esse immortalis*; non enim habentur præmissæ in Sacra Scriptura, vel ex declaratione Ecclesiæ, cum opposito conclusionis; nec illa consequentia sequitur ex illis evidenter. Ideo talis discursus est concedendus, nisi possit inveniri in Sacra Theologia, vel ex declaratione Ecclesiæ, vel ex iis quæ evidenter sequuntur ex talibus, quod præmissæ sint veræ cum opposito conclusionis: & ideo talis discursus in creaturis nunquam debet negari; quia inter creaturas impossibile est, quod una res numero simplex & singularis, sit realiter plures res distinctæ.

Alia regula est, Quando in minori propositione ponitur aliquis modus, qui denotatur competere toti propositioni, si in majore hoc non denotetur, non semper talis discursus regulabitur per dici de omni, vel dici de nullo; sed quia hoc tangit syllogismos *ex modalibus*, ideo de hoc ad præsens supersedeo.

Alia regula est, quod nullus terminus in præmissis, vel in conclusione sumatur *æquivoce*; si enim aliquis terminus, sive in præmissis, sive in conclusione sumatur æquivoce, non poterit regulari discursus per dici de omni, vel per dici de nullo: & ideo talis syllogismus, *Omnis canis currit*, *Cœleste sydus est canis*, ergo *Sydus cœleste currit*, non regulatur per dici de omni, si *ly canis* sumatur æquivoce. Nam per illam propositionem, *Omnis canis currit*, quando canis supponit pro animale latrabili, non denotatur, nisi quod de quocunque dicitur hoc subjectum *canis* quando supponit pro animali latrabili, quod de eodem dicitur prædicatum, & non plus; & ideo accipere postea, quod sydus cœleste est *canis*, accipiendo pro sydere cœlesti, non est arguere per dici de omni: & sicut est de isto, ita est de aliis.

Alia regula est, quod nullum syncategorema, nisi forte signum universale vel particulare, additum subjecto, addatur vel auferatur in minore vel conclusione præter illa quæ sunt in majore. Et si aliquod tale syncategorema ponitur in majore, si in illa sit determinatio prædicati, oportet quod in illa propositione in qua debet poni sit determinatio prædicati: si autem sit in illa determinatio compositionis debet etiam esse in alia determinatio compositionis, quia aliter non regulatur per dici de omni, & dici de nullo. Et ideo tales syllogismi non valent, *Omnis homo est tantum animal*, *Socrates est homo*, ergo *Tantum Socrates est animal*; & multi tales deficiunt propter aliquem defectum tactorum.

CAP.

CAP. VI.

Quomodo præmissæ primæ figuræ possunt concludere plures conclusiones.

SCiendum est etiam, circa syllogismos per dici de omni regulatos vel de nullo, quod cum quatuor sunt modi; quorum Primus est ex duabus universalibus affirmativis inferentibus universalem affirmativam per dici de omni; Secundus est ex majori universali negativa, & minori universali affirmativa inferentibus universalem negativam per dici de nullo; Tertius est ex majori universali affirmativa, & minori particulari affirmativa inferentibus particularem affirmativam; Quartus est ex majori universali negativa, & minori particulari affirmativa inferentibus particularem negativam: Istæ conclusiones prænominatæ sunt primo sequentes ex præmissis; mediate tamen, & secundario sequuntur aliæ conclusiones. Nam in primo modo præter universalem conclusionem sequentem sequitur conclusio particularis, & conversa conclusionis universalis: & ita tres conclusiones sequuntur in primo modo, & ultima conclusio ponitur sequi in illo modo qui dicitur *Baralipton*.

Ex præmissis autem dispositis in Secundo Modo sequuntur quatuor conclusiones. Prima, universalis negativa, in qua negatur major extremitas de minore. Secunda, conversa illius universalis, & tunc habetur ille modus qui dicitur *Celantes*. Tertia est particularis subalternata primæ universalis. Quarta est particularis & negativa de terminis transpositis, quæ est subalterna secundæ conclusionis universalis.

Ex præmissis vero in Tertio Modo sequuntur duæ conclusiones, scilicet particularis directa, & secundario conversa illius, & tunc habetur ille modus qui dicitur *Dabitis*.

Ex præmissis in Quarto Modo non sequitur, nisi una conclusio, & hoc, quia particularis negativa non convertitur: sed illa eadem conclusio particularis negativa sequitur ex universali affirmativa de terminis transpositis ipsius minoris, & universali negativa conversa majoris ipsius, propositionibus transpositis concludentibus conclusionem indirectam. Similiter ex conversa majoris & minoris, transpositis præmissis & indirecte concludentibus; & tunc habentur illi duo modi *Fapesmo* & *Frisesmorum*.

Omnia autem prædicta probantur per istas regulas quæ semper sunt veræ. *Quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens: Quicquid sequitur ad consequens cum addita propositione, sequitur ad antecedens cum eadem propositione.* Tales autem modi non possunt accipi penes aliquos modos per transpositionem propositionum. Nam

 affir-

affirmativi non possunt reduci per conversionem in modos affirmativos; propter hoc, quod nec universalis affirmativa, nec universalis negativa potest converti in universalem affirmativam. Et eadem ratio est, quare penes modum universalem non potest sumi talis modus concludens indirecte per transpositionem propositionum de terminis transpositis.

CAP. VII.

Solvit multa argumenta quæ videntur esse contra prædicta.

PEr prædicta possunt solvi multa argumenta quæ videntur esse contra prædicta,& sunt talia. Non videtur,quod iste syllogismus sit bonus, *Omne animal si est sensibile est corpus animatū*: *Lapis est animal si est sensibile*: ergo *Lapis est corpus animatū.* Nec iste, *Omnis homo, vel asinus est rationalis: Iste asinus est homo*, *vel asinus*: ergo *Iste asinus est rationalis*: & alii tales non videntur valere. Et est dicendum breviter, quod major utriusque syllogismi est distinguenda secundum *compositionem* & *divisionem*, vel secundum *amphibologiam*; sicut in tractatu sequenti est declarandum. Unde major primi syllogismi est distinguenda, eo quod potest esse *conditionalis*; & tunc est vera, sed discursus non valet, quia major non est categorica: si sit de conditionato subjecto; tunc major est falsa, & syllogismus est bonus, & regulatur per dici de omni.

Consimiliter est dicendum de secundo discursu; quia si major sit *disjunctiva*, tunc major est vera, sed discursus non valet, eo quod major non est categorica: si sit de disjuncto subjecto, tunc major est falsa; denotatur enim quod omne illud de quo dicitur hoc totum disjunctum, *homo vel asinus*, quod sit rationale; quod est simpliciter falsum. Et sicut dictum de talibus, ita proportionabiliter dicendum est de propositionibus, quæ possunt esse de copulato extremo, vel temporali, vel de causali extremo.

Consimiliter est dicendum, quando subjectum est compositum ex duobus terminis mediante hoc toto, *qui est*, vel *quod est*; sicut si sic arguas, *Omnis homo qui est albus, potest disgregare visum*: *Socrates est homo*: ergo *Socrates qui est albus, potest disgregare visum*; si sit *Socrates* niger præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Nam si hoc totum sit distributum, *Homo qui est albus*; tunc syllogismus non valet, cum non reguletur per dici de omni,sicut manifeste patet; si autem *homo* tantum sit distributum, tunc æquivalet tali copulativæ, *Omnis homo est albus*, *& ille potest disgregare visum*; & tunc ille syllogismus est bonus, quamvis non syllogismus categoricus, sed potest reduci ad syllogismos categoricos.

CAP.

CAP. VIII.

Ostendit, quod major in prima figura etiam possit esse singularis affirmativa, vel negativa.

SCiendum est etiam, quod sicut arguitur evidenter ponendo talem universalem affirmativam vel negativam, pro majori in prima figura: ita etiam sequitur evidenter, si major sit *singularis* affirmativa, vel negativa. Bene enim sequitur, *Socrates est albus*: *Omnis homo est Socrates*: ergo *Omnis homo est albus*. Similiter bene sequitur, *Socrates non currit*: *Omnis homo est Socrates*: ergo *Nullus homo currit*. Et ita sequitur, *Socrates non currit*: *Aliquid album est Socrates*: ergo *Aliquod album non currit*. Et ratio illorum est, quia quando propositio singularis est vera, si sit *affirmativa*, subjectum non potest dici de aliquo, nisi de quo dicatur prædicatum: Si sit *negativa*, non potest removeri ab aliquo, nisi ab eo removeatur prædicatum. Et ideo talis syllogismus est bonus, sicut ille qui regulatur per dici de omni, vel de nullo: & hoc, quia subjectum *universalis* supponit actualiter pro omnibus suis significatis; ita etiam subjectum *singulare* supponit pro omni suo significato, cum non habeat nisi unum; & regulæ quæ dictæ sunt prius, quando major est universalis, sunt etiam servandæ quando major est singularis. Et propter hoc talis discursus non valet, *Socrates est animal*: *Tantum homo est Socrates*: ergo *Tantum homo est animal*. *Pater distinguitur à filio*: *Essentia est Pater*: ergo *Essentia distinguitur à filio*: & hoc, quia per illam, *Pater distinguitur à filio*, non denotatur quod omne illud quod est pater distinguitur à filio. Et sicut est de istis: ita est de aliis proportionabiliter, sicut est declaratum ibidem.

Ultimo dicendum est, quod ea quæ dicta sunt in istis capitulis de *uniformi syllogizatione* ex propositionibus *de inesse*, & de præsenti, sunt intelligenda, quando omnes propositiones sunt *in recto*, non *in obliquo*. Nam illæ quæ sunt *in obliquo* specialem habent difficultatem, de quibus dicendum est in sequenti capitulo.

CAP.

CAP. IX.

Est de syllogismis ex obliquis *in prima figura.*

CIrca syllogismum *de obliquis* est sciendum, quod quando major est *de obliquo* & minor *de recto*, semper sequitur conclusio *de obliquo*, & regulatur per dici de omni vel de nullo: dummodo obliquitas cadat à parte ejusdem extremi in conclusione, à parte cujus cadit in majore; ita quod si subjectum majoris sit terminus obliquus, oportet quod subjectum conclusionis sit terminus obliquus. Unde omnes tales syllogismi regulantur per dici de omni, vel dici de nullo; *Omnem hominem videt asinus : Socrates est homo :* ergo *Socratem videt asinus.* Cujuslibet hominis est asinus: *Socrates* est homo: ergo *Socratis* est asinus. Omnis homo videt asinum: *Socrates* est homo: ergo *Socrates* videt asinum. Nullum asinum videt homo: Brunellus est asinus: ergo Brunellum non videt homo. Nullus homo est asini: *Socrates* est homo: ergo *Socrates* non est asini.

Sciendum est etiam, quod variis modis esse potest terminus *obliquus* in syllogismo; quia aliquando utraque præmissarum est de obliquo: & aliquando altera tantum. Similiter aliquando utriusque subjectum est terminus obliquus; aliquando prædicatum utriusque: aliquando subjectum unius est terminus obliquus; aliquando prædicatum alterius. Et aliis modis possunt fieri combinationes, quas longum foret enarrare.

Hoc tamen sciendum est, quod præter prædictos modos regulatos per dici de omni, vel de nullo, in quatuor casibus est bonus discursus, & ubi aliqua præmissarum est de obliquo; & non in aliis.

Primus est, quando major est universalis negativa, cujus subjectum est terminus obliquus, & minor est affirmativa habens terminum prædicatum obliquum; & tunc sequitur conclusio de recto, & non de obliquo. Bene enim sequitur, *Nullum hominem videt asinus : Omne risibile videt hominem :* ergo *Nullum risibile est asinus.* Similiter bene sequitur, *Nullius hominis est asinus : Omne risibile est hominis :* ergo *Nullum risibile est asinus*; quia impossibile est quod conclusio sit falsa, si præmissæ sunt veræ. Sed talis modus arguendi ex affirmativis non valet; non enim sequitur, *Omnem hominem videt asinus : Omnis equus videt hominem :* ergo *Omnis equus est asinus.*

Secundus casus est, quando major est universalis negativa habens prædicatum obliquum, & minor est affirmativa habens subjectum obliquum, tunc sequitur conclusio de recto. Bene enim sequitur, *Nullus asinus videt hominem : Omne risibile videt asinus :* ergo *Nullum risibile est homo.* Sed si præmissæ sunt affirmativæ, non sequitur conclusio;

non

non enim sequitur, *Omnis homo videt asinum, Omnem equum videt homo*, ergo *Omnis equus est asinus.*

Tertius casus est, quando major est universalis affirmativa de recto, & minor est affirmativa habens subjectum obliquum, tunc sequitur conclusio habens subjectum obliquum. Sicut bene sequitur, *Omnis asinus currit, Socratis est asinus*, ergo *Socratis est currens.* Bene etiam sequitur, *Omnis homo est animal, Socratem videt homo*, ergo *Socratem videt animal.* Sed si major sit negativa non sequitur; non enim sequitur, *Nullus equus est asinus, Cujuslibet hominis est equus*, ergo *Nullius hominis est asinus.*

Quartus casus est, quando major est affirmativa de recto, & minor habens prædicatum obliquum, et tunc sequitur conclusio habens prædicatum obliquum. Nam sequitur, *Omnis homo est animal: Asinus est hominis*: ergo *Asinus est animalis.* Similiter bene sequitur, *Omnis homo currit: Socrates videt hominem*: ergo *Socrates videt currentem.* Sed si major sit negativa non sequitur; non enim sequitur, *Nullum visibile est asinus: Omnis homo videt visibile*: ergo *Nullus homo videt asinum.* In aliis casibus non tenet processus, quando aliqua præmissarum est de obliquo; sed semper servandæ sunt regulæ positæ in prioribus capitulis: propter quod talis discursus non valet, *Omnis homo videt asinum: Tantum visibile est homo*: ergo *Tantum visibile videt asinum. Omnis homo est asinus: Omne album præter Socratem est homo*: ergo *Omne album præter Socratem est asinus*; et hujusmodi: sive arguatur ex terminis præcise importantibus res creatas, sive increatas.

CAP. X.

De syllogismis secundæ figuræ ex rectis.

POst prædicta videndum est, quomodo talis syllogismus in *secunda figura* habet fieri ex propositionibus *de recto.*

Est primo sciendum, quod semper in secunda figura altera præmissarum debet esse *negativa*, nisi in duobus casibus de quibus dicetur inferius. Cujus ratio est, nam secunda figura est quando medius terminus prædicatur in utraque; sed nunc est ita, quod superius prædicatur universaliter de quolibet inferiori, ubi tamen unum inferius universaliter negatur de reliquo: ergo per tale medium quod prædicatur de utroque, nunquam potest concludi unum extremum affirmari de reliquo, ergo per talem discursum præcise potest concludi unum extremum negari de reliquo; & per consequens oportet quod altera præmissarum sit negativa, cum ex affirmativis nunquam sequatur syllogistice conclusio negativa.

Secundo sciendum est, quod in secunda figura oportet quod major

sit *universalis*; nam si major esset particularis, sive affimativa sive negativa, posset medium primo affirmari particulariter vel negari de superiore: & postea universaliter negari vel affirmari de inferiori ad illud superius; & tunc non sequitur illud superius universaliter nec particulariter negari ab inferiori. Verbi gratia, cum hoc quod animal particulariter affirmatur de substantia, & universaliter negatur à lapide; non sequitur quod substantia universaliter vel particulariter negatur à lapide. Non enim sequitur, *Aliqua substantia est animal: Nullus lapis est animal*: ergo *Aliquis lapis non est substantia*. Similiter ex hoc quod animal particulariter negatur à substantia, & universaliter affirmatur ab homine, non sequitur, quod substantia negatur particulariter de homine. Non enim sequitur, *Aliqua substantia non est animal: Omnis homo est animal*: ergo *Aliquis homo non est substantia*. Et ideo, causa, quare major in secunda figura non potest esse *particularis*, est; quia unum inferius puta *A*, potest particulariter negari à suo superiori, puta à *B*; & illud prædicatum inferius, scilicet *A*, potest universaliter negari à *C*, quod est inferius ad *B*, & universaliter affirmari de *D*, quod est etiam inferius ad *B*: & tamen illud superius, scilicet *B*, à nullo suo inferiori vere negatur, nec universaliter, nec particulariter. Sicut *animal* particulariter negatur à *substantia*; & universaliter negatur à *lapide*; & universaliter prædidicatur de *homine*: & tamen substantia prædicatur de omnibus istis universaliter.

Ex istis duobus etiam sequitur, quod in secunda figura non sunt nisi *quatuor modi* combinationum utilium directe concludentium.

Nam si utraque præmissarum sit *negativa*, possunt fieri quatuor combinationes per universale & particulare, sed quælibet erit inutilis; quia semper alteram præmissarum oportet esse affirmativam.

Si etiam utraque sit *affirmativa*, possunt fieri quatuor combinationes per universale & particulare, sed quælibet erit inutilis; quia dictum est, quod in secunda figura oportet alteram præmissarum esse negativam, & ita habemus quatuor combinationes inutiles.

Si autem una sit *affirmativa*, & alia *negativa*; aut ergo major est *affirmativa*, & *minor negativa*: aut è converso. Si primo modo, possunt fieri quatuor combinationes per particulare & universale; quia aut utraque est universalis; & tunc habetur secundus modus utilis, scilicet *Camestres*, in quo major est universalis affirmativa, & minor universalis negativa: Aut utraque est particularis; & tunc est combinatio inutilis, quia dictum est quod semper major debet esse universalis: Aut major est universalis affirmativa, & minor particularis negativa; & tunc est quartus modus scilicet *Baroco*: Aut major est particularis, & minor universalis; & tunc est combinatio inutilis, quia dictum est quod major debet esse universalis. Si autem sit è converso; scilicet quod major est *negativa*, & minor *affirmativa*, adhuc possunt fieri quatuor combinationes

per

per particulare & universale: quia aut utraque est universalis; & sic habetur primus modus secundæ figuræ, in quo major est universalis negativa, & minor universalis affirmativa, scilicet *Cesare*: aut utraque est particularis; & tunc est combinatio inutilis propter causam sæpius dictam: aut major est universalis, & minor particularis; & sic est tertius modus, scilicet *Festino*: aut major est particularis, & minor universalis; & sic est combinatio inutilis propter causam sæpius dictam.

Sic ergo patet, quod, cum non possint fieri nisi sexdecim combinationes per istas quatuor differentias, *universale*, *particulare*, *negativum*, *affirmativum*, duodecim sunt inutiles, & quatuor utiles; quorum exempla sunt ista. *Nullus lapis est animal*: *Omnis homo est animal*: ergo *Nullus homo est lapis*. Omnis homo est rationalis: Nullus asinus est rationalis: ergo Nullus asinus est homo. Nullus homo est lapis: Quædam substantia est lapis: ergo Quædam substantia non est homo. Omnis homo est animal: Quædam substantia non est animal: ergo Quædam substantia non est homo.

Exempla combinationum inutilium sunt ista. *Omnis homo est animal*: *Omnis asinus est animal*: ergo *Omnis asinus est homo*; et hoc exemplum sufficit ad probandum, quod ex omnibus affirmativis, qualitercunque combinantur per universale et per particulare, non contingit arguere in secunda figura: ex quo, cum ambabus universalibus affirmativis stat universalis negativa; et cum eisdem particularibus stat negativa de eisdem terminis. Pro ambabus negativis sit illud exemplum; *Nullum animal est albedo*, *Nullus homo est albedo*, & stat cum hoc, quod *Omnis homo est animal*; et sic habemus octo combinationes inutiles. Pro aliis quatuor sunt ista exempla; *Quædam substantia non est animal*, *Omnis homo est animal*, et stat quod *Omnis homo est substantia*. *Quoddam animal est substantia*, *Nullus lapis est animal*, et stat quod *Omnis lapis est substantia*. Et ista exempla sufficiant ad probandum quod alii duo modi, quorum uterque est ex una particulari affirmativa et particulari negativa, non valent.

Et ideo sciendum est, quod quatuor prædicti modi ita tenent in terminis accidentalibus, sicut in terminis substantialibus. Nam nihil penitus refert ad bonitatem syllogismi, an termini sint substantiales, an accidentales: et ideo commutatio unius prædicamenti in aliud; vel *quale quid*, in *hoc aliquid*; vel è converso: non facit fallaciam figuræ dictionis, nec accidentis, in prædictis, dummodo aliæ circumstantiæ debitæ observentur. Et ideo in talibus nulla est fallacia. *Omnis essentia divina intelligitur à me*: *Nulla sapientia divina intelligitur à me*: ergo *Nulla sapientia divina est essentia divina*. Omnis intellectus divinus est principium producendi Filium: Nulla voluntas divina est principium producendi Filium: ergo Nulla voluntas divina est intellectus divinus. Omnis voluntas divina est principium producendi Spiritum Sanctum: Nullum velle divinum est principium pro-

ducendi Spiritum Sanctum: ergo Nullum velle divinum est voluntas divina. Nullum veniens cognoscitur à me: Choriscus cognoscitur à me: ergo Choriscus non est veniens. Nulla differentia individualis est realiter communicabilis: Omnis natura specifica est realiter communicabilis: ergo Nulla natura specifica est realiter differentia individualis.

Veruntamen, si aliquis terminorum positorum in prædictis syllogismis, vel in aliquo eorum, includit æquivalenter *aliquod syncategorema*, quo expresso syllogismus non tenet, quia non convenienter ordinatur in modo, & in figura; tunc talis syllogismus non valet: Sed hoc posset ita contingere in terminis substantialibus, sicut in accidentalibus. Unde sic arguendo, *Omnis homo est risibilis*: *Nulla humanitas est risibilis*: ergo *Nulla humanitas est homo*, non valet, si *ly humanitas* includat æquivalenter hoc syncategorema, *per se primo modo.* Et talis defectus posset hic assignari, *Nullus homo est animal*: *Omne risibile est animal*: ergo *Nullum risibile est homo*, per alicujus determinati syncategorematis inclusionem.

Ideo dicendum est, quod sicut in prima figura, quando præmissæ sunt dispositæ in modo & in figura, non potest aliquis defectus plus assignari, si omnes termini sint de genere accidentis, vel unus de genere substantiæ & alius de genere accidentis; quam si essent omnes de genere substantiæ, vel omnes de aliquo alio prædicamento: ita in secunda figura non plus peccat discursus, quando fit in terminis accidentalibus præcise, vel ex uno termino substantiali & aliis accidentalibus, sive è converso; quam si fieret in omnibus terminis substantialibus: & ideo ubicunque servatur talis modus arguendi est bonus syllogismus; nisi impediatur per æquivocationem, vel amphibologiam, vel compositionem & divisionem, vel per accentum; vel per hoc, Quod aliquis terminus est importans aliquam rem quæ est plures res, cujusmodi est *essentia divina*; vel per aliquem talem defectum, quæ ita potest inveniri in terminis substantialibus, sicut accidentalibus; & è converso. Et ideo Philosophus *in lib. priorum*, ad probandum aliquos modos combinationum inutilium, non tantum instat per terminos substantiales, sed etiam per terminos accidentales: sicut per hujusmodi, *albũ*, *nigrũ*, *corpus*, *currens*, *movens*, *animal*; & hujusmodi. Et ideo omnes syllogismi æque valeant in terminis accidentalibus, sicut substantialibus. Unde errant qui volunt semper assignare fallaciam accidentis, quando aliquid primo attribuitur rei subjectæ, & postea accidenti; sic enim esset hic fallacia accidentis, *Omnis homo est animal*: *Aliquod albũ est homo*: ergo *Aliquod albũ est animal*: & hic, *Nullus homo est albus*: *Omne calidũ est albũ*: ergo *Nullũ calidũ est homo*; quod nullus diceret, nisi qui ignoraret modum argumentandi.

Sciendum est etiam, quod illæ regulæ, quæ dictæ sunt prius circa primam figuram, sunt etiam servandæ circa secundam; & ideo tot modis

modis potest fallere discursus in secunda figura, & propter eosdem defectus propter quos in prima. Unde sicut ex præmissis in prima figura aliquando sequuntur plures conclusiones, & propter hoc ponuntur aliqui modi concludentes indirecte: ita est etiam in secunda figura. Unde ex præmissis syllogismorum universalium sequuntur quatuor conclusiones; scilicet *duæ directæ*, Universalis negativa, & sua subalterna: & *duæ indirectæ*; scilicet Conversa primæ conclusionis universalis, & subalterna ejusdem. Ex præmissis autem syllogismorum particularium, sequitur una sola conclusio, scilicet Particularis negativa; quia illa non est convertibilis, nec *simpliciter*, nec *per accidens*. Sed ex præmissis transpositis terminis non sequitur aliqua conclusio in secunda figura; quia tunc præmissæ essent in tertia figura dispositæ.

CAP. XI.

De reductione *syllogismorum secundæ figuræ in syllogismos primæ.*

NOtandum est, quod syllogismi in secunda figura non sunt ex se apparentes, sed habent reduci ad syllogismos primæ figuræ; & hoc per *conversionem*, vel per *impossibile*. Per conversionem autem reducuntur tantum Tres Primi Modi.

Unde Primus modus reducitur per solam conversionem majoris; quia conversa majore fit syllogismus in prima figura: sicut de se patet. Et patet talis modus arguendi per conversionem, per istam regulam, *Quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens ejusdem.*

Secundus modus reducitur per conversionem minoris propositionis, & transpositionem propositionum, & conversionem conclusionis.

Tertius modus reducitur per solam conversionem majoris.

Sed Quartus modus non potest reduci per *conversionem*: quia si sua major converteretur, præmissæ disponerentur in prima figura; sed major esset particularis, & ita non disponeretur in modo; minor autem non potest converti cum sit particularis negativa, quæ non potest converti. Sed ille quartus modus, sicut quilibet alius, reducitur per *impossibile*. Unde ille quartus modus reducitur ad primum modum primæ figuræ, arguendo ex contradictorio conclusionis & majore, inferendo contradictorium minoris. Ut si fiat talis syllogismus in quarto modo secundæ figuræ, *Omnis homo est animal*: *Quædam substantia non est animal*: ergo *Quædam substantia non est homo*, accipiatur contradictoria illius conclusionis, *Quædam substantia non est homo*, quæ est ista, *Omnis substantia est homo*: Et arguitur sic, *Omnis homo est animal*: *Omnis substantia est homo*: ergo *Omnis substantia est animal*, quæ est contradictoria primæ minoris. Et tenet omnis reductio *per impossibile* per

iſtam regulam: *Oppoſitũ conſequentis non ſtat cum antecedente*: igitur *conſequentia eſt bona.* Unde ſi talis ſyllogiſmus non valeret, tunc oppoſitum concluſionis ſtaret cum præmiſſis; ſed hoc eſt falſum, quia tunc oporteret præmiſſas eſſe veras, & tamen oppoſitum concluſionis eſſet ſimul verum; & per conſequens oppoſitum concluſionis, & una præmiſſarum, non inferret oppoſitum alterius præmiſſæ, quia oppoſitum ſtaret. Et ita univerſaliter, quando ex oppoſito concluſionis cum altera præmiſſarum infertur oppoſitum alterius præmiſſæ, ſemper diſcurſus bonus eſt, per hanc regulam: *Oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente*: ergo *Conſequentia eſt bona.*

Similiter Primus modus ſecundæ figuræ reducitur in ſecundum modum primæ figuræ, arguendo ex contraria concluſionis quæ eſt univerſalis affirmativa, ponendo eam loco minoris, & majore negativa; inferendo contrariam minoris, quæ eſt univerſalis negativa.

Secundus modus reducitur in primum modum primæ figuræ, arguendo ex eadem majore qua prius, & contraria concluſionis, quæ eſt univerſalis affirmativa inferendo contrariam minoris.

Tertius modus reducitur in ſecundum modum primæ figuræ, arguendo ex eadem majore & contradictoria concluſionis, inferendo contradictoriam minoris. Sic ergo omnes ſyllogiſmi ſecundæ figuræ reducentur in ſyllogiſmos primæ figuræ: ſcilicet in duos primos modos, arguendo ſemper ex majore qua prius, & ex contraria vel contradictoria concluſionis, inferendo contrariam vel contradictoriam minoris, virtute illius regulæ, *Oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente*; *ergo prima conſequentia bona.* Unde ſciendum eſt, quod nunquam valet ſyllogiſmus in ſecunda figura, niſi poſſit reduci in ſyllogiſmum primæ figuræ vel *per converſionem*, vel *per impoſſibile*: & propter hoc dictum eſt prius, quod omnis ſyllogiſmus regulatur per *dici de omni*, vel *de nullo*; *mediate*, vel *immediate*.

CAP. XII.

De ſyllogiſmis ſecundæ figuræ ex obliquis.

Ex iſtis dictis etiam patet, quando ſyllogiſmus *ex obliquis* valet in ſecunda figura.

Primo, quia ſi utraque præmiſſarum ſit *de obliquo* à parte ſubjecti, ſequitur concluſio *in recto*: ſic dicendo, *Nullum equum videt aſinus*: *Omnem hominem videt aſinus*: ergo *Nullus homo eſt equus.* Similiter ſequitur, *Cujuſlibet hominis eſt aſinus*: *Nullius viſibilis eſt aſinus*: ergo *Nullum viſibile eſt homo.* Similiter ſi utraque præmiſſarum haberet prædicatum obliquum, ſequitur concluſio de recto: ſic, *Nullus aſinus eſt hominis*: *Omnis bos eſt hominis*: ergo *Nullus bos eſt aſinus.*

Simi-

Similiter si major affirmativa sit in recto, & minor habens subjectum obliquum, sequitur conclusio habens subjectum obliquum: sic, *Omnis asinus est animal: Nullius hominis est animal*: ergo *Nullius hominis est asinus*. Similiter si major sit de recto, & minor negativa habens prædicatum obliquum, sequitur conclusio habens prædicatum obliquum; sicut, *Omnis homo est animal: Nullus asinus est animalis*: ergo *Nullus asinus est hominis*. Similiter si major sit negativa habens prædicatum obliquum, & minor de recto, sequitur conclusio habens subjectum obliquum. Unde bene sequitur; *Nullus homo videt asinū: Omne risibile est asinus*: ergo *Nullū risibile videt homo*.

In aliis casibus non sequitur conclusio. Prædicta patere possunt convertendo propositiones, & reducendo in primam figuram, vel arguendo ex opposito.

CAP. XIII.

Ostendit in quibus casibus contingit syllogizare ex ambabus affirmativis in secunda figura.

QUamvis dictum sit superius, quod ex affirmativis non contingit arguere in secunda figura: tamen ab illa regula generali, sunt Duo casus excipiendi.

Primus, si medius terminus sit terminus discretus: tunc enim ex duabus affirmativis contingit inferre conclusionem affirmativam. Sicut bene sequitur, *Omnis homo est Socrates: Plato est Socrates*: ergo *Plato est homo*. Et potest talis syllogismus regulari; quia conversis propositionibus erit syllogismus expositorius in tertia figura.

Secundus casus est, quando medius terminus sumitur cum signo universali: tunc semper contingit inferre conclusionem affirmativam, in qua major extremitas prædicatur de minori. Bene enim sequitur, *Omnis homo est omne risibile: Socrates est omne risibile*: ergo *Socrates est homo*. Iste autem discursus probatur per hoc, quod semper talis propositio Major convertitur in unam universalem affirmativam, quia conversione facta, patet quod discursus est in prima figura regulatus per dici de omni. Bene enim sequitur; *Aliquis homo est omne animal*: ergo *Omne animal est homo*. Et ideo talis discursus est bonus in secunda figura; *Omne musicū est omnis homo: Socrates est omnis homo, vel homo*: ergo *Socrates est musicus*. Nam conversa illa majore, *Omne musicū est omnis homo*, in illam, *Omnis homo est musicus*, syllogismus regulabitur *per dici de omni* in prima figura; sic arguendo, *Omnis homo est musicus: Socrates est homo*: ergo *Socrates est musicus*.

Et est sciendum, quod in duobus prædictis casibus non solum contingit

tingit arguere ex universalibus affirmativis; sed etiam contingit arguere ex omnibus affirmativis particularibus: & eodem modo probantur tales syllogismi ex particularibus sicut ex universalibus. Et ideo tales regulæ generales, *Ex particularibus nihil sequitur: Oportet alterā præmißarū in secunda figura eße negativā*, intelligendæ sunt, quod non semper contingit arguere ex particularibus, nec semper ex affirmativis; tamen in prædictis casibus contingit arguere tam ex particularibus, quam ex affirmativis. Et tenet talis discursus non gratia materiæ; sed gratia formæ: quia in omni materia, observato quod medius terminus sit terminius discretus, vel sumptus cum signo universali in majori, discursus est bonus.

CAP. XIV.

De syllogismis tertiæ figuræ ex rectis.

POst hæc videndum est, quomodo in tertia figura fit syllogismus.

Est autem Primo sciendum, quod in tertia figura nunquam potest concludi conclusio *universalis*. Quod enim universalis affirmativa non possit concludi in tertia figura, patet: nam duo superiora ordinata secundum superius possunt universaliter prædicari de eodem contento; ergo ex hoc, quod aliqua prædicantur universaliter de eodem contento, non potest haberi quod unum prædicatur universaliter de reliquo. Quod etiam universalis negativa non potest concludi, patet: nam de eodem subjecto potest unum ordinatorum secundum superius & inferius universaliter negari, & reliquum universaliter affirmari; sicut de animali universaliter negatur lapis, & universaliter affirmatur substantia, & tamen lapis & substantia se habent secundum superius, & inferius: ergo ex talibus præmissis nunquam potest concludi unum extremum universaliter negari à reliquo.

Secundo sciendum est, quod in tertia figura semper minor debet esse affirmativa, ita quod nullo modo potest esse negativa: & ratio est ista, quia de eodem potest aliquod superius prædicari universaliter, & postea inferius removeri universaliter; & tamen ex hoc non potest concludi superius removeri ab inferiori, nec universaliter, nec particulariter. Unde animal prædicatur de homine universaliter, & asinus removetur universaliter ab homine: & tamen animal non negatur ab homine, nec universaliter, nec particulariter.

Ex prædictis, & etiam duobus principiis convenientibus omni syllogismo, quorum unum est, Quod semper altera præmissarum debet esse universalis, vel singularis: & aliud, Quod semper altera præmissarum debet esse affirmativa; sequitur quod non sunt nisi sex modi utiles in tertia figura. Nam hic, sicut in aliis, per istas quatuor differentias uni-

universale, particulare, affirmativum, negativum, possunt tantum fieri sexdecim combinationes. Scilicet octo in quibus semper utraque præmissarum est negativa, vel utraque est particularis. Restant ergo aliæ, Quia si utraque sit universalis, Aut utraque est affirmativa, & habetur primus: Aut major est negativa, & minor affirmativa; & habetur secundus modus: Aut è converso; & est tertius modus peccans contra principium proprium istius figuræ. Si autem non utraque præmissarum sit universalis, sed altera; tunc aut major est universalis, & minor particularis: vel è converso. Si primo modo, aut major est affirmativa, & minor negativa; & non valet sicut patet: Aut è converso, & habetur sextus modus: Aut utraque præmissarum est affirmativa; & habetur quartus modus. Si autem major sit particularis, & minor universalis: Aut utraque est affirmativa; & est tertius modus: Aut major negativa, & minor affirmativa; & est quintus modus: Aut major affirmativa, & minor negativa; & non valet, quia peccat contra principium istius figuræ.

Exempla prædictorum possunt esse ista: Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia, ergo Aliqua substantia est animal. Nullus homo est asinus: Omnis homo est animal: ergo Quoddam animal non est asinus. Quidam homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Quædam substantia est animal. Omnis homo est animal: Quidam homo est risibilis: ergo Quoddam risibile est animal. Aliquis homo non est asinus: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est asinus. Nullus homo est asinus: Quidam homo est animal: ergo Quoddam animal non est asinus.

Sciendum est etiam, quod prædicti modi ita tenent in terminis accidentalibus, sicut in terminis substantialibus. Unde tales syllogismi sunt boni: *Nullus homo est ens per accidens*: *Aliquis homo est homo albus*: ergo *Aliquis homo albus non est ens per accidens.* Nullus homo distinguitur secundum rationem ab homine: Aliquis homo est homo albus: ergo Aliquis homo albus non distingitur secundum rationem ab homine. Nulla essentia divina distinguitur secundum rationem ab essentia divina: Essentia divina est sapientiaa divina: ergo Sapientia divina non distinguitur secundum rationem ab essentia divina. Omnis intellectus speculativus informatur habitu speculativo: Intellectus speculativus est intellectus practicus: ergo Intellectus practicus informatur habitu speculativo.

Veruntamen in quibusdam prædictis potest assignari fallacia æquivocationis: sed hoc non obstat, quin ibi teneatur forma syllogistica in terminis accidentalibus, sicut in terminis substantialibus; quia talis defectus, scilicet *æquivocatio*, non potest contingere, quando termini sunt substantiales. Et ideo si de prædictis, vel aliquo consimili, inveniatur in aliquo Authore, quod præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, Authoritates sunt glossandæ; vel quod loquitur æquivoce, vel non

de

de virtute sermonis. Unde quando arguitur sic, *Nullus homo distinguitur ratione ab homine: Homo est homo albus*: ergo *Homo albus non distinguitur ratione ab homine*; conclusio potest distingui, eo quod *ly homo* potest supponere *personaliter* & *significative*, & tunc est discursus bonus, & conclusio vera: vel potest supponere *materialiter*, & *simpliciter*; & tunc syllogismus non valet, propter hoc, quod unus terminus æquivoce accipitur in una præmissarum, & conclusione. Et sicut dictum est de isto; ita potest dici de multis aliis consimiliter.

Notandum est etiam, quod regulæ datæ de prima figura, & secunda, sunt etiam servandæ in tertia: & propter hoc iste discursus non valet; *Omnis homo est animal: Tantum homo est risibilis*: ergo *Tantum risibile est animal*; & ita est de aliis.

Notandum est etiam, quod sicut in prima figura aliqui modi concludunt indirecte: ita etiam in tertia figura. Nam quilibet modus affirmativus concludit duas conclusiones, scilicet unam directam, & suam contraversam: modi autem negativi concludunt tantum unam, quia parcularis negativa non convertitur.

Sciendum est etiam, quod omnes syllogismi tertiæ figuræ reducuntur in primam figuram, vel *per conversionem*, vel *per impossibile*. Unde primus modus reducitur in tertium modum primæ figuræ per conversionem minoris. Secundus reducitur in quartum per conversionem minoris. Tertius reducitur in tertiũ per conversioné majoris, & transpositioné, & conversionem conclusionis. Quartus reducitur per conversioné minoris. Sed Quintus non potest reduci per conversionem; quia non est in ea aliqua propositio convertibilis, nisi universalis affirmativa, quæ non convertitur nisi in particularem: & tunc in syllogismo in prima figura utraque præmissarum esset particularis, quod non est verum; & ideo ille modus reducitur præcise *per impossibile*: sicut omnes alii per impossibile reducuntur.

Unde sciendum, quod quilibet syllogismus factus in tertia figura reducitur in primam figuram arguendo ex opposito conclusionis & minore, inferendo oppositum contradictorium majoris. Et tenet talis reductio per istam regulam: *Oppositum conclusionis non stat cum antecedente*: ergo *consequentia bona*. Sciendum est tamen, quod si in quinto modo major esset singularis, posset reduci per conversionem minoris. Veruntamen talis modus non plus deberet poni in illo quinto modo, quam in secundo; propter hoc, quod singularis non plus convenit cum particulari, quam cum universali; sed minus.

CAP. XV.

De syllogismis ex obliquis tertiæ figuræ.

QUantum ad syllogismos ex obliquis in tertia figura est sciendum, quod in primo modo possunt fieri octo combinationes; quia, aut Utraque præmissarum est de obliquo: aut Altera. Si utraque, aut obliquitas est à parte subjecti in utraque: aut à parte prædicati in utraque: aut à parte subjecti in majore, & à parte prædicati in minore: aut à parte prædicati in majore, & à parte subjecti in minore.

Si primo modo, syllogismus non valet; non enim sequitur, *Cujuslibet hominis est asinus: Cujuslibet hominis est leo:* ergo *Leo est asinus*, vel *Leo est asini.* Si secundo modo, non valet; quia non sequitur, *Omnis asinus est Socratis: Omnis asinus est Platonis:* ergo *Plato est Socrates*, vel *Socratis*; tamen si conclusio concludatur sic, *Aliquid quod est Platonis est Socratis*, consequentia est bona. Si tertio modo, non sequitur; sicut non sequitur formaliter, *Omne hominē videt asinus: Omnis homo videt bovē:* ergo *Bovē videt asinus*, vel *est asinus.*

Si altera præmissarum sit *de obliquo*, Aut major, Aut minor. Si major, aut habet prædicatum obliquum, & tunc bene tenet: sicut sequitur, *Omnis asinus est hominis: Omnis asinus est animal:* ergo *Aliquod animal est hominis.* Aut habet subjectum obliquum, & valet: sicut bene sequitur, *Cujuslibet hominis est asinus: Omnis homo est animal:* ergo *Alicujus animalis est asinus.* Si autem minor sit de obliquo; Aut est de prædicato obliquo, & valet: sicut bene sequitur, *Omnis asinus est animal: Omnis asinus est hominis:* ergo *Hominis est animal.* Aut est de subjecto obliquo, & sequitur conclusio de prædicato obliquo: sicut bene sequitur, *Omnis homo est animal: Aliquē hominē videt asinus:* ergo *Aliquis asinus videt animal.*

Prædictæ combinationes possunt fieri circa secundum Modum. Primo modo sequitur conclusio in recto; sicut *Nullius hominis est asinus: Cujuslibet hominis est leo:* ergo *Aliquis leo non est asinus.* Secundo etiam modo sequitur conclusio in recto; *Nullus asinus est Socratis: Omnis asinus est Platonis:* ergo *Plato non est Socrates.* Sed Tertio modo non valet; non enim sequitur, *Nullū hominē videt asinus: Omnis homo videt risibile:* ergo *Risibile non videt asinū.* Si Quarto modo, non sequitur; sicut non sequitur, *Nullus homo videt asinum: Omnē hominē videt rudibile:* ergo *Rudibile non videt asinū*, vel *non est asinus.* Quinto modo tenet; nam sequitur, *Nullus asinus est hominis: Omnis asinus est animal:* ergo *Aliquod animal non est hominis.* Sexto modo tenet, sicut patet. Septimo modo non tenet; non enim valet, *Nullus asinus est bos: Omnis asinus est hominis:* ergo *Alicujus*

hominis non est bos. Octavo modo non valet; non enim sequitur, *Nullus homo est asinus: Alique homine videt bos:* ergo *Aliquis bos non videt asinu.* Per prædictum modum potest leviter sciri, quando syllogismus valet ex obliquis in aliis modis tertiæ figuræ; & quando non.

Ultimo pro tota ista parte de syllogismis, & pro sequentibus est sciendum, quod nunquam refert ponere indefinitam pro particulari, vel è converso, quando termini supponunt *personaliter* & *significative*: quia si termini, tam particularis quam indefinitæ, supponunt personaliter, generaliter sine instantia particularis & indefinita convertuntur.

CAP. XVI.

De syllogismis expositoriis.

PRæter syllogismos prædictos sunt *syllogismi expositorii*, de quibus est nunc dicendum.

Unde sciendum est, quod *syllogismus expositorius* est, qui est ex duabus præmissis singularibus dispositis in tertia figura, quæ tamen possunt inferre conclusionem tam particularem, quam singularem, sive indefinitam; sed non universalem: sicut nec duæ universales in tertia figura possunt inferre universalem. Sed intelligendum est, quod ad propositionem singularem, quæ debet esse in syllogismo expositorio, requiritur quod subjectum supponit pro aliquo, quod non est plures res quæcunque; nec est idem realiter cum aliquo quocunque, quod est plures res, sive respective, sive absolute & præcise pro uno tali. Si autem subjectum, sive sit pronomen demonstrativum, sive nomen proprium, sive pronomen demonstrativum sumptum cum aliquo termino addito, supponat pro aliquo, quod quamvis sit univocum & simplex & unum numero & singularissimum, tamen est plures res, non tenet consequentia pro ratione syllogismi expositorii. Cujus ratio est, quia sicut quando terminus subjectus est communis non valet consequentia, arguendo ex particularibus, propter hoc quod terminus supponit pro diversis, ita quod una propositio potest verificari pro uno, & alia pro alio: ita quando illud quod demonstratur est plures res, poterit una propositio verificari pro una illarum rerum, & alia pro alia; & per consequens non contingit inferre prædicatum primæ propositionis de prædicato secundæ. Unde sicut non sequitur, *Homo est Socrates: homo est Plato:* ergo *Plato est Socrates:* ita si hæc humanitas una esset *Socrates* & *Plato*, & simul cum hoc, *Socrates* & *Plato* essent plures homines; non sequeretur, *Hæc humanitas est Socrates: Hæc humanitas est Plato:* ergo *Plato est Socrates.* Quia hæc propositio, *Hæc humanitas est Plato*, verificatur; quia *Plato* est *Plato*: & hæc propositio *Hæc huma-*

humanitas est Socrates, verificatur, quia *Socrates* est *Socrates*, propter hoc, quod hæc humanitas est tam *Socrates* quam *Plato*. Ex isto patet, quare ille syllogismus non est *expositorius*; *Hæc essentia est Pater* : *Hæc essentia est Filius* : ergo *Filius est Pater*; quia scilicet hæc essentia est plures personæ distinctæ. Similiter ille non est expositorius, *Hic Pater est essentia* : *Hic Pater non est Filius* : ergo *Filius non est essentia*; & hoc quia Pater est realiter essentia divina, quæ est tres personæ distinctæ realiter. Est tamen sciendum, quod aliquando talis modus arguendi tenet in illis terminis; quamvis non per virtutem syllogismi expositorii, sed per aliam rationem de qua tactum est prius.

Est ergo dicendum, quod syllogismus *expositorius* est, quando arguitur ex duabus singularibus in tertia figura, quarum singularium subjectum supponit pro aliquo uno numero, quod non est plures res, nec est idem realiter cum aliquo quod est plures. Et quia in creaturis nulla una res numero est plures res realiter quæcunque, ideo generaliter quando arguitur ex propositionibus singularibus prædicto modo fit syllogismus expositorius, hoc addito, quod minor sit affirmativa; quia si minor sit negativa non valet syllogismus. Sicut non sequitur, *Socrates est animal* : *Socrates non est Plato*: ergo *Plato non est animal*, propter eandem rationem propter quam dictum est, quod minor in tertia figura non potest esse negativa. Si minor sit affirmativa, sive major sit affirmativa sive negativa, semper est bonus syllogismus.

Unde omnes tales syllogismi sunt boni, *Socrates non est aggregatũ per accidens*: *Socrates est homo albus* : ergo *Homo albus non est aggregatũ per accidens*; si termini supponant semper *personaliter* & *significative*. Similiter sequitur, *Socrates* non distinguitur à *Socrate* : *Socrates* est *Socrates* albus : ergo *Socrates* albus non distinguitur à *Socrate*. Choriscus cognoscitur à te : Choriscus est veniens : ergo Choriscus veniens cognoscitur à te. *Socrates* est alter à veniente : *Socrates* est veniens : ergo Veniens est alter à *Socrate*. Hoc est *Socrates* (demonstrando quoddam universale, ita tamen quod sit unum & non plura :) Hoc est asinus : ergo Asinus est *Socrates*. Et universaliter in talibus non potest assignari fallacia accidentis, sicut aliqui assignant, non plus quam hic; *Socrates* est homo : *Socrates* est animal : ergo Animal est homo; & ideo multum errant qui in talibus assignant fallaciam accidentis, & destruunt omnem modum arguendi & omnem disputationem.

Notandum est hic, quod quamvis syllogismus expositorius fiat in tertia figura tantum : tamen arguendo in secunda figura ex duabus præmissis affirmativis in quibus ponitur terminus singularis, est bonus syllogismus : secundum quod dictum est. Sicut bene sequitur, *Homo est Socrates* : *Animal est Socrates* : ergo *Animal est homo*; & probatur iste syllogismus per conversionem majoris; sicut ista, *Homo est Socrates*, convertitur in istam, *Socrates est homo*. Nunc autem sequitur in

prima figura, *Socrates est homo*: *Animal est Socrates*: ergo *Animal est homo*; quia dictum est prius, quod in prima figura non refert an major sit singularis, an universalis. Sed si altera præmissarum talium in secunda figura sit negativa, discursus non valet; quia non sequitur, *Aliquod animal non est Socrates*: *Homo est Socrates*: ergo *Aliquis homo non est animal*.

Nec potest aliquis illorum discursuum probari, sicut probatur primus. Non primus istorum, quia major cum sit particularis negativa non convertitur. Nec secundus potest probari, quia minor in prima figura non potest esse negativa. Sic ergo patet, quod aliquis discursus in secunda figura valet ex omnibus affirmativis; sed ille discursus non disponitur in aliquo prædictorum. Patet etiam, quod aliquis discursus ex omnibus particularibus tenet; sed de talibus non loquitur Philosophus in *libro priorum*.

CAP. XVII.

Qualiter syllogizandum est ex propositionibus de præterito, & futuro *in prima figura.*

Jam visum est qualiter syllogizandum est ex propositionibus *de præsenti* & *de inesse*: nunc videndum est quomodo syllogizandum est ex propositionibus *de præterito* & *futuro*.

Unde sciendum est, quod quando medius terminus est terminus communis, si subjectum majoris supponit pro iis quæ sunt, minor debet esse *de præsenti* & non *de præterito*. Nam si minor propositio esset de præterito, & non de præsenti, non regularetur per dici de omni, vel de nullo; quia in majore universali de præterito, subjecto sumpto pro iis quæ sunt, non denotatur quod de quocunque dicitur subjectum per verbum de præterito, quod de eodem dicitur prædicatum, vel removetur prædicatum, per verbum de præterito: Sed denotatur quod de quocunque dicitur subjectum per verbum de præsenti, quod de eodem dicitur prædicatum, vel removetur, per verbum de præterito; & ideo sumendo sub minori de præterito, non regulatur per dici de omni, vel de nullo. Unde sic arguendo, *Omne albũ fuit Socrates*, si album supponat præcise pro iis quæ sunt alba: *Plato fuit albus*: ergo *Plato fuit Socrates*, non valet; sed est fallacia accidentis, & etiam figuræ dictionis. Sed sic arguendo, *Omne albũ fuit Socrates*: *Plato est albus*: ergo *Plato fuit Socrates*, est bonus syllogismus regulatus per dici de omni.

Si autem subjectum majoris supponat pro iis quæ fuerunt, tunc non debet accipi sub minori de præsenti; quia, sicut manifeste patet, non tunc arguitur per dici de omni, vel de nullo: sed debet sumi sub minori de præ-

præterito; & non refert sive subjectum minoris supponat pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ fuerunt. Unde iste syllogismus non valet, *Omne albũ fuit homo: Asinus est albus:* ergo *Asinus fuit homo.* Ponatur enim, quod nihil fuit ante album nisi homo, & quod multi asini sunt modo albi; tunc hæc est vera, *Omne albũ fuit homo,* sub hoc sensu, *Omne quod fuit albũ fuit homo.* Sed iste syllogismus est bonus, *Omne albũ fuit homo: Asinus fuit albus:* ergo *Asinus fuit homo*; & regulatus per dici de omni.

Ex istis potest patere solutio aliquorum sophismatum, quæ peccant per fallaciam figuræ dictionis; puta talium, *Quicquid fuit homo hodie est animal: Aliquod album fuit homo:* ergo *Aliquod album est animal. Quicquid heri vidisti hodie tetigisti: Album heri vidisti:* ergo *Album hodie tetigisti.* Unde ad videndum, an sit fallacia figuræ dictionis, an fallacia accidentis, in talibus videndum est, an subjectum minoris supponat pro iis quæ sunt, & tunc est fallacia accidentis; vel pro iis quæ fuerunt, & tunc non est fallacia, sed regulatur per *dici de omni*, vel potest reduci in talem syllogismum per expositionem propositionum.

Ista quæ dicta sunt de propositionibus de præterito proportionabiliter sunt servanda circa propositiones de futuro; nam si subjectum majoris accipitur pro iis quæ erunt, minor debet esse de futuro: si accipitur pro iis quæ sunt, minor debet esse de præsenti. Et etiam intelligendum est, quod quando major est de præsenti, nunquam minor debet esse de præterito vel de futuro; nisi à parte subjecti majoris exprimatur verbum de præterito, vel de futuro; & tunc debet minor esse singularis, vel subjectum debet accipi pro eo quod est: & hoc, sive subjectum sit terminus communis, sive pronomen demonstrativum sumptum cum termino communi. Si enim subjectum majoris accipitur pro eo quod fuit, non valet discursus. Sicut non sequitur, *Omne quod fuit album est homo: Nigrũ fuit albũ:* ergo *Nigrum est homo*: sed est fallacia accidentis in talibus; quandoque autem in talibus est fallacia figuræ dictionis, ut patebit inferius.

Propter protervos vero est intelligendum, quod quamvis hæc propositio sit vera, *Socrates fuit albus*, quamvis *Socrates* non sit: tamen talis discursus est bonus, *Quicquid fuit album est animal: Socrates fuit albus:* ergo *Socrates est animal.* Tamen sic arguendo, *Quilibet homo qui fuit albus est animal: Socrates fuit albus:* ergo *Socrates est animal*, non valet; & hoc si in ista, *Quilibet homo qui fuit albus, est animal*, *ly homo* non supponit pro iis quæ sunt homines. Hæc dicta sunt de talibus syllogismis in prima figura.

CAP.

CAP. XVIII.

De syllogismis de præterito & de futuro in secunda figura.

CIrca syllogismos in secunda figura, si major sit de præterito & de futuro, Est sciendum, quod quamvis in prima figura, si major sit de præterito, sive subjectum supponit pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ fuerunt, non sequitur conclusio de præsenti, sed tantum de præterito; tamen aliquando ex ambabus præmissis de præterito in secunda figura, sequitur conclusio de præsenti. Unde quando ambæ præmissæ sunt de præterito in secunda figura, & utriusque subjectum supponit pro iis quæ sunt, semper conclusio sequitur de præsenti, & de præterito. Sicut sequitur, *Nullũ albũ fuit homo* : *Omne nigrũ fuit homo* : ergo *Nullũ nigrũ est albũ*, si subjectum utriusque accipitur pro iis quæ sunt; quia ex opposito conclusionis & majore, sequitur oppositum minoris in prima figura: sicut ostensum est prius. Sed de præterito non sequitur; quia si sequitur, tunc ex opposito conclusionis & majore sequitur oppositum minoris in prima figura; & per consequens in prima figura sub majore, in qua subjectum supponit pro iis quæ sunt, contingeret accipere unam minorem sub de præterito: quod est ostensum esse falsum.

Quod etiam talis discursus non valeat, patet per instantiam in terminis; nam ponatur quod nihil currit, nisi homo, & quod nihil sit album, nisi asinus, & quod multi asini prius currebant; tunc hæc est vera, *Omne currens fuit homo*, quia omne quod currit fuit homo per casum. Similiter hæc est vera, *Nullũ albũ fuit homo*, sumpto albo pro iis quæ sunt, quia quælibet singularis est vera: & tamen hæc est falsa, *Nullũ albũ fuit currens*, si subjectum supponat pro iis quæ sunt vel quæ fuerunt. Si autem supponit pro iis quæ fuerunt, tunc sequitur conclusio de præterito; quia ex opposito conclusionis & majore sequitur oppositum minoris. Per idem patet, quod si subjectum minoris supponit pro iis quæ fuerunt, sequitur conclusio de præterito.

Sciendum est hic, quod non quilibet syllogismus factus in secunda figura est reducibilis in syllogismum primæ figuræ per conversionem sine omni variatione vocis præter solam transpositionem terminorum: sed si debet reduci per conversionem, dicunt propositiones converti eo modo quo dictum est prius de conversione talium propositionum.

CAP.

CAP. XIX.

De syllogismis de præterito & de futuro in tertia figura.

IN tertia figura, si subjectum utriusque præcise accipitur uniformiter, semper sequitur conclusio de præterito, subjecto conclusionis accepto pro eo quod fuit; quia ex opposito conclusionis quæ erit de præterito & cujus subjectum supponit pro iis quæ fuerunt, & minore quæ est de præterito, sequitur conclusio de præterito, in qua subjectum eodem modo supponet sicut supponit in minore; quia per casum subjectum præmissarum supponit *uniformiter* in utraque præmissarum syllogismi primi.

Propter quod sciendum est, quod quando arguitur ex propositionibus de præterito in prima figura, subjectum conclusionis debet habere eandem acceptionem in conclusione & in majore. Si autem subjectum in una supponit pro iis quæ sunt, & in alia pro iis quæ fuerunt, tunc si supponit pro iis quæ sunt in majore, & pro iis quæ fuerunt in minore, nulla sequitur conclusio: sicut non sequitur, *Omne albũ fuit currens*: *Omne albũ fuit nigrũ*: ergo *Nigrum fuit currens.*

Nam ponatur, quod omne quod unquam fuit nigrum fuit lignum, & quod tantum lignum fuit nigrum, & quod homo modo primo sit albus, & quod quilibet homo qui modo est albus currebat; tunc hæc est vera, *Omne albũ fuit currens*, quia omne quod est album fuit currens; & tamen hæc est falsa, aliquod nigrum fuit currens. Si major accipitur pro iis quæ fuerunt, ita non sequitur conclusio de præterito, sed sequitur conclusio de præsenti: sicut patet manifeste. Si autem supponit pro iis quæ fuerunt in majore, & in minore pro iis quæ sunt, nulla conclusio sequitur: nam posito quod homo tantum fuit albus, & quod modo nihil sit album nisi lignum, tunc sunt istæ præmissæ veræ, *Omne albũ fuit homo*: *Omne albũ fuit lignũ*: ergo *Aliquod lignũ fuit homo.*

Ex quo sequitur, quod ex una majore de præterito, subjecto sumpto pro iis quæ sunt, non sequitur conclusio de præterito, subjecto supponente pro iis quæ fuerunt. Si autem major sit de præterito & minor de præsenti, si subjectum majoris supponit pro iis quæ sunt, sequitur conclusio de præterito, subjecto conclusionis sumpto pro iis quæ sunt; quia ex opposito conclusionis cum minore sequitur in prima figura oppositum majoris: sicut patet ibidem. Si autem major sit de præsenti, & minor de præterito, tunc nulla sequitur conclusio; quia ex opposito conclusionis cum minore, non sequitur oppositum majoris in prima figura.

Sciendum est etiam, quod si major sit de præterito & minor de præsenti, sive subjectum majoris supponit pro iis quæ sunt vel pro iis quæ fuerunt,

runt, nulla ſequitur concluſio: quia ex oppoſito concluſionis & majore, non ſequitur oppoſitum minoris in prima figura; quia qnando major eſt de præterito in prima figura, non ſequitur concluſio de præſenti. Si autem in hac tertia figura major ſit de præſenti, & minor de præterito, non ſequitur concluſio; quia ex oppoſito non ſequitur, cum major in prima figura non debeat eſſe de præſenti reſpectu concluſionis de præterito.

CAP. XX.

De ſyllogiſmis ex propoſitionibus modalibus de neceſſario *in prima figura.*

TRactatum eſt de uniformi generatione ſyllogiſmorum de ineſſe, & ſpecialiter quando nulla determinatio adverbialis ponitur in præmiſſa: ideo nunc reſtat dicere de ſyllogiſmis accipientibus aliquam talem determinationem adverbialem. Sed quia ſecundæ regulæ obſervandæ ſunt circa tales adverbiales determinationes, & aliquas eis æquipollentes, & circa determinationes modales in propoſitionibus acceptis in ſenſu diviſo, vel eis æquivalentibus: ideo non oportet de eis ſeparatim tractare, ſed dicendum eſt poſt prædicta de uniformi generatione ſyllogiſmorum *modaliũ*. Et primo dicendum eſt de uniformi ex illis *de neceſſario*.

Et eſt primo ſciendum, ſicut eſt dictum frequenter, quando *dictum* propoſitionis ponitur cum *modo*, illa propoſitio eſt diſtinguenda ſecundum compoſitionem vel diviſionem, vel ſecundum amphibologiam. In ſenſu *compoſito*, denotatur quod iſte modus prædicatur de tota illa propoſitione: in ſenſu *diviſo*, denotatur quod prædicatum prædicatur de ſubjecto mediante verbo determinato per talem modum, vel mediante verbo taliter modificato. Sicut per iſtam, *Albũ eſſe nigrũ eſt poſſibile*, in ſenſu compoſito denotatur quod ille modus *poſſibile* verificatur de illa tota propoſitione, *Album eſt nigrum*: in ſenſu diviſo denotatur quod hoc prædicatum *nigrum* verificetur de hoc ſubjecto *album* mediante hoc verbo *eſt* determinato uno adverbio, vel aliqna alia determinatione æquivalente correſpondente tali modo, vel mediante verbo correſpondente, adjecto hoc infinitivo *eſſe*; ſic, Album poteſt eſſe nigrum: & manifeſtum eſt quod ille ſenſus eſt verus, & alius falſus. Et ſicut eſt de prædicta propoſitione; ita proportionabiliter dicendum eſt de aliis.

Quamvis autem iſta diſtinctio communis poſſet ſuſtineri, nec velim eam improbare: tamen poteſt aliter diſtingui, & forte magis artificialiter. Eo quod *dictum* propoſitionis poteſt ſumi *materialiter*, non ut ſupponat pro ſe, ſed pro propoſitione cujus eſt dictum; & ille ſenſus eſt idem cum illo qui ponitur ſenſus *compoſitus*: vel poteſt ſumi ſignificative,

cative, & tunc est idem sensus cum sensu *diviso*. Sed quia, sive distinguatur uno modo, sive alio, non est variatio quantum ad veritatem & falsitatem propositionum, nec quantum ad modum arguendi; ideo volo uti communi distinctione in processu.

Unde circa primam figuram est sciendum, quod quando præmissæ de *necessario* sunt acceptæ in sensu *composito*, vel accipiuntur propositiones aliæ æquivalentes talibus propositionibus in sensu *composito*, semper est bonus syllogismus inferens consimilem conclusionem quantum ad sensum compositum, vel æquivalentem. Unde ille syllogismus est bonus, *Omnem hominem esse animal est necessarium*: *Socratem esse hominem est necessarium*: ergo *Socratem esse animal est necessarium*. Similiter iste syllogismus est bonus, *Hæc est necessaria*, *omnis homo est animal*: & *Hæc est necessaria*, *Socrates est homo*: ergo *Hæc est necessaria*, *Socrates est animal*. Et tenet talis discursus per illam regulam, *Præmissæ in syllogismo regulato per dici de omni*, *vel de nullo*, *sunt necessariæ*, ergo *Conclusio est necessaria*. Utrum autem debeat dici, quod talis syllogismus, *Omnē hominē esse animal est necessariū*: *Socratē esse hominē est necessarium*: ergo *Socratē esse animal est necessariū*, sit syllogismus ex universalibus, vel non, non est magna cura; quia hæc est magis difficultas vocalis quam realis. Vocando enim syllogismum ex universalibus omnem syllogismum habentem propositionem universalem, quæ ideo dicatur propositio universalis, quia subjectum propositionis sumitur cum signo universali; sic manifestum est, quod prædictus syllogismus est ex universalibus; & sic vocat Philosophus propositionem universalem, & syllogismum ex universalibus in libro *priorum*.

Sic igitur circa tales syllogismos non est difficultas, quando propositiones sunt acceptæ in sensu *composito*, vel eis æquivalentes, quin sequatur conclusio, tam directa, quam indirecta; sicut in illis de inesse. Sed quando omnes propositiones sumuntur in sensu *diviso*, vel eis æquivalentes, tunc semper sequitur conclusio directa; sed non semper sequitur conclusio indirecta.

Primum patet, quia omnis syllogismus talis regulatur per dici de omni, vel de nullo; nam per propositionem talem universalem denotatur, quod de quocunque dicitur subjectum, quod de eodem dicitur prædicatum cum modo necessitatis. Sicut per istam, *Omnis homo de necessitate est animal*, denotatur, quod de quocunque dicitur hoc subjectum *homo*, quod de eodem dicitur hoc prædicatum *animal* cum modo necessitatis. Et ita proportionabiliter de universali negativa; ergo accipiendo sub minori affirmativa, in qua subjectum dicatur de aliquo cum modo necessitatis, arguitur per dici de omni, vel de nullo. Unde sequitur, *Omnis homo de necessitate est animal*: *Socrates de necessitate est homo*: ergo *Socrates de necessitate est animal*.

Sed conclusio indirecta, scilicet conversa conclusionis, sine omni variatione præter transpositionem terminorum non sequitur: & hoc, quia non

non semper illa de necessitate in sensu diviso, nec æquivalens ei, est convertibilis in talem: sicut ostensum est prius. Et ideo quamvis sequitur, *Quælibet persona divina de necessitate est Deus*: *Creans de necessitate est persona divina*: ergo *Creans de necessitate est Deus*: tamen ista conclusio, *Deus de necessitate est creans*, non sequitur; quia præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Sed sequitur ista conclusio indirecta conversa prioris conclusionis, *Aliquid quod de necessitate est Deus, est creans.*

Ex isto sequitur, quod illi quinque Modi primæ figuræ concludentes indirecte non concludunt in uniformi de necessitate conclusionem de necessitate, præmissis sumptis in sensu *diviso*. Similiter si præmissæ sumantur in sensu *diviso*, vel æquivalentes, & conclusio in sensu *composito*, vel æquivalentes ei, non valet discursus. Sicut non sequitur, *Quælibet persona divina de necessitate est Deus*: *Quodlibet creans de necessitate est persona divina*: ergo *Hæc est necessaria, creans est Deus*, sive *Deus est creans*; quia præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

Et si dicatur, quod minor propositio est falsa, ista scilicet, *Creans de necessitate est persona divina*; nam possibile est quod creans non sit Deus. Dicendum, quod hæc est simpliciter vera, *Creans de necessitate est persona divina*, quamvis sit contingens, & posset esse falsa. Nam per illam propositionem, *Creans de necessitate est persona divina*, non plus denotatur, nisi quod Aliquis est creans, & Ille de necessitate est persona divina: sicut illa, *Album potest esse nigrum*, æquivalet illi copulativæ, *Aliquid est album*, & *Illud potest esse nigrum*. Et manifestum est, quod illa copulativa potest esse vera, *Aliquis est creans*, *&* *ille de necessitate est persona divina*; quia Pater est creans, & ille de necessitate est Deus; ergo illa est modo vera, *Creans de necessitate est persona divina*. Quia tamen copulativa potest esse falsa, eo quod prima pars potest esse falsa, ideo illa *Creans de necessitate est persona divina*, potest esse falsa, tamen modo de facto est vera. Nec est inconveniens propositionem veram de necessario esse *contingentem*, quamvis propositio necessaria non sit contingens.

Si autem Major sumatur in sensu composito vel æquivalenti, & Minor in sensu diviso, sequitur conclusio in sensu diviso, sed non in sensu composito. Primum patet, quia bene sequitur, *Quamlibet personam divinam esse Deum est necessarium*: *Creans de necessitate est persona divina*: ergo *Creans de necessitate est Deus*; sed non sequitur, ergo *Hæc est necessaria, Creans est Deus.*

Si autem Major sumatur in sensu diviso vel æquivalenti, & Minor in sensu composito, sequitur conclusio in sensu diviso, & in sensu composito. Et ratio est, quia impossibile est aliquid *per se* inferius, vel *per accidens* inferius necessario prædicari de aliquo, ita quod propositio sit necessaria; nisi etiam propositio sit necessaria in qua superius ad illud inferius prædicatur de eodem.

CAP.

CAP. XXI.

De eisdem in secunda figura.

QUando omnes propositiones de necessario in secunda figura sumuntur in sensu composito, vel æquivalentes eis, semper sequitur conclusio de necessario sumpta in sensu composito vel æquivalens ei, quando syllogismus ex illis de inesse tenet: Quia talis syllogismus tenet per istam regulam, *Si præmissæ sint necessariæ conclusio erit necessaria.* Et ideo bene sequitur, *Nullum hominem esse asinum est necessarium*; & *Omne rudibile esse asinum est necessarium*: ergo *Nullum rudibile esse hominem est necessarium.* Probatur etiam talis syllogismus aliter, scilicet per reductionem talis syllogismi in syllogismum primæ figuræ per *conversionem*; quia dictum est prius, quod illa de necessario in sensu composito, vel æquivalens ei, convertitur sicut sua de inesse.

Si autem omnes præmissæ sumantur in sensu *diviso*, vel æquivalentes ei, non semper valet syllogismus. Unde Philosophus negaret illum syllogismum esse bonum, *Omne lucidum de necessitate est corpus cœleste, vel elementum: Corpus mixtum de necessitate non est corpus cœleste, nec elementum:* ergo *Corpus mixtum de necessitate non est lucidum.* Nam si nihil esset lucidum nisi corpus cœleste vel elementum, præmissæ essent veræ secundum opinionem *Aristot.* & conclusio falsa, sicut manifeste patet. Quod enim major esset vera, patet; quia quælibet singularis est vera per casum; ergo universale est verum. Similiter ponatur quod Deus suspendat actionem cujuscunque agentis creati, ita quod nullum activum creatum aliquid producat; tunc sunt istæ præmissæ veræ, *Omnis producens de necessitate est Deus: Omnis natura creata de necessitate non est Deus*; & tamen hæc est falsa, *Omnis natura creata de necessitate non est producens.* Quod enim major sit vera patet, quia quælibet singularis est vera per casum. Et ita patet, quod talis conclusio de necessario non sequitur; tamen sequitur alia conclusio de *inesse*, talis scilicet, *Aliquid quod de necessitate non est Deus non est producens.*

Similiter si major sit universalis negativa non valet syllogismus. Nam ante incarnationem fuerunt istæ præmissæ veræ, *Omnis homo de necessitate non est Deus: Omnis persona divina de necessitate est Deus*: & tamen conclusio est falsa, *Omnis persona divina de necessitate non est homo.* Et ita talis syllogismus non valet. Nec talis syllogismus potest perfici, nec reduci in primam figuram per conversionem; quia dictum est prius, quod illa de necessitate non convertitur in illam de *necessario* quando sumitur in sensu diviso vel æquivalens ei. Et sic non sequitur, *Aliquis creans de necessitate est Deus*: ergo *Deus de necessitate*

cessitate est creans; sed sic, *Aliquid quod de necessitate est Deus, est creans.* Et ideo quamvis iste syllogismus sit bonus in prima figura, *Omnis Deus de necessitate non est homo: Qualibet persona divina de necessitate est Deus: ergo Qualibet persona divina de necessitate non est homo*: tamen iste discursus non valet, *Omnis homo de necessitate non est Deus: Qualibet persona divina de necessitate est Deus: ergo Qualibet persona divina de necessitate non est homo*: & hoc, quia illa major in secunda figura, scilicet *Omnis homo de necessitate non est Deus*, non convertitur in istam, *Omnis Deus de necessitate non est homo.*

Sic igitur patet, quod quamvis omnes propositiones sumantur in sensu diviso, vel sint æquivalentes eis, quod discursus non valet in secunda figura. Si autem major sumatur in sensu composito, & minor in sensu diviso, valet discursus respectu conclusionis sumptæ in sensu diviso: & hoc, quia conversa majore tenet in prima figura; sicut dictum est prius. Si autem major sumatur in sensu diviso, & minor in sensu composito, non sequitur conclusio in sensu composito. Nam non sequitur, *Nullā creaturā esse Deū est necessariū: Omne producens de necessitate est Deus*: ergo *Nullū producens esse creaturā est necessariū*; quia præmissæ sunt possibiles, & conclusio impossibilis. Sed conclusio in sensu diviso bene sequitur; quia conversa majore, sequitur in prima figura.

CAP. XXII.

De eisdem in tertia figura.

IN tertia figura, quando omnes præmissæ sumuntur in sensu composito, tenet syllogismus sicut ex suis de *inesse*; quia arguitur per istam regulam, *Si præmissæ sint necessariæ conclusio erit necessaria.* Si autem omnes sumantur in sensu *diviso*, omnis discursus valet & syllogismus: quia quamvis illa de *necessario* non convertitur in illam de *necessario*, semper tamen convertitur in illam de *inesse.*

Nunc autem in prima figura, majore existente de necessitate in sensu diviso, & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario in sensu diviso; sicut posterius ostendetur: & quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens; igitur ex eadem majore & minore de necessario quæ convertitur in illam de inesse, sequitur conclusio eadem in tertia figura.

Per idem patet, quod Quartus & Sextus valent ex talibus propositionibus: sicut bene sequitur, *Qualibet persona divina de necessitate est Deus: Aliqua persona divina de necessitate est Pater*: ergo *Pater de necessitate est Deus.* Et sic potest probari Tertius Modus. Vel potest

test probari per expositionem sic; *Aliquod creans de necessitate est Deus*: & *Omne creans de necessitate est persona divina*: igitur *Aliqua persona divina de necessitate est Deus*. Quia si aliquod creans de necessitate sit Deus, sit illud *A*: tunc *A de necessitate est Deus*, & *A de necessitate est persona divina*; ex quibus sequitur, quod *Persona divina de necessitate est Deus*. Et per istum modum probatur Quintus modus. Nam iste syllogismus est bonus; *Aliquis homo de necessitate non est Deus*: *Omnis homo de necessitate est natura intellectualis*: ergo *Aliqua natura intellectualis de necessitate non est Deus*. Quia si hæc sit vera, *Aliquis homo de necessiate non est Deus*, sit ille homo *A*: tunc *A* de necessitate non est Deus, & *A* de necessitate est natura intellectualis; quia omnis homo de necessitate est natura intellectualis per minorem: nunc autem sequitur, *A de necessitate non est Deus*: *A de necessitate est natura intellectualis*: ergo *Aliqua natura intellectualis de necessitate non est Deus*.

Si autem major sumatur in sensu composito & minor in sensu diviso, non sequitur conclusio in sensu *diviso*, nec in sensu *composito*. Non enim sequitur, *Omne falsum esse falsum est necessarium*: *Aliquod falsum de necessitate est illa propositio* Tu sedes: ergo *Illa propositio* tu sedes *de necessitate est falsa*. Nec etiam sequitur, igitur istam propositionem esse falsam & necessariam. Si autem major sumatur in sensu diviso, & minor in sensu composito, semper sequitur conclusio in sensu diviso, & non in sensu composito. Quod enim illa in sensu diviso sequitur, patet; quia minor convertitur in illam de inesse, ex qua cum majore sequitur conclusio de necessario in sensu diviso, & non in sensu composito: quod enim illa sequitur in sensu diviso inferius ostendetur. Hæc dicta sunt quemadmodum ad illos modos qui reducuntur per conversionem: & ex istis potest faciliter sciri, quid dicendum est de aliis modis qui non reducuntur sic.

CAP. XXIII.

De syllogismis ex propositionibus de possibili *in prima figura*.

Post uniformem modum generationis syllogismorum de necessario, dicendum est de uniformi generatione syllogismorum de possibili: & accipio hic, *possibile*, pro possibili quod est commune omni propositioni, quæ non est impossibilis.

Et est sciendum, quod in omni figura, si accipiantur omnes propositiones de possibili in sensu composito, vel eis æquivalentes, non valet syllogismus; quia tunc arguitur per istam regulam: *Si præmissæ sunt possibiles conclusio erit possibilis*, quæ est falsa. Unde non sequitur,

sequitur, *Omne coloratum esse album est possibile: Omne nigrum esse coloratum est possibile: Omne nigrum esse album est possibile*: similiter non sequitur, *Omne animal esse hominē est possibile: Omnem asinum esse animal est possibile*: ergo *Omnē asinū esse hominē est possibile.*

Et ita ista regula est falsa, *Præmissæ sunt possibiles*, ergo *Conclusio est possibilis.* Sed illa vera est, *Si præmissæ sint possibiles & compossibiles conclusio est possibilis*: nunc autem aliquando præmissæ possibiles sunt incompossibiles; & ideo nunquam forma syllogistica uniformis ex illis possibilis tenet in sensu composito. Sed si illa de possibili sumatur in sensu diviso vel alia æquivalens; cujusmodi sunt tales propositiones, *Omnis homo potest esse albus: Albū potest esse nigrū*, & hujusmodi; tunc est illa propositio distinguenda penes secundum modum æquivocationis; eo quod subjectum potest supponere pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ possunt esse: hoc est, quod subjectum potest supponere pro iis de quibus verificatur per verbum de præsenti; vel pro iis de quibus verificatur per verbum de possibili, sive denotatur posse supponere. Quod dico ad excludendum unam cavillationem; sicut si dicam sic, *Omne albū potest esse homo*, Unus sensus est iste, *Omne quod est albū potest esse homo*; & ille sensus est verus, si nihil sit album nisi homo: Alius sensus est iste, *Omne quod potest esse albū, potest esse homo*; & hoc est falsū, sive tantū homo sit albus, sive aliud ab homine.

Ista distinctione visa, videndum est ex talibus quomodo potest syllogizari, & quomodo non; & Primo in prima figura.

Et est sciendum, quod si subjectum majoris accipitur pro iis quæ possunt esse, qualitercunque sumatur subjectum minoris, semper est syllogismus uniformis bonus, & regulatus per dici de omni vel de nullo; & hoc, servatis principiis communibus syllogismi de inesse. Ut sic arguendo, *Omne album potest esse homo*, hoc est, *Omne quod potest esse albū, potest esse homo: Omnis asinus potest esse albus*: ergo *Omnis asinus potest esse homo.* Si autem subjectum majoris supponit pro iis quæ sunt; tunc talis syllogismus uniformis non valet. Non enim sequitur, *Omne quod est albū potest esse homo: Omnis asinus potest esse albus*: ergo *Omnis asinus potest esse homo*; quia si nihil sit album nisi homo, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Eodem modo non sequitur, *Omne producens potest esse Deus: Omnis ignis potest esse producens*: ergo *Omnis ignis potest esse Deus*; quia si nihil producat aliquid nisi Deus, quod est possibile, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa. Si autem major sit de possibili in sensu composito, & minor de possibili in sensu diviso, nulla sequitur conclusio; sicut non sequitur, *Omnē hominē esse Deū est possibile: Aliqua humanitas potest esse homo*: ergo *Aliqua humanitas potest esse Deus*, vel *Aliquā humanitatem esse Deum est possibile.* Si autem major accipitur in sensu diviso, & minor in sensu composito, non sequitur

quitur conclusio, nec in sensu composito, nec in sensu diviso; nisi minor sit singularis. Sed si minor sit singularis, semper sequitur conclusio, si subjectum majoris supponit pro iis quæ possunt esse; sed si supponat pro iis quæ sunt, non valet.

Primum, scilicet quod non sequitur conclusio in sensu composito, patet. Nam istæ præmissæ sunt veræ, *Omne quod potest esse verum contingens ad utrumlibet potest esse falsum: Omne verum contingens ad utrumlibet, eße verum contingens ad utrumlibet est possibile*; & tamen hæc conclusio est falsa, *Omne verum contingens ad utrumlibet esse falsum est possibile*, ipsa accepta in sensu composito. Quod etiam non sequitur conclusio in sensu *diviso*, patet. Nam istæ præmissæ sunt veræ, *Omne quod potest esse album potest eße coloratum: Omnem substantiam creatam esse albam est possibile*: & tamen hæc est falsa, *Omne quod potest esse substantia creata potest eße coloratum*; nam Angelus potest esse substantia creata; & tamen non potest esse coloratus.

Secundum, scilicet quod si minor sit singularis sequitur conclusio, patet. Nam bene sequitur, *Omne verum contingens ad utrumlibet potest esse falsum: Hoc verum esse verum contingens ad utrumlibet est possibile*: ergo *Hoc verum potest esse falsum*; sed non sequitur illa de possibili in sensu composito, *Hoc verum esse falsum est possibile.*

Ratio autem quare plus sequitur talis conclusio de possibili, quando minor est singularis; quam quando minor est universalis est, quia semper singularis de possibili in sensu composito infert singularem de possibili in sensu diviso, quamvis non è converso; nisi subjectum singulare sit præcise pronomen demonstrativum, vel nomen proprium; tunc enim sensus compositus, & sensus divisus convertuntur.

Per idem patet, quod si minor fuerit particularis, sequitur conclusio particularis in sensu diviso; nam particularis in sensu composito semper infert particularem in sensu diviso. Sequitur enim, *Hæc est possibilis, Homo est Deus*: ergo *Quod potest esse homo potest eße Deus*; quamvis non sequitur semper è converso. Non enim sequitur, *Quod potest esse albũ potest esse nigrũ*; igitur hæc est possibilis, *Albũ est nigrũ.* Nec sequitur, *Quod potest esse suppositum humanum potest eße assumptum à persona divina*; igitur hæc est possibilis, *Suppositum humanum est assumptum à persona divina.*

Circa istam generationem in prima figura sunt duo intelligenda. Primum, quod quamvis aliquando syllogismus teneat uniformis de possibili, sicut in talibus casibus, de quibus dictum est: non tamen omnino in illis semper sequitur conclusio indirecta, quæ scilicet differt à conclusione directa per transpositionem terminorum. Quia non sequitur, *Omne quod potest esse falsum non-possibile; potest eße impossibile: Aliquod verum potest esse falsum non-possibile*: ergo *Aliquid quod est impossibile potest esse verum.* Et tamen illa conclusio directa, *Aliquid quod est verum potest esse impossibile*, bene sequitur, quamvis con-

conclusio directa sit convertibilis; qualiter debeat converti, dictum est prius.

Notandum est etiam, quod sicut in illis de inesse non refert an major sit universalis vel singularis; sic in illis de possibili non refert. Unde iste syllogismus est bonus, *Socrates potest esse albus: Omnis substantia potest esse Socrates:* ergo *Omnis substantia potest esse alba.* Sed oportet quod subjectum minoris & conclusionis uniformiter accipiatur; quia si in minore accipitur pro iis quæ sunt, & in conclusione pro iis quæ possunt esse, non valeret. Sicut non sequitur, *Socrates potest esse pater Platonis: Omnis homo qui est potest esse Socrates:* ergo *Omnis homo qui est potest esse pater Platonis.*

CAP. XXIV.

De eisdem in secunda figura.

IN secunda figura, si subjecta utriusque supponant præcise pro iis quæ sunt, syllogismus non valet. Non enim sequitur, *Omnis persona divina potest non esse creans: Pater potest esse creans:* ergo *Pater potest non esse persona divina.* Nec sequitur, *Omnis persona divina potest non esse creans: Omnis homo qui est potest esse creans:* ergo *Omnis homo qui est potest non esse persona divina.* Quia ponatur, quod nullus homo sit nisi Christus; illo posito præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Si autem subjectum utriusq; accipitur pro iis quæ possunt esse, sic non tenet syllogismus. Nam non sequitur, *Omnis homo potest non esse albus: Omne risibile potest esse album:* ergo *Omne risibile potest non esse homo.* Sicut non sequitur, *Omnis persona divina potest non esse creans: Omnis persona producta potest esse creans:* ergo *Omnis persona producta potest non esse persona divina.* Et ratio est, quia negativa de possibili non convertitur in negativam de possibili; non enim sequitur, *Qualibet persona divina potest non esse creans:* ergo *Omne quod est creans vel potest esse creans, potest non esse persona divina.* Et ita talis syllogismus de possibili non potest reduci in primam figuram per conversionem; quia nullus syllogismus secundæ figuræ reducibilis per conversionem potest reduci, nisi per conversionem universalis negativæ. Quare autem non teneat talis syllogismus in quarto modo ratio est; quia non potest reduci nisi per impossibile: sed hoc patebit inferius.

Et si dicatur, quamvis negativa de possibili non convertatur in illam de possibili, convertitur tamen in illam de inesse: sic, *Omnis persona divina potest non esse creans:* igitur *Aliquid quod potest non esse creans est persona divina*; imo in illam de possibili potest converti, *Aliquid*

Aliquid quod potest non esse creans potest esse persona divina; igitur per talem conversionem potest reduci in primam figuram.

Dicendum, quod illud argumentum concludit oppositum. Nam universalis negativa de *possibili* quamvis prædicto modo posset converti in illam de inesse, vel de possibili, secundum quod subjectum aliter & aliter accipitur in antecedente: tamen nunquam convertitur nisi in particularem. Quia bene sequitur, *Aliquid quod est persona divina potest non esse creans*: igitur *Aliquid quod potest non esse creans est persona divina*. Similiter bene sequitur, *Quodlibet quod potest esse persona divina potest non esse creans*: igitur *Aliquid quod potest non esse creans potest esse persona divina*; & ita patet, quod universalis negativa de possibili non convertitur nisi in particularem. Sed quando syllogismus secundæ figuræ reducitur per conversionem in primam figuram, semper conversa universalis negativæ debet esse major in prima figura; & per consequens, si talis syllogismus reduceretur in primam figuram per conversionem, conversa negativæ quæ est particularis esset major in prima figura, quod est impossibile, & tunc non regularetur per dici de omni, vel de nullo. Si autem altera præmissarum sumatur in sensu composito, & alia in sensu diviso, qualitercunque termini accipiantur, non tenet syllogismus; & ita patet quod qualitercunque propositiones de possibili combinentur in secunda figura, nunquam valet uniformis de possibili in secunda figura. Et ratio est, quia idem ab eodem potest removeri & affirmari cum modo possibili; & ita ex tali negativa vel affirmativa non sequitur negativa ejusdem à se: sicut patet in exemplis superius adductis.

CAP. XXV.

De eisdem in tertia figura.

IN tertia figura si utraque præmissarum sumatur in sensu diviso, & subjectum utriusque supponat pro iis quæ sunt, sequitur conclusio de possibili sumpto subjecto pro eo quod potest esse. Sequitur enim, *Omnis homo potest esse albus*: *Aliquis homo potest esse niger*: ergo *Quod potest esse nigrum, potest esse album*. Similiter sequitur, *Omnis homo potest esse albus*: *Aliquis homo potest esse niger*: ergo *Nigrum potest esse album*. Hoc probatur, quia dictum est, quod talis minor convertitur in istam de inesse sic, *Aliquis homo potest esse niger*: ergo *Aliquod quod potest esse nigrum est homo*. Nunc autem sequitur per syllogismum regulatum per dici de omni, *Omnis homo potest esse albus*: *Aliquid quod potest esse nigrum est homo*: ergo *Aliquid quod potest esse nigrum potest esse album*; sic igitur talis syllogismus probatur per conversionem.

Similiter si subjectum utriusque supponit pro iis quæ possunt esse, sequitur conclusio de possibili, subjecto sumpto pro eo quod potest esse; quia illa de possibili, sumpto subjecto pro eo quod est, semper sequitur ad illam de possibili subjecto sumpto pro eo quod potest esse; si fuerit universalis, & posita constantia subjecti consequentis. Sed uniformis ex illis in quibus subjectum supponit pro iis quæ sunt tenet generaliter: igitur & ex aliis; quia quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens; potest etiam probari per conversionem, sicut prior uniformis.

Si autem subjectum in majore sumatur pro eo quod est, & in minore pro eo quod potest esse, & similiter è converso, tenet syllogismus. Et uterque probatur per hoc, quod ad illam de possibili sumpto subjecto pro illo quod potest esse, sequitur illa de possibili, sumpto subjecto pro eo quod est. Sed conclusio de possibili sumpto subjecto pro eo quod est, non sequitur. Sicut non sequitur, *Omnis homo potest esse albus: Omnis homo potest esse intelligens: igitur Quod est intelligens, potest esse album*; quia si nullus homo esset intelligens, sed tantum Angelus, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa.

Si autem major sumatur in sensu diviso, & subjectum supponat pro eo quod potest esse, & minor sit de possibili in sensu composito, sequitur conclusio in sensu diviso, non in sensu composito. Quod enim sequitur in sensu diviso, patet. Nam sequitur, *Omne quod potest esse homo, potest esse album: Hæc est possibilis, omnis homo est niger: igitur Aliquid quod potest esse nigrum, potest esse album.* Et ratio istius est, quia semper ista de possibili singularis in sensu diviso & in sensu composito convertuntur, si in præmissis supponat pronomen demonstrativum vel nomen proprium; quia quicquid sequitur ad quodcunque singulare alicujus particularis cum aliquo, sequitur ad illam particularem cum eodem; per illam regulam, *Quicquid sequitur ad quodlibet antecedens alicujus consequentis, sequitur ad illud consequens.* Et virtute illius regulæ tenet probatio syllogismorum, quando probantur per syllogismum *expositorium* de quo dictum est prius. Et ita in illa probatione non arguitur per illud medium, Quicquid sequitur ad singulare sequitur ad particulare, quod est falsum; sed per illud medium, Quicquid sequitur ad quodlibet antecedens alicujus consequentis, sequitur ad illud consequens. Probatur ergo talis syllogismus, Omne quod potest esse homo, potest esse album: Hæc est possibilis, Aliquis homo est niger: ergo Aliquid quod est nigrum, potest esse album. Quia si hæc sit possibilis, Aliquis homo est niger, aliqua singularis erit possibilis, & sit illa A; tunc sic, Hæc est possibilis A est nigrum, ergo A potest esse nigrum: sicut dictum est prius. Nunc autem ille syllogismus est bonus, A potest esse nigrum: A potest esse album: ergo Nigrum potest esse album; ergo primus syllogismus fuit bonus. Similiter si major sumatur in sensu composito, & minor in sensu diviso, bene sequitur per eundem modum conclusio de possibili in sensu diviso.

CAP.

CAP. XXVI.

De syllogismis ex ambabus de contingenti non necessario in prima figura.

CIrca uniformem generationem syllogismorum de contingenti non necessario, Est primo sciendum, quod in nulla figura est talis uniformis generatio conveniens, si omnes propositiones sumantur in sensu composito, vel si omnes sint talibus æquivalentes: & hoc, quia argueretur per illam regulam, *præmissæ sunt contingentes, ergo & conclusio*; quæ regula falsa est, quia ex contingentibus potest sequi, tam necessarium quam impossibile. Sicut sequitur, *Nullum album est asinus: Omnis homo est albus*: ergo *Nullus homo est asinus*, ubi præmissæ sunt contingentes, & conclusio necessaria. Similiter sequitur, *Omne animal est homo: Omnis asinus est animal*: ergo *Omnis asinus est homo*, ubi præmissæ sunt contingentes, & conclusio impossibilis.

Tamen sciendum est, quod nunquam possunt præmissæ esse contingentes, & conclusio impossibilis, nisi præmissæ repugnent: sicut patet in exemplo prædicto. Sic ergo patet, quod uniformis generatio de contingenti in nulla figura tenet, si omnes propositiones sumantur in sensu composito. Et ideo dicendum est de aliis: & primo de prima figura.

Ubi sciendum est, quod sicut illa de possibili habet duplicem acceptionem; ita & illa de contingenti. Potest enim subjectum accipi pro eo quod est, vel pro eo quod contingit esse: sicut in illa, *Contingit album esse hominem*, si nullus homo sit albus, tunc hæc est falsa, *Contingit album esse hominem*, subjecto sumpto pro eo quod est: sicut hæc est falsa, *Aliquid quod est album contingit esse hominem*, quia quælibet singularis est falsa. Si autem subjectum sumatur pro iis quæ contingunt, vera est; hæc enim est vera, *Quod contingit esse album contingit esse hominem.*

Ista distinctione posita, sciendum est, quod si subjectum majoris sumatur pro iis quæ contingunt, uniformis est bonus respectu conclusionis de contingenti, subjecto eodem modo sumpto sicut sumitur in minore; quia est syllogismus regulatus per dici de omni, vel de nullo. Unde bene sequitur, *Omne quod contingit esse hominem, contingit esse album: Omne quod contingit esse nigrum, contingit esse hominem*: ergo *Omne quod contingit esse nigrum, contingit esse album*. Nunc iste syllogismus non indiget aliqua probatione, sed est de se evidens. Similiter patet, quod syllogismus valet si subjectum tam in minore quam n conclusione sumatur pro iis quæ sunt: & eodem modo patet, quod

valet syllogismus quando major est universalis negativa de contingenti. Similiter si subjectum minoris supponit pro iis quæ sunt, & subjectum conclusionis pro iis quæ contingunt, uniformis non valet. Non enim sequitur, *Omnem hominem contingit esse album: Omnem substantiam creatam intellectualem contingit esse hominem*: ergo *Omnem substantiam creatam intellectualem contingit esse albam*; quia posito quod homo sit intelligens & nullus Angelus sit, conclusio est falsa, & præmissæ sunt veræ.

Et est advertendum, quod quando uniformis talis generatio de contingenti tenet, & omnes propositiones sumantur in sensu diviso, contingit arguere ex negativis; & ex una negativa & alia affirmativa, sive minor fuerit affirmativa sive negativa. Et ratio est, quia tales propositiones convertuntur per oppositas qualitates; & ideo quicquid sequitur ex affirmativa sequitur ex negativa, & è converso. Et ideo hic est bonus syllogismus, *Contingit nullum hominem esse album: Contingit nullum nigrum esse hominem*: Igitur *Contingit nullum nigrum esse album*.

Si autem Major sumatur in sensu composito, & Minor in sensu diviso syllogismus non valet. Nam non sequitur, *Omnem hominem esse Deum est contingens: Quamlibet personam divinam contingit esse hominem*: ergo *Quamlibet personam divinam contingit esse Deum*, nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa; si enim nullus homo esset nisi Christus, hæc est vera, *Omnis homo est Deus*; & tamen modo falsa, & per consequens est contingens. Similiter, si major accipitur in sensu diviso, & minor in sensu composito non valet. Non enim sequitur, *Omnem humanitatem contingit assumi à persona divina: Hæc est contingens, omnis homo est humanitas*: ergo *Contingit omnem hominem assumi à persona divina*; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Quod enim major sit vera, patet; quia omne quod potest esse vel est humanitas, potest assumi à persona divina. Quod etiam sit minor vera, patet; quia hæc est modo falsa, *Omnis homo est humanitas*, & potest esse vera, quia fuit vera ante incarnationem verbi secundum opinionem *Aristot.* sicut alias ostensum est; & eadem ratione posset esse vera, ergo est contingens. Quod autem conclusio sit falsa, patet, quia si in ista, *Contingit omnem hominem assumi à persona divina*; *ly homo* supponat pro iis quæ sunt, sic habet unam singularem falsam, illam scilicet, *Istum hominem*, demonstrando verbum, *Contingit assumi*. Iste enim homo, cum sit filius Dei, non potest assumi à verbo, sed ab ipso est assumpta humanitas sua.

CAP. XXVII.

De eisdem in secunda figura.

IN secunda figura uniformis generatio de contingenti non valet, & hoc qualitercunque combinentur propositiones. Et potest hoc consimiliter probari, sicut probatum est prius, quod uniformis de possibili in secunda figura non valet; quia universalis negativa de contingenti non est convertibilis in aliquam universalem, sed in particularem tantum illo modo quo potest converti; quæ tamen deberet esse major in prima figura, quod est impossibile.

Quod autem talis negativa de contingenti non convertatur, patet manifeste. Nam non sequitur, *Contingit omnem hominem non esse album: ergo Contingit omne album non esse hominem*; nam antecedens est verum, & consequens falsum. Quod autem antecedens sit verum manifestum est: nam omnis homo potest esse albus, & potest non esse albus. Falsitas consequentis patet: nam aliquod album de necessitate non est homo, puta *Cygnus*.

Quod etiam talis uniformis generatio de contingenti non valeat, patet per instantiam in terminis. Nam non sequitur, *Contingit omnē hominē esse albū: Contingit nullū equū esse albū*: ergo *Contingit nullū equū esse hominē*. Et per eosdem terminos potest probari, quod talis uniformis non valet in aliquo modo; nec etiam valet, *Contingit omnē hominē esse albū: Contingit nullū risibile esse albū: ergo Contingit nullū risibile esse hominē*. Nec etiam sequitur, *Contingit quamlibet personā divinā esse creantē: Contingit Patrē non esse creantē*: ergo *Contingit Patrem non esse personā divinā*; quia præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Et per illos terminos patet, quod nulla sequitur conclusio ex talibus præmissis, scilicet, nec illa de contingenti; nec illa de possibili; nec etiam illa de inesse.

Patet etiam, quod qualitercunque præmissæ accipiantur, sive in sensu composito, sive in sensu diviso; sive una in sensu diviso, & alia in sensu composito, qualitercunque etiam subjecta supponant, talis uniformis generatio non valet; quia in prædicto exemplo præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

CAP. XXVIII.

De eisdem in tertia figura.

IN tertia figura si ambæ præmissæ sumantur in sensu diviso, & subjectum utriusque supponat pro iis quæ sunt, sequitur conclusio de contingenti; subjecto conclusionis sumpto pro eo quod contingit, & non pro eo quod est. Nam sequitur, *Omnem hominem contingit esse albũ: Omne hominẽ contingit esse scientem*: ergo *Quod contingit esse sciens contingit esse albũ*; sed non sequitur ista conclusio, *Quod est sciens contingit esse albũ.* Nam posito, quod nullus homo aliquid sciat, sed tantum angelus, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Similiter posito, quod tantum equus sit albus, tunc sunt istæ præmissæ veræ, *Omne risibile contingit esse hominem*: *Omne risibile contingit esse album*; sed hæc conclusio est falsa, *Quod est album contingit esse hominem*, cum quælibet singularis est falsa.

Similiter si subjectũ utriusq; præmissæ supponat pro iis quæ contingunt, sequitur conclusio de contingenti, subjecto sumpto pro iis quæ contingunt, non pro iis quæ sunt: quod patet per exemplũ præcedens. Similiter si subjectum in una supponat pro iis quæ sunt, & in alia pro iis quæ contingunt, sequitur consimilis conclusio: sed si una præmissarum sumatur in sensu composito, & alia in sensu diviso, non sequitur conclusio: non enim sequitur, *Omnẽ hominẽ esse Deũ est contingens*: *Omnẽ hominẽ contingit esse humanitatẽ*: ergo *Aliquã humanitatẽ contingit esse Deũ*; & hoc si subjectum minoris sumatur pro iis quæ sunt. Nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

Quod enim major sit vera, patet; nam ista, *Omnis homo est Deus*, est modo falsa; & tamen potest esse vera. Nam si nullus homo esset nisi Christus, tunc esset, *hæc est contingens*, vera: & per consequens omnis homo est Deus: ergo major est vera. Etiam posito, quod natura assumpta à verbo esset deposita, tunc minor esset vera, quia tunc omnis humanitas esset homo; quia suppono ad præsens, quod alias est probatum, quod hæc est vera de virtute sermonis, *Omnis homo est humanitas*, nisi humanitas includat aliquod syncategorema, vel æquivalens alicui tali propter quod falsificetur: sed hoc non impedit propositum, quia volo quod illud nomen *humanitas* semper supponat pro illa natura creata sine inclusione alicujus syncategorematis, sive cujuscunque alterius determinationis; & tunc patet quod minor est vera, & tamen tunc erit conclusio falsa; nam illa natura creata nullo modo potest esse Deus. Unde de facto quamvis homo sit Deus, tamen illa natura creata non est Deus: sicut quamvis album sit homo, tamen ista albedo inhærens homini nullo modo est homo.

Et per idem patet, quod si major accipitur in sensu diviso, & minor

nor in sensu composito syllogismus non valet. Similiter si subjectum propositionis acceptæ in sensu diviso supponat pro iis quæ contingunt, non valet syllogismus. Non enim sequitur, *Omne quod contingit esse ens contingit creari: Hoc est contingens Omne ens est Deus: ergo Deum contingit creari.* Utrum autem illa propositio, *Omne ens contingit creari*, possit de virtute sermonis habere talem sensum, *Omne quod contingit esse ens contingit creari*, non est modo curandum; quia illa foret magis difficultas vocalis quam realis, eo quod voces significant ad placitum. Sic igitur patet, quod non contingit arguere ex illis de contingenti in tertia figura.

Probat autem *Aristot.* talem syllogismum in *libro priorum* per conversionem minoris propositionis: ut si arguatur sic, *Contingit omne B esse A: Contingit omne B esse C: ergo Contingit aliquod C esse A.* Nam conversa minore sic: *Contingit omne B esse C: Contingit aliquod C esse B*, erit uniformis in prima figura, sic; *Contingit omne B esse A: Contingit aliquod C esse B: ergo Contingit aliquod C esse A*; & ita talis uniformis in tertia figura de contingenti reducitur in primam figuram per conversionem. Sed illud videtur repugnare prius dicto. Dictum est enim in præcedenti capitulo, quod illa de contingenti, subjecto sumpto pro eo quod est, non convertitur in illam de contingenti: igitur talis syllogismus non potest prædicto modo probari in tertia figura.

Dicendum, quod *Aristot.* per illam conversionem non probat nisi uniformem de contingenti in tertia figura, subjecto utriusq; accepto pro iis quæ contingunt præcise, & illa de contingeti, accepto subjecto præcise pro iis quæ contingunt, convertitur in illam de contingenti, subjecto consequentis sumpto eodem modo. Et ideo probatio *Aristot.* est sufficiens ad intentum suum, nec repugnat dicto priori.

Alii autem uniformes, de quibus dictum est quod tenent, non probantur illo modo: tamen ex supra dictis Philosophi isto loco, & in aliis partibus Logicæ potest elici probatio eorum.

Ad cujus evidentiam est sciendum, quod propositio de contingenti potest habere triplicem sensum penes acceptionem subjecti. Potest enim subjectum accipi *præcise pro iis quæ sunt*: potest etiam accipi, *tam pro iis quæ sunt, quam pro iis quæ contingunt*: tertio modo potest accipi *præcise pro iis quæ contingunt.* Utrum autem isti duo sensus ultimi sint de virtute sermonis, vel alter tantum; & si alter eorum, quis eorum; non curo ad præsens; tamen prius locutus sum, quando dixi uniformem valere secundum duos priores sensus. Et tunc quando subjectum alterius, scilicet majoris, accipitur pro iis quæ sunt, probatur talis syllogismus per conversionem minoris in illam de inesse; sic arguendo, *Contingit omnem hominem esse album: Contingit omnem hominem esse scientem: ergo Contingit scientem esse album.* Convertitur illa minor sic, *Contingit omnem hominem esse scientem*, subjecto stante

præcise

præcise pro iis quæ sunt, in illam, *Aliquid quod contingit esse sciens est homo.* Nunc autem sequitur evidenter in prima figura, *Omnem hominem contingit esse album,* subjecto sumpto pro iis quæ sunt præcise: *Aliquid quod contingit esse sciens est homo*: ergo *Aliquid quod contingit esse sciens contingit esse album*; quæ æquivalet conclusioni primi syllogismi: & ex illo, & ista propositione de contingenti, sumpto subjecto præcise pro iis quæ sunt, convertitur in illam de inesse, cum ista regula infallibili, *Quicquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens.* Et ita patent probationes omnium aliorum.

Sed si subjectum majoris accipitur præcise pro iis quæ contingunt, & subjectum minoris præcise pro iis quæ sunt, uniformis non valet. Sicut non sequitur, *Omne quod contingit esse ens contingit creari*: *Omne quod est ens contingit esse creans*: ergo *Aliquid quod contingit esse creans contingit creari*, quia si nihil esset nisi Deus præmissæ essent veræ, & conclusio falsa: & si minor particulariter sumatur præmissæ de facto erunt veræ, & conclusio falsa; illud tamen exemplum tantum gratia exempli adducitur. Similiter si transponantur tales propositiones diversimode acceptæ non valet: patet igitur quomodo contingit arguere ex omnibus de contingenti, & quomodo non.

Est etiam sciendum, quod sicut in prima figura non refert arguere ex affirmativis de contingenti & negativis, nisi quod negativus syllogismus perficitur per conversionem propositionum negativarum per oppositas qualitates: ita in tertia figura contingit arguere eodem modo ex omnibus negativis vel indifferenter ex altera, & perficiuntur tales syllogismi per conversionem per oppositas qualitates.

CAP. XXIX.

De syllogismis ex propositionibus de impossibili.

POst prædicta de uniformibus propositionibus, de impossibili est dicendum.

Et est sciendum, quod si omnes propositiones sumantur in sensu composito talis discursus non valet, quia argueretur per istam regulam falsam, *Præmissæ sunt impossibiles*, ergo *Conclusio est impossibilis.* Similiter, si omnes propositiones de impossibili sumantur in sensu diviso non valet talis discursus; quia nullus talis in prima figura potest regulari per dici de omni vel de nullo. Unde sic arguendo, Omnis homo impossibiliter est asinus: Omne rudibile impossibiliter est homo: ergo Omne rudibile impossibiliter est asinus, patet quod non valet, nec regulatur per dici de omni: quia per minorem non denotatur subjectum majoris verificari de aliquo, sed magis removeri; & ita cum quælibet de impossibili æquivaleat alicui negativæ, & ex omnibus negativis non contingit

contingit arguere, manifestum est, quod ex propositionibus de impossibili non contingit arguere.

CAP. XXX.

De syllogismis ex propositionibus modalibus non usitatis.

OStenso quomodo contingit syllogizare per syllogismum uniformem ex propositionibus modalibus quæ usitate vocantur modales, restat videre quando ex aliis modalibus contingit arguere.

Est autem primo sciendum, quod tales propositiones ita bene possunt habere duos sensus, sicut aliæ de quibus dictum est. Similiter possunt esse aliquæ æquivalentes talibus sensibus compositis, & divisis. Et ideo pro sensibus compositis talium propositionum est ista regula generalis; quod Quando aliquod tale nomen modale potest verificari de præmissis absque hoc quod verificetur de conclusione, imo potest vere removeri à conclusione, uniformis ex talibus in sensu composito non valet, nec ex æquivalentibus eis: Quando autem de præmissis non potest verificari talis modus, nisi etiam verificetur de conclusione. uniformis ex talibus semper tenet. Et ideo sic arguendo, *Omnē hominē esse animal est verū: Socratē esse hominē est verū*: ergo *Socratē esse animal est verū. Omnē hominē esse animal est opinabile vel credibile: Socratē esse hominē est opinabile vel credibile*: ergo *Socratem esse animal est opinabile vel credibile*: accipiendo *credibile* pro illo cui potest intellectus assentire sive evidenter sive non, convenienter arguitur pro hoc, quod discursus tenet per tales regulas veras, *Præmissa sunt vera*: ergo *Conclusio est vera. Præmissa sunt credibiles*: ergo *Conclusio credibilis*; prædicto modo accipiendo credibile.

Sed tales syllogismi non valent, Omnem hominem esse album est scitum ab aliquo: Socratem esse hominem est scitum ab aliquo: ergo Socratem esse album est scitum ab aliquo. Omnem figuram planam tribus lineis contentam habere, *&c.* est indemonstrabile: Omnem triangulum esse figuram planam, *&c.* est indemonstrabile: ergo Omnem triangulum habere, *&c.* est indemonstrabile. Omnem intellectum esse formam substantialem est dubitabile: Aliquam qualitatem quæ non est forma substantialis esse intellectum est dubitabile: ergo Aliquam qualitatem quæ non est forma substantialis esse formam substantialem est dubitale; & hoc quia tales regulæ sunt falsæ; videlicet, *Præmissæ sunt scita*: ergo *Conclusio est scita*; Potest enim una præmissa sciri ab uno, & alia ab alio, & tamen vere ab utroque ignoratur conclusio; *Præmissa sunt vera indemonstrabiles*: ergo *Conclusio est indemonstrabilis*; *Præmissæ sunt dubitabiles*: ergo *Conclusio est dubitabilis.*

Unde ad sciendum quando talis syllogismus est bonus & quando non, observandæ sunt tam veræ quam falsæ regulæ infra scriptæ. Unde istæ regulæ sunt falsæ. Præmissæ sunt falsæ: ergo Conclusio est falsa. Præmissæ sunt scitæ: ergo Conclusio est scita. Præmissæ sunt creditæ: ergo Conclusio credita. Præmissæ sunt indemonstrabiles: ergo Conclusio est indemonstrabilis. Præmissæ sunt dubitabiles: ergo Conclusio dubitalis. Præmissæ sunt primo veræ: ergo & conclusio. Præmissæ sunt per accidens: ergo & conclusio. Præmissæ sunt indutabiles: ergo & conclusio. Præmissæ sunt intellectæ: ergo & conclusio. Præmissæ sunt probatæ: ergo & conclusio. Præmissæ sunt auditæ: ergo & conclusio: & tales consimiles sunt falsæ; & ideo uniformes ex talibus propositionibus non tenent.

Sed istæ regulæ sunt veræ, Præmissæ sunt evidentes & cognoscibiles: ergo Conclusio est evidens & cognoscibilis. Præmissæ sunt credibiles: ergo & conclusio: & multæ tales. Et uniformes ex talibus modalibus, sumptæ in sensu composito vel, æquivalentes eis, sunt boni syllogismi tenentes per istam regulam, *Præmissæ sunt tales*: ergo *Conclusio est talis.*

Si auté tales præmissæ sumantur ambæ in sensu diviso in prima figura, semper est syllogismus regulatus per dici de omni vel de nullo, quando ex suis de inesse est bonus syllogismus; nisi ratione modi includatur æquivalenter propositio negativa: quod dico propter illum modum *falsum*, & si aliquis sit sibi similis. Quia non sequitur, *Omnis homo est animal: Omnis asinus falsè est homo*: ergo *Omnis asinus falsè est animal.* Similiter iste syllogismus non valet. *Omnem lapidem esse animal est falsum: Omnē hominē esse lapidē est falsū:* ergo *Omnē hominē esse animal est falsū*; quamvis omnes præmissæ sumantur in sensu diviso.

Sed alii uniformes valent, quando uniformes de inesse correspondentes eis valent, & ex modalibus sequuntur suæ de inesse. Unde iste uniformis est bonus. *Omnis homo per se est animal*: *Socrates per se est homo*: ergo *Socrates per se est animal.* Similiter sequitur, *Omne albū scitur esse homo*: *Veniens scitur esse albus*: ergo *Veniens scitur esse homo.* Similiter talis uniformis negativus tenet in prima figura; quia regulatur per dici de nullo: & ideo tales uniformes sunt boni, *Omnis forma substantialis scitur non esse qualitas*: *Intellectus scitur esse forma substantialis*: ergo *Intellectus scitur non esse qualitas. Omnis creatura scitur non esse Deus*: *Creatio est creatura*: ergo *Creatio scitur non esse Deus.*

Si autem major talis uniformis in prima figura sumatur in sensu composito, & minor in sensu diviso, cum aliquo modo tenet respectu conclusionis in sensu diviso, & cum aliquo modo non tenet. Unde iste discursus tenet. *Hæc est per se vera. Omnis homo est animal*: *Corpus per se est homo*: igitur *Corpus per se est animal.* Iste autem non tenet, *Hæc est*

est dubitata à Socrate, Omne albū est homo: Plato dubitatur à Socrate esse albus: ergo *Plato dubitatur à Socrate esse homo.* Similiter si major sumatur in sensu diviso semper tenet, nisi sit talis modus qualis est *falsum,* respectu conclusionis in sensu diviso, & non in sensu composito. Non enim sequitur, *Omne albū scitur esse homo: Hæc est scita, Calidū est albū:* ergo *Hæc est scita, Calidū est homo:* sed sequitur, igitur *Calidū scitur esse homo.* Tamen forte cum aliquo modo non tenet talis discursus; sed quia dicere in particulari quomodo valet discursus ex una modali in sensu composito, & alia in sensu diviso, longum foret propter numerositatem modorum; ideo ipsius inquisitionem modo duxi studiosis relinquendam, quæ per prædicta & dicenda faciliter scire possunt.

Sed in secunda figura pauci tales discursus valent, si omnes præmissæ sumantur in sensu diviso. Et ratio est, quia tales propositiones de modo raro vel nunquam convertuntur in propositiones de consimili modo. Unde non sequitur, *Nullum albū scitur esse homo:* ergo *Nullus homo scitur esse albus;* quia talis propositio universalis negativa non convertitur, vel non est convertibilis de modo consimili in illam de inesse universalem, sed particularem: ideo talis syllogismus non potest perfici per conversionem universalis negativæ; quod tamen requiritur ad hoc, quod esset bonus syllogismus in tali modo secundæ figuræ. Non potest etiam perfici per impossibile, sicut posterius ostendetur: patet per instantiam in terminis, quia talis discursus non valet: non enim sequitur, *Omne album per se est animal: Omnis lapis per se non est animal:* ergo *Omnis lapis per se non est albus;* tamen cum illo modo *verum* est bonus discursus. Et ratio est, quia talis propositio de modo & illa de inesse convertuntur; quando autem non convertuntur tunc discursus non valet in secunda figura: sed si una sumatur in sensu diviso, & alia in sensu composito, aliquando tenet & aliquando non; sed quando tenet, & quando non, discutiant studiosi.

In tertia figura quando ambæ præmissæ sumuntur in sensu diviso, & modalis infert suam de inesse, semper sequitur conclusio in sensu diviso. Sicut sequitur, *Omnis homo scitur esse albus:* & *Omnis homo scitur esse veniens:* igitur *Veniens scitur esse albus.* Et potest talis uniformis probari, sicut probatur uniformis de necessario, & de possibili. Secundus modus probatur per syllogismum expositorium, ut ibi. Si autem altera sumatur in sensu diviso & altera in sensu composito, si minor sit in sensu composito, tenet respectu conclusionis in sensu composito.

CAP. XXXI.

De mixtione ex una de ineſſe, *& altera* modali de neceſſario *in prima figura.*

VIſo quomodo uniformis diverſimode fit ex diverſis propoſitionibus, de ſyllogiſmis *mixtis* eſt tractandum. Et primo de ſyllogiſmo mixto de ineſſe & modali. Secundo de ſyllogiſmo ex modalibus de modis diverſis.

Circa primum, Primo dicendum eſt de ſyllogiſmo mixto ex propoſitione de ineſſe, & modali de neceſſario. Circa quod Primo ſciendum eſt, quod ex majori de neceſſario ſumpta in ſenſu diviſo, & minore de ineſſe, ſemper ſequitur concluſio de neceſſario in ſenſu diviſo, non in ſenſu compoſito. Quod enim ſequitur concluſio de neceſſario in ſenſu diviſo, patet; quia talis ſyllogiſmus regulatur per dici de omni, vel de nullo. Unde ſic arguendo, *Omnis homo de neceſſitate eſt animal: Homo albus eſt homo*: ergo *Homo albus de neceſſitate eſt animal*, arguitur per dici de omni: nam per iſtam propoſitionem, *Omnis homo de neceſſitate eſt animal*, non denotatur niſi quod quicquid quod eſt homo de neceſſitate eſt animal; cum igitur per minorem denotatur quod homo albus ſit homo, ſequitur per dici de omni, quod homo albus de neceſſitate eſt animal.

Unde ſciendum, quod ſicut per univerſalem affirmativam denotatur quod de quocunque dicitur ſubjectum de eodem dicitur prædicatum; & propter hoc, ſumendo minorem in qua prædicatur ſubjectum primæ propoſitionis de aliquo, contingit inferre prædicatum primæ propoſitionis de minori extremitate per dici de omni: ita per propoſitionem in ſenſu diviſo, & æquivalentem tali, denotatur quod de quocunque dicitur ſubjectum, quod de eodem dicitur prædicatum cum modo neceſſitatis; & propter hoc, ſumendo minorem in qua ſubjectum primæ propoſitionis prædicatur de aliquo, contingit inferre prædicatum idem vere prædicari de eadem minori extremitate per dici de omni.

Ex quo patet, quod in tali mixtione nihil refert ſi minor ſit de ineſſe *ſimpliciter*, vel de ineſſe *ut nunc*. Unde ille ſyllogiſmus regulatur per dici de omni, *Omne animal de neceſſitate eſt ſubſtantia: Omne albũ eſt animal*: ergo *Omne albũ de neceſſitate eſt ſubſtantia*. Sed ſi concluſio ſumatur in ſenſu compoſito diſcurſus non valet: ut non ſequitur, *Qualibet perſona divina de neceſſitate eſt Deus: Creans eſt perſona divina*: ergo *Hæc eſt neceßaria Creans eſt Deus*; ſed ſequitur, ergo *Creans de neceſſitate eſt Deus*. Ex illa autem non ſequitur iſta, *Hæc eſt neceßaria Creans eſt Deus*: plus quam ex illa, *Album poteſt eſſe nigrum*, ſequitur illa, *Hæc eſt poſſibilis album eſſe nigrum*. Ex iſto etiam

etiam sequitur, quod indirecta conclusio de necessario non sequitur in tali mixtione. Ut non sequitur, *Qualibet persona divina necessario est Deus: Creans est persona divina: ergo Deus necessario est creans.* Et ratio est; quia illa, *Creans necessario est Deus*, non convertitur in illam, ergo *Deus necessario est creans*: sed in illam, ergo *Aliquid quod necessario est Deus est creans.*. Et ita bene sequitur, *Qualibet persona divina necessario est Deus: Creans est persona divina*: ergo *Aliquid quod necessario est Deus est creans*; quia ista conclusio indirecta est convertibilis cum illa directa.

Ex quo patet, quod aliquando propositio de inesse convertitur in illam de necessario; sed tunc oportet in illa de inesse poni modum necessitatis, eo quod in illa non est determinatio compositionis principalis. Si autem major in tali mixtione sumatur in sensu composito, non semper valet talis mixtio: sed oportet quod minor subsumpta sit de inesse *simpliciter*; quia si minor est de inesse *ut nunc* non valet mixtio.

Ad cujus evidentiam est sciendum, quod illa major est de inesse *simpliciter*, in qua non potest prædicatum competere subjecto in uno tempore, & negari in alio; sed semper uniformiter se habet, ita quod semper vere prædicatur, vel nunquam. Illa autem dicitur de inesse *ut nunc*, in qua potest prædicatum uno tempore vere affirmari de subjecto, & in alio tempore vere negari; & talis minor nunquam debet sumi sub majore de necessario. Unde non sequitur, *Omne personã divinã esse Deũ est necessarium: Aliquis homo est persona divina*, puta Christus: ergo *Aliquem hominem esse Deum est necessarium.* Nec sequitur, *Omnem hominem esse animal est necessarium: Homo albus est homo*: ergo *Hominem album esse animal est necessarium.* Sed talis mixtio tenet, *Omnem personam divinam esse Deum est necessarium: Albedo est persona divina*: ergo *Albedinem esse Deum est necessarium.*

Ista dicta sunt quantum ad veritatem: tamen secundum intentionem Philosophi, ad hoc quod mixtio sit bona, sufficeret sumere sub aliquid per se in genere importans rem distinctam absolute; ita quod non esset nomen connotativum, nec relativum. Unde secundum intentionem Philosophi iste syllogismus est bonus, *Omne animal esse coloratum est necessarium: Omnis homo est animal*: ergo *Omnem hominem esse coloratum est necessarium*; ita quod secundum eum, quandocunque sumitur sub illo aliquid absolutum, quod non est relativum nec connotativum, semper est mixtio bona: sed illud secundum veritatem non est verum. Nam illa mixtio non valet, *Omne ens esse in actu est necessarium: Omnis homo est ens*: ergo *Omnem hominem esse in actu est necessarium*; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Quod enim major sit vera, patet: nam hæc est necessaria, *Omne ens est in actu*, & minor etiam est manifeste vera: & tamen conclusio est falsa, sive sumatur in sensu composito, sive in sensu diviso: nullus enim homo necessario est ens in actu, hæc etiam non est necessaria, *Omnis homo est ens in actu*. Si autem major

major sumatur de inesse, & minor de necessario in sensu diviso vel æquivalenti ei, discursus non valet. Non enim sequitur, *Qualibet persona divina est creans: Pater de necessitate est persona divina*: ergo *Pater de necessitate est creans*; quia præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Si autem minor sumatur in sensu composito, etiam non valet discursus: ut non sequitur, *Omnis Deus est creans: Quamlibet personā divinā esse Deum est necessarium*: ergo *Quamlibet personam esse creantē est necessarium*; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Et ratio est; quia aliquid potest prædicari contingenter tam de superiori quam de inferiori, non obstante quod prædicatio superioris de inferiori sit necessaria: & ita est de aliis.

Notandum est autem, quod si major sit *de inesse simpliciter* talis mixtio valet; quia quando aliquid non potest prædicari de aliquo in uno tempore, & negari in alio; sed vel semper prædicatur, vel nunquam: non potest subjectum de aliquo prædicari cum modo necessitatis, nisi prædicatum prædicetur de eodem cum eodem modo.

Et si dicatur, quod Philosophus negat unam, & concedit aliam; ergo falsum est quod hic dicitur, quod valet una sicut alia. Dicendum est, quod Philosophus loquitur de illa de necessario in sensu diviso; & tunc patet evidenter, quod majore existente de necessario & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario; & hoc sive minor sit de inesse simpliciter, sive de inesse ut nunc: non sic autem valet talis discursus si major sit de inesse, & ideo negat unam mixtionem, & concedit aliam.

Et si dicatur, quod Philosophus dicit uniformem discursum de necessario esse bonum in omni figura: sed dictum est prius, quod uniformis de necessario in sensu diviso in secunda figura non valet: ergo Philosophus non loquitur de illis de necessario in sensu diviso, sed in sensu composito. Dicendum est, quod Philosophus aliquando loquitur de illis de necessario in sensu diviso, & aliquando in sensu composito; & ideo ubi docet uniformem ex illis de necessario loquitur de eis in sensu composito, & de eis æquivalentibus: quando autem docet mixtionem in prima figura, loquitur de illa in sensu diviso, & de ei æquivalente: & hoc facit ut sciatur quomodo arguendum est ex talibus modalibus, sive in uno sensu sive in alio. Unde ex dictis suis, ubi loquitur de propositionibus modalibus in sensu composito, & ex illis locis in quibus loquitur de eis in sensu diviso, potest studiosus elicere, quod non semper arguendum est ex talibus qualitercunque sumantur in quacunque materia secundum quamcunque combinationem.

Sciendum est igitur, quod si major sit de inesse simpliciter, mixtio tenet, sive minor sumatur in sensu diviso, sive in sensu composito. Nec hoc negat Philosophus; sed negat, quod universaliter ex majore de inesse, & minore de necessario, sequitur conclusio de necessario: sed non negat quando major est de inesse simpliciter; quia tunc præmissæ non possunt esse veræ conclusione existente falsa; quia si sit de inesse

simpliciter,

simpliciter, & vera, etiam est necessaria; & si sic est, sequitur conclusio de necessario.

CAP. XXXII.

De eadem mixtione in secunda figura.

IN secunda figura, si illa de necessario sumatur in sensu composito, ad hoc quod mixtio sit bona, requiritur quod illa sit de inesse *simpliciter*: si enim esset de inesse *ut nunc*, qualiscunque fuerit de necessario non sequitur conclusio de necessario. Si enim affirmativa fuerit de necessario non sequitur: sicut non sequitur, *Omnē Deū esse in actu est necessariū: & Nullus homo est in actu:* ergo *Nullū hominē esse in actu est necessarium*; nam si nullus homo esset in actu, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa. Similiter non sequitur, Omnem hominem esse susceptibilem disciplinæ est necessarium: Nullus homo albus est susceptibilis disciplinæ: ergo Nullum hominem album esse susceptibilem disciplinæ est necessarium; nam si nullus homo esset albus, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa. Similiter si negativa sit de necessario non valet syllogismus: non enim sequitur, Nullum hominem esse asinum est necessarium: Omne album est asinus: ergo Nullum album esse hominem est necessarium. Nec sequitur, Nullum Deum esse humanitatem est necessarium: Omnis homo est humanitas: ergo Nullum hominem esse Deum est necessarium.

Sciendum est tamen, quod in secunda figura, quando negativa est de necessario, & in affirmativa accipitur sub medio aliquod inferius ad medium, sive sit per se inferius sive per accidens, semper discursus est bonus; tenens per istam regulam veram, Quandocunque aliqua universalis negativa est necessaria, quælibet universalis negativa in qua removetur idem prædicatum ab aliquo inferiori ad subjectum est necessaria. Et sequitur ex ista regula, A superiori ad inferius negative & cum distributione est bona consequentia. Voco autem hic inferius, omnem terminum qui non potest esse in *plus*, potest tamen esse in *minus*: & propter hæc talis syllogismus est bonus, Nullum hominem esse asinum est necessarium: Omnis asinus albus est asinus: ergo Nullum asinum album esse hominem est necessarium; & hoc quia ille terminus, *Asinus albus*, est inferius ad asinum, quamvis per accidens. Et debet talis discursus reduci in primam, per conversionem universalis negativæ de necessario, quæ semper convertitur in universalem negativam de necessario, quando sumitur in sensu *composito*; sicut dictum est prius. Et ideo in prima figura in syllogismo negativo, majore existente de necessario in sensu *composito*, & sumpto sub aliquo inferiori ad subjectum, sive minor sit de inesse *simpliciter*, sive de inesse *ut nunc*, semper est bona

bona consequentia. Unde hic est bonus discursus, Nullum hominem esse asinum est necessarium: Homo albus est homo: ergo Hominem album non esse asinum est necessarium.

Sed si in secunda figura affirmativa sit de necessario in sensu composito, & universalis negativa de inesse, non sequitur conclusio de necessario. Non enim sequitur, *Omne ens in actu esse ens est necessariũ: Nullus homo est ens:* ergo *Nullũ hominē esse ens in actu est necessarium.* Nec sequitur secundum opinionem *Aristot. Omnē hominē esse animal est necessariũ: Nullus homo albus est animal:* ergo *Nullũ hominē albũ esse animal est necessariũ:* & tamen in affirmativa propositione accipitur aliquid inferius ad medium terminum; sicut patet de se. Et ratio est, quia aliquid potest cum modo necessitatis prædicari de aliquo, & tamen quod non prædicetur de inferiori cum tali modo.

Et ex hoc sequitur, quod à superiori distributo ad inferius affirmative non semper est consequentia bona simplex. Unde hic non est consequentia simplex secundum rei veritatem, *Omne animal est albũ:* ergo *Omnis homo est albus*; & per consequens non est hic consequentia simplex, *Omnis homo currit:* ergo *Omnis homo albus currit.* Ratio aut quare prima consequentia non est simplex est ista; nam si nullus homo esset in rerum natura, & omne aliud animal esset album, antecedens est verum, & consequens est falsum. Et ratio, quare talis consequentia non est consequentia simplex, est; quia medium per quod tenet non est necessarium: hæc enim non est necessaria, Omnis homo est animal, sed est contingens. Similiter hæc consequentia, secundum opinionem *Aristot.* non est consequentia simplex, *Omne animal albũ est coloratum:* ergo *Omnis homo albus est coloratus.* Et ideo sicut in prima figura ex affirmativa de necessario, & affirmativa de inesse, quantumcunque minor extremitas sit inferius ad medium terminum, non sequitur conclusio de necessario: ita in secunda figura, si affimativa sit de necessario, non sequitur conclusio de necessario.

Sciendum est etiam, quod in quarto Modo secundæ figuræ, sive propositio sit affirmativa de necessario, sive negativa, non sequitur conclusio de necessario, quantumcunque in affirmativa prædicatur superius de inferiori. Nam non sequitur, *Aliquod ens non esse animal est necessarium: Omnis homo est animal:* ergo *Omnē hominē non esse ens est necessarium*; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Vel sic arguitur, *Aliquod ens non esse animalitatem est necessarium: Omnis humanitas est animalitas:* ergo *Aliquã humanitatē non esse ens est necessarium*, Nec etiam sequitur, *Omnē personã divinã esse Deum est necessarium: Aliquod ens non est Deus:* ergo *Aliquod ens non esse personã divinam est necessarium.* Sic igitur patet, quomodo valet mixtio necessarii & de inesse in secunda figura, quando illa de

necessario

necessario sumitur in sensu composito. Et secundum istum modum debet exponi Philosophus de ista materia *in libro priorum.*

Si aut illa de necessario sumatur in sensu diviso, non valet mixtio, sive affirmativa sive negativa fuerit de necessario. Quod enim non valeat si affirmativa fuerit de necessario, patet. Nam non sequitur, *Omnis homo de necessitate est Deus* : *Nulla humanitas est Deus* : ergo *Omnis humanitas de necessitate non est homo*; quia si nullus homo esset nisi Christus, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa : hæc enim esset vera, *Omnis homo de necessitate est Deus*; nam prædicatum necessario inest cuilibet pro quo subjectũ supponit illo casu posito. Nam illo casu posito homo non supponeret nisi pro Filio Dei, quia tantum Filius Dei esset homo, & manifestum est quod Filius Dei de necessitate est Deus, igitur tunc esset hæc vera. Similiter minor esset vera, imo esset necessaria. Nam hæc est necessaria, *Nulla humanitas est Deus*; quia quamvis de facto homo sit Deus, tamen hæc esset falsa, *Humanitas est Deus*, imo nec aliqua humanitas potest esse Deus; sicut nec humanitas potest esse immortalis vel æterna. Quod autem conclusio esset falsa illo casu posito, patet. Nam humanitas Christi quamvis non sit homo, potest tamen esse homo; quia si deponeretur à Filio Dei, statim eo ipso esset homo.

Similiter iste discursus non valet, *Omnis persona de necessitate est Deus* : *Nulla humanitas seu nulla intellectualis creatura de necessitate est Deus* : ergo *Omnis humanitas seu omnis intellectualis creatura de necessitate non est persona.* Si enim nullus homo esset nisi Christus, nec aliquis Angelus, adhuc esset hæc vera, *Omnis persona de necessitate est Deus* : nam quælibet singularis est vera, certum est; & tamen conclusio est falsa. Nam adhuc aliqua natura intellectualis, scilicet illa assumpta à verbo, posset esse persona, quia si deponeretur esset persona. Et similiter illo casu posito istæ præmissæ essent veræ, *Omnis persona de necessitate non est assumpta à verbo* : *Omnis natura intellectualis creata non est assumpta à verbo* : & tamen hæc conclusio esset falsa, *Omnis natura intellectualis creata de necessitate non est persona*, & per consequens talis discursus non valet.

Similiter secundum opinionem *Aristot.* talis discursus non valet, *Omne albũ de necessitate est cygnus* : *Nullus asinus est cygnus* : ergo *Omnis asinus de necessitate non est albus*; quia si nihil sit album nisi cygnus, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Hæc enim esset vera, *Omne albũ de necessitate est cygnus*; quia quælibet singularis est vera, igitur illa est vera; & certum est quod minor est vera, & manifestum est, quod conclusio est falsa; ergo talis discursus non valet. Veruntamen quod dictum est de illo exemplo non est dictũ nisi gratia exempli.

Si autem negativa sit de necessario adhuc discursus non valet; quia non sequitur, *Omne albũ de necessitate non est asinus* : *Omne rudibile est asinus* : ergo *Omne rudibile de necessitate non est albũ*; nam

si nullus asinus sit albus, tunc præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Tunc enim major est vera, ista scilicet, *Omne albũ de necessitate non est asinus*: nam quælibet singularis est vera; quocunque enim albo demonstrato hæc est vera, *Hoc de necessitate non est asinus*; quia ex quo per casum nullum album est asinus, Omne album est aliud ab asino, & per consequens non potest esse asinus, & ita de necessitate non est asinus. Et ratio veritatis talium propositionum est ista, quia ut frequenter est tactum, per istam, *Omne album de necessitate non est asinus*, non denotatur quod illa propositio sit necessaria in qua prædicatum removetur à subjecto, puta ab hoc subjecto *album*; sicut non denotatur quod hæc sit necessaria, *Nullum album est asinus*; similiter nec per istam, *Album potest esse nigrum*, denotatur quod hæc sit possibilis, *Album est nigrum*: sed per istam, *Omne album de necessitate non est asinus*, denotatur quod quælibet propositio, in qua hoc prædicatum *asinus*, per verbum de præsenti removetur à pronomine demonstrante quodcunque quod est album, sit necessaria; ita quod si tantum sint tria alba, quod tunc per istam, *Omne album de necessitate non est asinus*, non denotatur nisi quod quælibet illarum trium propositionum sit necessaria, quod esset verum; sicut si tantum tres homines essent albi, tunc ista propositio de necessario esset vera, quia quælibet est vera, non tamen illa de necessario erit necessaria; quia poterit multas singulares habere falsas; & per consequens erit falsa. Et ita talis aliquando de necessario est vera; quando scilicet quælibet singularis est vera: & aliquando est falsa; quando scilicet aliqua ejus singularis est falsa.

Et hoc est summe necessarium ad sciendum, quando propositio de modo in sensu diviso, vel æquivalens ei, vel quæcunque propositio habens adverbialem determinationem determinantem compositionem, est vera, & quando est falsa. Sic igitur patet, quamvis negativa sit de necessitate non sequitur conclusio de necessario: sicut non sequitur, *Omne agens de necessitate non patitur*: *Omnis creatura patitur*: ergo *Omnis creatura de necessitate non est agens*. Nec sequitur, *Omnis homo de necessitate non est Deus*: *Quælibet persona divina est Deus*: ergo *Quælibet persona divina de necessitate non est homo*; nam ante incarnationem fuerunt præmissæ veræ, & conclusio falsa. Sic ergo patet, quod si illa de necessario sumatur in *sensu diviso*, vel aliqua æquivalens ei, quod discursus mixtus non valet in secunda figura, nec potest reduci in primam figuram per conversionem: quia dictum est prius, quod talis de necessario non convertitur in illam de necessario, sed tantum in illam de inesse. Ex duabus autem de inesse non sequitur conclusio de necessario in prima figura, sicut dictum est: quia talis negativa universalis non convertitur in universalem, sed in particularem de inesse. Major enim non potest esse particularis negativa in prima figura; similiter minor in prima figura non potest esse particularis de necessario: sicut dictum est superius.

CAP.

CAP. XXXIII.

De eadem mixtione in tertia figura.

QUando autem debet fieri mixtio necessarii & inesse in tertia figura, sciendum est, quod si illa de necessario sumatur in sensu *composito* vel æquivalens ei, mixtio non valet generaliter, sive major fuerit de necessario sive minor. Si enim major fuerit de necessario patet instantia hic, *Omnem personam divinam esse Deum est necessarium: Omnis persona divina est creans:* ergo *Aliquē creantē esse Deum est necessarium*; quia præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Similiter si minor sit de necessario patet instantia hic, Quælibet persona divina est creans: Omnem personam divinam esse Deum est necessarium: ergo Aliquem Deum esse creantem est necessarium.

Est tamen sciendum, quod si minor sit de inesse simpliciter tenet mixtio; quia conversa minore sequitur conclusio de necessario in secunda figura. Similiter si major sit universalis negativa de necessario, & minor particularis affirmativa, & prædicatur inferius de superiore, est bonus discursus, sive minor sit de inesse *simpliciter*, sive de inesse *ut nunc*: non autem est sic de affirmativa. Et ratio est; quia semper à superiori distributo ad quodcunque inferius, tenet consequentia simplex negative, & non affirmative. Unde hæc est consequentia simplex, Nullum animal currit: ergo Nullus homo currit: sed hæc non est consequentia simplex, Omne animal currit: ergo Omnis homo currit. Sed si illa negativa sit particularis de necessario valet mixtio, si in universali affirmativa prædicatur superius de inferiori. Unde iste discursus est bonus, Aliquem hominem non esse asinum est necessarium: Omnis homo est homo albus: ergo Aliquid album non esse asinum est necessarium. Et ratio est; quia quicquid negatur necessario particulariter ab aliquo superiori, negatur etiam particulariter à quolibet inferiori quod potest prædicari de superiori sumpto, quia non contingit reperire instantiam.

Ex prædictis potest elici quomodo uniformiter dicendum est de omnibus in tertia figura, si illa de necessario sit sumpta in sensu *composito*; sed si illa de necesario sumatur in sensu *diviso*, quando major est de necesario & universalis, semper sequitur conclusio in sensu *diviso*; quia tunc semper conversa minore quæ est de inesse est syllogismus regulatus per dici de omni vel de nullo in prima figura respectu ejusdem conclusionis. Sicut sequitur, Omnis homo de necessitate est animal: Omnis homo, vel aliquis homo est albus; ergo Aliquod album de necessitate est animal. Similiter sequitur, Omnis homo de necessitate non est asinus: Omnis homo vel aliquis homo est albus: ergo

 Aliquod

Aliquod album de necessitate non est asinus; quia in omnibus prædictis conversa minore quæ est de inesse, sequitur conclusio de necessario in prima figura. Si autem major sit particularis affirmativa valet mixtio. Unde sequitur, Aliquis homo de necessitate est animal: Omnis homo est albus: ergo Aliquod album de necessitate est animal. Talis autem syllogismus reducitur in primam figuram per conversionem majoris in unam de inesse, & conversionem conclusionis in unam de inesse, & per transpositionem propositionum, sic, Omnis homo est albus: Aliquid quod de necessitate est animal est homo: ergo Aliquid quod de necessitate est animal est album; qui est syllogismus regulatus per dici de omni. Si autem major sit particularis negativa discursus valet; quia sequitur, Aliquod producens de necessitate non est asinus: Omnis producens est persona divina: ergo Aliqua persona divina de necessitate non est asinus. Probatur autem talis syllogismus per syllogismum expositorium; si aliquis producens de necessitate non est asinus sit iste A, tunc, *A de necessitate non est asinus*: & *A est persona divina*, per minorem propositionem: igitur *Aliqua persona divina de necessitate non est asinus*.

Sic igitur patet, quod semper mixtio est bona si major sit de necessario in sensu *diviso*, vel æquivalens ei. Sed si minor sit de necessario non valet mixtio; unde non sequitur, Omnis homo est albus: Omnis homo de necessitate est animal: ergo Aliquod animal de necessitate est album. Similiter non sequitur, Omnis persona divina creat: Omnis persona divina de necessitate est Deus: ergo Deus de necessitate creat. Nec sequitur, Nulla persona divina est incarnata: Omnis persona divina de necessitate est Deus: ergo Deus de necessitate non est incarnatus; nam ante incarnationem fuerunt præmissæ veræ, & conclusio falsa.

CAP. XXXIV.

De mixtione ex una de inesse & altera de possibili in prima figura.

POst mixtionem de inesse & necessarii, dicendum est de mixtione *de inesse & de impossibili*. Et primo in prima figura.

Unde primo est sciendum, quod si illa de impossibili sumatur in sensu *composito*, vel æquivalenti ei, sive major fuerit de possibili sive minor, non valet talis mixtio universaliter; quia contingit præmissas esse veras, conclusione existente falsa. Sic, *Omnē hominē esse albū est possibile: Omne nigrū est homo*: ergo *Omnę nigrū esse albū est possibile*. Nullum hominem esse Deum est possibile: Omnis Filius Dei est homo: ergo Nullum Filium Dei esse Deum est possibile. Similiter,

Nullus

Nullus creans est Deus: Omnem personam divinam esse creantem est possibile: ergo Omnem personam divinam non esse Deum est possibile. In his enim exemplis possunt præmissæ esse veræ conclusione existente falsa.

Sciendum tamen est, quod si minor sit de inesse simpliciter, sive major, valet mixtio. Similiter si in syllogismo negativo sumatur aliquod inferius ad medium terminum, sive minor sit de inesse simpliciter, sive de inesse ut nunc, valet mixtio. Ut bene sequitur, *Nullũ hominẽ esse Deũ est possibile: Omnis homo albus est homo*: ergo *Nullũ hominẽ albũ esse Deũ est possibile.* Sed in syllogismo affirmativo non sufficit accipere sub inferius ad medium terminum. Et ratio est; quia à superiori distributo ad quodlibet inferius est consequentia simplex negative, & non affirmative; sicut dictum est prius.

Si autem illa de possibili sumatur in sensu *diviso*, vel æquivalenti ei, Aut major est de possibili, Aut minor. Si major, aut subjectum stat pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ possunt esse. Si primo modo, semper est mixtio bona; quia semper talis discursus regulatur per dici de omni, vel de nullo. Ut bene sequitur, *Omne albũ potest esse homo: Socrates est albus*: ergo *Socrates potest esse homo*; quia per majorem denotatur quod omne illud quod est album potest esse homo, & per minorem denotatur quod *Socrates* est albus; ex quibus sequitur quod *Socrates* potest esse homo. Si autem subjectum supponat pro iis quæ possunt esse, adhuc mixtio valet; nam semper illa de possibili universalis, quando subjectum sumitur pro iis quæ possunt esse, infert illam de possibili in qua subjectum sumitur pro iis quæ sunt; & ex secunda & illa de inesse sequitur talis conclusio de possibili, ergo ex alia, quia quicquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens. Si autem minor sit de possibili, & major de inesse, non valet mixtio; quia non sequitur, *Omne albũ est homo: Omnis asinus potest esse albus*: ergo *Omnis asinus potest esse homo*; etiam qualitercunque sumatur subjectum in illa de possibili.

Sciendum est etiam, quod quamvis quando mixtio est bona sequitur conclusio directa, non tamen sequitur conclusio indirecta de possibili; quia, sicut dictum est prius, illa de possibili non semper convertitur in unam de possibili; sed aliquando in unam de inesse. Est etiam sciendum, quod in conclusione subjectum non debet stare nisi pro iis quæ sunt, ex quo minor est de inesse in tali mixtione.

CAP. XXXV.

De eadem mixtione in secunda figura.

EX propositione de possibili in sensu composito vel æquivalente ei, sive fuerit negativa, sive affirmativa, & altera de inesse, nulla sequitur conclusio in secunda figura. Patet, quia si negativa fuerit de possibili, reducetur in primam figuram per conversionem istius negativæ: sed dictum est prius, quod talis mixtio non valet in prima figura, & hoc universaliter; aliquando tamen valet, & in illo casu etiam valebit in secunda figura. Similiter si affirmativa fuerit de possibili non valet, quia in prima figura minore existente de possibili non valet mixtio; hoc etiam patet per instantiam. Nam non sequitur, *Possibile est nullũ Deũ esse hominẽ: Omnis persona divina est homo;* ergo *Possibile est nullã personã divinã esse Deũ*; quia si quælibet persona divina esset incarnata, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa. Similiter non sequitur, *Possibile est omnẽ personã divinã esse incarnatã: Nullus Deus est incarnatus:* igitur *Possibile est nullũ Deũ esse personã divinã*; quum ante incarnationem fuerunt præmissæ veræ, & conclusio falsa. Et sicut non valet mixtio talis in syllogismis universalibus, ita nec in particularibus.

Si autem illa de possibili in sensu diviso sumatur, vel æquivalens ei, non valet talis mixtio. Non enim sequitur, *Omnis persona divina potest esse incarnata: Nullus Deus est incarnatus:* ergo *Quilibet Deus potest non esse persona divina.* Nec sequitur, *Omnis Deus potest non esse homo: Omnis persona divina est homo:* ergo *Persona divina potest non esse Deus.* Nec potest reduci in primam figuram, quia reducetur per conversionem negativæ; sicut dictum est prius, quod universalis negativa de possibili non convertitur nisi in particularem de inesse, quæ tamen deberet esse major in prima figura, quod non est possibile, cum sit particularis.

CAP. XXXVI.

De eadem in mixtione in tertia figura.

SI autem in tertia figura illa de possibili sumatur in sensu composito, sive fuerit affirmativa sive negativa, non sequitur universaliter aliqua conclusio de possibili in sensu composito. Unde non sequitur, *Omnẽ hominẽ esse albũ est possibile: Omnis homo est niger:* ergo *Aliquod nigrũ esse albũ est possibile.* Quando tamen utraque est affir-

affirmativa, sequitur conclusio de possibili sumpta in sensu diviso sic, *Possibile est omnē hominē esse albū* : *Omnis homo est niger* : ergo *Aliquod nigrū potest esse albū* ; quia si possibile est omnem hominem esse album aliqua singularis est possibilis, tunc hæc est possibilis, *Hoc est albū*, & per consequens potest esse album ; quia dictum est prius, quod talis singularis in sensu composito, & in sensu diviso convertuntur. Nec sequitur, *Hoc potest esse albū* : *Hoc est nigrū* : ergo *Nigrū potest esse albū*.

Si autem illa de possibili sit negativa, nulla sequitur conclusio : non enim sequitur, *Possibile est nullū hominē esse Deū* : *Omnis homo est pater* : ergo *Pater non potest esse Deus*. Si autem illa de possibili sumatur in sensu diviso ; tunc si major sit de possibili qualitercunque sumatur subjectum, sequitur conclusio de possibili ; & potest reduci in primam figuram, per conversionem minoris vel majoris in illam de inesse, per transpositionem propositionum, inferendo unam de inesse, quæ est conversa conclusionis primæ de possibili.

Si autem major sit de inesse & minor de possibili, si subjectum sumatur pro iis quæ sunt, tunc valet mixtio si utraque fuerit universalis. Bene enim sequitur, *Omnis homo est albus* : *Omnis homo potest esse niger* : ergo *Nigrum potest esse album* ; subjecto sumpto pro iis quæ possunt esse, & non pro iis quæ sunt. Similiter sequitur, *Nullus homo est asinus* : *Omnis homo potest esse albus* : ergo *Aliquod album potest non esse asinus*.

Si autem minor de possibili fuerit particularis, & subjectum sumatur pro iis quæ possunt esse, non valet mixtio : sicut non sequitur, *Omne album est homo* : *Aliquod album potest esse asinus* : ergo *Aliquis asinus potest esse homo*. Nec sequitur, *Nullus homo est Deus* : *Aliquis homo potest esse Pater, vel Verbum* : ergo *Pater vel Verbum potest non esse Deus*. Prima mixtio probatur per syllogismum expositorium, si major sit particularis ; nam si Aliquis homo est albus, & Omnis homo potest esse niger, detur Ille homo qui est albus ; tunc Ille est albus, & Ille potest esse niger, ergo Aliquid quod potest esse nigrum est album.

Si dicatur quod consimiliter potest probari si minor sit particularis de possibili : sic, *Omne album est homo* : *Aliquod album potest esse asinus* : ergo *Aliquid quod potest esse asinus est homo*, & per consequens, *Potest esse homo* ; quia si hæc minor sit vera, detur illud & sit A ; tunc sequitur, *A potest esse asinus* : *A est homo* : ergo *Aliquid quod potest esse asinus est homo*, & per consequens, *Potest esse homo*. Dicendum est, quod talis probatio in illo casu non valet, nam dato quod A potest esse asinus, non haberetur per majorem quod A est homo ; quia subjectum non supponit pro A, quamvis in minore supponat pro A : hoc autem requiritur ad hoc, quod talis probatio valeret per syllogismum expositorium, quomodo est in aliis ut dictum est.

CAP.

CAP. XXXVII.

De mixtione ex una de inesse, & altera de contingenti non necessario in prima figura.

Viso quomodo valet mixtio de inesse & de possibili, videndum est quomodo valet mixtio ex de inesse & contingenti non necessario; & Primo in prima figura.

Est ergo Primo sciendum, quod si illa de contingenti sumatur in sensu composito sive fuerit major sive minor, non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, *Contingit omnē hominē esse album: Omnis homo niger est homo:* ergo *Contingit omnē hominē nigrum esse album.* Nec sequitur conclusio de contingenti in sensu diviso: non enim sequitur, *Contingit omnē hominē esse Deum: Verbum est homo:* ergo *Verbum contingit esse Deum.* Sed bene sequitur conclusio de possibili; & quia semper illa de contingenti infert illam de possibili, ex qua, & illa de inesse sequitur conclusio talis de possibili: sicut dictum est prius. Similiter non sequitur, *Omnis homo est Deus: Contingit omnē naturā humanā esse hominē:* ergo *Contingit naturā humanā esse Deum.* Nec sequitur conclusio de possibili.

Est autem sciendum, quod quamvis majore existente negativa de possibili, & sumpto in minore aliquo inferiori sub medio termino, sequitur conclusio de possibili; non tamen illa regula est vera, si major sit de contingenti. Non enim sequitur, *Contingit nullum album esse asinum: Omnis homo est albus:* ergo *Contingit nullum hominē album esse asinum.* Si autem illa de contingenti sumatur in sensu diviso; si sit major, Aut subjectum accipitur præcise pro iis quæ sunt, Aut pro eis quæ contingunt. Si Primo modo est syllogismus regulatus per dici de omni vel de nullo, dummodo minor sit affirmativa. Sicut sic arguendo, *Contingit omnē hominē esse album: Socrates est homo:* ergo *contingit Socratē esse album.* Nam per istam majorem denotatur, quod de quocunque dicitur subjectum per verbum de præsenti, quod de eodem dicatur prædicatum cum hoc verbo *contingit*: & per minorem denotatur, quod illud quod fuit subjectum primæ propositionis vere sic dicitur de subjecto minoris; igitur ille syllogismus regulatur per dici de omni, & eodem modo regulatur per dici de nullo si major fuerit negativa.

Si autem subjectum majoris præcise supponit pro iis quæ contingunt, non valet mixtio, nec regulatur per dici de omni vel de nullo. Unde iste discursus non valet, *Omne ens contingit creari: Deus est ens:* ergo *Deum contingit creari*; si sensus majoris sit iste, *Omne quod contingit esse ens contingit creari*; quia per minorem non denotatur, quod contingit

tingit Deum esse ens, & per consequens non regulatur per dici de omni. Si autem subjectum majoris supponit tam pro iis quæ sunt quam pro iis quæ contingunt, sic est mixtio bona & regulata per dici de omni vel de nullo; quia talis de contingenti infert illam de contingenti in qua subjectum supponit præcise pro iis quæ sunt.

Si autem minor sit de contingenti non sequitur universaliter conclusio; quia non sequitur, *Nullus homo est Deus: Contingit omnē humanitatē esse hominē*: ergo *Contingit nullā humanitatē esse Deū*. Similiter non sequitur, *Omne albū est homo: Contingit omnē equū esse albū*: ergo *Contingit omnē equū esse hominē*.

Sciendum est tamen, quod si major sit de inesse simpliciter sequitur conclusio de contingenti, & hoc, si minor sit sumpta in sensu composito vel diviso. Hoc tamen intelligendum est, si major sit affirmativa sequitur conclusio de contingenti: si autem major sit negativa sequitur conclusio de possibili. Quod enim non sequitur de contingenti, si major sit negativa, patet: nam non sequitur, *Nullus asinus est intelligens: Contingit omne rudibile esse asinū*: ergo *Contingit nullum rudibile esse intelligens*; quia præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa: sed ista conclusio sequitur, *Omne rudibile potest non esse intelligens*.

Est autem sciendum, quod quando minor est de inesse non refert an major sit negativa vel affirmativa, dummodo minor sit affirmativa: sed quando minor est de contingenti refert an minor sit affirmativa vel negativa; & hoc, quia illa de contingenti convertitur in oppositam qualitatem. Sciendum est etiam, quod eædem regulæ quæ dictæ sunt de universalibus, dicendæ sunt de syllogismis particularibus in tali mixtione contingentis & de inesse.

CAP. XXXVIII.

De eadem mixtione in secunda figura.

Si illa de contingenti fuerit negativa in secunda figura, & sumatur in sensu composito, quamvis illa de inesse sit de inesse simpliciter, non sequitur conclusio de contingenti. Non enim sequitur secundum opinionē *Aristot*. *Omne album est homo: Contingit nullum nigrum esse hominē*: ergo *Contingit nullum nigrum esse album*. Similiter non sequitur, *Omnis homo est albus: Contingit nullum equum esse album*: ergo *Contingit nullum equum esse hominē*. Similiter si affirmativa fuerit de contingenti, non sequitur conclusio de contingenti sumpta in sensu composito. Similiter etiam quamvis affirmativa sit de inesse simpliciter, non sequitur conclusio de contingenti in sensu composito. Non enim sequitur, *Contingit nullum hominē esse album*:

Omnis cygnus est albus: ergo *Contingit nullum cygnum esse hominem*; & tamen minor secundum intentionem Philosophi est de inesse simpliciter.

Nec sequitur secundum veritatem, *Contingit nullam humanitatē esse in actu*: *Qualibet persona divina est in actu*: ergo *Contingit nullā personā divinā esse humanitatē*; & tamen minor est de inesse simpliciter; tamen conclusio de possibili bene sequitur. Si autem negativa fuerit de inesse, & affirmativa de contingenti, non, sequitur conclusio de contingenti. Non enim sequitur, *Nullus equus est homo*: *Contingit omnē scientē esse hominē*: ergo *Contingit nullum scientē esse equum*. Nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa: vocando scientem illum solum qui habet scientiam creatam, per quod excluditur Deus. Si autem illa de contingenti sumatur in sensu diviso, si negativa fuerit de contingenti & affirmativa de inesse, non sequitur conclusio de contingenti. Non enim sequitur secundum opinionem *Aristot*. *Contingit nullū hominē esse albū*: *Omnis cygnus est albus*: ergo *Contingit nullū cygnū esse hominē*. Nec etiam sequitur, *Contingit nullū Deū esse incarnatū*: *Qualibet persona divina est incarnata*: ergo *Contingit nullā personā divinā esse Deū*. Sed si illa affirmativa fuerit de inesse simpliciter, sequitur conclusio de possibili.

Si autem affirmativa fuerit de contingenti, & negativa de inesse simpliciter, sequitur conclusio de possibili, sic; *Nullus asinus est intelligens*: *Contingit omnē hominē esse intelligentē*: ergo *Omnis homo potest non esse asinus*. Et sic exponendus est *Aristot*. in *libro priorum*, quando dicit, quod si affirmativa fuerit de contingenti sequitur conclusio sumpta de possibili: si autem negativa fuerit de contingenti, quamvis altera de inesse fuerit de inesse simpliciter, non sequitur conclusio de possibili; & hoc, si subjectum illius de contingenti sumatur præcise pro iis quæ contingunt. Non enim sequitur, *Contingit nullum ens esse in actu*: *Omnis Deus est in actu*: ergo *Contingit nullum Deum esse ens*; minor est de inesse simpliciter, & major est vera sub isto sensu: Hæc enim est vera, *Omne quod contingit esse ens contingit non esse in actu*; & sic loquitur Philosophus in *libro priorum*. Et per illam distinctionem & alias, quæ positæ sunt & ponentur, solvendæ sunt contrarietates quæ videntur esse inter dicta hic & dicenda, & illa quæ dicit *Aristot*. in *lib. priorum*, quarum solutiones propter brevitatem dimitto studiosis.

CAP.

CAP. XXXIX.

De eadem in tertia figura.

QUando illa de contingenti in tertia figura sumitur in sensu composito, non sequitur generaliter conclusio nec de contingenti nec de possibili in sensu composito. Non enim sequitur, *Contingit omnē hominē esse album* : & *omnis homo est niger* : ergo *Contingit album esse nigrum* : & tamen si utraque sit universalis affirmativa, & subjectum illius de contingenti supponit pro iis quæ sunt in actu, & accipitur in sensu diviso, sequitur conclusio de possibili in sensu diviso; unde ex prædictis præmissis sequitur ista conclusio, *Aliquod nigrum potest esse album.* Quod potest probari per syllogismum expositorium sub universali de contingenti, sumendo aliquam singularem de possibili quæ convertitur cum illa de contingenti in sensu diviso. Similiter si minor sit particularis de inesse, & major de contingenti, sequitur conclusio consimilis: si autem major sit particularis, consimilis conclusio sequitur. Si autem subjectum illius de contingenti sumatur pro iis quæ contingunt, non sequitur conclusio: non enim sequitur, *Omne ens contingit creari* : *Omne ens est Deus* : ergo *Deum contingit creari.*

Est tamen sciendū, quod in prima Figura, in secunda, & in tertia quandocunque illa de contingenti est affirmativa, potest poni loco ejus negativa de contingenti; & hoc, quia illa de contingenti convertitur per oppositas qualitates. Similiter quando minor est de inesse in primo Modo, secundo, quarto, & sexto perficitur syllogismus per conversionem minoris: & ideo tunc semper oportet subjectum majoris supponere pro iis quæ sunt, vel quæ contingunt.

CAP. XL.

De mixtione ex una de inesse & altera de impossibili.

POst prædicta videndum est, an ex illa de inesse & impossibili possit fieri syllogismus mixtus.

Et est primo sciendum, quod semper illa de impossibili æquivalet alicui propositioni de necessario: & ideo ex prædictis, circa mixtionem necessarii & de inesse, potest patere, quomodo potest argui ex propositione de inesse & de possibili. Propter quod sciendum est, quod in prima figura ex majore de impossibili æquivalente universali de necessario sumpta in sensu composito, & minore de inesse simpliciter, sequitur conclusio de impossibili in eodem sensu; & aliter non.

Et ideo non sequitur, *Omne falsum esse verum est impossibile: Te sedere est falsum*: ergo *Te sedere esse verum est impossibile*: tum quia major æquivalet particulari de necessario, scilicet isti, *Aliquod falsum non esse verum est necessarium*, & ita syllogismus non valet: tum quia minor est de inesse *ut nunc*; etiam manifestum est, quod præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

Similiter non sequitur, *Omne verum esse necessarium est impossibile, Deum esse est verum*: igitur *Deum esse necessarium est impossibile*: quia non obstante quod minor sit de inesse simpliciter, tamen major æquivalet uni particulari de necessario, ideo non valet discursus. Sed iste discursus est bonus, *Aliquod verum esse falsum est impossibile: Deum esse est verum*: igitur *Deum esse falsum est impossibile*; quia minor est de inesse simpliciter. Sed iste non valet, *Aliquod verum esse falsum est impossibile: Te sedere est verum*: ergo *Te sedere esse falsum est impossibile*; & hoc, quia minor est de inesse ut nunc. Sed primus discursus est bonus, quia major æquivalet isti, Nullum verum esse falsum est necessarium; & conclusio isti, Deum esse non esse falsum est necessarium. Et sic patet, quod ex illa de necessario, & minore de inesse simpliciter, sequitur conclusio de necessario; & per idem patet, quod secundus discursus non valet: & ita in istis necessarium est scire æquipollentiam propositionis de impossibili, ad propositionem de necessario; & hoc sufficit ad sciendum, quando talis mixtio valet, & quando non.

Si autem illa de impossibili sumatur in sensu diviso, & minor de inesse simpiciter, sequitur conclusio de imposibili in sensu diviso, retentis principiis convenientibus primæ figuræ, per syllogismum regulatum per dici de omni vel de nullo. Unde bene sequitur, Omnis homo non potest esse asinus: Album est homo: ergo Album non potest esse asinus. Tamen hic sciendum est, quod quando arguitur ex propositione de impossibili in qua modus impossibilitatis negatur, semper termini debent supponere pro iis quæ sunt; quia in syllogismis universalibus, si terminus supponeret pro iis quæ possunt esse, syllogismus non valeret. Unde non sequitur, Omnis homo non potest esse asinus: Omne album est homo: ergo Omne quod potest esse album non potest esse asinus. Et sicut dictum est de ista mixtione in prima figura; ita consimiliter dicendum est in aliis figuris; sicut dictum est prius de mixtione necessarii & de inesse: & non oportet aliquid scire nisi æquipollentiam inter propositionem de necessario & impossibili, de qua inferius patebit.

CAP.

CAP. XLI.

De una mixtione propositionum de inesse & altera modali non usitata in prima figura.

POst mixtiones ex propositionibus de inesse & propositionibus modalibus, quæ ab omnibus conceduntur esse modales; dicendum est de mixtione propositionum de inesse & de aliis propositionibus modalibus, de quibus prius diximus quod non ab omnibus conceduntur esse modales. Et Primo in prima figura.

Est autem sciendum, quod quando aliquis modus positivus accipitur, cujusmodi sunt, *scitum*, *notum*, *demonstrabile*, *per se notum*, *primo verum*, & hujusmodi; raro vel nunquam, si major sumatur in sensu composito & minor de inesse, sequitur conclusio de tali modo in sensu composito, sive minor sit de inesse simpliciter sive ut nunc.

Ad sciendum tamen quando sequitur, & quando non, videndum est an talis modus possit competere propositioni universali; & si competat, an cuilibet consequenti ad illam universalem, vel non. Si non, nunquam talis discursus valet; hujusmodi autem sunt tales modi, *scitum*, *dubitatum*, *primo verum*, *per se notum*, *creditum*, *opinatum*, *concessum*, & *affirmatum*, & hujusmodi. Et ideo tales syllogismi non valent, *Omnē triangulū habere tres angulos est scitū à me: Iste triangulus est triangulus:* ergo *Istum triangulū habere tres angulos est scitū à me*. *Omnē Deum esse immortalē est scitum à me: Pater est Deus:* ergo *Patrē esse immortalē est scitum à me*. *Omnē hominē esse risibilē est primo verū: Socrates est homo:* igitur, *&c.* Et sicut dictum est de istis, ita de multis aliis.

Si autem talis modus non posset competere uni propositioni universali, nisi competat cuilibet consequenti, tunc tenet syllogismus. Talis autem modus est *ly verū*: & ideo iste syllogismus est bonus, *Omnē hominē esse animal est verum: Albū est homo:* ergo *Albū esse animal est verum*; quia universalis non potest esse vera, nisi quodlibet consequens sit verum. Et si sit aliquis modus alius qui non posset competere propositioni universali, nisi etiam competat cuilibet propositioni qui sequitur ad eam, mixtio ex tali propositione & propositione de inesse valet. Si autem modus non sit talis, mixtio non valet generaliter; quamvis in aliquibus terminis & cum aliqua determinata minore valeat: sed quando valet, & quando non, relinquo studiosis discutiendum.

Si autem talis modus sit negativus, sicut *ly falsum*, tunc non valet talis mixtio. Sed si illa de modo sumatur in sensu diviso, vel æquivalens ei, semper talis mixtio valet respectu propositionis de consimili modo in sensu diviso, vel æquivalentis. Unde quando talis propositio sumitur

sumitur in sensu diviso, ille modus non est determinatio totius propositionis. Et si sumatur adverbialiter vel æquivalenter est determinatio compositionis; & si non sit determinatio adverbialis semper æquivalet uni propositioni habenti adverbium determinans compositionem. Sicut ista in sensu diviso, *Contingit omnē hominē currere*, æquivalet isti, *Omnis homo currit contingenter*: & ista, *Omnis homo potest currere*, æquivalet isti, *Omnis homo possibiliter currit*. Sed tunc in ista, *Omnis homo contingenter currit*, non denotatur quod omnis homo currat: sed quod omnis homo potest currere, & quod omnis homo potest non currere. Et sic est de istis duabus, *Omnis homo possibiliter currit*, & *Omnis homo potest currere*: & tunc subjectum in istis, *Omnis homo contingenter currit*, *Omnis homo possibiliter currit*, potest habere consimiles acceptiones quales habet in aliis, alias non æquivalerent.

Utrum autem de virtute sermonis æquivaleant, vel non, non curo ad præsens: tamen ad minus posset sic institui, & tunc talis propositio sine tali adverbio, & cum tali adverbio æquivaleret. Hoc autem est semper verum, quod illa propositio de Modo quocunque modo sumpta in sensu diviso; vel æquivalet uni propositioni habenti adverbialem determinationem determinantem compositionem: vel æquivalet uni propositioni habenti verbum modale indicativi modi cum verbo infinitivi modi sequente. Sicut ista, *Omnē hominē esse animal est scitum à me*, æquivalet isti, *Omnis homo scitur à me esse animal*: & ista, *Omnē hominē vivere est scitum à me*, æquivalet isti, *Omnis homo scitur vivere à me*. Ex isto potest patere, quod idem modus arguendi debet servari ex talibus propositionibus, & ex quibuscunque aliis habentibus aliqua verba indicativi modi sine omni verbo sequente, & ex propositionibus habentibus alias determinationes adverbiales, vel æquivalentes eis, determinantes compositionem. Et ideo ex tali de quocunque modo, & minore de inesse, sequitur conclusio de consimili modo in sensu diviso, vel æquivalens; & hoc in prima figura. Et ideo omnes tales syllogismi sunt boni, *Omnis homo scitur à me eße animal*: *Homo albus est homo*; ergo *Homo albus scitur à me esse animal*. *Omne animal scitur à me esse sensibile*: *Homo cæcus est animal*: ergo *Homo cæcus scitur à me esse sensibilis*.

Et si dicatur, quod præmissæ sunt veræ conclusione existente falsa. Puta si sciam, *Omne animal esse sensibile*, & tamen nesciam, *Aliquod animal esse cæcum*; quamvis multi homines sint cæci, sed hoc nesciam. Dicendum, quod omnes tales syllogismi sunt boni, & per dici de omni vel de nullo regulati. Unde per istam, *Omne animal scitur à me esse sensibile*, denotatur quod hoc totum, *Scitur à me esse sensibile*, convenit cuilibet animali: & ideo si homo cæcus sit animal, oportet quod homini cæco conveniat quod denotatur per conclusionem; & ideo talis syllogismus regulatur per dici de omni. Nec obstat quod adducitur, quod si hæc sit vera, *Omne animal scitur esse sensibile*; & hæc similiter,

liter, *Homo cæcus est animal*, oportet quod hæc simpliciter sit vera, *Homo cæcus scitur à me esse sensibilis*; sed simul cum hoc stat, quod nesciam aliquem hominem esse cæcum, & quod nesciam illam, *Homo cæcus est animal*. Sicut enim cum ista, *Album potest esse nigrum*, stat quod hæc est impossibilis, *Album est nigrum*: ita cum ista, *Homo cæcus scitur à me esse sensibilis*, stat quod hæc non sit scita à me, *Homo cæcus est sensibilis*. Et si dicatur, sequitur, *Homo cæcus scitur à me esse sensibilis*, ergo *Sensibile scitur à me esse homo cæcus*. Dicendum est, quod illa consequentia non valet, sed debet inferri ista, *Aliquid quod scitur à me esse sensibile, est homo cæcus*: hæc autem patet per prædicta in *tractatu secundo*, in parte *de conversione propositionum*.

Sic ergo dico quod tales syllogismi sunt boni. Omnis ædificator per se ædificat: Homo albus est ædificator: ergo Homo albus per se ædificat. Omne album per accidens ædificat: Ædificator est albus: ergo Ædificator per accidens ædificat. Omnis anima intellectiva scitur à me esse substantia: Intellectus est anima intellectiva: ergo Intellectus scitur à me esse substantia. Omnis natura specifica scitur à me esse communicabilis: Differentia individualis est natura specifica: ergo Differentia individualis scitur esse communicabilis. Sed secundum opinionem *Aristot.* qui non ponit aliquam unam rem esse plures res distinctas realiter, tales syllogismi sunt boni. Omnis Deus scitur à me esse immortalis: Pater est Deus: ergo Pater scitur à me esse immortalis. Omnis Deus creditur à philosophis esse æternus: Filius productus est Deus: ergo Filius productus creditur à philosophis esse æternus. Sed qualiter secundum Theologos talis processus potest impediri, & qualiter non, dictum est prius.

Sic ergo dicendum est, quod omnes tales syllogismi sunt boni ac si omnes essent de inesse, nec est aliter arguendum ex talibus in prima figura quam ex illis de inesse. Sed propter cavillationes est sciendum, quod non quælibet propositio in qua ponitur talis modus est propositio modalis: sed ad hoc quod sit propositio modalis duo requiruntur. Unum, quod modus non sit præcise pars alterius extremi; & propter hoc tales non sunt modales, *Illud quod scitur à me esse animal est album. Illud quod per se ædificat est calidum. Illud quod potest currere est homo sedens. Aliquid quod potest esse impossibile est verum.* Aliud requiritur, quod ex forma propositionis denotatur ille modus alicui propositioni de inesse competere, quamvis non semper denotatur competere sua de inesse. Sicut per istam, *Album potest esse nigrum*, denotatur quod aliqua propositio sit possibilis in qua prædicatur nigrum de albo. Similiter per istam, *Homo albus scitur à me esse animal*, denotatur quod aliqua propositio sit scita à me: & tamen non denotatur quod ista sit scita à me, *Homo albus est animal*. Et propter istud secundum tales propositiones non sunt modales, *Omnis homo cognoscitur à me.*

Omnis

Omnis homo intelligitur à me; & sic de aliis. Tamen quantum ad modum arguendi non refert accipere tales propositiones modales, vel illas de inesse.

CAP. XLII.

De eadem mixtione in secunda figura.

IN secunda figura si talis de modo accipitur in sensu composito raro vel nunquam valet syllogismus, quando modus aliquid addit ultra istum modum: verum cujusmodi sunt tales modi, *scitum, demonstratum, per se notum, primo verum*; & hujusmodi. Quod autem mixtio talis non valeat, patet per instantiam in terminis. Non enim sequitur secundum opinionem *Aristot. Omnē hominē esse animal est per se: Nullum album est animal*: ergo *Nullum album esse hominē est per se.* Nec sequitur, Omnem personam divinam esse Deum est per se: Nullus homo est Deus: ergo Nullum hominem esse personam divinam est per se. Nec sequitur, Nullam humanitatem esse Deum est per se: Aliquis homo est Deus: ergo Aliquem hominem non esse Deum est per se. Et sicut est de illo modo *per se*, ita est de multis aliis.

Si autem illa de modo accipitur in sensu *diviso*, vel æquivalenti ei, etiam raro vel nunquam valet mixtio, sive affirmativa sive negativa fuerit de modo respectu conclusionis de consimili modo affirmato. Sicut non sequitur, Omne album scitur à *Socrate* esse homo: Nullus asinus est homo: ergo Omnis asinus scitur à *Socrate* non esse albus. Nam posito quod nihil sit album nisi *Plato*, & quod *Socrates* hoc nesciat, nec etiam sciat an aliquis asinus sit albus, vel non, & tamen sciat quod *Plato* est homo, tunc præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Hæc enim tunc est vera, Omne album scitur à *Socrate* esse homo, quia nihil scitur esse album nisi *Plato*, & *Plato* scitur à *Socrate* esse homo, ergo Omne album scitur à *Socrate* esse homo: & certum est quod illa est vera, Nullus asinus est homo, & tamen hæc est falsa per positum, Omnis asinus scitur à *Socrate* non esse albus. Et si dicatur, quod hæc non est vera isto posito, Omne album scitur à *Socrate* esse homo, quia *Socrates* nescit an aliquod album sit homo. Hoc non valet, quia quamvis *Socrates* nesciat istam, Omne album est homo, tamen hæc est vera, Omne album scitur à *Socrate* esse homo; quia per illam non denotatur nisi quod prædicatum competit omni illi pro quo subjectum supponit, & hoc est verum, quia subjectum non supponit nisi pro *Platone*, & notum est quod *Platoni* competit prædicatum; hæc enim est vera, *Plato* scitur esse homo, cum hoc tamen stat quod nesciat istam, Aliquod album est homo. Sic ergo patet quod talis mixtio non valet.

Simi-

Similiter non ſequitur, Omne album per ſe non eſt homo: Omne riſibile eſt homo: ergo Omne riſibile per ſe non eſt album. Nam ſi nihil ſit album niſi aſinus, præmiſſæ ſunt veræ & concluſio falſa. Hæc enim eſt vera, Omne album per ſe non eſt homo; quia quælibet ſingularis eſt vera: & quod minor eſt vera certum eſt, & concluſio falſa; quia omne riſibile per accidens non eſt album. Similiter non ſequitur, Nullus homo eſt Deus: Quælibet perſona divina per ſe eſt Deus: ergo Quælibet perſona divina per ſe non eſt homo. Nam ante incarnationem fuerunt præmiſſæ veræ & concluſio falſa. Et ſicut eſt de iſtis modis, ita eſt de aliis multis.

Et ſi dicatur, quod tales concluſiones, Omnis homo ſcitur non eſſe albus, Omnis homo creditur non eſſe aſinus, & hujuſmodi, ſunt affirmativæ, ideo non debent ſequi. Dicendum eſt, quod quamvis tales ſint affirmativæ quantum ad compoſitionem modalem, hoc eſt, quamvis modale verbum affirmetur in eis; tamen aliud verbum negatur: & hoc ſufficit ad intentum meum. Unde iſta ponitur negativa, Omnis homo poteſt non eſſe aſinus, quamvis verbum modale affirmetur. Patet igitur, quod dictum eſt prius, quod non ſequitur concluſio de modo affirmativa in tali mixtione; ſive modus ille fuerit verbum, cujuſmodi ſunt talia verba, *ſcitur, creditur, demonſtratur*, & hujuſmodi: ſive ille modus ſit adverbium vel æquivalens adverbio, cujuſmodi ſunt tales, *per ſe, primo verum*, *per accidens*, & hujuſmodi. Si autem in concluſione fuerit modus negatus, frequenter ſequitur concluſio talis. Nam iſte diſcurſus eſt bonus, Omne album ſcitur eſſe homo: Nullus aſinus eſt homo: ergo Nullus aſinus ſcitur eſſe albus. Similiter ſequitur, Omne album per ſe non eſt homo: Omne riſibile eſt homo: ergo Nullum riſibile per ſe eſt album; forte tamen quibuſdam aliis modis non valet.

Ex prædictis patet, quod quamvis ex talibus propoſitionibus de modo ſumptis in ſenſu diviſo, vel eis æquivalentibus, ſit omnino idem modus arguendi in prima figura, ſicut ſi omnes propoſitiones eſſent de ineſſe: non tamen ſic arguendum eſt ex eis in ſecunda figura. Et ratio eſt, quia tales propoſitiones non convertuntur ſicut illæ de ineſſe. Unde ille ſyllogiſmus, Omnis homo non eſt aſinus: Omne rudibile eſt aſinus: ergo Omne rudibile non eſt homo, poteſt probari per hoc, quod iſta, Omnis homo non eſt aſinus, convertitur in iſtam, Omnis aſinus non eſt homo, ex qua & minore ſequitur concluſio prædicta in prima figura per ſyllogiſmum regulatum per dici de nullo; ſic arguendo, Omnis aſinus non eſt homo: Omne rudibile eſt aſinus: ergo Omne rudibile non eſt homo. Unde non ſic eſt de iſto ſyllogiſmo, Omne album per ſe non eſt aſinus: Omne rudibile eſt aſinus: ergo Omne rudibile per ſe non eſt album: quamvis iſte ſyllogiſmus in prima figura, Omnis aſinus per ſe non eſt albus: Omne rudibile eſt aſinus: ergo Omne rudibile per ſe non eſt album, ſit bonus ſyllogiſmus & regulatus per dici

de nullo; & hoc, quia ista, Omne album per se non est asinus, non convertitur in istam, Omnis asinus per se non esse albus; quia posito quod nullus asinus sit albus, antecedens est verum eo quod quælibet singularis sit vera, & tamen consequens est falsum. Sed ista, Omne album per se non est asinus, convertitur in istam, Aliquid quod per se non est asinus est album. Nunc autem manifestum est, quod ille syllogismus non valet in prima figura, Aliquid quod per se non est asinus est album: Omne rudibile est asinus: ergo Omne rudibile per se non est album; eo quod major est particularis in prima figura, & similiter affirmativa, & conclusio negativa; quæ repugnant primæ figuræ. Per idem patet, quod si universalis negativa sit de inesse & affirmativa de modo, non valet talis mixtio; quia tunc in prima figura ex majore de inesse & minore de tali modo, sequitur conclusio de tali modo: quod falsum est.

CAP. XLIII.

De eadem mixtione in tertia figura.

IN tertia figura, si illa de modo sumatur in sensu composito, non valet mixtio respectu conclusionis de modo consimili addente aliquid super hunc modum, *verum*, sumptum in sensu composito.

Et ideo sciendum est primo, quod nunquam loquar postea de hoc modo, *verum*; & hoc, quia propositio de inesse, & propositio de hoc modo *verum* correspondens, convertuntur; & hoc si sit propositio. Sciendum est ergo, quod mixtio ex illa de inesse & illa de modo in sensu composito non valet. Non enim sequitur, *Omnē hominē esse animal est scitũ à te: Omnis homo est albus*: ergo *Aliquod albũ esse animal est scitũ à te*: nam posito quod aliquod animal sit album & hoc nescias, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa; sicut manifeste patet. Similiter non sequitur, Omnis homo est albus: Omnem hominem esse animal est scitum à te: ergo Aliquod animal esse album est scitum à te; patet per idem. Nec sequitur, Nullus homo est albus: Omnem hominem esse animal est scitum à te: igitur Aliquod animal non esse album est scitum à te. Nec sequitur, Nullum hominem esse asinum est scitum à te: Omnis homo est albus: ergo Aliquod album non esse asinum est scitum à te. Nec sequitur, Omnem hominem esse animal est scitum à te: Omnis homo est albus: ergo Aliquod album esse animal est scitum à te. Similiter non sequitur, Omnem hominem esse animal est per se: Omnis homo est albus: igitur Aliquod album esse animal est per se.

Si autem illa de modo sumatur in sensu diviso, vel æquivalens ei, si major sit de inesse & minor de modo, non valet mixtio. Non enim sequitur,

sequitur, *Omnis homo est albus* : *Omnis homo scitur esse animal* : ergo *Aliquod animal scitur esse albũ*. Nec sequitur, Omnis homo est quantitas : Omnis homo per se est animal : ergo Aliquod animal per se est quantitas. Nec sequitur, Nullus homo est albus : Omnis homo scitur esse animal : ergo Aliquod animal scitur non esse album. Tamen si modus sit negativus bene sequitur; nisi sit modus negativus vel privativus formaliter vel æquivalenter, sicut est iste modus *falsum*.

Si autem major fuerit de modo & minor de inesse, si major fuerit universalis, est mixtio bona; quia semper per conversionem illius de inesse reducitur in primam figuram, ex qua & majore erit syllogismus regulatus per dici de omni vel de nullo. Et ideo iste syllogismus est bonus, *Homo per se est animal* : *Omnis homo est albus* : ergo *Aliquod albũ per se est animal*. Et iste, Omnis homo scitur à te esse animal : Aliquis homo est veniens : ergo Aliquod veniens scitur à te esse animal. Similiter iste, *Socrates* scitur à te esse homo : *Socrates* est veniens : ergo Veniens scitur à te esse homo. Et iste, Omnis anima intellectiva scitur à *Socrate* esse substantia : Omnis anima intellectiva est voluntas : ergo Voluntas scitur à *Socrate* esse substantia. Sed ista consequentia non valet, Voluntas scitur à *Socrate* esse substantia : ergo Aliqua substantia scitur à *Socrate* esse voluntas. Similiter si major fuerit particularis valet mixtio; sicut sequitur, *Aliquis homo per se est animal* : *Omnis homo est albus* : ergo *Aliquod albũ per se est animal*. Et similiter sequitur, Aliquis homo per se non est asinus : Omnis homo est animal ; ergo Aliquod animal per se non est asinus; & probatur talis syllogismus per syllogismum expositorium de quo dictum est prius.

Et ideo sciendum est, quod in syllogismo expositorio semper, si major sit de modo & minor de inesse, valet mixtio : sed si major fuerit de inesse & minor de modo, non valet. Unde bene sequitur, *Socrates scitur esse animal* : *Socrates esse albus* : ergo *Albũ scitur esse animal* : sed non sequitur, *Socrates est albus* : *Socrates scitur esse animal* : ergo *Aliquod animal scitur esse albũ*. Et ideo tales syllogismi non valent, Anima intellellectiva est intellectus : Omnis anima intellectiva scitur à *Socrate* esse forma substantialis : ergo Aliqua forma substantialis scitur à *Socrate* esse intellectus. Similiter non sequitur, secundum Philosophum, Deus est persona divina : Deus scitur esse immortalis : ergo Aliquod immortale scitur esse persona divina. Sicut non sequitur, Hic Deus est immortalis : Hic Deus creditur ab aliquibus esse corpus : ergo Aliquod corpus creditur ab aliquibus esse immortale. Tamen si major in omnibus prædictis exemplis esset de modo & minor de inesse, esset mixtio bona. Et tota illa diversitas & multa alia oriuntur ex hoc, quod dictum est prius, quia prædicatum appellat suam formam, & non subjectum : hoc est, quod ad veritatem propositionis de modo in sensu diviso requiritur, quod propositioni in qua ipsum prædicatum, vel aliud omnino idem cum eo significans, prædicatur de pronomine demon-

ſtrante illud pro quo ſubjectum ſupponit, conveniat ille modus expreſſus. Non autem requiritur, quod propoſitioni in qua ſubjicitur ipſum ſubjectum, vel aliud omnino idem ſignificans cum eo, reſpectu prædicati vel reſpectu pronominis demonſtrantis illud pro quo prædicatum ſupponit, conveniat talis modus per prædicationem. Sicut ad hoc, quod hæc ſit vera, *Album ſcitur eſſe muſicum*, requiritur quod aliqua talis ſit ſcita, *Hoc eſt muſicum*, *Illud eſt muſicum*, demonſtrando aliquid pro quo ſubjectum ſupponit: ſed ad hoc, quod hæc ſit vera, *Albũ ſcitur eße homo*, non requiritur quod aliqua talis ſit ſcita, *Albũ eſt*, *vel albũ eſt illud*, quicunque homo demonſtretur; nec requiritur quod aliqua propoſitio ſit ſcita, in qua album ſubjicitur.

Breviter ergo hæc eſt differentia inter terminum qui ponitur à parte ſubjecti, & prædicati; quod ſi ſit propoſitio de modo, ad veritatem talis propoſitionis requiritur, quod alicui propoſitioni in qua ipſum prædicatum prædicatur, vel aliquid omnino idem cum eo ſignificans (quod dico propter aliquas cavillationes quæ poſſunt fieri contra aliqua dicta prius) conveniat talis modus: ſed non requiritur quod talis modus conveniat cuicunque propoſitioni in qua ipſum ſubjectum, vel aliquid omnino idem cum eo ſignificans, ſubjiciatur. Et ex iſto oriuntur multa dicta & dicenda. Et eſt ſumme advertendum & memoriter retinendum, ad ſciendum quæ propoſitiones ſunt veræ de modo, & quæ falſæ; & quomodo convertuntur, & quomodo non; & quomodo ex eis ſyllogizatur, & quomodo non: & etiam ad ſciendum quæ propoſitiones de præterito & futuro ſunt veræ, & quæ falſæ; & ad ſciendum converſiones, & modum ſyllogizandi ex iis de quibus dictum eſt.

CAP. XLIV.

De mixtione ex una de neceſſario & altera de poſſibili in prima figura.

POſtquam dictum eſt de mixtionibus ex propoſitionibus de ineſſe & modalibus, nunc dicendum de mixtione ex propoſitionibus de neceſſario & cæteris modalibus. Et Primo de mixtione neceſſarii & poſſibilis in prima figura: & Primo quando utraque ſumitur in ſenſu compoſito.

Et eſt primo ſciendum, quod ſi major fuerit de neceſſario & minor de poſſibili, ſequitur concluſio de poſſibili in eodem ſenſu. Sicut ſequitur, *Omnẽ hominẽ eße animal eſt neceſſariũ*: *Omne albũ eße hominẽ eſt poſſibile*: ergo *Aliquod albũ eße animal eſt poſſibile*. Et ſic eſt in aliis modis. Et tenet iſte modus per iſtam regulam, *Si una præmiſſarũ eſt neceſſaria & alia poſſibilis, concluſio erit poſſibilis*. Et

ſe-

sequitur ex istis tribus propositionibus seu regulis. Videlicet, *Omne necessarium est possibile: Nullū possibile repugnat formaliter necessario: Si præmissæ sint possibiles & compossibiles conclusio est possibilis.* Et eodem modo, si major fuerit de possibili & minor de necessario, sequitur conclusio de possibili, per eandem regulam: sed ex talibus præmissis non sequitur conclusio de inesse nec de necessario. Sicut non sequitur, *Nullū hominē esse asinū est necessariū: Omne albū esse hominē est possibile:* ergo *Nullum album est asinus*, sive *Nullum album esse asinum est necessarium*; & ita est de aliis.

Secundo videndum est de mixtione, quando illa de necessario sumitur in sensu composito, & illa de possibili in sensu diviso. Circa quod sciendum est, quod si major sit de necessario & minor de possibili, sequitur conclusio de possibili sumpta in sensu diviso; ita tamen quod subjectum conclusionis habeat eandem acceptionem quam habet in minore. Unde iste syllogismus est bonus, *Omnē hominē esse animal est necessarium: Omne album potest esse homo*: ergo *Omne album potest esse animal.* Similiter iste syllogismus est bonus, *Nullum hominē esse asinum est necessarium: Omne album potest esse homo*: ergo *Omne album potest non esse asinus.* Sed conclusio de inesse, & de necessario non sequitur. Similiter si illa de necessario sit minor & major de possibili, sequitur conclusio de possibili, non de inesse nec de necessario, subjecto conclusionis habente eandem suppositionem quam habet subjectum majoris. Sicut sequitur, *Omne animal potest esse album: Omnē hominē esse animal est necessarium*: ergo *Omnis homo potest esse albus.* Sed si subjectum majoris accipitur pro iis quæ sunt præcise, & subjectum conclusionis pro iis quæ possunt esse, non valet talis mixtio. Non enim sequitur, *Omne coloratum potest esse musicum: Omne album esse coloratum est necessarium*: ergo *Omne quod potest esse album potest esse musicum.* Nec sequitur, *Omne producens potest esse Deus: Omne generans esse producens est necessarium*: ergo *Omne quod potest esse generans potest esse Deus*; quia posito quod nihil producat aliquid nisi Deus, præmissæ sunt veræ, si subjectum majoris accipitur pro eo quod est, & conclusio falsa.

Tertio videndum est de illa mixtione, quando illa de necessario sumitur in sensu diviso, & illa de possibili in sensu composito. Et est sciendum, quod si major sit de possibili & minor de necessario, non sequitur conclusio de necessario nec de inesse, sed de possibili, sumpta conclusione in sensu composito. Sequitur enim, *Omnē hominē esse album est possibile: Socrates de necessitate est homo*: ergo *Socratē esse album est possibile*; & consimiliter est in aliis modis. Sed si major sit de necessario & minor de possibili non valet mixtio. Non enim sequitur, *Omne producens de necessitate est Deus: Ignē esse producentē est possibile*: ergo *Ignē esse Deum est possibile.* Nec sequitur, *Omnis homo de necessitate non est Deus: Personā divinā esse hominē*

est

est possibile: ergo *Personã divinã non esse Deum est possibile*; nam ante incarnationem præmissæ fuerunt veræ, & conclusio falsa.

Quarto videndum est de illa mixtione, utraque præmissa sumpta in sensu diviso. Circa quod sciendum est, quod si major fuerit de necessario & minor de possibili, non valet mixtio. Sicut non sequitur, *Omne sciens de necessitate est Deus*: *Omnis homo potest esse sciens*: ergo *Omnis homo potest esse Deus*. Nec sequitur, *Omnis homo de necessitate non est Deus*: *Filius Dei potest esse homo*: ergo *Filius Dei non potest esse Deus*. Sed si major fuerit de possibili & minor de necessario, semper valet mixtio, & regulatur per dici de omni vel de nullo. Quod patet, quia semper illa de necessario infert illam de inesse: sed dictum est prius, quod ex majore de possibili & minore de inesse sequitur conclusio de possibili, quamcunque acceptionem habeat subjectum majoris. Oportet tamen, quod subjectum conclusionis non accipiatur pro iis quæ possunt esse, si subjectum majoris accipitur præcise pro iis quæ sunt.

CAP. XLV.

De eadem mixtione in secunda figura.

IN secunda figura si illa de necessario sumatur in sensu composito, si negativa fuerit de necessario, sequitur conclusio de possibili. Sicut sequitur, *Nullum hominē esse asinum est necessarium*: *Omne rudibile potest esse asinus*: ergo *Omne rudibile potest non esse homo*. Similiter si utraque sumatur in sensu composito sequitur conclusio de possibili. Et utrumque patet, quia conversa negativa de necessario sequitur conversa conclusionis in prima figura. Similiter si affirmativa fuerit de necessario sequitur conclusio de possibili. Sequitur enim, *Omne corpus triangulare esse substantiam est necessarium*: *Omne corpus potest non esse substantia*: ergo *Omne corpus potest non esse corpus triangulare*. Similiter sequitur, si illa de possibili sumatur in sensu composito. Et utrumque probatur; quia à quocunque potest negari superius vel convertibile, ab eodem potest negari inferius vel convertibile: nunc autem quando universalis affirmativa est necessaria, necessario prædicatum est superius vel convertibile cum subjecto; & ideo si prædicatum poterit removeri ab aliquo, subjectum poterit removeri ab eodem.

Secundo videndum est de mixtione, quando illa de necessario sumitur in sensu diviso, & illa de possibili in sensu composito, & tunc sequitur conclusio de possibili sic: Omnis homo de necessitate non est Deus: Quamlibet personam divinam esse Deum est possibile: ergo Quamlibet personam divinam non esse hominem est possibile. Similiter sequitur si affirmativa fuerit de necessario. Similiter, si utraque sumatur in sensu composito, sequitur conclusio de possibili.

CAP.

CAP. XLVI.

De eadem mixtione in tertia figura.

IN tertia figura, si illa de necessario sumatur in sensu composito, & illa de possibili similiter, sequitur conclusio de possibili. Sicut sequitur, *Nullũ hominẽ esse asinum est necessarium*, *Omnẽ hominẽ esse albũ est possibile*: ergo *Aliquod album non esse asinum est possibile*. Similiter sequitur, *Omnẽ hominẽ esse album est possibile*: *Omnẽ hominẽ esse animal est necessarium*: ergo *Aliquod animal esse album est possibile*. Si autem utraque sumatur in sensu diviso, si major fuerit de necessario & minor de possibili, non sequitur conclusio de possibili, nisi subjectum conclusionis sumatur pro eo quod potest esse. Sicut non sequitur, Quælibet persona divina de necessitate est Deus: Quælilibet persona divina potest esse homo: ergo Aliquis qui est homo potest esse Deus: sed sequitur: ergo Aliquid quod potest esse homo potest esse Deus.

Si autem major fuerit de possibili semper sequitur conclusio de possibili, sumpto subjecto conclusionis pro eo quod est. Sicut sequitur, Quælibet persona divina potest esse homo: Quælibet persona divina de necessitate est Deus: ergo Aliquis Deus potest esse homo. Similiter si illa de necessario sumatur in sensu composito, & similiter minor, sequitur conclusio de possibili; sicut in priori. Si autem illa de necessario fuerit major, & de possibili minor, sequitur conclusio de possibili in sensu diviso, subjecto sumpto pro eo quod potest esse. Si autem illa de possibili sumatur in sensu diviso, & illa de necessario in sensu composito, si illa de necessario fuerit major, sequitur conclusio de possibili, subjecto sumpto pro eo quod potest esse: Si autem illa de necessario fuerit minor, sequitur conclusio de possibili.

CAP. XLVII.

De mixtione ex una de necessario & altera de contingenti in prima figura.

POst præcedentem mixtionem dicendum est de mixtione necessarii & contingentis. Et Primo in prima figura: & Primo quando utraque sumatur in sensu composito, vel æquivalenti.

Et est primo sciendum, quod si major fuerit de necessario affirmativa, & minor de contingenti, non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, secundum opinionem *Aristot. Omne albũ esse colo-*

lora-

loratum est neceßarium: *Omnẽ hominẽ eße album est contingens*: ergo *Omnẽ hominẽ eße coloratum est contingens*; quia secundum eum præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa: tamen secundum rei veritatem difficile est invenire instantiam, ubi præmissæ tales sunt veræ, & conclusio falsa. Similiter si major fuerit negativa de necessario non sequitur conclusio de contingenti; quia non sequitur, Nullum hominem esse asinum est necessarium: Omne ridens esse hominem est contingens: ergo Nullum ridens esse asinum est contingens; quia præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: tamen ex præmissis taliter dispositis sequitur conclusio de possibili. Et similiter, si major fuerit de necessario affirmativa, sequitur conclusio de possibili. Pro qua intelligendum, quod quandocunq; mixtio necessarii & contingentis est bona respectu conclusionis de contingenti, semper mixtio necessarii & contingentis est bona respectu conclusionis de possibili: per istas regulas, Quicquid sequitur ad consequens sequitur ad antecedens: & Illa de contingenti semper infert illam de possibili.

Et est etiam sciendũ, quod quandocunq; major est de necessario negativa & minor de contingenti, si in minore sumatur subjectum inferius ad subjectum majoris, semper sequitur conclusio non solum de possibili, sed etiam de inesse. Et per istam regulam debent glossari multa dicta *Aristot.* quæ videntur esse contra aliqua dicta, & aliqua dicenda. Sed si major fuerit affirmativa non sequitur conclusio de inesse, quamvis in minore sumatur sub inferius ad subjectum. Si autem major fuerit de contingenti & minor de necessario non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, Omne album esse dulce est contingens: Omne lac esse album est necessarium: ergo Omne lac esse dulce est contingens. Similiter non sequitur, Omne producens esse Deum est contingens: Patrem esse producentem est necessarium: ergo Patrem esse Deum est contingens. Similiter non sequitur, Nullum ens in actu esse humanitatem est contingens: Omnem Deum esse ens in actu est necessarium: ergo Nullum Deum esse humanitatem est contingens; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa; tamen de possibili bene sequitur, sed non sequitur conclusio de inesse, quamvis inferius sumatur sub medio termino in minore.

Secundo videndum est de prædicta mixtione, quando illa de necessario sumitur in sensu composito & illa de contingenti in sensu diviso. Et est primo sciendum, quod si illa de necessario sit major, & illa de contingenti minor, in syllogismo affirmativo non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, Omnem materiam informatam forma ignis esse informatam est necessarium: Hanc materiam contingit esse informatam forma ignis: ergo Hanc materiam contingit esse informatam forma; quia præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, secundum opinionem *Aristot.* Similiter non sequitur, *Nullum hominem esse asinum est necessarium*: *Contingit ridentem esse hominem*:

ergo

ergo *Contingit ridentem non esse asinũ*; & ita non valet talis mixtio in syllogismo negativo.

Tertio sciendum, si major fuerit de contingenti & minor de necessario, si subjectum majoris sumatur præcise pro iis quæ sunt, vel tam pro iis quæ sunt quam pro iis quæ contingunt, semper valet mixtio, & est syllogismus regulatus per dici de omni vel de nullo, respectu conclusionis de contingenti: quia dictũ est prius, quod talis mixtio de inesse & contingenti valet, sed illa de inesse est consequens ad illam de necessario, igitur, *&c.* Et si subjectum majoris sumatur præcise pro iis quæ contingunt non valet mixtio: sicut non sequitur, *Omne quod contingit esse ens in actu contingit creari*: *Omnẽ Deum esse ens in actu est necessarium*: ergo *Omnẽ Deum contingit creari*: ideo etiam non sequitur ibi conclusio de possibili, quia præmissæ sunt veræ & conclusio falsa.

Quarto videndum est de illa mixtione, quando illa de contingenti sumitur in sensu composito & illa de necessario in sensu diviso. Et est Primo sciendum, quod si illa de necessario fuerit major, & illa de contingenti minor, non sequitur conclusio de contingenti: sicut non sequitur, *Omnis homo de necessitate non est Deus*: *Omnẽ personã divinã esse hominẽ est contingens*: ergo *Omnẽ personã divinã esse Deum est contingens*; quia præmissæ sunt veræ conclusione existente falsa. Per eosdem terminos patet quod non valet syllogismus negativus, tamen conclusio de possibili sequitur. Secundo sciendum, quod si major fuerit de contingenti, & minor de necessario, non valet mixtio; quia non sequitur, *Omne suppositum esse Deum est contingens*: *Qualibet persona divina de necessitate est suppositum*: ergo *Quamlibet personã divinã esse Deum est contingens.* Nec sequitur, *Nullum ens actu esse humanitatẽ est contingens*: *Qualibet persona divina de necessitate est ens in actu*: ergo *Nullã personã divinã esse humanitatẽ est contingens.*

Quinto videndum de illa mixtione, quando utraque sumitur in sensu diviso. Et est primo sciendum, quod si major fuerit de necessario & minor de contingenti non valet mixtio. Non enim sequitur, *Omnis homo de necessitate est Deus*: *Omnẽ humanitatẽ contingit esse hominẽ*: ergo *Omnẽ humanitatẽ contingit esse Deũ*; nam supposito quod nullus homo sit nisi Christus, præmissæ essent veræ, & conclusio falsa. Similiter, secundum principium *Aristot.* non sequitur, *Omne corpus cœleste luminosum de necessitate est substantia*: *Contingit lunã esse corpus cœleste luminosum*: ergo *Contingit lunã esse substantiã.* Per eosdem terminos patet quod syllogismus negativus non valet, tamen conclusio de possibili sequitur. Si autem major fuerit de contingenti, & minor de necessario, semper sequitur conclusio de contingenti, sumpto subjecto conclusionis præcise pro iis quæ sunt, vel tam pro iis quæ sunt quam pro iis quæ contingunt; quia semper talis syllo-

gismus regulatur per dici de omni vel de nullo. Si autem subjectum majoris sumatur præcise pro iis quæ contingunt, non valet: sicut non sequitur: *Contingit omne ens creari*, hoc est, *Omne quod contingit esse ens contingit creari*: *Deus de necessitate est ens*: ergo *Deum contingit creari.*

CAP. XLVIII.

De eadem mixtione in secunda figura.

IN secunda figura, si utraque præmissarum sumatur in sensu composito, non valet mixtio. Unde non sequitur, *Nullū hominē esse asinū est necessariū*: *Omne animal irrationale esse asinū est contingens*: ergo *Nullū animal irrationale esse hominē est contingens.* Similiter non sequitur, *Omnē personā divinā esse in actu est necessariū*: *Nullā humanitatē esse in actu est contingens*; ergo *Nullā humanitatē esse personā divinā est contingens.*

Secundo videndum est, quando illa de necessitate sumitur in sensu composito, & illa de contingenti in sensu diviso. Et est sciendum, quod simpliciter talis non valet, sive illa fuerit de necessitate affirmativa, sive negativa.

Tertio videndum est, quando illa de contingenti sumitur in sensu composito, & illa de necessario in sensu diviso. Et est sciendum, quod simpliciter talis mixtio non valet.

Quarto videndum est, quando utraque sumitur in sensu diviso. Et est sciendum, quod si negativa fuerit de necessario non sequitur conclusio de contingenti ad utrumlibet: sed sequitur conclusio negativa de possibili de inesse. Sicut iste syllogismus non valet, *Omnis chimæra de necessitate non est in actu*: *Contingit omnē hominē esse in actu*: ergo *Contingit omnē hominē non esse chimærā*: sed sequitur ista, ergo *Omnis homo potest non esse chimæra*; & similiter ista, *Nullus homo est chimæra.* Si affirmativa fuerit de necessario similiter sequitur conclusio de inesse & de possibili, non autem de contingenti.

CAP.

CAP. XLIX.

De eadem mixtione in tertia figura.

Circa mixtionem contingentis & necessarii in tertia figura, quando utraque sumitur in sensu composito, est primo sciendum, quod semper sequitur conclusio de possibili, sed non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, *Omne producens esse Deũ est contingens: Omne producens esse ens in actu est necessariũ:* ergo *Aliquod ens in actu esse Deũ est contingens.* Nec sequitur, Omne producens esse ens in actu est contingens: Aliquod producens esse Deum est necessarium: ergo Deum esse ens in actu est contingens. Similiter non sequitur, Nullam humanitatem esse Deum est necessarium: Omnem humanitatem esse animalitatem est contingens: ergo Aliquam animalitatem non esse Deum est contingens.

Secundo videndum est, quando illa de necessario sumitur in sensu composito, & illa de contingenti in sensu diviso. Et est sciendum, quod si illa de necessario fuerit major & minor de contingenti, si subjectum minoris supponat pro eo quod est, non sequitur conclusio de contingenti, sed de possibili, sumpto subjecto conclusionis pro eo quod potest esse. Si autem subjectum minoris sumatur pro eo quod contingit solum, non sequitur conclusio de contingenti, sed de possibili. Si autem major fuerit de contingenti, & minor de necessario, si subjectum majoris sumatur tam pro eo quod est quam pro eo quod contingit, sequitur conclusio de contingenti, subjecto habente consimilem acceptionem. Si autem subjectum majoris sumatur præcise pro eo quod contingit, non sequitur.

Tertio videndum est de illa mixtione, quando illa de contingenti sumitur in sensu composito, & illa de necessario in sensu diviso. Et est sciendum, quod talis mixtio non valet respectu conclusionis de contingenti, quamvis valeat respectu conclusionis de possibili.

Quarto videndum est de illa mixtione, quando utraque sumitur in sensu diviso. Et est sciendum, quod si major fuerit de necessario & minor de contingenti, non sequitur conclusio de contingenti. Sicut non sequitur, *Omne producens de necessitate est Deus: Contingit omne producens esse creans:* ergo *Contingit creans esse Deũ:* sed sequitur conclusio de possibili, sumpto subjecto conclusionis pro eo quod potest esse. Si autem major fuerit de contingenti & minor de necessario, & subjectum majoris sumatur tam pro eo quod est, quam pro eo quod contingit, sequitur conclusio de contingenti. Sed si subjectum majoris sumatur præcise pro iis quæ contingunt, non sequitur conclusio de contingenti. Non enim sequitur, *Omne quod contingit esse producens contingit*

tingit esse in actu: Omne producens de necessitate est Deus: ergo *Contingit Deum esse in actu.*

CAP. L.

De mixtione necessarii & impossibilis.

DE mixtione necessarii & impossibilis dicendum est post hæc. Et est sciendum, quod, sicut dictum est prius, quælibet propositio de impossibili æquivaleat alicui propositioni de necessario: & ideo ad sciendum quando mixtio necessarii & impossibilis valet, & quando non, oportet scire æquivalentiam propositionis de impossibili & propositionis de necessario; & quando uniformis de necessario valet, & quando non. De uniformi dictum est prius. De æquipollentia autem inter propositionem de necessario & de impossibili dictum est alibi; ideo ad præsens hæc de illa mixtione sufficiant.

CAP. LI.

De mixtione propositionum de necessario & de aliis modis ab istis quatuor in prima figura.

ULtimo circa istam partem videndum est de mixtione propositionum de necessario, & de aliis modis ab istis quatuor.

Et est primo sciendum, quod in prima figura, quando ambæ præmissæ sumuntur in sensu diviso, raro vel nunquam valet mixtio respectu conclusionis de alio modo quam de necessario. Sicut non sequitur, secundum principia *Aristot. Omne animal esse coloratum est necessarium: Omnē hominē esse animal est per se:* ergo *Omnē hominē esse coloratū est per se.* Veruntamen quando unus modus est inferior ad necessarium, tunc semper sequitur conclusio de necessario. Sicut sequitur, *Omnē hominē esse coloratū est necessariū: Socratē esse hominē est per se:* ergo *Socratem esse coloratū est necessariū.* Sed quando modus ille non est inferior ad necessarium, tunc nihil valet mixtio talis respectu conclusionis de necessario, nec respectu conclusionis de illo modo. Sicut non sequitur, *Omne albū esse coloratū est necessariū: Omnē hominē esse albū est scitū à me:* ergo *Omnē hominē esse coloratū est scitū à me:* nec sequitur ista conclusio, ergo *Omnē hominē esse coloratū est necessariū.* Aliquando tamen sequitur conclusio de tali modo: sicut sequitur, *Omnē triangulū habere tres est necessarium: Isoscelē esse triangulum est scibile:* ergo *Isoscelē habere tres est scibile.* Unde quando aliquis modus non potest competere antecedenti nisi competat consequenti, tunc in tali mixtione sequitur con-

concluſio de tali modo; hujuſmodi autem ſunt tales modi, *ſcibile, large accipiendo, cognoſcibile, credibile, apprehenſibile,* & hujuſmodi.

Si autem utraque ſumatur in ſenſu diviſo, ſemper valet ſyllogiſmus quando illa de modo infert ſuam de ineſſe; ſicut in illis de ineſſe reſpectu concluſionis ejuſdem modi de quo eſt major: ita quod ſi major ſit de neceſſario, concluſio erit de neceſſario; ſi major ſit de alio modo, concluſio erit de alio modo. Et ideo tales ſyllogiſmi valent. *Omnis homo per ſe eſt animal: Socrates de neceſſitate eſt homo:* ergo *Socrates per ſe eſt animal.* Omne ens ſcitur à te eſſe in actu: Perſona divina de neceſſitate eſt ens: ergo Perſona divina de neceſſitate ſcitur à te eſſe in actu. Omnis homo de neceſſitate eſt animal: *Socrates* ſcitur eſſe homo: ergo *Socrates* de neceſſitate eſt animal. Et ratio eſt, quia quandoque in talibus minor infert ſuam de ineſſe; nunc autem dictum eſt prius, quod ſemper ex tali majore & minore de ineſſe ſequitur concluſio de conſimili modo, & quicquid ſequitur ad conſequens ſequitur ad antecedens; ergo talis mixtio eſt bona. Si autem illa de modo non inferat ſuam de ineſſe, tunc non valet mixtio. Sicut non ſequitur, *Omne immortale de neceſſitate eſt Deus: Intelligentia inferior Deo creditur eſſe immortalis:* ergo *Intelligentia illa de neceſſitate eſt Deus:* nec etiam ſequitur, ergo *Creditur eſſe Deus.* Sicut non ſequitur, Omnis Deus de neceſſitate eſt perſona divina: Aliquod immortale creditur eſſe Deus: ergo Aliquod immortale creditur eſt perſona divina. Et ita patet, quod talis mixtio ex propoſitione de modo quæ non infert ſuam de ineſſe, non valet. Modi autem tales ſunt hujuſmodi, *credibile, opinabile, apprehenſibile, intelligibile,* & hujuſmodi.

CAP. LII.

De eadem mixtione in ſecunda figura.

IN ſecunda figura, quando utraque propoſitio ſumitur in ſenſu compoſito, raro vel nunquam valet mixtio, niſi modus ſit inferior ad neceſſarium. Unde non ſequitur, *Nullum hominē eſſe aſinum eſt neceſſarium: Omne album eſſe aſinum eſt ſcitum à me:* ergo *Nullum album eſſe hominē eſt ſcitum à me;* vel ergo *Nullum album eſſe hominē eſt neceſſarium.* Sicut non ſequitur, Nullum hominem eſſe aſinum eſt neceſſarium: Brunellum eſſe aſinum eſt primo verum: ergo Brunellum non eſſe hominem eſt primo verum; nec etiam ſequitur, ergo Brunellum non eſſe hominem eſt neceſſarium. Sicut non ſequitur, Nullum lapidem eſſe corpus animatum eſt neceſſarium: Omne animal eſſe corpus animatum eſt primo verum: ergo Nullum hominem eſſe lapidem eſt primo verum; quia præmiſſæ ſunt veræ, & concluſio falſa. Nec ſequitur, Omnem Deum eſſe tres perſonas eſt neceſſarium: Nullum

lum immortale esse tres personas est creditum à te: ergo Nullum immortale esse Deum est creditum à te; vel Nullum immortale esse Deum est necessarium.

Similiter, si illa de necessario sumatur in sensu diviso, non valet prædicta mixtio: sicut patet per eosdem terminos. Similiter, si utraque sumatur in sensu diviso, non valet mixtio generaliter. Sicut non sequitur, *Omnis Deus de necessitate est tres personæ: Nullum immortale scitur esse tres personæ*: ergo *Nullum immortale scitur esse Deus*; vel *Nullum immortale de necessitate est Deus.* An valeat cum aliquo alio modo, discutiant studiosi.

CAP. LIII.

De eadem mixtione in tertia figura.

IN tertia figura, si utraque sumatur in sensu composito, raro vel nunquam valet talis mixtio. Sicut non sequitur, *Omnē personā esse relativā est necessarium*: *Omnē Deum esse immortalē est scitum à te*: ergo *Aliquod immortale esse personā relativā est scitum à te.* Si autem illa de necessario sumatur in sensu diviso, non valet talis mixtio: sicut patet per eosdem terminos.

Si autem utraque sumatur in sensu diviso, si major sit de necessario & minor de alio modo, semper sequitur conclusio de necessario, si minor inferat suam de inesse: & hoc, quia ex majore de necessario in sensu diviso & minore de inesse, sequitur conclusio de necessario; & per consequens sequitur eadem conclusio ex antecedente ad illam de inesse & eadem majore. Unde iste syllogismus est bonus, Omnis homo de necessitate est animal: Omnis homo scitur esse albus: ergo Album de necessitate est animal. Si autem major fuerit de alio modo & minor de necessario, sequitur conclusio de eodem modo de quo est major, non de necessario. Unde sequitur, Omnis homo scitur esse albus: Omnis homo de necessitate est creabile: ergo Aliquod creabile scitur esse album; sed non sequitur, ergo Aliquod creabile de necessitate est album. Si autem illa de modo inferat suam de inesse, mixtio non valet.

CAP.

CAP. LIV.

De mixtione ex propositionibus de possibili & de contingenti in prima figura.

Viso quomodo valet mixtio de propositionibus de necessario & cæteris modalibus, videndum est quomodo valet mixtio ex propositionibus de possibili & cæteris modalibus. Et primo de mixtione de possibili & contingenti. Et primo in figura prima.

Et est Primo sciendum, quod si utraque sumatur in sensu composito nulla sequitur conclusio. Non enim sequitur, *Omne hominem esse album est possibile: Omne nigrum esse hominem est contingens:* ergo *Omne nigrum esse album est possibile.* Nec sequitur, Omnem hominem esse album est contingens: Omne nigrum esse album est possibile: ergo Omne nigrum esse album est contingens, vel Est possibile.

Nec etiam valet si altera sumatur in sensu composito, & altera in sensu diviso. Sicut non sequitur, Omne album esse hominem est contingens: Omnis asinus potest esse albus: ergo Omnis asinus potest esse homo. Nec sequitur, Omne album potest esse homo: Omnem asinum esse album est contingens: ergo Omnis asinus potest esse homo. Sicut non sequitur, Omnis homo potest ridere: Omne animal esse hominem est contingens: ergo Omne animal potest ridere; nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, qualitercunque subjectum supponit. Nec etiam sequitur, Omnis homo potest esse albus: Omne nigrum esse hominem est contingens: ergo Omne nigrum esse album est contingens. Nec sequitur, Omne album esse hominem est possibile: Contingit omnem asinum esse album: ergo Contingit omnem asinum esse hominem.

Tertio videndum est, quando utraque sumitur in sensu diviso, vel æquivalenti. Et est primo sciendum, quod si major sit de possibili, & minor de contingenti, si subjectum majoris supponit pro iis quæ possunt esse, & subjectum minoris supponat tam pro iis quæ sunt, quam pro iis quæ contingunt, sequitur conclusio de possibili. Sicut sequitur, Omne quod potest esse homo potest esse album: Omne quod est risibile vel contingit esse risibile contingit esse hominem: ergo Omne risibile contingit esse album. Si autem subjectum majoris supponat pro iis quæ sunt præcise, non valet mixtio. Sicut non sequitur, Omne album potest esse homo: Contingit omnem asinum esse album: ergo Omnis asinus potest esse homo. Si major sit de contingenti & minor de possibili, si subjectum majoris supponat tam pro iis quæ sunt quam pro iis quæ contingunt, valet syllogismus respectu conclusionis de contingenti: si autem supponat pro iis quæ sunt non valet syllogismus, hoc patet per eosdem terminos.

CAP. LV.

De eadem mixtione in secunda figura.

IN secunda figura, si utraque propositionum sumatur in sensu composito, non valet mixtio. Sicut non sequitur, Omnem Deum esse hominem est contingens: Nullam personam divinam esse Deum est possibile: ergo Nullam personam divinam esse Deum est possibile. Nec sequitur, Nullum Deum esse hominem est possibile: Omnem personam divinam esse hominem est contingens: ergo Nullam personam divinam esse Deum est contingens. Patet per eosdem terminos quod non valet mixtio, si altera præmissarum, vel utraque, sumatur in sensu diviso.

CAP. LVI.

De eadem in tertia figura.

IN tertia figura, si utraque propositionum sumatur in sensu composito, non valet mixtio. Sicut non sequitur, *Omnē hominē esse Deum est possibile*: *Omnē hominē esse humanitatē est contingens*: ergo *Aliquā humanitatē esse Deum est possibile.* Nec etiam valet si major sit de contingenti & minor de possibili. Patet per eosdem terminos, quod non valet mixtio si altera sumatur in sensu composito, & altera in sensu diviso. Si autem utraque sumatur in sensu diviso, si subjectum illius de possibili supponat pro iis quæ possunt esse & sit major, sequitur conclusio de possibili. Sicut sequitur, Omnis homo potest esse humanitas: Omnem hominem contingit esse Deum: ergo Deus potest esse humanitas; subjecto utriusque sumpto pro iis quæ possunt esse, & pro iis quæ sunt; aliter non valet.

CAP. LVII.

De mixtione possibilis & impossibilis.

SEquitur videre de mixtione possibilis & impossibilis. Sed de ea potest patere ex illis quæ dicta sunt circa mixtionem necessarii & possibilis; pro eo, quod semper illa de impossibili æquivalet alicui de necessario; & de ea non plus ad præsens.

CAP.

CAP. LVIII.

De mixtione possibilis & aliorum modorum à quatuor famosis in prima figura.

DE mixtione propositionis de possibili & aliorum modorum à quatuor famosis, dicendum est post hæc. Et primo in prima figura dicendum est, quod talis mixtio non valet, si ambæ præmissæ sumantur in sensu composito. Sicut non sequitur, *Omne animal esse hominē est scitum à te: Omnē asinum esse animal est possibile:* ergo *Omnem asinum esse hominem est scitum à te*, vel *est possibile.*

Tamen quandocunque aliquis modus sumptus est inferior ad necessarium, cujusmodi sunt tales modi, *per se, demonstrabile, per se notum*, & hujusmodi; semper ex tali majore de tali modo, & minore de possibili, sequitur conclusio de possibili; & si major fuerit de possibili & minor de tali modo. Et ratio est, quia illa propositio de tali modo infert illam de necessario in eodem sensu; sed dictum est prius, quod ex tali de necessario & tali de possibili, mixtio valet respectu conclusionis de possibili. Proportionabiliter dicendum est de illa mixtione, quando altera sumitur in sensu diviso, & altera in sensu composito. Si autem utraque sumatur in sensu composito, & major fuerit de possibili, & minor de alio modo quæ infert unam de inesse, ex tali de possibili & illa de inesse sequitur conclusio de possibili, in eodem sensu, sicut dictum est prius. Si autem major non inferat suam de inesse, non valet. Non enim sequitur, *Omnis homo potest esse Deus: Socrates creditur esse homo:* ergo *Socrates potest esse Deus.* Si autem illa de possibili fuerit minor, raro vel nunquam valet mixtio. Sicut non sequitur, *Omnis homo scitur esse Deus: Humanitas potest esse homo:* igitur *Humanitas potest esse Deus*, vel *scitur esse Deus.*

CAP. LIX.

De eadem in secunda figura.

SI utraque illarum propositionum sumatur in sensu composito non valet mixtio, si ille modus non sit inferior ad necessarium, vel æquivalens, in secunda figura. Sicut non sequitur, *Nullū Deum esse hominē est scitū à te: Quamlibet personā divinā esse hominē est possibile:* ergo *Nullā personā divinā esse Deū est possibile.* Nec sequitur, *Omnē Deum esse hominē est scitum à te: Nullā personā divinā esse hominē est possibile:* ergo *Nullā personā divinā esse Deum est possi-*

bile. Si autem illa de modo inferat illam de necessario sequitur conclusio de possibili. Similiter si altera sumatur in sensu composito, & altera in sensu diviso, si illa de modo non inferat illam de necessario, non valet mixtio: si inferat eam, valet respectu conclusionis de possibili. Si autem utraque sumatur in sensu diviso, & illa alia de modo non inferat illam de necessario, non valet mixtio. Sicut non sequitur, Omnis Deus scitur esse homo: Quælibet persona divina potest non esse homo: igitur Quælibet persona divina potest non esse Deus. Nec sequitur, Omnis persona divina potest esse homo; Omnis Deus scitur esse homo: ergo Omnis Deus potest non esse persona divina. Si autem illa de modo inferat illam de necessario valet talis mixtio, quando ex illa de necessario & alia de possibili valet mixtio.

CAP LX.

De eadem mixtione in tertia figura.

QUando autem præmissæ tales disponuntur in tertia figura, si utraque sumantur in sensu composito, si illa de modo non inferat illam de necessario, non valet mixtio. Sicut non sequitur, *Omnē hominē esse Deum est scitum à te*: *Omnem hominem esse humanitatem est possibile*: ergo *Aliquam humanitatem esse Deum est possibile.* Sed si illa de modo inferat illam de necessario mixtio est bona, tenens virtute istius regulæ, Si præmissæ sint possibiles & compossibiles conclusio est possibilis; & virtute istius, Omne necessarium est possibile. Si autem illa de possibili sumatur in sensu composito, & altera in sensu diviso, si illa de possibili fuerit major, non sequitur conclusio de possibili, si illa de modo non inferat illam de necessario. Sicut non sequitur, Omnem hominem esse Deum est possibile: Omnis homo scitur esse humanitas: ergo Aliquam humanitatem esse Deum est possibile. Similiter non valet, si minor fuerit de possibili per eosdem terminos.

Si autem illa de possibili sumatur in sensu diviso, & illa de alio modo in sensu composito, si illa de possibili fuerit major, non sequitur conclusio de possibili, si minor inferat suam de inesse. Et hoc est verum quando major est universalis: è converso est quando major est particularis. Et ratio est, quia illa de modo, sicut dictum est, infert suam de inesse; sed ex tali de possibili, & ex illa de inesse est talis mixtio inconveniens; sicut dictum est prius. Si autem illa de possibili fuerit minor valet mixtio. Sicut sequitur, Omnem hominem esse Deum est scitum à te: Omnis homo potest esse humanitas; ergo Aliqua humanitas potest esse Deus, sumpto subjecto conclusionis pro eo quod potest esse. Si autem utraque sumatur in sensu diviso, valet

mixtio

mixtio reſpectu concluſionis de poſsibili, quando illa de modo infert ſuam de ineſse.

CAP. LXI

De mixtione contingentis & aliarum modalium non uſitatarum in prima figura.

VLtimo videndum eſt de mixtione propoſitionis de contingenti & cæterarum propoſitionum modalium. Et primo de mixtione ex propoſitione de contingenti & de impoſsibili. Sed iſta patet ex mixtione contingentis & neceſsarii, propter cauſam ſæpius dictam; ideo dicendum eſt de mixtione contingentis & aliarum modalium; & primo in prima figura.

Et eſt ſciendum, quod ſi utraque ſumatur in ſenſu compoſito, ſi illa de modo non inferat illam de neceſsario, mixtio non valet. Sicut non ſequitur, *Omne animal eſse hominē eſt ſcitū à te: Omnē aſinū eſse animal eſt contingens:* ergo *Omnē aſinū eſse hominem eſt contingens,* vel *poſſibile.* Nec ſequitur: *Omne animal eſse hominem eſt contingens: Omnē aſinū eſse animal eſt ſcitū à te:* ergo *Omnem aſinum eſse hominem eſt poſſibile,* vel *contingens.* Si autem illa de modo inferat illam de neceſsario mixtio eſt bona; quia ex tali de neceſsario & de poſsibili ſequitur concluſio de poſsibili, ſicut dictum eſt prius; ſed illa de poſſibili ſequitur ad illam de contingenti, ergo, *&c.* Si autem illa de contingenti ſumatur in ſenſu compoſito, & alia in ſenſu diviſo, ſi illa de contingenti fuerit major, non valet mixtio. Sicut non ſequitur, Omne album eſse hominem eſt contingens: Omnis aſinus ſcitur eſse albus: ergo Omnem aſinum eſse hominem eſt poſsibile. Si autem illa de modo inferat illam de neceſsario mixtio eſt bona.

Similiter dicendum eſt, ſi illa de contingenti ſit minor: ſi autem illa de contingenti ſumatur in ſenſu diviſo, ſi ſit major, ſemper ſequitur concluſio de poſsibili, quando minor infert ſuam de ineſse, & aliter non; quia dictum eſt prius, quod ex tali contingenti & illa de ineſse, ſequitur concluſio de poſsibili. Si autem minor non infert ſuam de ineſse non valet mixtio; ſicut non ſequitur, Omne album eſse hominem eſt ſcitum à te: Omnis aſinus contingenter eſt albus: ergo Omnis aſinus poteſt eſse homo. Si autem utraque ſumatur in ſenſu diviſo, ſi major fuerit de contingenti ſequitur concluſio de poſsibili quando minor infert ſuam de ineſse; ſed quando non infert ſuam de ineſse, non valet. Si autem illa de contingenti fuerit minor non valet: ſicut non ſequitur, Omne album ſcitur à te eſse homo: Omnis aſinus contingenter eſt albus: ergo Omnis aſinus poteſt eſse homo.

CAP. LXII.

De eadem in secunda figura.

IN secunda figura si utraque propositio sumatur in sensu composito non valet mixtio, respectu conclusionis de contingenti, nec respectu conclusionis de possibili; nisi illa de alio modo inferat illam de necessario. Unde non sequitur, *Omnē Deum eße hominē est scitū à te: Quamlibet personā divinā non esse hominē est contingens*: ergo *Quamlibet personā divinā non esse Deū est possibile*. Nec sequitur, *Nullū Deū esse hominē est scitū: Quamlibet personā divinā esse hominē est contingens*: ergo *Quamlibet personā divinā non esse Deū est possibile*. Si autem illa de modo infert illam de necessario mixtio est bona: si autem illa de contingenti sumatur in sensu composito, & illa de alio modo in sensu diviso, si illa de contingenti fuerit negativa, non valet mixtio. Sicut non sequitur, Nullum Deum esse hominem est contingens: Quælibet persona divina scitur esse homo: ergo Quælibet persona divina potest non esse Deus.

Similiter si affirmativa fuerit de contingenti non valet. Non enim sequitur, Omnem Deum esse hominem est contingens: Quælibet persona divina scitur non esse homo: ergo Quælibet persona divina potest non esse Deus. Si autem illa de contingenti sumatur in sensu diviso, & alia in sensu composito, non valet mixtio: patet per eosdem terminos. Et si utraque sumatur in sensu diviso etiam mixtio non valet; sicut patet per eosdem terminos.

CAP. LXIII.

De eadem in tertia figura.

IN tertia figura, si utraque sumatur in sensu composito, non valet mixtio respectu conclusionis de contingenti, vel respectu conclusionis de possibili; nisi illa de alio modo inferat illam de necessario. Sicut non sequitur, *Omnē hominē esse Deū est scitū à te: Omnē hominē esse humanitatē est contingens*; ergo *Aliquā humanitatē esse Deū est possibile*. Consimiliter est dicendum, quando illa de contingenti sumitur in sensu composito, & alia in sensu diviso. Si autem illa de contingenti sumatur in sensu diviso, & subjectum supponat pro iis quæ sunt, & fuerit universalis, & alia de modo inferat suam de inesse, sequitur conclusio de contingenti: & similiter est quando est è converso. Si autem utraque sumatur in sensu diviso, valet mixtio quando

quando illa de alio modo inferat suam de inesse. Et ista de mixtionibus ad præsens sufficiant; quamvis multa causa brevitatis sint omissa, quæ tamen à studiosis elici possunt. Si quæ autem dicta *Aristot.* istis contrarientur, per aliqua superius dicta possunt solui, quorum etiam solutio patebit expressius supra *librum priorum*, si contingat me illum librum exponere.

CAP. LXIV.

De mixtione ex propositionibus modalibus & aliorum modorum ab illis quatuor.

SI autem fiat mixtio ex propositionibus modalibus aliorum modorum ab illis quatuor, Aut utraque propositio sumitur in sensu composito, sive in tali sensu per quem denotatur modus verificari de sua de inesse: Aut sub alio & alio sensu. Si primo modo raro vel nunquam valet mixtio; quia nunquam valet nisi quando tales modi non possunt verificari de præmissis, nisi aliquis illorum verificetur de conclusione sequente ex præmissis: quod non semper tenet; quia quamvis una præmissa sit scita, & alia credita, non oportet conclusionem credi vel sciri; & ita est de aliis. Si autem præmissæ sumantur in alio sensu, tunc si minor inferat suam de inesse in prima figura, semper conclusio sequitur in eadem figura, de eodem modo, de quo est major: sicut sequitur, *Omnis homo per se est animal*: *Aliquod albū scitur esse homo*: ergo *Aliquod album per se est animal*; quia ex eadem majore, & illa de inesse, sequitur eadem conclusio; & per consequens eadem conclusio sequitur ex majore & antecedente ad illam de inesse.

Per prædicta potest studiosus cognoscere, quando mixtio in talibus valet, & quando non, etiam in aliis figuris.

CAP. LXV.

De syllogismis ex propositionibus reduplicativis, vel altera reduplicativa.

POstquam visum est, quomodo syllogismus fit ex propositionibus tam de inesse quam de modo, quæ plures exponentes non habent: videndum est quomodo syllogismus fit ex propositionibus plures exponentes habentibus; cujusmodi sunt *exclusivæ*, *exceptivæ*, & *reduplicativæ*, & hujusmodi; de quibus dictum est prius. Pro quibus utendum est ista regula generaliter, quod Quandocunque quælibet exponens conclusionis, vel ipsa conclusio, sequitur ex talibus exponentibus

bus præmissarum, vel ex una exponente unius præmissæ, semper est bonus syllogismus; & aliter non. Et ideo ad videndum an talis discursus sit bonus, vel non, oportet diligenter videre quæ sunt exponentes talium præmissarum & conclusionis, & quomodo se habent secundum consequentiam ad invicem.

Sicut ad videndum an iste discursus sit bonus, *Omnis homo in quantum risibilis est homo* : *Animal est homo* : ergo *Animal in quantum risibile est homo*; oportet videre exponentes majoris & conclusionis. Unde exponentes majoris sunt istæ, *Omnis homo est homo*, *Omnis homo est risibile*, *Omne risibile est homo*, *Si aliquid est homo ipsum est risibile.* Exponentes conclusionis sunt istæ, *Animal est homo*, *Animal est risibile*, *Omne risibile est homo*, *Si aliquid est risibile ipsum est homo.* Nunc autem sequitur, *Omnis homo est homo*, ergo *Animal est homo* : Similiter sequitur, *Omnis homo est risibilis*, ergo *Animal est risibile* : sic duæ exponentes conclusionis sunt exponentes majoris. Ex quo patet, quod omnes exponentes conclusionis sequuntur ex antecedente, & ita discursus est bonus.

Et ideo omnis talis discursus est bonus, *Quilibet Logicus in quantu Logicus differt à Grammatico* : *Grammaticus est Logicus* : ergo *Grammaticus in quantum Logicus differt à Grammatico*; sed major est falsa. Ex isto patet, quod semper in prima figura ex majore reduplicativa, & minore reduplicativa vel non reduplicativa, sequitur conclusio reduplicativa. Sicut sequitur, *Omnis homo in quantum rationalis est susceptivus disciplinæ*: *Animal est homo in quantum rationale*: ergo *Animal in quantum rationale est susceptibile disciplinæ.* *Omne agens in quantum agens differt à passo* : *Aliquod passum est agens* : ergo *Aliquod passum in quantum agens differt à passo.* Et non solum sequitur conclusio reduplicativa, sed etiam sequitur conclusio sine reduplicatione quæ est præjacens illius reduplicativæ. Quod autem omnes tales syllogismi sunt boni, patet, quælibet exponens consequentis sequitur ex aliqua exponente antecedentis, vel ex alia exponente & minore, vel est eadem cum aliqua exponente majoris. Sed si minor fuerit reduplicativa, & major non, quamvis sequatur conclusio sine reduplicatione, non tamen sequitur conclusio cum reduplicatione. Unde non sequitur, *Omne susceptibile disciplinæ est album* : *Omnis homo in quantum rationalis est susceptibilis disciplinæ* : ergo *Omnis homo rationalis est albus*; quia ista exponens consequentis, scilicet, *Si aliquid est rationale illud est album,* non sequitur ex aliqua exponente majoris, nec etiam cum majore : sicut patet inductive.

Quæ autem dicta sunt, intelligenda sunt quando reduplicatio sumitur proprie, & manet non negata. Si enim reduplicatio fuerit negata in majore, & affirmata in conclusione, non valet discursus. Unde quamvis iste discursus sit bonus, *Omnis homo in quantum albus non est musicus* : *Socrates est homo* : ergo *Socrates inquantum albus non est*

mu-

musicus; sed sequitur ista conclusio, ergo *Socrates non est musicus in quantum est albus.*

In secunda figura quæcunque præmissa sumatur cum reduplicatione, & alia sine, non sequitur conclusio reduplicativa. Sicut non sequitur, *Omnis homo in quantum animal est sensibilis*: *Nullum album est sensibile*: ergo *Omne album in quantum animal non est homo.* Nec potest talis syllogismus reduci ad primam figuram per conversionem, quia reduplicativa non convertitur. Non enim sequitur, *Omnis homo in quantum animal est sensibile*: ergo *Aliquod sensibile in quantum animal est homo*; quia conditionalis exponentis consequentis, non sequitur ad conditionalem exponentem antecedentis, nec ad aliquam aliam; sicut manifeste patet. Quamvis autem in secunda figura ex talibus propositionibus, non sequitur conclusio reduplicativa: sequitur tamen conclusio in qua negatur reduplicatio; & per consequens non est reduplicativa. Unde bene sequitur, *Omnis homo in quantum animal est sensibilis*: *Nullum album est sensibile*: ergo *Nullum album in quantum animal est homo*: & hoc, quia ex prædictis præmissis sequitur ista conclusio, *Nullum album est homo*; & sequitur, *Nullum album est homo*, ergo *Nullum album in quantum animal est homo.* Si autem omnes præmissæ sint reduplicativæ, ita quod in utraque reduplicatio cadens super idem sit affirmata, sequitur conclusio reduplicativa.

In tertia autem figura, si major universalis fuerit reduplicativa & alia non, sequitur conclusio reduplicativa. Sequitur enim, *Omnis homo in quantum animal est sensibilis*: *Omnis homo est albus*: ergo *Aliquod album in quantum animal est sensibile*; quia conversa minore fit syllogismus regulatus per dici de omni in prima figura. Sed si minor fuerit reduplicativa, non sequitur conclusio reduplicativa: non enim sequitur, *Omnis homo est albus*: *Omnis homo in quantum animal est sensibilis*: ergo *Aliquod sensibile in quantum animal est album.*

CAP. LXVI.

De syllogismis ex propositionibus exclusivis vel altera exclusiva.

Circa exclusivas sciendum est, quod in prima figura ex omnibus exclusivis contingit inferre exclusivam: sicut sequitur, *Tantum homo currit*: *Tantum animal est homo*: ergo *Tantum animal currit.* Similiter ex majore exclusiva & minore universali non sequitur conclusio, nec particularis nec universalis: sicut non sequitur, *Tantum animal est homo*: *Omnis asinus est animal*: ergo *Aliquis asinus est homo.* Sed ex majore universali & minore exclusiva sequitur conclusio particularis, sed non conclusio exclusiva.

In

In secunda figura ex omnibus exclusivis non sequitur exclusiva: sicut non sequitur, *Tantum animal est homo: Tantum non homo non est homo: ergo Tantum non homo non est animal.* Nec sequitur, *Tantum ens est homo: Tantum non homo non est homo:* ergo *Tantum non homo non est ens*; quia conclusio infert istam, *Non homo non est ens*, quæ est falsa cum ejus opposita sit vera, scilicet, *Omnis homo non est ens.*

In tertia figura ex omnibus exclusivis non sequitur exclusiva; quia non sequitur, *Tantum animal est homo: Tantum animal est asinus:* ergo *Tantum asinus est homo.* Sicut nec ex duabus universalibus affirmativis in secunda figura. Si autem major sit universalis & minor exclusiva, sequitur conclusio particularis.

CAP. LXVII.

De syllogismis ex propositionibus exceptivis vel altera exceptiva.

CIrca exceptivas est sciendum, quod ex omnibus exceptivis in prima figura non sequitur conclusio exceptiva: sicut non sequitur, *Omnis homo præter Socratem currit: Omne animal præter irrationale est homo:* ergo *Omne animal præter irrationale currit.* Similiter ex majore exceptiva, & minore non exceptiva sive de inesse, non sequitur generaliter conclusio: non enim sequitur, *Omnis substantia præter substantiã incorporeã est substantia corporea: Homo est substantia:* ergo *Homo est substantia incorporea.* Similiter in secunda figura, & tertia non valet. Per prædicta à principio hujus tractatus potest sciri quomodo syllogizandum est differenter ex illis de modo etiam ex aliis propositionibus habentibus plures exponentes.

Per prædicta etiam à principio istius tractatus, & præcedentis, potest sciri quomodo differenter syllogizandum est ex illis de modo, & aliis propositionibus habentibus plures exponentes, quando propositiones sunt de præsenti, & quando de præterito, & quando de futuro; quando sunt in recto, & quando sunt in obliquo. Et ista de syllogismis ad præsens sufficiant.

CAP. LXVIII.

De syllogismis hypotheticis.

DIcto de syllogismis categoricis, dicendum est de syllogismis hypotheticis: & Primo de syllogismis ex conditionali. Unde primo est sciendum, quod semper ex condicionali, & antecedente vel cum aliquo antecedente, ad antecedens illius conditionalis sequitur consequens.

ſequens. Sicut ſequitur, *Si homo currit animal currit* : *Homo currit* : ergo *Animal currit*. Similiter ſequitur, *Si homo currit animal currit* : *Sed omnis ſubſtantia currit* : ergo *Animal currit*. Sed ex conditionali, & conſequente, non ſequitur antecedens. Non enim ſequitur, *Si homo currit animal currit* : *Animal currit* : ergo *Homo currit*. Similiter ex conditionali majore, & conditionali minore, habente pro conſequente antecedens primæ conditionalis, eſt bonus ſyllogiſmus. Sicut ſequitur, *Si homo currit animal currit* : ergo *Si Socrates currit animal currit*. De aliis hypotheticis dictum eſt prius, in tractatu de propoſitionibus; & quia ex ibi dictis poteſt elici modus arguendi ex aliis propoſitionibus hypotheticis, ideo propter brevitatem ad præſens pertranſeo.

Finit Prima Pars Tertiæ Partis.

Incipit Secunda Pars Tertiæ Partis.

CAP. I.

De definitione demonſtrationis & acceptionibus ſcire.

POſtquam dictum eſt de *ſyllogiſmis* in communi, ſequitur nunc tractare de ſpeciebus ſyllogiſmi; & quia nobilior eſt *demonſtratio*, ideo primo de demonſtratione oportet diſſerere. Omnis autem demonſtratio componitur ex propoſitionibus, & propoſitiones ex terminis. Unde quia terminorum & propoſitionum, ex quibus conſtat demonſtratio, ſunt quædam *conditiones propriæ*, non omnibus terminis competentes; ideo Primo dicendum eſt de conditionibus eorum: Secundo de propoſitionibus requiſitis ad demonſtrationem: Tertio de demonſtratione.

Oportet autem primo ſcire, quod ſecundum doctrinam *Ariſtot. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire*; iſta enim definitio, ſcilicet, *Faciens ſcire*, eſt definitio exprimens *quid nominis* illius termini *demonſtratio*; & ideo ſicut in omni diſputatione, & etiam veritatis inquiſitione, oportet ſignificata vocabulorum ſupponere; ideo bene volenti tradere notitiam demonſtrationis & ſuarum partium, oportet præmittere, quid per hunc terminum *demonſtratio* importatur; quod non

 eſt

est aliud, quam definitionem exprimentem *quid nominis* declarare. Dico ergo, quod omnes de demonstratione loquentes per hunc terminum *demonstratio*, non intelligunt, nisi *Syllogismum facientem scire*; sed quia *scire* in diversis locis accipitur æquivoce, videndum est, quomodo *scire* in hac definitione accipitur.

Unde sciendum est, quod quamvis *scire* diversis modis accipi possit, tamen sufficit ad præsens dicere, quod tribus modis dicitur. Uno modo *scire* dicitur, *evidens comprehensio veritatis*; & sic dicuntur sciri non tantum necessaria, sed etiam contingentia; sicut scio te sedere & me vivere. Secundo modo dicitur *scire*, *evidens comprehensio veritatis, quæ non potest esse falsa*; & sic dicuntur sciri tantum necessaria, & non contingentia. Tertio modo dicitur *scire*, *Comprehensio unius veritatis necessariæ, per evidentem comprehensionem duarum veritatum necessariarum*; puta, duarum præmissarum in modo & figura dispositarum, & illæ duæ veritates faciunt tertiam veritatem evidenter sciri, quæ aliter esset ignota; & sic accipitur *scire* in prædicta definitione.

Omnes enim recte loquentes de demonstratione, per *demonstrationem* intelligunt syllogismum compositum ex duabus præmissis necessariis notis, per quas scitur conclusio, quæ aliter foret ignota; nisi in eodem forte tempore simul concurrant cum illis præmissis aliæ præmissæ sufficientes ad causandum notitiam ejusdem conclusionis. Quamvis ergo probari non possit, quod demonstratio est syllogismus faciens scire modo præexposito; sicut nec significatum vocabuli, nec definitio exprimens quid nominis probari potest, nisi per usum loquentium: figendum tamen est pro fundamento, quod demonstratio est syllogismus faciens scire, super quo omnia dicenda in sequentibus fundabuntur, & per ipsum probabuntur, quando necesse erit probationem adducere.

CAP. II.

De terminis qui ingrediuntur demonstrationem.

Ex quo omnis demonstratio est syllogismus, necesse est demonstrationem tres terminos ad ejus constitutionem requirere. Non omnes autem termini possunt ingredi demonstrationem *affirmativam* ex propositionibus mere de inesse, & de præsenti: illi enim termini qui de nullo possunt prædicari nisi contingenter, vel false, ipsis sumptis *significative*, nunquam possunt esse partes demonstrationis talis: & ideo tales termini, *chimæra*, *corpus infinitum*, & hujusmodi, non possunt, si significative sumantur, esse termini in demonstratione tali; quamvis in demonstratione *negativa* possunt esse, quia in negativa possunt de aliis necessario prædicari. Similiter quamvis tales termini, *Album*, *nigrum*, *calidum*, & hujusmodi, non possunt esse partes pro-

po-

positionum necessariarum mere de inesse & de præsenti affirmativarum: tamen possunt esse partes propositionum de possibili necessariarum; ideo talem demonstrationem ingredi possunt. Unde breviter secundum diversitatem demonstrationum, de qua dicetur inferius, omnes termini aliquam demonstrationem ingredi possunt: sed non omnes ingredi possunt demonstrationem *potissimam*, de qua dicetur inferius. Termini autem qui demonstrationem potissimam ingredi possunt, sunt præcise, *passio*, *subjectum*, & *definitio*.

Ad cujus evidentiam sciendum est, quod *passio* non est aliqua res inhærens illo modo subjecto, quo calor inest igni: sed passio est quoddam prædicabile distinctum à subjecto realiter, importans illud idem quod importat subjectum, & aliquid plus; vel saltem illud idem alio modo. Et eodem modo est de *definitione*. Et isti termini ex quibus componitur demonstratio *mentalis* sunt ita distinctæ res in mente existentes, sicut voces correspondentes eis in demonstratione *vocali* sunt distinctæ voces in aëre; de quibus diffusius dicetur inferius.

CAP. III.

Ostendit quæ oportet præcognoscere ante demonstrationem.

NOn solum autem oportet istos terminos ad demonstrationem concurrere; sed etiam quandocunque demonstrationem ingrediuntur, antequam conclusio concludatur, oportet eos præcognoscere: non tamen semper oportet omnes æqualiter præcognoscere. De *Subjecto* enim oportet præcognoscere *quid est*, & *quia est*. Oportet enim præcognoscere de subjecto, cum sit terminus, *quid significat*; & hæc præcognitio consequentis est omni termino cujuscunque syllogismi vel argumentationis. Si autem sit demonstratio affirmativa & categorica non oportet tantum de subjecto præcognoscere quid significat, sed oportet præcognoscere *quia est*: hoc est, oportet præcognoscere quod *esse* non impossibiliter prædicatur de subjecto significative sumpto. Et ratio est, quia ad hoc quod habeatur demonstratio, oportet præmissas cognoscere, ergo oportet quod illa præmissa in qua prædicatur aliquid de subjecto significative sumpto, vel è contra, sit cognita, & per consequens est vera; & si sit vera, & scita esse vera, oportet quod sibi non competat impossibiliter *esse*; ex quo propositio est affirmativa.

De *Passione* autem, quamvis ingrediatur demonstrationem affirmativam, non oportet præcognoscere nisi tantum quid importatur per *nomen*; sed non oportet quod præcognoscatur quod sibi non repugnat *esse*. Et hoc quidem verum est, si major illius demonstrationis sit *conditionalis*, vel æquivalens tali; tunc enim non oportet, quantumcunque cognoscatur illa præmissa in qua ponitur passio, quod cognoscatur *esse*

posse convenire passioni. Quando autem major est affirmativa *non æquivalens conditionali*, ita bene oportet præcognoscere de passione, *quia est*, sicut de subjecto. Nec hoc negat *Aristot.*; sed vult, quod quandoque oportet præcognoscere *quia est* de subjecto, quamvis non oporteat præcognoscere *quia est* de passione.

Breviter ergo dicendum est, quod, secundum principia *Aristot.* de Subjecto in demonstratione tam categorica quam hypothetica, & tam in composita ex una hypothetica conditionali & alia categorica, oportet præcognoscere de subjecto *quid significat*, & *quia est*: & hoc est, quod sibi non repugnat *esse*, ita quod propositio prædicans *esse* de illo non includat contradictionem. De Passione autem in demonstratione simpliciter categorica & affirmativa, oportet præcognoscere tam *quia est* quam *quid est*, propter eandem rationem propter quam oportet de subjecto præcognoscere *quia est*: sed in aliqua demonstratione non oportet de passione præcognoscere *quia est*; de ejus autem definitione oportet præcognoscere *quia est*. Et hæc de terminis demonstrationis ad præsens sufficiant.

CAP. IV.

De divisione propositionum requisitarum ad demonstrationem.

Dicturus autem de propositionibus requisitis ad demonstrationem, Primo præmittam aliquas divisiones earum. Est autem primo sciendum, quod propositionum requisitarum ad demonstrationem quædam sunt partes demonstrationis, sicut *præmissæ* & *conclusio*: & quædam non sunt partes demonstrationis, & vocantur *dignitates*, & *maximæ* vel *suppositiones*, quæ sub propria forma non ingrediuntur demonstrationem, virtute tamen illarum propositionum aliquo modo sciuntur præmissæ demonstrationis. Verbi gratia, ista est una propositio prima præcise nota per experientiam, *Omnis calor est calefactivus*, quæ non potest esse pars demonstrationis, saltem potissimæ & universalis; virtute tamen istius tenent tales demonstrationes. Omne calidum est calefactivum: Omnis aër est calidus: ergo Omnis aër est calefactivus. Istæ sunt distinctæ propositiones; Omnis calor est calefactivus: Omne calidum est calefactivum: & Prima est prior, & Secunda posterior: & tamen secunda non potest proprie demonstrari per primam; & secunda ingreditur demonstrationem, & non prima; & tamen virtute primæ tenent multæ demonstrationes quas non potest ingredi: & sicut est de ista, ita est de multis aliis.

Propositio autem requisita ad demonstrationem *non tanquam pars* subdividitur; quia Quædā sunt tales, quod necesse est quemlibet docentē cas

eas habere; cujusmodi sunt tales, *Quodlibet est vel non est*; *De quolibet est affirmatio vel negatio*, & hujusmodi: quædam sunt tales quas non est necesse quemlibet docentem habere; sed necesse est aliquos arguentes eas habere: sicut est de istis, *Aliquod est mobile*; *Si ab æqualibus æqualia demas*, &c.

Propositio autem quæ est *pars demonstrationis* subdividitur, quia Quædam est præmissa tantum, quæ scilicet est indemonstrabilis: Quædam est conclusio tantum, quæ scilicet potest demonstrari, sed non potest esse principium demonstrationis, sive demonstrandi aliquam propositionem: Quædam est præmissa & conclusio, quæ potest demonstrari per alias præmissas, & potest esse principium demonstrandi aliam conclusionem. Alia divisio potest esse, quia propositionum requisitarum ad demonstrationem, quædam sunt principia, quædam sunt conclusiones. *Principia* dicuntur illæ propositiones quæ non sunt conclusiones, & tamen requiruntur ad demonstrationem; sive sint partes demonstrationis, sive non sunt partes ejus. Et vocantur *principia prima*, quæ subdividi possunt; quia Quædam principia prima *per se sunt nota*, quibus scilicet intellectus statim assentit ipsis terminis apprehensis, ita quod si sciatur quid significant termini statim sciuntur. Quædam autem principia prima non sunt per se nota, sed tantum *per experientiam sunt nota*: sicut est de ista propositione, *Omnis calor est calefactivus*; & de multis aliis quæ non possunt fieri notæ nisi per experientiam, de quibus specialiter loquitur *Aristot.* in *primo metaphysicæ*, & in *secundo posteriorum* in fine.

CAP. V.

De proprietatibus propositionum requisitarum ad demonstrationem.

Istis præmissis, videndum est de *proprietatibus* propositionum ad demonstrationem requisitarum. Illarum autem proprietatum, quædam sunt communes omnibus propositionibus requisitis ad demonstrationem: quædam sunt propriæ præmissis: quædam sunt propriæ conclusionibus: quædam sunt propriæ principiis non ingredientibus demonstrationem. Una enim proprietas *communis* omni propositioni requisitæ ad demonstrationem est *necessitas*: nulla enim propositio requisita ad demonstrationem est contingens vel impossibilis; sed quælibet est necessaria. Quod enim conclusio est necessaria, patet ex definitione demonstrationis, quia Demonstratio est syllogismus faciens scire propositionem necessariam, ergo conclusio erit necessaria: sed necessarium quamvis posset inferri ex contingentibus vel impossibilibus, non tamen potest sciri per impossibilia vel contingentia, ergo necessario præmissæ propter

quas

quas scitur conclusio sunt necessariæ: sed propositiones rectificantes demonstrationem sunt priores & notiores præmissis, ergo illæ sunt necessariæ. Et ita patet, quod omnes propositiones requisitæ ad demonstrationem sunt necessariæ; & sicut sunt necessariæ, ita sunt perpetuæ & incorruptibiles. Quod non est sic intelligendum, quod illæ propositiones sunt quædam entia necessaria & perpetua: hoc enim falsum est, solum enim Deus est perpetuus & incorruptibilis; nec aliquid aliud à Deo potest esse perpetuum simpliciter & incorruptibile, quando per aliquam potentiam possit fieri non ens.

Propter quod sciendum est, quod *perpetuum, necessarium, incorruptibile*, capiuntur dupliciter. Uno modo dicitur aliquid necessarium, perpetuum, & incorruptibile, quia per nullam potentiam potest incipere vel desinere esse: & sic Deus est perpetuus, necessarius, & immortalis. Aliquando dicitur necessarium, perpetuum, & incorruptibile, propositio quæ si formetur non potest esse falsa, sed vera tantum: & illo modo demonstratio est necessariorum, perpetuorum, & incorruptibilium; hoc est ex propositionibus quæ non possunt esse falsæ, sed veræ tantum.

Ex quo patet, quod quamvis repugnat dictis *Aristot.*; tamen secundum rei veritatem nulla propositio, quæ importat res corruptibiles, mere affirmativa, mere categorica, & mere de præsenti, potest esse principium demonstrationis, vel conclusio; quia quælibet talis est contingens. Si enim aliqua talis esset necessaria, hoc maxime videretur de tali, *Homo est animal rationale*; sed hæc est contingens, quia sequitur, Homo est animal rationale mortale, ergo Homo est animal; & ultra, ergo Componitur ex corpore & anima intellectiva: sed hæc est contingens; quia si nullus homo esset, ipsa esset falsa propter falsam implicationem, quia implicatur aliquod componi ex corpore & anima intellectiva, quod tunc foret falsum. Nec valet dicere, quod ista, Homo est animal rationale mortale, æquivalet isti, Si homo est, homo est animal rationale; quia hæc est conditionalis, & non categorica: & ita stat primum dictum, quod nulla talis mere categorica, & mere de præsenti est necessaria. Et ideo dico, quod nulla talis potest esse principium vel conclusio demonstrationis: hoc tamen non obstante dicendum est, quod multæ propositiones compositæ ex talibus terminis possunt esse principia vel conclusiones demonstrationis; quia propositiones conditionales, vel æquivalentes eis, possunt esse necessariæ. Hæc enim est necessaria simpliciter, Si homo est, animal est; & ista, Si homo ridet, animal ridet; & ista, Omnis homo potest ridere; si subjectum stet pro iis quæ possunt esse: & propositiones eodem modo eis æquivalentes sunt necessariæ.

Et ex isto patet, quomodo non obstante, quod genera & species, & quæcunque alia universalia distincta à cognitione Dei, sint simpliciter corruptibilia, sic quod possunt esse nihil; tamen de eis possunt fieri demonstrationes scientiæ: propter hoc, quod non obstante quod possunt simpliciter

pliciter destrui; tamen de eis possunt formari propositiones necessariæ, quæ possunt sciri scientia proprie dicta.

Ex isto etiã patet, quomodo de contingentibus potest esse scientia; quia secundum quod veniunt in demonstrationem sunt necessariæ; hoc est, quod propositiones formatæ ex terminis importantibus talia contingentia quæ veniunt in demonstrationem sunt necessariæ, quæ non sunt mere de præsenti, & de inesse categoricæ & affirmativæ; sed vel sunt negativæ, vel hypotheticæ, vel de possibili, vel aliquo modo eis æquivalentes.

CAP. VI.

Ostendit quomodo propositiones requisita ad demonstrationem sunt de omni.

ALia conditio, tam præmissarum quam conclusionis demonstrationis, est, quod tam præmissa quam conclusio potest esse *de omni*. Est autem *de omni*, non quando prædicatum convenit alicui contento sub subjecto, & alicui non; nec quando uno tempore competit, & alio tempore non competit sibi: sed quando prædicatum competit omni contento sub subjecto, & omni tempore. Unde differentia est inter dici de omni, de quo loquitur *Aristot.* in *primo priorum*, & inter dici de omni, de quo loquitur in *primo posteriorum*. Nam ad hoc, quod aliquod dicatur de omni *in prioribus*, non requiritur nisi quod per talem propositionem denotatur prædicatum prædicari de tali subjecto universaliter; sive vere prædicetur de eo, sive non: unde, secundum veritatem loquendo, hæc est de omni, Omnis homo est asinus, non obstante quod sit falsa; quia est universalis. Ad dici de omni, de quo loquitur *Aristot.* in *primo posteriorum*, requiritur, quod prædicatum vere competat subjecto universaliter sumpto, & pro omni tempore.

CAP. VII.

Ostendit quod propositio requisita ad syllogismum est per se vera.

NOn solum autem quælibet propositio requisita ad demonstrationem est necessaria, sed etiam quælibet est *per se vera*: ut autem sciatur quæ propositio est per se vera, & quæ non; videnda est multiplicitas & æquivocatio hujus termini *per se*.

Est autem sciendum, quod distinctio est secundum *Boetium* inter modos *dicendi* per se, & modos *essendi* per se, & modos *causandi* per se; aliquod enim est *per se* tripliciter. Primo modo *esse per se* dicitur, ita

quod

quod per se, vel excludit omnem causam; & sic solusDeus est per se, hoc est, solus Deus non habet causam per quam sit: vel excludit causam materialem; & sic intelligentiæ carentes materia sunt per se, hoc est, non habent materiam in qua earum forma consistat: vel excludit subjectum; & sic substantia est per se, hoc est, substantia non habet subjectum in quo subsistat. Et si quæratur quare tot modis aliquod dicitur per se. Dicendum est, quod causa universalis non potest assignari nisi voluntarius usus loquentium.

Alius autem est modus *causandi* per se, quando scilicet aliquod est *causa* per se alicujus; sicut interfectio est causa per se quare ille interiit: & potest iste modus non tantum competere causæ efficienti; sed etiam causæ finali.

Præter istos modos per se, sunt aliqui modi *dicendi* per se, quibus scilicet aliquod prædicatur per se de altero. Et sunt duo modi, quorum Unus est, quando prædicatum ponitur in definitione subjecti: Alius est quando subjectum ponitur in definitione prædicati. Circa istos autem modos est primo advertendum, quod iste terminus *per se*, secundum quod reperitur in propositione, dupliciter accipitur: scilicet, large & stricte. *Large* dicitur propositio per se, quando subjectum cadit in definitione prædicati, vel è converso; vel per se superius ad unum definit reliquum, vel definitur per reliquum. Et illo modo hæc est per se, Omnis homo est animal; & ista, Omnis homo est rationalis; & ista, Omnis homo est risibilis; & hujusmodi. Aliter accipitur per se *stricte*; & sic cum prioribus conditionibus, ad hoc quod propositio sit per se, requiritur, quod ipsa sit simpliciter necessaria, ita quod nec potuit nec potest esse falsa. Et sic accepto per se, quamvis secundum opinionem *Aristot.* qui ponit quod generatio & corruptio rerum est perpetua, & quod multæ propositiones categoricæ de præsenti & de inesse sunt per se; tamen secundum veritatem, tales de terminis importantibus præcise res corruptibiles sive creatas non sunt per se; quia non sunt necessariæ, sicut dictum est. Unde sic accepto per se, hæc non est per se, Homo est animal; quia potest esse falsa, puta posito quod nullus homo sit. Veruntamen propositiones de possibili, & eis æquivalentes, compositæ ex talibus terminis, sunt per se: Unde ista est per se, Omnis homo potest esse animal, sumpto subjecto pro eo quod potest esse.

Viso igitur quod, ad hoc quod propositio sit per se, requiritur, quod propositio sit necessaria. Ulterius est sciendum, quod ad hoc, quod propositio sit per se, *strictissime* sumpto illo termino *per se*, requiritur, quod sit prædicatio propria & directa; per quod excluduntur propositiones ubi inferiora prædicantur de suis superioribus particulariter sumptis, & subjecta de suis passionibus, & una passio de alia passione; propter hoc, quod tales propositiones quamvis sint necessariæ, non tamen sunt per se, strictissime accipiendo per se. Cujusmodi sunt tales, Aliquod animal est homo, vel Aliquod animal potest esse homo, Omne risibile est homo,

Omne

Omne risibile potest esse homo, Omne risibile est susceptibile disciplinæ, & hujusmodi; quamvis essent necessariæ.

Ulterius est sciendum, quod aliquod potest cadere in definitione alterius vel *in recto*, vel *in obliquo*: & secundum hoc, potest prædicari in recto vel in obliquo.

Istis visis dicendum est, quod sola illa propositio est *per se*, quæ est necessaria, in qua prædicatum definit subjectum, vel aliquod per se superius ad subjectum; vel subjectum definit prædicatum, vel aliquod per se inferius ad prædicatum. Et hoc intendit Lincolniensis quando dicit, 'Dicitur per se alterum de altero, quando quidditas unius essentia- 'liter, non per accidens, à quidditate alterius egreditur. Non enim intendit, quod prædicatum realiter egreditur à subjecto, vel è converso, eo modo quo effectus realiter efficitur à sua causa, cum subjectum & prædicatum sunt termini quorum neuter est causa alterius: sed egredi hic à quidditate alterius vocatur declarare seu importare, sive significare aliquod, quod significatur per reliquum. Est ergo breviter intentio Lincolniensis & *Aristot.* quod quando prædicatum per se definit subjectum vel per se superius ad subjectum, sive sicut definitio, sive sicut pars definitionis, vel è contra, tunc est propositio *per se*.

Et est primus modus quando prædicatum definit subjectum, vel per se superius ad subjectum; propter quod, si tales essent necessariæ essent per se, Omnis homo est animal rationale, Omnis homo est animal, Omnis homo est rationalis, Omnis homo componitur ex corpore & anima; quia in omnibus istis prædicatum definit subjectum. Similiter tales si essent necessariæ essent per se, Omnis homo est corpus, Omnis Homo est substantia, Omnis homo componitur ex materia & forma, Omnis homo habet materiam; quia quamvis ista prædicata non definiant illud subjectum; tamen dicuntur per se superiora ad subjectum, & ideo essent per se.

Secundus autem modus est, quando subjectum, vel per se superius ad subjectum, definit prædicatum, vel per se inferius ad prædicatum. Unde ista est per se, si sit necessaria, Omnis homo est risibilis; quia in definitione exprimente quid nominis, *risibilis*, ponitur homo. Similiter hæc est per se, si sit necessaria, Omnis homo est susceptibilis contrariorum; quia in definitione prædicati ponitur substantia vel corpus, quod est per se superius ad subjectum, quod subjectum est *homo*; quia homo definit hoc prædicatum, *Esse susceptibile talium contrariorum*, demonstratis aliquibus quæ non possunt competere nisi homini, & illud est per se inferius ad hoc commune *susceptibile contrariorum*; & ideo hæc est per se, Omnis homo est susceptibilis contrariorum. Ex prædictis patet, quod omnes tales sunt per se: Omnis homo potest dealbari: Omnis materia potest suscipere formam: Omnis creatura potest à Deo creari: Deus est creativus: Calor est calefactivus; & cæteræ hujusmodi.

Oportet autem scire, quod illa quæ dicta sunt intelligenda sunt de propositionibus *affirmativis*. Nam aliquæ *negativa* sunt per se, in quibus tamen prædicatum non definit subjectum, nec è converso. Est autem sciendum, quod omnis negativa necessaria, in qua terminus subjectus & prædicatus sunt mere absoluti, & non relativi nec connotativi, est per se. Unde hæc est per se, Omnis homo non est asinus; & similiter hæc, Omnis homo non est albedo: quamvis secundum opinionem *Aristot.* hæc non sit per se, Omnis homo non est quantitas. Similiter, quando aliqua talis negativa est per se, illud quod est per se, tanquam proprium quod prædicatur de uno illorum affirmative per se, prædicatur de reliquo negative. Unde si hæc sit per se, Nullus homo est asinus; & hæc sit per se & primo vera, Omnis homo est risibilis: hæc erit per se, Nullus asinus est risibilis. Si autem tale prædicatum prædicetur de uno illorum, non tanquam proprium sibi, non oportet quod de alio prædicetur negative, nec per se vere. Unde quamvis hæc sit per se, Nullus homo est asinus; & quod hæc sit per se, Omnis homo est susceptibilis contrariorum: non oportet quod hæc sit per se, Omnis asinus non est susceptibilis contrariorum.

CAP. VIII.

Quomodo principium & conclusio demonstrationis potest esse primo vera: & quid est propositio primo vera: & de erroribus qui contingunt in assignatione universalis.

Sicut autem tam principiũ, quam conclusio demonstrationis potest esse per se vera; ita tam principium, quam conclusio demonstrationis potest esse *primo vera*.

Est autem propositio *primo vera*, quando prædicatum nulli subjecto communiori illo subjecto, nec alicui subjecto non prædicabili de illo subjecto, prius competit quam illi subjecto. Et tale prædicatum respectu talis subjecti vocatur *universale*; & illud subjectum vocatur *primum subjectum* illius prædicati, saltem si sit prædicabile secundo modo dicendi per se. Per primam particulam excluditur à primo subjecto omne inferius; quia secundum *Aristot.* contingit tripliciter errare in assignatione universalis.

Primo, si credatur prædicatum aliquod competere alicui primò; quia non est aliquid in actu præter illud quod assignatur cui possit competere: sicut si passio Solis assignatur primo competere isti Soli, quia non est alius Sol ab isto. Secundo, si aliquod prædicatum ambiguum assignatur alicui determinato nomini, propter hoc, quod non est aliquod commune nomen omnibus illis de quibus prædicatur illud ambiguum prædicatum. Tertio, si non sit manifesta differentia inter genus & speciem

ſpeciem, & propter ipſius differentiæ latentiam aſſignatur paſſio generis illi ſpeciei *primò*. Iſtis modis primo peccatur attribuendo univerſale alicujus communioris minus communi: per ſecundam particulam excluditur concretum alicujus abſtracti cui primo competit. Unde ſi nihil eſſet calefactivum niſi *calor*, tunc hoc prædicatum *calefactivum* non competeret *primò* calido; quia hæc non eſſet primo vera, Omne calidum eſt calefactivum, ſed hæc eſt primo vera, Omnis calor eſt calefactivus; quia hæc non poteſt eſſe vera, Omne calidum eſt calefactivum, niſi hæc eſſet vera, Omnis calor eſt calefactivus: ſed è contra bene poteſt, & ita eſt prior, & per conſequens calefactivum prædicaretur *primò* de calore.

Et ſi dicatur, quod quando prædicatur *primò* aliquod de aliquo, de nullo prædicatur niſi de quo prædicatur ſuum primum ſubjectũ; ſicut de nullo prædicatur eſſe riſibile, niſi de quo prædicatur homo; ſed eſſe calefactivum prædicatur de calido, de quo tamen non prædicatur calor, ergo calor non eſt primum ſubjectum calefactivi. Dicendum eſt, quod univerſale nunquam prædicatur de aliquo, niſi de quo prædicatur ſuum primum ſubjectum, vel contentum ſui primi ſubjecti: unde de quocunque prædicatur calefactivum, de eodem prædicatur calor vel calidum, ſi calefactivum ſit univerſale primo competens calori.

Ex prædictis patet, quæ propoſitio *affirmativa* eſt *primo vera*; quia tales ſunt primo veræ, Omnis homo eſt animal, Omne corpus eſt ſubſtantia, Omnis calor eſt qualitas, ſi non ſit genus medium inter calorem & qualitatem. Et tales, Omnis homo eſt riſibilis, Omnis ſubſtantia intellectualis ſimplex eſt ſuſceptibilis diſciplinæ; & hujuſmodi.

Ex prædictis etiam poteſt patere, quod eſt primum ſubjectum alicujus paſſionis, & quod non eſt ſubjectum primum ejuſdé. Oportet autem ſcire, quod ſicut propoſitio affirmativa eſt primo vera; ita aliqua *negativa* eſt *primo vera*. Unde illa propoſitio negativa, in qua prædicatum non poteſt vere negari ab aliquo communiori quam ſit ſubjectum, nec aliquod prædicatum communius poteſt vere negari univerſaliter ab illo ſubjecto, eſt primo vera, & vocatur propoſitio negativa immediata; hujuſmodi autem eſt talis propoſitio, Nulla ſubſtantia corporea eſt incorporea. Et ideo ſecundum opinionem *Ariſtot.* hæc non eſt primo vera nec immediata, Nulla ſubſtantia eſt quantitas; quia hæc non eſt vera ſecundum principia ſua: & ſi innumeretur, quod diceret talem eſſe immediatam; eſſet reſpondendum, quod hoc diceret ſecundum opinionem aliorum, vel gratia exempli.

CAP. IX.

De proprietatibus convenientibus conclusioni quæ non possunt competere præmissis.

DEclaratis quibusdam proprietatibus quæ possunt competere omnibus propositionibus demonstrationis potissimæ, videlicet tam præmissis quam conclusioni, dicendum est de proprietatibus seu conditionibus convenientibus *conclusioni*, quæ non possunt competere omnibus præmissis demonstrationis potissimæ.

Quarum una est, quod omnis conclusio demonstrationis est *dubitabilis*, ita quod non est per se nota. Cum enim demonstratio est syllogismus faciens scire, & nihil facit scire aliquod præscitum; necesse est, si apprehendatur conclusio sine præmissis, quod illa conclusio potest ignorari; & per consequens de ea potest aliquis dubitare, cum non posset sciri esse falsa. Hoc enim vult *Lincolniensis* in *primo posteriorum*, unde dicit sic in diversis locis, 'Non docemur neque adiscimus, nisi illud quod cum primo concipimus est nobis dubitatum, vel 'apparet falsum.

Dicendum est ergo, quod omnis conclusio demonstrationis est *dubitabilis* propositio; quia quælibet conclusio demonstrationis est quæstio: quæstio autem est dubitabilis propositio, secundum *Boetium*. Quamvis autem omnis conclusio demonstrationis sit dubitabilis propositio; non tamen oportet quod semper dubitetur quousque per demonstrationem certificetur, quia conclusio demonstrationis duabus viis cognosci potest. Aliqua enim cognosci potest *per demonstrationem*, quando ex notitia præmissarum devenitur in notitiam conclusionis. Alia autem non solum sic cognosci potest, sed cognosci potest per *experientiam*, illo modo quo *Aristot.* docet, *primo metaphysicæ*, & *secundo posteriorum*, principia cognosci per experientiam. Sicut enim aliquis potest per experientiam cognoscere, quod omnis talis herba sanat; ita potest per experientiam cognoscere, quod Luna sit eclipsabilis. Oportet etiam scire, quod non solum omnis conclusio potest dubitari, sed etiam aliqua principia demonstrationis sunt dubitabilia, quamvis non omnia: unde omnia principia quæ non nisi per experientiam cognosci possunt, dubitabilia sunt; quantumcunque sunt prima, ita quod ex aliis demonstrari non possunt.

CAP.

CAP. X.

Ostendit quomodo aliqua principia sciri possunt per experientiam.

Quia dictum est, quod aliqua principia & aliquæ conclusiones sciri possunt per *experientiam*, de illo modo deveniendi ad notitiam principii vel conclusionis est breviter discutiendum.

Unde sciendum, quod in sensu apprehendente aliquod sensibile potest virtus phantastica idem imaginari, & non solum phantastica, sed etiam intellectus potest idem apprehendere, quo apprehenso potest evidenter intellectus alias conclusiones contingentes cognoscere. Sicut apprehenso calore per sensum potest intellectus eundem calorem cognoscere & scire quod ille est calidus, & quod ille etiam approximatus alteri calefacit illud aliud; & quod illud non esset calidum, nisi prius illud calidum approximaretur ei; & ita evidenter intellectus cognoscit hanc propositionem, Hoc calidum calefacit. Ista autem propositione nota, & scito, quod quando aliquod competit uni individuo, potest consimile competere alteri individuo, accipit istam propositionem universalem, Omnis calor est calefactivus; cum non sit major ratio quare unus calor sit magis calefactivus quam alius: ista propositione sic nota, per experientiam est notum unum universale, quia est propositio universalis; quæ si aliter cognosci non potest quam sic per sensum, est principium artis & scientiæ. Si autem possit cognosci illo modo, & præter hoc possit cognosci sine sensu, per propositiones notas dispositas in modo & in figura, est conclusio scientiæ & demonstrationis.

Est autem sciendum, quod aliquando talis propositio habet pro subjecto speciem specialissimam; & aliquando habet pro subjecto aliquod communius illa. Quod autem habet pro subjecto *speciem specialissimam*, potest evidenter cognosci per notitiam unius singularis: sicut evidenter scito, quod hic calor calefacit, posset cognosci evidenter, quod omnis calor est calefactivus: unde notitia evidens unius talis singularis contingentis, ut Hic calor calefacit, sufficit sine aliis singularibus ad habendum notitiam evidentem de universali. Si autem illa universalis habeat pro subjecto aliquod *communius specie specialissima*, requiritur semper vel frequenter, quod cujuslibet speciei contentæ sub illo cognoscatur aliqua singularis; & ita ad cognoscendum talia requiruntur plura singularia.

Oportet etiam scire, quod ut frequenter ad cognoscendum universale requiruntur multa singularia, quamvis subjectum talis universalis sit species specialissima: quia ut frequenter non potest evidenter aliqua singularis contingens cognosci, sine multis apprehensionibus singularium.

Und.

Unde non facile est scire, quod hæc herba sanavit aliquem infirmum? & nec quod iste chirurgus sanavit talem infirmum; sic de multis aliis: quia non est facile capere experimentum, eo quod idem effectus specie potest esse à multis causis specie differentibus.

CAP. XI.

Ostendit quomodo prima evidens notitia conclusionis accipi potest per propositiones dispositas in modo & figura.

SIcut autem conclusio debet esse dubitabilis; ita debet esse talis, quod ejus notitia prima evidens possit accipi per propositiones necessarias evidenter notas, & dispositas in modo & in figura. Hoc patet, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, sed non potest facere scire præscitum, ergo conclusio quam debet facere scire non est necessario præscita; & potest sciri virtute demonstrationis, ergo prima ejus notitia potest acquiri per præmissas demonstrationis.

Veruntamen aliquando præscitur conclusio sine ipsis præmissis, quod dupliciter potest contingere. Uno modo, quia quandoque est præcognita per experientiam; & quandoque per alias præmissas: non enim est inconveniens, quod eadem conclusio per diversa principia demonstretur. Et si quæratur an notitia accepta per experientiam alicujus conclusionis, & notitia ejusdem accepta per demonstrationem, sint ejusdem speciei: & similiter notitia accepta per diversas præmissas, sit ejusdem speciei. Potest probabiliter dici, quod si talis notitia præcise sit notitia conclusionis, & nihil aliud, non est inconveniens ponere, quod talis notitia sit ejusdem speciei specialissimæ. Nulla enim hic apparet necessitas ponendi illas notitias specie distingui, nisi quia causantur à distinctis causis: sed hoc non obstat, quia non est impossibile effectus ejusdem speciei à causis specie distinctis causari.

CAP. XII.

Ostendit quod non omnis passio demonstrari potest de suo subjecto.

EX prædictis patere potest, quod non quælibet propositio in qua prædicatur passio de suo subjecto, potest esse conclusio demonstrationis. Hæc enim est talis, Omnis calor est calefactivus, si nihil sit calefactivum nisi calor; & tamen ex quo non potest evidenter cognosci, nisi per experientiam, manifestum est quod demonstrari non potest. Et si dicatur, quod illa potest sic demonstrari, Omne productivum

dactivum caloris est calefactivum: Omnis calor est productivus caloris: ergo Calor est calefactivus; ibi per definitionem passionis concluditur passio de subjecto. Dicendum est, quod hæc non est demonstratio, sed petitio principii: unde universaliter, quando pro medio accipitur definitio exprimens quid nominis, in tali illatione est petitio principii. Cujus ratio est, quia ante omnem demonstrationem, & ante omnem conclusionem debet præcognosci *quid nominis*, tam subjecti quam passionis; propter quod ante conclusionis illationem æqualiter est nota passio de subjecto, & definitio exprimens quid nominis illius passionis; & ita minor erit & ignota, & æque nota cum conclusione; propter quod in tali illatione erit petitio principii, & non demonstratio, ut patet. Est ergo sciendum, quod aliqua propositio in qua prædicatur passio de suo subjecto primo est demonstrabilis, & aliqua non.

Ad cujus evidentiam est notandum, quod aliqua passio præcise importat in recto idem quod subjectum, & in obliquo aliquam formam realiter sibi inhærentem. Et alia passio præcise importat in recto illud idem quod importatur per subjectum, & in obliquo importat aliquam rem non sibi inhærentem, nec essentialem, nec accidentalem. Alia autem passio importat idem in recto quod importat subjectum, & in obliquo importat partes illius, & etiam aliam rem non sibi inhærentem. Alia autem passio importat idem in recto quod subjectum importat, & negative in obliquo importat partes subjecti.

Exemplum primi, ut *calefactibile* respectu sui subjecti primi; nam calefactibile nihil importat, nisi quod importatur per subjectum & caloré in obliquo; quod patet ex definitione exprimente quid nominis, quæ est, Aliquid potens habere calorem. Exemplum secundi, *creativum*; nam creativum nihil importat, nisi Deum in recto & creaturam in obliquo: sicut patet ex definitione exprimente quid nominis, quæ est Aliquid potens creare aliquid. Exemplum tertii, *Habens tres angulos æquales duobus rectis*; nam ista passio in recto significat triangulum, & in obliquo partes ejus, & etiam alios angulos qui sunt partes ejus. Exemplum quarti, ut *corruptibile* respectu substantiæ; nam corruptibile in recto & affirmative significat substantiam illam quæ est corruptibilis, negative autem vel in obliquo significat partes ejus; quod patet ex definitione exprimente quid nominis, quæ est Aliquid cujus partes possunt non esse, vel Cujus una pars potest ab alia separari.

De prima passione universaliter dico, quod nulla talis passio potest demonstrari de suo subjecto primo; quia si talis passio ignoretur de suo subjecto primo, non potest sciri de eo nisi per experientiam tantum; patet inductive: & eodem modo dicendum est de passione secunda. Sed passio tertio modo dicta, & quarto, potest demonstrari de suo subjecto; quia potest ignorari de suo subjecto primo, quamvis sciatur quid significatur per subjectum, & quid etiam significatur per passionem: postea autem cognito cujus & quales sunt suæ partes, sine ulteriori ex-

perientia

perientia de passione, potest eadem passio sciri de subjecto; & hoc per definitionem exprimentem illas partes, quæ in obliquo vel negative importantur per passionem. Et tales demonstrationes sunt Mathematicæ, propter quod in eis parva vel nulla requiritur experientia, & demonstrantur de eis semper vel frequenter per definitionem subjecti tanquam per medium. Et quia in paucis scientiis proprie habemus definitiones à *priori* nisi in Mathematicis, in quibus communiter passio demonstratur de suo subjecto proprio per definitionem subjecti tanquam per medium; ideo frequenter dicit *Aristot.* quod passio est demonstrabilis de subjecto, & quod definitio est medium: non quod omnis passio demonstrabilis sit de subjecto suo proprio, sed quod omnis passio est demonstrabilis de aliquo subjecto, & in Mathematicis ut semper vel frequenter passio est demonstrabilis de suo subjecto primo. Nec intendit *Aristot.*, quod in omni demonstratione medium sit definitio: sed intendit, quod in omni demonstratione in qua demonstratur passio de suo subjecto primo, medium est definitio, in aliis non oportet.

CAP. XIII.

De proprietatibus principiorum demonstrationem ingredientium.

POst prædicta, videndum de proprietatibus principiorum demonstrationem ingredientium, quæ non possunt esse conclusiones: talia enim principia oportet esse prima, sic scilicet quod per priora probari nec demonstrari possunt. Unde non ideo dicuntur principia esse prima, quia nulla sit propositio quocunque modo prior eis, hoc enim non est verum: nam secundum opinionem *Aristot.* aliqua est propositio necessaria negativa prima; & tamen omni negativa est aliqua affirmativa prior, per quam tamen affirmativam demonstrari non potest, cum non sit processus in infinitum in demonstrationibus, & propositio negativa sive præmissa negativa demonstrari non potest. Ista enim propositio affirmativa, Omne calidum est calefactivum, sive Omne habens calorem est calefactivum, habet aliam propositionem priorem ea, istam scilicet, Omnis calor est calefactivus; quia tamen ista demonstrari non potest, ideo dicitur prima. Similiter omni propositione de terminis specialibus priores sunt animi conceptiones de terminis communibus: sicut omni tali propositione, Omne calidum est calefactivum, prior est ista, Quodlibet est vel non est: per istam tamen propositionem demonstrari non potest, ergo est aliqua propositio prima, & aliquo modo est alia prior illa.

Oportet autem scire, quod quamvis principia demonstrationis sint prima, sic quod non sunt demonstrabilia; tamen aliqua propositio non ne-

necessaria, quæ non est principium demonstrationis alicujus, potest esse prima. Unde sicut est ordo inter propositiones necessarias, & aliqua est prima vel prior, & alia posterior: ita est ordo inter propositiones contingentes, quod aliqua est prior vel prima, & alia posterior. Sicut ista, *Socrates* est, est prior ista, *Socrates* est homo; quia sequitur tanquam à priori, *Socrates* est, & *Socrates* non est non homo, ergo *Socrates* est homo: & ita est de aliis.

CAP. XIV.

Ostendit principia esse immediata, & indemonstrabilia.

Ex hoc autem, quod principia dicuntur esse prima, sequitur quod dicuntur esse *immediata*, & *indemonstrabilia*. Propositio enim immediata est illa, qua non est altera prior per quam possit demonstrari. Oportet autem scire, quod quamvis omnia principia quæ sunt prima sunt immediata, & è converso; ita quod isti termini, *principia*, *prima*, & *immediata*, sunt convertibiles: tamen isti termini diversas possunt habere definitiones exprimentes *quid nominis*, propter quod non sunt termini synonymi, & ideo sine negatione possunt poni à parte ejusdem extremi; & quia omne primum est prius alio, ex hoc quod principia sunt prima, sequitur quod sunt priora conclusione.

Est autem advertendum, quod aliter capitur *prioritas* in rebus extra animam quæ non sunt signa, & in terminis incomplexis, & in propositionibus. Nam inter *res* dicitur una prior alia, vel quia præcedit eam tempore; vel quia potest esse sine ea, & non è converso; vel quia est perfectior ea. Inter *terminos* autem *incomplexos* dicitur unus prior alio, quia est communior eo; vel quia respectu *esse existentiæ* ab uno ad alium est bona consequentia, & non è converso. Inter autem *propositiones* dicitur una prior alia, vel quia una est magis explicativa ejusdem rei, vel plurium rerum, quam alia; vel quia una est ex terminis communioribus quam alia; vel quia una consequentiâ naturali infert aliam, & non è converso. Sicut ista, Omnis triangulus habet tres, *&c.* est prior ista, Omnis Isosceles habet tres, *&c.* tum quia prima habet terminum communiorem; tum quia prima consequentiâ naturali infert secundam, & non è converso. Similiter ista, Omnis res composita ex materia & forma est corruptibilis, est prior ista, Omne corpus est corruptibile; quia prima explicat res quas non explicat secunda, & non è converso; sicut definitio explicat plures res quam definitum.

Ista autem prioritas non habet locum in illis propositionibus, quarum una accipit definitum, & alia definitionem exprimentem quid nominis tantum: & hoc, quia significatum vocabuli non potest sciri sine definitione exprimente quid nominis, si habet quid nominis. Potest autem

significatum vocabuli haberi sine definitione exprimente quid rei, quamvis habeat definitionem exprimentem quid rei. Et ideo illa prioritas in propositionibus, quarum una accipit definitum, & alia definitionem exprimentem quid rei, non habet locum: propter quod arguendo à definitione exprimente quid nominis ad definitum, est petitio principii; non autem definitione exprimente quid rei ad definitum.

CAP. XV.

Ostendit principia esse causas conclusionum.

NOn solum autem principia sunt priora conclusionibus, sed etiam sunt *causæ* conclusionum; quod multipliciter potest intelligi.
1° Uno modo, quod notitia principiorum efficiat notitiam conclusionis; quod est verum de notitia quorumcunque principiorum respectu conclusionis, in habentibus demonstrationem facientem scire; quia semper notitia principiorum vel præmissarum in tali facit notitiam
2° conclusionum. Alio modo potest intelligi, quod ideo principia dicuntur causæ conclusionis, quia principia exprimunt causam propter quam sic est à parte rei, sicut denotatur per conclusionem. Verbi gratia, istæ propositiones, Quando terra interponitur diametraliter inter Lunam & Solem, Luna eclipsatur, Quando Luna est in tali situ, tunc Terra diametraliter interponitur inter Lunam & Solem; exprimunt causam quare Luna eclipsatur; & ideo istæ præmissæ dicuntur causæ illius
3° conclusionis. Aliter potest dici, quod præmissæ sunt causæ conclusionis, quia conclusio componitur præcise ex terminis positis in præmissis; non sic autem principia præcise componuntur ex terminis positis in conclusione. Propter quod dicit aliquando *Aristot.* quod præmissæ sunt
4° causa materialis conclusionis, & non è converso. Aliter potest dici principium causa conclusionis, quia consequentiâ naturali infert conclusionem, & non è converso.

Oportet autem scire, quod quamvis principia sint causæ conclusionis, primo modo intelligendo, tamen potest contingere è converso, quod conclusio sit causa principii: quia potest contingere, quod aliquis ex notitia conclusionis deveniat in notitiam principii, sicut inferius ostendetur.

CAP.

CAP. XVI.

Ostendit omnes præmissas demonstrationis esse notiores conclusione.

COmmune autem est omnibus præmissis cujuscunque demonstrationis, sive illæ præmissæ sint principia tantum, sive etiam sint conclusiones, quod præmissæ sunt *notiores* conclusione. Patet ex definitione demonstrationis, quia ex quo omnis demonstratio est syllogismus faciens scire, & nihil ignotius potest facere scire notius, nec æque ignotum facit scire æque notum, necesse est quod præmissæ sint notiores conclusione. Non autem solum præmissæ sunt notiores conclusione; sed etiam quælibet præmissarum potest cognosci ante conclusionem. Potest enim ista major, Omnis triangulus habet tres, *&c.* cognosci, hac conclusione ignota, Ille triangulus habet tres angulos, propter ignorantiam istius minoris, Iste triangulus est triangulus. Similiter potest ista sciri, Iste triangulus est triangulus, hac ignota, Iste triangulus habet tres angulos, *&c.* si ignoratur ista major, Omnis triangulus habet tres, *&c.* Sed si nota illa majore, Omnis triangulus habet tres, *&c.* sumatur sub illâ minor, Iste triangulus est triangulus, simul cognoscetur ista conclusio, Iste triangulus habet tres angulos, *&c.* Et ita semper vel frequenter major præcognoscitur conclusione; sed scita majore, & scita minore, simul cognoscitur conclusio; propter quod ante demonstrationem conclusio scitur in universali, & ignoratur in particulari: hoc est, ante demonstrationem scitur una universalis sub qua continetur conclusio, & ignoratur conclusio; ita quod non est nota cognitione propria sibi, sed est nota una communi cognitione sibi & omnibus aliis sibi similibus; & talis notitia generalis sufficit ad hoc, quod investigans sciat illud esse quod quærit, si occurrat ei.

CAP. XVII.

Est de multiplici differentia demonstrationum.

POstquam tractatum est breviter de terminis, & propositionibus ad demonstrationem pertinentibus, restat dicere de demonstratione.

Et est primo sciendum, quod cum demonstratio est syllogismus faciens scire, (accipiendo *scire* pro notitia evidenti, & certa sive necessaria quæ sequitur ex propositionibus necessariis,) & talis syllogismus sit multiplex, necesse est quod multiplex sit demonstratio; propter quod oportet scire, quod Quædam est demonstratio cujus præmissæ sunt simpliciter

pliciter priores conclusione; & talis demonstratio vocatur demonstratio
2°. *à priori* sive *propter quid.* Alia est demonstratio cujus præmissæ non sunt simpliciter priores conclusione, sunt tamen notiores sic syllogizanti, per quas devenit sic syllogizans in notitiam conclusionis; & talis demonstratio vocatur demonstratio *quia*, sive *à posteriori.* Verbi gratia, si aliquis nesciens Lunam nunc eclipsari, sciens tamen concursus & motus Planetarum, consideret istas præmissas, Quando Luna est in tali situ, tunc Luna eclipsatur, Sed Luna est nunc in tali situ, & ex illis propositionibus deveniat nunc in notitiam istius conclusionis, Luna nunc eclipsatur, talis habet notitiam sive demonstrationem *à priori*, & *propter quid*; quia præmissæ exprimunt causam propter quam sic est à parte rei, sicut significatur esse per conclusionem. Si autem sit alius è converso videns Lunam eclipsari, & nesciens Terram interponi, & arguat sic, Quando Luna eclipsatur Terra interponitur inter Solem & Lunam, Luna nunc eclipsatur, ergo, *&c.* talis facit demonstrationem *à posteriori*, & scit quod Terra interponitur, & tamen nescit quare interponitur; & ita scit quod ita est, sed nescit causam propter quam ita est; quia tamen per propositiones sibi notas acquirit notitiam ignoti necessarii, ideo habet demonstrationem. Est tamen sciendum, quod prædicti syllogismi tantum adducti sunt gratia exempli, non quod ita sit, sed ut sentiant qui addiscant.

Ex prædictis sequitur, quod possibile est duos formare eundem syllogismum, & tamen unus demonstrabit, & alius non demonstrabit; sicut unus ex præmissis acquiret notitiam conclusionis, et alius ex eisdem præmissis non acquiret notitiam conclusionis; propter quod idem syllogismus est uni demonstratio, et alteri non, sicut præmissæ in uno faciunt notitiam conclusionis, et non in alio: et ideo *scire* non ponitur in definitione demonstrationis tantum sicut importans causam finalem demonstrationis; sed ponitur in definitione demonstrationis tanquam pars definitionis, exprimens illud quod significatur per demonstrationem in obliquo. Unde hoc nomen demonstratio non tantum talem syllogismum significat, sed etiam ipsam scientiam conclusionis natam causari à notitia principiorum; et quia ita est, ista definitio *Syllogismus faciens scire*, potest esse medium notificandi cæteras definitiones de demonstratione, quæ quidem definitiones significant aliquid, quod nec in recto nec in obliquo significat hoc nomen demonstratio. Sicut si hæc oratio, *potens scindere dura*, sit definitio exprimens *quid nominis* Serræ, ista oratio potest esse medium notificandi quod serra debet esse acuta et ferrea; et sic de aliis. Et sic loquuntur multi, quando dicunt, quod definitio sumpta à causa finali est medium demonstrandi definitionem, sumptam à causa materiali de definito: et hoc non est verum, quando definitio sumpta à causa finali est definitio exprimens quid nominis; sed tamen talis processus non erit proprie demonstratio, sed erit notificatio quædam.

CAP. XVIII.

Oſtendit definitionem quid nominis non poſſe eſſe medium demonſtrationis.

SEd iſti repugnare videtur, quod dictum eſt prius, quod ſcilicet definitio exprimens *quid nominis* non poteſt eſſe medium demonſtrandi, eo quod in tali illatione eſt petitio principii. Non videtur etiam veritatem habere, quod demonſtratio ſignificat ſcientiam natam acquiri per præmiſſas demonſtrationis; quia ſi ſic eſſet, demonſtratio non eſſet per ſe inferius ad ſyllogiſmum: nunquam enim ſignificatur aliquid per ſe inferius in recto nec in obliquo, niſi idem illud eodem modo ſignificatur per ſuperius per ſe. In hoc enim differt inferius *per ſe*, ab inferiori *per accidens*. Cum ergo ſyllogiſmus nec in recto, nec in obliquo ſignificat ſcientiam, nec demonſtratio ſignificabit ſcientiā; & per conſequens illa oratio, *ſyllogiſmus faciens ſcire*, non erit definitio exprimens *quid nominis* demonſtrationis. Sed iſtis non obſtantibus dicendum eſt, ſicut prius, quod hæc oratio eſt medium notificandi alias definitiones de demonſtratione; & quod hæc eſt oratio exprimens quid nominis demonſtrationis.

Unde ſciendum eſt, quod quamvis hæc oratio, *ſyllogiſmus faciens ſcire*, non poſſit eſſe medium demonſtrandi aliam definitionem de hoc nomine *demonſtratio*, eo quod ſignificatum vocabuli eſt præſupponendū demonſtrationi, & ita una præmiſſarum non eſt magis nota quam concluſio: tamen illa oratio eſt medium notificandi, quod illud quod eſt demonſtratio eſt tale, quale denotatur eſſe per definitionem aliam, & eſt medium demonſtrandi illam aliam definitionem de nomine, quod præciſe ſignificat illos ſyllogiſmos qui ſunt demonſtrationes, non connotando ſcentiam; & quia tale nomen non habemus, ſed frequenter utimur hoc nomine *demonſtratio*, ac ſi præciſe ſignificet ſyllogiſmos illos qui ſunt demonſtrationes, non connotando aliquid aliud; ideo dicit *Lincolnienſis*, quod definitio materialis demonſtrationis demonſtratur de demonſtratione per definitionem ſumptam à cauſa finali tanquam per medium.

Propter ſecundam autem objectionem dico, quod hoc nomen *demonſtratio* æquivoce accipitur. Nam aliquando accipitur ut ſit nomen connotativum, & non præciſe abſolutum, & ſic demonſtratio non eſt per ſe inferius ad ſyllogiſmum; & hoc, quia ſignificat aliquid in obliquo, quod non ſignificatur in recto nec in obliquo per ſyllogiſmum. Sed non eſt inconveniens hoc nomen æquivoce accipi, cum fere omnia nomina in diverſis locis accipiuntur æquivoce. Dico ergo, quod hæc eſt definitio exprimens quid nominis demonſtrationis, *ſyllogiſmus*

mus faciens scire: propter quod, quamvis aliquis arguat ex principiis ad conclusionem, non oportet quod demonstret; quia non acquirit scientiam conclusionis per præmissas. Et sic unus ex eisdem præmissis evidenter notis acquirit scientiam conclusionis; & alius tantum apprehendit præmissas & conclusionem, sed per præmissas non devenit in notitiam conclusionis: & sic unus demonstrat & alius non; & ita idem syllogismus est uni demonstratio, & alteri non est demonstratio.

CAP. XIX.

Ponit differentias inter demonstrationem propter quid, & demonstrationem quia.

OStenso quod alia est demonstratio *quia*; & alia *propter quid*, videndum est quomodo differunt illæ demonstrationes in generali, & quomodo differunt scientia *propter quid*, & scientia *quia*.

Pro quo sciendum est, quod illa vocatur demonstratio *propter quid*, quæ est ex propositionibus necessariis prioribus, qua habita cessat omnis quæstio circa conclusionem. Sicut si scitur, quod Luna eclipsatur, per hoc quod terra interponitur inter Solem & Lunam, cessat omnis quæstio de illa conclusione, Luna eclipsatur. Nec enim quæretur utrum Luna eclipsatur, nec quare Luna eclipsatur; forte tamen non oportet quod cesset omnis quæstio circa quamlibet præmissarum. Demonstratio autem *quia*, est illa quæ non ex prioribus, vel qua habita non cessat omnis quæstio circa conclusionem.

Exemplum primi, quia si demonstretur, quod terra interponitur inter Solem & Lunam, per hoc, quod Luna eclipsatur, præmissæ non sunt priores conclusione, sed posteriores. Exemplum secundi est, si arguitur sic, Nullum non animal respirat, Planta est non animal, ergo Planta non respirat, ille syllogismus ex prioribus est, adhuc tamen contingit quærere quare planta non respirat; & propter hoc iste syllogismus non est demonstratio *propter quid*, sed *quia*: & hoc, quia per talem syllogismum sufficienter scitur quod Planta non respirat, sed non sufficienter scitur quare non respirat.

CAP. XX.

Ostendit quomodo in eadem scientia differt demonstratio quia est à demonstratione propter quid.

ISta demonstratio sive scientia *quia*, secundum *Aristot.* duobus modis specialiter differt à demonstratione *propter quid*. Uno modo in eadem scientia, Alio modo in diversis scientiis.

Propter quod est primo sciendum, quod hoc nomen *scientia* dupliciter accipitur ad præsens. Uno modo significat collectionem multorum habituum principiorum & conclusionum, ordinem determinatum habentium; & sic accipit hic Philosophus scientiam. Aliter accipitur pro aliquo habitu uno & non pro aliqua collectione plurium habituum; & sic Philosophus loquitur in diversis locis de scientia. Accipiendo igitur scientiam primo modo, uno modo differt demonstratio *quia* à demonstratione *propter quid*, in eadem scientia; sicut scientia quia, à scientia propter quid: & hoc dupliciter, secundum quod tactum est in præcedenti capitulo. Uno modo quia demonstratio *quia*, licet sit per prius, non tamen per causam immediatam, hoc est, non est per medium convertibile: Aliquando autem demonstratio *quia*, est per posterius, ita quod in præmissis non accipitur aliquid importans causam quare sic est sicut denotatur per conclusionem, sed magis è converso. Verbi gratia, causa quare planetæ non scintillant est, quia prope sunt; tunc si arguitur sic, Planetæ sunt prope, ergo non scintillant, est demonstratio *propter quid*: si arguitur è converso, est demonstratio *quia*. Et ita universaliter, quando propositio prior scitur evidenter per hoc, quod præmissæ posteriores sciuntur evidenter, est demonstratio *quia*; imo etiam sufficit quod una præmissarum sit posterior conclusione. Similiter quando demonstratur effectus non per causam immediatam, sed per remotam tantum, est demonstratio *quia*. Sed sciendum est, quod talis demonstratio semper est negativa, & in secunda figura, ita quod affimative non contingit demonstrare; & vocatur hic causa remota non aliqua res quæ est causa causæ, vel causa plurium: sed vocatur hic causa, negatio alicujus ex qua sequitur negatio alterius; & non è converso. Sicut sequitur, Hoc non est animal, ergo Non respirat, sed è converso non sequitur; & tale medium non potest esse medium nisi in secunda figura. Et eodem modo, sicut potest negative syllogizari in secunda figura, per talem causam non convertibilem cum effectu: ita potest syllogizari negative in secunda figura, per effectum non convertibilem; & utraque est demonstratio *quia*, & non *propter quid*

Oportet autem scire, quod sicut in eadem scientia unus demonstrat effectum per causam, & habet demonstrationem *propter quid*; & alius

alius è converso, demonstrat eandem causam per eundem effectum, & habet demostrationem *quia*: ita idem potest primo demonstrare eundem per effectum, & postea per causam, eo quod non est inconveniens, quod idem sit effectus unius, & causa alterius. Tamen pro modo loquendi, oportet scire, quod nullus demonstrat causam per effectum, vel è converso, ita quod causa extra vel effectus intrant demonstrationē, cum demonstratio non componatur nisi ex conceptibus seu intentionibus animæ, vel vocibus, vel scriptis: sed ideo dicimus causam demonstrari per effectum, vel è converso; quia quandoq; præmissæ exprimunt causam quare sic est sicut denotatur per conclusionem, & quandoque è converso. Unde pro protervis oportet prompte scire æquivocationem hujus nominis, *causa*, de qua breviter tractatum est prius, & amplius dicetur inferius.

CAP. XXI.

Ostendit idem in diversis scientiis.

ALio modo differt demonstratio *quia*, à demonstratione *propter quid*, sicut scientia quia, differt à scientia propter quid; per hoc, quod scientia *quia* habetur in una scientia, & scientia *propter quid* habetur per aliam, quæ se habent ad invicem, sicut scientia subalternans, & scientia subalternata.

Ad cujus evidentiam est sciendum, quod non ideo dicuntur aliquæ scientiæ subalternans & subalternata, quia eandem conclusionem scit una scientia *quia est*, & alia eandem scit *propter quid*; nunquam enim nisi forte per accidens eadem conclusio est scita in scientia subalternante, & subalternata; non plus quam eadem conclusio est scita in diversis scientiis: & ideo sicut eadem conclusio potest esse scita in scientiis diversis distinctis demonstrationibus, ita eadem conclusio potest sciri in scientia subalternante & subalternata, licet hoc non sit, quia una est subalternans, & alia subalternata. Non ergo propter hoc dicitur una scientia subalternans, & alia subalternata, quia una scit unam conclusionem *quia*, & alia *propter quid*: sed ideo dicitur scientia subalternans, & alia subalternata; quia scientia subalternata cognoscit conclusionem; scientia subalternans scit principium universale conclusionis illius. Unde universaliter, quando per aliquam scientiam evidenter cognoscitur aliqua conclusio, & non principium; & per aliam scientiam evidenter scitur principium, & non conclusio, tunc est una subalternans, & alia subalternata: sicut Nauta multas conclusiones scit, & nescit principia: & è converso, Astrologus scit principia & nescit conclusiones; quia ad eum non pertinent.

Et si quæratur quomodo unum est principium, & reliquum conclusio,

cluſio, ex quo idem non poteſt cognoſcere utrumque, cum omnis concluſio poſſit per ſua principia demonſtrari. Dicendum eſt, quod talis concluſio poteſt per tale principium demonſtrari, ſed non per illum ſolum qui habet ſcientiam ſubalternantem, nec per illum qui habet ſolum ſcientiam ſubalternatam, ſed per illum qui habet utramq; ſcientiam. Oportet autem ſcire, quod cum ſcientia ſubalternans & ſcientia ſubalternata ſint quædam collectio multorum habituum habentium ordinem determinatum, non eſt impoſſibile, quin aliqua ſcientia ſecundum unam partem ſubalternetur uni ſcientiæ, & non ſecundum aliam partem; ſicut Perſpectiva ſecundum aliquam ſui partem ſubalternatur Geometriæ & non ſecundum omnem partem. Similiter poſſibile eſt, quod una ſcientia ſecundum eandem partem ſubalternetur diverſis ſcientiis; quando ſcilicet una ſcientia ſcit unum principium reſpectu unius concluſionis, & alia ſcientia ſcit aliud reſpectu ejuſdem concluſionis.

Eſt autem advertendum, quod ſemper vel frequenter principium cognitum in ſcientia ſubalternante eſt ex terminis univerſalioribus, & ſi ex illo debeat quis demonſtrare concluſionem ſcitam in ſcientia ſubalternata, ſi velit propriiſſimam demonſtrationem facere, non accipiat illud principium in ſua communitate, ſed addet alicui termino alium terminum, ut compoſitum ex iſtis duobus ſit minus quam prius: & hoc eſt, quod vult *Ariſtot.* & *Lincolnienſis*, quod talia principia debent appropriari, quando ex eis demonſtratur talis concluſio.

Sciendum eſt etiam, quod una pars unius ſcientiæ poteſt ſubalternari uni ſcientiæ, & altera alteri ſcientiæ; ſicut una pars Scientiæ Naturalis poteſt ſubalternari Geometriæ, & altera Arithmeticæ. Veruntamen una ſcientia talis non dicitur ſubalternata reſpectu alterius, propter unam concluſionem vel paucas, niſi tota ſcientia vel pro majore parte ſit ſibi ſubalternata: propter quod una & eadem ſcientia non eſt ſubalternans & ſubalternata reſpectu ejuſdem; quamvis non ſit impoſſibile quod una pars unius naturalis ſcientiæ ſit ſubalternans ſecundum aliquam partem alterius ſcientiæ naturalis, & alia pars ejuſdem ſcientiæ totalis ſit ſubalternata alteri parti alterius ſcientiæ totalis.

Et eſt ſciendum quod hoc nomen, *ſcientia ſubalternans*, ſimiliter hoc nomen, *ſcientia ſubalternata*, dupliciter accipitur, ſcilicet large & ſtricte.

Large poteſt dici ſcientia ſubalternans, vel ſecundum ſe vel ſecundum aliquam partem ſui, quandocunque aliqua ſcientia totalis cognoſcit principium univerſale alicujus concluſionis vel proprium, & alia ſcientia totalis cognoſcit concluſionem; ita tamen quod illæ ſcientiæ non conſtituunt unam totalem ſcientiam, per quod excluduntur ſcientiæ de per ſe inferiori & per ſe ſuperiori. Et ſic locutus ſum prius de ſcientia ſubalternante & ſubalternata: & ſic vult Philoſophus quod Medicina quantum ad aliquam ſui partem ſubalternatur Geometriæ; quia Medicina cognoſcit hanc concluſionem, Vulnera circularia tardius ſanantur quam ob

oblonga; & Geometria cognoscit principium universale illius conclusionis, scilicet, quod Circulus est figura cujus latera secundum omnem dimensionem maxime distant. Et isto modo non est inconveniens, quod Logica & Metaphysica secundum aliquas partes subalternant sibi aliquas partes scientiarum particularium. Scientia subalternans *Stricte* accipitur, quando principium scitur per unam scientiam & conclusio per aliam, & simul cum hoc, subjectum unius est per accidens inferius ad subjectum alterius, & aliquod subjectum unius importat partem significatam per subjectum alterius: & sic accipit Philosophus & *Lincolniensis* scientiam subalternantem, & scientiam subalternatam; & sic forte Logica nullam aliam scientiam sibi subalternat, nec forte etiam Metaphysica.

CAP. XXII.

Ostendit ad quam scientiam pertinent conclusiones constituta ex primis intentionibus & secundis.

JUxta prædicta poterit aliqualiter apparere, quid dicendum est de conclusionibus, tam primas intentiones quam secundas habentibus pro terminis, ad quam scientiam debeant pertinere; cujusmodi sunt tales, Animal est genus, Homo est species, Rationale est differentia hominis, Album est accidens corporis; & hujusmodi. Videtur enim quod tales ad Logicam non pertinent, cum tales sciri non possunt, nisi perfecte sciatur natura significari per subjectum. Impossibile enim est, quod sciatur ista propositio, Rationale est differentia hominis, nisi sciatur quod anima intellectiva est pars hominis; & per consequens nisi sciatur quod homo componitur ex anima intellectiva & corpore. Similiter impossibile est, quod ista sciatur, Sensibile est differentia essentialis hominis, nisi sciatur quod sensibilitas est pars essentialis hominis; & sic de aliis: & per consequens tales perfecte sciri non possunt, nisi sciatur perfecte natura hominis; & sic de consimilibus. Sequeretur etiam, quod si tales propositiones per se ad Logicam pertinerent, quod Logicus non possit perfecte scire Logicam, nisi cognosceret naturam omnium rerum; imo etiam nisi cognosceret omnes conclusiones, & omnia principia omnium scientiarum: quia impossibile est aliquam conclusionem, vel aliquod principium in aliqua scientia reperiri, quin ex illa d pendeat notitia alicujus propositionis compositæ ex illa intentione prima, & illa intentione secunda.

Propterea dicendum est, quod de talibus propositionibus non se habet Logicus intromittere, nisi forte gratia exempli. Potest enim Logicus de talibus bene exemplificare in tradendo notitiam Logicæ, sed non pertinet ad Logicum scire eas. Sicut autem non per se pertinent ad Logicam, ita non pertinent per se ad aliam Scientiam particularem; quia

quia aliter scientiæ particulares non solum dependerent à Logica, sicut ab instrumento usitato tantum in aliis scientiis particularibus; sed etiam aliæ scientiæ particulares dependerent tanquam ex principiis ex propositionibus demonstratis in Logica; quod negat Commentator *septimo Metaphysicæ*, & *primo posteriorum*.

Ideo dicendum est, quod tales propositiones vel pertinent ad Metaphysicum; sub cujus consideratione cadunt tam primæ intentiones quam secundæ, & quæ dicitur Logica, secundum quod Logica est modus sciendi. Etiam accipiendo propositiones consideratas in Logica, vel tales pertinent ad aliquam scientiam specialem, ita quod aliquæ pertinent ad unam scientiam specialem, & alia ad aliam, quæ quodammodo subalternantur tam Logicæ quam aliis scientiis particularibus; quæ tamen scientiæ in distinctis tractatibus non sunt traditæ à Philosophis, sed sine omni difficultate, nota Logica, & notis aliis scientiis, tales propositiones sunt notæ. Scita enim Logicâ & cognita perfecte natura hominis, statim sine difficultate, supposita vocabulorum notitia, scitur an rationale sit differentia hominis, vel non: & sic de omnibus propositionibus consimilibus, propter quod non est multum necesse de talibus fieri distinctos tractatus.

CAP. XXIII.

Est de scientia propter quid, & demonstratione propter quid, & de diversis generibus quæstionum.

Post scientiam & demonstrationem *quia*, sequitur videre de scientia & demonstratione *propter quid*. Ad cujus notitiam habendam oportet Primo scire, quod omne demonstrabile est *dubitabile*, & per consequens *quæsibile*: & non è converso, omne dubitabile est demonstrabile; nec per consequens, omne quæsibile est demonstrabile. Ut autem sciatur quid est demonstrabile demonstratione *propter quid*, & quid non, oportet primo scire, quot sunt dubitabilia & quæsibilia ad demonstrationem pertinentia.

Et est sciendum, secundum *Aristot.*, quod quatuor sunt genera quæsibilium; sicut quatuor genera vere scitorum, hoc est evidenter cognitorum.

Omnis enim demonstrator, si dubitat aliquid quod debet scire, aut dubitat de aliqua propositione in qua prædicatum importat aliam rem, vel eandem rem alio modo ab illo quod importatur per subjectum: sicut potest dubitare de tali propositione, Luna est eclipsabilis, & tunc potest tripliciter quærere circa talem propositionem. Primo enim potest quærere an talis propositio sit vera. Secundo potest quærere, supposito quod sit certum apud eum quod est propositio vera, Quod est medium per

quod

quod potest fieri notum, quod propositio illa est vera. Et istos duos modos quærendi comprehendit *Aristot.* sub quæstione, *quia est*, ita quod hæc conjunctio, *quia*, non est ibi nota quærendi, ita quod per hanc conjunctionem *quia* fiat quæstio; sed magis est nota terminandi & respondendi. Scito autem quod hæc propositio est vera, sicut scito quod Luna eclipsatur, & scito quod est aliquod medium per quod certificari potest quod Luna eclipsatur, & scito quod est illud medium, utpote scito quod est aliquis effectus vel aliquid aliud per quod certificari potest quod Luna eclipsatur, contingit ulterius quærere *quare* & *propter quid* Luna eclipsatur. Unde potest aliquis scire evidenter quod Luna eclipsatur, & per consequens habet aliquod medium per quod scitur quod Luna eclipsatur; tamen potest ignorare causam quare Luna eclipsatur, & ita potest quærere *propter quid* Luna eclipsatur: & tunc est alia quæstio scilicet *propter quid*; & tunc quæritur propriissimum medium per quod potest sciri quod Luna eclipsatur, & ista est alia quæstio scilicet *propter quid*. Et istæ sunt duæ quæstiones ponentes in numerum; quia videlicet quærunt de rebus diversis, quia subjectum & prædicatum important diversas res, vel saltem eandem rem alio modo.

Aliter potest demonstrator dubitare de aliquo *An sit*, utpote dubitat, an Deus sit vel esse possit; & tunc quærit an sit medium deveniendi in notitiam hujus, & quod est medium deveniendi in notitiam hujus. Hoc autem scito, quærit ulterius *quid est*, sicut scito quod Deus est, quærit ulterius quid est Deus; & tunc quæritur medium propriissimum per quod sciri potest quod res est. Et istæ duæ quæstiones non ponunt in numerum; quia subjectum & prædicatum non significant res distinctas distinctis modis.

Ex prædictis patet, quod omnis quæstio vel quærit, *Si est* medium deveniendi in notitiam prius quæsiti, sicut quæstio *quia*, & quæstio *si est*: vel quærit *Quid est* illud medium; sicut quæstio *quid est*, & quæstio propter *quid est*. Ex quo patet, quod omnis quæstio est quodammodo quæstio medii. Sed sciendum est, quod medium non accipitur hic pro medio syllogistico, sicut dicit *Lincolniensis*; sed vocatur hic medium, omne illud per quod decurrit ratio in notitiam prius ignoti: & ita experientia potest hic vocari medium, quia quandoque aliquis per experientiam cognoscit illud quod prius ignoravit.

Oportet etiam scire, quod quandoque omnes istæ quatuor quæstiones exiguntur ad aliquam conclusionem, vel terminos illius conclusionis demonstrabilis, de quibus non est necesse præcognoscere *quia est*; & in illo casu verum est quod dicit *Lincolnen.* scilicet quod quærentes duo, scilicet *si est*, & *quia est*, non quærimus aliud quam illud per quod fit discursus inferens, scilicet medium syllogisticum ordinatum in esse debito ad extrema. In isto enim casu omnes quæstiones quærunt medium syllogisticum per quod demonstrari potest conclusio. Verbi gratia, si hæc conclusio sit demonstrabilis, Luna eclipsatur, & de Luna non potest

esse

esse quæstio, cum debeat præcognosci *quia est*, non potest fieri quæstio, nisi Utrum Luna eclipsatur, vel Si est eclipsis, vel Quid est eclipsis; & omnes istæ quæstiones quærunt aliquo modo medium, per quod demonstrari potest quod Luna eclipsatur. In illo casu quæstio *quid est*, & *propter quid* idem sunt; & similiter medium & causa idem sunt: hoc est, definitio passionis explicat causam propter quam respondetur ad quæstionem factam per *propter quid*, & ita tunc medium & causa idem sunt, hoc est, medium syllogisticum explicat causam propter quam ita est sicut denotatur per conclusionem.

Verbi gratia, sit hæc conclusio demonstrabilis, Luna eclipsatur, isti conclusioni & demonstrationi per quam demonstrari debet præsupponendum est, *quia est*, & *quid est* de Luna; & de Eclipsi præsupponendum est, *quid est quod dicitur per nomen*. Unde præsupponitur ista definitio exprimens quid nominis; Eclipsis est carentia luminis in aliquo receptivo, ex interpositione corporis impedientis corpus luminosum causare lumen in corpore susceptivo luminis. Omnibus istis præsuppositis potest demonstrator dubitare an Eclipsis sit in rerum natura, vel esse possit, hoc est, an carentia luminis in aliquo receptivo, *&c.* sit vel esse possit; & certificato quod sit per experientiam, quia videmus defectum luminis in aliquo, ex hoc quod lignum vel paries interponitur inter candelam & aliquod illuminabile. Hoc autem facto vel noto, per aliam viam potest dubitare quid est carentia luminis, quod non est aliud quam dubitare cujusmodi est illud corpus quod impedit influentiam lucis; & notificato quod est corpus opacum vel aliquid tale, potest ulterius quæri, utrum Luna sit eclipsabilis, & ostenso per experientiam vel per aliam viam quod sic, & ita dato aliquo medio per quod evidenter cognoscitur quod Luna est eclipsabilis, potest quæri quare Luna est eclipsabilis, & cum sciverit quod Luna est eclipsabilis, propter hoc quod Terra potest poni inter Lunam & Solem, cessat omnis quæstio circa istam conclusionem, Luna eclipsatur.

Patet autem ex isto processu, quod definitio exprimens quid nominis passionis præsupponitur omni quæstioni, & quod prima quæstio est quæstio *si est* de passione, quæ quærit medium vel viam deveniendi in notitiam passionis quod est possibilis, hoc est, quod esse de ea possibiliter prædicatur.

Secunda autem quæstio est quæstio *quid est* de passione; quia sicut illud quod sua definitio exprimens quid nominis explicat in generali, ita quæstio quærit in speciali, quod quidam quæsitum est generale ad illud propter quid Luna eclipsatur, quia corpus opacum est commune ad Terram.

Scito autem *si est*, & *quid est* de passione, quæritur ulterius an passio sit prædicabilis de illo subjecto, & quod est medium deveniendi in notitiam illius, quo scito quæritur in speciali causa propter quam passio competit isti subjecto, & ita *quid* & *propter quid* quærunt idem; sed quæstio *quid est* de passione quærit magis in generali, & quæstio *propter*

quid

quid magis in speciali. Et propter ista vult Philosophus, quod in tali processu quæstio *quid est*, & *propter quid* quasi idem sunt, & quod medium & causa idem sunt; quia medium syllogisticum explicat causam frequenter in tali processu propter quam ita est à parte rei sicut denotatur esse per conclusionem demonstrationis. In multis autem casibus non sunt ista vera, nec multa alia quæ dicit *Aristot.* circa istam materiam, nec in aliis vult ea intelligi generaliter.

CAP. XXIV.

Ponit quasdem objectiones contra prædicta.

CONtra prædicta possunt multæ fieri pueriles objectiones, quas expedit solvere propter juvenes, & etiam propter protervos.

Videtur enim primo quod non sunt tantum quatuor genera quæstionum, nam quæritur *Quantus* est *Socrates*, & *Qualis* est homo, & tamen tales quæstiones ad nullam istarum quatuor sunt pertinentes.

Item videtur, quod non eadem sunt quæsibilia & vere scita, quia nihil vere scitur nisi per demonstrationem cognoscitur; sed non omne quæsibile est demonstrabile, nam quæritur *propter quid* Luna eclipsatur, & tamen hoc demonstrari non potest.

Item utrum omnis triangulus habet tres angulos, *&c.* est quæsibile, & tamen utrum omnis triangulus habet tres angulos, *&c.* non est scibile, quia non est verum.

Ad primum istorum dicendum est, quod tales quæstiones non pertinent ad demonstrationem, vel si pertinent habent reduci ad quæstionem *quia est*. Verbi gratia, si quæritur qualis est Luna, illa quæstio implicat multas quæstiones, videlicet Utrum Luna sit illuminata, Utrum eclipsata, Utrum sit perspicua, & sic de multis aliis quæ sunt quæstiones *quia est*, si pertineant ad demonstrationem; & ita illa quæstio quæ implicat illas, ad quæstionem *quia est* reduci debet.

Ad secundum dicendum est, quod omne quæsibile est vere scibile, non accipiendo vere scibile pro illo quod demonstrari potest, sed magis generaliter pro evidenter cognoscibili.

Ad tertium dicendum est, quod utraque illarum, Utrum omnis triangulus habeat tres, *&c.* est quæsibile, & Utrum omnis triangulus habeat tres, *&c.* est scibile, distingui potest secundum amphibologiam: Unus sensus est iste, hoc totum est scibile & quæsibile, Utrum omnis triangulus habet tres, *&c.* & iste est falsus, & iste sensus infert istam, Utrum omnis triangulus habet tres angulos, *&c.* est verum. Alius sensus est iste, aliquis potest quærere & scire, Utrum omnis triangulus habet, *&c.* hoc est, potest scire istam, Omnis triangulus habet, *&c.* & quærere istam, Utrum omnis triangulus, *&c.* & sic non

non infert aliam. Si dicatur quod arguitur ab inferiori ad ſuperius, ergo eſt bona conſequentia. Dicendum eſt, quod quamvis ſit bona conſequentia ab inferiori ad ſuperius, quando non eſt æquivocatio, vel amphibologia, vel fallacia compoſitionis vel diviſionis, &c; tamen quando aliqua prædictarum fallaciarum poteſt aſſignari, non oportet quod conſequentia ſit bona, niſi in uno ſenſu, & non in alio; & ita eſt in propoſito. Sicut eſt hic, Homo eſt ſpecies, ergo aliquod animal eſt ſpecies, nam hic arguitur ab inferiori ad ſuperius, & tamen ſi homo ſtet in antecedente *ſimpliciter* non valet conſequentia, ſed ſi ſtet *perſonaliter* eſt bona conſequentia, ſed antecedens eſt falſum: ita eſt in propoſito, quia conſequentia poteſt habere diverſos ſenſus ex uſu loquentium, ſicut antecedens, ideo conſequentia eſt bona in uno ſenſu, & non eſt bona in alio ſenſu.

CAP. XXV.

Oſtendit quomodo terminatur quæſtio ſi eſt.

Viſo numero quæſtionum, videndum eſt quomodo diverſæ quæſtiones diverſimode poſſunt determinari, & quomodo illa quæ per diverſas quæſtiones quæruntur diverſimode poſſunt fieri nota; quia ſicut patet ex præcedentibus, quæſtio *Si eſt* eſt prima quæſtio, ideo videndum eſt prius de quæſtione *ſi eſt*.

Et eſt primo ſciendum, quod quæſtio *ſi eſt* terminatur per hoc, quod evidenter cognoſcitur ſi res eſt; quod fit ſi ſciatur propoſitio in qua *eſſe exiſtentiæ* per propoſitionem de ineſſe vel de poſſibili prædicatur de ſubjecto; ideo videndum eſt quomodo talis propoſitio evidenter cognoſci poteſt. Et oportet ſcire, quod talis propoſitio dubitabilis vel habet pro ſubjecto nomen mere *abſolutum affirmativum*, vel aliquod aliud nomen pro ſubjecto, puta nomen *negativum* vel *connotativum* vel *reſpectivum*; & propoſitio *mentalis*, vel vocalis tali mentali correſpondens, in qua ſubjicitur nomen *abſolutum mere affirmativum* nullo modo cognoſci poteſt evidenter, niſi res importata per ſubjectum intuitive & in ſe cognoſcitur: puta niſi aliquo ſenſu particulari ſentiatur, vel niſi ſit intelligibile non ſenſibibile, & ab intellectu videatur illo modo proportionabiliter quo potentia viſiva exterior videt viſibile. Unde non poteſt quis evidenter cognoſcere, quod Albedo eſt vel eſſe poteſt, niſi viderit aliquam albedinem: & propter hoc, quamvis credere poſſim narrantibus, quod Leo eſt, & quod pardus eſt, & ſic de aliis; tamen talia evidenter non cognoſco.

Veruntamen ad ſciendum evidenter tales propoſitiones, non oportet ſic apprehendere omnia ſignificata per ſubjectum, ſed quandoque ſufficit unum ſolum apprehendere, & quandoque plura: & ita talis quæſtio

si est, non poterit terminari nisi per experientiam, hoc est notitiam sensitivam quæ est principium experientiæ; & de tali loquitur Philosophus cum dicit, 'Qui ignorat *quid est* nescit *si est*, quemadmodum 'habemus *quia est* sic habemus*quid est*. Unde quantum aliquis scit de aliquo tali *quid est*, tantum scit *si est*; & è converso. Verbi gratia, si aliquod compositum ex pluribus partibus, & per notitiam intuitivam seu visivam in particulari sciatur quod una pars est & non alia, tantum scitur quod illa pars est pars quidditatis & essentiæ rei, & non alia; quando autem sentiuntur omnes partes rei, tunc scitur perfectè quod res illa est, & quid est illa res.

Et si dicatur de Deo scimus quod est, & tamen nescimus quid est. Dicendum est, quod nullam propositionem mentalem, in qua subjitur terminus omnino *simplex* & mere *absolutus* conveniens Deo vel supponens pro Deo, possumus pro statu isto habere; possemus enim scire de eo *quid est*, si sciremus *si est*: possumus tamen habere propositionem mentalem in qua subjicitur terminus communis Deo & aliis, & ideo de aliquo contento possumus scire *quid est*, & *si est*; & quantum scimus *si est*, tantum scimus *quid est*, & è converso.

Ex quibus patet, quod talis propositio nullo modo potest demonstrari nec à posteriori, nec à priori; nisi forte dicatur, quod propositio particularis, large sumendo demonstrationem, dicatur posse demonstrari: sicut si hæc sit nota prædicto modo, Omnis albedo est, vel esse potest, & arguatur sic, Omnis albedo est vel potest esse: Aliquis color est albedo: ergo aliquis color est vel potest esse.

CAP. XXVI.

Ostendit quomodo propositio est de secundo adjacente, quandoque potest demonstrari, & quandoque non.

SI autem propositio dubitabilis, in qua prædicatur esse existentiæ per demonstrationem de inesse & de possibili, habeat pro subjecto nomen *connotativum* vel *respectivum* vel *negativum* vel unum compositum ex multis nominibus talibus, quandoque potest demonstrari, & quandoque non. Talis enim propositio semper æquivalet uni propositioni, in qua prædicatur passio de suo subjecto, saltem large sumendo passionem. Sicut ista propositio, Eclipsis est, æquivalet isti, Aliquid eclipsatur; & ista, Calefactivum est, æquivalet isti, Aliquid est calefactivum; & ista, Habens tres angulos æquales duobus rectis est, æquivalet isti, Aliquid est habens tres angulos, *&c.* & ideo sicut dictum est de propositionibus quibus æquivalent, quod sunt demonstrabiles, vel non; ita dicendum est de istis.

Et si large accipiendo demonstrationem, dicatur quod quælibet talis

habens

habens pro subjecto aliquid communius quod sit subjectum primum talis passionis, est syllogizabilis per primum subjectum tanquam per medium, & per consequens est demonstrabilis: potest dici, quod quælibet talis est demonstrabilis, large accpiendo demonstrationem. Si tamen dicatur, quod nulla est demonstratio, nisi quando major potest prius tempore cognosci quam conclusio, ita quod major potest esse nota, & conclusio potest ignorari, & tamen apprehendi: potest dici, quod aliquæ tales propositiones sunt demonstrabiles, & aliquæ non; puta quando passiones sunt demonstrabiles de suis propriis subjectis tunc sunt tales propositiones demonstrabiles; quando autem passiones non sunt demonstrabiles de suis subjectis primis, tunc non sunt demonstrabiles. Ut ista, Calefactivum est vel potest esse, demonstrari non potest; sed tantum scitur per experientiam, sine syllogismo in quo major potest esse nota & conclusio apprehendi & ignorari.

CAP. XXVII.

Ostendit idem esse esse *rei cum* re.

ET quia tactum est de esse existentiæ, aliquantulum disgrediendo considerandum est, qualiter *esse essentiæ* se habet ad *rem*; utrum etiam *esse* & existentia rei sint duo extra animam distincta inter se. Et mihi videtur quod non sunt talia duo, nec *esse existentiæ* aliquid significat distinctum *à re*. Quia si sic, Aut esset substantia, Aut accidens; non accidens, quia tunc *esse existentiæ* hominis esset quantitas vel qualitas, *&c.* quod est manifeste falsum, sicut inductive patet: nec potest dici quod substantia, quia omnis substantia est materia, vel forma, vel compositum, vel substantia abstracta; sed manifestum est, quod nullum illorum potest dici *esse*, si *esse* sit alia res ab entitate rei.

Item si essent duæ res, Aut facerent per se unum, Aut non. Si sic, oportet quod unum esset actus & reliquum potentia, & per consequens unum esset materia & aliud forma, quod est absurdum. Si vero non facerent per se unum, igitur faciunt unum aggregatione tantum, vel facerent unum tantum per accidens, ex quo sequitur quod unum erit accidens alterius.

Item si essent duæ res non esset contradictio, quod Deus conservaret entitatem in rerum natura sine existentia, vel è converso existentiam sine entitate, quorum utrumque est impossibile. Ideo dicendum est, quod entitas & existentia non sunt duæ res, sed illa duo vocabula, *res*, *esse*, idem & eadem significant, sed unum nominaliter, & aliud verbaliter, propter quod unum non potest convenienter poni loco alterius, quia non habent eadem officia.

 Unde

Unde *esse* potest poni inter duos terminos sic dicendo, Hominem *esse* animal, & non est sic de hoc nomine *res* vel *entitas*. Unde *esse* significat ipsam rem: sed *entitas* significat causam primam simplicem quando dicitur de ea, non significando ipsam ab alio dependere; quando autem prædicatur de aliis, significat ipsas res dependentes, & ordinatas ad primam causam: & hoc, quia illæ res non sunt res, nisi sic sint dependentes & ordinatæ ad causam primam; sicut non sunt aliquando. Unde quando homo non dependet, sicut tunc *non est*, ita tunc *non est homo*; & ideo non est plus imaginandum, quod essentia est indifferens ad esse & non esse, quam quod est indifferens ad essentiam & non essentiam; quia sicut *essentia* potest esse & non esse, ita *esse* potest esse essentia & non esse essentia. Et ideo talia argumenta, Essentia potest esse & non esse, ergo esse distinguitur ab essentia, Essentia potest esse sub opposito, ergo essentia distinguitur ab esse, non valent: sicut nec talia valent, Essentia potest non esse essentia, & potest esse essentia, igitur essentia distinguitur ab essentia; Essentia potest esse sub opposito essentiæ, igitur essentia distinguitur ab essentia; & ideo non plus sunt *esse* & *essentia* duæ res, quam essentia & essentia.

Et hæc est sententia *Lincolniensis*, quando dicit *secundo posteriorum*, 'Omne dictum de causa prima non probat, nisi ipsam essentiam 'causæ primæ omnino simplicem esse; dictum vera de aliis non probat, 'nisi ordinem & dependentiam eorum ab ente primo quod est per se: & 'hæc ordinatio vel dependentia nihil multiplicat in essentia dependente 'ab ente primo, sive quæratur de ente primo, sive de re dependente ab 'ente primo, *An sit*, hæc quæstio non ponit in numerum.

Causa autem, quare sancti & alii dicunt Deum esse *ipsum esse*, & non creaturam, est; quia Deus sic est *esse* quod non potest non esse, imo necesse est esse & ab alio non est: Creatura autem sic est *esse*, quod non est necesse esse, sicut nec necessario est res, & ab alio est res effective: & ideo non differunt *quid est* & *quo est* in Deo, quia non est aliquid aliud à Deo *quo* Deus *est*; sed in creatura differunt, quia illud *quod est* creatura, & *quo est* sunt distincta simpliciter, sicut Deus & creatura differunt.

CAP. XXVIII.

Ostendit quomodo terminatur quæstio quid est, gratia cujus ponit varias distinctiones definitionum.

Viso quomodo terminatur quæstio *si est*, videndum est quomodo terminatur quæstio *quid est*; hoc est, quomodo potest evidenter cognosci propositio in qua prædicatur definitio de definito.

Est

Eſt autem ſciendum, quod definitionum Quædam eſt definitio exprimens *quid nominis*, et Quædam eſt definitio *quid rei*. Definitio exprimens *quid rei* eſt illa, quæ non eſt neceſsaria diſputanti ſcienti ſignificatum vocabuli; ſicut ad hoc, quod aliquis ſciat quid ſignificat hoc nomen *homo* non eſt neceſsarium ſcire, quod homo componitur ex tot partibus, vel ex talibus partibus. Unde quilibet poteſt diſputare cum alio, quamvis ignoret definitionem exprimentem *quid rei*, ſed ignorata definitione *quid nominis* exprimente, non poteſt quis cum alio diſputare. Et ideo quando aliquis addiſcit ſignificata terminorum, tunc addiſcit definitiones exprimentes *quid nominis*, quamvis non addiſcit definitiones exprimentes *quid rei*; non eſt igitur definitio exprimens *quid rei* neceſsaria diſputanti, quia talis definitio non tantum exprimit quid *nomen ſignificat*, ſed exprimit etiam quid *res eſt*.

Talis autem definitio duplex eſt, Quædam enim definitio talis eſt, quæ nihil importat extrinſecum rei alio modo quam importat rem vel partem rei; et talis definitio vocatur definitio *propriiſſime* dicta, quæ non poteſt eſse niſi ſubſtantiarum vel nominum ſubſtantiarum; quia talis definitio non poteſt eſse niſi compoſitorũ tanquam illorum quorũ eſsentia exprimitur per orationem, cujuſmodi compoſita *per ſe una* non ſunt niſi ſubſtantiæ: talis eſt definitio, *Animal rationale*, cum ſit animal genus et rationale differentia; quia animal importat totum hominem, et rationale importat partem hominis, ſicut ſuum abſtractum. Alia eſt definitio importans *quid rei*, quæ ſimul cum hoc quod importat rem importat vel exprimit aliquid aliud quod non eſt de eſsentia rei: ſicut eſt definitio animæ quæ eſt iſta, *Anima eſt actus corporis phyſici organici, &c.* ut habetur in *ſecundo de anima*, quæ importat animam et corpus, quod non eſt pars animæ nec anima; et iſta vocatur definitio per additamentum, et tales definitiones importantes *quid rei* convertuntur cum nominibus mere abſolutis affirmativis.

Aliæ ſunt definitiones importantes *quid nominis*, quæ non ſunt niſi orationes exprimentes quid nomina ſignificant; et tales definitiones propriiſſime ſunt nominum *negativorum* et *connotativorum* et *reſpectivorum*: ſicut iſta definitio, *habens albedinem*, ſive *informatum albedine*, non exprimit niſi quid ſignificat hoc nomen *album*; et ideo iſta definitio eſt neceſsaria cuilibet diſputanti cum alio.

CAP. XXIX.

De definitione exprimente quid rei.

DEfinitio exprimens quid rei, non data per additamentum, semper continet pro prima parte aliquod *genus* definiti, & pro alia parte vel aliis partibus continet *differentiam* vel *differentias essentiales*, vel aliquos obliquos significantes *per se* & *primo* partes rei; & istæ partes sunt diversæ. Nam genus importat totum, aliæ partes significant seu important partes determinatas rei, sive partes distinctas.

Prima pars definitionis, puta *genus*, nec à priori, nec à posteriori potest demonstrari de definito: sicut, quod Homo sit animal, demonstrari non potest; sed propositio talis sine syllogismo acquiritur, mediante notitia intuitiva. Unde istis conceptibus existentibus in intellectu, & aliquo homine viso, statim scitur quod homo est animal: non quod isti conceptus præcedant notitiam intuitivam hominis; sed iste est processus, quod primo homo cognoscitur aliquo sensu particulari; deinde idem homo cognoscitur ab intellectu, quo cognito habetur una notitia generalis, & communis omni homini, & illa cognitio vocatur conceptus, intentio, passio, qui conceptus communis est omni homini, quo existente in intellectu statim intellectus scit quod homo est aliquid sine discursu; deinde apprehenso aliquo animali, alio ab homine vel aliis animalibus, elicitur una notitia generalis omni animali, & ista notitia generalis est communis omni animali, & vocatur passio, seu intentio animæ, sive conceptus communis omni animali, quo existente in anima potest intellectus componere istum conceptum cum conceptu priori, quibus compositis ad invicem, mediante hoc verbo *est*, statim intellectus assentit illi complexo sine omni syllogismo; & ita quælibet talis propositio in qua prædicatur genus de definito *propriissime* dicto habetur sine syllogismo. Et hoc est universaliter verum de omni genere respectu speciei quæ est mere absoluta, quia talis propositio statim scitur cognitis terminis perfecte.

Sed forte dices, quod hic est syllogismus ex prioribus, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo, *&c.* ergo hæc demonstratio est à priori.

Præterea, secundum dicta, quælibet talis propositio esset *per se nota*, quia quælibet talis propositio cognosceretur cognitis terminis secundum istum processum; & ita ista esset per se nota, Homo est animal, & ista, Albedo est qualitas, & hujusmodi; quod videtur falsum cum multæ tales sunt multum dubiæ.

Præterea, viso aliquo à remotis potest ignorari, An sit animal, & postea sine ulteriori experientia potest certificari, Quod est animal; ergo Quod homo est animal potest demonstrari.

Ad

Ad primum istarum dicendum est, quod non omnis syllogismus *ex prioribus* est demonstratio, quia non quilibet talis syllogismus facit scire: & hoc, quia conclusio non potest esse ignota, & postea per illum syllogismum tanquam per causam efficientem fieri nota, quod requiritur ad demonstrationem; & sic est in proposito, igitur ille syllogismus non est demonstratio.

Ad secundum sciendum est, quod quælibet talis propositio *mentalis*, in qua subjiciuntur & prædicantur tales conceptus mere absoluti, est *per se nota*; quia statim sciuntur cognitis terminis; tamen non quælibet propositio *vocalis* est per se nota. Nam ex quo voces significant ad placitum, voces mere absolutæ possunt imponi eodem modo diversis significatis de quibus habemus, vel alii habent, tales vel tales conceptus; & tunc aliquis qui tales conceptus non habet potest scire significata vocabulorum, & simul cum hoc potest nescire ea, eo quod alios conceptus *mentales* non habet: sed habet conceptus mentales plures, quorum aliqui si componantur ad invicé totú resultans ex eis erit convertibile cum illa voce: & ita talis propositio *vocalis* non erit per se nota; quia non quælibet notitia, quâ scitur quid termini significant, sufficit ad sciendum talem propositionem. Et sicut illa propositio vocalis non est per se nota, ita illa *mentalis* quæ componitur ex conceptibus compositis non est per se nota, quia potest haberi quamvis nesciatur. Unde ego modo de facto scio quid significat hoc nomen *leo*, & scio quid significat hoc nomen *animal*; & tamen ignoro istam propositionem, *Leo est animal*, quamvis credam eam esse veram, & habeo propositionem mentalem, cujus subjectum est *unum compositum* ex multis notitiis incomplexis, quarum nulla est simplex & propria leoni; sed propositionem mentalem, cujus subjectum est *simplex* & mere absolutum proprium leonibus non habeo; quia si talem propositionem mentalem haberem statim sine syllogismo scirem eam.

Sed nunquid propositio *mentalis* in qua subjicitur tale compositum, & etiam propositio *vocalis* sunt demonstrabiles, ex quo sunt dubitabiles? Potest dici quod *large* accipiendo demonstrationem tales sunt demonstrabiles: & hoc, quia conclusio potest esse *ignota* & *dubia*, & postea, scita propositione majore, in qua prædicatur idem prædicatum de conceptu mentali acquisito per notitiam intuitivam rei, & scita minore, in qua prædicatur idem conceptus de subjecto conclusionis, potest conclusio fieri *nota*. Et ita talis propositio, large accipiendo demonstrationem, potest fieri nota per demonstrationem, ex quo potest concludi syllogismo faciente illam conclusionem esse evidenter notam, quæ prius erat dubia vel apparuit esse falsa.

Ad tertium concedo, quod viso aliquo à remotis potest dubitari an sit animal, & potest per aliquos effectus fieri notum quod est animal, & tamen non erit demonstratio: quia demonstratio non est de singularibus, una autem tantum propositio singularis fit tibi nota: & posito, quod demonstratio esset de singularibus, adhuc non esset demonstratio ibi propositionis

positionis mentalis habentis conceptum *simplicem* & mere absolutum & proprium de subjecto; sed esset demonstratio propositionis habentis unum conceptum *compositum* pro subjecto. Unde de talibus dico proportionabiliter, sicut dixi alias de illa propositione, *Deus est*, quam format beatus videns essentiam divinam, & de ista propositione quam nos habemus modo de facto: quia sicut illæ sunt distinctæ propositiones, ita istæ propositiones, quarum unam posset habere de leone ille qui videt vel vidit substantiam leonis intuitive, & illa propositio quam modo de facto habeo de leone, sunt distinctæ propositiones: & Una est demonstrabilis large accipiendo demonstrationem, & Alia nullo modo est demonstrabilis. Similiter illa propositio quam format cæcus à nativitate de coloribus, dicendo, Albedo est color, est distincta ab illa quam ego formo, vel mentalis in mente, dicendo quod Albedo est color; & una est *simpliciter* indemonstrabilis, & alia forte est demonstrabilis, *large* accipiendo demonstrationem.

CAP. XXX.

Ostendit propositionem in qua prædicatur genus absolutum de specie absoluta non posse demonstrari, licet bene illam demonstrari in qua prædicatur differentia de specie.

QUamvis propositio, in qua prædicatur *genus absolutum de specie* mere *absoluta*, composita ex conceptibus simplicibus demonstrari non possit, nec à priori, nec à posteriori; tamen propositio, in qua prædicatur *differentia* de specie tali *à posteriori* demonstrari potest. Nam differentia, sicut dictum est prius, importat unam partem in obliquo; cum igitur per effectus demonstrari potest talem rem habere talem partem, ideo per effectus demonstrari potest differentia talis de specie tali.

Verbi gratia, si aliquis habeat notitiam propriam animæ sensitivæ, & per consequens sciat quod significat hoc vocabulum *sensitivum*, & videat aliquod corpus, cujus habeat notitiam simplicem & propriam talibus corporibus, & tamen ignorat an habeat animam sensitivam, iste per aliquos effectus, cuilibet tali corpori competentes, potest demonstrative probare, quod omne tale corpus habet animam sensitivam, & per consequens quod est sensitivum. Et per talem modum probavit *Aristot.* per transmutationem & motum, quod in istis generabilibus & corruptibilibus est materia distincta à forma; & per consequens quod sunt materialia, cum tamen materiale sit differentia essentialis eorum. Per talem etiam modum demonstrative probari potest, quod in homine sint plures formæ; quamvis forte hoc non sit facile multis, imo forte quamvis de multis nulli sit hoc possibile pro statu isto.

Oportet

Oportet tamen scire, quod propositio in qua prædicatur differentia de notitia distincta & perfecta, quando scilicet nihil quod potest cognosci latet cognoscentem, nullo modo est demonstrabilis; quia forte talis notitia est notitia definitiva. Sed quicquid sit de hoc, dico quod de talibus conceptibus specificis substantiarum, quales nos de facto habemus, potest differentia demonstrari *à posteriori*, licet non *à priori*: quod saltem verum est de specie cui primo competit, sive possit demonstrari per medium sumptum à causa extrinseca de aliquo contento sub specie prima, sive non. Et illud quod dictum est de differentia, quæ scilicet prædicatur *in recto* de specie, intelligendum est de illis quæ prædicantur *in obliquo* de specie, et significant partes *essentiales* rei. Unde sicut à posteriori demonstrari potest, quod animal est materiale; ita à posteriori demonstrari potest, quod animal componitur ex materia et forma: et ita de aliis proportionabiliter dicendum est.

CAP. XXXI.

Ostendit definitionem non posse demonstrari à priori de definito, & de diversis modis investigandi definitionem.

EX prædictis patere potest, quod *definitio* non potest à priori demonstrari de *specie definita*, definitio enim de nullo potest prius prædicari quam de definito; & per consequens per nullum medium potest demonstrari de definito *à priori*. Nec potest etiam talis definitio demonstrari *à posteriori* de specie, quæ sit conceptus mentis proprius & simplex præcise significatus per speciem; quia quamvis una pars talis definitionis esset demonstrabilis à posteriori de subjecto, tamen aliqua pars non est demonstrabilis de tali subjecto, neque à priori, neque à posteriori. Veruntamen de *subjecto*, quale nos habemus de facto, non est forte inconveniens definitionem posse demonstrari, saltem *large capiendo* demonstrationem. Et per istum varium modum probandi possunt exponi multæ authoritates *Aristot.* quæ videntur tam inter se quam prædictis repugnare: quandoque enim loquitur de uno modo demonstrandi, & quandoque de alio; & quandoque loquitur de prædicatione definitionis de definito *simplici* & *proprio*, quandoque loquitur de prædicatione definitionis de definito *composito* & *proprio tantum*.

Est ergo duplex modus deveniendi in talem definitionem. Unus est per *notitiam intuitivam partium* illius rei. Qui enim intuitive cognosceret partes rei, statim posset formare conceptus demonstrabiles, importantes illas *partes* in obliquo, & importantes *totum* in recto. Sed adhuc non est necesse, quod habebat definitionem, quia deficeret sibi genus, quod non potest haberi nisi per notitiam intuitivam alicujus singularis, aut ejus speciei, vel aliquorum singularium diversarum specierum,

quo

quo habito, potest intellectus illum conceptum præponere aliis conceptibus demonstrabilibus, & sic habetur definitio; quod si prædicatur de definito, erit illa propositio evidens sine omni syllogismo, & ita indemonstrabilis erit. Si autem partes non omnes rei intuitive videantur, sed *totum* videatur *intuitive*, non tamen videns possit discernere inter omnes partes totius, si tamen hoc sit possibile, tunc illa pars quæ est genus accipitur per notitiam illam, & per notitiam alterius vel aliorum singularium.

Alii autem conceptus demonstrabiles à posteriori concluduntur de definito, & ita accipitur definitio, sic quod una pars per notitiam intuitivam, et aliæ per effectus; et tunc istis habitis erit talis propositio nota in qua prædicatur definitio de definito. Nec illud negat *Aristot.* sed intendit *Aristot.* principaliter hoc probare, quod per nullum syllogismum à priori potest fieri evidenter notum, quod talis definitio prædicatur de definito, et quod sufficienter exprimit essentiam definiti.

Et hoc idem intendit *Lincolniensis* quando dicit, demonstratio quæ concludit definitionem de definito non facit nos cognoscere orationem definitivam in quantum illa est definitiva explicans *quid est* res; sed facit nos cognoscere solam illam definitionem in quantum ipsa est prædicativa quod *hoc est hoc*: quamvis *Lincolniensis* de tali definitione non intendit, sed de ea de qua dicetur inferius. Sic ergo apparet per quem modum pars definitionis scitur de definito, et per quem modum definitio scitur de definito.

Et ad istum processum multum faciunt regulæ datæ in *octavo topicorum*: per istud tamen non habetur ars definiendi, sed ars definiendi accipitur per divisionem. Unde quamvis aliquis sciat evidenter omnes propositiones, in quibus prædicantur partes definitionis de definito; si tamen nesciat illas partes in una oratione recto ordine ordinare, nescit definire nec habebit definitionem. Unde qui sic ordinaret partes definitionis hominis, *Rationale animal mortale*, non haberet definitionem. Est ergo ars definiendi per quam partes definitionis debite ordinantur, et hoc est per *divisionem*; ut prius ponatur genus, deinde dividatur genus et accipitur illa differentia quæ scitur competere definito, quamvis hoc nesciatur per divisionem, sed aliquo modo prædictorum modorum, deinde adhuc subdividatur, et sic procedendo et addendo quousque perveniatur ad orationem convertibilem.

Duobus autem modis contingit sic divisive procedere.

Uno modo, ut Primo dividatur genus; Secundo accepta differentia quæ competit definito, dividatur illa differentia, vel genus convertibile cum illa differentia; deinde dividatur alia differentia vel aliud genus: ita quod semper sicut divisiones sunt diversæ, ita divisa sunt diversa. Sicut posito, quod *homo* sit substantia, et homo debeat definiri: dividatur substantia per corporeum et incorporeum, et addatur corporeum substantiæ, et dicatur sic *substantia corporea*; deinde dividatur hoc

totum

totum, ſubſtantia corporea, vel corporeum, vel hoc genus corpus, ſcilicet, corpus aliud animatum, aliud inanimatum, & addatur iſta differentia animatum ſubſtantiæ, ſic, *Subſtantia corporea animata*; deinde dividatur corpus animatum ſic, aliud ſenſibile aliud inſenſibile, & addatur toti orationi præcedenti iſta differentia *ſenſibile*; deinde dividatur animal quod eſt genus convertibile cum ſenſibili, dicendo, animalium aliud rationale, aliud irrationale & addatur prædictæ orationi hæc differentia *rationale*; & tunc habetur hæc definitio hominis, *Subſtantia corporea animata ſenſibilis rationalis*; & hæc eſt completa definitio hominis.

Aliter contingit per diviſionem procedere, ut ſemper idem dividatur, & non diverſa. Sicut ſi debeat definiri *ternarius*, & accipitur primo genus ternarii, puta *numerus*, & dividitur numerus prius ſic. Numerorum alius par, alius impar, & addatur iſta differentia impar iſti generi *numerus*, ſic *numerus impar*; deinde dividatur idem genus ſcilicet numerus, & non hoc totum numerus impar, nec aliud convertibile, ſic, Numerus alius utrobique primus, alius non utrobique primus, *&c.* & addatur iſta differentia *utrobique primus* iſti toti *numerus impar*, & habebitur iſta oratio, *numerus impar utrobique primus*, quæ eſt convertibilis cum definito ſcilicet cum ternario.

Sic ergo patet, quod duobus modis contingit definitionem per diviſionem accipere. In Primo proceſſu non ſolum oratio tota eſt convertibilis cum definito, ſed etiam una differentia eſt convertibilis cum definito; & de tali modo accipiendi definitionem loquitur *Ariſtot.* 7. *Meta.* In Secundo proceſſu nulla pars definitionis eſt convertibilis cum definito, ſed quælibet erit *in plus*, & tota oratio erit convertibilis. Sed hoc generale eſt, quod nihil ſcitur de definito per diviſionem, niſi dicas quod tota oratio nunc ſcitur de definito per diviſionem, propter hoc, quod intellectus primus non componit talem propoſitionem, ſed quicquid ſcitur de definito ſcitur per aliam viam; hoc tamen habetur in fine, quod ſcitur quod hæc oratio eſt definitio talis definiti; non tamen per hoc ſcitur, quod hæc definitio *ſignificative ſumpta* prædicatur de definito *ſignificative ſumpto.*

Et hoc vult *Ariſtot.* quando probat, quod per diviſionem non ſyllogizatur nec demonſtratur definitio de definito in quantum explicans quid eſt definitum, ſecundum quod eum exponit *Lincolnienſis.* Unde per artem definiendi non cognoſcitur definitio de definito ſignificative ſumpto, in quantum ſcilicet explicat quid eſt res, ſed hoc poteſt præcedere artem definiendi; ſed per artem definiendi partes definitionis debite ordinantur, & per hoc ſcitur quod talis oratio eſt definitio talis definiti. Et hoc intendit *Lincolnienſis* quando dicit methodus definitiva concludit orationes tales, Animal rationale mortale eſt definitio hominis; & hæc eſt oratio compoſita ex ſecundis intentionibus; & non eſt hæc oratio, oratio *definitiva* ſolum explicans quid eſt homo, ſed

hæc est oratio *prædicativa* hujus secundæ intentionis *definitio*, de hac definitione, Animal rationale mortale. Propter quod, *Aristot.* & *Lincolniensis* volunt, quod nunquam definitio potest demonstrari de definito per definitionem definitionis: quia per tale medium non potest demonstrari definitio significative sumpta; sed semper præcise de propria definitione, supponente *pro se* & non pro *suo significato*.

CAP. XXXII.

De definitione data per additamentum.

DEfinitio data *per additamentum* non solum explicat essentiam rei, sed etiam simul cum hoc explicat aliquid aliud à re: & hoc, vel negative, vel affirmative; & ideo talis definitio non solum componitur ex aliquo prædicabili *per se primo modo*, sed etiam componitur ex aliquibus prædicabilibus *secundo modo*, quæ sunt passiones definiti. Et ideo ad sciendum quomodo definitio talis scitur de definito, videndum est quomodo diversæ partes diversimode sciuntur de eodem. Unde illa pars quæ explicat essentiam rei, quæ est genus, non potest sciri de definito *per syllogismum*, sed per *notitiam intuitivam* alicujus rei tantum; sicut dictum est prius.

Aliæ autem partes definitionis diversimode sciuntur de diversis definitis, secundum quod diversæ passiones diversimode sciuntur de diversis substantiis. Sicut quædam passiones demonstrantur de subjectis suis primis; & quædam non possunt demonstrari de subjectis suis primis, sed tantum possunt per experientiam sciri de subjectis, ita quod partes talis definitionis possunt demonstrari vel demonstrative probari de definitis, & quædam non possunt demonstrari de eis; & sicut quædam passiones possunt demonstrari à priori de subjectis, & quædam à posteriori, ita quædam partes talis definitionis possunt probari de definitis à priori, & quædam à posteriori.

Verbi gratia, si hæc sit definitio Albedinis, *Color disgregativus visus*, Prima particula quæ est genus albedis nullo modo potest demonstrari de albedine, sed tantum potest fieri evidenter nota per *notitiam intuitivam* & non per syllogismum: Secunda autem particula potest fieri nota *per experientiam*; si enim nullus experiatur albedinem disgregare visum, nullus sciret, an albedo esset disgregativa visus. Similiter si hæc sit definitio Angeli, *Substantia incorruptibilis*, Prima pars non potest demonstrari de Angelo, Secunda pars potest aliquo modo demonstrari sic, Omne carens parte, sive Omne simplex est incorruptibile, Angelus est simplex, ergo Angelus est incorruptibilis, vocando incorruptibile illud quod non potest desinere esse per separationem unius partis ab alia. Constat itaque ex prædictis, quod nulla definitio alicujus

cujus mere absoluti affirmativi & simplicis potest de definito demonstrari, quia semper una pars est indemonstrabilis de tali definito.

CAP. XXXIII.

Quod non solum definita absoluta definiuntur, sed etiam definita connotativa.

NOn solum autem definita *absoluta* definiuntur, sed etiam definita *connotativa*; & illa sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt talia de quibus significative sumptis *impossibiliter* prædicatur esse; cujusmodi sunt, Chimera, Hircocervus, Vacuum, Corpus infinitum, & hujusmodi. Alia sunt de quibus *non impossibiliter* prædicatur esse, Sicut Album, Nigrum, Risibile, Calefactivum, Creativum, & hujusmodi.

Prima habent præcise definitiones exprimentes *quid nominis*; sicut *Chimera* habet definitionem exprimentem quid hoc nomen Chimera significat, sed non habet definitionem exprimentem *quid est illa res* quam Chimera significat, quia nulla talis res est nec esse potest. Alia autem connotativa, hoc est, illa quæ significant diversa, vel idem diversimode, hoc est affirmative vel negative, in recto vel in obliquo, vel aliquibus talibus diversis modis, possunt habere duplicem definitionem. Unam quæ exprimat quid *nominis tantum*, & Aliam definitionem quæ exprimit *quid rei*. Illa autem quæ exprimit *quid nominis* tantum, est propriissima definitio talis definiti; propter quod vocatur à nonnullis definitio *formalis* & definitio *secundum speciem*. Alia exprimens *quid rei* est, quæ non est propriissima definitio talis definiti: propter quod frequenter dixi quod tale connotativum non habet definitionem nisi exprimentem *quid nominus* tantum, & non definitionem exprimentem *quid rei*; quia talis oratio non est propriissima definitio talis definiti, imo forte non est definitio sua; & propter hoc talis definitio vocatur definitio *materialis* ab aliquibus.

Verbi gratia, hoc nomen *Serra* potest dupliciter definiri. Uno modo sic, *Serra est aliquid quo possumus dividere lignum*, ita quod hæc sit sua definitio *quid nominis*, exprimens quid debemus intelligere per hoc nomen serra, ita quod si sit aliquid cui non convenit hæc oratio, eo ipso non significatur per hoc nomen saltem in recto: illa oratione nota, de hoc definito *Serra* possumus ignorare, an sit aer, vel aqua, vel lignum, vel lapis, *&c.* & ita ignorare qualis res est serra; & ideo definitio exprimens illas res quibus, & non aliis, potest competere hæc oratio, *Aliquid quo possumus dividere ligna*, est oratio exprimens quid est serra, puta quod ferrum sit tale quo possumus dividere ligna. Quæ tamen non est definitio propriissime dicta, quamvis

exprimat quid est serra, hoc est quamvis exprimat quæ res est serra; & hoc quia si esset aliquid aliud à ferro quo possemus dividere ligna illud esset serra, & tamen non esset ferrum quo possemus ligna dividere.

Illæ autem duæ definitiones Serræ (si essent definitiones, quia exempla non ponimus ut vera sint, sed ut sentiant qui addiscunt) sic se habent, quod quicquid significatur per definitionem secundam, significatur per primam, quamvis generalius; & ita est frequenter quod talium orationum, quarum una est exprimens *quid nominis*, & alia definitio exprimens *quid rei*, una accipit pro prima parte aliquid communius, & alia accipit pro prima parte aliquod inferius ad illud commune, & cæteræ partes sunt eædem in utraque oratione.

Veruntamen præter definitionem quid nominis possunt dari aliæ definitiones exprimentes alias causas; puta si in definitione exprimente quid nominis ponatur causa finalis. Possunt etiam dari aliæ definitiones accipientes alias causas quæ non erunt definitiones exprimentes quid nominis, nec erunt definitiones exprimentes quid rei, proprie loquendo de definitione exprimente quid rei. Oportet tamen quod semper vel frequenter quando dantur diversæ definitiones per diversas causas, hoc est per diversa nomina exprimentia diversas causas, & Una illarum est definitio exprimens quid nominis, & Alia quid rei, quod in una earum ponatur nomen importans *causam efficientem*, & in alia ponatur nomen indicans *causam finalem*; & ita de aliis.

CAP. XXXIV.

Ostendit qualiter diversæ definitiones possunt cognosci de suis definitis.

DEclarata præmissa divisione definitionum, videndum est quomodo istæ definitiones possunt cognosci de definitis. Et est sciendum, quod generaliter definitio exprimens *quid nominis* non potest demonstrari de definito, sed illa præsupponitur omni demonstrationi vel omni syllogismo. Si talis definitio sit vocalis, vel signum ad placitum institutum, tantum scitur per doctrinam in addiscendo ab aliis loquentibus significata vocabulorum, vel instituentibus talia signa ad significandum: & ideo de tali definitione non est magna difficultas, quamvis propter ignorantiam talium definitionum multæ difficultates, & infinitæ opiniones, & multæ opininionum varietates, tam in Philosophia quam in Theologia, consurgant. Sed de alia definitione est major difficultas.

Et est sciendum, quod tales definitiones possunt esse diversæ, quandoque enim propter definitionem exprimentem quid nominis potest à qualibet causa sumi definitio, si ibi sint quatuor causæ; & si ibi tantum sit

fit causa finalis & efficiens, potest ab utraque illarum sumi definitio: & illæ definitiones quæ summuntur à causa formali & finali vocantur definitiones *formales*, Illæ autem quæ sumuntur à causa materiali & efficiente vocantur definitiones *materiales*; & illæ definitiones sic se habent, quod definitio materialis potest demonstrari per definitionem formalem. Verbi gratia, supposito significato vocabuli hujus termini *domus*, & præsupponatur definitio exprimens quid nominis, qua nota acquiritur sine demonstratione difinitio sumpta à causa finali domus, ut sciatur, quod Domus est cooperimentum prohibens nos à frigore, ventis, & pluvia, & caumatibus, & hujusmodi; quo facto potest demonstrari quod domus componitur ex lignis, lapidibus, & sic de aliis hujusmodi, per tale argumentum, Omne prohibens nos à frigore pluvia, *&c.* componitur ex lignis lapidibus, *&c.* ex quo scitur, quod talia possunt resistere frigori, & pluviæ *&c.* sed domus est cooperimentum prohibens nos à frigore, *&c.* ergo Domus componitur ex talibus.

Ista ergo conclusio ignota fit nota non per experientiam, sed per propositiones notas dispositas in modo & in figura, & ita una definitio demonstratur per aliam de definito: sed hoc nunquam verum est nisi quando definitum est connotativum sicut sunt omnia nomina artificialia. Et similiter, si illa oratio *Syllogismus faciens scire*, esset definitio indicans quid nominis demonstrationis, per istam definitionem sumptam à causa finali demonstrationis potest demonstrari illa definitio ex primis veris & immediatis, *&c.* Et ideo quia aliquando Authores utuntur hoc nomine *demonstratio* non tanquam nomine connotativo, dicunt quod *Aristot.* per unam definitionem demonstrationis demonstrat aliam de demonstratione.

Ex prædictis patet, quod præter definitionem exprimentem *quid nominis*, possunt ejusdem passionis & ejusdem nominis esse plures definitiones, quarum una est demonstrabilis, & alia indemonstrabilis; propter quod ex omni tali demonstratione potest elici definitio, & ex omni tali definitione potest haberi demonstratio. Sed præter istas definitiones est una complectens utramque, quæ non differt à demonstratione nisi situ. Verbi gratia, sit hæc demonstratio, Omne cooperimentum prohibens nos à ventis, à pluvia, *&c.* componitur ex, lignis lapidibus, *&c*: Domus est cooperimentum prohibens nos, *&c*: ergo Domus componitur ex lapidibus, et lignis, *&c.*

In ista demonstratione ponuntur duæ definitiones, quarum una est medium, et alia prædicatum conclusionis, quæ conjunguntur ad invicem sic, Domus est cooperimentum quoddam compositum ex lignis et lapidibus prohibens nos à frigore, *&c.* patet ergo, quod quicquid ponitur in demonstratione ponitur in hac definitione, sed diverso ordine. In demonstratione autem præponitur definitio sumpta à fine, et in ista definitione completa vel composita præponitur definitio sumpta à partibus domus. Oportet ergo scire quod quando duæ definitiones conjunguntur

junguntur

junguntur ad invicem, ut faciant unam definitionem completam, non sunt secundum se totas conjungendæ, quia tunc in ista tota definitione esset negatio; sed posita una definitione conjungenda est tota alia præter illud quod jam acceptum est: sicut patere potest in prædicta definitione domus.

Notandum est etiam, quod in hac parte non tantum vocatur causa materialis illa pars distincta realiter à forma componens cum ea ipsam recipiendo; sed materialis vocatur hic pars integralis rei: quomodo ligna et lapides vocantur materia domus, et duæ præmissæ et conclusio vocantur materia demonstrationis sive syllogismi.

CAP. XXXV.

Ostendit quomodo terminatur quæstio, quia est, & quomodo passio de suo subjecto primo non demonstratur sine determinatione.

OStenso quomodo terminatur quæstio *si est*, & quomodo terminatur quæstio *quid est*, videndum est quomodo terminatur quæstio *quia est*; & hoc est, quomodo propositio per se secundo modo dubitabilis potest evidenter cognosci.

Et est primo sciendum, quod quandoque *Passio* prædicatur de suo subjecto primo sine determinatione omni specificante seu modificante: quandoque prædicatur de suo subjecto primo cum alia determinatione seu modificatione: quandoque prædicatur de aliquo inferiori ad suum subjectum primum: quandoque de superiori: quandoque de contentis sui subjecti primi: vel de aliquo de quo dicitur illud contentum. Exemplum primi, ut Omnis triangulus habet tres angulos, *&c.* Exemplum secundi, Quandocunque Luna est in tali situ tunc Luna eclipsatur. Exemplum tertii, ut Isosceles habet tres angulos. Exemplum quarti, ut Aliqua figura habet tres, *&c.* Exemplum quinti, ut Omne calidum est calefactivum, si calor sit primum subjectum calefactionis. Exemplum sexti, ut Omnis ignis est calefactivus.

Primo autem videndum est, quomodo propositio dubitabilis in qua prædicatur passio de suo subjecto primo, sine omni determinatione extremi vel compositionis, potest evidenter cognosci. Et primo præsupposita definitione hujus nominis *passio* quæ posita est supra, videndum est, quomodo potest evidenter cognosci propositio in qua prædicatur passio importans præcise illud idem in recto quod importat subjectum, & aliam formam inhærentem sibi in obliquo; de qua dico, quod nullo modo potest demonstrari de suo subjecto primo sine omni determinatione. Sicut si ista propositio sit primo vera, *Omne corpus est colorabile*, nullo modo potest demonstrari; quia si sic, oporteret quod *colorabile*

rabile alicui primo inesset, per cujus notitiam posset intellectus devenire in notitiam illius propositionis; sed hoc non est verum, quia si sic, cum talis propositio non possit esse nisi universalis affirmativa, oporteret quod hoc prædicatum *colorabile* prius & notius competeret alicui alteri subjecto; & tunc vel definitioni subjecti, vel alicui alteri. Non alteri à definitione, manifestum est; nec ipsi definitioni, quia nunquam potest talis propositio in qua *colorabile* prædicatur de definitione corporis evidenter cognosci, nisi per experientiam cognoscatur quod omne corpus est colorabile, & per consequens una non potest dici medium demonstrandi aliam.

Dicendum est ergo, quod omnes tales propositiones, Omne corpus est colorabile, Aqua est calefactibilis, & hujusmodi, si sint primæ non sunt demonstrabiles, sed tantum per experientiam acquiritur evidens notitia earum; sicut patet inductive.

Et si dicatur, quod omnis effectus demonstratur per suam causam, vel saltem demonstrari potest.

Respondendum est, quod quamvis omnis passio, importans effectum alicujus causæ inhærentem alteri una cum alia causalitate, sit demonstrabilis per medium importans illam causam; tamen non est demonstrabilis illa passio sine determinatione sumpta de quolibet subjecto, nec est demonstrabilis de aliquo subjecto quocunque modo sumpto.

Verbi gratia, sit colorabile passio ipsius corporis tanquam subjecti primi, & sint qualitates primæ causæ colorum inhærentium corporibus compositis, illa non potest demonstrari, Omne corpus est colorabile, sed prima ejus notitia accipitur per sensum & experientiam. Ex hoc enim, quod videmus corpus colorari, accipimus quod Omne corpus est colorabile; & ultra, ex hoc, quod videmus quod tale corpus ad præsentiam ignis vel Solis habet talem colorem, & ad præsentiam aliorum corporum habentium alias qualitates habet alium colorem, & sic de aliis, accipimus per experientiam quod tales qualitates sunt causæ talium colorum; & ista possunt esse principia rectificantia demonstrationes quas non intrant. Unde arguitur sic, Omne corpus approximabile in tali distantia tali est colorabile ab eo, Lapis est hujusmodi: ergo, *&c.*

Et per talem modum contingit demonstrare per omne genus causæ: cum hoc tamen stat, quod omnis passio quæ præcise importat idem in recto quod importat subjectum, & formam inhærentem sibi in obliquo, non sit demonstrabilis de suo subjecto primo sine omni addito.

CAP.

CAP. XXXVI.

Ostendit quomodo eadem passio demonstrari potest de suo subjecto primo cum determinatione.

Quamvis autem passio talis non posset demonstrari de suo subjecto primo sine omni determinatione specificante seu modificatione, poterit tamen demonstrari de suo subjecto primo mediante aliqua determinatione. Sicut si *illuminabile* sit prima passio Lunæ, quamvis hæc non possit demonstrari, Luna est illuminabilis, hæc tamen poterit demonstrari, Si Luna est in tali situ Luna est sic illuminata à Sole; & argueretur sic, Quando inter Solem & Lunam nullum est medium opacum Luna erit illuminata à Sole: Sed quando Luna est in tali situ nullum medium est inter Lunam & Solem: ergo, *&c.* Et talis demonstratio rectificabitur per illud principium, Luna est illuminata, vel Luna est illuminabilis à Sole, quod per solam experientiam sciri potest, si passio Lunæ sit *illuminabile* tanquam subjecti primi; & tunc illud principium non intrabit demonstrationem; & sic talis passio potest demonstrari cum tali demonstratione, ita potest demonstrari de inferioribus ad suum subjectum primum. Et per consimilem modum contingit demonstrare per omnes causas, secundum quod docet *Aristot. secundo posteriorum*, & aliqualiter patebit inferius.

CAP. XXXVII.

Ostendit quomodo eadem passio demonstrari potest de inferioribus ad proprium subjectum.

Et ista passio licet non possit demonstrari de suo subjecto sine omni determinatione, potest tamen demonstrari de inferioribus ad subjectum suum primum, quando utraque præmissarum potest esse evidenter nota ante conclusionem, & ipsis notis potest accipi evidens notitia conclusionis, tunc talis conclusio potest per illas præmissas demonstrari. Potest enim evidenter sciri, quod Omne corpus est alterabile, quamvis nesciatur quod Omnis homo sit alterabilis. Et similiter potest evidenter sciri, quod Omnis leo est corpus, quamvis nesciatur, quod Omnis leo est alterabilis.

Et per istum modum contingit demonstrare per omne genus causæ; cum hoc tamen stat quod talis passio, quæ præcise importat idem in recto quod importat subjectum, & formam inhærentem sibi in obliquo, non sit demonstrabilis de suo subjecto primo sine omni addito; & tamen istis

istis præmissis notis potest fieri nota ista conclusio, Omnis leo est alterabilis, quamvis prius fuerit ignota: & ideo talis conclusio per istas præmissas est demonstrabilis, & in tali demonstratione non erit medium nec definitio subjecti nec passionis; sed primum subjectum talis passionis erit medium demonstrandi passionem de qualibet specie inferiori. Et per talem modum possunt multæ passiones de Deo demonstrari. Unde hic potest esse demonstratio, Omne ens est unum: Deus est ens: ergo Deus est unus; & sic de consimilibus: quamvis talis passio, quæ importat illud idem quod subjectum in recto & rem inhærentem illi in obliquo, non posset Deo competere, eo quod nulla res Deo inhæret, quamvis multæ aliæ passiones sint Deo attribuendæ.

CAP. XXXVIII.

Ostendit idem de passione importante aliam rem à subjecto quæ est effectus vel causa ejus.

Sicut dictum est de passione, quæ importat in recto illud idem quod suum subjectum significat, & in obliquo rem inhærentem sibi; quod non potest demonstrari de suo subjecto primo sine omni determinatione addita, & tamen cum determinatione addita potest demonstrari de suo subjecto primo, & absolute sine omni determinatione potest demonstrari de inferioribus ad suum subjectum primum per subjectum primum tanquam per medium: ita proportionabiliter dicendum est de passione importante idem in recto quod significat suum subjectum, & in obliquo rem aliam quæ est effectus vel causa, vel aliquam attributionem habens ad rem importatam per suum subjectum primum: quia talis passio sine omni determinatione de suo subjecto primo demonstrari non potest; sed talis propositio præcise potest evidenter sciri per experientiam, sive experientia sumatur per notitiam sensitivam & intuitivam, vel per notitiam intuitivam tantum. Unde ista, Calor est calefactivus, nullo modo potest demonstrari per syllogismum, sed ejus prima notitia per experimentum capietur; nisi enim aliquis experiretur quod ad præsentiam caloris sequitur calor in alio, nunquam plus sciret quod calor est productivus caloris, quam quod albedo est productiva albedinis. Et consimiliter tales, Anima est susceptibilis disciplinæ, Anima est beatificabilis, Anima est peccabilis, & hujusmodi, demonstrari non possunt: & ita tales passiones de suis primis subjectis demonstrari non possunt sine omni determinatione; tamen cum determinatione addita possunt demonstrari: sicut demonstrari potest, quod calor approximatus ligno comburit lignum, vel calefacit si non impediatur; & similiter est de aliis.

Possunt etiam demonstrari de multis inferioribus, saltem de illis quæ

non oportet præscire ante cognitionem universalis. Quamvis autem non possunt demonstrari de suis subjectis primis, tamen quando subjectum primum alicujus passionis est nomen formæ informantis rem, tunc posset demonstrari de illo de quo primo prædicatur concretum illius subjecti. Verbi gratia, sit *calefactivum* prima passio caloris, & sit *ignis* illud de quo primo prædicatur *calidum* quod est concretum caloris, ita quod nihil sit nec esse possit calidum nisi ignis; quo posito, dico quod de igne potest demonstrari calefactivum per concretum caloris tanquam per medium, sic arguendo, Omne calidum est calefactivum: Omnis ignis est calidus: ergo Omnis ignis est calefactivus; in illo enim syllogismo major est prior & notior conclusione, eo quod per medium terminum in obliquo exprimitur illud quod importatur per subjectum primum calefactionis, & non sic per subjectum conclusionis. Similiter minor est notior conclusione, quia potest esse nota tempore ante conclusionem.

Oportet etiam scire, quod talis passio quæ primo competit nomini *formæ*, quandoque prædicatur de toto composito ex forma & subjecto; & quandoque de subjecto: sicut *esse susceptibile disciplinæ* prædicatur de anima intellectiva, & de toto composito ex corpore & anima intellectiva, puta de homine; sed *calefactivum* prædicatur de igne qui non componitur ex subjecto caloris & calore, & forte quandoque prædicatur de utroque vel de nomine utriusque. Quando autem talis passio prædicatur de toto sive de nomine totius, tunc debet demonstrari de illo per concretum significans totum in recto & formam in obliquo: ut *esse susceptibile disciplinæ* debet demonstrari de homine per animatum, quod debet significare animam in obliquo & hominem in recto, sic arguendo, Omne animatum anima rationali est susceptibile disciplinæ: Omnis homo est animatus anima rationali: ergo Omnis homo est susceptibilis disciplinæ. Quando autem illa passio non prædicatur de toto composito, sed de subjecto, tunc debet fieri demonstratio per concretum importans subjectum in recto & formam in obliquo; sicut expressum est de calefactivo.

Et quod dictum est de passione competente primo nomini formæ, idem proportionabiliter dicendum est de passione competenti primo nomini *materiæ*; quia per concretum illius potest fieri demonstratio de nomine totius tanquam per medium. Et sicut tales passiones possunt demonstrari de illis de quibus prædicantur concreta, quæ præcise important totum, per subjecta absoluta talium formarum: ita possunt tales passiones demonstrative probari de conceptibus compositis vel connotativis, de quibus necessario prædicantur prima subjecta, si possunt tales propositiones esse dubiæ.

Propter quod, de illo subjecto quod habemus pro statu isto de Deo, possunt tales passiones demonstrative probari, *creativum*, *immortale*, *æternum*. Et erit medium talium demonstrationum signum simplex

&

& proprium & abſolutum Dei, quale medium pro ſtatu iſto habere non poſſumus; propter quod, nec tales demonſtrationes nobis ſunt poſſibiles: ſed tamen Beatus, qui primo dubitavit in via iſtam, *Deus eſt creativus*, vel iſtam, *Deus eſt*, vel aliam conſimilem, reciperet eaſdem cognitiones & apprehenſiones quas prius, & formaret unam propoſitionem in qua idem ſit prædicatum & ſubjectum quod in illa quam habemus, *Deus eſt creativus*; & ſubjectum ſit aliqua cognitio abſoluta ſimplex & propria Deo, & illud idem ſubjectum prædicetur de iſto ſubjecto noſtræ propoſitionis, *Deus eſt creativus*, dico quod concludit iſtam concluſionem quam nos habemus, *Deus eſt creativus*; & ille ſyllogiſmus erit ſibi demonſtrativus, quia per præmiſſas evidenter ſibi notas acquiret notitiam concluſionis prius ſibi dubiæ.

CAP. XXXIX.

Quomodo contingit demonſtrare per omnia genera cauſarum.

EX prædictis poterit apparere quomodo contingit demonſtrare per omnes *cauſas*, hoc eſt, per nomina vel ſigna omnium cauſarum. Per cauſam enim materialem contingit demonſtrare, ponendo concretum pro medio quod ſignificat ſubjectum alicujus accidentis; ſicut prius exemplificatum eſt. Et ſimiliter contingit demonſtrare per cauſam formalem exprimendo in medio cauſam efficientem alterius, ſic arguendo, Omne corpus mixtum approximabile igni eſt calefactibile: Lignum eſt hujuſmodi: ergo, *&c.* Similiter per cauſam finalem ſic, Omnis habens cibos non ſupereminentes in ore ſtomachi eſt ſanus: Omnis ambulans poſt cœnam habet cibos non ſupereminentes in ore ſtomachi: ergo Omnis ambulans poſt cœnam eſt ſanus. Ex quo ulterius patet, quod cum quandocunque ejuſdem rei ſint plures cauſæ, tunc non eſt inconveniens quod eadem concluſio per diverſa media demonſtratur: & quamvis ita ſit, tamen cum hoc ſtat, quod paſſio prima altero iſtorum modorum non poteſt demonſtrari de ſuo ſubjecto primo ſine omni determinatione addita.

Et eſt ſciendum, quod prædicta exempla, ſicut multa alia, non ſunt adducta ut ſyllogiſmi illi ſint vere demonſtrationes; ſed tantum gratia exempli.

CAP. XL.

De passionibus importantibus in obliquo partes rei.

Dicto de passionibus importantibus præcise illud quod significatur per subjectum in recto, & alias res inhærentes in obliquo vel non inhærentes in obliquo, videndum est de aliis passionibus quæ significant in obliquo partes illius quod significatur per subjectum. De quibus dicendum est, quod saltem multæ earum, vel forte omnes, possunt de suis subjectis primis demonstrari; & hoc per definitionem subjecti tanquam per medium. Nam tales passiones possunt de suis subjectis primis dubitari, sicut inductive patet; & quamvis sic dubitatur, tamen si natura rei importatæ per subjectum perfecte & distincte cognosceretur, unà cum aliis requisitis, possunt tales passiones de suis subjectis notificari. Tales autem passiones sunt hujusmodi, Corruptibile, Generabile; Habere tres angulos æquales duobus rectis; & fere omnes passiones Mathematicæ sunt hujusmodi: propter quod, omnes Mathematicæ passiones fere possunt de suis subjectis primis demonstrari; & multæ etiam Naturales passiones sunt hujusmodi.

Unde hæc passio *corruptibilis* si debeat definiri definitione exprimente quid nominis, talis definitio debet ei assignari, Aliquid cujus una pars potest ab alia separari; & patet, quod per illam definitionem exprimitur pars in obliquo, & potest talis passio demonstrari. Nam possibile est, quod nesciatur de primo subjecto passionis quod significat aliquod compositum ex pluribus partibus, propter quod potest dubitari, an talis passio prædicatur de subjecto illo: quamvis tamen sciatur evidenter talis conditionalis, Si aliquid est compositum ex talibus partibus una pars potest ab alia separari, & per cônsequens est corruptibile; & postea sciatur evidenter, vel per alium modum definitio de definito; & ex illis potest evidenter inferri & sciri, quod omne tale est corruptibile: & illa demonstratio est potissima demonstratio; quando scilicet, ignota propositione in qua prædicatur passio de suo subjecto primo, per hoc, quod perfecte & distincte cognoscatur natura & essentia rei importatæ per subjectum, scitur illa propositio, & ex propositionibus evidenter notis infertur: & in tali processu, ita contingit concludere demonstrative definitionem exprimentem quid nominis passionis per definitionem subjecti tanquam per medium, sicut primam passionem.

Ex quo patet, quod si risibile sit passio hominis, significans labia hominis tali motu posse moveri ab aliqua passione hominis, tunc potest demonstrari de homine per definitionem hominis tanquam per medium; illa tamen definitio non erit medium in illa demonstratione, sed erit medium in demonstratione per quam alia præmissa demonstratur vel probatur.

Verun-

Veruntamen una definitio exprimens quid rei erit medium in ultima demonstratione, sed illa non erit definitio exprimens essentiam unius rei per se, sed unius aggregati per accidens, vel unius habentis concretum loco unius abstracti; nec concludetur passio de nomine illius totius, sed de nomine partis per medium; tunc non erit definitio subjecti proprie dicta, sed erit descriptio data per accidentalia & subjectalia. Et si sint tales definitiones exprimentes in obliquo aliquam formam inhærentem, & simul cum hoc causam efficientem illius in eodem subjecto, tunc talis passio poterit demonstrari de subjecto suo primo per descriptionem indicantem, partem cui inhæret illa forma, & simul causam ejusdem; tamen illa non erit demonstratio potissima, sed illa quæ demonstrat passionem de suo subjecto primo per definitionem subjecti.

Veruntamen sciendum, quod talis definitio subjecti non semper est propriissima definitio, talis qualis est præcise substantiarum; sed frequenter definitio indicans partes integrales rei, quales sunt definitiones Mathematicorum: & de tali demonstratione potissima, per quam demonstratur passio, sive definitio exprimens quid nominis passionis, de suo subjecto primo per definitionem subjecti tanquam per medium, intelliguntur multæ Authoritates in *libro posteriorum.* Nam ad talem demonstrationem non sufficit, quod syllogismus sit ex necessariis & indemonstrabilibus; quia non omnis syllogismus ex necessariis & indemonstrabilibus est talis demonstratio, quamvis omnis syllogismus ex necessariis & indemonstrabilibus faciens scire conclusionem prius ignotam sit demonstratio, magis large sumendo demonstrationem. Tali etiam demonstratione non potest una conclusio nisi unica demonstratione demonstrari, quamvis aliis demonstrationibus posit unica conclusio multis demonstrationibus demonstrari: & sic tale medium non potest esse nisi unicum respectu unius conclusionis, & extendendo nomen causæ respectu unius effectus. Non potest esse nisi unica causa. Et per illas distinctiones & consimiles possunt solui multa quæ prædictis, & etiam dictis *Aristot.* in diversis locis, repugnare videntur.

CAP. XLI.

Ostendit quomodo terminatur quæstio quid est.

PEr prædicta potest faciliter sciri quomodo terminatur quæstio *Propter quid est.* Dupliciter enim potest terminari scilicet, per *experientiam*, & per *Notitiam intuitivam*; sicut si aliquis videret terram interponi inter Solem & Lunam. Aliter potest terminari à posteriori per *effectum* & per *demonstrationem*; quia sicut Astronomus sciens quod Luna illuminatur à Sole nisi sit aliquod opacum medium, & sciens

ens quod nullum aliud à Terra est medium, concludit quod Terra interponitur inter Solem & Lunam, & quod illa interpositio est causa Eclipsis. Et sicut est deista causa, ita est de multis aliis quæ dupliciter notificari possunt; & ita talia principia quantumcunque sunt dubitabilia, tamen demonstrari non possunt à priori, quamvis quædam demonstrari posunt à posteriori; propter quod in demonstrationibus non est circulus.

Quædam enim principia nec à priori nec à posteriori demonstrari posunt, cujusmodi sunt principia per se nota, quæ statim cognoscuntur cognitis terminis: & quædam sunt alia principia ptima, quæ non nisi pet experientiam, & nullo modo per effectus, evidenter sciri posunt. Quædam autem principia licet à posteriori posunt demonstrari, tamen talis demonstrans per illud principium, nisi aliunde acquirat notitiam ejusdem, non demonstrabit conclusionem. Et ita posibile est quod unus per principia demonstret conclusionem, & alius per conclusionem etiam principium à posteriori; tamen idem simul & semel non potest hoc facere. Et ista de demonstratione sufficiant, tantum enim ad complectionem istius, summe, ne liber posteriorum totaliter dimitteretur intactus, tractatum de demonstratione inserui, multa alia quæ sunt hic omissa in expositione *posteriorum Aristot.* explicaturus.

Secunda Pars Tertiæ Partis Finit.

Incipit

Incipit Tertia Pars Tertiæ Partis.

CAP. I.

De distinctionibus consequentiarum.

HAbito de syllogismo in communi & de syllogismo demonstrativo, agendum est nunc de argumentis & consequentiis quæ non habent formam syllogisticam; cujusmodi sunt *Enthymemata.* Et primo primittendæ sunt quædam distinctiones de consequentiis, ex quibus omnibus faciliter patere poterit studioso quid de omnibus syllogismis non demonstrativis est intelligendum. Ponam ergo post aliquas regulas quæ consequentiis sunt communes, & Primo ponam distinctiones.

Prima distinctio est ista, quod consequentiarum Quædam est *ut nunc*, & Quædam est *simplex.* Consequentia *ut nunc* est, quando antecedens pro aliquo tempore potest esse verum sine consequente, sed non pro isto tempore. Sicut ista consequentia est bona *ut nunc*, Omne animal currit, ergo *Socrates* currit; quia pro illo tempore pro quo *Socrates* est animal, non potest antecedens esse verum sine consequente; & tamen pro aliquo tempore poterit antecedens esse verum sine consequente. Consequentia *simplex* est, quando pro nullo tempore poterit antecedens esse verum sine consequente. Sicut ista consequentia est simplex, Nullum animal currit, ergo Nullus homo currit; quia nunquam poterit antecedens esse verum sine consequente: nunquam enim poterit hæc esse vera, Nullum animal currit, nisi ista sit vera, Nullus homo currit, posito quod formetur.

Alia distinctio consequentiæ est talis, quia Aliquando consequentia tenet per *Medium intrinsecum*, Aliquando per *Medium extrinsecum.* Illa consequentia tenet per *Medium intrinsecum*, quando tenet virtute alicujus propositionis formatæ ex eisdem terminis. Sicut ista consequentia, *Socrates* non currit, ergo Homo non currit, tenet virtute istius medii, scilicet *Socrates* est homo: unde nisi ista, *Socrates* est homo, esset vera, consequentia non valeret. Sed tunc consequentia tenet per *Medium extrinsecum*, quando tenet per aliquam

quam regulam generalem quæ non plus respicit illos terminos quam alios. Sicut ista consequentia, Tantum homo est asinus, ergo Omnis asinus est homo, tenet per illam regulam generalem, Exclusiva affirmativa & universalis affirmativa de terminis transpositis convertuntur; et non tenet per aliam propositionem formatam ex istis terminis Homo et Asinus, sed per illam regulam generalem, Exclusiva et universalis de terminis transpositis idem significant, et per talia media extrinseca tenent omnes syllogismi.

Et si dicatur contra istam distinctionem, quod ista consequentia, *Socrates* non currit, ergo Homo non currit, tenet per illud medium extrinsecum, *A* singulari ad indefinitam; et ab inferiori ad superius, postposita negatione, est bona consequentia; et per consequens non per medium intrinsecum. Dicendum, quod tenet per illud medium extrinsecum mediate et quasi remote et insufficienter, quia per illam regulam generalem requiritur plus, scilicet quod *Socrates* sit homo; et ideo magis immediate et sufficienter tenet per illud medium, *Socrates* est homo, quod est medium intrinsecum.

Alia est distinctio consequentiarum, quod Consequentiarum quædam est consequentia *materialis*, et quædam *formalis*. Consequentia *formalis* est duplex, quia Quædam tenet per *Medium extrinsecum* quæ respicit formam propositionum: sicut sunt tales regulæ. Ab exclusiva ad universalem de terminis transpositis est bona consequentia. Ex majore de necessario et minore de inesse, sequitur conclusio de necessario; & hujusmodi. Et Quædam tenet per *Medium intrinsecum* immediate, et mediate per medium extrinsecum respiciens conditiones generales propositionum, scilicet veritatem, falsitatem, necessitatem, impossibilitatem: cujusmodi est consequentia dicta ista, scilicet *Socrates* non currit, ergo Homo non currit. Consequentia *materialis* dicitur, quando tenet præcise ratione terminorum, et non ratione alicujus medii extrinseci respicientis præcise generales conditiones propositionum; cujusmodi sunt tales, scilicet, Homo currit, ergo Deus est; et Homo est asinus, ergo Deus non est: et hujusmodi.

formalis

materialis

Quarta distinctio potest esse ista, quod Aliquando concluditur præcise prædicatum de subjecto non determinato, an prædicatum sit genus, vel species, vel differentia, vel proprium, vel aliquid hujusmodi respectu subjecti: sicut quando consequens est tale, Homo est animal, *Socrates* est albus, Homo est animal rationale. Aliquando concluditur cum tali determinatione; cujusmodi sunt talia consequentia, Animal est genus hominis, Risibilis est proprium hominis, Animal rationale est definitio hominis; et hujusmodi.

Quinta distinctio est ista, et convenit multum cum præcedente; quod Aliquando infertur consequens in quo subjectum supponit *personaliter* et *significative*, et Aliquando infertur consequens in quo subjectum supponit *simpliciter* vel *materialiter*, et non significative; sicut patet intuenti.

Sexta

Sexta distinctio est, quod Aliquando infertur consequens quæ est propositio *universalis*, & Aliquando propositio *particularis*.

Septima distinctio est, quod Aliquando infertur propositio *affirmativa*, & Aliquando propositio *negativa*.

Octava distinctio, quod consequentiarum Quædam est ex antecedente affirmativo & consequente affirmativo: & Quædam ex utroque negativo: Quædam ex antecedente affirmativo & consequente negativo: & Quædam è converso.

Nona distinctio est, quod Aliquando consequens est propositio *de inesse*, & Aliquando est propositio *de necessario*; & sic de aliis.

CAP. II.

De regulis per quas tenent consequentiæ per medium intrinsecum concludentes conclusionem universalem.

Istis visis dicendum est de regulis generalibus per quas tenent tales consequentiæ: & Primo de regulis per quas tenent consequentiæ quæ tenent etiam per *medium intrinsecum*.

Et circa hoc, primo dicendum est de regulis per quas tenent consequentiæ concludentes conclusionem universalem affirmativam, ex affirmativa in qua termini supponunt significative & personaliter. Est autem prima regula talis, A superiori distributo ad inferius distributum est bona consequentia. Sicut sequitur, Omne animal currit, ergo Omnis homo currit.

Et circa istam regulam est sciendum, quod illa regula debet intelligi, quando est universalis affirmativa mere categorica, & non exceptiva nec æquivalens ei; & ideo ista consequentia non valet, Omne animal præter hominem currit, ergo Omnis homo currit: tamen contingit inferre quodlibet inferius præter partem extra captam, & præter contentũ sub parte extra capta; & ideo bene sequitur, Omne animal præter hominem currit, ergo Omnis asinus currit.

Item notandum, quod talis consequentia tenens per istam regulam, Aliquando est consequentia *simplex*, Aliquando est consequentia *ut nunc*: quando enim prædicatio superioris de inferiori est *necessaria*, tunc est consequentia *simplex*; quando autem prædicatio superioris de inferiori est *contingens*, tunc est consequentia *ut nunc*.

Veruntamen unus casus excipitur, scilicet quando tam antecedens quam consequens sunt de possibili vel de contingenti, accepto subjecto utriusque pro eo quod est, vel pro eo quod contingit; quia in tali est generaliter consequentia *simplex*: quia quando illa propositio in qua prædicatur superius de inferiori est vera, tunc est consequentia bona; quando autem illa propositio est falsa, tunc consequentia non valet. Unde

tales consequentiæ sunt vere *simplices*, Omne ens est in actu; ergo Omnis Deus est in actu; Omne suppositum est substantia, ergo Omne divinum suppositum est substantia; quia omnes tales sunt necessariæ, Omnis Deus est ens, Omne suppositum divinum est suppositum. Sed tales consequentiæ sunt bonæ *ut nunc* solum, Omne animal est substantia, ergo Omnis homo est substantia; Omnis homo currit, ergo Omnis homo albus currit; quia illæ propositiones sunt contingentes, Omnis homo est animal, Homo albus est homo; & hujusmodi.

Ex isto sequitur, quod non magis est hæc consequentia simplex, Omne animal currit, ergo Omnis homo currit; quam ista, Omne animal currit, ergo Omnis homo albus currit; nisi forte quia pluribus temporibus est una bona quam alia. Similiter sequitur ex prædictis, quod omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Omne animal est ens per se, ergo Omnis homo albus est ens per se; Omnis materia est prior forma, ergo Omnis materia informata forma ignis est prior forma; Omnis homo potest esse sine albedine, ergo Omnis homo albus potest esse sine albedine; Omne ens est per se in genere, ergo Omne album est per se in genere, & hujusmodi; quæ tamen negantur à multis.

Alia regula est, A definito distributo ad definitionem distributam est bona consequentia; & è converso. Sicut sequitur, Omnis homo est animal, ergo Omne animal rationale mortale est animal; & è converso.

Alia regula est, A descriptione distributa ad descriptum distributum est bona consequentia; & è converso. Sicut sequitur, Omne animal gressibile bipes est substantia, ergo Omnis homo est substantia; & similiter sequitur è converso.

Alia regula est, A nominis interpretatione distributa ad nomen interpretatum distributum, & è converso, est bona consequentia. Sicut sequitur, Omnis amator sapientiæ est studiosus, ergo Omnis Philosophus est studiosus.

Sciendum est etiam, quod omnes prædictæ regulæ intelligendæ sunt, quando nulla determinatio ponitur in antecedente, nisi quæ ponitur in consequente; & è converso. Sciendum est etiam, quod omnes prædictæ regulæ intelligendæ sunt, quando termini supponunt *personaliter* & *significative*. Et ideo tales consequentiæ non valent, Omne animal est unum compositum ex signo universali & genere, ergo Omnis homo est compositus ex universali signo & genere: Omne animal rationale est compositum unum ex genere & differentia vel signo universali, ergo Omnis homo est unum compositum, *&c.* & sic de consimilibus: quia à parte subjecti antecedentium termini non supponunt personaliter & significative, sed *materialiter* vel *simpliciter*; & ideo omnes tales consequentiæ simplices non sunt.

Alia regula est, quod Ab uno convertibilium distributo ad reliquum distributum est bona consequentia; & è converso. Sicut sequitur,

Omne

Omne creativum est, ergo Omnis Deus est; & è converso: & illa regula debet intelligi sicut cæteræ, quando scilicet termini supponunt *significative* & *personaliter*.

Sciendum est, quod Proprium non est nisi quoddam prædicabile de altero, & tale prædicabile aliquando prædicatur tam de ente quam de non ente: sicut si *risibile* sit idem quod *potens ridere* prædicabitur de homine, sive homo sit, sive non sit. Unde sicut hæc est vera homine existente, Homo potest ridere; ita hæc est vera homine non existente, Homo potest ridere, sumpto subjecto pro eo quod potest esse. Aliquando autem proprium non supponit nec prædicatur nisi pro ente. Primo modo accipiendo proprium, verum est quod ab uno convertibilium distributo ad reliquum distributum est bona consequentia; sed ab uno est consequentia *simplex*, & ab alio est consequentia *ut nunc*. Sicut hæc est consequentia *simplex*, Omnis homo potest esse, ergo Omne risibile potest esse; hæc autem est consequentia *ut nunc*, Omne risibile est possibile, ergo Omnis homo est possibilis: tamen omnes consequentiæ tales in quibus prædicatum non potest competere non enti, sed solum enti, sunt *simplices*. Unde loquendo de proprio, secundo modo dicto, utraque consequentia est simplex: & primum dictum intelligendum est, si subjectum talis propositionis non possit accipi nisi pro iis quæ sunt, aliter sicut prædictum est non esset verum.

Iterum sciendum est, quod prædictæ regulæ intelligendæ sunt in propositionibus de inesse, & de modo in *sensu diviso*, vel eis æquivalentibus; & non in illis de modo sumptis in *sensu composito*. In talibus enim non sunt dictæ regulæ universaliter veræ. Non enim sequitur, Omne ens esse in actu est necessarium, ergo Omnem hominem esse in actu est necessarium: nec sequitur, Omne animal esse asinum est contingens, ergo Omnem hominem esse asinum est contingens: nec sequitur, Omnem hominem esse animal est per se primo modo, ergo Omne risibile esse animal est per se primo modo: nec sequitur, Omnem figuram planam habere tres angulos, &c. est indemonstrabile, ergo Omnem triangulum habere tres, &c. est indemonstrabile. Nam in omnibus istis prædictis consequentiis, antecedentia sunt vera & consequentia sunt falsa.

Veruntamen sciendum est, quod aliquando tales consequentiæ sunt bonæ, & aliquando non sunt bonæ. Ad quod sciendum, videndum est, an modus possit competere antecedenti nisi competat consequenti, & tunc est bona consequentia, & cum modo veritatis tenet; non autem cum modo necessitatis vel possibilitatis: & hoc, quia in consequentia ut nunc, ex necessario potest sequi contingens, & ex possibili impossibilis. Similiter videndum est, an talis modus possit convenire uni convertibilium nisi conveniat reliquo; quia si non, A definitione distributa ad definitum distributum, & è converso, cum tali modo est bona consequentia. Unde ista consequentia est bona, Omnem hominem esse animal

est necessarium, ergo Omne animal rationale esse animal est necessarium; & è converso: & ita est de quibusdam aliis. Si autem posit talis modus competere uni propositionum convertibilium absque hoc quod conveniat alteri, non valet talis consequentia universaliter. Unde per illa duo potest sciri quando tales consequentiæ ex talibus modalibus valent, & quando non; exempla quære per teipsam.

Alia regula est, quod A differentia superiori distributa ad inferius distributum est bona consequentia. Sicut sequitur, Omne sensibile est substantia, ergo Omnis homo est substantia.

Alia regula est, A convertibili cum superiori distributo ad inferius distributum est bona consequentia. Sicut si *ly dormiens*, vel *vigilans*, sit convertibile cum animali, ista consequentia est bona, Omne dormiens vel vigilans est coloratum, ergo Omnis homo est coloratus.

Alia regula est, A definitione superioris, & descriptione, & nominis interpretatione, distributa, ad inferius distributum est bona consequentia.

Alia regula est; Quando contingit inferre definitum, vel descriptum, vel interpretatum, cum distributione, contingit inferre definitionem descriptionem & nominis interpretationem cum distributione. Et istæ regulæ intelligendæ sunt sicut priores; ita scilicet quod omnes termini supponant *personaliter* & *significative*.

CAP. III.

De regulis per quas infertur universalis affirmativa non respectu omnium prædicatorum.

Dicto de regulis per quas contingit inferre universalem respectu cujuscunque prædicati, dicendum est de regulis per quas infertur universalis affirmativa non respectu omnium prædicatorum, sed respectu aliquorum.

Et est una regula talis, Ab uno relativorum, quæ sunt simul natura, distributo, ad reliquum distributum respectu hujus verbi *est*, est bona consequentia, & non respectu aliorum prædicatorum. Unde bene sequitur, Omnis pater est, ergo Omnis filius est; sed non sequitur, Omnis pater est hic intus, ergo Omnis filius est hic intus; nec sequitur, Omne duplum est pedalis quantitatis, ergo Omne dimidium est pedalis quantitatis: tamen aliquando tenet consequentia tam respectu aliorum prædicatorum quam respectu hujus verbi *est*; sicut sequitur, Omnis pater est homo, ergo Omnis filius est homo; sed quando tenet respectu aliorum prædicatorum, & quando non, oportet videre naturam illorum relativorum, quod nimis foret longum enarrare. Sciendum est etiam, quod illa regula non est generalis; sicut non est verum universaliter, quod

quod omnia relativa sunt simul natura, sicut declarat Philosophus in *lib. prædicamentorum.* Unde non sequitur, Calefactivum est, ergo Calefactibile est. Quid autem sit relativa esse simul natura declaratum est in *lib. prædicamentorum.*

Alia regula est, A toto distributo ad aliam partem distributam respectu hujus verbi *est* est bona consequentia. Sicut sequitur, Omnis domus est, ergo Omnis paries est: sed respectu aliorum prædicatorum non valet; quia non sequitur, Omnis domus componitur ex fundamento parietibus tecto & lapidibus, ergo Omnis paries componitur ex iis.

Intelligendum est, quod proprie loquendo non arguitur à toto distributo in talibus ad partem distributam; sed arguitur à nomine totius, vel à conceptu totius, distributo, ad nomen vel conceptum partis distributum: & sic intelligunt Authores multas tales propositiones, & si aliquando dicam tales, conformando me dictis communibus, intelligo eas.

Intelligendum est etiam, quod pars Aliquando est talis, quod sine ea totum esse non potest; sicut impossibile est quod homo sit, & quod anima intellectiva non sit: & de tali parte & toto debet intelligi, quod A nomine totius distributo ad nomen partis distributum respectu hujus verbi *est* est bona consequentia. Aliquando autem potest esse totum sine parte; sicut aliquid potest esse homo, quamvis non habeat manum: & de tali toto non intelligitur regula; quia non sequitur, Omnis homo est, ergo Omnis manus est. Eadem regula quæ intelligitur de toto integrali & parte, debet intelligi de toto essentiali & parte.

Et eodem modo intelligendum est etiam, quod quamvis respectu aliquorum prædicatorum à nomine totius ad nomen partis non sit bona consequentia, tamen est bona respectu aliquorum. Unde quando omnes partes sunt ejusdem rationis, sicut in homogeneis, à toto, respectu prædicabilis in quid vel per se secundo modo, est bona consequentia. Sicut sequitur, Albedo est qualitas, ergo Pars albedinis est qualitas. Similiter sequitur, Albedo est disgregativa visus, ergo Pars albedinis est disgregativa visus. Quando autem talis consequentia tenet, & quando non, non potest sciri, nisi sciatur in speciali tam natura totius quam natura partis.

Alia regula est, Si concretum prædicatur de concreto distributo & abstractum prædicabitur de abstracto distributo. Sicut sequitur, Omne justum est bonum, ergo Omnis justitia est bona. Notandum etiam, quod illa regula est intelligenda quando concretum & abstractum ordinantur secundum superius & inferius, & non quando sunt impertinentia: & ideo bene sequitur, Omne album est coloratum, ergo Omnis albedo est color; sed non sequitur, Omne album est calidum, ergo Omnis albedo est calor.

CAP.

CAP. IV.

De regulis per quas tenent consequentiæ inferentes universalem negativam respectu omnium prædicatorum.

POsitis Aliquibus regulis per quas tenent Enthymemata inferentia universalem affirmativam ex affirmativa, quamvis plures aliæ possunt poni de quibus dicetur inferius, ponendæ sunt modo regulæ per quas tenent consequentiæ inferentes universalem negativam ex negativa: & Primo quæ deserviunt universalibus respectu quorumcunque prædicatorum.

Est aut prima regula generalis talis, *A* superiori distributo ad inferius distributum negative est consequentia simplex; qualecunque sit illud inferius, sive sit inferius per se, sive per accidens. Unde bene sequitur, Nullus homo currit, ergo Nullus homo albus currit; Nullum animal currit, ergo Nullus asinus currit; & sic de aliis. Ex quo patet, quod tales consequentiæ sunt bonæ, Nullum animal est ens per accidens, ergo Nullus homo albus est ens per accidens: Nullus homo est ens diminutum, ergo Nullus homo intellectus est diminutum; & sic de aliis.

Aliæ regulæ, quod *A* definitione ad definitum cum distributione etiam negativa; & *A* descriptione ad descriptum, & è converso; & Nominis interpretatione ad interpretatum, & è converso; & ab uno convertibili ad reliquum distributive & negative, est consequentia bona. Et illa quæ dicta sunt in primo capitulo hujus partis circa illas regulas, intelligenda sunt etiam circa istas quæ non sunt hic expressa. Item, *A* differentia superioris ad inferius, *A* definitione superioris ad inferius negative cum distributione tenet consequentia: & sunt istæ regulæ intelligendæ sicut priores.

CAP. V.

De regulis quæ non deserviunt respectu quorumcunque prædicatorum.

COnsequentiis tenentibus per regulas quæ non deserviunt respectu quorumcunque prædicatorum deserviunt regulæ tales.

Ab uno relativorum quæ sunt simul natura ad reliquum negative cum distributione est bona consequentia: sicut sequitur, Nullus Filius est, ergo Nullus pater est; & hæc regula intelligenda est sicut prius. Alia regula est, *A* nomine partis distributo ad nomen totius distri bu-

distributum est bona consequentia negative. Et hoc intelligendum est de parte sine qua totum esse non potest; sicut sequitur, Nulla anima intellectiva est, ergo Nullus homo est: & illæ regulæ intelligendæ sunt sicut consimiles affirmativæ. Alia regula est, Si concretum negatur universaliter de concreto, & abstractum de abstracto. Sicut sequitur, Nullum album est coloratum, ergo Nulla albedo est color. Et tenet hæc regula qualitercunque se habeant concreta. Unde sicut sequitur, Nullum album est coloratum, ergo Nulla albedo est color; ita sequitur, Nullum musicum est calidum, ergo Nulla musica est calor.

Alia regula est, quod *A* negatione prioris distributi ad negationem posterioris est bona consequentia. Sicut sequitur, Nulla substantia est, ergo Nullum accidens est. Sed illa consequentia est ut nunc; quia per potentiam divinam posset accidens esse, quamvis nulla substantia creata esset; sed respectu aliorum prædicatorum non valet. Ut non sequitur, Nulla substantia creata inhæret, ergo Nullum accidens inhæret. Alia regula est, *A* negatione subjecti seu denominati ad negationem denominantis est bona consequentia, respectu quorumcunque prædicatorum. Sicut sequitur, Nullum corpus est, ergo Nullum album est.

CAP. VI.

De consequentiis inter particulares indefinitas singulares.

POst hæc restat dicere, quomodo universalis affirmativa infertur ex negativa; & è converso: sed quia ista & alia prædicta possunt patere ex prædictis, ideo dicendum est de consequentiis inter *particulares* & *indefinitas*. Et quia, sicut dictum est prius, particularis & indefinita convertuntur semper, quando termini supponunt personaliter & significative; & quia omnes regulæ fere quæ deserviunt Enthymematibus ex particularibus & indefinitis, deserviunt etiam consequentiis ex singularibus: ideo dicendum est de eis consequenter; & aliquando ponentur exempla de istis, & aliquando de illis. Est aut primo dicendum de illis quæ tenent per *Medium intrinsecum*.

Et est prima regula talis, *A* definitione ad definitum est bona consequentia à parte subjecti, & etiam à parte prædicati affirmative; è converso. Sicut sequitur, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est animal rationale; & est talis consequentia simplex. Alia regula est, *A* descriptione ad descriptum est bona consequentia; & è converso. Alia regula est, *A* nominis interpretatione ad nominis interpretatum est bona consequentia & simplex. Alia regula est, Ab inferiori ad superius est bona consequentia sine distributione & affirmative, & talis est simplex.

Alia regula est, Ab inferiori ad superius postposita negatione est bona consequentia, sed non simplex, nisi quando prædicatio superioris de inferiori est necessaria. Unde illa consequentia est consequentia *simplex*, Homo albus currit, ergo Homo currit: sed ista consequentia solum *ut nunc*, Homo non currit, ergo Animal non currit; quia dum Homo est animal consequentia est bona, quando Homo non est animal consequentia non valet. Ex isto patet, quod omnes tales sunt falsæ, Homo albus est aggregatum per accidens: Asinus intellectus est ens diminutum: Materia prima caret forma: Homo albus differt ab homine: Intellectio divina creaturarum est posterior Persona: Essentia divina in Filio est posterior Patre: Homo intellectus fuit ab æterno: Lapis intellectus est Deus; & hujusmodi: quia illæ inferunt istas propositiones falsas, Homo est aggregatum per accidens: Asinus est ens diminutivum: Materia caret forma: Homo differt ab homine: Intellectio divina est posterior Persona: Essentia divina est posterior Patre: Homo fuit ab æterno: Lapis est Deus; per istam regulam quæ nunquam deficit, Ab inferiori ad superius sine distributione est bona consequentia, si termini supponant personaliter & significative. Si autem aliquæ prædictarum propositionum, vel aliqua consimilis, inveniatur in aliquo authore, exponendus est author, quod non loquitur de virtute sermonis, sed aliter; vel quod talis terminus non accipitur personaliter, sed simpliciter vel materialiter.

Alia regula est, quod Ab uno convertibilum ad reliquum est bona consequentia. Sicut sequitur, Homo currit, ergo Risibile currit. Intelligendum est, quod omnes prædictæ regulæ sunt intelligendæ, quando omnes termini supponuntur *personaliter* & *significative*; quia si termini supponant *simpliciter* vel *materialiter* non valerent: vel etiam si ille terminus ratione cujus deberet tenere talis regula, supponit aliter quam personaliter, non oportet consequentias valere. Et ideo tales consequentiæ non valent, Animal rationale est definitio, ergo Homo est definitio: Animal gressibile bipes est descriptio, ergo Homo est descriptio: Homo est definitum, ergo Animal rationale est definitum: Homo est species, ergo Animal est species: Risibile est passio hominis, ergo Homo est passio hominis; & hujusmodi.

Alia regula est, quod Ab aliquo sumpto cum determinatione ad ipsum sumptum sine determinatione est bona consequentia: Sicut sequitur, Homo albus currit, ergo Homo currit.

Notandum est tamen, quod Aliquando de toto aggregato ex determinatione & determinabili prædicatur *altera* pars, Aliquando *utraque* pars, Aliquando *neutra*. Verbi gratia, de illo toto, *homo albus*, prædicatur *utraque* pars. Hæc enim est vera, Homo albus est albus, & Homo albus est Homo; & si Homo albus sit, oportet quod utraque illarum sit vera. Aliquando *altera* pars tantum prædicatur de toto. Verbi gratia de isto toto, *Homo mortuus*, prædicatur hæc pars,

pars, *mortuus*, & non hæc pars, *homo*: hæc enim eſt vera, Homo mortuus eſt mortuus, & hæc eſt falſa, Homo mortuus eſt homo. Similiter eſt de ſyllogiſmo ſophiſtico, hæc enim eſt vera, Syllogiſmus ſophiſticus eſt ſophiſticus; hæc autem eſt falſa, Syllogiſmus ſophiſticus eſt ſyllogiſmus. Similiter eſt de talibus, Falſum argumentum eſt ſyllogiſmus ſophiſticus; & hujuſmodi. Aliquando autem *neutra* pars prædicatur de toto, quamvis totum prædicatur de aliquo. Sicut eſt hoc totum, *Album ſecundum dentes*, neutra enim iſtarum eſt vera, Album ſecundum dentes eſt album, nec iſta, Album ſecundum dentes eſt dentes; quamvis hæc poſſit eſſe vera, Album ſecundum dentes eſt album, & quando contingit non erit niſi gratia materiæ.

Dicendum eſt igitur, quod quandocunque *utraque* pars prædicatur de toto, ſemper à tali toto ad quamlibet partem eſt bona conſequentia. Unde iſta conſequentia eſt bona, Homo albus currit, ergo Homo currit, & ergo Album currit. Ex quo patet, ut prius, quod tales conſequentiæ ſunt bonæ, Homo albus eſt ens per accidens, ergo Homo eſt ens per accidens. Intellectio creaturarum eſt poſterior Patre, ergo Intellectio eſt poſterior Patre. Lapis intellectus eſt realiter Deus, ergo Lapis eſt realiter Deus. Similiter iſta conſequentia eſt bona, Lapis intellectus fuit ab æterno, ergo Lapis fuit ab æterno. Quando autem *altera* pars prædicatur tantum de toto, tunc à tali toto ad illam partem eſt bona conſequentia; & ideo iſta conſequentia eſt bona, *Socrates* eſt homo mortuus, ergo *Socrates* eſt mortuus: ſed ad aliam partem non valet conſequentia; non enim ſequitur, *Socrates* eſt homo mortuus, ergo *Socrates* eſt homo. Quando autem *neutra* pars prædicatur de toto ad neutram partem valet conſequentia. Et ideo iſta conſequentia non valet, Æthiops eſt albus ſecundum dentes, ergo Æthiops eſt albus, & ergo Æthiops eſt dentes. Ex iſtis patet quod iſta conſequentia non valet, Iſte eſt albus monachus, ergo Eſt albus; quia iſtæ ſtant ſimul, Aliquis eſt albus Monachus, & Nullus albus Monachus eſt albus. Similiter non ſequitur, Ille eſt tuus pater, ergo Eſt tuus; quia iſtæ ſtant ſimul, Iſte eſt tuus pater, & Tuus pater non eſt tuus; ſi *tuus* in prædicato dicit circumſtantiam poſſeſſionis.

Alia regula eſt, A propoſitione ſumpta cum adverbio determinante operationem, ad ipſam ſine determinatione ſumptam, valet conſequentia affirmative. Sicut ſequitur, *Socrates* velociter currit, ergo *Socrates* currit; *Socrates* male diſputat, ergo *Socrates* diſputat.

Alia regula eſt, A propoſitione ſumpta cum præpoſitione & ſuo caſuali, vel à terminatione æquivalenti adverbio vel præpoſitioni & ſuo caſuali, ad illam ſine tali addito eſt bona conſequentia. Sicut ſequitur, Homo neceſſario eſt animal, ergo Homo eſt animal: Homo dat denarium cum triſtitia, ergo Homo dat denarium: Homo per ſe eſt animal, ergo Homo eſt animal: Homo in quantum albus differt ab homine, ergo Homo differt ab homine: Eſſentia divina & ſapientia differunt ratione, ergo

Essentia divina & sapientia differunt. Ex isto patet, quod omnes tales propositiones de virtute sermonis sunt falsæ, Quælibet creatura de se est non ens: Quælibet materia de se caret forma: Passum de se caret actu: Idem sub una ratione est prius, & sub alia ratione est posterius: Idem sub una ratione est superius, & sub alia inferius: Idem ut sic est album, & ut sic est nigrum: Idem secundum quod similiter, ut sic est tale, secundum quod aliter, ut sic non est tale. Unde quicquid affirtur de aliquo cum aliquo adverbio, vel cum præpositione & suo casuali, vel alia determinatione æquivalente adverbio vel tali præpositioni cum suo casuali, debet absolute concedi de eo. Quicquid etiam prædicatur de aliquo cum dictione reduplicativa absolute, sine tali dictione, vel aliquo æquivalente, prædicatur de eodem.

Ex quo patet, quod omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Natura specifica est realiter differentia individualis, ergo Natura specifica est differentia individualis: Genus & species sunt idem realiter, ergo Genus & species sunt idem: Homo est realiter humanitas, ergo Homo est humanitas: Intellectus est realiter voluntas, ergo Intellectus est voluntas: Agens est realiter passum, ergo Agens est passum: Album per accidens non est idem homini, ergo Album non est idem homini; & sic de multis aliis, quæ tamen consequentiæ negantur à modernis. Notandum est, quod illæ regulæ intelligendæ sunt, quando per talem additionem non datur intelligi propositio conditionalis. Et per hoc solvitur instantia quæ posset adduci. Nam non sequitur, Vellem esse in luto cum centum marchis, ergo Vellem esse in luto. Nam per istam propositionem, Vellem esse in luto cum centum marchis, intelligitur ista conditionalis, Vellem esse in luto, si possim ex hoc lucrari vel habere centum marchas.

Et ideo notandum est, quod illæ regulæ sunt intelligendæ, quando nulla est variatio in antecedente & consequente, nisi quod illa determinatio ponitur in antecedente & non in consequente: & per hoc possunt solvi illæ instantiæ quæ possunt adduci de secundo elenchorum; ubi videtur Philosophus in tali modo arguendi assignare fallaciam *secundum quid* ad *simpliciter*. Unde in talibus assignat Philosophus fallaciam secundum quid ad simpliciter: Amittere ægritudinem est bonum, ergo Ægritudo est bona: Quod non vult sapiens est malum, Sapiens non vult amittere bonum, ergo Bonum est malum. Patet manifeste, quod in istis & consimilibus non est bonus modus arguendi, de quibus ponuntur prædictæ regulæ.

Sciendum est etiam, quod si illæ regulæ habent alicubi instantiam, debent habere, quando participium verbi non prædicatur de toto aggregato ex eodem participio & illa determinatione adjuncta. Et ideo quandocunque tale participium prædicatur de tali aggregato regulæ veræ sunt. Possunt enim omnia talia Enthymemata reduci in syllogismum per assumptionem talis propositionis, quæ est medium intrinsecum talis con-

consequentiæ. Unde sicut ista consequentia est bona, Omnis homo currit, ergo *Socrates* currit; & per assumptionem medii istius, *Socrates* est homo, reducitur in syllogismum sic arguendo, Omnis homo currit, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* currit: ita ista consequentia est bona, *Socrates* currit velociter, ergo *Socrates* currit; quia iste syllogismus est bonus, Omne currens velociter est currens, *Socrates* currit velociter, ergo, *&c.* & sic de aliis. Et ita illa regula generalis est vera, quando participium verbi prædicatur universaliter de participio eodem cum determinatione; & quando non, non.

Alia regula est ista, A propositione universali affirmativa ad quamlibet indefinitam particularem affirmativam, vel singularem, de cujus subjecto vere prædicatur subjectum universalis, est bona consequentia, respectu ejusdem prædicati nulla variatione existente à parte determinationis. Sicut sequitur, Omnis homo currit, ergo Album currit, quando hæc est vera, Aliquod album est homo. Similiter sequitur, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est animal, ex quo hæc est vera, Substantia est homo.

Notandum est, quod ista regula non habet locum, quando subjectum vel prædicatum universalis importat aliquam rem unam numero quæ est plures res numero, vel importat rem quæ erit eadem realiter cum tali re quæ est plures res realiter: & propter hoc, ista consequentia non valet, Omnis persona producta distinguitur realiter à persona producente, ergo Essentia divina distinguitur realiter à persona producente; quantumcunque hæc sit vera, Essentia divina est persona producta. Nec ista consequentia valet, Omnis essentia divina est Pater, ergo Filius est Pater; quamvis hæc sit vera, Filius est essentia divina.

Est tamen advertendum, quod non semper fallit hæc regula quale tale subjectum vel prædicatum sumitur, imo aliquando non fallit. Unde ista consequentia est bona, Omne ens est creatum vel increatum, ergo Essentia divina est creata vel increata. Et similiter sequitur, Omnis persona divina est producens vel producta, ergo Pater est productus vel producens. Quando autem valeat talis consequentia in talibus terminis, & quando non, potest sciri per illa quæ prædicta sunt superius in materia de uniformi generatione syllogismorum de inesse, & per ea quæ dicta sunt super *Sententias.* Sed in omnibus aliis terminis est regula vera generaliter sine aliqua instantia, si termini supponant personaliter, & nullus eorum includit aliquod syncategorema, vel aliquid æquivalens. Et ideo omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Omne animal est ens per se, ergo Omnis homo albus est ens per se: Quælibet persona divina de necessitate est Deus, ergo Homo de necessitate est Deus: Quælibet persona divina fuit ab æterno, ergo Homo fuit ab æterno: Omnis ædificator per se ædificat, ergo Album per se ædificat: Omne album per accidens ædificat, ergo Ædificator per accidens ædificat; Ex quo istæ propositiones sunt veræ, Homo albus est animal: Homo

Homo est persona divina: Aliquis ædificator est albus: Aliquod album est ædificator. Et ideo ista consequentia est bona, Natura specifica de se est communicabilis, ergo Differentia individualis est de se communicabilis; si hæc sit vera, Differentia individualis est natura specifica, quæ sequitur ex ista, Differentia individualis est realiter natura specifica; sicut patet per regulam supra positam.

Similiter ista consequentia est bona, Omnis differentia individualis est incommunicabilis de se, ergo Natura specifica de se est incommunicabilis; si hæc sit vera, Natura specifica est differentia individualis. Similiter hæc consequentia est bona, Omne genus prædicatur de pluribus differentibus specie, ergo Species prædicatur de pluribus differentibus specie; si hæc sit vera, Species est genus realiter. Similiter omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Omnis intellectio divina est prior actu generandi, ergo Intellectio creaturarum est prior actu generandi; ex quo hæc est vera, Intellectus creaturarum est intellectio divina. Similiter sequitur, Omnis intellectus est speculativus, ergo Intellectus practicus est intellectus speculativus: Omnis habitus speculativus est in intellectu speculativo, ergo Habitus practicus est in intellectu speculativo, vel sic, ergo Habitus speculativus est in intellectu practico; si omnis intellectus speculativus sit intellectus practicus: Omnis essentia divina est principium producendi Verbum, ergo Intellectio creaturarum est principium producendi Verbum.

Et si dicatur, quod talis consequentia non valet, quia si intellectio creaturarum esset principium producendi verbum, ergo Pater prius intelligeret creaturas quam produceret verbum, ex quo principium producendi est prius producto; hoc non obstat. Unde quomodo intellectio creaturarum est prior Verbo, & quomodo non; & quomodo Pater prius intelligit creaturas quam producit Verbum, dictum est super *Sententias*; ideo ad præsens pertranseo. Sed ad istam formam arguendi, Intellectio creaturarum est prior in Patre quam producat, ergo Pater prius producit creaturam quam producat Verbum. Dicendum, quod illa forma arguendi non valet. Sicut non sequitur, *Socrates* albus fuit prior *Platone*, ergo *Socrates* fuit albus antequam *Plato* fuit albus. Nam posito quod fuerit *Plato* filius *Socratis*, & quod *Socrates* nunc primo sit albus; hæc tunc est vera, *Socrates* albus fuit prior *Platone*, & *Socrates* est *Socrates* albus, ergo, *&c.* & tamen hæc est falsa, *Socrates* fuit albus antequam *Plato*; imo etiam hæc est falsa, *Socrates* fuit albus antequam *Plato* fuit albus; posito quod *Socrates* nunc primo sit albus, & quod *Plato* fuerit albus a principio nativitatis suæ.

Et notandum est, quod aliquæ talium consequentiarum sunt solum bonæ *ut nunc*, & aliquæ sunt consequentiæ *simplices*: quando autem prædicatio antecedentis de subjecto consequentis est necessaria, tunc est consequentia simplex & necessaria, quando autem talis categorica est contingens & non necessaria, tunc talis consequentia est solum ut nunc.

Unde

Unde ista consequentia est simplex, Quælibet persona divina fuit ab æterno, ergo Immortale fuit ab æterno; quia hæc est necessaria aliquod immortale est persona divina: sed hæc consequentia solum est bona ut nunc, Quælibet persona divina fuit ab æterno, ergo Creans fuit ab æterno; accipiendo subjectum in consequente pro eo quod est, quia hæc est contingens, Creans est Deus. Si autem subjectum consequentis accipitur pro eo quod fuit, consequentia de facto simplex est; quia hæc est necessaria, Creans fuit Deus, accipiendo subjectum pro eo quod fuit; sicut hæc est necessaria, Deus fuit creans. Intelligendum est etiam, quod quando arguitur ab inferiori ad superius, est semper consequentia simplex, quamvis talis categorica non sit necessaria. Unde hæc est consequentia simplex, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est animal; quamvis hæc non sit necessaria, Aliqua substantia est homo. Intelligendum est etiam, quod omnes regulæ prædictæ intelligendæ sunt, quando termini supponunt personaliter; quia si aliquis terminus supponat simpliciter vel aliter, non oportet consequentiam valere.

Alia regula est, A nomine numerali respectu hujus verbi, *est*, ad nomen partis est bona consequentia. Sicut sequitur, Quatuor sunt, ergo Duo sunt.

Alia regula est, A nomine collectivo ad nomen partis est bona consequentia. Sicut sequitur, Populus est, ergo Homo est. Et debet ista regula intelligi, quando tale totum non potest esse sine illa parte; sicut Exercitus non potest esse sine homine. Ideo bene sequitur, Exercitus est, ergo Homo est: sed quia potest esse sine equo, ideo non sequitur, Exercitus est, ergo Equus est, quamvis equus aliquando sit pars Exercitus.

Et est notandum, quod duæ regulæ prædictæ debent intelligi, quando termini supponunt personaliter & respectu hujus verbi, *est*, quando prædicatur secundum adjacens; quia respectu aliorum prædicatorum non valet talis consequentia. Non enim sequitur, Quatuor excedunt tria, ergo Duo excedunt tria: nec sequitur, Populus est plures homines, ergo Homo est plures homines; respectu tamen aliquorum prædicatorum tenet talis consequentia. Bene enim sequitur, Populus est hic intus, ergo Homo est hic intus: Quatuor sunt homines, ergo Duo sunt homines: Quatuor sunt alba, ergo Duo sunt alba. Unde quando prædicatum non potest convenire toti nisi competat alicui parti, semper vel frequenter respectu talis prædicati, à toto numerali & collectivo ad partem est bona consequentia, aliter non.

Alia regula est, Quando sunt duæ contrarietates, si unum extremum unius contrarietatis prædicatur de uno extremo alterius contrarietatis, reliquum extremum prædicabitur de reliquo. Sicut sequitur, Justitia est virtus, ergo Injustitia est vitium. Sciendum est, quod illa regula habet veritatem quando neutra contrarietas habet medium; si enim

habeat

habeat medium non valet: quia non sequitur, Prodigalitas est vitium; ergo Illiberalitas est virtus.

Alia regula est, Si generatio alicujus est bona, ipsum quoque bonum est. Et ideo sequitur, Generatio hominis est bona, ergo Homo est bonus. Alia regula est, Si generatio alicujus est mala ipsum est malum. Et ideo sequitur, Generatio hominis est mala, ergo Homo est malus. Item alia regula est, Si corruptio alicujus est bona ipsum est malum. Item alia regula, Si corruptio alicujus est mala ipsum est bonum. Et nota quod bonum est duplex, scilicet *naturale* & *morale*: de bono & malo primo modo regulæ sunt intelligendæ; sed de istis dicetur alias, ideo pertransco.

CAP. VII.

De regulis inferentibus affirmativam ex affirmativa per medium extrinsecum.

Datis aliquibus regulis deservientibus consequentiis inferentibus affirmativam ex affirmativa per *medium intrinsecum*, dicendum est nunc de regulis inferentibus affirmativam ex affirmativa per *medium extrinsecum*.

Et est una regula talis. Si principale de principali: Et conjugatum de conjugato, & casus de casu, & è converso; & vocatur conjugatum *concretum* & principale *abstractum*, & *casus* adverbium sequens. Unde sequitur, Justitia est virtus, ergo Justus est virtuosus, & qui juste aliquid facit aliquid virtuose facit.

Notandum est, quod illa regula debet intelligi si concretum & abstractum significant idem: & tunc semper tenet regula si abstractum de abstracto, & concretum de concreto; sed non oportet semper quod è converso. Sed ad hoc quod è converso teneat consequentia, oportet quod concreta se habeant secundum superius & inferius. Unde bene sequitur, Albedo est musica, ergo Album est musicum: sed non è converso sequitur, Album est musicum, ergo Albedo est musica. Et nota quod illud est inferius ad aliud, quando ab illo ad idem aliud est consequentia formalis, & non è converso. Sicut sequitur formaliter, *Socrates* est homo albus, ergo *Socrates* est homo, & non è converso: & non sufficit, ad hoc quod aliquid sit superius, quod prædicatur de omnibus de quibus prædicatur aliud & de pluribus. Unde quamvis omnia animalia essent alba, adhuc album non esset superius ad hominem, quantumcunque album prædicaretur de omni homine & de pluribus; & hoc, quia ista non est consequentia formalis & simplex, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est albus: & propter hoc non valet ista consequentia,

Deus eſt homo, ergo Deitas eſt humanitas; quantumcunque quilibet Deus, & quælibet perſona, eſſet homo; & hoc eſt, quia Deus non eſt inferius ad hominem: nec hic prædicatur ſuperius de inferiori, Filius Dei eſt homo, ſicut nec hic, *Socrates* eſt albus.

Et ſi dicatur, quod hic eſt prædicatio ſuperioris de inferiori, Chriſtus eſt homo; ergo per regulam prius datam ſequitur, Chriſtus eſt homo, ergo Deitas eſt humanitas, quia Chriſtus non habet aliquod aliud abſtractum.

Dicendum eſt, quod ſi hæc ſit prædicatio ſuperioris de inferiori, hoc eſt, quia ſubjectum æquivalet duobus concretis habentibus duo abſtracta, quorum unum eſt Divinitas & aliud Humanitas, & concreta ſunt, Deus vel Filius Dei qui eſt hic homo, tunc *ly* Chriſtus æquivalet huic toti, Filius Dei qui eſt hic homo: & quia Chriſtus non eſt inferius ad hominem, niſi quia includit æquivalenter illud concretum, Hic homo; & non quia æquivalenter includit hoc concretum, Filius Dei: ideo ex illa, Chriſtus eſt homo, ſi ſit in ea prædicatio ſuperioris de inferiori, contingit inferre iſtam, Hæc humanitas eſt humanitas, & non iſtam, Divinitas eſt humanitas. Exemplum eſt ad hoc; nam hic eſt prædicatio ſuperioris de inferiori, Homo albus eſt albus, non quia Homo ſit inferius ad ly *album*, ſed quia ly *hoc album*, demonſtrando quemcunque hominem album, eſt inferius ad ly album; & ideo ex iſta, Homo albus eſt albus, non ſequitur iſta, Humanitas eſt albedo, ſed iſta Hæc albedo, demonſtrando albedinem hominis, eſt albedo. Ex iſto patet, quod tales conſequentiæ ſunt bonæ, Homo eſt animal, ergo Humanitas eſt animalitas: Equus eſt animal, ergo Equinitas eſt animalitas.

Secundo eſt intelligendum, quod illa regula eſt intelligenda, quando concreta eodem modo ſe habent ad ſua abſtracta; ita quod ſi unum concretum neceſſario ſupponat pro alia re quam ſuum abſtractum, vel denotatur ſupponere in propoſitione, quod ſimiliter aliud concretum ſupponit pro alia re quam ſuum abſtractum. Unde ſi unum concretum ſupponit pro alia re quam ſuum abſtractum, & aliud concretum ſupponat pro eodem pro quo ſupponit ſuum abſtractum, non oportet, quod ſi concretum prædicetur de concreto, quod abſtractum prædicatur de abſtracto. Et propter hoc iſta conſequentia non valet, Homo eſt animatus, ergo Humanitas eſt anima. Nam Homo ſupponit pro eodem pro quo ſupponit Humanitas, vel ſaltem ſupponere poteſt. Nam ſi nulla humanitas ſit aſſumpta manifeſtum eſt, quod non pro alio ſupponunt ſubjecta illarum propoſitionum, Homo eſt animal, & Humanitas eſt animal: nam cum homo ſupponat pro toto compoſito ex omnibus partibus eſſentialibus hominis, humanitas ſupponeret pro illa parte hominis, vel pro aliquo quod non eſſet illud totum nec pars, ſi non ſupponit pro toto.

Nec valet dicere, quod homo ſupponat pro toto compoſito ex humanitate & differentia individuali contrahente humanitatem. Nam idem argu-

argumentum est de *Socrate* pro quo supponit: aut pro toto, aut pro parte. Similiter idem argumentum est de hac humanitate, pro quo supponit; & manifestum est, quod non supponit pro alio quam pro quo supponit hic homo. Similiter humanitas supponit pro hac humanitate, cum hæc humanitas sit humanitas, sed hæc humanitas non includit tam naturam quam differentiam individualem, si esset aliqua talis differentia. Similiter pro eodem supponit pro quo supponit homo, sed sic se non habent animatum & anima; nam anima supponit pro parte tantum; & ideo non valet, Homo est animatus, ergo Humanitas est anima. Item nota, quod illa regula etiam est intelligenda, quando nullum syncategorema includitur in abstracto, vel æquivalens, quod non excluditur in concreto.

Alia regula est, Si aliqua consequentia sit bona, eodem addito utrobique adhuc erit consequentia bona: sicut si ista est consequentia bona, Homo currit, ergo Animal currit; ista consequentia est bona, Homo albus currit, ergo Animal album currit.

Sciendum est, quod ista regula debet intelligi, quando illud additum est adjectivum vel substantivum respectu illius cui additur, & est purum categorema non includens æquivalenter aliquod syncategorema. Et propter istud, quamvis sequitur, Homo currit, ergo Animal currit; tamen eodem signo addito utrobique non sequitur: quia non sequitur, Omnis homo currit, ergo Omne animal currit. Similiter sequitur, *Socrates* est albus, ergo *Socrates* est coloratus; & tamen addito utrobique ly *nunc primo*, non valet consequentia. Non enim sequitur, *Socrates* nunc primo est albus, ergo *Socrates* nunc primo est coloratus. Nam ly *primo* vel est syncategorema, vel includit æquivalenter syncategorema; scilicet hoc syncategorema, *non*. Et propter idem bene sequitur, Homo currit, ergo Animal currit; etiamsi homo non sit: & tamen negatione addita utrobique non valet; non enim sequitur, Homo non currit, ergo Animal non currit: si enim nullum animal esset, nisi unus bos & ille curreret, antecedens esset verum, & consequens falsum.

Alia regula est, Quod dicit sapiens est verum. Et ideo sequitur, Philosophus dicit substantiam suscipere contraria, ergo Substantia suscipit contrarium. Sed nota, quod ista regula non est generalis, nisi de Authore qui errare non potest, vel qui in dicto suo à tali instruitur: & ideo de homine loquente præcise ex judicio suæ rationis, non est regula intelligenda; sed præcise à Deo, & de aliis qui instructi à Deo loquebantur. Et ideo ista consequentia non est formalis, *Aristoteles* dicit hoc, ergo est verum. Nam inter vera quæ locutus est, secundum veritatem, multa falsa inseruit. Intelligendum est etiam, quod regula intelligenda est, quando aliquid dicitur à tali sapiente non errante assertive solum; & non recitative tantum, nec ut reprobetur, vel errare probetur.

Alia

Alia regula est, quod Si simpliciter ad simpliciter, Et magis ad magis, & maxime ad maxime. Unde bene sequitur, Peccans est malus, ergo Magis peccans est magis malus. Sciendum est, quod ista regula debet intelligi, quando prædicatum in prima propositione prædicatur universaliter de subjecto, ita quod à nullo contento possit negari. Debet etiam intelligi, quando nihil additur in una consequentia, quod non additur in alia, nisi hoc adverbium *magis*. Similiter debet intelligi nulla mutatione facta, vel non facta mutatione nisi circa significatum illius termini.

Per primum excluduntur tales instantiæ. Bibere est bonum, ergo Magis bibere est magis bonum: Dormire est bonum, ergo Magis dormire est magis bonum: quia non omne *dormire*, vel *bibere* est bonum; imo aliquod dormire & aliquod bibere non est bonum.

Per secundum excluduntur tales instantiæ, Iste est justus, ergo Iste est virtuosus; & tamen non sequitur, Iste est magis justus quam ille, ergo Est magis virtuosus quam ille. Similiter sequitur, Iste est ebriosus, ergo Est malus; & tamen non sequitur, Iste est magis ebriosus quam ille, ergo Est magis malus quam ille: quia si ille sit præcise ebriosus, & excedit in ebrietate, & non habeat aliud vitium; alius autem sit modicum ebriosus, sed tamen cum hoc sit homicida, blasphemus, adulter, & sic de aliis vitiis; tunc ille est magis ebriosus quam iste, & tamen non est magis malus quam iste; ut patet.

Per tertium excluduntur tales instantiæ, Iste est justus, ergo Iste est virtuosus; & tamen non sequitur, Iste est magis justus, ergo Est magis virtuosus: quia ponamus, quod augmentato in isto habitu justitiæ diminuantur habitus aliarum virtutum, quod est possibile, sicut in moralibus ostenditur; tunc antecedens est verum, & consequens falsum.

Et si dicatur quod sequitur, Omne simplex est perfectum, ergo Magis simplex est perfectius, igitur regula secundum intellectum datum non est bona. Ad hoc dicitur, quod consequentia non valet, sed excluditur per secundum; quia simplicius non dicitur aliquid, quia in se sit præcise simplicius, sed necessario dicitur respectu alterius: & ideo sicut non sequitur, Ebriosus est malus, ergo Magis ebriosus quam *Socrates* est magis malus quam *Socrates*: ita non sequitur, Simplex est perfectum ergo Magis simplex est magis perfectum; quia semper illa nomina, *magis simplex*, *magis perfectum* requirunt aliquid aliud ad quod dicantur: non autem sic est de isto *magis album*, quia posito quod nihil sit album nisi *Socrates*, adhuc poterit *Socrates* esse magis albus, quamvis non sit magis albus quam alius. Universaliter ergo excluduntur per jam dicta Omnia quæ non possunt competere eidem in se sine comparatione ad aliud; cujusmodi est *simplex*. Nam impossibile est, quod idem sit aliquando magis simplex in se, & aliquando minus simplex; & è converso. Unde compositum semper est æque compositum dum est; simplex quantumcunque componatur cum aliis, tamen in se est semper

æque ſimplex dum eſt: & ſicut eſt de iſta, ita eſt de multis aliis.

Alia regula eſt, Si ſingulare de ſingulari, Et plurale de plurali; & è converſo. Et ideo ſequitur, Homo eſt animal, ergo Homines ſunt animalia. Notandum, quod iſta regula non habet veritatem, quando alterum illorum nominum pluralis numeri non vere prædicatur de aliquo ſubjecto alio: & propter hoc non ſequitur, Deus eſt ens, ergo Dii ſunt entia; quia illud ſubjectum pluralis numeri, *Dii*, non dicitur vere de aliquo ſubjecto, imo nec de ſeipſo; hæc enim eſt falſa, Dii ſunt Dii. Similiter ſi nullus homo eſſet niſi unus ſolus, hæc conſequentia non valeret, Homo eſt animal, ergo Homines ſunt animalia; quia antecedens eſt verum, & conſequens falſum: quia converſa conſequentis eſt falſa, hæc ſcilicet, Animalia ſunt homines; quia quælibet ſingularis ejus eſſet falſa. Similiter prædicta regula habet inſtantiam, quando alter terminorum importat rem quæ eſt plures res; quamvis non ſemper ſit neganda talis conſequentia. Unde iſta conſequentia non valet, Perſona eſt divinitas, ergo Perſonæ ſunt divinitates. Similiter habet inſtantiam, quando alter terminorum eſt in recto & alter in obliquo: ideo non ſequitur, Effectus eſt à cauſa, ergo Plures effectus ſunt à cauſis: quia ſi Deus ſe ſolo omnes effectus produceret, antecedens eſſet verum & conſequens falſum.

Similiter non ſequitur, Hominis eſt aſinus, ergo Hominum ſunt aſini; nam poſito quod Omnes homines non habeant niſi unum aſinum, & tamen plures ſunt aſini, tunc antecedens eſt verum & conſequens falſum. Similiter prædicta regula habet inſtantiam, quando eſt prædicatio per accidens & contingens, quantumcunque de utroque extremo verificetur *eſſe*, tam in ſingulari quam in plurali: & ideo non ſequitur, Homo eſt cæcus, ergo Homines ſunt cæci. Similiter prædicta regula capit inſtantiam, quando alterum extremum eſt diſtributum: quia non ſequitur, Omnis homo eſt cæcus vel videns, ergo Omnes homines ſunt cæci vel videntes; nam ſi non eſſent niſi duo homines, & alter eſſet cæcus & alter videns, antecedens eſſet verum & conſequens falſum.

Alia regula eſt, Si plurale de plurali, & ſingulare de ſingulari. Sicut ſequitur, Homines ſunt animalia, ergo Homo eſt animal. Iſta regula, ſicut prædicta intelligenda eſt, quando ſingulare & plurale idem ſignificant; quia ſi non haberent idem ſignificatum conſequentia non teneret.

CAP.

CAP. VIII.

De regulis per quas tenent conſequentiæ inferentes negativam ex negativa.

DEclaratis aliquibus regulis deſervientibus conſequentiis inferentibus affirmativam ex affirmativa, nunc dicendum eſt de regulis per quas tenent conſequentiæ inferentes negativam ex negativa.

Et eſt una regula complectens multas, quæ eſt talis; A definitione ad definitum, A deſcriptione ad deſcriptum, A nominis interpretatione ad interpretatum, Ab uno convertibilium ad reliquum; & è converſo, tenet conſequentia, ſive præponatur ſive poſtponatur negatio. Et illæ regulæ intelligendæ ſunt, ut prius, ſupponentibus omnibus terminis perſonaliter, & nulla alia variatione facta circa propoſitiones. Et ideo tales conſequentiæ non valent, Homo non eſt paſſio hominis, ergo Riſibile non eſt paſſio hominis: Animal rationale mortale non eſt definitum, ergo Homo non eſt definitum; & hujuſmodi.

Alia regula, Ab inferiori ad ſuperius poſtpoſita negatione eſt bona conſequentia. Sicut ſequitur, Homo non currit, ergo Animal non currit. Sciendum eſt, quod quando prædicatio ſuperioris de inferiori eſt neceſſaria, tunc eſt talis conſequentia *ſimplex*: quando autem talis prædicatio eſt contingens, tunc ſi talis propoſitio eſt vera, conſequentia eſt bona ſolum *ut nunc*: quando autem talis propoſitio eſt falſa, tunc conſequentia non valet. Unde ſi nullus homo ſit, hæc conſequentia non valet, Homo non currit, ergo Animal non currit. Per iſtam regulam tenent tales conſequentiæ, Aſinus non eſt homo, ergo Animal non eſt homo: Fortitudo non eſt temperantia, ergo Virtus non eſt temperantia; & hujuſmodi multæ.

Alia regula eſt, A ſuperiori ad inferius præpoſita negatione eſt bona conſequentia. Sicut ſequitur, *Socrates* non eſt animal, igitur *Socrates* non eſt homo. Intelligenda eſt, quod ſemper talis conſequentia eſt ſimplex, ſive deſcendatur ad inferius per ſe, ſive ad inferius per accidens; & ideo omnes tales conſequentiæ ſunt bonæ, Aggregatum per accidens non eſt animal, ergo Aggregatum per accidens non eſt homo albus: Ens per accidens non eſt homo, ergo Ens per accidens non eſt homo niger. Sed intelligendum eſt, quod tales conſequentiæ non valent, quando aliquod adverbium, vel præpoſitio cum ſuo caſuali, vel alia determinatio æquivalens tali, ſequitur negationem in prima propoſitione. Et propter hoc, tales conſequentiæ non valent, Homo non eſt neceſſario corpus, ergo Homo non eſt animal: Homo non eſt neceſſario coloratus, ergo Homo non eſt albus. Si tamen illa determinatio unifor-

miter poneretur in antecedente & consequente, frequenter valeret consequentia; aliquando tamen non valeret. Sicut non sequitur, Homo non est primo corpus, ergo Homo non est primo animal. Similiter non sequitur, *Socrates* non est primo animal, ergo *Socrates* non est primo homo; intelligendo per ly *primo*, quod inter subjectum & prædicatum non sit medium.

Alia regula est, A negatione inferioris ad negationem superioris, sumpti cum signo universali affirmativo, vel stante immobiliter, est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* non est iste homo, ergo *Socrates* non est omnis homo. Sed intelligendum est, quod talis consequentia non est semper simplex; sed quando illud superius prædicatur necessario de inferiori, tunc est consequentia simplex: quando contingenter solum, tunc dum illa propositio est vera est bona consequentia; quando autem non est vera, consequentia non valet. Unde dum *Plato* est homo, ista consequentia est bona, *Socrates* non est *Plato*, ergo *Socrates* non est omnis homo: sed quando *Plato* non est, tunc non valet consequentia.

Ex isto patet, quod si *differre*, *esse aliud*, & *distingui*, significent idem, quod *non esse idem*, tales consequentiæ sunt bonæ, *Socrates* differt à *Platone*, ergo *Socrates* differt ab homine: *Socrates* est alius à *Platone*, ergo *Socrates* est alius ab omni homine: *Socrates* distinguitur à *Platone*, ergo *Socrates* distinguitur ab omni homine. Sicut ista consequentia est bona, *Socrates* non est *Plato*, ergo *Socrates* non est omnis homo. Sed si *differre*, *esse aliud*, *distingui*, idem significent, quod *est non idem*, tunc consequentia non valet.

Veruntamen potest distingui de *esse non idem*; quia Uno modo potest esse terminus *relativus*, Alio modo potest esse terminus *mere infinitus*. Si sit terminus *relativus*, tunc non valet ista consequentia, *Socrates* differt à *Platone*, ergo *Socrates* differt ab omni homine: sicut non sequitur, *Socrates* est non idem *Platoni*, ergo *Socrates* est non idem omni homini. Cujus ratio est, quia si *non idem* sit terminus relativus, ly *non*, eo quod est pars dictionis, non habet aliquam vim mobilitandi vel immobilitandi terminum sequentem; & ideo terminus sequens eodem modo stabit mobiliter vel immobiliter, sicut si quicunque alius terminus relativus sibi adderetur: & ideo sicut in ista, *Socrates* est idem omni homini, ly *homini* stat mobiliter, ita quod sub illo contingit descendere; ita in ista, *Socrates* est non idem omni homini, ergo *Socrates* est non idem *Socrati*. Si autem *non idem* sit terminus *mere infinitus*, tunc talis propositio est impropria, *Socrates* est non idem omni homini, pro eo, quod dativus casus sequitur nomen non relativum; vel si sit propria, cum negatio sit pars termini, non habet virtutem super terminum sequentem, ad mutandum ejus suppositionem vel mobilitatem; & per consequens ly *homini* stabit mobiliter: & tunc erit hæc falsa, *Socrates* est non idem omni homini, quia infert istam, *Socrates* est non idem

idem *Socrati*; & tunc talis consequentia non valet, *Socrates* est alius à *Platone*, ergo *Socrates* est alius ab omni homine; nec infertur negativa ex negativa, sed affirmativa ex affirmativa.

Et si quæratur quis sensus est magis de virtute sermonis. Respondeo, quod Dialectici magis utuntur primo modo; & ideo omnes tractatus Sophistici, quos ego vidi, dicunt tales consequentias esse bonas, *Socrates* distinguitur à *Platone*, ergo *Socrates* distinguitur ab omni homine: *Socrates* differt ab asino, ergo Differt ab omni animali. Et similiter tales consequentias dicunt esse bonas, *Socrates* est alius ab homine, ergo, *Socrates* est alius à *Socrate*; & hujusmodi. Et ad illum sensum dant regulas suas, videlicet quod Ad alietatem & differentiam superioris sequitur alietas vel differentia inferioris: & Quod isti termini, *differre*, *esse aliud*, *distingui*, & hujusmodi; habent naturam confundendi terminum sequentem confuse & distributive, si prius stetit immobiliter: & Quod habent vim immobilitandi terminum sequentem, qui prius stetit mobiliter; & hujusmodi, quæ omnes ad istas reduci possunt.

Sed alii ab istis communiter utuntur alio modo, & secundum istas diversas significationes istorum terminorum debet de consequentiis diversimode dici. Unde primi, qui dicunt scilicet quod *differre*, *esse aliud*, *distingui*, significant idem quod *non esse idem*, debent negare multas consequentias, in quibus arguitur ab aliquo istorum sumpto cum determinatione adverbiali sequente, vel æquivalente, ad ipsum sine tali determinatione sumptum; & tamen si talis determinatio præponatur, esset consequentia bona. Unde tales consequentias habent negare, Hoc distinguitur formaliter ab hoc, Puta essentia divina distinguitur formaliter à paternitate, ergo Essentia divina distinguitur à paternitate: Hoc per accidens distinguitur ab hoc, ergo Distinguitur ab hoc. Nam hæc est vera, Essentia divina non est formaliter paternitas; & tamen hæc est falsa, Essentia divina non est paternitas; & per consequens antecedens primæ consequentiæ est verum, & consequens est falsum secundum eos, si illæ duæ æquipollent istis duabus. Et tamen istæ sunt bonæ, Essentia Dei formaliter distinguitur à paternitate, ergo Essentia Dei distinguitur à paternitate: Deus per accidens distinguitur à Deo, ergo Deus distinguitur à Deo. Sicut istæ sunt bonæ, Essentia divina formaliter non est paternitas, ergo Essentia divina non est paternitas: Deus per accidens non est Deus, ergo Deus non est Deus. Et ideo illi qui dant regulas prædictas sophisticas, Quod ad alietatem superioris, *&c.* & negant tales propositiones, Homo distinguitur per accidens ab homine, Essentia divina distinguitur formaliter à paternitate, Homo est aliud per accidens ab animali; non dicunt convenienter.

Alii autem tales consequentias habent concedere, *A* distinguitur formaliter à *B*, ergo *A* distinguitur à *B*: *A* distinguitur per accidens à

B,

B, ergo Distinguitur à *B*: sicut sequitur, *A* non est idem formaliter *B*, ergo *A* non est idem *B*: *A* non est idem per accidens *B*, ergo *A* non est idem *B*. Et tunc hæc erit falsa, Essentia divina distinguitur formaliter à paternitate; & ista similiter, Essentia divina distinguitur per accidens à paternitate: sicut utraque istarum est falsa, Essentia divina non est eadem paternitati, Essentia divina non est per accidens eadem paternitati. Sed ista est concedenda, Essentia divina non est eadem formaliter paternitati. Et tunc est de istis propositionibus proportionabiliter dicendum, sicut de istis, Deus est non idem per accidens Deo, Deus est per accidens non idem Deo, Deus distinguitur per accidens à Deo; quia omnes sunt falsæ præter istam, Deus est per accidens idem non Deo. Ita omnes aliæ sunt falsæ præter istam, Essentia divina est non eadem formaliter paternitati; secundum illam opinionem. Nam utraque illarum est neganda, Deus non est idem per accidens Deo, Deus distinguitur per accidens à Deo.

Alia regula est, *A* negatione alicujus, ad negationem ejusdem cum aliqua determinatione, est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* non est homo, ergo *Socrates* non est homo albus, vel ergo *Socrates* non est per accidens homo: *Socrates* non currit, ergo *Socrates* non currit velociter. Et ideo tales consequentiæ sunt bonæ, Grammaticus non distinguitur à Logico, ergo Grammaticus non distinguitur à Logico in quantum Logicus. Natura specifica non est differentia individualis, ergo Natura specifica non est realiter differentia individualis. Homo non est humanitas, ergo Homo non est realiter humanitas. Entitas non est unitas, ergo Entitas non est realiter unitas.

Et si dicatur, quod tunc sequitur, Homo non est asinus, ergo Homo non est idem genere asino. Dicendum est, quod regula est intelligenda, quando nulla fit variatio circa alios terminos propositionum, nisi appositio talis determinationis vel ablatio. Non est autem sic in proposito, *ly asinum* enim in antecedente accipitur in recto, & in consequente in obliquo; & ideo non valet, Homo non est asinus, ergo Homo non est idem genere asino; sed sequitur, ergo Homo non est idem genere asinus. Sciendum est, quod quando illa determinatio est adverbum, vel æquivalens adverbio, semper est regula bona: si autem sit adjectivum, vel præpositio cum suo casuali, de quo illud determinabile prædicatur, quamvis de utroque aliquid verificatur, tunc non valet. Et ideo non sequitur, *Socrates* non est homo, ergo *Socrates* non est homo mortuus: nec sequitur, *Socrates* non est albus, ergo *Socrates* non est albus secundum dentes. Intelligendum est etiam, quod regula debet intelligi, quando negatio præcedit tam determinans quam determinatum.

CAP.

CAP. IX.

De regulis deservientibus consequentiis inferentibus negativam ex affirmativa & è converso.

POst hæc videndum est de regulis deservientibus consequentiis inferentibus negativam ex affirmativa, & è converso.

Et est una regula talis, ex affirmatione contrarii sequitur negatio alterius contrarii. Sicut sequitur, *Socrates* est albus, ergo *Socrates* non est niger. Et ex isto patet, quod in motu idem subjectum primum non est simul sub contrariis: nam sicut dictum est prius, ab inesse ad esse respectu subjecti primi est bona consequentia; & per consequens sequitur, Isti subjecto primo inest albedo, ergo Illud subjectum est album; & ultra sequitur, Illud subjectum est album, ergo Non est nigrum; & ultra, ergo Isti non inest nigredo tanquam subjecto primo, & per consequens illud non est simul sub albedine & nigredine.

Alia regula est, *A* negatione contrarii ad positionem alterius est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* non est sanus, ergo *Socrates* est æger. Sciendum est, quod Quædam sunt contraria *mediata*, & Quædam *immediata*: de contrariis mediatis non intelligitur regula, sed de contrariis immediatis tenet. Sed nunquam est consequentia simplex, nisi *esse* prædicatur necessario de subjecto: si autem prædicatur contingenter, tunc est solum consequentia ut nunc: quia quando talis propositio est vera, tunc est consequentia bona; sicut quando est vera, *Socrates* est, ista est bona consequentia, *Socrates* non est sanus, ergo est æger: quando autem non est vera, tunc consequentia non valet.

Intelligendum est etiam, quod quandoque non oportet alterum contrariorum immediatorum verificari de subjecto. Sicut si virtus & vitium sunt contraria immediata, non oportet aliquod illorum de subjecto verificari; quia qui non habet usum rationis, nec est virtuosus nec vitiosus. Quandoque autem necesse est alterum contrariorum inesse subjecto suo, & tunc est consequentia bona; sed solum ut nunc; sicut dictum est. Veruntamen est hic sciendum, quod nulla sunt contraria, mediata nec immediata, quin possint moveri à subjecto per potentiam Dei, & primo subjecto manente: etiam ignem posset Deus facere sine omni calore, & aquam sine omni frigiditate.

Alia regula est, *A* positione Habitus sequitur negatio privationis; & è converso. Sicut sequitur, *Socrates* est videns, ergo *Socrates* non est cæcus. Et sequitur, Materia non est privata, ergo Materia est informata forma.

Sciendum est, quod nomina *privativa* sunt in triplici differentia. Aliquod

liquod enim est nomen privativum, quod præcise dicit privationem formæ & carentiam in subjecto cui additur. Et tale nomen privativum æquivalet nomini infinito; sicut Incorruptibile, Immortale. Alia sunt nomina privativa, quæ important formam in aliquo, connotando determinatum subjectum. Alia sunt privativa quæ important non esse in aliquo formam talem, nec esse posse, connotando determinatum subjectum. Et tale privativum est hoc nomen, *Cæcus*; nam quando dicitur *Socrates* est cæcus, importatur *Socratem* non videre, nec videre posse per naturam; & tamem quod individuo ejusdem rationis cum *Socrate* non repugnat videre.

Quantum ad prima privativa est dicendum, quod semper à negatione formæ ad nomen privativum est consequentia bona, si esse existere verificatur de subjecto. De secundis privativis debet dici, quod non valet talis consequentia à negatione formæ ad positionem nominis privativi, nisi continetur sub tali subjecto; vel sit tale de quo universaliter nomen talis formæ possit verificari. Et ideo non sequitur, Lapis non est justus, ergo Lapis est injustus; quia hæc est impossibilis, Omnis lapis est justus, & semper fuit. Sed loquendo de tertiis oportet addere, quod tale nomen formæ non verificari possit de tali subjecto; & simul cum hoc quod aliquando talis propositio non fuerit impossibilis. Unde ista est vera modo, *Socrates* est cæcus, ergo *Socrates* non videt nec videre potest; & tamen cum hoc, aliquando bene fuit impossibilis hæc, *Socrates* videt. Unde si hæc fuisset semper impossibilis, *Socrates* videt, illa non esset modo vera, *Socrates* est cæcus; sed è converso, à positione unius ad negationem alterius semper est bona consequentia. Nam semper ab affirmatione privationis ad negationem habitus sibi oppositi est bona consequentia. Unde de quocunque semper est ista bona consequentia, *A* est cæcus, ergo *A* non est videns.

Alia regula est, Ab affirmativa de prædicato infinito ad negativam de prædicato finito est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* est non animal, ergo *Socrates* non est animal. Sciendum est, quod ista regula habet instantiam, quando alterum accipitur in obliquo. Sicut si quilibet homo habeat equum & bovem, hæc est vera, Hominis est non asinus, quia cujuscunque hominis est aliquis bos: & tamen hæc est falsa, Hominis non est asinus, quia cujuscunque hominis est aliquis asinus. Similiter non sequitur, Quilibet homo videt non hominẽ, ergo Quilibet homo non videt hominem: nam si quilibet homo videret hominem & asinum, antecedens esset verum & consequens falsum. Similiter ista regula habet instantiam, quando propositio est de præterito vel futuro; quia non sequitur, *Socrates* fuit non albus, ergo *Socrates* non fuit albus: nam posito quod *Socrates* fuisset uno tempore albus, & alio tempore niger, antecedens est verum & consequens falsum. Similiter non sequitur, *Socrates* erit non vivens, ergo *Socrates* non erit vivens.

Alia

Alia regula est, Ad affirmativam de prædicato finito sequitur negativa de prædicato infinito. Sicut sequitur, *Socrates* est albus, ergo *Socrates* non est non albus; & ista regula sicut prior debet intelligi in terminis rectis, & non in obliquis, & in propositionibus de præsenti, non de præterito nec de futuro.

Alia regula est, quod Ad negativam de prædicato finito sequitur affirmativa de prædicato infinito. Sicut sequitur, *Socrates* non est albus, ergo *Socrates* est non albus. Sciendum est tamen, quod illa regula habet instantiam, quandò negatio additur solum uni parti extremi: & ideo non sequitur, *Socrates* non est lignum album, ergo *Socrates* est non lignum album; quia si *Socrates* sit niger antecedens est verum & consequens falsum: & hoc, quia negatio additur isti termino *lignum*, & non toti prædicato; ideo proprie non arguitur à negativa de prædicato finito ad affirmativam de prædicato infinito, sed ad affirmativam habentem unam partem prædicati quæ est terminus infinitus; quia totum prædicatum est hoc totum *non lignum album*, cujus una pars est *non lignum*. Similiter illa regula habet instantiam, quando de subjecto non verificatur esse existere; & hoc saltem est verum quando per subjectum implicantur aliqua uniri à parte rei: quod dico propter terminos importantes simplicia, cujusmodi sunt, Deus, Angelus, & hujusmodi. Et ideo talis consequentia non valet *Socrate* existente mortuo, *Socrates* non est albus, ergo *Socrates* est non albus. Similiter non sequitur, Homo albus non est homo, ergo Homo albus est non homo: nam posito quod nullus homo sit albus, antecedens est verum & consequens falsum. Veritas antecedentis patet; nam sequitur, Nullus homo est homo albus, ergo Homo albus non est homo; & antecedens est verum isto casu posito, ergo Consequens est verum. Falsitas consequentis patet; quia sequitur, Homo albus est non homo, ergo Aliquis non homo est homo albus: consequens est falsum, quia quælibet ejus singularis est falsa; ut patet inductive. Similiter sequitur, Homo albus est non homo, ergo Homo est albus; consequens est falsum, illo casu posito, igitur antecedens. Similiter illa regula habet instantiam in illis de obliquo, & in propositionibus de præterito & de futuro, sicut priores; & ista regula tenet in terminis simplicibus cum constantia subjecti de recto & de præsenti.

Alia regula est, quod Ad negativam de prædicato infinito sequitur affirmativa de prædicato finito, Sicut sequitur, *Socrates* non est non albus, ergo *Socrates* est albus. Et debet intelligi ista regula, sicut priores; scilicet in propositionibus de recto, & de præsenti, & cum constantia subjecti. Per constantiam autem subjecti intelligitur, quod esse existere debet prædicari de subjecto significative sumpto: & ideo talis consequentia non valet, Homo albus non est non homo, ergo Homo albus est homo; si hæc sit falsa, Homo albus est.

Et si dicatur, quod alterum contradictoriorum dicitur de quolibet,

ergo altera istarum est vera, Homo albus est homo, Homo albus est non homo; quamvis nullus homo sit albus. Unde bene sequitur, Homo albus est homo albus, ergo Homo est homo, per regulam prius datam, quod Ab inferiori ad superius est consequentia simplex, si antecedens est necessarium: sed hoc Antecedens est necessarium, cum propositio in qua prædicatur idem de se sit necessaria, ergo Consequens est necessarium; & per consequens hæc disjunctiva est necessaria, Homo albus est homo, vel Homo albus est non homo.

Ad Primum istorum dicendum est; quod non semper alterum istorum contradictoriorum incomplexorum dicitur de quolibet; sed oportet ad hoc addere, quod de illo subjecto verificatur *esse existere*. Unde si nullus homo sit, neutra istarum est vera, Homo est animal, Homo est non animal: & hoc, quia in utraque istarum implicatur falsum. Propter hoc enim, quod utraque istarum, Homo est animal, Homo est non animal, est simpliciter affirmativa; implicatur quod aliquod compositum ex corpore & anima sit homo, quod est simpliciter falsum; & ideo utraque illarum est falsa.

Ad Secundum dicendum est, quod hæc consequentia est bona, Homo albus est homo albus, ergo Homo albus est homo: sed antecedens non est necessarium, imo contingens; nec omnis propositio in qua prædicatur idem de se est necessaria, imo aliquando est impossibilis. Hæc enim est impossibilis, Omne verum de necessitate est verum; & similiter ista, Omne verum contingenter est verum; & tamen idem prædicatur de se.

Et quod *Boetius* dicit, quod nulla propositio est verior illa in qua prædicatur idem de seipso, debet sic intelligi, quod nulla propositio, in qua prædicatur aliquid aliud de subjecto sine determinatione compositionis vel totius propositionis, est verior illa, in qua prædicatur idem de eodem sine omni tali determinatione: ita quod, nulla propositio, in qua Homo subjicitur, est verior illa, in qua tam subjicitur Homo quam prædicatur, sine omni determinatione compositionis vel propositionis. Unde nulla talis, Homo albus est homo, Homo albus est animal, Homo albus currit, & sic de hujusmodi; est verior ista, Homo albus est homo albus. Et sic *Boetius* comparat propositiones de præsenti sine omni determinatione compositionis, in qua subjicitur idem & tamen prædicatur idem, ad unam propositionem de præsenti sine omni determinatione compositionis, in qua idem tam subjicitur quam prædicatur: & tunc nulla talis est verior ista in qua prædicatur idem de se, & tamen quælibet istarum aliquando est contingens.

Alia regula est, Ab affirmativa de specie specialissima, ad negativam de alia specie specialissima condividente, est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* non est asinus; sed è converso non sequitur, Angelus non est asinus, ergo Angelus est homo,

homo. Sciendum est, quod ista est vera de speciebus condividentibus, & est vera de speciebus specialissimis mere absolutis: sed de speciebus quarum una est mere absoluta, & alia respectiva vel connotativa, vel de pluribus respectivis vel connotativis, non valet. Non enim sequitur, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* non est pater; & tamen pater est species specialissima.

Et si dicatur, quod pater non est species specialissima, sed paternitas; & bene sequitur, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* non est paternitas. Dicendum est, quod pater est species specialissima. Cujus ratio est, quia *ad aliquid*, vel relatio, est unum prædicamentum importans plures res, & pro eis supponens; ergo Species suæ supponunt pro rebus, & res important: igitur si paternitas sit species oportet quod supponat pro re, sed non nisi pro illo qui est pater, nec aliud significabit nisi consignificando; & hoc facit *ly pater*; ergo Si paternitas sit species, pater erit species. Ideo dicendum est apud *Aristot.* quod pater & paternitas, vel erant nomina synonyma; & tunc est manifestum, quod si paternitas est species specialissima pater erit species specialissima; vel pater significabit suum concretum, ita quod hoc nomen pater erit paternitas, sicut hoc nomen pater est relativum, & ad aliquid; manifestum est enim quod hoc nomen pater cum dicatur ad convertentiam, sit ad aliquid; & tunc sicut ad aliquid non est prædicamentum, sic nec paternitas est species specialissima: & ideo forte non est aliquod nomen impositum illi prædicamento nisi æquivocum; quia significat æquivoce tam res quæ significantur per nomina inferiora relativa, quam illa nomina relativa. Unde relatio significat hæc & ista; & ideo in uno sensu est hæc vera, Pater est relatio, & similiter ista, *Socrates* est relatio, sicut hæc est vera, *Socrates* est pater: & in alio sensu hæc est falsa, *Socrates* est relatio. Habet etiam ista regula instantiam de speciebus, tam connotativis quam relativis; quia non sequitur, *Socrates* est Pater, ergo *Socrates* non est Filius; nec sequitur, *Socrates* est linea, ergo *Socrates* non est superficies, secundum principia *Aristot.* loquendo.

Alia regula est, Ab affirmativa de uno genere, ad negativam de alio genere non subalterno, est bona consequentia. Sicut sequitur, *Socrates* est corpus animatum, ergo *Socrates* non est corpus inanimatum. Sciendum est, quod illa regula non est generaliter vera; sed tamen est vera, quando unum genus universaliter removetur ab alio: quando autem unum genus prædicatur de alio, quamvis particulariter solum, non valet consequentia; quia non est inconveniens idem contineri sub diversis generibus. Et ideo non sequitur, *Socrates* est substantia, ergo *Socrates* non est quantitas, secundum principia *Aristotelis*. Et si dicatur, secundum Philosophum *primo posteriorum*, hæc est immediata, Nulla substantia est quantitas; & universaliter quælibet negativa in qua unum prædicamentum removetur ab alio est vera. Dicendum est, quod

Aristoteles falſe allegatur in illo paſſu, & in iſto modo illo proceſſu: quia non facit ibidem mentionem, nec de ſubſtantia, nec de quantitate, nec de aliquibus prædicamentis; ſed tantum docet quæ negativa eſt immediata.

Pro tota parte præcedente eſt notandum Primo, quod omnes prædictæ regulæ intelligendæ ſunt, quando termini ſupponunt *perſonaliter* & *ſignificative*; quia ſi termini ſupponerent *materialiter* vel *ſimpliciter* non tenerent. Secundo notandum, quod multæ regulæ quæ ponuntur deſervire conſequentiis ex omnibus affirmativis, deſerviunt etiam conſequentiis ex affirmativo & negativo; & è converſo. Sciendum eſt etiam, quod multæ regulæ de prædictis non tenent in propoſitionibus de præterito & futuro. Sicut non ſequitur, *Socrates* fuit albus, ergo *Socrates* non fuit niger: nec ſequitur, *Socrates* non fuit ſanus, ergo *Socrates* fuit æger: & ita de multis aliis quas longum eſſet pertractare.

CAP. X.

De regulis deſervientibus conſequentiis compoſitis ex antecedente & conſequente de modo.

VIſo de regulis deſervientibus conſequentiis & propoſitionibus *de ineſſe*, nunc dicendum eſt de quibuſdam deſervientibus conſequentiis ex propoſitionibus *de modo*. Et primo, quando tam antecedens quam conſequens ſunt de eodem modo. Secundo quando altera propoſitionum eſt de ineſſe, & reliqua de modo. Tertio quando una eſt de uno modo, & alia de alio modo.

Circa primum, primo dicendum eſt de conſequentiis ex propoſitionibus de *neceſſario*, circa quas eſt una regula talis, Ab inferiori ad ſuperius ſine diſtributione, tam à parte ſubjecti, quam à parte prædicati, affirmative eſt bona conſequentia. Sicut ſequitur, *Socrates* de neceſſitate eſt homo, ergo *Socrates* de neceſſitate eſt animal: Homo de neceſſitate eſt ſubſtantia, ergo Animal de neceſſitate eſt ſubſtantia.

Sciendum eſt, quod fere omnes regulæ prædictæ & prius poſitæ ſunt intelligendæ circa propoſitiones de neceſſario, quando ſumitur in ſenſu diviſo, ſi ſint conſequentiæ *ſimplices* ex illis de ineſſe: ſi autem ſint conſequentiæ ut nunc, non oportet quod teneant: & ideo quamvis ſequitur, Omne ens eſt in actu, ergo Omnis homo eſt in actu; non tamen ſequitur, Omne ens eſſe in actu eſt neceſſarium, ergo Omnem hominem eſſe in actu eſt neceſſarium.

Sciendum eſt etiam, quod quamvis à ſuperiori ſine diſtributione ad inferiora ſub disjunctione ſumpta ſit bona conſequentia, arguendo à parte ſubjecti; non tenet tamen talis conſequentia à parte prædicati. Unde bene ſequitur, Corpus de neceſſitate eſt coloratum, ergo Hoc cor-

pus

pus de necessitate est coloratum, vel Illud corpus, & sic de singulis: non tamen sequitur formaliter, Corpus de necessitate est coloratum, ergo Corpus de necessitate est album, vel Corpus de necessitate est nigrum, & sic de aliis. Sicut secundum opinionem *Aristot.* non sequitur, Materia de necessitate est sub forma, ergo Materia est de necessitate sub hac forma, vel Materia est de necessitate sub illa forma, & sic de singulis. Veruntamen talis consequentia semper vel frequenter bona est secundum veritatem, nisi prædicatum æquivaleat in significando duobus contradictoriis. Ex isto patet, quod prædicatum in tali particulari de necessario supponit *confuse tantum*; quia scilicet non contingit descendere ad inferiora, nec per disjunctivam, nec per copulativam.

Circa consequentiam ex una de necessario sumpta in sensu composito, vel ei æquivalente, & alia de necessario sumpta in sensu diviso, vel ei æquivalente, Est sciendum, quod semper Ab illa de necessario in sensu composito, vel ei æquivalente, ad aliam de necessario in sensu diviso, vel ei æquivalente, est bona consequentia; & è converso; si tam antecedens quam consequens sint singularia de subjecto quod sit nomen proprium, vel de subjecto quod sit præcise pronomen demonstrativum. Sicut bene sequitur, *Socrates* de necessitate est homo, ergo Hæc est necessaria, *Socrates* est homo; & è converso. Similiter bene sequitur, Homo de necessitate est animal, quocunque demonstrato: ergo Hæc est necessaria, Homo est animal; & è converso. Sed si antecedens sit universale vel particulare, vel de subjecto composito ex pronomine demonstrativo & termino communi, non valet consequentia. Sicut non sequitur, Omnis homo de necessitate est Deus, ergo Hæc est necessaria, Omnis homo est Deus; nec sequitur Hæc est necessaria, Omne verum est verum, ergo Omne verum de necessitate est verum. Et ita ista ex particularibus non sequitur, sicut non sequitur, Ille creans de necessitate est Deus, ergo Hæc est necessaria, Ille creans est Deus: tamen in illo ultimo casu bene sequitur, Ista est necessaria, Ille creans est Deus, ergo Ille creans de necessitate est Deus. Et hoc semper est verum, arguendo ex affirmativis. Si enim argueretur ex negativis non valeret consequentia. Non enim sequitur, Hæc est necessaria, Hoc album non est nigrum, ergo Hoc album de necessitate non est nigrum.

Circa istas consequentias quæ fiunt ex propositionibus de *possibili* est sciendũ, quod singulare, de subjecto quod est nomen proprium vel præcise pronomen demonstrativum sumptum in sensu diviso, infert illam de possibili sumptam in sensu composito; & è converso. Sicut bene sequitur, Homo potest esse niger, quocunque demonstrato, ergo Hæc est possibilis Homo est niger; & è converso. Sed si subjectum illarum propositionum fuerit terminus communis, vel pronomen demonstrativum cum termino communi, tunc subjectum in illa de possibili sumpta in sensu diviso, vel ei æquivalente, vel stat pro eo quod est, vel pro eo

quod

quod potest esse. Si stat pro eo quod est, tunc prædicatum vel est terminus communis, vel pronomen demonstrativum solum, vel nomen proprium, vel pronomen demonstrativum cum termino communi. Si prædicatum sit terminus communis, vel pronomen demonstrativum cum termino communi, sive nomen proprium, consequentia non valet ab una ad aliam. Sicut non sequitur, Hoc album potest esse nigrum, ergo Hæc est possibilis, Hoc album est nigrum: nec sequitur, Hæc est possibilis, Hoc album est *Socrates*, ergo Hoc album potest esse *Socrates*, propter falsam implicationem in consequente; multo magis si prædicatum esset terminus communis, vel sumptus cum termino communi, non valeret consequentia. Si autem stet pro eo quod potest esse, ab illa in sensu diviso ad aliam in sensu composito non valet consequentia; sicut non sequitur, Album potest esse nigrum, ergo Hæc est possibilis, Album est nigrum; sed è converso ex indefinita sequitur indefinita, & ex singulari sequitur singularis; sed ex universali non sequitur universalis. Bene enim sequitur, Hæc est possibilis, Album est dulce, ergo Illud quod potest esse album potest esse dulce. Et ista consequentia patet; nam sequitur, Hæc est possibilis, Album est dulce, ergo duæ propositiones sunt possibiles, in quibus de pronomine demonstrante illud prædicantur ista duo, Album & Dulce; & ultra, ergo Duæ de possibili habentes idem subjectum, scilicet idem pronomen demonstrans idem pro subjecto sumpto in sensu diviso, sunt veræ; puta tales duæ, Hoc potest esse dulce, Hoc potest esse album; quia sicut dictum est, illa de possibili habens pro subjecto pronomen demonstrativum, sumpta in sensu composito, infert illam de possibili in sensu diviso; ergo Istæ duæ, Hæc est possibilis, Hoc est dulce, Hæc est possibilis, Hoc est album, inferunt istas duas, Hoc potest esse album, Hoc potest esse dulce. Nunc autem sequitur, Hoc potest esse dulce, Hoc potest esse album, ergo Album potest esse dulce, sumpto subjecto pro eo quod potest esse: ergo De primo ad ultimum sequitur, Hoc est possibile, Album est dulce, ergo Album potest esse dulce. Sed universalis non infert universalem; non enim sequitur, Hoc est possibile, Omne album est homo, ergo Omne album potest esse homo: nec potest talis consequentia probari sicut præcedens, eo quod per syllogismum expositorium, quamvis inferatur indefinita vel singularis, non tamen universalis.

Circa propositiones de *contingenti* sciendum est, quod Illa de contingenti sumpta in sensu composito, & secunda in sensu diviso convertuntur, si subjectum sit pronomen demonstrativum, vel nomen proprium; sicut istæ convertuntur, Hoc contingit esse album, & Hæc est contingens, Hoc est album: sed si subjectum sit terminus communis, vel includens terminum communem, vel participium, non oportet. Non enim sequitur, Hæc est contingens, hoc creans est Deus, ergo Hunc creantem contingit esse Deum: nec sequitur è converso, Hoc album

con-

contingit esse nigrum, ergo Hæc est contingens, Hoc album est nigrum. Ex quo patet, quod differentia est inter istas de contingenti, & de possibili, quantum ad consequentias inter eas. Nam illa de possibili, habens pro subjecto terminum communem, vel includens terminum communem, vel participium, sumpta in sensu composito, infert illam de possibili in sensu diviso: sed sic non contingit in illis de contingenti. Non enim sequitur, Hæc est contingens, Deus est creans, ergo Quod contingit esse Deum contingit esse creantem; nec etiam sequitur, ergo Quod est Deus contingit esse creans.

Circa illam de *impossibili* sciendum est, quod quando subjectum est pronomen demonstrativum, illa in sensu composito, & in sensu diviso convertitur; sicut istæ, Hæc est impossibilis, Hoc est album, ergo Hoc non potest esse: sed si subjectum sit terminus communis, vel includens terminum communem, vel participium, non æquivalent. Unde non sequitur, Hæc est impossibilis, Album est nigrum, ergo Album non potest esse nigrum: nec sequitur, Album non potest esse homo, ergo Hæc est impossibilis, Album est homo. Tamen sciendum est, quod quando accipitur de impossibili, in qua negatur modus possibilitatis, sicut hic, Album non potest esse nigrum, si sumatur in sensu diviso, si suum subjectum non sit pronomen demonstrativum, nec nomen proprium, illa est distinguenda; eo quod subjectum potest accipi pro eo quod est, vel pro eo quod potest esse. Si primo modo, sic nec particularis infert particularem, nec universalis infert universalem. Si secundo modo particularis non infert particularem, sed universalis universalem. Unde non sequitur, Aliquid quod potest esse album non potest esse homo, ergo Hæc est impossibilis, Album est homo: sed bene sequitur, Omne quod potest esse album non potest esse homo, ergo Hæc est impossibilis, Omne album est homo.

Circa alias modales est sciendum, quod Quando subjectum est pronomen demonstrativum, vel nomen proprium, in sensu composito, & in sensu diviso, convertuntur: sicut istæ convertuntur, Hoc scitur esse album, & Hæc est scita, hoc est album; & istæ similiter, Hoc creditur esse nigrum, & Hæc est credita, hoc est nigrum. Sed si subjectum sit terminus communis, vel includens terminum communem tanquam partem, vel participium, non convertuntur. Unde istæ non convertuntur, Album scitur esse homo, & Hæc est scita, Album est homo: nec istæ, Album per se ædificat, & Hæc est per se, Album ædificat: nec istæ, Album creditur esse homo, vel *Socrates*, & Hæc est credita, Album est homo, vel *Socrates*. Similiter istæ non convertuntur, Creans scitur esse Deus, & Hæc est scita, Creans est Deus; nam una de istis semper est vera, & alia falsa.

Et ratio omnium istorum dicta est prius, videlicet quod per propositionem de *modo* sumptam in sensu diviso, & per sibi æquivalentem, non denotatur, quod ille modus verificatur de sua præjacente; sed quod veri-

verificatur de alia propositione in qua prædicatum prædicatur, & pronomen demonstrativum, vel nomen proprium, subjicitur, & hoc verbum *est* sit tertium adjacens. Sicut per istam, Creans de necessitate est Deus, sumptam in sensu diviso, non denotatur quod sua præjacens, scilicet ista, Creans est Deus, sit necessaria: sed denotatur, quod ista sit necessaria, Hoc est Deus, demonstrando illud pro quo *creans* supponit in ista, Creans de necessitate est Deus. Et similiter per istam, Album per se ædificat, non denotatur, quod sua de inesse, scilicet ista, Album ædificat, sit per se: sed quod aliqua talis sit per se, Hoc ædificat, demonstrando aliquid pro quo *album* supponit in ista, Album per se ædificat.

Ex istis prædictis patet, quod tales sunt concedendæ, secundum principia *Aristotelis*, Homo de necessitate est Deus, Album per se est animal, Creans scitur esse Deus, & hujusmodi; si tales sint veræ, Filius Dei de necessitate est Deus, Ædificator per se ædificat, Deus scitur esse Deus: & hoc, quia subjecta istarum & illarum supponunt pro eisdem; & ideo dum supponunt pro eisdem, si istæ sint veræ; & è converso: & hoc, quia de tota propositione in qua prædicatur prædicatum unius & alterius, demonstrando illud pro quo subjectum supponit, verificatur talis modus; quia eadem est illa propositio, quamvis aliæ sint diversæ.

Dicunt tamen aliqui quod ista est falsa, Homo de necessitate est Deus; quia per talem de necessario implicatur, quod aliquid sit necessario homo; & hoc est falsum, & ideo est falsa. Similiter per istam, Album scitur esse homo, implicatur, quod aliquid scitur esse album. Sed illud non est bene dictum, quia tales modi, eo quod sequantur subjecta, non implicant subjecta cum tali modo verificari; sicut nec ille modus *contingenter*, nec ille modus *per accidens*; & sic de aliis: & ideo sicut per istam, Deus contingenter creat, non implicatur, quod aliquid sit contingenter Deus, & quod illud creat. Nec per istam, Deus per accidens creat, implicatur, quod aliquid sit per accidens Deus, & quod ille per accidens creat: sed præcise ponitur, quod aliquis est Deus, & quod ille contingenter & per accidens creat. Ita per istam, Homo de necessitate est Deus, non denotatur, nisi quod aliquis est homo, & quod ille de necessitate est Deus; & hoc est verum. Similiter per istam, Album scitur esse homo, non denotatur, nisi quod aliquid sit album, & quod illud scitur esse homo; quod poterit esse verum, quamvis nesciatur illud esse album. Et sub isto sensu concessum est prius, quod tales sunt veræ, Tres personæ sciuntur esse Deus; quia scilicet aliquis, puta Deus, est tres personæ, & illud scitur esse Deus, quamvis nescitur illud esse tres personæ. Eodem modo est de ista, Pater scitur esse immortalis; quia scilicet, Hoc est Pater, demonstrando Deum, & Hoc scitur esse immortale.

CAP.

CAP. XI.

De consequentiis compositis ex una de inesse & altera de modo.

CIrca consequentias ex una de inesse & alia de modo, est primo sciendum, quod illa de *necessario*, sive sumitur in sensu diviso, sive in sensu composito, semper infert illam de inesse; sed non è converso, nisi forte interdum gratia materiæ.

Et circa illas de *possibili* est sciendum, quod illa de possibili, sive sumatur in sensu diviso, sive in sensu composito, non infert suam de inesse. Non enim sequitur, Hæc est possibilis, homo est albus, ergo Homo est albus; nec sequitur, Homo potest esse albus, ergo Homo est albus: sed illa de inesse semper infert illam de possibili; quia sequitur, *Socrates* est albus, ergo Hæc est possibilis, *Socrates* est albus; & similiter sequitur, *Socrates* est albus, ergo *Socrates* potest esse albus: & hoc est verum, sive subjectum consequentis sumatur pro eo quod est, sive pro eo quod potest esse.

Circa illas de *contingenti* est sciendum, quod si illa de contingenti sumatur in sensu composito, vel aliqua æquivalens ei, non infert suam de inesse; nec è converso. Non enim sequitur, Hæc est contingens, *Socrates* est albus, ergo *Socrates* est albus: nec sequitur, Deus est immortalis, ergo Hæc est contingens, Deus est immortalis. Similiter si sumatur in sensu diviso non infert suam de inesse; nec è converso. Non enim sequitur, Contingit *Socratem* esse album, ergo *Socrates* est albus: nec sequitur, Deus est immortalis, ergo Contingit Deum esse immortalem.

Circa illas de *impossibili* sciendum est, quod illa de impossibili in sensu composito non infert suam de inesse; sed semper contradictorium sitæ de inesse. Sicut non sequitur, Omnem hominem esse asinum est impossibile, ergo Omnis homo est asinus; sed sequitur, ergo Aliquis homo non est asinus. Illa autem de inesse non infert illam de impossibili. Similiter illa de impossibili, si sumatur in sensu diviso, & modus possibilitatis sit negativus, infert suam de inesse; non è converso. Sicut sequitur, Homo non potest esse asinus, ergo Homo non est asinus; sed non è converso. Si autem ponatur *impossibile*, vel ejus adverbium, non infert suam de inesse; sed contradictorium illius. Sicut non sequitur, *Socratem* esse asinum est impossibile, ergo *Socrates* est asinus: nec sequitur, *Socrates* impossibiliter est asinus, ergo *Socrates* est asinus; sed sequitur, ergo *Socrates* non est asinus: è converso autem non sequitur, sicut manifeste patet.

Circa alias modales sciendum est, quod raro vel nunquam illæ de inesse

esse inferunt illas de modo. Sicut non sequitur, Homo est albus, ergo Hæc est per se, homo est albus: Homo est albus, ergo Homo scitur esse albus: Homo est animal, ergo Homo per accidens est animal. Tamen frequenter illæ de modo inferunt illas de inesse: Sicut sequitur, Homo per se est animal, ergo Homo est animal: Album scitur esse homo, ergo Album est homo; & sic de multis aliis. Aliquæ tamen sunt, quæ non inferunt suas de inesse: sicut non sequitur, *Socrates* creditur esse albus, ergo *Socrates* est albus; nec sequitur, *Socrates* opinatur hominem esse album, ergo Homo est albus.

Ad sciendum tamen quando talis consequentia est bona, & quando non, utendum est ista regula, Quod si sit talis modus, qui non potest competere, nisi propositioni veræ, consequentia est bona ab illa de modo ad suam de inesse: Si autem sit talis modus, qui possit competere propositioni falsæ, consequentia ab illa ad suam de inesse non valet: hujusmodi sunt tales Creditum, Opinatum, Concessum, Dubitatum; & hujusmodi.

CAP. XII.

De consequentiis compositis ex propositionibus diversorum modorum.

POst hæc videndum est de consequentiis ex propositionibus diversorum modorum.

Unde sciendum est, Primo, quod illa de necessario semper infert illam de possibili; ita scilicet quod ambæ sumantur in sensu composito, vel ambæ in sensu diviso, vel æquivalentes talibus. Unde bene sequitur, Omnem hominem esse animal est necessarium, ergo Omnem hominem esse animal est possibile. Similiter bene sequitur, Omnis homo de necessitate est animal, ergo Omnis homo potest esse animal. Sed è converso non sequitur; sicut non sequitur, Omnis homo potest esse albus, ergo Omnis homo de necessitate est albus.

Secundo sciendum est, quod illa de necessario non infert illam de contingenti, modo contingentiæ manente affirmativo; nec è converso: sed infert contradictorium illius de contingenti. Sicut bene sequitur, Omnis homo de necessitate est animal, ergo Non contingit omnem hominem esse animal. Similiter bene sequitur, Omnem hominem esse animal est necessarium, ergo Omnem hominem esse animal, non est contingens. Sed non sequitur è converso; non enim sequitur, Omnem hominem esse asinum non est contingens, ergo Omnem hominem esse asinum est necessarium: nec sequitur, Non contingit Deum esse albedinem, ergo Deus de necessitate est albedo.

Tertio

Tertio sciendum est, quod illa de necessario infert contradictorium illius de impossibili. Sicut sequitur, Omnis homo de necessitate est animal, ergo Omnis homo non impossibiliter est animal. Similiter bene sequitur, Omnem hominem esse animal est necessarium, ergo Non est impossibile omnem hominem esse animal; sed è converso non sequitur.

Quarto sciendum est, quod multæ propositiones de aliis modis inferunt illas de necessario; sed non è converso. Sicut sequitur, Omnem hominem esse risibile est demonstrabile, ergo Omnem hominem esse risibilem est necessarium. Aliquæ autem inferuntur ex illis de necessario, & non è converso; sicut sequitur, Omnem hominem esse animal est necessarium, ergo Omnem hominem esse animal est scibile, large accipiendo scibile: aliquæ autem non inferuntur ex illis de necessario, nec inferunt eas; sicut non sequitur, Omnem hominem esse animal est necessarium, ergo Omnem hominem esse animal est evidenter notum à te; & etiam è converso non sequitur.

Circa propositiones de possibili est notandum, quod illa de possibili non infert illam de contingenti; sed è converso. Bene enim sequitur, Contingit *Socratem* esse album, ergo *Socrates* potest esse albus; & non è converso: quia non sequitur; Possibile est Deum esse, ergo Contingit Deum esse. Et non solum illa de contingenti infert unam de possibili; sed etiam duas, scilicet affirmativam & negativam: sed è converso non sequitur; non enim sequitur, Homo potest esse Deus, ergo Hominem contingit esse Deum. Notandum est etiam, quod illa de possibili infert oppositum illius de impossibili; sicut sequitur, *Socratem* currere est possibile, ergo *Socratem* currere non est impossibile: vel è converso etiam sequitur, Hominem currere non est impossibile, ergo Hominem currere est possibile.

Item notandum est, quod omnis propositio in qua ponitur alius modus, qui non potest competere nisi propositioni veræ, infert illam de possibili. Sicut sequitur, Omnem hominem esse animal est scitum, ergo Omnem hominem esse animal est possibile: sed è converso non sequitur, nisi gratia materiæ aliquando. Si autem talis modus possit competere propostitioni falsæ, non infert illam de possibili; quamvis è converso aliquando sequatur. Non enim sequitur, Intellectum non esse animam intellectivam est opinabile, ergo Intellectum non esse animam intellectivam est possibile; sed è converso bene sequitur.

Ad videndum ergo Quando tales consequentiæ sint bonæ, & quando non, videndum est quomodo tales modi se habeant ad invicem secundum prædicationem: utrum videlicet tales propositiones sint veræ vel falsæ, Omne necessarium est possibile; Omnis propositio scita est propositio vera; Omnis propositio demonstrata est propositio possibilis; Omnis propositio credita est propositio possibilis; Nulla pro-

positio impossibilis est propositio possibilis; Nulla propositio per se nota est propositio demonstrabilis; Nulla propositio per se est propositio per accidens; & sic de consimilibus. Unde regula generalis est, A propositione de uno modo ad propositionem de alio est semper bona consequentia, quando modus consequentis prædicatur de modo antecedentis universaliter sumpto: sed nunquam talis consequentia valet, quando modus consequentis non prædicatur universaliter de modo antecedentis. Similiter semper A propositione de uno modo ad propositionem de alio modo negato est bona consequentia, quando modus consequentis universaliter negetur de modo antecedentis. Unde ista consequentia est bona, Omnem hominem currere est necessarium, ergo Omnem hominem currere non est contingens; quia ista propositio est vera, Nulla propositio necessaria est propositio contingens.

Hic tamen est advertendum, quod oportet quod ambæ propositiones ex talibus propositionibus modalibus sint sumptæ in sensu composito, vel eis æquivalentes, vel quod ambæ sumantur in sensu diviso, vel eis æquivalentes. Etiam ex istis potest elici, quid dicendum est de consequentiis ex talibus propositionibus modalibus. Notandum est etiam, quod omnes regulæ supra positæ de modalibus intelligendæ sunt, quando omnes termini sumuntur *personaliter*, & *significative*; quia si acciperentur *materialiter* vel *simpliciter* non valerent prædictæ regulæ: ut autem hebeatur completus tractatus de illis modalibus, dicendum est aliquid de æquipollentiis earum.

CAP. XIII.

De æquipollentiis & repugnantiis modalium, & primo in generali de quibusdam prænotandis.

Quia circa propositionum modalium æquipollentias & repugnantias sunt variæ difficultates, ideo ad hujusmodi negotii completionem est de eis breviter tractandum.

Oportet autem scire, quod modorum quidam sunt repugnantes: quidam sunt secundum superius & inferius se habentes: quidam sunt impertinentes. Repugnantes sunt, sicut necessarium & impossibile; possibile & impossibile; necessarium & contingens; ad utrumlibet & impossibile; necessarium & inopinabile; demonstrabile & indemonstrabile; & tales multi. Secundum superius & inferius se habentes sunt, sicut necessarium & possibile; nam sequitur, Hoc est necessarium, ergo Est possibile; & non è converso. Similiter se habent necessarium & scibile; & necessarium & demonstrabile. Impertinentes sunt sicut dubitabile & possibile; & hujusmodi.

Secundo notandum est, quod modorum repugnantium, quidam sunt imme-

immediati, ita quod de qualibet propositione verificatur alter illorum; sicut se habent possibile & impossibile, quia omnis propositio vel est possibilis, vel impossibilis: Quidam sunt *mediati*, Sicut necessarium & impossibile; nam impossibile est, quod aliqua propositio saltem simul & semel sit necessaria & impossibilis.

Tertio oportet scire, quod unus modus repugnat pluribus modis; sicut contingens repugnat tam necessario quam impossibili; quia propositio contingens ad utrumlibet, nec est necessaria, nec impossibilis. Similiter necessarium repugnat tam contingenti quam impossibili.

Quarto opotet scire, quod modorum Quidam sunt simpliciter affirmativi; sicut necessarium & possibile, scibile & demonstrabile, & hujusmodi: Quidam sunt simpliciter negativi, sicut impossibile idem est quod non possibile. Similiter est de inopinabili & indemonstrabili, & hujusmodi. Quidam non sunt simpliciter affirmativi, nec simpliciter negativi: sicut est de contingenti, nam contingens repugnat necessario, & absolute infert possibile. Unde contingens æquivalet isti propositioni, Possibile non necessarium.

Quinto sciendum est, quod in modalibus quædam sunt propositiones simpliciter primæ, quarum æquipollentiæ non sunt quærendæ; & sunt omnes propositiones in quibus ponuntur modi simpliciter affirmativi; vel non simpliciter affirmativi, & tamen non negativi; & de quarum præjacentibus non est quærenda æquipollentia; cujusmodi sunt tales, Possibile est omnem hominem currere: Possibile est nullum hominem currere: Possibile est nullum hominem non currere: Necesse est omne ens esse in actu: Necesse est nullum ens esse in actu, Necesse est aliquod ens esse in actu: Non contingit omnem hominem currere: Contingit aliquem hominem currere: Contingit aliquem hominem non currere; & sic de aliis propositionibus modalibus. De aliis propositionibus modalibus quærendæ sunt æquivalentiæ. Unde de omni propositione in qua ponitur iste modus *impossibile*, quærendum est cui æquipollet.

Sexto oportet scire, quod in propositione cujus quæritur æquipollentia, quandoque modus affirmatur, & quandoque negatur; sicut patet in istis, Necesse est nullum hominem non currere, Non necesse est nullum hominem currere.

CAP.

CAP. XIV.

De æquipollentiis propositionum de necessario cum aliis propositionibus.

ISTis præmissis tanquam præambulis, videndum est de æquipollentia istarum propositionum. Et causa brevitatis tantum dicendum est de modalibus famosis; quia ex illis potest studiosus conjicere quid dicendum est de aliis.

Primo autem dicendum est, de propositione in qua ponitur ille modus *necessarium*; de qua dicendum est, quod necessario aut non negatur modus, aut negatur modus. Si primo modo, semper talis propositio æquivalet alicui propositioni de necessario; quia in tali casu eodem modo dicendum est de æquipollentia illius, & de æquipollentia suæ de inesse. Unde sicut ista, Non omne animal est homo, æquivalet isti, Aliquod animal non est homo; ita ista, Necesse est non omne animal esse hominem, æquivalet isti, Necesse est aliquod animal non esse hominem: & ita est generaliter de omnibus talibus.

Si autem modus necessitatis negatur, & etiam signum, si habeat signum, tunc modus necessitatis mutandus est in modum quem infert, scilicet in possibile affirmativum, & residuum in contrarium. Sicut ista, Non necesse est omne animal esse hominem, æquivalet isti, Possibile est aliquod animal non esse hominem.

Si autem modus negetur, & non signum, solus modus mutabitur in possibile affirmativum. Unde ista, Nullus homo de necessitate est animal, æquipollet isti, Omnis homo potest non esse animal: & ideo non est quærendum cui æquivalet ista, Omnis homo de necessitate non est animal; sed cui ista æquivalet, Nullus homo de necessitate est animal. Et est dicendum, sicut nunc dictum est; & hoc quia istæ æquipollent, Omnis homo de necessitate non est animal, & Necesse est nullum hominem esse animal; illa autem, Non omnis homo de necessitate est animal, æquivalet isti, Aliquis homo potest non esse animal: & ita est de aliis.

Sicut dictum est de propositionibus de necessario, respectu propositionum de possibili; ita dicendum est proportionabiliter de propositionibus de possibili, respectu propositionum de necessario. Nam quando modus possibilitatis remanet affirmativus, non est mutandus modus; sed quantum ad residuum accipienda est proportionabiliter æquipollentia, sicut in illis de inesse. Unde ista, Possibile est non omnem hominem esse animal, æquipollet isti, Possibile est aliquem hominem non esse animal. Quando autem tam modus quam signum negatur, tunc modus possibilitatis mutandus est in modum necessitatis,

&

& residuum in contradictorium, sicut sua de inesse. Unde ista, Non est possibile omne animal esse hominem, æquivalet isti, Necesse est aliquod animal non esse hominem. Quando autem signum negativum non negatur, sed tantum modus possibilitatis, tunc præcise mutandus est modus possibilitatis in modum necessitatis; & non signum universale in signum particulare, nec è converso. Sicut ista, Nullus homo potest esse animal, æquivalet isti, Omnis homo de necessitate non est animal: & tunc quamvis modus universalis non mutetur in modum particularem, nec è converso; tamen modus universalis negativus mutandus est in modum universalem affirmativum; sicut patet in exemplo præposito.

Ex istis faciliter patere possunt æquipollentiæ propositionum, in quibus ponuntur isti modi, *necessarium*, *possibile*. Ex quibus etiam potest faciliter patere, quæ propositiones repugnant, & quæ non; scito quæ propositiones proprie repugnant, & quæ non. Unde sciendum est, quod istæ propositiones, Omnis homo de necessitate est animal, Omnis homo de necessitate non est animal, repugnant contrarie; sicut istæ, Necesse est omnem hominem esse animal, Necesse est nullum hominem esse animal: istæ autem sunt repugnantes, Omnis homo de necessitate est animal, Aliquis homo de necessitate non est animal; non tamen proprie sunt contrariæ, eo quod non utraque est universalis; nec sunt contradictoriæ, quia possunt simul esse falsæ: & ita plus conveniunt cum contrariis, eo quod possunt simul esse falsæ, sed non possunt simul esse veræ.

Eodem modo dicendum est de his, Omnis homo de necessitate est animal, Aliquis homo de necessitate est animal; istæ autem propositiones, Omnis homo de necessitate non est animal, Aliquis homo potest esse animal, sunt contradictoriæ. Et similiter istæ, Omnis homo de necessitate non est animal, Aliquis homo potest esse animal. Istæ autem propositiones, Omnis homo potest esse animal, Omnis homo potest non esse animal, non repugnant; nec istæ, Omnis homo potest esse animal, Aliquis homo potest esse animal; nec istæ, Omnis homo potest non esse animal, Aliquis homo potest non esse animal: sed istæ contradicunt, Omnis homo potest esse animal, Aliquis homo de necessitate non est animal; & istæ similiter, Omnis homo potest non esse animal, & Aliquis homo de necessitate est animal.

CAP.

CAP. XV.

De æquipollentia propositionum de contingenti cum aliis.

Circa propositiones de *contingenti* oportet primo scire, quod istarum propositionum, Contingit omnem hominem esse animal, Contingit aliquem hominem esse animal, Contingit aliquem hominem non esse animal, non est æquipollentia quærenda; eo quod sunt primæ: possunt tamen tales propositiones exponi; quia quælibet illarum æquivalet uni copulativæ ex duabus propositionibus de possibili Sicut ista, Contingit omnem hominem esse animal, æquivalet isti, Possibile est omnem hominem esse animal, & Possibile est nullum hominem esse animal; & ita de aliis. Et ideo semper affirmativa & negativa de contingenti, modo contingenti remanente affirmativo, convertuntur. Sicut istæ duæ, Contingit omnem hominem esse animal, Contingit nullum hominem esse animal, convertuntur; & sic de aliis.

Ex istis faciliter sciri potest æquipollentia propositionum de contingenti: sicut enim ipsa æquivalet uni copulativæ; ita sua repugnans æquivalet uni disjunctivæ, compositæ ex partibus repugnantibus illius copulativæ. Et ideo inquirendo æquipollentiam propositionis de contingenti, resolvenda est illa in unam copulativam ex duabus de possibili; quo facto, videndum cui æquivalet una pars, & alia, & ex illis formanda est una disjunctiva cui æquivalebit illa de contingenti. Sed hoc non est faciendum, nisi quando modus contingentiæ est negatus. Verbi gratia, si accipiatur ista negativa, Non contingit omne animal esse hominem, ista affirmativa, Contingit omne animal esse hominem, resolvenda est in istam copulativam cui æquivalet, Omne animal potest esse homo, & Omne animal potest non esse homo; & utrique istarum præponenda est negatio sub disjunctione sic, Non omne animal potest esse homo, vel Non omne animal potest non esse homo; & accipienda est æquivalens isti disjunctivæ, per regulam datam in præcedenti capitulo, scilicet ista, Necesse est aliquod animal non esse hominem, vel Necesse est aliquod animal esse hominem; & ista ultima disjunctiva æquivalet isti, Non contingit omne animal esse hominem.

Eodem modo ista per easdem regulas, Nullus homo contingenter est animal, æquivalet isti de disjuncto prædicato, Omnis homo de necessitate est animal, vel De necessitate potest non esse animal: non enim in isto casu potest æquipollere disjunctivæ; sicut patet de ista, Nulla persona divina contingenter est pater: sed æquivalet uni universali de disjuncto prædicato, ita tamen quod in utraque parte disjuncti addatur modus necessitatis. Quando autem dictum propositionis de contingenti, vel æquivalens ei, mutatur in contradictorium, tunc particularis æquivalet

valet uni disjunctivæ: & hoc, quia propositio particularis & indefinita de disjuncto prædicato convertuntur.

Oportet etiam scire, quod quando modus contingentis est affirmativus accipienda est æquipollentia servato eodem modo ex parte residui; & eodem modo proportionabiliter, sicut dictum est de præcedentibus. Unde ista, Contingit omnem hominem currere, æquivalet isti, Contingit aliquem hominem currere; & sic de aliis.

CAP. XVI.

De æquipollentia propositionum de possibili.

Circa propositiones *de impossibili* est primo sciendum, quod nulla earum est prima; quia quælibet illarum æquivalet opposito alicujus de possibili; & ideo de qualibet quærendum est cui æquivalet. Et cum dicitur, quod *impossibile*, æquivalet isti, *non possibile*, faciliter potest sciri per prædicta cui æquivalet propositio de impossibili, ponendo *non possibile* loco illius modi *impossibile*.

Est ergo sciendum, quod quandoque iste modus est affirmativus; ita scilicet quod negatio non negat eum: sicut hic, Impossibile est omne animal esse hominem, Impossibile est aliquod animal esse hominem. Quandoque autem est negatus per aliam negationem: sicut hic, Non impossibile est omne animal esse hominem; Non impossibile est omnem hominem currere.

In primo casu quando scilicet nulla negatio negat modum impossibilitatis, tunc illa de impossibili æquivalet uni de necessario; sicut illa de possibili in qua modus negatur æquivalet uni de necessario. Unde ista, Impossibile est non omne animal non esse hominem, æquivalet isti, Necesse est aliquod animal esse hominem: & ista, Impossibile est aliquod animal non esse hominem, æquivalet isti, Necesse est omne animal esse hominem: & ista, Impossibile est aliquod animal esse hominem, æquivalet isti, Necesse est nullum animal esse hominem.

Si autem modus impossibilitatis sit negatus, tunc mutabitur modus impossibilitatis in modum possibilitatis: sicut ista, non impossibile est omne animal esse hominem, æquivalet isti, Possibile est aliquod animal esse hominem. Ex quo enim modus possibilitatis, quando negatur, debet mutari in modum necessitatis, & modus necessitatis, quando negatur, debet mutari in modum possibilitatis affirmativum; necesse est quod impossibile quando negatur mutetur in modum possibilitatis.

Per prædicta, & per istam regulam de æquipollentiis de inesse, *Præ contradict, post contrar, præ postque subaltern*, potest faciliter sciri æquipollentia propositionum modalium. Et ideo ista de earum æquipollentiis sufficiant.

CAP. XVII.

De consequentiis compositis ex propositionibus quarum unus terminus supponit simpliciter vel materialiter.

POstquam visum est de aliquibus regulis deservientibus consequentiis ex propositionibus in quibus omnes termini supponunt *personaliter* & *significative*, nunc videndum est de consequentiis compositis ex propositionibus in quibus aliquis terminus supponit *simpliciter* vel *materialiter*: ut sunt consequentiæ inferentes tales conclusiones, Album est accidens *Socratis*, Homo est species talis generis, Risibile est passio hominis, Substantia animata sensibilis est definitio animalis, Canis est æquivocum; & hujusmodi. Et primo dicendum est de regulis quibus construitur problema de accidente; & quia fere tota ista materia patere potest ex prædictis, ideo breviter est transeundum.

Est igitur regula generalis talis; Illud contingenter verificatur de aliquo, ergo Est accidens ejus. Sicut sequitur, Album verificatur contingenter de homine, ergo Album est accidens hominis. Intelligendum est etiam, quod ista regula tenet quando talis propositio potest esse vera & falsa, stante propositione vera in qua enunciatur esse de eodem subjecto. Oportet etiam scire, quod hic non accipitur accidens pro illo quod realiter inhæret alteri, & informat ipsum: sed accipitur pro prædicabili de aliquo, cui tamen non inhæret, nec ipsum informat. Et sic accipiendo accidens potest concedi, quod creans est accidens. Consimile concedit *Anselmus Monologion.* 25. quod ridens est accidens hominis. Alia regula, Hoc verificatur de hoc, & non est proprium illius, nec genus, nec differentia, nec species, nec definitio, nec aliquid commune omnibus; ergo est accidens ejus.

Alia quæ necessaria sunt sciri de accidente elici possunt ex prioribus; & præsertim ex illis quæ dicta sunt in primo tractatu de accidente; ideo ad præsens ista sufficiant.

CAP.

CAP. XVIII.

De problemate de genere.

POst hæc videndum est quomodo construitur vel destruitur problema de *genere*: & quia *Aristot.* istam materiam diffuse tractavit, ideo per suas regulas est discurrendum.

Est igitur Prima Regula talis, Si prædicatum non prædicatur de subjecto universaliter sumpto, illud prædicatum non est genus illius subjecti. Sicut si hæc non sit vera, Omnis homo est lapis, Lapis non est genus hominis. Notandum, quod loquendo de virtute sermonis, aliquando idem est genus alicujus, quod aliquando non est genus illius: sicut animal, quando hæc est vera, Omnis homo est animal, est genus hominis; quando autem hæc est falsa, Omnis homo est animal, tunc animal non est genus hominis; sed ad hoc, quod animal sit genus hominis, oportet quod animal prædicatur de homine universaliter sumpto.

2. Regula est, Quod non prædicatur de aliquo in quid, non est genus illius. Sicut quia hæc non est prædicatio in quid, Omnis homo est coloratus, ideo coloratum, nec etiam album, est genus hominis. Notandum, quod tunc prædicatur aliquid de aliquo *in quid*, quando omnia quæ significant omnino eodem modo significant: ita scilicet quod in definitione exprimente quid nominis utriusque, vel omnia ponuntur in recto, vel aliqua in recto & aliqua in obliquo; ita scilicet quod solum differunt in hoc, quod unum significat plura, & aliud non omnia illa sed aliqua de illis; vel si utrumque significet aliqua, & similiter connotet alia, oportet quod unum significet multa, & aliud non omnia illa multa, sed aliqua; vel quod illud prædicatum connotet multa, & aliud non connotet omnia illa, sed aliqua tantum. Et propter hoc, nulla talis prædicatio est in quid, Omnis homo est albus; quia Album vel significat vel connotat omnes albedines, & præcise albedines, sed homo non significat nec connotat quascunque albedines. Similiter ista non est in quid, Homo est rationalis; quia rationale in obliquo animam intellectivam significat, ita quod abstractum per se significans animam intellectivam debet poni in obliquo in definitione exprimente quid nominis ipsius rationalis: sed sic non ponitur in definitione exprimente quid nominis ipsius hominis, quamvis unum sequatur ex alio. Et propter ista cuælibet talis prædicatio est in quid, Omnis homo est animal; quia homo & animal differunt in hoc, quod animal significat omnia animalia, homo autem non significat omnia animalia, sed aliqua tantum. Similiter ista est in quid, Album est coloratum; quia coloratum significat omnia subjecta potentia habere colorem, album autem significat omnia sub-

subjecta potentia habere albedinem: coloratum autem vel connotat vel significat principaliter omnes colores, album vero nec connotat nec significat principaliter omnes colores, sed aliquos tantum. Advertendum est tamen, quod non semper requiritur, quod illud quod prædicatur de aliquo in quid actualiter significet plura; quia tunc, si nullum animal esset nisi homo, hæc non esset prædicatio in quid, Homo est animal, quod falsum est: sed sufficit, quod possit significare plura per solam productionem novarum rerum.

3. Regula est, Illud quod contingit alicui inesse, & non inesse, non est genus illius. Unde quia homo aliquando est albus, aliquando non, ideo album non est genus hominis. Notandum est hic, quod per inesse intelligitur prædicari. Unde regula est ista, Quando aliquid prædicatur de aliquo contingenter, ita quod aliquando prædicatur, & aliquando non, illo tamen manente quod importatur per subjectum actualiter, tunc non est genus ejus. Unde quia homine existente potest hæc esse vera, Nullus homo est albus, ideo album non est genus hominis. Quod tamen aliquid aliquando prædicatur de aliquo, & aliquando non, per destructionem omnium rerum importatarum per subjectum, non impedit illud prædicatum esse genus illius: sicut quamvis hæc possit esse vera, Homo non est animal, quando scilicet nullus homo est; tamen cum hoc stat, quod animal sit genus hominis.

4. Regula est, Si aliqua non sint in eadem coordinatione, illa non se habent sicut genus & species: quia in quocunque prædicamento est genus, in eodem est species; & e converso. Notandum est, quod quamvis de eodem possunt prædicari diversa genera diversarum coordinationum, & etiam diversa prædicamenta; sicut eadem res est substantia & quantitas: tamen idem non potest esse per se species diversorum, nec potest esse species diversorum generum diversarum coordinationum, hoc est diversorum prædicamentorum; & hoc, quia diversa prædicamenta nunquam prædicantur in quid de eodem. Unde quamvis istæ sint veræ, Homo est substantia, Homo est quantus, vel quantitas: tamen una prædicatio est in quid, & alia non; & ideo non est species quantitatis, sed substantiæ. Et ideo quod Philosophus dicit *in prædicamentis*, quod nihil prohibet idem esse in diversis prædicamentis; & in diversis locis dicit quod species non est ad aliquid, sed genus; debet intelligi quod nihil prohibet diversa prædicamenta prædicari de eodem; & aliquando genus est ad aliquid, & species non; non quidem per se species illius generis, sed alterius, de qua tamen specie illud genus quod est ad aliquid prædicatur; & tamen illa species de qua prædicatur non est ad aliquid. Per istum modum debent solvi omnes Authoritates quæ videntur contrariari.

Per generis et differentias re- [illegible]

5. Regula est, Si aliquid participat aliud, & rationem illius, non est genus illius. Sicut quia homo participat animal, & definitionem animalis, ideo homo non est genus animalis. Notandum, quod aliquid

par-

participare aliud non est, nisi quod semper dum *esse* verificatur de illo, aliud prædicatur universaliter de illo. Sicut homo participat rationem animalis, quia necessario, dum homo est, hæc est vera, Omnis homo est animal, si formetur: & ita participare non accipitur hic pro capere partem essentiæ, vel includere illud essentialiter; sed capitur pro vere subjici cum signo universali respectu alterius, secundum modum præexpositum. Ex prædictis patet, quod quamvis hæc possit esse vera, Omne animal est homo; & ista similiter, Omne animal est animal rationale: quia tamen utraque istarum poterit esse falsa, dum hæc est vera, Animal est homo; ideo animal non participat hominem, nec rationem id est definitionem hominis, & ideo hoc non obstante, animal est genus hominis.

6. Regula est, Quando species assignata prædicatur de aliquo, sive sit de suo subjecto, sive de suo contento, sive non, de quo non prædicatur genus assignatum, tunc illud non est genus illius. Sicut opinabile prædicatur de non ente & ente, & nec ens nec scibile prædicatur de non ente; ideo nec ens nec scibile est genus opinabilis, quia de quocunque prædicatur species de eodem & genus: quod est intelligendum, quando in prædicatione exercita omnes termini supponant personaliter & significative.

7. Regula est, Quod si genus assignatum non participat aliquam specierum contentarum sub genere assignato, illud non est genus illius. Sicut si voluptas, nec est generatio, nec corruptio, & sic de aliis speciebus, motus non est genus voluptatis. Notandum est, quod illa regula debet intelligi, quando species assignata non immediate continetur sub genere. Unde homo non participat aliquam specierum animalis; & tamen animal est genus hominis: & hoc, quia homo immediate continetur sub animali. Notandum etiam, quod participare accipitur hic, sicut prius, pro subjici cum signo universali respectu illius; & non è converso secundum modum ibi dictum.

8. Regula, Si aliquid prædicatur de pluribus magis quam aliud, illud non est genus illius. Sicut quia opinabile prædicatur de pluribus quam ens, ideo ens non est genus opinabilis; quia semper genus prædicatur de pluribus quam sua species. Sciendum est, quod non semper actualiter genus prædicatur de pluribus quam sua species; quia si nihil sit nisi homo, animal non prædicatur actualiter de pluribus quam homo pro tunc: & ideo authoritates debent intelligi, quod semper genus prædicatur de pluribus quam sua species, nisi omnia individua alicujus speciei, vel specierum, sint destructa vel non existentia.

9. Regula est, Si genus & species prædicantur de æquivalentibus non se habent sicut genus & species. Ista regula debet intelligi sicut prior; nam semper quando cujuscunque speciei alicujus generis est aliquod individuum, genus prædicatur de pluribus quam quæcunque sua species. Et ideo, quia semper ens & unum prædicantur de æque pluribus; ita

quod

quod ens non potest prædicari de pluribus quam unum, nec è converso: ideo neutrum est genus respectu alterius. Similiter est de *principio* & primo; nam principium non potest prædicari de pluribus quam primum, nec è converso: & ideo nec principium est genus primi, nec è converso.

10. Regula est, Quod non est genus alicujus individui, non est genus aliquorum individuorum differentium specie: & quod est genus unius individui, est genus individuorum ejusdem speciei cum illo: & ita idem est genus omnium, quæ non differunt specie, vel nullius.

11. Regula est, Nihil continetur sub diversis generibus, nisi unum illorum continetur sub altero. Sicut homo non posset esse per se species animalis & corporis, nisi animal contineretur sub corpore; vel è converso.

Sed contra istam regulam instat Philosophus *quarto topicorum*; quia prudentia continetur, tam sub justitia, quam sub virtute. Nam istam regulam corrigit Philosophus ibidem per hoc, quod oportet quod illa genera sub quibus continetur sint subalterna, vel quod contineatur sub eodem genere. Sicut scientia & virtus quamvis non sint subalterna, tamen ambo illa genera continentur sub eodem genere, utpote sub habitu. Unde dicit Philosophus ibidem sic. ' Si neque subalterna genera sunt, ' nec sub eodem ambo, non erit quod assignatum est genus. Sed contra hoc videtur esse Philosophus *in lib. prædicament*. Ubi dicit, ' Di- ' versorum generum, & non subalternatim positorum, diversæ sunt ' species & differentiæ. Ergo idem non potest esse species talium generum diversorum, & non subalternatim positorum.

Præterea, Omne genus dividitur per differentias oppositas, quarum una removetur universaliter ab alia; ergo idem non potest contineri sub diversis generibus non subalternatis.

Præterea, Illa regula videtur esse contra prædicta; quia dictum est prius, quod diversa prædicamenta prædicantur de eodem: & tamen illa prædicamenta non continentur sub eodem, nec sunt subalterna.

Ad primum istorum dicendum est, quod semper diversorum generum, *&c.* si sint genera habentia differentias: non tamen oportet, quod omnes species generum talium sint diversæ; & ita stat quod aliqua sit eadem species eorum. Et si dicatur, quod aliquæ sunt species diversæ diversorum generum subalternatorum; sicut multæ species corporis quæ non sunt species animalis; ergo in hoc non differunt genera subalterna, & non subalterna. Dicendum est, quod quamvis unum genus subalternum habeat aliquam speciem quæ non est species alterius; tamen è converso est impossibile: sed quando sunt genera non subalterna, utrumque illorum habet aliquam speciem quæ non est species alterius; & hoc sufficit ad intentum *Aristotelis*.

Ad secundum dicendum est, quod non omne genus dividitur per differentias oppositas; quando tamen genus habet differentias, potest dividi

per

per differentias oppositas, & tunc una illarum removetur universaliter ab alia; sed non oportet quod removeatur ab omni alia differentia. Verbi gratia animal dividitur per rationale & irrationale, & una illarum removetur universaliter ab alia; postea vero est aliud genus quod est præcise commune equo & asino, ita quod forte habent aliquam convenientiam inter se, qualem neutrum horum habet cum quocunque alio animali; & ideo ab eis abstrahi potest unum genus præcise commune illis, & vocetur A: similiter forte bos & equus habent aliam specialem convenientiam, qualem neutrum istorum habet cum quocunque alio animali, & tunc poterit abstrahi ab eis unum genus præcise illis commune, & vocetur *B*: tunc quamvis differentiæ *A* & *B* removeantur à se invicem; tamen una differentia *A* est eadem cum aliqua differentia *B*; & ita eadem poterit esse species diversorum generum talium non subalternatorum.

Ad tertium dictum est prius, quod nulla species per se continetur sub diversis prædicamentis; quia nunquam diversa prædicamenta prædicantur in quid de eadem specie; & ideo nunquam est idem per se species diversorum generum, nisi illa genera sint subalterna, vel ambo contineantur sub eodem; sicut dicit Philosophus: non tamen hoc obstat, quin de eodem possint prædicari diversa prædicamenta non in quid, sed aliter.

12. Regula est, quod Quando omnia genera ad genus assignatum non prædicantur in quid de assignata specie non est genus illius. Sicut si corpus non prædicatur in quid de albo, animal non est genus albi.

13. Regula, Si genus assignatum, vel aliquod genus, ejus participet speciem non est genus illlus. Sciendum est, quod participare capitur hic sicut prius: non quia capit partem illius, nec quia est pars illius, nec quia importat partem ejus; sed quia ipsum subjicitur universaliter respectu alterius, & aliud universaliter sumptum non subjicitur respectu illius, sed tantum particulariter sumptum. Sicut homo participat ly *animal*, quia homo universaliter sumptum subjicitur respectu animalis, sic dicendo, Omnis homo est animal, & animal universaliter sumptum non subjicitur respectu hominis dicendo, Omne animal est homo; sed tantum particulariter dicendo, aliquod animal est homo: quamvis enim aliquando hæc possit esse vera, Omne animal est homo; non tamen oportet quod sit vera. Et sub ista significatione accipit Phylosophus semper ly *participare* in Logica.

14. Regula est, Quando aliquid vere prædicatur de alia specie, si aliquid superius ad ipsum prædicatur in quid de eadem specie, prædicabitur etiam in quid de eadem specie, & erit genus illius. Quia omnia quæ ordinantur secundum superius & inferius, quorum unum de altero prædicatur in quid, vel omnia prædicantur de illo in quid de quo prædicantur, vel nullum. Sed si dubitetur illud assignatum prædicari de specie,

ſpecie, non ſufficit oſtendere quod aliquod genus ejus prædicetur in quid de illa ſpecie: ſed ſimul cum hoc oportet probare, quod nullum aliud contentum ſub illo prædicatur in quid de iſta ſpecie.

15. Regula, Si ſpecies prædicatur de aliquo in quid de quo genus non prædicatur in quid, illud non eſt genus illius ſpeciei. Sicut ſi *corpus animatum* prædicatur de aliquo in quid de quo non prædicatur in quid *animal*; manifeſtum eſt quod animal non eſt genus corporis. Si autem corpus prædicatur in quid de omnibus de quibus prædicatur animal, & de pluribus, corpus erit genus animalis.

16. Regula eſt, Illud non eſt genus alicujus de quo definitio generis non vere prædicatur. Sicut quia hæc eſt falſa, Planta eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, ideo anima non eſt genus illius.

17. Regula eſt, Quod eſt differentia alicujus non eſt genus illius; nec è converſo. Et ideo, quia congregativum eſt differentia coloris, ideo non eſt genus illius; nec è converſo.

18. Regula eſt, Nulla differentia alicujus generis eſt genus. Sicut immortale quia eſt differentia animalis, ideo non eſt genus alicujus. Sciendum eſt, quod prima exempla non ponuntur ut vera ſint, ſed ut ſentiant qui adiſcunt.

19. Regula eſt, Quod eſt ſpecies alicujus, non eſt genus ejus. Sicut quia continuitas eſt ſpecies contiguitatis, ideo non eſt genus contiguitatis.

20. Regula eſt, Quod differentia convertibilis cum ſpecie non eſt genus illius. Sicut rationale, quia eſt differentia hominis, non eſt genus hominis. Notandum eſt, quod differentia alicujus non eſt aliquid intrinſecum ſpeciei; ſed eſt unum prædicabile in quale de ſpecie. Prædicatur autem in quale, quia ſemper differentia eſſentialis connotat aliquid vel ſignificat, quod nec connotatur nec ſignificatur per ſpeciem, nec ſpecies aliquid illo modo ſignificat. Differentia autem accidentalis ſemper connotat aliquid extrinſecum.

21. Regula eſt, Quod genus non continetur ſub differentia; nec è converſo. Hoc eſt verum de differentia conſtitutiva ſubjecti. Aliquando autem genus continetur ſub differentia, ſic quod de pauciori-bus prædicatur: non tamen per ſe continetur ſub differentia; nec è converſo.

22. Regula eſt, Quod cujus generis nulla differentia prædicatur de ſpecie, illud non eſt genus ſpeciei. Sicut ſi nulla differentia animalis prædicaretur de lapide, animal non eſt genus lapidis. Iſta regula habet veritatem, quando genus habet differentias: & quia aliquod genus non habet differentias eſſentiales, ſicut alibi eſt probatum; ideo poterit aliquid eſſe genus alicujus ſpeciei, quamvis nulla differentia eſſentialis prædicatur de prima ſpecie: & hoc, quia illud genus nullam differentiam eſſentialem habet.

23. Re-

23. Regula est, Quod species quæ est prior natura aliquo, ad cujus interemptionem sequitur interemptio illius, non est species illius generis. Sicut quia animal est prius natura homine, & interempto animali interimitur homo, ideo animal non est species hominis.

Notandum, quod *prius natura* non vocatur illud, quod potest sine alio esse, & non è converso; quia illo modo genus non est prius natura quam species, ita enim potest species esse sine genere, sicut è converso; non enim plus dependet à genere species quam è contra; quia species & genus non sunt nisi quædam intentiones animæ distinctæ totaliter, quarum utraque potest esse in mente sine altera: sed prius natura vocatur, quando esse existere potest vere prædicari de aliquo sumpto pro re, quamvis non prædicatur verè, imo falsè, de specie supponente pro re; sed non è converso. Et illo modo genus est prius natura quam sua species: nam esse existere potest vere prædicari de genere supponente pro re; quamvis false prædicatur de specie supponente. Sicut hæc poterit esse vera, Animal est; quamvis hæc esset falsa, Homo est; sed è converso est impossibile. Impossibile enim est, quod hæc sit vera, Homo est, ista existente falsa, Animal est. Et propter hoc dicitur genus esse prius natura quam species.

Similiter notandum est, quod interemptio speciei non interimit realiter genus, nec è converso; quia posset genus existere, modo sibi conveniente, specie non existente. Nam ista intentio animæ quæ est genus posset esse, etsi nulla intentio quæ est species esset ibi. Sed interemptio speciei non interimit genus; sed è converso: quia ad negationem generis supponentis pro re sequitur negatio speciei supponentis pro re; & non è converso. Sicut bene sequitur, A non est animal, ergo A non est homo; sed è converso non valet. Et sic debent intelligi omnes authoritates Philosophi, & aliorum qui dicunt, quod genus est prius natura quam species, & quod interempto genere interimitur species, & hujusmodi; sed non è converso.

24. Regula est, Quod illud quod potest amitti à specie non est genus illius vel differentia. Sicut moveri, quia potest amitti ab anima, ideo non est genus animæ, nec differentia animæ. Similiter veritas & falsitas possunt amitti ab opinione, ideo neutrum est genus vel differentia opinionis. Intelligendum est, quod non vocatur hic amitti pro illo quod realiter perditur à re; sed vocatur amitti, quando aliquid non vere prædicatur de aliquo, sicut prius, ipso manente. Sicut de materia non formata fit formata, dicitur amittere privationem; non quia aliquam rem amittat realiter, sed aliquid acquirit. Similiter dicitur amittere potentiam, quia non amplius est hæc vera, Materia est in potentia ad formam, quæ tamen prius fuit vera: & hoc non est propter realem amissionem alicujus rei, sed propter realem acquisitionem alterius rei, puta formæ. Similiter intelligenda est regula de re importata per subjectum non destructa.

25. Regula est, Si aliquid participat vel participare potest contrarium generis non est species illius. Sicut quia homo potest participare albedinem, ideo nigrum non est species hominis. Notandum est, quod *participare* accipitur hic pro recipere prædicationem alterius: sicut dicitur quod semper subjectum participat prædicatum; quod non est aliud, quam subjectum vere subjici respectu prædicati.

26. Regula est, Quando aliquid potest competere speciei, quod non potest competere alicui contento sub genere, non est species illius. Sicut quia anima potest vivere, numerus non potest vivere, ideo numerus non est genus animæ.

27. Regula est, Quod si assignatum sit æquivocum, non est genus, quia tam species quam genus debet esse univocum. Notandum est, quod accipit Philosophus aliquando *genus* & *speciem* non tantum pro intentione animæ, sed etiam pro illa voce. Unde hæc vox *animal*, aliquando vocatur genus; sed hoc non est nisi ex voluntaria institutione: quia scilicet sponte instituitur ad significandum omnia illa quæ intentio animæ, quæ est genus, naturaliter significat.

28. Regula est, Quod illud quod non prædicatur de aliquo proprie, sed transumptive, non est genus illius. Sicut quia consonantia non prædicatur proprie, sed transumptive, de temperantia, ideo non est genus temperantiæ. Notandum est, quod nulla potest esse transumptiva prædicatio nisi ex actu voluntatis, & per institutionem; & ideo talis prædicatio transumptiva non potest esse nisi in vocibus, vel scriptis, vel aliquibus signis ad placitum institutis: & propter hoc etiam vox aliquando vocatur genus, quando scilicet non ex transumptione, sed proprie in quid prædicatur de specie.

29. Regula est, Si assignatum non potest habere plures species non est genus: quia semper omne genus vel prædicatur, vel prædicari potest, de pluribus speciebus.

30. Regula est, Quando species habet contrarium, & genus non habet contrarium, si contrarium speciei non sit in illo genere, nec illa species erit species illius generis. Sicut quia albedo habet contrarium, scilicet nigredinem, & sonus non habet contrarium; si nigredo non sit species soni, Nec albedo erit species soni.

31. Regula, Quando tam species quam genus habet contrarium, si contrarium speciei sit sub contrario generis, illa species erit species illius generis. Intelligendum est, quod ista regula habet veritatem quando alterum contrariorum immediate continetur sub genere contrario, & quando neutra contrarietas habet medium. Unde si una contrarietas habet medium, & altera non, regula non habet locum. Et ideo non sequitur, Prodigalitas est species vitii, ergo Illiberalitas est species virtutis; & hoc quia virtus & vitium non habent medium. Notandum etiam, quod nullæ tales species habent contrarium, stricte capiendo contrarietatem, quando scilicet alterum contrariorum expellit reli-

reliquum & non compatitur ipsum; quia tales species non sunt nisi quædam intentiones animæ, quæ ita se compatiuntur in anima sicut quæcunque aliæ intentiones. Sed tales species, & similiter genera, dicuntur contraria; quia sunt genera & species contrariorum. Unde intentio quæ est species omnium albedinum, & intentio quæ est species omnium nigredinum, dicuntur contrariæ; quia sunt signa & intentiones qualitates singulares contrarias importantes: & ita illud vocabulum *contrarium*, æquivoce capitur in diversis locis librorum Philosophorum, & Sanctorum.

32. Regula est, Si unum contrariorum non est species, sed genus, reliquum contrarium non est species, sed genus. Sicut quia *Bonum* non est species, sed genus, ideo *Malum* non est species, sed genus. Sciendum est, quod illud de *bono* non dicitur nisi gratia exempli: & ideo non oportet curare, sive *bonum* sit genus, sive non.

33. Regula, Si generum contrariorum sit aliquod medium, & specierum contrariarum erit aliquod medium; & è contra. Ista regula habet instantiam, sicut patet, quando plures species continentur sub uno genere quam sub alio: & ideo regula intelligenda est, quando utrumque genus habet species æquales. Similiter intelligenda est, quando species unius generis non est medium inter duas species alterius generis.

34. Regula est, Quando tam genus quam species sunt contraria, si habent medium, debent habere medium eodem modo: ut scilicet si inter species sit medium positivum, inter genera debet esse medium positivum, & è converso; & si inter species sit medium per abnegationem, inter genus debet esse medium per abnegationem, & è converso.

35. Regula est, Si extrema contraria sint in aliquo genere non habente contrarium, medium inter ista contraria erit in eodem genere.

36. Regula est, Si genus habet contrarium, species habet contrarium. Sciendum est, quod istæ tres ultimæ regulæ intelligendæ sunt, sicut quarta præcedens.

37. Regula est, Si species habens contrarium sit in aliquo genere non habente contrarium, species opposita erit in eodem genere.

38. Regula est, Si medium inter extrema sit in aliquo genere non habente contrarium, extrema contraria sunt in eodem genere.

39. Regula est, Si species contraria in contrario genere, & species sibi opposita erit in contrario genere. Sicut si justitia est species virtutis, injustitia est species vitii. Et notandum est, quod istæ tres ultimæ regulæ intelligendæ sunt sicut præcedentes.

40. Regula est, Si principale sit species principalis, & conjugatum erit species conjugati, & casus casûs. Sicut si justitia est species disciplinæ, justus erit species disciplinati, & justè erit species disciplinatè. Sciendum est, quod hic accipitur species *large*, pro omni illo quod per

se subjicitur, sive secundum prædicationem, sive secundum consequentiam: & isto modo virtuose est genus & superius ad juste; quia quamvis hæc non sit vera, Justè est disciplinatè, tamen ista consequentia est bona, Iste justè agit, ergo disciplinatè agit; & non è contra: & pro tanto dicitur disciplinatè esse superius ad justè. Et ideo regulæ prius datæ de prædicatione generis de specie, & consimiles, intelligendæ sunt quando genus natum est prædicari: videlicet quando est nomen, sive in conceptu, sive in voce; quando autem non est nomen, non sunt regulæ intelligendæ de tali genere.

41. Regula est, Demonstratis quatuor, & primo se habente ad secundum, sicut tertium se habet ad quartum, si secundum sit genus primi, quartum erit genus secundi. Sicut si homo se habet ad animal, sicut albedo ad colorem; si animal sit genus hominis, color erit genus albedinis. Illa regula intelligenda est, quando similiter se habent secundum prædicationem, & ordinem consequentiæ; vel quando illa similitudo est causa quare unum illorum est genus alterius.

42. Regula est, Quod in omnibus rebus corruptis & generatis, & aliis similitudinem aliquam habentibus secundum derivationem vel inflexionem seu determinationem, si unum est genus, & reliquum erit genus alterius. Sicut ista habent similitudinem secundum derivationem, dissolvi, dissolutio; & similiter ista, corrumpi, corruptio; & ideo si dissolvi est species corrumpi, dissolutio est species corruptionis. Similiter sicut se habent secundum talem similitudinem, ædificare & ædificatum esse, ita se habent, operari & operatum esse: & ideo si ædificare sit species operari, ædificatum esse erit species operatum esse. Et sicut est de istis, ita est de aliis talem similitudinem habentibus. Ex omnibus istis patet, quod talis ordo ita potest reperiri in verbis, sicut in nominibus.

43. Regula est, Quod privatio & habitus non sunt in eodem genere proximo.

44. Regula est, Quod se habente tam genere quam specie privative opposite, si oppositum non est in opposito, nec propositum in proposito.

Notandum, quod genus quadrupliciter accipitur. Uno modo *strictissime*, pro aliquo communi prædicabili in quid de pluribus rebus, vel de pronominibus demonstantibus plures res, quarum nulla nata est esse forma vel materia essentialis alterius rei specie differentis. Et isto modo non invenitur aliquod genus, secundum intentionem *Aristotelis*, quicquid sit de virtute sermonis, nisi in prædicamento substantiæ & qualitatis: quia secundum intentionem *Aristotelis*, nullum aliud genus prædicatur in quid de pronomine demonstrante quamcunque rem existentem per se in genere. Secundo modo accipitur genus *strictius*, pro prædicabili in quid de pluribus rebus quæ non sunt ejusdem rationis, sive aliqua illarum rerum sit nata esse pars essentialis alicujus alterius rei, sive non: & isto modo hoc commune, *Forma*, est genus omnium formarum;

marum; & hoc commune, *Anima*, eſt genus ad animam vegetativam, ſenſitivam, & intellectivam. Tertio modo accipitur genus *Stricte*, pro aliquo poſitivo prædicabili in quid de pluribus poſitivis; & ſic quantitas, relatio, & hujuſmodi, ſunt genera. Quarto modo accipitur genus *Large*, pro omni prædicabili in quid de pluribus prædicabilibus, ſive ſit poſitivum, ſive negativum; & ſic accipit hic Philoſophus genus. Illud autem dicitur prædicari *in quid*, per quod contingit reſpondere ad quæſtionem factam per quid. Nunc autem ſi quæratur quid eſt cæcitas, poteſt reſponderi, quod eſt privatio; & ita large aliquod privativum eſt genus.

45. Regula eſt, Si affirmatio eſt genus affirmationis, & negatio ſpeciei erit genus negationis generis. Sicut ſi animal ſit genus hominis, non homo erit genus non animalis.

46. Regula eſt, Si negatio eſt genus negationis, affirmatio oppoſita negationi, quæ eſt ſpecies, erit genus alterius. Sicut ſi non ſuave ſit genus non boni, bonum erit genus ſuavis. Et eſt ſciendum quod hic largiſſime accipitur genus ſicut prius.

47. Regula eſt, Si ſpecies eſt ad aliquid, & genus eſt ad aliquid; & è converſo. Quando autem genus prædicatur de ſpecie & non in quid, non oportet quod ſi ſpecies ſit ad aliquid, quod genus ſit ad aliquid; nec è converſo: & ſic ſolvendæ ſunt inſtantiæ quas ponit *Ariſtot.* circa iſtam regulam.

48. Regula eſt, Si tam genere quam ſpecie exiſtente ad aliquid, ſpecies non dicitur ad idem ſecundum ſe & ſecundum idem, genus non eſt ſpecies illius generis.

49. Regula eſt, Si unum dicitur ad idem, & ſecundum ſe, & ſecundum genus, & ſecundum omnia ſuperiora ad illud, iſtud non eſt ſpecies illorum. Iſtæ regulæ intelligendæ ſunt quando genus prædicatur in quid de ſpecie.

50. Regula eſt, Quod ſpecies & genus, quando ſunt ad aliquid, dicuntur ad tertium ſecundum eundem caſum, ſcilicet vel ſecundum caſum genitivum, vel dativum. Aliquando autem eſt inſtantia, ſicut patet de contrario, quod eſt ſpecies diverſi.

51. Regula eſt, Quod ſi tam genus quam ſpecies ſunt ad aliquid, & dicuntur ſecundum eoſdem caſus, ſi ſimpliciter non convertuntur ſecundum eoſdem caſus, non eſt unum genus alterius.

52. Regula eſt, Si ſpecies dicitur ad ſuum correlativum ſecundum plures caſus quam genus, vel è converſo, non eſt ſpecies illius. Iſta regula non eſt generaliter vera, ſicut nec priores.

53. Regula eſt, Si oppoſitum correlative non eſt genus oppoſiti relative, nec propoſitum propoſito.

54. Regula eſt, Quod quibuſdam relationibus neceſſario exiſtentibus in illis ad quæ dicuntur, quibuſdam non neceſſario exiſtentibus in illis, poſſunt tamen in illis exiſtere, & quibuſdam nullo modo valentibus exiſtere

existere in illis ad quæ dicuntur, si species continetur sub uno illorum membrorum & genus sub reliquo, non est species illius.

55. Regula est, Si species est actus, genus non est habitus; & similiter è converso, si genus est habitus, species non est actus.

56. Regula est, Quod posterius non est genus prioris. Notandum est, quod hic frequenter ponuntur nomina secundæ intentionis pro nominibus primæ intentionis, & è converso: & similiter loco nominum primæ impositionis ponuntur nomina secundæ impositionis, & è converso: & ideo quod dicitur hic, Quod si species est actus genus non est habitus, & Similiter de alia regula, debet sic intelligi, quod illud nomen, vel illa intentio quæ præcise est communis actibus non est genus illius nominis vel intentionis quæ est præcise communis habitibus, nec è converso: & similiter de regula sequente.

57. Regula est, Quod species & genus sunt in eodem. Sicut albedo & color. Notandum est, quod hic ponuntur nomina secundæ intentionis pro nominibus primæ intentionis; vel hic ponitur actus *exercitus* loco actus *signati*. Unde debet sic intelligi, quod de genere & specie vere prædicatur *esse in eodem*; non tamen pro se, sed pro re significata. Et ideo actus exerciti correspondentes sunt isti, Albedo & color sunt in eodem: Musica & scientia sunt in eodem; & hujusmodi. Sciendum est, quod Philosophus *quarto topicorum* exemplificat de verecundia & timore, & amicitia & voluptate; & hujusmodi. Quæ non se habent sicut genus & species, quia non sunt in eodem: & hoc non ponit, ut ita sit, nam aliqua illorum non sunt in eodem; sed hoc ponit gratia exempli, vel secundum opiniones famosas quæ fuerunt tempore suo.

58. Regula est, Quod illud quod primo convenit alicui secundum partem illius non est genus. Sicut quia homo vel animal non est visibile, nisi quia corpus suum est visibile, ideo visibile non est genus animalis.

59. Regula est, Quod illud quod prædicatur solum de parte non est genus totius. Sicut si corpus prædicatur de corpore, sive parte animalis, non est genus animalis. Ex istis patet, quod genus non importat partem præcise, nec est pars speciei; quia si esset pars speciei non posset vere prædicari de specie, cum pars non prædicetur de toto, secundum Philosophum *quarto topicorum*.

60. Regula est, Quod nulla potentia est genus vituperabilium vel fugiendorum, quia omnis potentia est eligenda. Intelligendum est, quod nullum nomen importans præcise rem quæ potest male agere, est genus alicujus vituperabilis; quia res quæ potest male agere non est mala: sicut secundum opinionem aliquorum Deus potest male agere, & tamen non est malus.

61. Regula est, Quod nihil præcise commune eligibilibus propter se est genus alicujus potentiæ, vel effectivi boni; quia unumquodque tale est eligendum propter aliud.

62. Re-

62. Regula eſt, Quod illud quod habet plura genera non eſt in ſolo uno collocandum.

63. Regula eſt, Quod paſſio alicujus non eſt genus illius. Sicut immortalitas non eſt genus vitæ.

64. Regula eſt, Quod illud quod dicitur de omnibus non eſt genus. Et propter hoc ens non eſt genus; & propter idem non eſt differentia.

65. Regula eſt, Quod illud quod importat accidens alicujus non eſt genus illius.

66. Regula eſt, Quod quando tam genus quam ſpecies habent contrarium, melior ſpecies eſt in meliori genere. Notandum, quod iſta regula habet veritatem de ſpecie optima, & non alia. Unde bene contingit, quod uno genere exiſtente meliori altero genere, aliqua ſpecies pejoris generis eſt melior alia ſpecie melioris generis; ſed nulla eſt melior optima ſpecie melioris generis. Sicut ſi ſcientia ſpeculativa & practica ſint duo genera ſcientiarum, & ſcientia ſpeculativa ſit melius genus quam ſcientia practica, non eſt poſſibile, quod optima ſpecies ſcientiæ practicæ ſit melior optima ſpecie ſcientiæ ſpeculativæ: tamen poſſibile eſt, quod aliqua ſpecies ſcientiæ practicæ ſit melior aliqua ſpecie ſcientiæ ſpeculativæ; ſicut ſcientia practica de Deo eſt melior ſcientia ſpeculativa de triangulo.

67. Regula eſt, Quod aliqua ſpecie æqualiter ſe habente ad duo genera, ſi collocetur ſub genere pejori, male aſſignatur. Notandum eſt, quod quando aliquid ſe habet ad duo genera, vel ſub utroque, vel ſub neutro eſt: ſi ſit ſub neutro plus erratur collocando eam ſub pejori quam meliori; & hoc eſt verum de ſpecie nobili.

68. Regula eſt, Quod ſi genus ſuſcipit magis & minus, ſimiliter & ſpecies.

69. Regula eſt, Quod ſi illud quod magis videtur eſſe genus alicujus ſpeciei non eſt genus illius, nec illud quod minus videtur eſſe genus erit genus illius. Sciendum eſt, quod iſta regula valet ad opponendum & arguendum contra reſpondentem; non autem multum valet ad rem: quia aliquando illud quod minus videtur multis eſſe genus eſt genus; & tamen illud quod magis videtur non eſt genus. Et ſimiliter eſt de ſpecie dicendum, quod ſi illud quod magis videtur eſſe ſpecies non eſt ſpecies alicujus, nec illud quod videtur minus, erit ſpecies.

CAP.

CAP. XIX.

De distinctionibus & divisionibus proprii.

POst hoc dicendum est de regulis deservientibus consequentiis per quas infertur aliquid esse proprium alterius. Primo tamen dicendum est de quibusdam distinctionibus proprii, quod æquivoce accipitur hoc nomen *proprium*, in diversis locis. Est ergo una distinctio talis, quod proprium Quoddam est per se, & Quoddam est ad aliud. Proprium *per se* est, quod non est respectivum: sicut Immortale, Susceptibile discipinæ, est proprium. Proprium *ad aliud*, est aliquod respectivum: sicut, Imperativum, est proprium animæ respectu corporis.

Alia distinctio est, quod proprium Quoddam est quod semper prædicatur: Quoddam non semper prædicatur, sed quandoque.

Alia divisio, quod Quoddam est proprium quod est per se & semper, Quoddam quod non est semper & per se. Proprium per se & semper, est illud quod inest omni contento sub illo, cujus est proprium, & semper: quod est intelligendum quando de subjecto verificatur esse existere.

Alia distinctio, quod Quoddam proprium est, per quod evidenter illud cujus est proprium separatur ab omni alio, hoc est, per quod tanquam per notius potest inferri distinctio ipsius ab omni alio. Primum est sicut risibile: secundum est sicut, Animal rationale, Susceptibile disciplinæ, ponitur esse proprium hominis.

Alia distinctio, quod proprium idem est quod convertibile; & sic definitio potest vocari proprium. Aliud est proprium quod prædicatur secundo modo dicendi per se de subjecto, quod vocatur propria passio subjecti, Aliæ distinctiones etiam possunt poni, sed ad præsens istæ sufficiant.

Est autem primo sciendum, quod proprium non est aliqua res inhærens realiter subjecto, sed est quoddam prædicabile de subjecto; & ita est distincta intentio animæ, vel terminus distinctus à subjecto.

Secundo sciendum est, quod Philosophus in *quinto topicorum* non accipit proprium, pro illo quod distinguitur à definitione; sed in multis locis accipit proprium, pro illo per quod evidenter tanquam per notius inferri potest illud cujus est proprium distingui ab omni alio; sive tale proprium sit definitio explicans quid nominis, sive quid rei, sive sit alia oratio includens definitionem & proprias passiones, sive quodcunque aliud; & de tali proprio loquuntur multæ considerationes Philosophi.

Sciendum est tamen, quod aliquando proprium magis Stricte accipitur

pitur, scilicet pro aliqua oratione composita ex genere & differentiis accidentalibus, per quam evidenter & sufficienter potest inferri differentia illius cujus est propium ab omni alio proprio: & de tali proprio intelliguntur multæ considerationes Philosophi *quinto topicorum*; sicut in prosequendo patebit.

CAP. XX.

De regulis quibus probatur aliquid esse proprium, vel non.

ISTis visis ponendæ sunt aliquæ regulæ, quibus probari potest aliquid esse proprium, vel non proprium alicujus. Et Primo ad probandum proprium de aliquo; accipendo proprium pro illo, quod convenit omni & soli & semper, & ut distinguitur ab omni genere, differentia, definitione, & accidente, & composito ex iis. Secundo circa proprium quod componitur ex genere, *&c.*

Est igitur una regula ad probandum aliquid non esse proprium alicujus talis, Quod non est convertibile cum aliquo non est proprium illius. Sicut sequitur, Posse movere se non est convertibile cum homine, ergo non est proprium hominis. Sciendum, quod in isto consequente, Posse movere se non est proprium hominis, subjectum non supponit personaliter, sed pro uno prædicabili; sive illud sit intentio animæ, sive vox vel aliquod signum ad placitum institutum: & ideo vel supponit simpliciter, vel materialiter. Potest tamen inferri ex antecedente, in quo omnes termini supponunt personaliter & significative; sicut, Aliud ab homine potest movere se, ergo Posse movere se non est proprium hominis: & etiam potest inferri ex antecedente in quo supponit simpliciter vel materialiter, sicut dictum est, Posse movere se non est convertibile cum homine, ergo Posse movere se non est proprium hominis. Et tenet quælibet prædictarum consequentiarum per istam regulam; Quod non est convertibile cum aliquo non est proprium illius: & sicut dictum est de ista regula, ita est dicendum de omnibus aliis circa proprium, Quod quælibet poterit deservire uni consequentiæ, in quo omnes termini antecedentis supponunt personaliter & significative, licet termini consequentis supponant simpliciter vel materialiter; & aleri in qua idem terminus supponit in antecedente, sicut in consequente, simpliciter vel materialiter.

Alia regula est, Illud quod significat vel consignificat vel connotat pauciora, non est proprium illius quod significat vel connotat plura. Unde sequitur, Homo significat vel connotat pauciora quam risibile, ergo Homo non est passio risibilis. Et ratio istius regulæ est, quia semper proprium magis natum est prædicari de illo cujus est pro-

 prium

prium, quam è converso; & magis est propria prædicatio quam è converso; nunc autem illud quod plura significat, capiendo significare communiter, scilicet pro significare principaliter & pro connotare sive significare, magis natum est prædicari quam illud quod pauciora significat; & illud quod pauciora significat nunquam est proprium illius quod plura significat: & propter hoc, Creativum est proprium Dei, & Creabile est proprium creaturæ; & sic de aliis.

Alia, quæ sunt necessaria in scientiis specialibus, circa naturam ipsius proprii sciri possunt per istas regulas quæ dictæ sunt, ubi tactum est de regulis deservientibus consequentiis in quibus omnes termini supponunt personaliter vel significative: & ideo ad præsens de proprio, isto modo dicto, ista sufficiant ad probandum aliquid non esse proprium alicujus. Sed ad probandum aliquid esse proprium alicujus, sufficit probare quod propositio in qua prædicetur proprium de subjecto sit necessaria, & quod non sit per se primo modo dicendi per se, & quod sit convertibile cum subjecto, & quod prædicatum importat plura quam subjectum; ut possit esse descriptio proprii ista; Proprium est necessario prædicabile per se de subjecto secundo modo, importans plura quam subjectum, convertibile cum eodem. Per primam particulam excluditur accidens, quod dicitur contingenter prædicabile. Per secundam excluditur tam genus quam differentia. Per tertiam excluditur quodlibet subjectum respectu proprii. Per quartam excluditur proprium communioris.

Et est notandum, quod proprium hic definitum, & propria passio convertuntur; tamen proprium alicujus, & passio ejusdem non convertuntur. Unde aliquid est passio hominis, quod tamen non est proprium hominis: sicut propria passio animalis est etiam passio hominis, sed non est proprium hominis. Et si dicatur, tunc divisio universalium in genus, & speciem, differentiam, proprium, & accidens, non esset sufficiens; quia aliquod esset prædicabile de homine, quod nec accidens homini, nec proprium ei, nec genus, nec species, nec differentia ipsius. Dicendum est, quod illa divisio bene intellecta sufficiens est. Unde etiam omne prædicabile de homine, si sit commune omnibus hominibus, est species, vel genus, vel differentia, vel proprium, vel accidens; non tamen ex hoc sequitur, quod omne tale sit genus hominis, vel species hominis, vel differentia hominis, vel accidens hominis: quia proprium animalis prædicatur de homine, & quamvis non sit proprium hominis, est tamen passio hominis; & ita proprium & passio convertuntur, & tamen passio hominis & proprium hominis non convertuntur. Vel potest dici aliter, quod ibi accipitur proprium large, pro passione prædicabili secundo modo.

Ex prædictis potest patere, quod omnia talia sunt propria Dei, Creativum, Gubernativum, Redemptivum, Beatificativum; & hujusmodi. Similiter omnia talia, Posse peccare, Posse mereri, Posse

recipere

recipere beatitudinem, Posse damnari, & hujusmodi; sunt propriæ passiones creaturæ rationalis. Et notandum est, quod illa non dicuntur propria *rerum extra*; sed sunt propria intentionum, sive conceptuum animæ, vel vocum, sive aliorum signorum ad placitum institutorum; quia cum talibus terminis convertuntur, & de eis convertibiliter prædicantur, & de quocunque dicitur unum & reliquum; quod verum est, quando omnes termini illarum propositionum supponunt personaliter & significative.

Ultimo sciendum, quod proprium incomplexum aliquando accipitur *Large*; & tunc non requiritur quod necessario prædicetur de suo subjecto, sed sufficit quod non sit possibile simul *esse* verificari de suo subjecto, & illud negari à suo subjecto. Et sic creari potest dici proprium entis, ut ens est commune præcise creaturis; quia quamvis hæc non sit necessaria, Ens creatur, tamen illa non stant simul, Ens est, accipiendo ens præcise pro aliis à Deo, & Ens non est creatum. Sic etiam majus sua parte potest dici proprium totius; quia quamvis hæc non sit necessaria, Omne totum est majus sua parte; quia si nullum totum esset, quod est possibile per potentiam divinam, nullum totum esset majus sua parte: tamen ista non stant simul, Aliquod totum est, & Totum non est majus sua parte. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis, dicitur esse passio tranguli; & tamen hæc non est necessaria, Omnis triangulus habet tres, *&c.* unde breviter dico, quod ut frequenter per tales propositiones quæ ponuntur necessariæ, intelliguntur propositiones conditionales, vel propositiones de possibili, vel æquivalentes eis quæ necessariæ sunt. Aliquando autem accipitur proprium *Stricte*, & sic definitur proprium, quod est necessario prædicabile, *&c.* Et si quæratur an passio, sive proprium, possit esse sine suo subjecto. Dicendum, quod de virtute sermonis debet concedi, quod subjectum potest esse & naturaliter sine sua propria passione; & similiter passio propria potest esse sine suo subjecto: quia passio non est nisi intentio sive conceptus animæ, vel signum ad placitum institutum. Et similiter est de subjecto. Et manifestum est, quod hæc intentio potest esse sine illa, & similiter hoc signum ad placitum institutum potest esse sine illo; & è converso. Sed quando Authores dicunt, quod subjectum non potest esse sine sua propria passione, nec è converso; debet sic intelligi, scilicet quod propositio non potest esse falsa in qua prædicatur proprium vel passio de suo subjecto, omnibus terminis supponentibus personaliter & significative, si sit passio primo modo dicta. Si autem sit passio secundo modo dicta, tunc non poterit etiam propositio esse falsa, si esse existere verificatur de suo subjecto personaliter sumpto. Sicut quamvis hæc intentio, *rudibile*, potest esse in anima, nullo asino existente, & hac intentione, *asinus*, non existente in anima, & è converso: tamen impossibile est, quod hæc sit falsa, Omnis asinus est rudibilis, vel impossibile ad

minus est quod hæc sit falsa, dum hæc est vera, Asinus est: & isto modo debent intelligi omnes authoritates, quæ dicunt, quod subjectum non potest esse sine sua propria passione.

CAP. XXI.

De problemate proprii constituti ex genere & differentiis accidentalibus.

Circa proprium quod componitur ex genere & differentiis accidentalibus, de quo Philosophus principaliter tractavit in *quinto topicorum*, est sciendum, quod tale proprium destruitur si non datur per notiora; & Secundo destruitur, si non datur per notiora inesse suo subjecto. Et ratio istius est, quia tale datur causa innotescendi, quod non potest fieri nisi per notius, & per illud quod est magis notum inesse suo subjecto.

Item destruitur, si subjectum vel tota oratio, vel aliquod nomen in oratione sit multiplex; quia quocunque istorum dato non est proprium illius. Item destruitur, si habet aliquam superfluitatem. Item destruitur, si in proprio ponitur aliquid quod est commune omnibus; quia nihil debet poni in proprio, nisi quod separat suum subjectum ab aliquo. Item destruitur, si ejusdem ponantur plura propria; illud est intelligendum de descriptione quæ indicat sufficienter omnes proprietates incomplexas de suo subjecto: quia de propriis incomplexis non est verum, quin ejusdem possint esse plura propria etiam non ordinata; quamvis frequenter propria ejusdem habeant aliquam ordinationem, & diversa diversum ordinem. Sicut proprietates creaturæ rationalis; sicut Posse mereri, & Posse demereri: & ista habent ordinem aliquo modo perfectionis, pro quanto Posse mereri importat aliquem actum, qui est perfectior illo actu, qui importatur per Posse demereri. Similiter Esse susceptibile disciplinæ, & Esse susceptibile actus liberi, habent ordinem; quia unum importat rem priorem naturaliter re importata per aliud.

Item destruitur, si oppositum illius subjecti, vel aliquid simul natura cum illo, sive posterius eo, ponitur in proprio. Item destruitur proprium, si aliquod contentum sub subjecto ponitur in proprio. Item destruitur, si genus ponitur in proprio. Item destruitur, si definitio ponitur in proprio. Item, si subjectum cum suo accidente. Item, si differentia essentialis ponitur in proprio. Item, si non determinetur qualiter est proprium illius; scilicet debet poni si competat sibi primo, vel non primo. Item, si idem ponitur proprium respectu sui ipsius. Item, in homogeneis, si non competat tam toti quam parti; & è converso. Item, si contrarium non est proprium contrarii. Item, si è diverso diversum non habet aliquod proprium è diverso diversum. Item, si casus non est pro-

proprium caſus, nec conjugatum eſt proprium conjugati. Et ita multa alia poſſunt elici ex *quinto Topicorum*, quæ ideo breviter & ſine exemplis pertranſivi, quia iſta non ſunt in ſpecialibus ſcientiis multum uſitata: & quæ de illis Theologiæ & aliis ſcientiis ſpecialibus ſunt neceſſaria, per dicta prius & per dicenda poſſunt patere ſtudioſo.

CAP. XXII.

Oſtendit quid eſt definitio & quot modis dicitur.

AD ſciendum de aliqua an ſit definitio alicujus, vel non, oportet primo videre quid ſit definitio, & quot modis dicitur; ſecundo videndum eſt de principali propoſito.

Circa primum ſciendum, quod omnis definitio, vel eſt conceptus mentis, vel eſt oratio ad placitum ſignificativa; ita ſcilicet quod omnis definitio vel oratio in mente eſt unum compoſitum ex multis naturaliter ſignificantibus, vel eſt oratio ad placitum inſtituta. Hoc patet per *Ariſtotelem primo Topicorum*, & in *ſeptimo* & *octavo Metaphyſicæ*, & *ſecundo Poſteriorum*, qui ubique definiens definitionem dicit, quod Eſt oratio indicans quid eſt eſſe rei, vel quidditatem rei.

Ex iſto ſequitur, quod definitio non eſt eadem realiter cum definito; quia ſicut vox ad placitum inſtituta quæ eſt oratio, non eſt realiter unum nomen, ſicut hæc oratio, Animal rationale, non eſt hoc nomen, Homo: ita unum compoſitum in mente ex multis intentionibus, quarum una eſt communis omnibus illis quibus definitum eſt commune, & cum hoc pluribus, non eſt realiter illa intentio quæ eſt præciſe communis omnibus illis quibus tota definitio eſt communis: non tamen obſtante, quod definitio & definitum non ſint idem realiter, ſignificant tamen idem realiter; ſimiliter de definitione & definito ſupponentibus perſonaliter & ſignificative, vere prædicatur eſſe idem realiter. Unde quamvis hæc definitio, Animal rationale, & hoc definitum, Homo, non ſint idem realiter; tamen hæc eſt vera, Homo & animal rationale ſunt idem realiter: ſed per iſtam, Homo & animal rationale ſunt idem realiter, non denotatur, quod hæc definitio, Animal rationale, & hoc definitum, Homo, ſint idem realiter; ſed denotatur, quod eadem res importatur per iſtam definitionem, & per illud definitum.

Et ſic intelligendæ ſunt omnes authoritates quæ dicunt definitionem & definitum eſſe realiter idem; quia ſemper per talem propoſitionem, quæ ſecundum virtutem ſermonis eſt actus exercitus, intelligunt unum actum ſignatum; ſcilicet quod de definitione & definito vere prædicatur eſſe idem realiter. Quod non debet ſic exerceri, Definitio & definitum ſunt unum idem realiter; ſed debet ſic exerceri, Homo & animal rationale ſunt idem realiter. Sic ergo patet, quod definitio eſt

oratio; & sicut triplex est oratio, scilicet Concepta tantum sive existens in mente tantum, Prolata, & Scripta: sic triplex est definitio. Una existens in mente tantum, quæ præcise componitur ex intentionibus, sive conceptibus mentis. Alia prolata, scilicet composita ex vocibus. Tertia scripta, scilicet composita ex scripturis. Sed differentia est inter istas definitiones; quia definitio existens in mente tantum, est naturaliter definitio; sicut naturaliter importat quidditatem rei. Aliæ definitiones non sunt definitiones nisi ad placitum; sicut nec significant quidditatem rei nisi ad placitum.

Aliud est sciendum, quod definitio quamvis sit oratio, non tamen est propositio vel enuntiatio. Est etiam sciendum, quod cum dicitur quod definitio est oratio indicans quidditatem, ly *definitio*, non supponit pro se, vel pro uno communi omnibus definitionibus: sed supponit pro ipsis definitionibus, quarum nulla est hoc commune definitio; sicut nullus homo est hoc commune *homo*.

CAP. XXIII.

Ponit varias divisiones definitionum.

Viso in generali quid est definitio, videndum est quot modis dicatur, ponendo scilicet aliquas distinctiones de definitione.

Est autem una distinctio talis, quod Definitionum Quædam exprimit quid rei, & Quædam quid nominis. Definitio exprimens *quid rei* non potest competere nisi definito quod importat veras res; cujusmodi sunt definitiones hominis, & asini; & sic de aliis. Definitio exprimens *quid nominis* est, quando exprimitur significatum vocabuli, quid scilicet per vocabulum debemus intelligere: & talis definitio potest competere definitis de quibus nihil vere prædicatur, & illo modo Vacuum, Infinitum, Chimera, & hujusmodi, definiuntur; & non solum talia, sed etiam illa quæ aliquod significant & connotant; cujusmodi est Motus, Tempus, Pater, Album, Populus, Exercitus, & hujusmodi.

Alia divisio seu distinctio Definitionum, quod Quædam est definitio proprie dicta, illa scilicet quæ datur per genus & differentiam essentialem; sive illa quæ datur per talia, quorum nullum importat vel connotat aliquod extrinsecum illi quod importatur per definitum. Alia est definitio data per additamentum, quæ scilicet habet aliquam partem importantem aliquod extrinsecum illi, quod importatur per definitum; sicut definitur anima, Quod est actus corporis, *&c*: Patet enim, quod corpus importat aliquod extrinsecum animæ. Ita est etiam de illa definitione albedinis, Albedo est color disgregativus visus.

Alia

Alia divisio est, quod Definitionum non indicantium aliquod extrinsecum rei, Quædam datur per differentias essentiales: Quædam per genus & nomina exprimentia partes essentiales: & Quædam per genus & nomina exprimentia partes integrales. Exemplum primi, ut Animal rationale est definitio hominis. Exemplum secundi, Substantia composita ex corpore & anima intellectiva est definitio hominis. Exemplum tertii, Figura tribus lineis contenta est definitio trianguli.

Alia divisio est, quod Definitionum Quædam est data per aliqua, quorum unum est minus commune, & aliud est magis commune, ita tamen quod unum illorum sit convertibile cum definito; sicut hic, Animal rationale: & Quædam est definitio data per aliqua quorum quodlibet est in plus quam illud definitum, & nullum illorum est superius ad reliquum; & aliqua illorum sunt talia quod nullum illorum est sub reliquo, & tamen illorum totum est convertibile cum definito: sicut si homo definiatur sic, Homo est animal intelligibile, ut Intelligibile sit commune Homini & Angelo; tunc hoc totum, Animal intelligibile, est convertibile cum homine; & tamen nec Animal, nec Intelligibile est convertibile cum homine.

Ex prædictis omnibus patet, quod quando aliquid concluditur esse definitio, vel non esse definitio alicujus, subiectum talis propositionis non supponit personaliter nec significative, sed simpliciter vel materialiter. Sicut si probatur, quod Substantia animata sensibilis non est definitio hominis, hec subjectum, Substantia animata sensibilis, non supponit pro re, sed pro intentione animæ, vel signo ad placitum instituto. Similiter si probetur ista propositio, Animal rationale est definitio hominis, subjectum non supponit personaliter, sed materialiter vel simpliciter; & hoc si consequentia sit bona; tamen de virtute sermonis, quælibet propositio talis est distinguenda penes secundum modum æquivocationis.

CAP. XXIV.

De regulis quibus infertur quod aliquid est definitio alicujus indicans quidditatem rei data per genus & differentiam essentialem.

His visis ponendæ sint aliquæ regulæ deservientes consequentiis quibus infertur aliquid esse definitionem alicujus, vel non esse: & primo quibus infertur aliquid esse definitionem alicujus indicantem quidditatem rei, datam per genus & differentiam essentialem.

Est igitur una regula talis, Si definitum sit commune alicui rei simpliciter, per carentiam compositionis ex materia & forma, non definitur tali definitione. Unde sequitur, Angelus est simplex, ergo Animal

mal rationale non est definitio Angeli: & ratio hujus est, quia nullum simplex habet differentiam essentialem, cum differentia essentialis indicet partem essentialem illius cujus est. Ex isto sequitur etiam, quod nullum accidens definitur tali definitione; sicut probat Philosophus. 7. *Metaphysica*: ideo sola species, communis præcise substantiis compositis ex materia & forma, definitur tali definitione.

Alia regula est, Illud in quo ponitur pro genere aliquod commune omnibus, vel pro differentia aliquid commune omnibus ejusdem generis, non est definitio: & ideo sequitur, ens ponitur in ista oratione, Ens sensibile rationale, ergo Ens sensibile rationale non est definitio hominis; eo quod ens est commune omnibus, & ponitur loco generis. Similiter ista, unum ponitur in oratione ista, Animal unum rationale, ergo Animal unum rationale non est definitio hominis; quia unum est commune omnibus substantiis, & ponitur loco differentiæ. Ratio primæ partis regulæ est, quia omne positum in definitione tali debet separare definitum ab aliquo; hoc est, debet esse medium concludendi negationem alicujus de definito; tale autem non potest esse commune omnibus. Ratio secundæ partis est, quia nihil commune omnibus ejusdem generis potest esse differentia essentialis alicujus; quia nullum genus prædicamentale est in quo omnia sint composita ex materia & forma.

Tertia regula est ista, Illa oratio cujus pars indicat aliquid extra essentiam rei non est definitio illius; quia in tali ponitur aliquod superfluum, quod non debet fieri in definitione. Sciendum, quod Quædam definitio data per genus & differentias indicat complete & explicite essentiam rei; ita scilicet quod nihil est pars essentialis rei quin distincte exprimatur per aliquam partem, scilicet per aliquam differentiam positam in definitione: & talis definitio debet componi ex genere & tot differentiis essentialibus, quot sunt partes essentiales; ita scilicet quod si sint duæ essentiales, puta materia & forma, debent poni duæ differentiæ cum genere. Si sint plures formæ & materiæ, debent poni tot differentiæ quot sunt formæ, cum una differentia exprimente materiam, & illa est completissima definitio; & quando est aliqua oratio cujus aliqua pars sic indicat essentiam rei, est illa oratio definitio: & talis est definitio hominis, si in homine sit materia & duæ formæ substantiales scilicet sensitiva & intellectiva, ut ista, Substantia materialis sensibilis rationalis; Substantia enim est genus, materiale exprimit materiam, & sensibile animam sensitivam, & rationale animam intellectivam.

Alia est definitio quæ non distincte & explicite indicat essentiam rei, sed imperfecte; qualis est illa definitio hominis, Corpus passibile, & similiter ista, Animal rationale; nam per neutram istarum explicite habetur, an in homine sint plures formæ, vel non. Etiam quando est aliqua oratio, cujus aliqua pars, illo secundo modo acci-

piendo

piendo indicare essentiam rei, indicat essentiam rei, bene poterit esse definitio: & ideo primo modo accipit Philosophus indicare essentiam rei, & non secundo modo; aliqua tamen dicta *Aristot. 7. Metaphysicæ* quæ videntur esse contra ista solvuntur ibidem.

Quarta regula est, quod Convertibile non indicans essentiã rei non est definitio illius. Quinta regula est, Illa oratio in qua ponitur aliquid importans aliquod extrinsecum rei non est definitio illius, illo modo accepta definitione. Sexta regula est, quod Si differentia præponatur generi non est definitio illius. Septima regula est, Si definitio non convertitur cum definito alicujus non est definitio illius; poterit tamen esse definitio inferioris, vel superioris. Notandum, quod secunda regula & tertia & quinta & septima valent ad destruendum quamcunque definitionem quocunque modo accipitur.

Ex prædictis potest elici descriptio definitionis illo modo dicta, quod Definitio, illo modo dicta, est oratio composita ex genere diviso per differentiam indicantem materiam, cum differentia vel differentiis indicante vel indicantibus formam vel formas. Aliæ autem definitiones quæ componuntur ex genere proximo & differentia ultima, non sunt ita completæ difinitiones. Et præter illas definitiones est alia definitio non importans aliquod extrinsecum rei, quæ non differt ab illa definitione nisi in hoc, quod in definitione de qua est dictum, ponuntur differentiæ in concreto quæ sunt in recto de definito prædicabiles: In alia autem definitione ponuntur abstracta in obliquo correspondentia differentiis essentialibus. Et talis definitio est ista. Substantia composita ex materia & anima sensitiva & intellectiva. Illa enim est definitio hominis, in qua ponuntur abstracta correspondentia istis concretis, Materiale, sensibile, rationale Sciendum est tamen, quod illa non correspondent secundum vocem istis concretis; nec requiritur hoc: sed sic correspondent, quod sunt synonyma cum abstractis, vel essent synonyma si abstracta secundum vocem correspondentia illis concretis essent imposita ad significandum; utrumque illorum sufficit ad definitionem illo modo dictam. Ex istis sequitur, quod ex prædictis patere potest de prima definitione, quid sentiendum est de definitione illo modo dicta, per ea quæ dicta sunt de prima definitione.

Et est notandum, quod quamvis per differentias essentiales exprimentes omnes partes rei quoad primam definitionem; & per abstracta in obliquo etiam exprimantur omnes partes rei quoad secundam definitionem: tamen præter differentias, & præter talia abstracta, oportet ponere genus; quia de ratione definitionis est, quod per eam respondeatur ad quæstionem factam per quid de definito; hoc autem non potest convenienter fieri sine genere, cum nulla differentia nec aliquod tale abstractum prædicatur in quid de tali definito.

Notandum est etiam, quod ejusdem rei possunt esse plures definitiones tales, scilicet quando omnino idem significant quamvis diverso

modo; quia scilicet pars unius definitionis significat aliquid in recto, & alia pars alterius definitionis in obliquo. Similiter quod ejusdē rei sint plures definitiones, quarum una est completa & alia non completa, non est inconveniens: sed quod ejusdem rei sint plures definitiones completissimæ, habentes partes quæ habent eundum modum significandi; puta quod omnes partes utriusque definitionis sumantur in recto, vel utriusque aliquæ in recto & aliquæ in obliquo, est inconveniens: & isto modo, & nullo alio, negat Philosophus ejusdem rei esse plures definitiones. Et præter istas definitiones est alia definitio, quæ componitur ex nominibus exprimentibus partes integrales; & definitio isto modo dicta datur communiter in Mathematica.

Et est sciendum, quod nunquam datur talis definitio, nisi quando nomen convenit toti, & non cuilibet parti; cujusmodi est hoc nomen, *triangulus*; nam tres lineæ sunt partes integrales trianguli, & tamen totum vocatur triangulus, & nulla pars scilicet nulla linea est trianglus: propter istam rationem illa definitio magis proprie indicat quid nominis, quam quid rei; nam definitio quæ proprie indicat quid rei, non potest competere alicui, nisi conveniat omnibus quæ sunt ejusdem speciei specialissimæ dictæ in quid de eis. Verbi gratia, si definitio maris sit, Mare est congregatio aquarum, illa definitio non convenit omnibus ejusdem speciei specialissimæ cum illa re quæ est mare; nam aliqua quæ est specialissima dicitur in quid de illa re quæ est mare, & similiter de qualibet sui parte, & tamen mare non convenit istis omnibus; & propter hæc, ista definitio non ita proprie indicat quid rei, sicut prædictæ definitiones.

Notandum, quod nomina figurarum multilaterarum interdum important latera ambientia, interdum autem angulos; dum ergo nomen *angulos* importat, nomen definiendum est per nomina importantia angulos qui sunt partes embadorum: quando autem sunt nomina importantia latera, ponenda sunt nomina laterum quæ sunt partes linearum ambientium, & non embadorum.

CAP. XXV.

De definitione data per additamentum.

Sequitur de definitione data *per Additamentum.*

Et est sciendum, quod semper in tali definitione debet poni genus definiti cum aliqua differentia accidentali: Aliquando tamen aliqua differentia accidentalis, in ea posita, est propria sibi, & Aliquando nulla differentia accidentalis est propria sibi. Exemplum primi, si albedo definiatur sic, Albedo est color disgregativus visus; nam disgregativum visus est differentia accidentalis propria albedini, & cum ea con-

convertibilis. Exemplum secundi, si ternarius definiatur sic, Ternarius est numerus impar utrobique prius; nam impar non convertitur cum ternario, quia convenit quinario. De tali definitione dantur aliquæ regulæ. Una est, Quod non debet dari talis definitio per ignotiora; quia talis datur causa innotescendi, nihil autem notificatur per ignotius.

Ex isto etiam sequuntur aliquæ regulæ. Una est, Quod unum contrariorum non definitur per reliquum; quod est verum de contrariis positivis: & ratio est, nam quamvis aliquando unum contrariorum sit perfectius reliquo, & ita aliquo modo notius secundum naturam; non tamen tale est notius quoad nos; quod tamen requiritur ad definitionem ex quo definitio datur ut nobis innotescat definitum. Alia regula sequitur, scilicet, Quod habitus non definitur per privationem; quia semper privatio præsupponit habitum, & ita privatio non est notior habitu, & per consequens non definit ipsum. Alia regula sequitur, Quod permanens non definitur per successivum; quia semper successivum præsupponit notitiam permanentis. Alia regula sequitur, Quod oppositum non definitur per oppositum; quod est verum de opposito contrarie, & de omnibus oppositis absolutis: sed de oppositis privative non est verum; nam semper privatio per habitum definitur.

Aliæ regulæ multæ ponuntur *quinto topicorum* tractantes istam materiam, de quibus ad præsens supersedeo.

CAP. XXVI.

De definitione exprimente quid nominis.

SEquitur videre aliqua pauca de definitione exprimente quid nominis.

Et est primo sciendum, sicut tactum est prius, quod omnia quæ ponuntur in alio prædicamento, quam in prædicamento substantiæ & qualitatis, solum talem habent definitionem secundum principia *Aristot.* & ideo Quantitas, relatio, & cætera prædicamenta, & per se contenta in eis, non habent nisi definitionem exprimentem quid nominis. Omnia etiam connotativa non habent aliquam aliam definitionem; & ideo talia, album, nigrum. Et universaliter omnes passiones prædicabiles secundo modo dicendi per se de suis subjectis talem habent definitionem. Omnes etiam privationes & negationes tales habent definitiones, & non alias. Omnia etiam quæ non significant aliquid per se unum habent tales definitiones. Et similiter nomina de quibus impossibiliter prædicatur esse; cujus sunt talia nomina, Vacuum, Chimera, Infinitum, & hujusmodi. Hoc supposito videndum est de diversis definitis in speciali: & Primo de relativis.

Et est sciendū, quod relativū potest definiri vel complete vel incomplete. *Incomplete* potest definiri sine suo correlativo; ut si definiatur pater incomplete debet sic definiri, Pater est substantia sensibilis quæ aliam substantiam genuit, & cum hoc secum actu existit; vel aliquid hujusmodi. Sed *Complete* non potest definiri sine suo correlativo; ut definitur sic, Pater est substantia sensibilis habens Filium; & tali definitione relativa mutuo definiunt se. Nec est hoc inconveniens; quia sicut relativa sunt simul in intellectu, ita simul imponuntur; & propter hoc, non est inconveniens si mutuo definiant se.
Unde sciendum, quod illa definitio non datur per notiora, sed sufficit quod sit per æque nota: & ideo loquendo de definitione quæ est per notiora, quæ est magis proprie definitio quamvis non semper ita completa, nunquam relativum definitur per suum correlativum; sed definitur per suum subjectum in recto, & per subjectum sui correlativi sumptum in obliquo. Sicut simile debet sic definiri, Simile est quale correspondens alteri quali, habenti qualitatem ejusdem speciei specialissimæ. Et ideo si esset aliquod nomen relativum speciale impositum albo, ita quod nunquam prædicaretur de aliquo nisi de albo; sicut de nullo prædicatur simile nisi de quali; illud deberet sic definiri, Album simul existens cum alio albo. Et similiter definitur causa; quia est res ad cujus esse sequitur aliud ens; & sic de aliis: & ita illa definitio, & etiam quælibet talis, est magis proprie definitio, quamvis non sit ita completa, sicut illa quæ datur per suum correlativum.

Connotativa autem definiuntur per sua subjecta in recto & per nomina connotativa in obliquo sumpta, vel per verba. Sicut quantitas definitur sic, Quantitas est res habens partes. Continua quantitas & permanens potest sic definiri, Quantitas continua permanens est una res habens partem extra partem. Album autem sic definitur, Album est corpus habens albedinem; & sic de aliis.

Privationes & negationes definiuntur per positiva eis opposita; sicut cæcitas definitur per visum; non homo definitur per hominem sic, Res quæ non est homo: & ista ad præsens de definitione sufficiant.

CAP.

CAP. XXVII.

De regulis quibus potest probari aliquid esse species alicujus.

POst regulas per quas potest demonstrari aliquid esse genus, vel definitio, vel proprium alicujus, videndum est de regulis quibus potest demonstrari aliquid esse *Species* alicujus.

Et est una regula talis, Quod non prædicatur in quid de aliquo non est species illius. Et ideo sequitur, Album non prædicatur in quid de homine, ergo Album non est species hominis. Notandum, quod multæ sunt species quæ non prædicantur in quid de quibusdam nominibus propriis rerum quarumcunque, nec de pronomibus demonstrantibus res quascunque: sicut quantitas non prædicatur in quid de quibuscunque nominibus propriis, nec de pronomine demonstrante quamcunque rem secundum principia *Aristot.* Unde quacunque re data, hæc non est in quid, Hoc est quantitas: & ita est de multis, quia de omnibus speciebus connotativis, & relativis.

Alia regula, Quod prædicatur de omnibus non est species alicujus. Et ideo ens, unum, & hujusmodi, non sunt species alicujus.

Alia regula est, quod Illud quod prædicatur de omnibus, de quibus non prædicatur aliquod prædicamentum in quid, non est species alicujus. Intelligendum est tamen, quod sicut multipliciter genus dicitur, ita & species dicitur multipliciter; & ideo ista regula non est intelligenda de omni specie; sed est intelligenda de specie quæ non est communis per se partibus essentialibus aliarum rerum. Sicut unum commune omnibus formis ignis non recipit prædicationem in quid alicujus prædicamenti: & tamen potest vocari species, eo quod potest prædicari in quid respectu omnium formarum particularium. Species igitur ad præsens capitur dupliciter. Uno modo pro omni prædicabili in quid de pluribus differentibus numero, & hoc, sive significata per illam differentia numero sint nata esse partes essentiales alicujus, sive non; & isto modo Materia est species. Alio modo capitur species, pro illo quod est prædicabile in quid de talibus, & importata non sunt nata esse partes essentiales alicujus; & igitur Anima intellectiva non est species.

CAP. XXVIII.

De regulis quibus probetur aliquid esse differentia.

Circa *differentiam* dantur aliquæ regulæ. Una est talis, Quod prædicatur in quid de aliquo non dicitur differentia alicujus. Et ideo sequitur, Anima intellectiva prædicatur de animabus intellectivis, ergo Anima intellectiva non est differentia. Ista regula intelligenda est de illo quod prædicatur in quid de aliquo pronomine demonstrante unam rem; sicut hæc prædicatio est in quid, Hoc est anima intellectiva; & similiter ista, Hoc est forma, demonstrando formam; sed non est intelligenda regula de illo quod prædicatur in quid de pronomine sumpto cum eodem communi. Unde hæc est prædicatio in quid, Hoc rationale est rationale: sicut hæc prædicatio est in quid, Hoc quantum est quantum.

Alia regula est, Quod illud quod non importat partem rei essentialem, videlicet materiam vel formam, non est differentia alicujus. Et ideo sequitur, Disgregativum visus non importat partem rei essentialem, ergo Non est differentia. Intelligendum est, quod ista regula est intelligenda de differentia essentiali, & non accidentali: nam aliquid poterit esse differentia accidentalis, quamvis non importat partem essentialem rei; sed sufficit quod importat accidens, vel causam, vel effectum, vel aliquid hujusmodi.

Alia regula est, Quod illud quod non dividit aliquod genus non est differentia alicujus generis; nam omnis differentia est alicujus generis divisiva. Et hæc est vera, tam de differentia essentiali quam accidentali; & ideo sequitur, Creativum non dividit aliquod genus, ergo Creativum non est differentia Dei. Ex isto sequitur quod aliquæ passiones sunt differentiæ accidentales suorum subjectorum; & aliquæ non: illæ enim passiones, quæ sunt propriæ aliquibus speciebus contentis sub genere, sunt differentiæ accidentales earum; sicut disgregativum visus est tam passio quam differentia accidentalis albedinis: sed aliquæ passiones, cujusmodi sunt passiones Dei & entis & hujusmodi, non sunt differentiæ, sed passiones tantum; & si aliquando in authoritatibus vocentur differentiæ, multum extensive loquuntur de differentia, & non proprie.

Alia regula est, Quod illud quod non habet differentiam condividentem non est differentia. Et ideo sequitur, Unum non habet differentiam condividentem, ergo Unum non est differentia entis. Notandum, quod illa regula Philosophi non est intelligenda de differentia essentiali; aliquando enim contingit quod differentia essentialis non habet differentiam essentialem condividentem; sicut materiale est differentia

ferentia essentialis corporis, & tamen non habet differentiam essentialem condividentem; quia species opposita, eo quod est species communis rebus singularibus carentibus compositione ex materia & forma, non habet differentiam essentialem: & ideo intelligenda est sic regula, quod illud quod non habet differentiam condividentem, nec essentialem, nec accidentalem, non est differentia.

Alia regula est, Quod negatio non est differentia alicujus. Ista regula est intelligenda de differentia essentiali; quia nulla negatio, nec aliquod negativum est differentia essentialis alicujus; poterit tamen esse differentia accidentalis alicujus.

Alia regula est, Quod contingenter prædicatur de aliquo non est differentia illius. Et ideo sequitur, Ridere prædicatur contingenter de homine, ergo Ridere non est differentia hominis. Notandum, quod illud quod prædicatur negative de aliquo ipso existente, hoc est, dum esse existere verificatur de illo, non est differentia illius: sicut dum hæc est vera, Homo est, hæc poterit esse vera, Homo non ridet, ergo Ridere non est differentia hominis. Veruntamen illud quod contingenter prædicatur de aliquo, quia scilicet ab eo potest negari vere dum de eo negatur esse existere, bene poterit esse differentia essentialis illius: sicut rationale est differentia hominis, & tamen contingenter prædicatur de homine: nam hæc est contingens, Homo est rationalis; nam quando hæc est falsa, Homo est, hæc etiam est falsa, Homo est rationalis; sed impossibile est quod hæc est falsa, Homo est rationalis, dum hæc sit vera, Homo est.

Alia regula est, Quod illud quod non constituit speciem aliquam non est differentia alicujus. Sicut album non constituit speciem hominis, igitur Album non est differentia hominis. Intelligendum est, quod differentia proprie loquendo non constituit speciem aliquam; quia differentia non est pars speciei, nec est de essentia alicujus speciei: sed quando dicitur, differentia constituit speciem, capitur constituere improprie, pro illo quod definit speciem: & sic verum est, quod illud quod non constituit speciem, hoc est, quod non definit speciem non est differentia illius; & illud est verum tam de differentia essentiali quam de differentia accidentali, sed diversimode. Nam illud quod non constituit speciem, hoc est, non definit speciem definitione proprie dicta, non est differentia essentialis: sed illud quod non constituit speciem, hoc est, quod non definit speciem definitione data per additamentum non est differentia accidentalis.

CAP.

CAP. XXIX.

De problemate de eodem & diverso, & acceptionibus eorum.

ARistoteles *quarto Topicorum* tractat de eodem & diverso, tanquam de annexis problemati de definitione: ideo post definitionem, genus, speciem, & differentiam, aliqua pauca de istis hunc sunt dicenda. Sed primo videndum est quomodo accipitur *Idem*, ex quo patebit quomodo accipitur *Diversum*.

Est sciendum, quod non accipitur Idem in proposito pro non distincto; sed esse idem in proposito est idem quod habere eandem definitionem. Unde aliqua in rei veritate sunt plura; & tamen quia habent eandem definitionem dicuntur idem: sicut nomina synonyma in rei veritate sunt multa, & non unum, nec indistincta; & tamen dicuntur idem, quia eandem habent definitionem, & quia significant idem; quia unum est definitio alterius: & ita hoc nomen, idem, verificatur de illis, sive supponat pro eisdem, sive pro suis significatis; sed æquivoce accipitur idem in illis propositionibus. Nam in istis propositionibus, Tunica & Vestis idem sunt, si termini supponant personaliter & pro re, tunc importatur quod illa res quæ significatur per tunicam, & illa res quæ significatur per vestem, sunt una res, & non plures: si autem termini supponant materialiter vel simpliciter, tunc importatur quod termini significant idem; non quidem quod sunt unum & non plura, nam in rei veritate sunt plura; sed denotatur quod habent eandem definitionem: & ita patet, quod ly *idem* capitur à Philosopho æquivoce in diversis locis.

Est tamen advertendum, quod ex hoc ipso quod de aliquibus verificatur idem numero, accipiendo idem, sicut capitur in proposito, & in *septimo Topicorum*; sequitur quod de illis verificatur esse idem, accipiendo idem aliter, quando scilicet illa supponunt personaliter; sed è converso non sequitur. Non enim sequitur, Homo & album sunt unum numero, hoc est, sunt unum, & non multa, ergo Isti termini habent eandem definitionem: & ideo non sequitur, Homo & album sunt idem, sumptis terminis significative, ergo Homo & album sunt idem; si homo & album non supponunt personaliter, sed materialiter vel simpliciter, qualitercunque accipiatur idem. E converso autem bene sequitur, Isti termini, Tunica, & Vestis, habent eandem definitionem, ergo Tunica & Vestis sunt unum numero.

Et quod hæc sit intentio *Aristotelis*, patet. Nam *idem* accipiendo pro eodem numero, manifestum est, quod terminare problema de accidente, est terminare problema de eodem & diverso. Nam sequitur, Conver-

verribiliter Homo est albus, ergo Homo & album sunt idem numero: & è contra sequitur, Homo non est albus, ergo Homo & album non sunt idem numero, & è contra: & ita eædem regulæ quæ deserviunt uni propositioni, & alteri. Similiter accipiendo idem pro eadem specie, regulæ deservientes speciei deserviunt *idem* taliter accepto. Et manifestum est, quod de isto non loquitur Philosophus in *septimo Topicorum*; quia secundum eum ibidem, quando unum potest esse sine altero non sunt idem; & tamen manifestum est quod talia sunt idem specie. Similiter accipiendo idem pro eodem genere, manifestum est quod regulæ deservientes generi deserviunt ad *idem* sic acceptum. Et ideo remanet quod esse idem in proposito est habere eandem definitionem. Unde regulæ deservientes definitioni deserviunt huic termino idem; quamvis non omnes. Propter quod Philosophus *primo Topicorum* problema de eodem & diverso reducit ad definitionem, & vult, quod ostenditur quod aliquid est definitio, quoniam est idem; sed non est è converso; & tamen definitio non est eadem res cum definito, ergo prædicto modo accipitur ibi idem. Et iste est unus modus *ejusdem numero*; quia scilicet de talibus supponentibus significative prædicatur idem numero.

CAP. XXX.

De regulis quibus probatur aliqua esse eadem.

ISTis visis ponendæ sunt aliquæ regulæ Aristotelis de *Eodem*.

Et est una regula talis, Si principale est idem principali, conjugatum erit idem conjugato, & casus casui. Ista regula tenet è converso; quamvis ista regula non est generalis, Sicut conjugatum de conjugato, & principale de principali. Nam non sequitur, Album est dulce, ergo Albedo est dulcedo: sed bene sequitur, Album & dulce sunt idem, hoc est, habent eandem definitionem, vel unum est definitio alterius; ergo Albedo & dulcedo sunt idem, hoc est, habent eandem definitionem. Sciendum est tamen, quod ista regula non valet, nisi quando conjugatum non mutat significationem principalem. Alia regula est, Si oppositum est idem opposito, & propositum proposito. Alia regula est, Si sint eædem generationes & corruptiones, effectiva & corruptiva sunt eadem: hoc est, nomina eis correspondentia habent eandem definitionem.

Alia regula est, Si aliquid dicatur de duobus per superabundantiam, oportet illa esse unum numero, vel oportet unum contineri sub alio. Sciendum tamen, quod hic Philosophus accipit idem numero, aliter quam in primo *Topicorum*; accipit enim idem numero hic pro synonymis; sed primo *Topicorum* accipit pro illo quod non est multa. Pro

quibus est intelligendum, quod aliqua esse idem, hoc est, aliqua habere eandem definitionem contingit dupliciter; vel quod habeant eandem definitionem convertibilem cum utroque; & ita debent esse unum numero in proposito, & sunt synonyma: vel possunt habere eandem definitionem, ita tamen quod est convertibilis cum uno & non cum reliquo; sicut homo & animal habent eandem definitionem, & talia sunt ordinata secundum superius & inferius.

Alia regula est, Quæ non sunt eadem eidem non sunt eadem inter se. Alia regula est, Quæ non sunt in eodem prædicamento ipsa non sunt idem. Sicut homo & albedo non sunt idem, quia non sunt in eodem prædicamento. Alia regula est, Quando illa quibus aliqua accidunt non sunt idem, vel è converso, ipsa non sunt eadem inter se. Notandum, quod quamvis illa quæ sunt in diversis prædicamentis de se mutuo prædicentur; sicut tales sunt veræ, Homo est pater, Animal est quantitas, *Socrates* & *Plato* sunt duo, & sic de aliis: tamen nunquam talia sunt idem, hoc est, talia nunquam habent eandem definitionem; quamvis enim homo sit pater, & similiter paternitas, si paternitas supponit pro aliqua una re; tamen alia est definitio hominis, & patris sive paternitatis. Et ita ista regula est generalis; quia nunquam illa quæ sunt in diversis prædicamentis sunt idem, non obstante quod unum vere prædicetur de reliquo universaliter sumpto. Ex quo sequitur, quod ex ista regula non potest argui, quando unum prædicamentum prædicetur de reliquo. Unde sicut homo & album non sunt idem, loquendo de idem sicut accipitur in proposito; hoc tamen non obstante, homo est vere albus, nec album est alia res ab homine: ita non obstante, quod substantia & quantitas non sunt idem, accipiendo idem sicut hic accipitur, quando scilicet non habent eandem definitionem; tamen substantia vere & realiter est quantitas. Ita etiam est de linea, superficie, & corpore, quod non sunt idem; & tamen linea vere est corpus & superficies, & è contra. Notandum est etiam, quod illa regula intelligenda est de illis quæ sunt in prædicamento: si enim aliqua non sint in prædicamento, tunc non sequitur, Non sunt in eodem prædicamento, ergo non sunt idem.

Alia regula est, Quæ non habent idem genus proximum non sunt idem. Et debet ista regula intelligi sicut prior. Alia regula est, Illa quæ non habent eandem differentiam non sunt idem. Et intelligitur hæc regula sicut duæ præcedentes. Alia regula est, Quorum unum suscipit magis & minus, & reliquum non, non sunt idem. Ista regula intelligenda est sicut præcedentes; videlicet quando unum suscipit magis & minus, & reliquum non, quod non sunt idem, hoc est, quod non habent eandem definitionem: hoc tamen non obstante, unum poterit vere prædicari de reliquo. Nam album suscipit magis & minus, & homo non suscipit magis & minus; & tamen homo est vere albus. Similiter ignis non suscipit magis & minus, & calidum suscipit magis & minus;

&

& tamen omnis ignis est calidus: sed ignis & calidum non sunt idem, hoc est, non habent eandem definitionem. Per istud patet, quod talia argumenta non valent, Homo non est magis et minus substantia, et est magis et minus quantus, ergo Homo est alia res à quanto: sed sequitur, ergo Homo et quantum non sunt idem, hoc est, non habent eandem definitionem.

Alia regula est, Quando aliqua suscipiunt magis et minus, sed non simul, tunc illa non sunt idem. Sicut album et simile suscipiunt magis et minus, et tamen non simul; quia aliquando ex hoc quod aliquid fit albius fit minus simile minus albo, ideo simile et album non sunt idem. Et est ista regula intelligenda sicut prior, videlicet quod non habent eandem definitionem; tamen adhuc stat, quod unum vere prædicatur de alio, et quod nulla res importatur per unum quin importatur per reliquum: sed in tali casu requiritur, quod aliquid significatur vel consignificatur per unum, quod non eodem modo importatur per reliquum. Sicut se habent album et simile, sive quale et simile. Nam nihil importatur per quale, quin importatur per simile; et è contra: non tamen eodem modo. Nam quale importat subjectum qualitatis præcise in recto, simile vero importat subjectum tam in recto quam in obliquo; et hoc saltem æquivalenter, quod patet per definitionem similis. Nam simile definitur sic, vel est definitio æquivalens suæ definitioni, Simile est quale coexistens cum altero, hoc est simul tempore cum alio, habente qualitatem ejusdem speciei specialissimæ. Hoc patet, quia in ista definitione ponitur unum nomen in recto significans subjectum qualitatis, et aliud in obliquo, similiter significans subjectum qualitatis.

Ex isto patet, quod per illam regulam non potest probari, quod simile importat aliam rem à re importata per quale: et ita non potest probari per istam regulam, quod relatio est una res alia ab absoluto. Per idem etiam patet quomodo linea, superficies, et corpus, sunt idem realiter, hoc est, quod realiter linea est superficies et corpus, et è converso: et tamen aliquando eadem linea est major, et superficies minor, et corpus minus, sine additione omnis novæ rei inhærentis vel facientis unum cum priori, et è converso. Unde si aliqua res, puta corpus, trahatur in longum et non in latum, linea est modo major quam prius, et superficies non major, sed poterit esse minor; et tamen eadem res est linea et superficies, nec est nova res addita, nec aliqua res quæ fuit est perdita; sed solum dicitur illa linea major, quia illud corpus modo coexistit corpori longiori, vel coexisteret corpori longiori, si aliquod corpus ambiret ipsum. Dicitur autem superficies minor, in quantum coexistit corpori minus lato; et ideo quamvis sequitur, Latitudo *A* est minor latitudine *B*, ergo Latitudo *A* non est latitudo *B*: tamen non sequitur, Latitudo *A* fuit minor latitudine *B*, ergo Latitudo *A* non fuit latitudo *B*; quia eadem latitudo, aliquando fuit minor. Et ita patet, quod idem aliquando est latius, aliquando brevius, et quandoque est longius;

gius; & tamen longitudo & latitudo non distinguuntur, sed non habent eandem definitionem, sed ad hoc sufficit diversitas connotatorum.

Ideo notandum est, quod aliquando Philosophi, & etiam Sancti, quando dicunt aliqua non esse idem, vel distingui, vel esse distincta, non intendunt removere unum ab alio, ita quod unum non prædicetur vere de reliquo: sed intendunt dicere quod habent diversam definitionem, & quod frequenter poterit unum removeri à reliquo; quod potest etiam frequenter contingere, sine mutatione illius de quo prædicatur, per mutationem alicujus alterius. Et hoc etiam potest aliquando contingere propter solum motum localem, propter quem nihil inhærens acquiritur, quamvis frequenter locus ambiens acquiratur: & sic dicit Philosophus, quod motus & tempus non sunt idem, nec punctus & linea, nec homo & album, nec Deus & creatio, sunt illo modo idem; & ita est de multis aliis authoritatibus quæ prædicto modo glossari debent.

Alia regula est, Illa non sunt idem quæ non faciunt idem, ex hoc quod apponuntur eidem. Alia regula est, Illa non sunt idem, quando non sunt idem quocunque illorum ablato. Alia regula est, Si ex quacunque positione sequatur interemptio unius, & non alterius, illa non sunt idem. Verbi gratia, posito quod homo esset, & quod nihil esset album, sequeretur quod albedo non esset, & tamen non sequeretur ex hoc, quod homo non esset, & ideo homo & albedo non sunt idem. Et ista regula intelligenda est sicut priores, nam ex hoc, quod aliqua positione facta, sequitur quod esse negetur ab uno & non ab alio, non sequitur quod unum negetur vere à reliquo; sed sequitur quod non sunt idem definitione. Verbi gratia, aliqua positione facta sequitur quod quantitas non sit, & tamen ex eadem positione non sequitur quod substantia non sit; & tamen non potest ex hoc inferri, quod substantia non sit quantitas: quamvis inferri possit quod substantia & quantitas non habeant eandem definitionem, & quod hæc sit possibilis, Substantia non est quantitas; cum quo tamen stat, quod substantia vere & realiter sit quantitas. Sicut ex positione quod creans non sit, non sequitur quod Deus non sit; & propter hoc potest inferri quod alia est definitio Dei & creantis: sed ex hoc non potest concedi, quod Deus est alia res à creante; sed bene contingit inferre quod hæc est possibilis, Deus non est creans, & è converso. Similiter ex hoc, quod aliqua positione sequitur formaliter quod Deus non est justus, & tamen ex eadem positione non sequitur formaliter ista, quod Deus non est intelligens, non potest inferri quin justitia Dei sit formaliter intelligentia Dei, sive sapientia: sed bene potest inferri, quod justitia & sapientia non sunt idem, hoc est, non habent eandem definitionem, quod verum est; & tamen justitia & sapientia Dei, sumptis terminis personaliter & significative, sunt omnibus modis idem.

Alia

Alia regula est, Si unum prædicatur de aliquo & non aliud, vel è converso, illa non sunt idem. Alia regula est, Illa non sunt idem quorum unum potest esse sine alio, sive altero non existente. Sciendum est, quod illa semper valet ad probandum aliqua non esse idem, hoc est, non habere eandem definitionem; sed non valet ad probandum unum vere negari ab alio, ipsis terminis personaliter & significative acceptis. Pro quo sciendum est, quod quamvis talis modus arguendi valeat, Omne *A* est, *B* non est, ergo *B* non est *A*. Et similiter talis modus arguendi ex singularibus valet, Hoc *A* est, Hoc *B* non est, ergo Hoc *B* non est hoc *A*. Tamen talis modus arguendi non valet, Possible est quod hæc sit vera, Hoc *A* est, dum hæc sit vera, Hoc *B* non est; ergo Hoc *B* non est hoc *A*. Sicut non sequitur, posito quod *Socates* sit albus, Possibile est quod hæc sit vera, *Socrates* est, dum hæc est vera, Hoc album non est, ergo Hoc album non est *Socrates*. Sed bene sequitur ista conclusio, quod Hæc est possibilis, Hoc album non est *Socrates*, quod est verum: quia posito quod *Socrates* non sit albus, tunc hæc est vera, Hoc album non est *Socrates*; & bene sequitur quod hoc album importat sive connotat aliquid, quod non eodem modo connotat vel importat *Socrates*; vel è converso. Per istam regulam patet, quod talis modus arguendi non valet, Possibile est quod album sive albedo sit, & tamen quod Nulla similitudo sit, ergo Similitudo est alia res ab albedine; imo etiam non sequitur ex hoc, quod Similitudo non sit albedo. Sicut non sequitur, Possibile est quod album sit, & tamen quod Simile non sit, ergo Simile non est album. Eodem modo non sequitur, Possibile est quod substantia existente quantitas vel figura triangularis non sit, ergo Quantitas vel figura triangularis non est substantia: sed bene sequitur, quod hæc sit possibilis, Quantitas non est substantia; & tamen in rei veritate quantitas est substantia, secundum principia *Aristot*.

Sed nunquid illa forma arguendi valet, Quandocunque aliqua sic se habent, quod unum illorum manet altero non existente, illa sunt distincta realiter: Sed album potest manere similitudine non manente: ergo Album & similitudo realiter distinguuntur? Dicendum est, quod talis forma arguendi non valet generaliter. Unde non sequitur quandocunque aliqua sic se habent, *&c.* sed Deus potest manere creante non existente, ergo *&c.* Sed nunquid ex talibus præmissis sequitur quod non sit idem realiter? Dicendum quod non sequitur, quandocunque aliqua sic se habent, *&c*, Sed Deus potest esse creante non existente, ergo Creans & Deus non sunt idem realiter. Unde dicendum est, quod nulla talis conclusio de inesse vel de possibili sumpta in sensu diviso, vel aliqua æquivalens ei, sequitur ex talibus præmissis generaliter; aliquando tamen sequitur tam conclusio de inesse quam conclusio de possibili; & ideo in tali modo arguendi est aliquando figura dictionis, & aliquando non.

Pro quo est sciendum, quod quandocunque cum tali majore accipiuntur sub minore aliqua non connotativa, nec relativa, nec duo etiam ordinata secundum superius & inferius, sequitur semper conclusio de inesse & de præsenti, scilicet quod non sunt idem realiter; & per consequens quod non possunt esse idem realiter. Et ideo bene sequitur, Illud absolutum, quod est scientia illius conclusionis, potest esse sine absoluto quod est scientia alterius conclusionis, ergo Illud absolutum quod est scientia istius, & illud quod est scientia alterius, non sunt idem realiter. Sed si sumantur sub connotativa, vel relativa, vel ordinata secundum superius & inferius, est frequenter fallacia figuræ dictionis. Patet in exemplo de relativis; nam hic est fallacia figuræ dictionis, Quandocunque aliqua sic se habent, quod unum potest esse alio non existente, illa sunt distincta realiter; Sed Deus potest esse creante non existente; ergo Deus & creans distinguuntur realiter, vel possunt non esse idem realiter: quia præmissæ sunt veræ conclusione existente falsa. De connotativis etiam patet exemplum, quod non sequitur, Quandocunque aliqua sic se habent, *&c.* Sed homo potest esse musico non existente, ergo Homo & musicus non sunt idem realiter, vel possunt distingui realiter. Similiter de aliis ordinatis secundum superius & inferius patet exemplum. Nam posito quod nullum animal sit nisi homo, non sequitur, Quandocunque aliqua sic se habent *&c,* Sed animal potest esse nullo homine existente, ergo Homo & animal non sunt idem realiter, vel possunt distingui realiter.

Sciendum, quod aliquando sequitur conclusio de possibili sumpto subjecto pro eo quod potest esse, vel altero termino sumpto pro eo quod potest esse; & hoc respectu hujus prædicati, *non est idem reater*, & aliquando respectu hujus, *distingui realiter.*

Sciendum est quod illa propositio, Quandocunque aliqua, *&c.* bonum intellectum potest habere, & malum; accipitur tamen in proposito secundum bonum intellectum, sive intellectus ille sit de virtute sermonis sive non, ad præsens non curo.

Sciendum est etiam, quod aliquando sumendo sub connotativa vel relativa est fallacia figuræ dictionis, & aliquando non. Quando autem hoc fit, & quomodo prædicta propositio debeat intelligi, & quando sequitur una conclusio & non alia, ostendetur quando tractabitur de fallacia figuræ dictionis. Hoc autem sufficiat ad præsens scire, quod talis modus arguendi non valet, Possibile est quod album sit, & quod Nulla similitudo sit, ergo Album & similitudo distinguuntur realiter. Possibile est quod substantia sit, & quod nulla quantitas sit, ergo Quantitas & substantia distinguuntur realiter. Possibile est quod absolutum sit, & quod nulla relatio sit, ergo Relatio & absolutum distinguuntur realiter. Posibile est quod Deus sit, dum hæc est vera Creatio non est, ergo Deus & Creatio non sunt idem realiter.

Sicut

Sicut non sequitur etiam secundum omnes, Possibile est quod album sit dum simile non est, hoc est, dum hæc est vera, Simile non est, ergo Simile non est album; & per consequens non sequitur, ergo Album & simile distinguuntur realiter. Veruntamen ista conclusio sequitur, Hæc est possibilis, album non est realiter simile; vel è converso, Simile non est realiter album: quod dico propter cavillationem quæ posset fieri. Et eodem modo ex antecedentibus aliarum consequentiarum sequuntur conclusiones, scilicet quod hæc est possibilis, Similitudo non est album, vel è converso; & quod hæc est possibilis, Quantitas non est substantia, vel è converso; & quod hæc est possibilis, Relatio non est absolutum; & quod hæc est possibilis, Creatio non est Deus, vel è converso; saltem si propositiones possunt esse talibus rebus non existentibus. Et ex isto antecedente, Possibile est quod hæc sit vera, Album est, dum hæc est vera, Nullum simile est, sequitur quod simile aliquid significat vel connotat, quod non eodem modo connotat vel significat album, vel è converso: nam simile tam connotat qualitatem quam subjectum, & album non connotat eodem modo illud subjectum & illam qualitatem; quod patet ex definitionibus exprimentibus quid nominis albi & similis. Ita ex isto antecedente, Possibile est quod substantia sit, & quod nulla quantitas sit, sequitur quod iste terminus, *Quantitas*, aliquid significat vel connotat, quod non significat vel non consignificat hoc nomen, *Substantia*, eodem modo; quod verum est. Nam hoc nomen, *Quantitas*, connotat partes quas non connotat nec substantia nec qualitas: & propter hoc illa habent diversas definitiones; tamen cum hoc stat, quod unum vere prædicatur de alio. Sicut homo & album diversas habent definitiones, & album aliquid connotat vel significat, quod non connotat homo vel significat.

CAP. XXXI.

De inductione.

Circa *Inductionem*, quæ ponitur una species argumenti, est primo sciendum, quod Inductio est à singularibus ad universale progressio.

Ad hoc autem, quod fiat inductio, requiritur quod tam in singularibus quam in universali sit idem prædicatum, & solum sit variatio à parte subjectorum. Uno modo ponendo in singularibus præcise pronomen demonstrativum à parte subjecti, sic arguendo, Iste currit, & Iste currit, ergo Omnis homo currit. Aliter fit ponendo à parte subjecti pronomen demonstrativum cum subjecto propositionis universalis, sic arguendo, Hoc album currit, & Illud album currit, & sic de singulis, ergo Omne album currit. Similiter fit ponendo nomina pro-

pria in ſingularibus pro ſubjecto, ſi nomina ſint impoſita, ſic arguendo, *Socrates* currit, *Plato* currit, & ſic de aliis, ergo Omnis homo currit.

His viſis videndum eſt quomodo diverſæ propoſitiones univerſales inducuntur ex ſuis ſingularibus; & quomodo tales inferunt ſingulares; & primo de illis de ineſſe & de præſenti.

Et eſt ſciendum, Quod quandoque tales univerſales habent ſingulares, Quandoque non habent ſingulares. Quando enim ſubjectum verificatur de aliquo, tunc habent ſingulares. Et ideo ſi nullus homo eſſet albus, iſta, Omnis homo albus eſt homo, non haberet aliquam ſingularem; quando autem aliquis homo eſt albus, tunc habet ſingularem; & ita eſt de aliis: & ideo etiam aliquando eadem univerſalis poteſt inferri ex ſuis ſingularibus, ſcilicet quando habet ſingulares; & aliquando non poteſt induci ex ſuis ſingularibus, ſcilicet quando non habet ſingulares.

Sunt ergo iſtæ regulæ. Una eſt, Quod quælibet univerſalis affirmativa vera de præſenti, non æquivalens propoſitioni de futuro & de ineſſe, habet aliquam ſingularem veram. Si autem ſit falſa, non oportet quod habeat aliquam ſingularem falſam; ſed ſufficit quod nullam ſingularem habeat, & tamen denotatur habere. Sicut per iſtam, Omnis chimæra eſt, denotatur quod habeat aliquam ſingularem veram, & non habet, & ideo eſt falſa. Alia regula eſt, Si omnes ſingulares alicujus propoſitionis ſint veræ, univerſalis eſt vera. Et iſta regula eſt generalis tam de affirmativa quam de negativa.

Alia regula eſt, Si univerſalis affirmativa ſit falſa, oportet quod aliqua ſingularis ſit falſa; ſicut ſi hæc ſit falſa, Omne animal eſt aſinus, oportet quod aliqua ſingularis ſit falſa: ſed ad veritatem univerſalis negativæ non oportet quod aliqua ſingularis ſit vera, quia non oportet quod habeat aliquam ſingularem; ſicut ſi nihil ſit album, hæc eſt vera, Nullum album eſt coloratum, & tamen nulla ſingularis eſt vera.

Et ſi dicatur quod hoc poſito hæc eſt vera, Hoc album non eſt coloratum, demonſtrato quocunque. Dicendum, quod quamvis talis ſit vera, illa tamen non eſt ſingularis alicujus univerſalis; quia non eſt univerſalis hujus, Nullum album eſt coloratum. Nam ad hoc, quod aliqua ſingularis ſit ſingularis alicujus univerſalis, requiritur quod ſubjectum univerſalis prædicetur de ſubjecto ſingularis: ſic autem non eſt in propoſito; hæc enim non eſt vera illo poſito, Hoc album eſt album, demonſtrato quocunque. Et ſi dicatur, quod quælibet ſingularis eſt ſingularis alicujus univerſalis. Dicendum eſt, quod hoc non eſt verum. Unde iſta, Iſte homo eſt animal, demonſtrando aſinum non eſt ſingularis alicujus univerſalis: ſed quælibet ſingularis in qua demonſtratur aliquid de quo non falſificatur terminus communis ſibi additus, eſt ſingularis alicujus univerſalis; non ſic autem eſt hic, Hoc album eſt coloratum.

Circa

Circa universalem de præterito sunt regulæ intelligendæ sicut de universali de præsenti. Sed circa inductionem propositionis universalis de futuro est primo sciendum, quod dicendum est eodem modo de inductione propositionis de futuro necessariæ & impossibilis, sicut de illis de præsenti & de præterito. Sed circa inductionem propositionis universalis de futuro in materia contingenti, aliter dicendum est secundum veritatem & fidem, & aliter secundum intentionem *Aristot*. Et oritur ista diversitas ex hoc, quod aliter dicendum de virtute propositionis contingentis de futuro secundum veritatem & fidem, & aliter secundum opinionem *Aristot.* Nam *Aristot.* ponit quod nulla propositio contingens de futuro est vera, nec aliqua contingens de futuro est falsa; ita quod secundum intentionem *Aristot.* una pars contradictionis non est magis scita à quocunque intellectu, quam alia. Quia quod non est magis verum non est magis scibile; & propter hoc non posuisset *Aristot.* futurum contingens esse scitum à Deo, cum nullum tale secundum eum sit verum, & nihil est scitum nisi verum. Sed veritas fidei ponit, quod contingentia futura sunt scita à Deo; ita quod una pars contradictionis est scita à Deo, & alia non est scita à Deo. Sicut Deus ab æterno scivit istam, Beata Virgo est salvanda; & nunquam scivit istam, Beata Virgo non est salvanda, vel nunquam scivit istam; Beata Virgo est damnanda: & propter hoc, quia una pars contradictionis est scita & non alia, una pars est vera, puta illa quæ est scita, & alia non est vera, quia non est scita à Deo.

Secundum igitur intentionem *Aristot.* universalis affirmativa de futuro poterit esse vera, quamvis nulla singularis sit vera; sicut ista universalis secundum eum est vera, Omne futurum contingens erit, imo secundum eum est necessaria: & tamen secundum eum nulla singularis ejus est vera; quia demonstrato quocunque, hæc non est vera secundum ipsum, Hoc futurum contingens erit; quia infert istam, Hoc est futurum contingens, quæ nec est vera nec est falsa, secundum eum. Similiter secundum eum universalis de futuro poterit esse falsa, quamvis non habeat aliquam singularem falsam; sicut hæc universalis est falsa, Nullum futurum contingens erit, & tamen non habet aliquam singularem falsam; quia, quocunque demonstrato, Hoc futurum contingens non erit, secundum eum propter causam dictam non est falsa.

Et sicut aliquando talis affirmativa est vera, & nulla talis singularis est vera; ita aliquando particularis affirmativa est vera, & tamen nulla singularis est vera secundum eum. Et per hoc solvuntur talia argumenta. Probatur enim quod hæc est vera, *Socrates* erit cras, si hæc est vera in aliquo instanti; *Socrates* erit, quæ debet concedi secundum eum posito quod *Socrates* sit; quia ponit quod non est dare ultimum rei permanentis: si ergo hæc sit vera in aliquo instanti, *Socrates* erit, sit illud instans *A*; tunc hæc est vera, *Socrates* erit in *A*; & ultra, ergo erit in aliquo instanti post *A*, detur illud, & sit *B*; & ultra ut

prius, ergo erit in aliquo instanti post *B*, detur illud, & sit *C*; & sic tandem devenietur ad diem crastinum. Diceret ad hoc Philosophus, quod hæc est vera, In aliquo instanti erit *Socrates*, sed nulla ejus singularis est vera; & ideo non est dare illud instans in quo erit: unde secundum eum illa est vera, In aliquo instanti erit *Socrates*; tamen nulla illarum est vera, In *A* erit *Socrates*, In *B* erit *Socrates*, & sic de singulis; & ideo nulla istarum est danda. Et eodem modo dicendum est secundum eum ad similia argumenta. Sed secundum veritatem fidei talis universalis affirmativa, si sit vera & scita à Deo, habet aliquam singularem veram: & hoc, quia semper altera pars contradictionis est vera & scita à Deo.

Tamen advertendum, quod aliquando aliter universalis vel particularis est vera, & aliter singularis; aliquando enim secundum unam opinionem universalis est necessaria, & tamen nulla singularis est necessaria; imo quælibet singularis sic est vera, quod quælibet potest esse falsa, & potest nunquam fuisse vera: hæc enim est necessaria, Quodlibet verum contingens futurum est verum; & tamen nulla singularis est ita vera, quin potuit nunquam fuisse vera. Similiter potest esse quod particularis sit evidenter vera, & tamen quælibet singularis est inevidenter vera; & in hoc est aliqualis similitudo inter opinionem *Aristot.* & veritatem fidei.

Et sicut dictum est de propositionibus de futuro; ita dicendum de propositionibus de præterito, & de præsenti, æquivalentibus propositionibus de futuro. Unde sicut ista est vera, Iste salvabitur, & tamen possibile quod nunquam fuerit vera; quia sequitur, Iste peccabit finaliter, ergo damnabitur; & ultra, ergo non salvabitur; & ultra, ergo ista nunquam fuit vera, Iste salvabitur; & antecedens est possibile, manifestum est, ergo consequens est possibile. Similiter ista est modo vera, Iste fuit prædestinatus ab æterno, & tamen possibile est quod iste nunquam fuit prædestinatus; & hoc est, quia ista, Iste fuit prædestinatus ab æterno, æquivalet isti de futuro, Iste salvabitur; & ideo sicut una potest nunquam fuisse vera, ita possibile est quod alia nunquam fuit vera. Et ista est differentia inter propositiones veras de futuro, & eis æquivalentes, & veritatem propositionum de præterito & de præsenti quæ non æquivalent uni de futuro; quia si aliqua sit propositio vera de præsenti necessario semper erit verum postea dicere, quod illa propositio fuit vera. Sicut si hæc sit modo vera, *Socrates* sedet, semper erit postea hæc necessaria, Hæc fuit vera, *Socrates* sedet, ita quod impossibile est quod tota hæc propositio, Hæc fuit vera, *Socrates* sedet, sit postea unquam falsa. Et similiter est de propositione de præterito. Nam si hæc sit modo vera, *Socrates* fuit albus, hæc erit semper postea necessaria, Hæc fuit vera, *Socrates* fuit albus. Sed secus est de propositione de futuro. Nam quantumcunque hæc modo sit vera, *Joannes* salvabitur; tamen hæc erit postea contingens, Hæc fuit vera, *Joannes* salvabitur.

Et

Et per hoc potest patere, quod prædestinatio, vel reprobatio, vel aliquid hujusmodi, non potest esse relatio realiter inhærens creaturæ prædestinatæ vel reprobatæ; sicut aliqui dicunt. Nam si esset talis res, sequeretur quod iste qui esset prædestinatus non posset damnari; nam si prædestinatio sit talis res, tunc ista erit vera, Iste est prædestinatus propter talem rem sibi inhærentem, sicut ista est vera, *Socrates* est albus propter albedinem sibi inhærentem; & per consequens erit postea necessaria, Ista fuit vera, Iste est prædestinatus,& si hoc, sequitur quod illa est modo necessaria, Iste salvabitur: nam sequitur, Ista est necessaria, Illa fuit vera, Iste salvabitur, ergo Iste salvabitur. Et antecedens est necessarium, ergo consequens est necessarium; & ex hoc sequitur quod illa est modo necessaria, Iste salvabitur.

Per ista patet, quod propositione aliqua contingente existente vera in aliquo instanti, nullo modo potest esse falsa in eodem instanti: sicut si hæc sit modo vera, Iste habet actum bonum, impossibile est quod in eodem instanti sit hæc falsa, Iste habet actum bonum. Cujus ratio est, quia propter positionem possibilis inesse nunquam est negandum necessarium, sed posito inesse quod ille peccet, negandum est hoc necessarium post illud instans, Ista fuit vera, Iste habet actum bonum in *A*; & per consequens ipso *A* existente, & illo habente bonum actum in *A*, hæc est impossibilis, Iste non habet actum bonum in *A*; & tamen aliquando fuit possibilis, sed ex quo positum fuit in actu non est amplius possibilis.

CAP. XXXII.

De inductione propositionum universalium de modo.

CIrca inductionem propositionum universalium de *Modo* est primo sciendum, quod si propositiones universales accipiuntur in sensu diviso, vel æquivalentes eis, eodem modo inducuntur sicut universales de inesse. Et ideo omnes tales inductiones sunt bonæ, Iste homo contingenter est animal, & Iste homo contingenter est animal, & sic de singulis, ergo Omnis homo contingenter est animal. Iste homo non de necessitate est animal, Iste homo non de necessitate est animal, & sic de aliis, ergo Nullus homo de necessitate est animal.

Et est intelligendum quod sicut in illis de inesse, ita in talibus de modo, ad veritatem inductionis non refert in singularibus pro subjectis ponere pronomina demonstrativa solum, vel pronomina demonstrativa cum subjecto propositionis universalis, vel nomina propria significatorum illius termini communis. Unde sicut omnes istæ tres inductiones sunt bonæ, Iste homo currit, & Iste homo currit, & sic de aliis, ergo Omnis homo currit; Iste currit, & Iste currit, & sic de aliis, ergo Omnis homo

currit; *Socrates* currit, *Plato* currit, & sic de aliis, ergo Omnis homo currit; & eodem modo est de quacunque universali de inesse: ita omnes tales inductiones sunt bonæ, Iste contingenter est animal, & iste contingenter est animal, & sic de aliis, ergo Omnis homo contingenter est animal; Iste homo contingenter est animal, & iste homo contingenter est animal, & sic de aliis, ergo Omnis homo contingenter est animal; *Socrates* contingenter est animal, *Plato* contingenter est animal, & sic de singulis, ergo Omnis homo contingenter est animal.

Ex isto patet, quod omnes tales inductiones sunt bonæ, Hoc per se est animal, demonstrato aliquo albo, & Illud per se est animal, & sic de aliis, ergo Omne album per se est animal. Et ex illo, & ista regula quæ vera est, Quando singulares sufficienter sumptæ inferunt aliquam universalem, una singularis per se sumpta infert particularem & indefinitam illius universalis, Sequitur, quod omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Ille per se ædificat, demonstrato aliquo homine qui in veritate est albus, ergo Album per se ædificat. Illo demonstrato, Deus necessario est Deus, ergo Creans necessario vel per se est Deus, quando creans est Deus. Illo demonstrato, Filius Dei per se est Deus, ergo Homo per se est Deus. Imo generaliter, ex tali singulari, in qua subjicitur pronomen demonstrativum per se, vel pronomen demonstrativum sumptum cum quocunque termino communi, qui prædicatur de illo pronomine demonstrante illud quod prius, vel etiam in qua subjicitur nomen proprium, ad talem particularem est bona consequentia. Et ideo omnes tales consequentiæ sunt bonæ, Hæc res per se ædificat, demonstrato aliquo qui in rei veritate est album, ergo Album per se ædificat: Iste homo non est aggregatum per accidens, demonstrato aliquo homine albo, ergo Homo albus non est aggregatum per accidens: Iste homo albus est aggregatum per accidens, ergo Homo est aggregatum per accidens.

Hic tamen advertendum est, quod tales consequentiæ non sunt semper *simplices*; sed frequenter sunt *ut nunc* solum. Unde ista consequentia, *Socrates* per se est animal, ergo Album per se est animal, non est consequentia simplex, sed tantum ut nunc: quia nunquam valet nisi dum *Socrates* est albus; quando enim *Socrates* non est albus, tunc non valet. Similiter ista consequentia, Filius Dei ne necessitate est Deus, ergo Homo de necessitate est Deus, est solum bona ut nunc; quia non valet nisi dum Filius Dei est homo; unde ante incarnationem non valuit. Similiter si Filius Dei deponeret naturam assumptam non valeret. Similiter talis consequentia est bona ut nunc, Hæc res potest assumi à Verbo, demonstrando naturã humanã quæ est *Joannes*, ergo Suppositum potest assumi; quia per istam, Suppositum potest assumi, non plus denotatur, nisi quod illa res quæ est modo suppositum potest assumi. Et hoc est verum, sicut est verum quod album

potest

potest esse nigrum; & ideo sicut hæc est vera, Album potest esse nigrum, non obstante quod hæc est impossiibilis, Album est nigrum; sic hæc est vera, Suppositum potest assumi, non obstante quod hæc est impossibilis, Suppositum humanum assumitur. Ita si hæc sit vera, ædificator per se ædificat, hæc est vera, Album per se ædificat, si idem sit ædificator & album; non obstante quod hæc esset per se, Ædificator ædificat, & per accidens, Album ædificat.

Aliud etiam advertendum est, quod omnes prædictæ consequentiæ & consimiles sunt veræ, quando termini supponunt personaliter & significative: quia si aliquis terminus acciperetur materialiter vel simpliciter possunt deficere, sicut dictum est. Et ideo tales consequentiæ non valent, Homo albus significat aggregatum per accidens, ergo Homo significat aggregatum per accidens; quia antecedens & consequens non est verum sumpto subjecto vel materialiter vel simpliciter. Similiter non sequitur, De illo albo prædicatur per accidens ædificare, ergo De homine prædicatur per accidens ædificare. Et ita de multis aliis. Et ista de inductione propositionum universalium de modo sumptarum in sensu diviso, & eis æquivalentium, ad præsens sufficiant.

CAP. XXXIII.

Quomodo singulares de modo se habent ad universales de modo.

IIs visis videndum est, quomodo omnes singulares de modo sumptæ in sensu composito, & æquivalentes, se habent ad universales de modo sumptas in sensu composito, & eis æquivalentes: & quia aliter est de diversis, ideo de eis dicendum est se separatim; & Primo circa illas de necessario.

Et est sciendum, quod semper singulares de necessario, tales inferunt universales de necessario, nisi in singularibus subjiciantur pronominativa demonstrativa sumpta cum subjecto propositionis universalis. Unde supposito quod quælibet Persona divina assumpsisset naturam humanam, & quod nullus alius homo esset existens, ista consequentia non valeret, Istum esse Deum est necessarium, demonstrandum patrem qui in rei veritate esset homo, & Istum esse Deum est necessarium, demonstando Filium, & Istum esse Deum est necessarium, demon- Spiritum Sanctum, igitur Omnem hominem esse Deum est necessarium; quia antecedens erit verum illo casu posito, & consequens falsum. Tamen illo posito ista consequentia esset bona, Istum hominem esse Deum est necessarium, demonstrando Patrem, & Istum hominem esse Deum est necessarium, demonstrando Filium, & Istum hominem esse Deum est necessarium, demonstrando Spiritum Sanctum,

ergo

ergo Omnem hominem esse Deum est necessarium ex inductione; & hoc si non possunt esse plures homines. Ubicunque enim possunt plura contineri sub subjecto universalis quam continentur in inductione, non valet consequentia virtute talis inductionis.

Sic igitur patet, quod raro vel nunquam singulares de necessario habentes præcise pronomina demonstrativa pro subjectis sumptæ in sensu composito, inferunt universalem sumptam in sensu composito; & hoc quia illa regula non est generaliter vera, Omnes singulares sunt necessariæ, ergo Universalis est necessaria. Similiter talis Universalis de necessario non infert tales singulares; & hoc quia illa regula non est generalis, Universalis est necessaria, ergo Singulares sun necessariæ. Unde ista universalis est necessaria, Omne verum contingens est verum, & tamen nulla singularis ejus est necessaria, imo quælibet est contingens; quia quocunque vero contingenti demonstrato, hæc est contingens, Hoc verum contingens est verum; quia eo ipso quod est verum contingens potest esse falsum; & per consequens potest non esse verum, & ita non est illa prima necessaria. Similiter secundum intentionem Philosophi hæc est necessaria, Omne album est coloratum, & tamen quælibet singularis est contingens; quocunque enim demonstrato hæc est contingens, Hoc album est coloratum, quia potest esse falsa illo destructo.

Tamen sciendum est, quod aliqualis diversitas est inter universalem affirmativam & negativam; nam ex hoc quod universalis affirmativa est necessaria, non potest inferri quod singularis de subjectis quæ non sunt pronomina demonstrativa, sive aliæ, sunt necessariæ: Sed si universalis negativa sit necessaria, quamvis non oporteat quod illæ singulares, quæ habent pro subjectis pronomina demonstrativa sumpta cum subjecto propositionis universalis, sint necessariæ; tamen illæ sumptæ cum pronomine demontrativo cum termino *&c.* sunt necessariæ. Sicut hæc est necessaria, Nullum album est nigrum, tamen nulla singularis est necessaria; hæc enim non est necessaria, Hoc non est nigrum, Illud non est nigrum, quocunque albo demonstrato; nec aliqua talis, *Socrates* non est niger, Plato non est niger: sed quælibet talis est necessaria, Hoc album non est nigrum, Illud album non est nigrum; & sic de aliis.

CAP.

CAP. XXXIV.

De inductione universalium de possibili.

Circa inductionem universalium de possibili est sciendum, quod ex singularibus non sequitur universalis; quia illa regula non valet, Omnes singulares sunt possibiles, ergo Universalis est possibilis. Sicut non sequitur, Hæc est possibilis, Hæc propositio contingens est vera, & Hæc est possibilis, Ista propositio contingens est vera, et sic de singulis, ergo Hæc est possibilis, Omnis propositio contingens est vera. Et ita frequenter universalis est impossibilis, et tamen quælibet singularis est possibilis. Et ideo talis consequentia non valet, Istud lignum continuum esse actu divisum est possibile, et Istud lignum continuum esse actu divisum est possibile, et sic de aliis, ergo Omne lignum continuum esse actu divisum est possibile: et hoc accipiendo omnes propositiones in sensu composito; nam si acciperentur in sensu diviso conclusio esset vera, quia ista est vera, Omne lignum continuum potest dividi.

Et si dicatur, quod sicut ex possibili non sequitur impossibile, ita ex possibilibus non sequitur impossibile. Dicendum est, quod ex possibilibus et compossibilibus non sequitur impossibile: tamen ex possibilibus bene sequitur impossibile: et ita est in proposito, quia singulares talium universalium impossibium si sint possibiles, tamen sunt simul cum hoc incompossibiles.

Est tamen hic notandum, quod quandoque unius universalis sunt *Infinitæ* singulares; et quando sic est, possibibile est quod universalis sit impossibilis, et quælibet singularis possibilis, et nullæ duæ singulares sunt incompossbiles; sed tamen quælibet una accepta est incompossibilis omnibus aliis simul sumptis. Quandoque autem unius universalis sunt *Finitæ* singulares, et tunc si universalis sit impossibilis necesse est quod aliqua singularis est impossibilis, vel aliquæ singulares in certo numero sint incomposibiles.

Notandum est quod illa regula non est vera, Universalis est possibilis, ergo Suæ singulares sunt possibiles. Sicut si nullus homo sit albus, et multi asini sint albi, hæc universalis est possibilis, Omne album est homo, et tamen nulla singularis est possibilis; quia quocunque albo demonstrato hæc est impossibilis, Hoc album est homo; et tamet si universalis sit possibilis, oportet quod possit habere omnes singulares possibiles. Sicut illo casu posito, ista, Omne album est homo, nullam habet singularem possibilem; et tamen potest habere; quia posito quod nihil esset album nisi homo, tunc istius universalis, Omne album est homo, omnes singulares essent possibiles.

CAP. XXXV.

De inductione propositionum universalium de contingenti.

CIrca illas de contingenti est sciendum, quod singulares de contingenti non inferunt universalem de contingenti; quia illa regula non valet, Singulares sunt contingentes, ergo Universalis est contingens: Quælibet enim singularis illius universalis est contingens, Omnis propositio vera contingens est vera; & tamen universalis est necessaria. Similiter ista est impossibilis, Nullum verum contingens est verum; & tamen quælibet singularis est contingens. Et ita talis inductio non valet, Hanc propositionem veram contingentem esse veram est contingens, & Istam propositionem veram contingentem, *&c.* & sic de aliis, ergo Omnem propositionem veram contingentem esse veram est contingens. Similiter non sequitur è converso; quia regula ista est falsa, Universalis est contingens, ergo Quælibet singularis. Per istam patet, quod ambæ illarum regularum sunt falsæ, Omnes singulares sunt impossibiles, ergo Universalis est impossibilis; Universalis est impossibilis, ergo Omnes singulares sunt impossibiles: sicut per prædicta patet.

Et eodem modo raro aliæ propositiones modales universales, sumptæ in sensu composito, inferunt suas singulares, sumptas in eodem sensu. Sicut non sequitur, Omnem hominem esse risibilem est primo verum, ergo Hunc hominem esse risibilem est primo verum; & tamen frequenter est bona inductio ex singularibus ad universalem. Unde bene sequitur, Hunc hominem esse animal est per se verum, & Istum hominem, *&c.* & sic de aliis, ergo Omnem hominem esse animal est per se verum; & ita est de multis aliis. Quando autem hoc sit, & quando non, potest faciliter sciri per ea quæ dicta sunt; & sciendo quid requiritur ad hoc, quod talis propositio modalis sit vera: & ideo ad præsens de inductione ista sufficiant.

CAP.

CAP. XXXVI.

De regulis quibus poteſt probari aliquid eſſe æquivocum.

POſt hæc dicendum eſt de regulis quibus poteſt probari aliquid eſſe *Æquivocum.*

Et primo ponendæ ſunt regulæ quas ponit *Ariſtot. primo Topicorum.*

Eſt autem regula ſua talis, Quod contrariatur diverſis eſt æquivocum. Pro iſta regula, & aliis ſequentibus, eſt primo notandum in generali, quod æquivocatio, cum non ſit niſi nominis quæ eſt vox ad placitum ſignificativa, & per conſequens non eſt aliqua æquivocatio niſi ad placitum, non poteſt ſciri quæ vox eſt æquivoca, & quæ non; niſi convincendo ex dictis Authorum, qui utebantur una impoſitione nominis vel pluribus. Hoc autem non poteſt ſciri niſi per hoc, quod in uno loco attribuebant aliquod prædicatum nomini, & in alio loco attribuebant eidem aliquod repugnans primo. Et per hoc poteſt haberi æquivocatio; & ideo quando aliquid contrariatur pluribus, ita quod invenitur in aliquibus unum contrariari univerſaliter, & in aliis reliquum contrariari eidem univerſaliter ſumpto, tunc manifeſtum eſt illud æquivoce accipi. Et ideo ſi aliquando invenitur illa propoſitio, Omni acuto contrariatur grave, & aliquando illa, Omni acuto contrariatur obtuſum, manifeſtum eſt quod taliter utentes hac voce, *acutum*, æquivoce utebantur. Quia ſi acutum non eſſet æquivocum, manifeſtum eſt quod utraque propoſitionum prædictarum erit falſa; ſi enim acutum non eſſet æquivocum, acuto in voce, & acuto in magnitudine, hæc eſſet falſa, Omni acuto contrariatur grave, pro multis ſingularibus, ſicut manifeſte patet: & ſimiliter patet manifeſte, quod alia eſſet falſa. Et ex quo authores tales univerſales conceſſerunt, oportuit eos vel mentiri, vel æquivoce uti voce eadem: ſi autem poſuiſſent tantum indefinitas, quæ non inferunt prædictas univerſales, non poſſet concludi iſtam vocem eſſe æquivocam.

Aliud eſt notandũ, quod Philoſophus vult hic, quod illud quod eſt æquivocum habet contrarium: ex quo patet, quod cum ſola vox vel ſcriptura ſit æquivoca, ipſamet habet contrarium: & ex quo vox talis non contrariatur alteri voci, tanquam ſibi incompoſſibili in eodem ſubjecto, non pluſquam alteri, oportet neceſſario quod *Ariſtot.* æquivoce utatur hac voce *contrarium*, quod verum eſt. Sed quomodo hoc nomen contrarium eſt æquivocum, dictum eſt in *libro prædicamentorum.*

Alia regula eſt, & eſt *Ariſtotelis,* Si nomini propoſito ſint plura contraria, quamvis contenta ſub aliquo uno nomine, illud nomen eſt æquivocum. Sicut album eſt æquivocum; nam ſibi contrariatur nigrum,

quod est æquivocum ad vocem & ad colorem. Quod autem ista sint æquivoca patet; quia sensibus diversis apprehenduntur. Notandum est, quod non ex hoc præcise, quod aliqua apprehenduntur diversis sensibus, contingit inferre, quod nomen commune eis est æquivocum; tunc enim qualitas esset nomen æquivocum, quod falsum est: sed quando aliqua apprehenduntur à diversis sensibus, tunc nomen commune eis, cui aliquando universaliter sumpto attribuitur apprehendi ab uno illorum sensuum, & aliquando eidem universaliter sumpto attribuitur apprehendi ab alio sensu, est æquivocum eis; ita est de exemplo *Aristot.* Nam aliquando dicunt Authores, quod omne album est apprehensibile à visu, sicut Naturales; aliquando autem dicunt, quod omne nigrum est apprehensibile ab auditu, sicut Musici; & ita oportet, quod æquivoce utantur hac voce, *album*, & etiam hac voce, *nigrum*; non sic autem invenitur, quod aliquando omnis qualitas apprehenditur à visu, & aliquando ab auditu, vel alio sensu.

Tertia regula est, Si nomen propositum aliquando habeat contrarium, & aliquando non, est æquivocum. Sicut delectationi in potu est aliquid contrarium, delectationi secundum scientiam nihil est contrarium: similiter amare secundum animam est aliquid contrarium, et amare secundum corpus nihil est contrarium: ergo tam Delectatio, quam Amare, est æquivocum. Notandum est, quod non ex hoc præcise, quod unum contentum habet contrarium, et non reliquum, potest ostendi quod illud commune est æquivocum; tunc enim qualitas esset nomen æquivocum: sed ex hoc, quod aliqui attribuunt aliquando habere contrarium illi nomini universaliter sumpto, et aliquando negant; sequitur quod æquivoce utantur hoc nomine. Aliud notandum est, quod ista quæ dicit *Aristot.* de Delectatione, et Amare, dicit tantummodo gratia exempli.

Quarta regula est, quod Si aliqua contenta sub nomine communi habeant aliquod medium, et alia non habeant; vel si habent medium, non tamen idem medium; tunc illud nomen commune est æquivocum. Sicut album et nigrum in colore habent medium, ut notum est; sed in voce vel non habent medium, vel habent aliud medium, scilicet raucum: et ideo tam album, quam nigrum, est æquivocum. Ista regula est intelligenda sicut præcedentes, quando scilicet talibus universaliter sumptis attribuitur habere medium, et aliquando negatur ab eis medium, vel attribuitur aliud medium.

Quinta regula est, Si aliqua contenta habeant plura media, & alia non, tunc nomen commune est æquivocum. Sicut album & nigrum in colore habent plura media, in voce non; ideo album & nigrum sunt æquivoca. Notandum, quod quando dicit Philosophus album colorem non loquitur proprie, sed improprie, ponendo concretum pro abstracto, hoc est, album pro albedine quæ est color.

Sexta regula est, Si unum contrariorum dicitur multipliciter, reli-

quum

quum dicitur. Sicut multis ***non videre*** est æquivocum, ad non ***habere potentiam visivam***, & ad ***non uti potentia visiva***; ideo videre est æquivocum. Sciendum est, quod ista regula, sicut quælibet talis, Si unum contrariorum est æquivocum, & reliquum est æquivocum; Et si unum privative oppositorum est æquivocum, & reliquum est æquivocum; est intelligenda quando sibi opponuntur in eodem genere oppositionis in utroque sensu: si autem non, tunc non oportet, quod si unum oppositorum sit æquivocum, quod reliquum sit æquivocum.

Septima regula est una quæ dicta est, scilicet, Si unum privative oppositorum est æquivocum, reliquum est æquivocum. Sicut si sensibile sit æquivocum, quia aliquid dicitur sensibile secundum animam, puta quod habet animam sensitivam; & aliquid dicitur sensibile secundum corpus, puta quod potest sentiri; oportet quod insensibile sit æquivocum: & patet prius, quomodo illa regula debet intelligi.

Octava regula est, Si casus sit æquivocum, & conjugatum erit æquivocum; & è converso. Sicut quia Justè dicitur æquivoce, similiter & Justum. Similiter, Sanativum dicitur æquivoce, ergo & Sanativè. Qualiter autem debeat cognosci, quod casus vel conjugatum dicitur æquivoce, non potest sciri, nisi per authores, qui aliquando attribuunt aliquid casui vel conjugato universaliter, & aliquando dicunt contrarium.

Nona regula est, quod Quando aliqua concreta sunt in diversis prædicamentis nomen commune eis est æquivocum. Sed sciendum est, quod illa regula, sicut præcedentes, debet intelligi, quando illi nomini sumpto universaliter, diversa prædicata non subordinata attribuuntur: sicut Delicati dicunt, quod omnis cibus bonus est effectivus voluptatis, Medici autem dicunt, quod omnis cibus bonus est effectivus sanitatis, & è converso; manifestum est, quod isti, & illi, utuntur æquivoce hoc nomine *bonus*. Similiter morales dicunt quod ille est bonus, quia est justus vel fortis; & ita patet, quod hoc nomine, *bonus*, æquivoce utuntur diversi. Et ita est de hoc nomine, album, & hoc nomine, acutum, & sic de aliis.

Decima regula est, Si nomen propositum est in diversis generibus non subalternis ipsum est æquivocum. Nota quod istæ duæ regulæ intelligendæ sunt sicut præcedentes; & simul cum hoc, sunt intelligendæ, quando illa genera non subalterna, sic non subalternantur, quod unum necessario removetur à reliquo universaliter sumpto; si enim unum prædicetur de reliquo particulariter sumpto non oportet: & per hoc patet, quod per illas regulas non potest probari, quod idem non potest esse in diversis prædicamentis, aut in diversis generibus non subalternis, nisi unum removeatur universaliter à reliquo, & hoc necessario.

Undecima regula est, Si unum contrariorum sit æquivocum, & reliquum.

Duodecima regula est, Quando unum attribuitur multis, definienda

sunt composita ex illis multis & illo uno; & si multis illis ablatis non remanet idem nomen, illud nomen erit æquivocum. Sicut Album convenit voci & corpori, & illa duo composita Album & Corpus sunt definienda sic, Album corpus est Res informata tali colore; & vox Alba definitur sic, Qualitas bene audibilis; & manifestum est quod illæ definitiones non sunt eædem, ideo album est æquivocum. Aliter potest dici, & melius, quod illud commune est definiendum, ita tamen quod illa quibus convenit ponantur ibidem; & tunc si ab illis ablatis quod remanet non est idem, illud nomen erit æquivocum. Sicut Naturalis si definiat album dicet sic, Album est corpus habens talem colorem; Et Musicus definiet sic Album, Album est vox bene audibilis; & manifestum est quod ablatis illis duobus, corpus, & vox, quod remanet non est idem; ideo album est æquivocum.

Tredecima regula est, Si concreta non sint comparabilia secundum magis & minus, nec secundum æqua, nomen commune eis est æquivocum. Et intelligitur ista sicut prædictæ.

Decimaquarta regula est, Illud nomen, quod est differentia diversorum generum non subalternatim positorum, est æquivocum. Sicut acutum est differentia vocis, & etiam differentia magnitudinis; ideo acutum est æquivocum. Sciendum est, quod quamvis de eadem differentia possint prædicari diversa genera non subalternatim posita, idem tamen non potest esse differentia divisiva talium generum diversorum; sicut dicit hic *Aristot.*

Decimaquinta regula est, Illud quod dividitur per diversas differentias in diversis locis est æquivocum. Sicut color aliter dividitur in Naturali Philosophia, & in Musica, & in Rhetorica, ideo color est æquivocum. Intelligendum est, quod non accipitur hic differentia præcise, pro differentia essentiali, sed etiam pro accidentali.

Decimasexta regula est, Si idem nomen aliquando ponatur species unius, et aliquando differentia alterius, nomen est æquivocum. Notandum est etiam, quod generaliter quando aliquod nomen, vel dictio quæcunque, secundum usum recte loquentium et intelligentium, attribuitur alicui universaliter sumpto; et alibi secundum usum recte loquentium, sive in illa scientia vel arte, vel in alia, sive etiam in illo idiomate, vel in alio, invenitur aliquid secundum vocem sibi attribui, vel ipsum alteri, ex quo sequitur aliquod repugnans priori; illud est æquivocum, vel saltem accipitur æquivoce.

Pro quo sciendum est, quod aliud est *esse æquivocum*, et aliud *sumi æquivoce*. Nam illud est æquivocum quod significat plura æquivoce: sed illud accipitur æquivoce, quod vel significat plura æquivoce, vel stat pro pluribus æquivoce. Sed ista distinctio declarabitur inferius, quando tractabitur de fallacia æquivocationis.

CAP.

CAP. XXXVII.

De regulis generalibus consequentiarum.

NUnc ponendæ sunt regulæ generales *Consequentiis* deservientes, quæ sunt multæ.

Una est, quod ex vero nunquam sequitur falsum. Et ideo quandocunque antecedens est verum, et consequens falsum, consequentia non valet. Et hæc est regula sufficiens ad probandum consequentiam non valere. Sciendum est, quod totum quod præcedit consequens vel conclusionem, dicitur antecedens. Et ideo antecedens Aliquando est una propositio categorica; et Aliquando continet plures, ut patet in syllogismo: et tunc quamvis una illarum propositionum sit vera, conclusio poterit esse falsa; sed si quælibet illarum sit vera, conclusio non poterit esse falsa, si sequitur ex eis.

Alia regula est, Quod ex falsis potest sequi verum. Et ideo ista consequentia non valet, Antecedens est falsum, ergo Consequens falsum. Sed ista consequentia est bona, Consequens est falsum, ergo Et antecedens; ita scilicet, quod si consequens sit falsum, oportet quod totum antecedens sit falsum, vel quod aliqua propositio quæ est pars antecedentis sit falsa; sed non oportet, quod quælibet propositio, quæ est pars antecedentis, sit falsa: quia aliquando ex una propositione vera, et alia falsa, sequitur conclusio falsa; sicut patet hic, Omnis homo est animal, Lapis est homo, ergo Lapis est animal.

Alia regula est, Si aliqua consequentia sit bona, ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Notandum, quod quando antecedens est una categorica propositio, semper si sit bona consequentia, ex opposito consequentis sequitur oppositionem antecedentis: sed quando antecedens continet plures propositiones, tunc non oportet, quod ex opposito consequentis sequatur oppositum cujuslibet propositionis, quæ est pars antecedentis; sed oportet, quod ex opposito consequentis cum una propositione sequatur oppositum alterius propositionis. Sicut bene sequitur, Omnis homo est albus, *Socrates* est homo, ergo, *&c.* et tamen non sequitur, *Socrates* non est albus, ergo *Socrates* non est homo; sed bene sequitur, Omnis homo est albus, *Socrates* non est albus, ergo *Socrates* non est homo. Et ex opposito conclusionis et majore, sequitur oppositum minoris, et non ex solo opposito conclusionis. Sicut bene sequitur, Omnis homo est animal, Asinus est homo, ergo Asinus est animal. Et tamen ex solo opposito conclusionis non sequitur oppositum majoris. Nam non sequitur, Nullus asinus est animal, ergo Non omnis homo est animal. Sed ex opposito conclusionis cum minore, sequitur oppositum majoris. Nam bene sequitur, Nullus asinus est animal,

Asinus

Asinus est homo, ergo Non omnis homo est animal. Tamen disjunctiva opposita copulativæ, quæ antecedit, potest sequi ex opposito consequentis. Sicut sequitur, Omnis homo currit, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* currit; & sequitur *Socrates* non currit, ergo *Socrates* non est homo, vel Non omnis homo currit.

Alia regula est, Quicquid sequitur ad consequens, sequitur ad antecedens. Sicut sequitur, Omne animal currit, ergo Omnis homo currit; quicquid sequitur ad istam, Omnis homo currit, sequitur ad istam, Omne animal currit. Et ex ista sequitur alia, scilicet, Quicquid antecedit ad antecedens, antecedit ad consequens; quia aliter sequeretur aliquid ad consequens, quod non sequeretur ad antecedens. Non tamen quicquid sequitur ad antecedens, sequitur ad consequens. Nam sequitur, Omne animal currit, ergo Omnis homo currit: & tamen non sequitur, Omnis asinus currit, ergo Omnis homo currit. Et similiter ista regula est falsa, Quicquid antecedit ad consequens, antecedit ad antecedens, propter idem.

Ex istis sequuntur aliæ regulæ, scilicet, Quicquid stat cum antecedente, stat cum consequente. Sicut quicquid stat cum ista, Omne animal currit, stat etiam cum isto consequente, Omnis homo currit: sed non quicquid stat cum consequente, stat cum antecedente. Nam cum cum isto consequente, Omnis homo currit, stat ista, Aliquis asinus non currit; & tamen non stat cum ista, Omne animal currit.

Alia regula est, Quicquid repugnat consequenti, repugnat antecedenti; Sicut quicquid repugnat isti, Omnis homo currit, & isti, Omne animal currit: sed non è converso. Quia aliquid repugnat antecedenti, quod non repugnat consequenti; ut ista repugnant, Tantum homo currit, & Aliud ab homine currit: sed ista non repugnant, Homo currit, & Aliud ab homine currit. Et ideo tales consequentiæ sunt bonæ, Oppositum consequentis stat cum antecedente, ergo Consequentia non est bona. Oppositum consequentis repugnat antecedenti, ergo Consequentia est bona. Sed sciendum, quod consequentia poterit esse bona *ut nunc*, quamvis oppositum consquentis posset stare cum antedente; sed si oppositum consequentis stet, vel posset stare, cum antecedente, non poterit esse consequentia *simplex*.

Alia regula est, Quod ex necessario non sequitur contingens. Et alia regula est, Quod ex possibili non sequitur impossibile. Et istæ duæ regulæ sunt intelligendæ de consequentia *simplici*; quia ex necessario non sequitur contingens, nec ex possibili sequitur impossibile, consequentia simplici: tamen consequentia *ut nunc* bene poterit sequi. Sicut bene sequitur, Omne ens est, igitur *Socrates* est; & tamen antecedens est necessarium, & consequens contingens. Similiter bene sequitur, Omne coloratum est homo, ergo Omnis asinus est homo; & tamen antecedens est possibile, & consequens impossibile, & consequentia

sequentia solum est bona ut nunc. Et notandum est, quod quamvis ex possibili non sequitur consequentiâ simplici impossibile; tamen aliquando propter positionem possibilis concedendum est possibile, & negandum est necessarium: sed hoc nunquam est faciendum, nisi in argumentatione obligatoria, & durante tempore obligationis, de qua aliquid inferius dicetur.

Aliæ regulæ dantur, Quod ad impossibile sequitur quodlibet: & Quod necessarium sequitur ad quodlibet. Et ideo sequitur, Tu es asinus, ergo Tu es Deus: & sequitur, Tu es asinus, ergo Deus est trinus & unus. Sed tales consequentiæ non sunt formales; ideo illæ regulæ non sunt multum usitatæ.

CAP. XXXVIII.

De obligatione & speciebus ejus, & de institutione prima specie ejus.

QUoniam Logicus circa *Obligationes* & *Insolubilia* speciales facit difficultates; ideo ad istius summæ complexionem, quæ de omni modo arguendi generalem tradit notitiam, sunt aliqua perscrutanda: & Primo disserendum est de obligationibus.

Est autem primo sciendum, quod *Obligatio* sic definitur à multis. Obligatio est præfixio enuntiabilis secundum aliquem statum. Quando scilicet aliquis ex consensu proprio obligatur ab arguente ad aliquid in disputatione, ad quod prius non erat obligatus, & tunc fit obligatus.

Obligationis autem multæ species assignantur. Scilicet, Institutio, Petitio, Positio, Depositio, Dubitatio, & Sit verum.

Institutio est alicujus vocabuli nova impositio pro tempore disputationis, & non ultra duratura. Et potest ex ista institutione accipi utilitas; quia per talem institutionem, Quandoque fit brevior locutio; Quandoque enim debet fieri disputatio de re ignota, & tunc utile est disputantibus pro tempore disputationis sibi certum nomen imponere; Quandoque autem fit institutio talis à Sophistis ad decipiendum respondentem, & ad obviandum eis rationabiliter respondendo.

De ista specie dantur aliquæ regulæ. Una est, quod nunquam pars potest significare totum cujus est pars. Sed ista regula capit instantiam, nam in ista propositione, Omnis propositio est vera, subjectum significat totam propositionem. Similiter, Idem potest significare se, ergo Pars eadem ratione potest significare totum: antecedens patet, nam hoc nomen, *vox* significat omnem vocem, & per consequens seipsam; Similiter hoc nomen, *nomen*, significat omnia nomina; quia omni nomini competit definitio nominis, ergo Seipsum significat. Ideo dicen-

dicendum est, quod quamvis pars posset significare totum, cujus est pars; tamen talis institutio non est semper admittenda: quando enim per illam institutionem partis habentis eandem institutionem totum significatum mutaretur à veritate in falsitatem, & è converso; tunc non est talis institutio admittenda: per hoc solvitur hoc sophisma. Quia significet A præcise hoc totum, *A significat falsum*; tunc quæritur, an A significat verum, an falsum. Si verum, ergo Cum A non sit æquivocum, Hæc est falsa, A significat falsum; & institutum est quod, A significet hoc totum, A significat falsum; si igitur A significat falsum, ergo Hæc est vera, A significat falsum, & A significat hoc, ergo A significat verum. Respondendum est, quod illa institutio non est admittenda; pro eo, quod hæc oratio, *A significat falsum*, quæ est falsa, quando nihil significat, mutaretur in veritatem, si præcise imponitur ad significandum hoc totum, & nihil aliud.

Et si dicatur, quod hoc est possibile, quod A significat hoc totum; sed omne possibile est ponibile; ponatur ergo, & redit argumentum. Dicendum est, quod differentia est inter Positionem, & Institutionem. Unde quia possibile est, quod A significet hoc totum, *A significat falsum*, ideo est ponibile, & ideo isto posito non accidit impossibile. Unde quando accipis, Aut A significat verum aut falsum; respondendum est quod neque verum neque falsum significat: & potest responderi, quod tam verum quam falsum significat; quia illo posito stante, utrumque potest esse verum. Quia isto posito stante, potest A significare præcise hominem; & tunc dico quod neque est verum neque falsum; sed tunc A habebit suppositionem personalem, & supponit præcise pro omnibus hominibus: poterit etiam A significare idem quod propositio; & tunc dicendum est, A significat tam verum quam falsum, quod non est inconveniens.

Et si dicatur, omnia ista stant simul, A significat hoc totum, A significat falsum, et nihil aliud significat quam hoc totum; et omnia possibilia simul possunt esse vera; igitur possunt poni. Potest dici quod illa stant simul; et ideo possunt poni: sed istis positis, negandum est omne repugnans eis. Et ideo illis positis, si arguitur, A significat verum vel falsum. Respondendum est, nec concedendo, nec negando, neque dubitando, neque distinguendo; sed respondendum est, quod propositum non est verum neque falsum. Sicut aliquo posito, si proponitur, Homo est asinus, et petatur responsio. Respondendum est, quod nec est respondendum concedendo, nec negando, nec dubitando, nec distinguendo, neque alio modo proprie accipiendo responsionem.

Et si dicatur, quod illis positis, hæc est vera, A significat verum et falsum, ergo Illa propositio est concedenda; et per consequens altera est concedenda. Dicendum est, quod ista, A significat verum vel falsum, nec est vera nec falsa, illis positis. Unde isto casu

posito

posito, ad quamlibet talem propositionem respondendum est, ac si non esset propositio vel oratio significativa. Et per consimilem modum potest responderi ad multa alia Sophismata, quæ difficilia sunt non exercitatis in arte obligatoria; quia non sunt multum usitata in Theologia, ideo pertranseo.

CAP. XXXIX.

De petitione secunda specie obligationis.

ALia species obligationis assignatur *Petitio*, quæ obligat ad aliquem actum pertinentem ad officium respondentis exercendum ab eodem. Sicut si Opponens dicit, Peto quod concedas primam propositionem proponendam à me; quæ petitio recipienda est, quia non obligat ad impossibile Respondentem: & potest esse regula in ista specie obligationis, Quod nulla petitio est admittenda nisi cui respondens satisfacere potest durante petitione, & quælibet talis est admittenda. Unde in ista specie obligationis potest concedi falsum, impossibile, bene respondendo. Puta si petas, quod concedam hominem esse bovem, & proponas istam in tempore obligationis, Homo est irrationalis, concedenda est; quia petita est consequenter. Et hæc sufficiant de ista specie obligationis, eo quod non habet magnum locum in scientiis particularibus.

CAP. XL.

De positione tertia specie obligationis.

TErtia species obligationis vocatur *Positio*.

Circa quam sciendum est, quod differt à casu; quia casus non obligat ad suscipiendum aliquid tanquam verum. Unde quandoque casus & positio sunt respectu oppositorum. Sicut si *Socrates* in rei veritate est albus, & ponatur ista, *Socrates* est niger; tunc enim est casus quod *Socrates* est albus, & positum est quod *Socrates* est niger: & illa positio obligat ad sustinendum istam tanquam veram, *Socrates* est niger; & casus tunc non obligat ad sustinendum illam tanquam veram, *Socrates* est albus. Item casus semper debet esse de re particulari; sed positio potest esse unius propositionis indefinitæ vel particularis. Sicut si velim tibi ponere casum, non debeo dicere, Homo currit; sed debeo certificare respondentem, puta, Iste homo currit, vel iste; ita quod A currat, ita quod A sit nomen proprium istius: sed in positione possum tibi ponere istam, Homo currit, vel Aliquis homo currit.

Circa casum aliquæ sunt regulæ. Una est, Quod casus nunquam est recipiendus nisi fiat certificatio de aliquo particulari. Alia regula est, Quod nunquam est casus recipiendus ad sustinendum impossibile. Alia regula est, Quod nunquam est casus admittendus ad sustinendum quod repugnat actui responsionis. Ut si aliquis velit tibi præponere istum casum, quod tu sis mortuus, & velit quod tu sustineas istum casum; non debes eum recipere, quia repugnat actui responsionis, non enim stant simul, quod tu sis mortuus, & quod tu respondeas. Ideo talis casus non est admittendus, tamen tale possibile est admittendum.

Positio ergo obligat ad sustinendum aliquam propositionem, eo modo quo propositio vera debet sustineri à respondente; & consistit ars ista in hoc, quod in principio debet aliqua propositio poni; deinde debent propositiones proponi secundum quod placet opponenti, ad quas debet respondens respondere concedendo, vel negando, vel dubitando, vel distinguendo; quibus responsionibus datis, potest opponens, quando sibi placet, dicere cedat tempus, hoc est, cesset tempus obligationis: & tunc videndum est an talis respondens bene responderit, vel non. Sicut pono tibi istam propositionem, Animal currit, deinde propono tibi istam, Nullus homo currit; si eam concedas, statim dico, cedat tempus: probo quod male respondisti, quia concessisti falsum & impertinens, scilicet istam, Nullus homo currit; ergo male respondisti. Sed iste modus opponendi & respondendi non servatur, quando ponitur casus; propter quod differt casus à positione: scito tamen quomodo respondendum est facta aliqua positione, potest evidenter sciri quomodo respondendum est posito aliquo casu. Et ideo sufficiat nunc de positione tractare.

Circa quam sciendum est, quod positio quædam est possibilis, & quædam impossibilis.

Possibilis est quando ponitur propositio falsa contingens, vel propositio contingens dubia. Et circa istam positionem dantur multæ regulæ. Una est, Quod omne positum in forma positionis propositum, scitum esse tale, est concedendum absolute; si illud positum, quando proponitur, non habet plures sensus quam quando per se profertur. Et per hoc solvitur hoc sophisma. Ponatur ista, Alterum illorum est verum, demonstratis istis duobus, *Joannes* est Episcopus, *Joannes* sedet; deinde proponatur ista, Unum illorum est verum, hæc est concedenda, quia sequens; deinde ponatur ista copulativa, Unum istorum est verum & alterum non est verum, si negas istam & concessisti istam partem, Unum istorum est verum, oportet te negare alteram; & ita negas positum si concedas, ergo concedis tibi dubium. Dicendum est, quod illud sophisma ibi propositum, non est concedendum; sed est distinguendum: eo quod, in secunda parte alterum potest esse nomen infinitum, & tunc est copulativa vera & concedenda; vel potest esse relativum, & tunc est neganda: & est hic tertius modus amphibologiæ;

quia

quia oratio per se posita non est multiplex, sed posita cum alia est multiplex.

Alia regula est, Omne sequens ad positum vel bene concessum vel bene concessa, vel oppositum vel opposita bene negatorum, scitum esse tale, est concedendum si proponatur. Veruntamen ista propositio, Omne sequens ex posito, &c. non est semper concedenda; quia si ponatur ista, Nihil est tibi positum, & proponatur ista, Omne sequens ex posito est concedendum, neganda est illa tanquam repugnans posito.

Alia regula est, Omne repugnans posito vel bene concesso vel bene concessis, vel opposito bene negati vel bene negatorum in tempore positionis propositum, est negandum si non sit multiplex quando proponitur.

Alia regula est, Quod ad omnem propositionem impertinentem, hoc est, quæ nec est sequens nec repugnans posito, vel alicui bene concesso vel bene negato, respondendum est secundum sui qualitatem: hoc est, concedenda est, si sit vera; & neganda, si sit falsa; si sit dubitanda, respondendum est dubie; si multiplex, distinguenda est.

Ex prædictis sequitur, quod idem uno loco propositum est concedendum, & si alio loco proponitur erit negandum. Sicut posita ista positione, *Socrates* currit, & proponatur, Tantum ista propositio est tibi posita, concedenda est; quia vera & impertinens. Si autem postponatur tibi ista, Aliqua propositio falsa est tibi posita, illa esset concedenda; quia vera est & impertinens: & si postponitur ista, Tantum ista propositio est tibi posita, est neganda; quia repugnat posito & bene concesso: quia ordo propositionum propositarum in arte obligatoria est necessario attendendus. Ex prædictis patet, quod concessa aliqua indefinita, non oportet concedere aliquam singularem primo loco propositam; imo omnes ordinate propositæ possunt negari præter ultimam: & illa concedenda est, eo quod sequitur ex posito & oppositis bene negatorum, & sicut etiam disjunctiva est concedenda; & tamen neutra pars si primo loco proponatur est concedenda.

Alia regula, Quod posito casu possibili nunquam est negandum necessarium nec impossibile concedendum. Quæ intelligenda est de necessario quod semper fuit necessarium ante tempus obligationis, & de impossibili quod fuit impossibile ante tempus obligationis: & non de illo quod devenit necessarium vel impossibile infra tempus obligationis: quia tale necessarium potest negari & impossibile concedi, eo quod durante tempore obligationis est uniformiter respondendum postquam responsum est semel ad eam.

CAP. XLI.

De positione impossibili.

Positio impossibilis est, quando ponitur aliqua propositio impossibilis.

Et sciendum est, quod multum refert ponere unam propositionem impossibilem, & accipere aliquam consequentiam, in qua unum impossibile infertur ex alio impossibili: sicut multum refert ponere istam propositionem, Homo est rudibilis, & inferre istam consequentiam, Si homo est asinus, Homo est rudibilis. Similiter multum refert ponere istam propositionem, Deus non est Deus, & istam consequentiam inferre, Si Deus non est, Deus non est Deus: propter quod ista conditionalis est concedenda, & positio non est recipienda. Et quandoque positio est recipienda tanquam impossibilis, & sustinenda est in positione impossibili; & tamen consequentia sive conditionalis bona est neganda. Sicut ista consequentia est bona, Deus non est tres Personæ, ergo Deus non est Deus; & tamen antecedens potest recipi in positione impossibili, & debet negari consequentia. Similiter ista consequentia est bona, Spiritus Sanctus non procedit à Filio, ergo Spiritus Sanctus non distinguitur à Filio; & tamen in positione impossibili debet recipi antecedens, & negari consequens. Ex quo patet, quod multæ consequentiæ seu conditionales veræ sunt; & tamen tam antecedens quam consequens est impossibile; & tamen antecedens potest recipi & sustineri, & consequens negari.

Unde circa istam positionem impossibilem est sciendum, quod non quælibet propositio impossibilis est admittenda; quia illa propositio impossibilis, quæ manifeste cuilibet intellectui infert contradictoria, non est admittenda: sed sola illa propositio impossibilis, ex qua, per regulas & propositiones per se notas de quibus nullus intellectus dubitare potest, non possunt inferri contradictoria, est recipienda in positione impossibili. Unde tales propositiones, Deus non est Deus, Deus non est sapiens, Homo non est risibilis, & hujusmodi; possunt recipi in positione impossibili. Et ex isto patet, quod regulæ datæ de positione possibili, scilicet quod Omne sequens est concedendum, & Omne repugnans est negandum, non sunt generaliter observandæ in positione impossibili; sed sunt magis restringendæ.

Unde ista regula potest dari pro positione impossibili, Omne sequens ex opposito consequentia naturali vel simplici, & tenente virtute positionis vel regulæ per se notæ, est concedendum. Ex quo patet, quod in positione impossibili, quod sequitur ex positis & bene concessis syllogistice est concedendum: Similiter quod sequitur virtute talium regularum

gularum debitæ circumstantionatarum, Ab exclusiva ad universalem de terminis transpositis est bona consequentia; Ab affirmativa de prædicato infinito ad negativam de prædicato finito est bona consequentia, & hujusmodi; est concedendum; si enim tales consequentiæ negarentur, nulla posset esse disputatio: illud autem quod sequitur consequentia ut nunc, vel consequentia naturali, vel alia consequentia quam tali, potest negari quantumcunque veraciter sequatur ex posito. Et similiter proportionabiliter dicendum est de negatione repugnantis. Ex isto patet, sicut tactum est prius, quod quandoque aliqua consequentia vel conditionalis est concedenda, & tamen potest antecedens sustineri sine consequente, etiam quando antecedens includit contradictionem.

Unde si quæratur, utrum Spiritus Sanctus non distinguatur à Filio si non procedat ab eo, est respondendum quod sic; quia per istam quæstionem non nisi quæritur de veritate istius conditionalis, Si Spiritus Sanctus non procedit à Filio, ergo Spiritus Sanctus non distinguitur à Filio; quæ vera est, quamvis non sit evidenter vera. Unde multæ consequentiæ sunt bonæ, & multæ conditionales veræ, quamvis non sint nobis evidentes.

Similiter si quæratur, Si Deus sit, Deus sit trinus & unus. Respondendum est quod sic; quamvis infidelis errans aliter responderet; quia illa conditionalis est vera, cum consequens sit necessarium, quamvis non sit evidens.

Si autem quæratur an posito tanquam impossibili, quod Spiritus Sanctus non procedit à Filio, concedendum sit tanquam sequens, quod Spiritus Sanctus non distinguitur à Filio. Dicendum est quod non; quia ex quo illa conditionalis non est evidens, non potest evidenter sciri, Si Spiritus Sanctus non procedit à Filio non distinguitur à Filio: ideo quamvis ista ponatur tanquam impossibilis, Spiritus Sanctus non procedit à Filio, non est ista concedenda, Spiritus Sanctus non distinguitur à Filio.

Ex istis patet, quod multæ propositiones includentes contradictionem, hoc est inferentes contradictionem, possunt poni positione impossibili: nec propter hoc sunt contradictoria concedenda, quia facta tali positione, non omne sequens ex posito est concedendum; sed multa sequentia sunt neganda, vel non concedenda; nisi quæ sequuntur evidenter propter positum, ita quod consequentia talis potest fieri evidens ex naturalibus. Et hoc sive positum sit una categorica, vel composita ex multis categoricis. Quandoque autem una propositione impossibili posita, & non aliqua alia, propositio est neganda; si autem esset posita cum prima, esset concedenda.

Sed nunquid talis positio impossibilis est inutilis? Dicendum est, quod quandoque talis positio est utilis, quia quandoque per talem positionem aperitur via ad sciendum quæ sunt bonæ & evidentes consequentiæ, & quæ non sunt evidentes: ex quibus potest cognosci distin-

ctio

ctio terminorum, & ordo eorum; & quandoque potest per talem modum investigari aliarum rerum distinctio.

CAP. XLII.

De depositione quarta specie obligationis.

QUarta species obligationis ponitur *Depositio*. Et est depositio Obligatio ad sustinendum aliquam propositionem tanquam falsam. Sicut si dicatur sic, sit hæc vera, Rex sedet, & deponatur ista, hoc est, sustineatur tanquam falsa.

Unde circa istam obligationem istæ sunt rgulæ, Omne depositum sub forma depositi propositum in tempore depositionis est negandum. Alia regula est, Omne contradicens deposito est concedendum. Alia regula est, Quod ad sequens & ad omne impertinens, & ad repugnans quod non est contradictorium nec convertibile cum contradictorio, respondendum est secundum sui qualitatem.

CAP. XLIII.

De dubitatione quinta species obligationis.

QUinta species obligationis ponitur *Dubitatio*. Et est dubitatio, Obligatio ad sustinendum aliquid tanquam dubium. Unde regulæ deservientes huic speciei sunt istæ, Ad omne dubitatum in tempore dubitationis propositum respondendum est dubie. Alia regula est, Quod ad contradictorium dubitati respondendum est dubie. Alia regula est, Quod ad consequens falsum respondendum est negando, & ad antecedens verum respondendum est dubie. Alia regula est, Quod ad repugnans non contradictorium nec convertibile respondendum est secundum sui qualitatem. Et similiter ad omne impertinens respondendum est secundum sui qualitatem.

Obligatio
Institutio.
Petitio
Positio.
affirmativa
negativa. Depositio
Dubii. Dubitatio

CAP. XLIV.

De sexta specie quæ ponitur, sit verum.

SExta species ponitur, *Sit verum*, & est species qua obligatur aliquis ad respondendum ad aliquam propositionem, eo modo, quo respondens habet determinatum actum circa illam propositionem: puta eodem modo quo responderet, si sciret illam esse falsam; vel eo modo quo responderet, si sciret eam esse veram; vel eo modo quo responderet, si dubitaret eam. Sicut si dicat opponens sic, Sit verum te scire *Socratem* currere, hoc est, sic respondeas ad istam, illo modo quo responderes si scires eam esse veram, scilicet istam, *Socrates* currit: & mihi videtur, quod ista obligatio non potest multum differre à petitione & positione. Aut enim per talem obligationem ponitur ista, Tu scis *Socratem* currere, vel Scis *Socratem* non currere, vel dubitas *Socratem* currere: vel per talem obligationem petitur, quod eodem modo respondeas ad istam, quo responderes si scires eam esse veram, vel eam esse falsam, vel dubitares eam. Et si isto modo intelligitur facta obligatio, Dico quod aut obligat ad illam propositionem tantum expressam; vel ad omnia sequentia, antecedentia, repugnantia, & impertinentia. Si primo modo, obligatio est recipienda. Si secundo modo non est universaliter recipienda, maxime quando cadit supra propositionem contingentem; quia non est in potestate respondentis satisfacere petitioni. Si enim aliquis nesciat *Socratem* currere, & petatur ab eo quod respondeat ad omnia eodem modo ac si sciret eam; uno tempore responderet uno modo, puta si sciret eam quando *Socrates* est *Romæ*, & si sciret eam quando *Socrates* est *Parisiis*, responderet alio modo ad multa impertinentia: nec est in potestate sua, ex quo nescit respondere eodem modo ad omnia quæ possunt proponi, quo responderet si sciret eam.

CAP. XLV.

De insolubilibus.

CIrca insolubilia est sciendum, quod non ideo dicuntur sophismata aliqua *Insolubilia*, quia nullo modo possunt solui; sed quia cum difficultate solvuntur.

Unde sciendum, quod Insolubilia sophismata sunt, Quando per consequentias apparentes, quæ videntur regulari per regulas necessarias, ex propositione aliqua contingente infertur sua opposita; quæ ideo dicuntur insolubilia, quia difficile est tales consequentias impedire: & talia

talia argumenta non possunt fieri, nisi quando actus humanus respicit istum terminum *falsum*, vel aliquem consimilem affirmative; vel hunc terminum *verum*, vel aliquem consimilem negative. Sicut est de ista, *Socrates* dicit falsum, & de ista, *Socrates* non dicit verum; & fit hoc modo Insolubile.

Incipiat *Socrates* sic loqui, *Socrates* dicit falsum, & nihil aliud loquatur; tunc quæritur, an *Socrates* dicit verum, an falsum. Si dicas quod *Socrates* dicit verum, & non dicit nisi istam propositionem, *Socrates* dicit falsum, ergo hæc est vera, *Socrates* dicit falsum; ergo si dicit verum dicit falsum. Si dicas quod *Socrates* dicit falsum, ergo hoc est vera, *Socrates* dicit falsum, & *Socrates* dicit hoc, ergo *Socrates* dicit hoc quod est verum; & per consequens *Socrates* dicit verum; & ita si *Socrates* dicit falsum, *Socrates* dicit verum.

Isto casu posito illud argumentum dicitur insolubile, quia de difficili solvitur. Et ideo ad solutionem istius, & omnium aliorum est sciendum, quod talis propositio contingens ex qua debet inferri sua repugnans, vel habet hunc terminum *falsum*, vel aliquem consimilem. Si primo modo, oportet quod sit affirmativa; & tunc debet dici universaliter quod propositio est falsa. Unde si *Socrates* incipiat sic loqui, *Socrates* dicit falsum, & nihil aliud dicat. Dicendum est, quod illa propositio est falsa. Si autem incipiat sic loqui, *Socrates* non dicit falsum, non posset fieri tale argumentum apparens. Si autem propositio habeat hunc terminum *verum*, vel aliquem consimilem, oportet quod propositio supra quam fundatur insolubile sit negativa; & tunc est concedendum, quod illa propositio est vera. Sicut si *Socrates* incipiat sic loqui, *Socrates* non dicit verum, concedendum est quod hæc est vera.

Et si arguatur, quod hæc sit vera, *Socrates* non dicit verum, & *Socrates* dicit hanc propositionem, ergo *Socrates* dicit hanc propositionem veram. Respondendum est, quod illa consequentia non valet, *Socrates* dicit hanc propositionem, & hæc propositio est vera, ergo *Socrates* dicit propositionem veram. Et ratio hujus negationis est, quia in ista propositione, *Socrates* non dicit verum, prædicatum non potest supponere pro tota illa propositione cujus est pars, quamvis non præcise propter hoc quod est pars ejus: & ideo ista propositio, *Socrates* non dicit verum, æquivalet isti, *Socrates* non dicit aliud verum ab isto, *Socrates* non dicit verum: & ideo sicut non sequitur, hæc est vera, & *Socrates* dicit illam, ergo dicit aliam veram propositionem ab ista; ita non sequitur, *Socrates* dicit istam propositionem, *Socrates* non dicit verum, & hæc est vera, ergo *Socrates* dicit verum: & hoc, quia sicut dictum est, istæ duæ æquivalent, *Socrates* non dicit verum, & *Socrates* non dicit aliud verum ab isto.

Et eodem modo dicendum est proportionabiliter ad argumentum præcedens, scilicet quod quando *Socrates* incipit sic loqui, *Socrates* dicit falsum, & quæratur, an *Socrates* dicit verum aut falsum. Dicendum est quod

quod nec dicit verum nec falsum: sicut concedendum est, quod nec dicit aliud verum, nec aliud falsum ab isto. Et ideo non sequitur, hæc est falsa, *Socrates* dicit falsum, & *Socrates* dicit hanc propositionem; ergo *Socrates* dicit falsum. Sicut non sequitur, *Socrates* dicit hoc, & hoc est falsum, ergo dicit aliud falsum ab isto. Et hoc quia istæ duæ æquivalent, *Socrates* dicit falsum, & *Socrates* dicit aliud falsum ab isto: & propter hoc prima consequentia non valet, quia in ista, *Socrates* dicit falsum, prædicatum non potest supponere pro ista propositione.

Et si dicatur hic arguitur ab inferiori ad superius sine negatione, & sine distributione; ergo consequentia est bona. Dicendum est, quod illa consequentia non valet, nisi quando illud superius in illo consequente potest supponere pro illo inferiori. Unde in ista, Homo est animal, si ly *animal* non posset supponere pro homine, hæc consequentia non valeret, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est animal. In ista autem propositione, *Socrates* dicit falsum, prædicatum non potest supponere pro tota propositione; ideo non sequitur, *Socrates* dicit hoc falsum, ergo *Socrates* dicit falsum.

Per prædicta potest studiosus respondere ad omnia insolubilia, si solvendo ea velit naturam insolubilium advertere, quod relinquo studiosis. Et ista de insolubilibus pro nunc sufficiant.

Finit Tertia Pars Tertiæ Partis.

Incipit Quarta Pars Tertiæ Partis.

CAP. I.

De fallaciis in generali.

Cum dictum ſit de argumentis & ſpeciebus argumentorum, reſtat nunc dicere de defectibus argumentorum & conſequentiarum. Hujuſmodi autem defectus vocantur *Fallaciæ*, penes quas peccant argumenta falſa, & ideo de eis eſt dicendum. Circa quos primo ſunt aliqua generalia præmittenda. Secundo tractandum eſt de eis in ſpeciali.

Et ſciendum eſt, quod quamvis à Philoſopho & multis aliis ponantur 13. fallaciæ, cum omne argumentum apparens vel ſophiſticum peccans in forma, vel peccat per *æquivocationem*, vel per *amphibologiam*, vel per aliqua iſtarum 13. ſicut tractando de eis in ſpeciali oſtendetur; veruntamen præter fallacias enumeratas ſunt aliæ tres quibus peccat opponens arguendo contra reſpondentem: & quia Philoſophus docet vitare & reprehendere defectus opponentis in reſpondendo, ideo 13. *Fallacias* enumerat.

Secundo ſciendum quod iſtarum fallaciarum quædam ponuntur in dictione, & quædam extra dictionem. In dictione enim ponuntur Sex, & Septem extra dictionem. Et eſt ſciendum quod *dictio* hic capitur non ſolum pro voce, ſed etiam pro omni ſigno ad placitum inſtituto, ſive ſit vox, ſive ſcriptura, ſive quodcunque aliud. Et dicuntur fallaciæ *in dictione* illæ penes quas peccant argumenta quæ non haberent defectum niſi eſſent aliqua ſigna ad placitum inſtituta: ita quod præciſe ille qui facit argumentum in mente ſine omni idiomate, & omni ſigno voluntarie inſtituto, talia argumenta non poteſt facere penes omnes modos talis fallaciæ; quamvis in caſu poſſet eſſe penes aliquem modum. Aliæ autem fallaciæ quæ poſſunt reperiri in argumentis compoſitis ex propoſitionibus habentibus tantum eſſe in mente, etiam ſi nullum ſignum eſſet voluntarie inſtitutum, quantumcunque argumenta prolata vel ſcipta poſſint habere conſimiles defectus, vocantur fallaciæ *extra dictionem*.

Et

Et ideo falsum est quod dicunt aliqui, quod fallaciæ in dictione sunt à parte vocis, & fallaciæ extra dictionem à parte rei: quia non plus sunt istæ ex natura rei, quam illæ. Sed debet dici quod fallaciæ in dictione sunt illæ, penes quas secundum omnes modos peccant sophistica argumenta composita ex signis voluntarie institutis. Fallaciæ extra dictionem sunt illæ, penes quas peccant argumenta tam composita ex signis voluntarie institutis quam composita ex signis naturaliter significantibus.

Tertio notandum, quod Logicus, non Sophista, habet cognoscere istas fallacias, ita scilicet quod habet cognoscere quasdam regulas generales applicabiles ad omnes, per quas simul cum aliis scitis in aliis scientiis particularibus potest reprehendere omnes defectus omnium falsorum argumentorum peccantium in forma, in quacunque materia fiant. Ex quo patet utilitas istius notitiæ. Nam per istam notitiam deprehenditur de omni argumento peccante in forma, quod non valet: & sine ista notitia impossibile est hoc scire, propter quod impossibile est aliquam scientiam naturalem, vel moralem, vel quamcunque aliam sine ista notitia perfecte habere. Et ideo ignorantes istam artem in aliis scientiis intendentes, sive intendant Philosophiæ naturali, sive morali; sive etiam Juri civili, sive canonico; sive Theologiæ, sive cuicunque scientiæ: si velint ex proprio capite multa docere vel scribere, præter ista quæ inveniuntur expressa in sacra Scriptura, & præter ista quæ notabiliter inveniuntur in libris scientium, necessario in multos prolabuntur errores. Unde non dubito, quin multitudo & contrarietas opinionum tam in Theologia quam in Philosophia modernis temporibus ex hoc proveniat. Et ex hoc provenit, quod multi ignorantes Logicam novas opiniones præter vocaliter expressas in Scriptuta sacra ex dictis Sanctorum & scriptis *Aristot.* publice docuerunt, & replendo libros non paucos in scriptis reliquerunt.

Quarto sciendum, quod penes istas fallacias non tantum peccant paralogismi stricte sumpti, qui sunt ex duabus propositionibus, & una conclusione: sed etiam omnes falsæ consequentiæ peccant contra has fallacias, sive illæ consequentiæ sint Enthimemata, sive Inductiones, sive Exempla; quæ ideo possunt vocari paralogismi, quia in paralogismos reduci possunt.

CAP. II.

De fallacia æquivocationis, & primo modo ejus.

ISstis visis dicendum est de fallaciis in speciali, & primo de æquivocatione. Circa quam primo videndum est quid est æquivocatio. Secundo videndum est de forma, & modo respondendi ad paralogismum æquivocationis. Tertio quot modis dicitur vel fit æquivocatio.

Circa primum est sciendum, quod *Æquivocatio* est diversa significatio alicujus termini positi in oratione; ita quod secundum aliquos causa non existentiæ est diversitas significationis: Sed istud non est bene dictũ, quia non semper ubi est æquivocatio, ibi est diversitas significationis; quia bene potest esse æquivocatio in pure univoco. Sicut ista propositio, Homo est nomen, est distinguenda penes æquivocationem, etiam si hoc nomen, Homo, non significaret nisi unum, nec proprie, nec improprie: tamen hic non est diversa significatio. Et ideo dicendum est quod æquivocatio magis proprie definitur sic. Æquivocatio est *multorum vocatio* sub eadem voce, & sub eodem signo. Et *vocatio* non accipitur hic pro significatione tantum, sed etiam pro suppositione, vel pro aliqua positione: & debet intelligi quod sit multorum vocatio prædicto modo; vel quod denotatur fieri multorum vocatio, vel non fieri; quia non semper quando est æquivocatio stat ibi terminus pro diversis; sed aliquando denotatur stare pro diversis. Verbi gratia. Si dicam sic, Homo est species, illa est distinguenda, quia ille terminus, Homo, potest stare pro multis scilicet pro intentione animæ, & pro homine extra.

Sed si dicas sic, Homo albus non fuit homo, posito quod nunquam fuit homo albus, subjectum non stat pro multis scilicet pro illis quæ fuerunt albi, vel pro iis qui sunt albi, quia nunquam fuit aliquis talis. Dicendum, quod licet nunquam fuerit aliquis talis, tamen denotatur stare pro talibus in illa negativa, Homo albus non fuit, pro talibus saltem sub disjunctione. Sciendum est tamen quod stare pro diversis non facit æquivocationem: sed stare pro diversis, ita quod pro uno & non pro altero, facit æquivocationem. Sicut in ista, Omnis homo est animal, *ly homo*, stat pro diversis, & tunc non est æquivocatio: sed in ista, Homo est species, potest stare pro diversis, quia potest stare pro intentione, & pro homine extra, ita scilicet quod aliquis utatur hac voce pro uno & non pro alio. Ex hoc patet, quod causa apparentiæ hujus fallaciæ, est identitas vocis vel signi. Et causa non existentiæ est usus diversus, quia scilicet contingit ea uti illo modo, vel alio modo.

Circa

Circa secundum est sciendum, quod forma respondendi ad talem paralogismum debet esse ista, scilicet quod proposita aliqua oratione vel propositione in qua ponitur una dictio qua contingit sic diversimode uti, illa est distinguenda, eo quod contingit uti tali dictione sic, vel sic: & sic respondendum est concedendo argumentum, vel negando, vel in uno sensu concedendo, & in alio negando, vel negando, vel concedendo in utroque.

Circa tertium est sciendum, quod tres ponuntur modi æquivocationis. Primus est quando aliqua dictio est æquivoca à casu. Vocatur autem *æquivocum à casu*, quando dictio æque primo, non semper quidem æque primo tempore vel intentione, pluribus impositionibus, vel una æquivalenti pluribus, imponitur ad significandum; ita scilicet quod una impositione imponitur ad significadum ac si non esset prius imposita: sicut contingit quando eadem dictio est eadem in diversis idiomatibus; sicut hæc dictio, *me*, & est Latinum & Anglicum, ideo est æquivocum à casu: ita etiam est in eisdem dictionibus ejusdem idiomatis frequenter.

Et est sciendum, quod non solum dictio quæ proprie aliquid significat, cujusmodo est dictio categorematica, sed etiam dictio quæ nihil proprie per se significat, sed tantum consignificat, cujusmodi sunt dictiones syncategorematicæ, possunt esse æquivoce; sicut patebit de adverbiis, conjunctionibus, & aliis signis.

Secundo notandum est, quod quælibet oratio in qua ponitur talis dictio æquivoca semper de virtute sermonis est distinguenda, eo quod potest accipi sic, vel sic; & hoc sive sit in uno sensu vera, & alio sensu falsa, vel in utraque sensu vera, sive in utroque falsa: tamen aliquando disputantes possunt arctare illos ad certum sensum, & ad certam significationem, & tunc non est distinguenda. Potest autem hoc fieri vel per consuetudinem, vel per certam ordinationem inter eos. Potest etiam hoc fieri per additionem alicujus, sicut si opponens dicat, Volo quod quando addo huic dictioni *canis* A, quod stat præcise pro animali latrabili, tunc si opponens proponat istam, Omnis canis A est latrabilis, non est distinguenda: Si autem proponat istam, Omnis canis est latrabilis, illa est distinguenda. Potest etiam fieri sine tali additione, sicut si opponens dicat sic, Volo in tota ista disputatione capere præcise hoc nomen, *canis*, pro latrabili animali: tunc quandocunque in ista disputatione proponitur propositio in qua ponitur hæc dictio, *canis*, nulla talis est distinguenda

Et si quæratur an talis propositio distinguenda sit vera vel falsa. Dicendum quod vocando *verum*, omne illud quod est signum subordinatum veræ propositioni in mente, talis propositio est distinguenda, si habeat unum sensum verum, & alium falsum: vel ipsa est tam vera quam falsa, quia scilicet sibi correspondet tam vera propositio quam falsa in mente, ideo talis propositio est distinguenda. Vocando autem

tem *verum*, illud cui proprie & præcise correſponet una propoſitio vera in mente & non falſa, ſic accipiendo hoc vocabulum, talis propoſitio nec eſt vera, nec eſt falſa. Et ideo quod aliquando dixi eadem propoſitio eſt vera & falſa, neceſſaria & impoſſibilis; & aliquando quod eadem propoſitio non eſt vera & falſa: æquivoce accepi *verum* & *falſum* in uno loco & in alio, quam æquivocationem tunc intellexi quamvis non expreſſerim, ſicut nec ſcribentes aliquando exprimunt æquivocationes quas advertunt in dictis ſuis.

Penes iſtum primum modum peccant talia argumenta, Omnis canis eſt animal, ſydus cæleſte eſt canis, ergo Sydus cæleſte eſt animal. Nam tam major quam minor eſt diſtinguenda, eo quod *ly canis* in utroque poteſt ſtare pro cane latrabili, & tunc valet ſyllogiſmus, & minor eſt falſa, iſta ſcilicet. Sydus cæleſte eſt canis. Vel poteſt ſtare tam in majore quam in minore pro ſydere cæleſti. Et tunc etiam valet ſyllogiſmus; ſed major eſt falſa, quia tunc ſequeretur quod ſydus cæleſte curreret. Vel poteſt ſtare *ly canis*, in majore pro animali latrabili, & in minore pro ſydere cæleſti; & tunc conſequentia non valet, ſed eſt *fallacia æquivocationis*, quia ly canis æquivoce accipitur in majore & minore.

Similiter talis conſequentia peccat contra fallaciam æquivocationis, Omnis canis eſt animal, ergo Sydus cæleſte eſt animal. Nam iſta, Omnis canis eſt animal, diſtinguenda eſt, eo quod *ly canis* poteſt ſtare pro animali latrabili: & tunc non valet conſequentia, quia arguitur à termino ſtante pro alio ſignificato quam pro illo pro quo ſtat in antecedente, ſicut manifeſte patet. Si autem *ly canis* ſtat pro ſydere cæleſti in antecedente, tunc eſt bona conſequentia, quia arguitur à termino ſtante pro uno ſignificato ad terminum ſtantem pro eodem ſignificato: & illa conſequentia eſt bona, ſed antecedens eſt falſum. Et iſte modus debet obſervari in reſpondendo ad quodcunque argumentum in quo ponitur propoſitio quæ eſt diſtinguenda penes quamcunque fallaciam.

Penes iſtum modum peccant etiam tales paralogiſmi, Tantum aqua eſt in vaſe, color eſt in vaſe, ergo color eſt aqua. Nam *ly in*, diverſimode & æquivoce accipitur. Uno modo poteſt accipi ut denotet aliquid eſſe in re aliqua ſicut locatum dicitur eſſe in loco, & ſic major eſt vera, & aliter accipitur in minore, ut ſcilicet denotetur aliquid eſſe in alio ut accidens in ſubjecto. Et ſicut accidit æquivocatio propter hanc dictionem, *in*, ita frequenter accidit æquivocatio propter alias dictiones ſyncategorematicas; quando autem hoc contingit ſcitur per uſum & exercitium in diverſis ſcientiis.

CAP.

CAP. III.

De secundo modo fallaciæ æquivocationis.

CIrca secundam modum est sciendum, quod tunc est secundus modus, quando eadem dictio primo & principaliter imponitur ad significandum vel consignificandum aliquid vel aliqua, & secundario propter aliquam attributionem alterius rei ad primum significatum imponitur ad significandum aliud vel alia: ita quod in aliquibus propositionibus utimur hoc vocabulo pro illo pro quo primo erat institutum, & non omnibus. Sicut est de isto nomine, *homo*, quod primo erat institutum ad significandum animalia rationalia: & secundo, propter similitudinem statuæ ad hominem, utimur hoc nomine, *homo*, pro statua in pluribus propositionibus; sicut in talibus, Homo depingitur, Homo est aureus, vel argenteus, quando statua fit ex auro vel argento. In multis autem propositionibus non utimur illo vocabulo pro tali secundario significato, sicut in talibus, Homo currit, Homo est animal, & sic de consimilibus; sed tantum pro primario significato.

Ex hoc oritur una regula talis, quod Nunquam propositio est distinguenda penes secundum modum æquivocationis, nisi quando illud vocabulum quod potest sic æquivoce accipi comparatur alicui verificabili de secundario vel pro secundario significato, vel pro aliquo simili. Et ideo ista est distinguenda, homo depingitur; sed non ista, homo currit, nec ista, homo est animal; & sic de singulis. Et ratio hujus est, quia semper terminus communis ubicunque ponitur potest stare pro suo primario significato, sed non semper pro secundario: sed tantum in propopositione ubi comparatur alicui sibi simili scilicet primario significato suo; & ideo tantum talis propositio est distinguenda penes secundum modum æquivocationis. Et si quæratur ratio & causa hujus. Dicendum, quod principalis ratio & causa est voluntas utentium: & ideo si placeret utentibus posset utraque distingui, hoc tamen non habet usus.

Penes istum secundum modum peccant tales discursus, quicquid currit habet pedes, Aqua currit, ergo Aqua habet pedes. Omnis homo est animal rationale, Imago est homo, ergo, *&c.* Petra erat Christus, ergo Aliquod irrationale erat Christus. Urina est sana, ergo Urina est Animal. Et universaliter quando aliqua dictio potest summi metaphorice & transumptive, potest causare talem fallaciam æquivocationis. Sicut est in talibus, Subjectum scientiæ est materia scientiæ, ergo Scientia componitur ex materia & forma; nam antecedens illius consequentiæ est distinguendum, eo quod hoc nomen, *materia*, potest accipi proprie, & sic est hæc falsa, Subjectum est materia scientiæ: vel potest accipi

cipi metaphorice & improprie, & sic consequentia non valet. Similiter ista, Figura est forma æris, ergo Æs & figura distinguuntur realiter; nam forma potest accipi proprie, & sic antecedens est falsum: vel potest accipi improprie; & sic non est bona consequentia. Similiter est hic, Statua componitur ex ære & figura, ergo Æs & figura distinguuntur realiter. Nam *componi* potest accipi proprie, & sic antecedens est falsum: vel metaphorice & improprie, & sic consequentia non valet. Et sicut est de istis, ita est de multis aliis; quia vix est aliqua dictio multum usitata, quin aliquando accipiatur improprie & metaphorice: ideo summe necessarium est inspicienti dicta authorum scire quando accipiuntur vocabula proprie, & quando improprie, quia aliter quis faciliter decipitur.

Et propter hoc scriptores veteres qui tam profunditate scientiæ quam splendore eloquentiæ pollebant, necesse fuit eis propter ornatum eloquentiæ per diversa vocabula & varias dictionum & orationum formas suam intentionem exprimere, illas voces frequenter à propria significatione ad impropriam transferre: cujus transumptionis & locutionis metaphoricæ Grammatici diversas species in authoribus usitatas tradunt; quarum aliqua fiunt quando dictio transfertur à propria significatione ad impropriam, & sic istæ deserviunt secundo modo æquivocationis. Aliquæ autem accidunt ex hoc quod una oratio transfertur à significatione propria ad impropriam, & istæ deserviunt fallaciæ amphibologiæ. De quarum aliquibus est nunc breviter transcurrendum.

Unde una translatio est quando nomen totius ponitur pro nomine partis; vel è converso, sicut si dicatur, Hoc corpus est *Socrates*, demonstrando cadaver quod fuit pars *Socratis*. Alia est quando unum contrariorum ponitur pro reliquo. Alia est quando ponitur causa pro causato; vel è contra. Quandoque autem continens pro contento ponitur; vel è contra. Quandoque autem nomen inventoris pro nomine inventi; vel è converso. Et quandoque nomen unius speciei pro nomine alterius speciei, ratione alicujus proprietatis convenientis individuis utriusque speciei. Quandoque ponitur nomen temporis pro effectu temporis; & è contra. Et quandoque nomen materiati pro nomine materiæ; & è contra. Et quandoque nomen antecedentis pro nomine consequentis. Et quandoque nomen efficientis pro nomine effectus; & è contra. Et quandoque verbum unius temporis pro verbo alterius temporis. Et quandoque singulare pro plurali; & è contra. Et quandoque proprietas animalis attribuitur non animali; & è contra. Et quandoque una propositio ponitur pro alia. Et quandoque dictio unius partis orationis ponitur pro dictione alterius partis orationis.

Istis modis & multis aliis possunt dictiones à propria significatione transferri ad impropriam: cujus translationis Grammatici diversas docent species, inter quas connumerantur istæ, cathaterum, metaphora, synecdoche, metalepsis, antliropopathos, & peralenge, & multæ aliæ

quarum

quarum notitia in Grammatica, quæ aliis ſcientiis ſubminiſtrat, perfecte tradita eſt, quam omni volenti ſtudere in libris Authorum & in ſacra Scriptura puto multum neceſſariam, ſine qua frequenter accidit error pervertendo intentionem ſcribentium. Et nota quod æquivocum juxta ſecundum modum vocatur à *Boetio* Æquivocum à conſilio.

CAP. IV.

De tertio Modo fallaciæ æquivocationis.

CIrca tertium modum æquivocationis eſt ſciendum, quod tunc eſt tertius modus, non quando aliqua dictio accipitur pro diverſis ſignificatis, ſed ex hoc ſolum quod alicui comparatur, quod non plus pertinet ad primum ſignificatum quam ad ſecundarium. Et eſt iſte modus accipiendi, non ex hoc quod vox poteſt ſignificare diverſa, ſicut contingit in duobus primis modis; ſed ex hoc quod eadem vox poteſt ſupponere pro diverſis: & ideo pro iſto modo dantur diverſæ regulæ quibus poteſt cognoſci.

Eſt autem una regula talis, quod Quando unum extremum propoſitionis eſt nomen primæ intentionis non ſumptum cum ſigno univerſali vel particulari, & aliud extremum eſt nomen ſecundæ intentionis, illa oratio eſt diſtinguenda penes tertium modum æquivocationis; eo quod nomen primæ intentionis poteſt ſupponere ſimpliciter, vel perſonaliter; & ſecundum hoc poteſt accidere fallacia æquivocationis. Et ſecundum iſtum modum peccant talia ſophiſmata, Attributa non ſunt idem eſſentiæ divinæ, Sapientia eſt attributum, & ſimiliter juſtitia eſt attributum, ergo Sapientia & juſtitia non ſunt idem eſſentiæ divinæ.

Reſpondeo, iſta oratio eſt diſtinguenda, Sapientia eſt attributum, eo quod ſapientia poteſt ſupponere ſimpliciter, vel perſonaliter. Si primo modo tunc eſt fallacia æquivocationis, quia in antecedente accipitur ſimpliciter, & in concluſione perſonaliter, & per conſequens æquivoce. Si ſecundo modo ſupponat, minor eſt falſa, quia tunc non denotatur quod ille conceptus qui attribuitur & concluditur de Deo ſit attributum; ſed quod illa res quam ſignificat talis conceptus eſt attributum, quod eſt falſum: quia non plus eſt illa res quæ eſt ſapientia attributum, quam illa res quæ eſt eſſentia divina: & per conſequens accipiendo terminos perſonaliter & ſignificative non plus eſt hæc vera, Sapientia eſt attributum, quam iſta, Eſſentia eſt attributum; accipiendo tamen terminos ſimpliciter & pro intentionibus animæ eſt una vera, & alia falſa.

Similiter accidit hic, Unum eſt paſſio entis, Unum eſt idem realiter cum ente, ergo Idem eſt paſſio ſui ipſius. Et ſimiliter hic, Rationale & homo ſunt idem realiter: Sed rationale eſt differentia & homo eſt ſpecies: ergo Species & ſua differentia ſunt idem realiter. Similiter

hic, Homo & risibile sunt idem realiter: Sed risibile est passio hominis, homo est subjectum: ergo Passio & suum subjectum sunt idem realiter. Responsio ad omnia ista argumenta patet. Nam istæ propositiones, Unum est passio entis, Rationale est differentia hominis, Risibile est passio hominis, & cæteræ tales, non sunt veræ nisi subjectis supponentibus simpliciter. Aliæ autem præmissæ non sunt veræ nisi eisdem terminis acceptis personaliter: & ideo manifestum quod in illis est fallacia æquivocationis penes tertium modum.

Similiter est hic, Homo & animal rationale sunt idem realiter, Homo & animal rationale differunt ratione, ergo Aliqua quæ differunt ratione sunt idem realiter. Similiter est hic, Essentia & sapientia differunt ratione, quia sunt distincti conceptus, Sapientia & essentia sunt idem realiter, ergo Aliqua quæ sunt idem realiter differunt ratione. Similiter hic, Homo & animal rationale sunt idem realiter: Homo & animal rationale sunt definitio & definitum, *&c.* Similiter hic, Homo & animal sunt eadem res: Homo est species, Animal est genus: ergo Species & genus, *&c.* Unde in istis & in infinitis consimilibus non possunt aliquæ propositiones esse veræ nisi terminis sumptis simpliciter, & aliæ non possunt esse veræ nisi eisdem terminis sumptis personaliter; & ita patet quod si propositiones sint veræ termini accipiuntur æquivoce; & per consequens nullam inferunt conclusionem.

Alia regula est, quando unum extremum est nomen primæ impositionis, & aliud est nomen secundæ impositionis, si nomen primæ impositionis non sumatur cum signo universali vel particulari, illa propositio est distinguenda; eo quod nomen primæ impositionis potest accipi personaliter, vel materialiter. Sicut ista est distinguenda, Homo est nomen, eo quod *ly homo*, potest accipi personaliter & significative, & tunc est falsa: vel materialiter scilicet pro ista voce, & sic est vera. Et sic solvuntur talia sophismata, Deus & Deitas sunt idem realiter, sed Deus est concretum, & Deitas abstractum, ergo Concretum & abstractum sunt idem realiter.

Respondeo, ista est distinguenda, Deus & Deitas sunt concretum & abstractum, eo quod isti termini, *Deus*, & *Deitas*, possunt supponere materialiter, & sic est vera; & sic accipiuntur æquivoce in majore & in minore; & per consequens nullam inferunt conclusionem: Vel illi termini possunt supponere personaliter, & tunc est ista falsa, Deus & Deitas sunt concretum & abstractum. Eodem modo fallit hoc argumentum, Homo & risibile sunt idem realiter, Homo & risibile sunt convertibilia, ergo, *&c.* & eodem modo est solvendum.

Alia regula potest dari, Quando nomen primæ intentionis comparatur alicui nomini communi præcise intentionibus animæ & nominibus secundæ impositionis, illa propositio est distinguenda, eo quod nomen potest supponere personaliter, vel simpliciter, vel materialiter: sicut patet in aliquibus prædictis exemplis, & illa exempla sunt tantum ad-

ducta

ducta gratia exempli. Et talia nomina communia præcise intentionibus animæ & nominibus secundæ impositionis sunt ista, universale, commune, prædicabile, subjicibile, nomen, & hujusmodi multa. Est etiam sciendum quod præcedentes regulæ, non sunt tantum intelligendæ de nominibus, sed etiam de omni parte orationis.

Quarta regula est, quod Quando terminus communis supponens personaliter subjicitur respectu verbi de præterito, illa propositio est distinguenda, eo quod terminus subjectus potest supponere pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ fuerunt. Sicut hæc est distinguenda, Aliquis puer fuit senex, eo quod *ly puer*, potest supponere pro eo qui est puer, vel pro eo qui fuit puer. Primo modo æquivalet isti, Aliquis qui est puer fuit senex, & sic est falsa: Secundo modo æquivalet isti, Aliquis qui fuit puer fuit senex, & hæc est vera. Et per istam distinctionem solvuntur talia sophismata, Aliquod album fuit *Socrates*, ergo *Socrates* fuit album, quia si subjectum antecedentis supponit pro iis quæ sunt, consequentia non valet: si pro iis quæ fuerunt, est bona consequentia.

Quinta regula est, quod Quando terminus communis supponens personaliter subjicitur respectu verbi de futuro, Illa propositio est distinguenda penes tertium modum æquivocationis, eo quod subjectum potest supponere pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ erunt.

Sexta regula est, quod Quando terminus communis supponens personaliter subjicitur respectu verbi de possibili vel de contingenti, Illa oratio est distinguenda, eo quod terminus subjectus potest stare pro iis quæ sunt, vel pro iis quæ contingunt esse.

Alia regula, quod Quando eadem dictio potest esse diversorum casuum, generum, vel numerorum, vel aliorum accidentium grammaticalium, illa oratio est distinguenda penes tertium modum æquivocationis; sicut ista, Isti asini sunt Episcopi, *ly Episcopi*, potest esse nominativi casus vel genitivi casus. Veruntamen in tali syllogismo potest frequenter assignari primus modus æquivocationis. Sed quando hujus habeat fieri & quando non, propter brevitatem omitto. Et nota quod iste tertius modus æquivocationis potest reperiri in propositione mentali, quamvis duo primi modi non habeant locum nisi in signis ad placitum institutis. Unde ista propositio mentalis, Homo est species, distinguitur pro eo quod subjectum potest supponere significative, vel pro seipso; & sic de aliis.

CAP. V.

De fallacia amphibologiæ & primo modo ejus.

POst fallaciam æquivocationis sequitur fallacia *Amphibologiæ*. Circa quam primo est sciendum, quod sicut fallacia æquivocationis accidit ex hoc quod aliqua *dictio* potest diversimode accipi: ita fallacia amphibologiæ accidit ex hoc quod aliqua *oratio* potest diversimode accipi, absque hoc quod aliqua dictio potest diversimode accipi; ita quod sicut tota dictio est multiplex, ita tota oratio est multiplex. Secundo sciendum quod sicut æquivocationis tres sunt modi, ita etiam amphibologiæ. Primus est quando oratio æque primo & æque proprie per se posita potest habere plures sensus. Quando autem hoc contingit pro diversis casibus diversæ sunt regulæ dandæ.

Una est talis, Quando aliqua ejusdem casus præcedet verbum quod potest regere casum utrumque, & inter illa ponitur aliquod verbum infinitivi modi, illa oratio est ambigua, & potest habere diversos sensus. Sicut hic, Audio Græcos vicisse Romanos, Nam unus sensus est, Audio quod Romani vicerunt Græcos: & alius est iste, quod Græci vicerunt Romanos. Et ideo quando potest esse unius casus & alterius non est amphibologia, sicut dicunt aliqui, sed æquivocatio: sed in tali casu quando dictio in omni sensu est ejusdem casus est amphibologia, sicut est in exemplo proposito.

Alia regula est, quod Oratio in qua ponitur ablativus casus absolutus est multiplex secundum amphibologiam, quia talis oratio potest æquipollere conditionali, temporali, vel causali. Sicut est ista, Nullo currente crescunt tibi cornua in fronte: unus sensus est, Si nullus currat crescunt tibi cornua in fronte. Alius sensus est, quia nullus currit crescunt tibi cornua in fronte. Tertius sensus est iste, dum nullus currit crescunt tibi cornua in fronte; & quælibet illarum est falsa. Similiter ista est distinguenda, Nullo homine existente homo non est animal: unus sensus est iste, Si nullus homo existit, nullus homo est animal; & iste sensus est verus. Alius sensus est, Quia nullus homo existit, Nullus homo est animal; & iste sensus est falsus. Tertius sensus est, Dum nullus homo existit, homo non est animal, qui similiter est falsus.

Et nota Quod eadem regula est, quando ponitur gerundium cum aliqua propositione, sicut hic, Neutrum oculum habendo tu potes videre. Ista enim habet istos sensus, Si neutrum oculum habes potes videre, Quia neutrum oculum habes potes videre, Dum neutrum oculum habes potes videre. Alius sensus est iste, Quamvis neutrum oculum habes tu potes videre: hoc est dictu, istæ duæ stant simul, Nullum oculum habes, & Tu vides. Ex isto patet, quod tales consequentiæ non valent,

lens, Isto non currente crescunt tibi cornua in fronte, Illo non currente, & sic de aliis, ergo Nullo currente crescunt. Istum oculum non habendo potes videre, & Istum oculum non habendo, &c. ergo Nullum oculum habendo, &c. quia sicut hypotheticæ non possunt sic induci: ita nec tales æquivalentes hypotheticis possunt sic induci. Unde sicut non sequitur, Si iste homo currit non crescunt cornua in fronte, Si iste homo currit, &c. ergo Si nullus homo currit, &c.: sic non sequitur, Isto non currente crescunt tibi cornua in fronte, & Isto non currente, & sic de singulis, ergo Nullo currente, &c.: & eodem modo dicendum est de consimilibus.

Alia regula est, Quando dictum exclusivæ accipitur cum modo, illa oratio est distinguenda, eo quod potest denotare modum verificari de tota exclusiva, vel de præjacente & de nullo alio. In primo sensu dictio exclusiva deservit primo subjecto præjacentis. In secundo sensu facit exclusionem circa totam præjacentem. Sicut ista est distinguenda secundum amphibologiam, Tantum hominem esse *Socratem* est verum. In primo sensu denotatur quod hæc sit vera, Tantum homo est *Socrates* & iste sensus est verus: in secundo quod hæc dictio, *tantum*, exercet exclusionem circa istam totam propositionem, Homo est *Socrates*; & denotatur quod hæc propositio sit vera & nulla alia.

Quarta regula est ista, quod quando accipitur modus cum dicto, illa oratio est distinguenda, eo quod potest denotare modum competere toti propositioni cujus est dictum: vel propositioni de inesse in qua supponit pronomen demonstrativum vel nomen proprium alicujus pro illo pro quo supponit subjectum, respectu ejusdem prædicati mediante hoc verbo, *est*, de præsenti. Sicut ista est distinguenda secundum amphibologiam, Contingit tacentem loqui, Unus sensus est iste, Hæc est contingens Tacens loquitur, & iste sensus est falsus: alius sensus est iste, Aliqua talis est contingens, Iste loquitur, demonstrando aliquem qui tacet.

Intelligendum est quod tales propositiones, de quibus dantur duæ regulæ immediate præcedentes, communiter distinguuntur secundum *compositionem & divisionem*, qua distinctione frequenter usus sum loquendo de iis: cum hoc tamen stat quod possunt distingui secundum amphibologiam; & mihi videtur quod facilius est distinguere eas secundum amphibologiam quam secundum compositionem & divisionem, quia à multis non potest videri quomodo in talibus propter solam punctuationem diversam, retentis eisdem dictionibus & eodem ordine, diversi sensus correspondent. Sed si tales ordinationes distinguuntur secundum amphibologiam, faciliter sensus comprehenduntur servata arte *Boetii* in *libro divisionum* in assignatione orationum ambiguarum, quia talis assignatio facienda est per additionem, vel per diminutionem, aut per divisionem, aut per aliquam transmutationem. Et iste modus servandus est in talibus propositionibus: ut proposita ista propositione

ambi-

ambigua, Album esse nigrum est possibile, determinatur iste sensus sic, Hæc est possibilis Album est nigrum. Et ita patet quod tales orationes sive distinguantur secundum compositionem & divisionem sive secundum amphobologiam, sensus non variatur.

Sed sciendum quod duæ regulæ prædictæ non tantum intelligendæ sunt de quatuor modis famosis, sed etiam intelligendæ sunt de omnibus modis. Unde omnes tales sunt distinguendæ, Omnem hominem esse animal est scitum à te, Album ædificare est per se verum, Omnem triangulum habere tres, *&c.* est demonstrabile; & sic de aliis.

Tertio sciendum quod ultima regula non tantum intelligenda est, quando ponitur modus cum dicto propositionis; sed etiam habet locum quando conjungitur modus cum propositione mediante aliquo verbo & hac dictione, *quod*. Unde omnes tales sunt prædicto modo distinguendæ, Scio quod omnis homo est animal, Possibile est quod album sit nigrum; & hujusmodi, Scitur quod quilibet homo sit *Socrates*, Possibile est quod nullum album sit, & hoc est necessarium: nam prolata tali propositione, Possibile est quod album sit nigrum, potest unus apprehendere talem sensum, Possibile est quod aliquid quod modo est album fiat postea nigrum. Et ita tales propositiones sunt distinguendæ; & quia tales sensus diversi possunt haberi sine diversitate punctuationis, ideo est ibi amphibologia, non obstante quod ibi est composito vel divisio.

Quarto notandum quod ad istum modum habet reduci distinctio istius propositionis, Quicunque dicit te esse animal dicit verum, ut Unus sensus sit iste, Quicunque dicit hanc propositionem, Tu es animal, dicit verum; & iste sensus est verus. Alius sensus est, Quicunque dicit aliquam propositionem ex qua sequitur, quod tu es animal, dicit verum; & iste sensus est falsus: quia omnes tales propositiones, Tu es bos, Tu es capra, & consimiles, inferunt istam, Tu es animal; & tamen non quicunque dicit eas, dicit verum,

Et si quæratur, quare tales propositiones sunt distinguendæ de quibus dantur regulæ prædictæ. Dicendum est, quod sicut non potest dari ratio quare aliqua dictio est æquivoca nisi voluntas utentium, ita non potest dari aliqua ratio, quare oratio est ambigua nisi voluntas utentium: & ideo quia diversi ex tali oratione prolata diversos sensus concipiunt, ideo talis oratio est distinguenda secundum amphibologiam; secundum *Boetii* doctrinam in *libro divisionum* dicentis, 'In ambiguis 'enim utraque auditor rationabiliter intellexisse arbitratur. Ut cum dicit aliquis, Audio Græcos vicisse Romanos vel Trojanos, unus potest intelligere quod Græci Romanos vicerint: alius quod Trojani sive Romani Græcos. Ita est de talibus propositionibus, quod prolata hac propositione, Scio quod omnis homo est animal, unus potest intelligere quod scio de quocunque homine quod est animal: alius potest intelligere, quod scio istam propositionem, Omnis homo est animal,

Quinta regula est, quod quandocunque hæc conjunctio, *vel*, ponitur

ponitur inter duos vel plures terminos, illa est distinguenda, eo quod potest esse disjunctiva, & tunc disjungit inter propositiones: vel potest esse de disjuncto extremo, & tunc disjungit inter terminos, & tunc est categorica. Unde ista, Omnis homo est sanus vel æger, est isto modo distinguenda, Unus sensus est iste, Omnis homo est sanus, vel omnis est æger, qui falsus est: alius sensus est, De quolibet homine dicitur hoc prædicatum, *sanus* vel *æger*.

Sexta regula est, Quando hæc conjunctio, Et, ponitur inter duos terminos, illa propositio est distinguenda eo quod potest esse copulativa, vel de copulato extremo. Sicut hæc est distinguenda, Isti sunt *Socrates* & *Plato*, demonstratis *Socrate* & *Platone*: unus sensus est iste, Isti sunt *Socrates* & Isti sunt *Plato*, & iste sensus est falsus: alius sensus est, Isti sunt isti homines; & iste sensus verus est.

Septima regula est, quando hæc conjunctio, *si*, ponitur inter duos terminos, illa est distinguenda eo quod potest esse conditionalis, vel de conditionato extremo. Sicut ista est distinguenda, Omne animal si est rationale est homo, Unus sensus est iste, Si omne animal est rationale, omne animal est homo; & ille sensus est verus: Alius sensus est iste, De quocunque dicitur hoc totum, *Animal si est rationale*, de eodem dicitur istud prædicatum, *homo*; & iste sensus est falsus: nam de asino prædicatur hoc totum conditionatum, *Animal si est rationale*; & tamen de asino non prædicatur *homo*. Et per hoc possunt solui talia argumenta, Omne verum si est necessarium est verum, Te esse asinum est verum si est necessarium, ergo Te esse asinum est verum, quia major est distinguenda, eo quod potest esse conditionalis, & tunc est vera; sed discursus non valet, quia ex tali conditionali & tali categorica non sequitur conclusio categorica: vel potest esse major de conditionato subjecto, & tunc consequentia est bona, sed tunc major est falsa.

Octava regula est, Quando hæc conjunctio, *quia*, ponitur inter duos terminos, illa est distinguenda eo quod potest esse causalis, vel de causali extremo. Nona regula est, quod quando aliquod adverbium temporale ponitur inter duos terminos illa propositio est distinguenda, eo quod potest esse temporalis, vel de temporali extremo. Decima regula est, Quando aliquod adverbium locale ponitur inter duos terminos illa propositio est distinguenda secundum amphibologiam, eo quod potest esse localis, vel de locali extremo.

Sciendum est quod orationes de quibus dantur sex ultimæ regulæ à multis ponuntur esse distinguendæ secundum *Compositionem* & *Divisionem*: & sive dictum eorum sit verum sive falsum non obstat quin sint distinguendæ secundum amphibologiam. Et quicquid sit de illo dicto, Dico quod distinctio illarum secundum amphibologiam est manifestior quam distinctio secundum compositionem & divisionem, quia difficile est in talibus concipere diversos sensus propter solam diversam punctuationem earundem dictionum sub eodem ordine prolatarum,

Ideo

Ideo sciendum est pro isto modo amphibologiæ & pro sequentibus, quod in assignando diversos sensus alicujus orationis multiplicis secundũ amphibologiam, non debent assignari illi sensus sub eisdem dictionibus, sed sub diversis, & hoc per additionem, vel per diminutionem, aut per tranpositionem, aut per divisionem, sicut docet *Boetius* in *libro divisionum*. *Per additionem*, ut cum dicitur, Audio Trojanos vicisse Græcos: potest sic sensus assignari per additionem, Audio Trojanos vicisse, Græcos vinci: Audio Trojanos vinci, Græcos vicisse. *Per diminutionem vero sic*, Audio Trojanos vicisse. *Per transmutationem sic*, Audio quod Græci vicerunt Trojanos, vel Audio quod Trojani vincunt Græcos. *Per divisionem*, Græci vincunt, Trojani victi sunt.

Et sicut sensus istius propositionis multiplicis, Audio Græcos vicisse Trojanos, possunt diversis modis prædictis assignari, ita aliæ orationes multiplices secundum amphibologiam possunt omnibus prædictis modis vel aliquibus illorum assignari: & ideo non semper ejusdem orationis multiplicis ambiguæ sensus sub eisdem verbis assignantur, quamvis diversæ assignationes idem significent. Hoc addidi de *Boetio* propter cavillationes quæ possunt fieri contra ea quæ dixi in diversis opusculis. Præter autem istas decem regulas possunt dari multæ aliæ deservientes primo modo amphibologiæ de quibus propter brevitatem pertransco.

CAP. VI.

De secundo modo amphibologiæ.

Circa secundum modum amphibologiæ est sciendum, quod tunc est aliqua oratio multiplex penes Secundum modum, quando aliqua oratio proprie & ex propria significatione sui, seu impositione, tantum uno modo accipitur: sed improprie & secundario aliter potest accipi, & alium sensum habere. Sicut ista, Lupus est in fabula, proprie & primo significat, quod Fabula sit de lupo: sed secundario & improprie significat quod Inimicus accedit. Similiter ista oratio, Iste vendit oleum, primo & proprie significat quod Iste talem vendit aliquorem: sed improprie & secundario significat quod Iste adulatur. Et ita una oratio frequenter ponitur pro alia, quæ si acciperetur proprie nullam haberet convenientiam, nec quantum ad significationes termini, nec quantum ad significationes totalium orationum: & talis sensus non contingit nisi ex usu loquentium ponentium unam orationem pro alia.

Contingit autem iste modus, secundum opinionem *Aristot.* frequenter in orationibus in quibus ponuntur nomina verbalia quæ secundum usum multorum loquentiũ pro eisdem non supponunt pro quibus supponunt participia, vel abstracta à nominibus syncategorematicis formata,

formata, vel à pronominibus, adverbiis, participiis, conjunctionibus, propositionibus, & interjectionibus, pluribusque dictionibus simul junctis in quibus ponuntur verba infinitivi modi loco nominis.

Unde omnes tales orationes in quibus ponuntur talia possunt distingui, eo quod possunt accipi uniformiter pro aliis orationibus compositis ex nominibus pure categorematicis, & verbis: vel possunt accipi difformiter pro aliis orationibus non habentibus nomina consimilia. Et ita ista oratio, Calefactio est in agente, potest distingui. Unus sensus est, quod aliquid unum ens distinctum ab agente sit in agente, ad modum quo per istam propositionem, Albedo est in albo, denotatur una res esse in alia: & sic illa est falsa, Calefactio est in agente. Alius sensus est, Agens calefit, ut ista propositio, Calefactio est in agente, ponatur loco istius, agens Calefit: & hoc falsum est. Sed sub tali sensu hæc est concedenda, Calefactio est in calefacto. Aliter potest accipi, Calefactio est in agente, ut ponatur loco istius, Calefaciens est agens: & tunc hæc esset vera.

Consimiliter tales distinguuntur, Motus est in mobili. Unus sensus est, Aliquid importatum per motum de quo verificatur motus est in mobili, sicut res est distincta in re distincta; & hoc est falsum secundum *Aristot.* Alius sensus est, Mobile movetur, & hic sensus est verus. Similiter hæc est distinguenda, Creatio est in Deo. Unus sensus est quod una res distincta denotatur esse in alia; & est falsus: alius est iste, Deus creat; & est verus. Similiter ista est distinguenda, Totalitas *Socratis* est in *Socrate*. Unus sensus est, Totalitas *Socratis* est una res existens in *Socrate*: alius est, quod *Socrates* est quoddam totum. Similiter ista, Hæc entitas *Socratis* est aliquid. Unus sensus est, quod Hæc entitas quæ est res distincta ab alia est aliquid: alius sensus est, *Socrates* qui est hæc creatura vel hoc ens est aliquid. Similiter ista est distinguenda, Negatio est in re vel à parte rei. Unus sensus est, quod Negatio est quid distinctum ab omnibus aliis, & sit quædam res. Alius sensus est iste, Aliquid vere negatur ab alio; vel iste, Per hoc quod una propositio negativa est vera non ponitur aliquid esse in rerum natura: sicut per hoc quod hæc est vera, Homo non est asinus, non sequitur quod Homo sit, nec quod Asinus sit. Similiter hæc est distinguenda, Aliqualitas, vel aliquidditas sive entitas est aliquid. Unus sensus est iste, Aliquidditas vel aliqualitas quæ non est aliquid absolutum est aliquid: alius sensus est iste, Aliquid est aliquid. Similiter ista, si aliquis utatur tali propositione, Aquoitas est aliquid, vel sensus est quod denotatur esse existere vere prædicari de illo pro quo hæc dictio *Aquoitas* supponit: alius sensus est iste, Aliquid est à quo est aliud. Similiter est de talibus, Perseitas est aliquid. Unus sensus est quod denotatur esse prædicari de aliquo pro quo supponit *ly perseitas*: alius sensus est, quod Aliqua propositio est per se. Similiter de ista, Necessitas propositionis est aliquid. Unus

sensus est, quod Aliquid verificatur de aliquo pro quo supponit hoc nomen, *necessitas*: alius sensus est iste, Aliqua propositio est necessaria; & consimiliter est de omnibus talibus. Tamen intelligendum est quod secundum usum authorum frequenter talia abstracta ponuntur pro concretis; & è converso.

Similiter secundum opinionem aliquorum ista est distinguenda, Deus facit peccatum, eo quod potest accipi propriè, & tunc non plus denotatur nisi quod Deus facit aliquid quod est peccatum: & tunc concederent eam, qui ponunt quod Aliquis actus positivus est vere peccatum, sicut Odire aliquid contra præceptum Dei est peccatum. Aliter potest accipi & impropriè secundum eos, & tunc æquivalet isti, Deus facit aliquid quod non deberet facere, sive isti, Deus peccat, quæ est simpliciter falsa.

Et tenentes istam opinionem assignarent fallaciam amphibologiæ in isto discursu, Hoc est peccatum commissionis, & Deus facit hoc, ergo Deus facit peccatum. Dicerent enim quod conclusio esset distinguenda, quia potest habere multos sensus. Unus est, Deus facit aliquid & illud est peccatum: & istum sensum concederent, & sic concederent discursum. Alius sensus est, Deus facit aliquid quod non deberet facere; & tunc conclusio est falsa, & discursus non valet. Sicut non sequitur, Deus facit hoc, & hoc est peccatum, ergo Deus facit quod non deberet facere: sed magis sequitur, quod facit aliquid quod ipse vel alius non deberet facere. Consimiliter in isto discursu assignarent fallaciam amphibologiæ, Hoc est peccatum, Deus non facit peccatum, ergo Deus non facit hoc: quia distinguerent minorem sicut prius, & in uno sensu dicerent eam esse veram & discursum non esse bonum: & in alio sensu dicerent eam esse falsam & discursum valere propter fallaciam amphibologiæ.

Et si diceretur contra eos, quod secundum omnes, Deus non facit peccatum, sicut Deus non peccat. Respondetur quod ista, Deus peccat, in omni sensu est neganda. Similiter ista, Deus male agit, & ista, Deus facit aliquid quod non deberet facere; & consimiles. Et pro tali oratione semper Sancti & alii utuntur ista oratione, Deus non facit peccatum, Deus non facit malum; quæ tamen orationes secundum eos possunt habere bonum sensum & verum.

Et sicut dicunt de illa, ita dicerent de ista, Deus vult malum. Dicerent enim quod illa habet unum sensum verum, videlicet, Deus vult illud quod est malum, hoc est, Deus vult aliquid, & tamen illud est malum: sed alium sensum habet falsum, istum scilicet, Deus vult aliquid malum quod non deberet velle, vel Deus vult aliquid male; unde ista, Deus vult aliquid male, est in omni sensu falsa. Et per istum modum assignarent fallaciam amphibologiæ in isto discursu, Quicquid Deus intelligit vult vel potest velle, Deus intelligit malum, ergo Deus vult vel potest velle malum, quia conclusio est distinguenda: quia unus

sensus

sensus est, quod Deus vult vel potest velle aliquid quod est malum, hoc est, quod male fit ab aliquo alio, puta à creatura; & sub isto sensu concederent conclusionem: alius sensus est iste, Deus vult vel velle potest aliquid male; & tunc manifeste patet quod discursus non valet.

Penes istum secundum modum amphibologiæ possunt distingui omnes propositiones ubi actus signatus ponitur pro actu exercito; vel è converso: quia quælibet talis oratio potest accipi proprie, vel improprie. Unde ista oratio, Definitio & definitum sunt idem, potest distingui, quia potest accipi proprie sicut sonat, & tunc importatur quod definitio & definitum sunt idem, hoc est, non distinguuntur, sed quod definitio est definitum; & è converso. Aliter potest accipi improprie pro ista propositione, Definitio & definitum important idem, vel sunt convertibilia, hoc est, prædicantur de se invicem universaliter: & sic est vera. Similiter ista potest distingui, Aliqua distincta ratione sunt una res, quia si accipitur proprie est falsa: si improprie pro actu signato, ut æquivalet isti, De aliquibus terminis habentibus distinctas definitiones prædicatur hoc prædicatum, *idem realiter*, sic dicendo, Album & homo sunt idem realiter, est vera. Similiter ista potest distingui, Substantia prædicatur de substantia extra animam, unus sensus est iste, Aliqua propositio est vera ubi aliqua substantia extra animam subjicitur & substantia prædicatur, & tunc est falsa: Alius sensus est iste, Talis propositio est vera, Substantia extra animam est substantia; ubi tamen substantia extra animam non subjicitur nec prædicatur; sed signum è converso.

Consimiliter tales sunt distinguendæ, Color est primum objectum visus, Homo est primo risibilis, Deus sub ratione Deitatis est subjectum Theologiæ, Subjectum potest esse sine sua passione, Species non potest esse sine genere, sed è converso, Species componitur ex genere & differentia, Differentia constituit speciem, Ens est idem realiter cum suis passionibus, Subjectum & passio sunt idem realiter, & hujusmodi; & innumerabiles in Logica, & Metaphysica, & in Theologia sunt distinguendæ.

Et secundum opinionem *Aristotelis* in Philosophia Naturali tales sunt distinguendæ, Tantum sunt tria principia rerum Naturalium, Potentia corrumpitur in adventu formæ, Artificialia distinguuntur à Naturalibus, Æs est materia statuæ, Statua componitur ex ære & figura, Motus est actus entis in potentia, Motus & tempus differunt, Actus & passio sunt idem motus, Materia est subjectum generationis, Alterabile est subjectum alterationis, Album per accidens ædificat, Potentiæ animæ distinguuntur, Anima habet plures potentias; & innumerabiles propositiones quas *Aristot.* ponit pro aliis propositionibus, quæ si essent explicatæ nulla foret difficultas, ubi nunc multi qui se reputant magistros magnam patiuntur prolixitatem.

Isti autem secundo modo amphibologiæ deserviunt multi Tropi grammati-

 mati-

maticales, in ſacra Scriptura, & libris Prophetarum & Sanctorum ſæpius uſitati; videlicet Allegoria, quæ continet ſub ſe ſeptem ſpecies, quæ ſunt, Ironia, Antiphraſis, Carientiſmos, Ænigma, Paranomia, Sarcaſmos, & Antiſmos, ut patet in *Alexandro*, propter quod pertranſeo. Volo tamen de aliquibus orationibus declarare quomodo penes iſtam fallaciam peccant. Unde dico quod tales, Deus habet juſtitiam, ſapientiam, & conſimiles, in quibus ponitur aliqua dictio notans diſtinctionem inter illud pro quo ſupponit ſubjectum, & pro quo ſupponit prædicatum, ſunt diſtinguendæ: eo quod poſſunt accipi proprie, & ponuntur loco talium, Deus eſt juſtus, Deus eſt ſapientia, & hujuſmodi; & tunc ſunt veræ. Et diſtinctionem talium innuit *Anſelmus* 10. capitulo, ubi vult quod non proprie dicitur, Summa Natura habet juſtitiam, ſed eſt juſtitia. Et ita cum tales propoſitiones, Sapientia eſt in Deo, Juſtitia eſt in Deo, Intelligere & velle ſunt in Deo, & hujuſmodi, ſunt diſtinguendæ; eo quod poſſunt accipi proprie, & tunc ſunt falſæ, quia tunc important aliquam diſtinctionem inter Deum & ſapientiam, & inter Deum & velle & intelligere: ſed ſi accipiantur improprie, ut per eas intelligantur tales propoſitiones, Deus eſt ſapientia, Deus eſt intelligere, Deus eſt velle, & ſic de aliis, veræ ſunt. Et iſtam diſtinctionem innuit Beatus *Auguſtinus* in lib. de *Trinitate*, ubi vult quod magis proprie Sapientia eſt Deus, quam dicitur Sapientia eſt in Deo.

Et ſimiliter ſecundum unam opinionem, quæ ponit quod Perſonæ Divinæ ſunt penitus indiſtinctæ ab eſſentia & relationibus, iſtæ ſunt diſtinguendæ, Pater habet paternitatem, Paternitas eſt conſtitutiva patris, Filiatio eſt proprietas filii, Eſſentia & ſpiratio paſſiva conſtituunt Spiritum Sanctum; et innumerabiles tales: eo quod poſſunt accipi proprie, et tunc ſunt falſæ; eo quod denotatur ex prima ſignificatione orationum, Patrem diſtingui à paternitate et ab eſſentia, et Filium diſtingui à filiatione: quia ſi hoc non denotaretur, ita proprie poſſet dici quod Pater habet paternitatem, et quod Pater eſt conſtitutivus patris, ſicut, Paternitas eſt conſtitutiva patris. De virtute ſermonis ergo tales propoſitiones videntur eſſe falſæ multis ſic opinantibus. Aliter poſſunt tales orationes ſic accipi improprie, puta pro talibus, Pater eſt paternitas, Pater eſt eſſentia, Filius eſt filiatio, et ſic de aliis: et ſic ſunt veræ. Unde breviter ſecundum iſtam opinionem, Omnis propoſitio per quam ſecundum proprietatem ſermonis denotatur Patrem diſtingui ab eſſentia, et intellectione, vel ſapientia, vel paternitate; vel Filium diſtingui à Deitate vel Filiatione; et Spiritum Sanctum diſtingui ab eſſentia, vel ſpiratione paſſiva, falſa eſt de virtute ſermonis; quamvis poſſet eſſe vera ſi accipiatur improprie.

Et ſi dicatur contra eos, quod tales propoſitiones inveniuntur in libris Sanctorum qui proprie loquebantur, ergo ſunt concedendæ ſecundum proprietatem ſermonis. Faciliter poteſt dici quod tales admittendæ ſunt in ſenſu in quo fiunt, & non in ſenſu quem faciunt; & quod ſic

sic sunt accipiendæ ex dictis Sanctorum probari potest, ut videtur. In aliis enim locis ponunt, quod non est distinctio in Divinis nisi inter generationem & processionem, & quod tres Personæ sunt una essentia, una divinitas, una sapientia. Ex quibus & multis aliis videtur multis, quod intentio Sanctorum est, quod Pater non distinguitur à paternitate vel essentia. Nec videtur inconveniens dicere quod Sancti frequenter loquebantur improprie; hoc enim dicit Beatus *August.* in libro *Confessionum*, ubi dicit, quod Multa loquimur improprie, pauca autem proprie. Et ita sic opinantes dicunt, quod omnes propositiones quæ sonant aliquam distinctionem inter Personam divinam vel Personas, & inter essentiam vel Deitatem, vel inter Personas vel relationes, quæ sunt realiter essentia, falsæ sunt secundum proprietatem sermonis; quamvis veræ sunt, si accipiantur secundum quod sunt de mente Sanctorum.

Et consimiliter dicerent, quod omnes tales falsæ sunt secundum proprietatem sermonis, Velle & intelligere divinum sunt operationes elicitæ, Operatio elicita in divinis præsupponit suppositum, Essentia divina est in intellectu divino principium cognoscendi, Intellectus divinus prius intelligit essentiam suam quam creaturam, Essentia est prior productione Filii, Pater prius intelligit essentiam quam producat Filium; & multæ tales sunt falsæ: quamvis multæ earum ad bonum intellectum reduci possunt.

Unde talis propositio, Deus per suam potentiam absolutam potest aliquem acceptare sine gratia sed non per potentiam ordinatam, multiplex est. Unus sensus est iste, quod Deus per unam potentiam quæ est absoluta & non ordinata posset acceptare aliquem sine gratia, per unam aliam potentiã quæ est ordinata & non absoluta non potest acceptare eum; ita quod essent duæ potentiæ in Deo per quarum unam posset hoc, & non per aliam: & iste sensus est falsus. Aliter accipitur improprie, ut ponatur talis propositio pro ista propositione, Deus potest acceptare aliquem sine gratia informante; quia hæc non includit contradictionem; & tamen nunquam ordinavit quod esset facturus: & iste sensus est verus.

Similiter tales propositiones, Creatura ut in Deo est idem Deo, Asinus ut in Deo est vita, Lapis secundum esse suum in Deo est æternus, Lapis in esse objectivo est æternus, & hujusmodi; distinguendæ sunt: quia si accipiantur *proprie* falsæ sunt. Nam creatura nullo modo est Deus ubicunque fuerit. Impossibile enim est quod idem sit Deus & creatura; & sic est dicendum de aliis proportionabiliter. Sed si accipiantur *improprie*, scilicet pro talibus orationibus, Causa efficiens creaturæ est eadem Deo, Causa creativa asini est vita, Cognitio qua Deus cognoscit lapidem est æterna, Cognitio qua lapis cognoscitur à Deo est æterna; sunt omnes veræ. Unde nullæ creaturæ sunt in Deo, nisi quia Deus cognoscit creaturas, & est author earum: sicut dicit Magister *Sententiarum* libro primo, *Distinctione*. 36. Ubi ex sententiis suis elici potest,

potest, quod Creaturæ nec sunt in Deo, nec in cognitione Dei, quasi media quædam inter Deum & cognitionem Dei, & illas creaturas extra productas: quasi primo sit Deus, deinde cognitio sicut quædam res aliquo modo distincta, eadem tamen realiter cum Deo, & postea creaturæ realiter distinctæ à Deo; sicut multi imaginatur. Sed quicquid imaginabile est vel potest esse, vel est Deus simpliciter, & nullo modo creaturæ, nec distinctum aliquo modo à Deo: vel est creatura Dei, vel potest esse creatura Dei; sicut antechristus quamvis modo non sit creatura Dei, tamen esse potest.

Similiter talis propositio, Quodlibet attributum est idem realiter cum essentia divina; quia si proprie accipitur falsa est, quia nihil est attributum nisi aliquod prædicabile quod non est Deus: sed improprie concedi potest, quia illud quod significat attributum est essentia divina. Similiter tales propositiones, Quæcunque sunt separabilia non sunt idem realiter, Quando aliqua sic se habent quod unum illorum potest esse reliquo non existente illa sunt distincta, & hujusmodi; sunt distinguendæ: quia si accipiantur proprie, tunc non sunt veræ, quia ex hoc ipso quod sunt *Aliqua*, sive possint separari, sive non; sive unum illorum potest esse sine altero vel altero non existente, sive non; sunt distincta. Aliter accipi possunt improprie, pro istis orationibus, Quando de aliquibus terminis significative sumptis potest illud prædicatum significative sumptum verificari, scilicet *separari* vel *sunt separata*, tali modo exercendo, Albedo & dulcedo sunt separata, de illis verificatur *non esse idem*: Quando aliqui termini sic se habent quod *esse existere* potest verificari de uno significative sumpto, & quod *esse existere* potest vere negari de reliquo, de illis significative sumptis verificatur hoc prædicatum *non esse idem*, vel *esse distincta*: & tunc sunt adhuc falsæ, quia aliquas singulares habent falsas. Sic enim se habent, Homo, & *homo albus*, quod ista potest esse vera, Homo est, ista existente falsa, Homo albus est; tamen utraque est falsa, Homo & homo albus sunt distincta, sive Homo & homo albus non sunt idem. Tamen quando omnes termini sunt mere absoluti habent tales propositiones veritatem; tamen quælibet est possibilis; sicut hæc est possibilis, Homo & homo albus sunt distincta, & Homo & homo albus non sunt idem.

Item tales propositiones, Una potentia habet diversos modos operandi, Diversi modi essendi possunt eidem competere sine variatione rei; & hujusmodi: quia si accipiantur *proprie*, intelligendo *per modum* aliquid distinctum à re, sic tales propositiones sunt falsæ. Quando autem dicimus, quod Anima respectu volitionis & intellectionis habet diversum modum operandi, non intelligimus, quod sint aliqui modi distincti ab anima & ab actibus productis, quasi essent quædam media: hoc enim est simpliciter falsum, & ideo sub tali intellectu sunt tales propositiones falsæ. Alius sensus est iste, Eadem res diversimode operatur,

operatur, puta necessario elicit intellectionem, & libere volitionem elicit.

Similiter si dicatur, quod Alius modus essendi competit corpori Christi in cælo, & in Sacramento altaris, non est imaginandum, quod modus essendi qui competit corpori Christi in cælo sit aliquod adveniens corpori Christi, distinctum ab uno alio quod advenit corpori Christi in Sacramento altaris: sed per talem propositionem non intelligimus, nisi quod corpus Christi est circumscriptive in loco in cælo, & non in Sacramento altaris. Et si quæras, quæ est illa circumscriptivitas. Dico quod est vox non significativa sicut *buba*, Unde fingere talia abstracta de adverbiis, verbis, propositionibus, & hujusmodi, est simplicibus multorum errorum occasio; tamen aliquando utilis potest esse intelligentibus, quia per tales fictiones frequenter brevius loqui possunt.

Item omnis oratio in qua ponitur modus infinitivus pro subjecto, sicut sunt tales, Legere est bonum, Currere est moveri, Calefacere est agere, & hujusmodi, distingui possunt. Quia Unus sensus potest esse per quem denotetur, quod prædicatum tale competat alicui, quod nec est agens, nec patiens, nec effectus; ita quod tales modi infinitivi importarent res distinctas ab agente & patiente & effectu & cæteris rebus quæ possunt esse agentia, producentia, patientia, & effectus producti: & talis sensus est simpliciter falsus secundum principia *Aristot.* Alius sensus potest esse, ut tales propositiones ponantur loco orationum in quibus participium prædicatur de participio, vel verbum de participio, vel duo verba correspondentia de eodem: unde talis oratio, Calefacere est agere, habeat istum sensum, Quod calefacit agit, sive Calefaciens est agens; & ista, Legere est bonum, habeat istum sensum, Legens facit opus bonum, vel Lectio est bona, sive qui legit facit bonum, & hujusmodi; & per istum modum evacuantur multæ difficultates.

Item frequenter propositiones hypotheticæ sunt distinguendæ, quia frequenter in authoribus una ponitur pro alia: sicut frequenter temporalis ponitur pro conditionali, sicut ista, Omne quod est quando est necesse est esse, de virtute sermonis est temporalis; & tamen ponitur pro ista conditionali, Si aliquid est ipsum est, quæ est necessaria; & ita de multis aliis. Et ista exempla ad præsens de amphibologia sufficiant.

Est etiam sciendum de isto secundo modo, quod nulla regula certa dari potest per quam regulariter possit cognosci sufficienter, an sit iste modus amphibologiæ: quia iste modus dependet totaliter ex usu loquentium, sicut secundus modus æquivocationis.

CAP.

CAP. VII.

De tertio modo amphibologiæ.

TErtius modus amphibologiæ est, quando oratio per se prolata tantū habet unum sensum, et ex hoc quod conjungitur alteri orationi potest habere plures sensus. Vel propter protervos potest dici, quod tertius modus amphibologiæ est, quando oratio per se prolata caret aliquo sensu, quem tamen habere potest ex adjunctione ipsius ad aliam orationem. Sicut ista, Scit sæculum, non habet nisi unum sensum, scilicet quod Sæculum scit aliquid: et tamen si præponatur isti propositioni ista propositio, *Plato* videt *Socratem*, ut dicatur sic, *Plato* videt *Socratem* et scit sæculum, potest habere alium sensum, istum scilicet *Plato* habet scientiam de sæculo.

Est autem sciendum quod iste modus frequenter contingit in oratione in qua ponitur pronomen relativum: aliquando enim pronomen positum in una oratione sine adjunctione alterius orationis, non potest esse pronomen demonstrativum. Si tamen aliqua oratio præcedat potest esse relativum; sicut est de isto pronomine, *iste*. Unde ista non est distinguenda secundum amphibologiam, Ista salvavit: sed si ista propositio præcedat, Mulier damnavit, et dicatur sic, Mulier damnavit et ista salvavit, distinguenda est, ex eo quod potest esse relatio *personalis* vel *simplex*, secundum modum loquendi Grammaticorum, Hoc est dictu, eo quod potest referre antecedens pro eodem numero, vel pro eadem specie. In primo sensu est falsa, et in secundo vera. Est autem sciendum, quod potest contingere talis multiplicitas ex tali relatione, eo quod potest referre pro eodem numero, vel pro eadem specie: aliquando autem relatio potest referri ad significationem, aliquando ad vocem tantum. Et penes istum modum possunt distingui istæ orationes, Homo albus est homo, et Ille ratione differt ab homine: nam si relatio referatur ad vocem vel ad conceptum vera est; si ad rem significatam falsa est.

Et sicut tales propositiones ubi ponitur hoc relativum, *ille*, possunt distingui, ita propositiones multæ in quibus ponitur hoc relativum, *qui*, possunt distingui. Utrum autem ista distinctio sit penes æquivocationem vel penes amphibologiam, et si penes amphibologiam, penes quem modum sunt distinguendæ, causa brevitatis omitto discutere prolixe. Hoc tamen sufficiat scire pro nunc, quod tales sunt distinguendæ, Aliqua quæ differunt ratione sunt idem realiter. Unus sensus est iste, Aliqua differunt ratione et illa eadem numero sunt idem realiter, et iste sensus est falsus: nam quæ differunt ratione sunt diversa definibilia, vel sunt diversæ rationes; sed nec diversæ rationes, nec diversa definibilia sunt eadem res, nec una res. Alius sensus est iste, Aliqua differunt ratione,

&

& tamen de illis significative sumptis prædicatur *esse idem realiter*, vel Illud quod importatur per utrumque vel pro quo supponit utrumque est idem realiter; & ita fit relatio ad rem, & non ad signum. Sed in ista, Aliqua sunt idem realiter quæ differunt ratione, sub illo sensu sub quo est vera fit relatio ad voces vel ad signa: sicut in tali propsitione, Dat Deus aureolam quæ dicitur ab auro. Sic possunt tales distingui, Homo est musicus quod dicitur à musica.

Et sicut tales possunt distingui ubi ponitur hoc relativum, *qui*, sic etiam possunt propositiones distingui ubi in secunda oratione non ponitur pronomen demonstrativum, sed subintelligitur, scilicet tales, Homo albus & homo sunt idem realiter & differunt ratione, &, Homo & musicum sunt distincta ratione & sunt idem realiter, Ens & unum sunt idem realiter & differunt ratione, Subjectum & proprium sunt unum numero & differunt ratione. Intellectus & voluntas sunt idem realiter & differunt ratione; & multæ consimiles distinguendæ sunt secundum amphibologiam. Et universaliter omnis oratio, de qua diversi diversos capiunt sensus, quæ diversitas sensuum non oritur præcise ex una dictione apposita in una oratione, nec ex diversa punctuatione earundem dictionum sub eodem ordine, nec diverso accentu, distinguenda est penes amphibologiam: & hoc penes primum modum, secundum, vel tertium.

Et si dicatur quod ista multiplicitas in ista oratione, *Socrates* & *Socrates* albus sunt idem realiter & illa differunt ratione, oritur ex hac dictione, *illa*, ergo hic est æquivocatio. Similiter multiplicitas istius orationis, Aliqua quæ sunt idem realiter distinguuntur ratione, oritur ex dictione, *quæ*, ergo hic est æquivocatio, & non amphibologia. Dicendum quod non est magna cura pro nunc, sive assignatur ibi æquivocatio, sive amphibologia: quia forte potest ibi esse tam æquivocatio quam amphibologia, nec est inconveniens quod fallaciæ istæ concurrant. Unde in prima est amphibologia, pro tanto quia ibi non est multiplicitas, nisi quia una oratio conjungitur alteri. In secunda est amphibologia, ex hoc quod oritur diversitas sensuum ex eo, quod eadem oratio diversis orationibus exprimi potest; quamvis illud non sufficiat ad multiplicitatem amphibologiæ. Potest tamen dici quod in talibus est secundus modus amphibologiæ, quia proprie per tales orationes importatur, quod illa eadem & non alia quæ differunt ratione sunt una res: et hoc est impossibile. Improprie aut importatur per hoc, quod illa eadem quæ habent distinctas definitiones verificantur de eodem pro eodem; non tamen pro se, sed pro illo quod significant. Sicut isti termini, *album*, et *musicum*, habent diversas definitiones exprimentes *quid nominis*; et tamen significant eundem hominem, et supponunt pro eodem homine, sic dicendo; Album est musicum. Et ita illa quæ distinguuntur ratione sunt termini; sed illud quod est idem realiter est res importata per terminum: quod non

est aliud dicere, quam quod signa sunt distincta, & significatum est unum & idem.

CAP. VIII.

De fallacia compositionis & divisionis.

POst hæc dicendum est de *compositione* & *divisione* conjunctim.

Et est primo sciendum, quod tunc est aliqua oratio multiplex secundum compositionem & divisionem, quando aliqua oratio prolata vel scripta propter solam diversam punctuationem dictionum potest habere diversos sensus. Sicut ista oratio sic prolata, Quicquid vivit semper est, si punctuaretur sic, Quicquid vivit semper, est, habet unum sensum: si autem punctuetur sic, Quicquid vivit, semper est, habet alium sensum. Ita quod causa apparentiæ istius fallaciæ est, identitas earundem dictionum in oratione composita & divisa. Causa non existentiæ est diversitas punctuationis.

Istius autem fallacia sunt duo modi principales. Primus est, quando tota oratio, sive sit composita, sive divisa, remanet in utroque sensu categorica vel hypothetica. Secundus modus est, quando sensus compositus est propositio categorica, & sensus divisionis est propositio hypothetica. Et secundum hoc posset poni distinctio inter compositionem & divisionem: ut Illæ orationes dicantur multiplices secundum *compositionem*, quando uterque sensus est propositio categorica, vel uterque est propositio hypothetica: Illæ autem dicuntur multiplices secundum *divisionem*, quando unus sensus est propositio categorica, & reliquus est propositio hypothetica. Utrum tamen isto modo sit accipienda distinctio istarum fallaciarum non multum curo, quia hoc scire non reputo multum utile specialibus scientiis; quamvis notitia distinguendi tales orationes magnam habeat utilitatem.

Juxta primum modum sunt tales orationes multiplices, quas ponit Philosophus in libro *Elenchorum*. Possibile est sedentem ambulare, Possibile est non scribentem scribere. Nam si proferantur sic, Possibile est sedentem ambulare, Possibile est non scribentem scribere, veræ sunt; quia tunc denotatur per eas, quod Ille qui est modo sedens potest nunc vel postea ambulare, & ille qui est nunc non scribens potest nunc vel postea scribere; & sic sunt veræ. Aliter possunt proferri sic, Possibile est sedentem ambulare, Possibile est non scribentem scribere, & tunc sunt falsæ: & tunc denotatur quod possibile est quod non scribens nunc, nunc scribat, & quod sedens nunc, nunc ambulet, & sic sunt falsæ.

Et eodem modo possunt distingui omnes propositiones in quibus ponitur aliquis modus cum dicto propositionis; quamvis etiam possunt distingui secundum amphibologiam: & videtur mihi quod manifestius

&

& apertius possunt distingui in lingua Latina secundum amphibologiam; quamvis forte in idiomate *Aristotelis*, vel in lingua Græca, manifestior sit talis multiplicitas talium orationum penes compositionem & divisionem, quam penes amphibologiam: sive tamen distinguantur penes unam fallaciam, sive penes aliam, sensus non variantur. Unde tales orationes sunt sic multiplices, Possibile est suppositum esse assumptum à verbo. Unus sensus est per quem denotatur, quod Aliquid quod nunc est suppositum potest nunc vel postea assumi à verbo: & hoc est verum, quia illa natura quæ modo est natura intellectualis composita & non est plura supposita, nec ab aliquo supposito sustentata, & per consequens est suppositum, postea potest assumi; sicut potest ab alio supposito sustentari. Alius sensus est per quem denotatur, quod Possibile est quod aliquid sit simul suppositum & assumptum à verbo, quod est impossibile: sicut hæc est impossibilis, Aliquod suppositum est assumptum à verbo.

Similiter hæc est distinguenda, Possibile est substantiam quantam non esse quantitatem. Unus sensus est iste, Possibile est quod substantia quanta quando est quanta non sit quantitas, & ille sensus est falsus. Alius sensus est iste, Possibile est quod illa substantia quæ est nunc quanta postea non sit quanta, & iste sensus est verus. Similiter ista est distinguenda, Possibile est istum hominem non esse Deum, demonstrando Christum. Unus sensus est per quem denotatur quod possibile sit quod hæc sit vera, Iste homo non est Christus, & tunc hæc est vera; quia hæc est possibilis: Si enim Filius Dei dimitteret naturam humanam, hæc esset vera, Iste homo non est Deus, quia haberet istam causam veritatis veram, Iste non est homo. Alius sensus est, per quem denotatur quod possibile sit quod ille qui nunc est homo postea non sit Deus: & hoc est impossibile; quia filius Dei qui nunc est homo semper & necessario erit Deus. Et similiter sunt tales distinguendæ, Possibile est creantem non esse Deum, Possibile est prædestinatum damnari, Possibile est præscitum salvari, Possibile est verum esse impossibile. Similiter, Per se verum est album ædificare, Hominem esse Deum est necessarium, & hujusmodi; in quo sensu sunt veræ & in quo falsæ potest patere ex prioribus.

Similiter plures orationes distinguendæ sunt, ex hoc quod una dictio potest copulari cum una, vel cum alia; sicut ista, Quod quis scit nunc didicit: quia hoc adverbium, *nunc*, potest determinare *ly scit*; & tunc sensus est, quod nunc scit aliquis, didicit, & hæc est vera, quia aliquando didicit: Vel potest determinare hoc verbum, *didicit*, ut sit sensus, Quod quis scit, nunc didicit, & iste sensus est falsus. Similiter est in istis orationibus quas ponit Philosophus, Ego posui te servum euntem liberum, Quadraginta virorum centum reliquit *Achilles*. Similiter tales quas ponit Philosophus, quamvis non exprimat sic esse distinguendas, Baculo vidisti hunc percussum, Oculis vidisti hunc percussum.

Similiter ut frequenter orationes in quibus ponitur adjectivum cum ſubſtantivo diſtinguendæ ſunt. Sicut, Iſte eſt bonus ſutor, demonſtrando malum hominem, ſi ſit oratio diviſa falſa eſt, quia tunc denotatur quod eſt bonus & quod eſt ſutor: ſed ſi ſit compoſita tunc eſt vera, quia denotatur quod habet perfecte talem artem ſuendi. Et quamvis tales diſtinguantur ſecundum compoſitionem & diviſionem, tamen mihi videtur quod poſſunt diſtingui penes amphibologiam, & ſenſus non variabuntur. Similiter talis, Iſte eſt albus monachus, diſtingui poteſt. In uno ſenſu denotatur, quod eſt albus, & quod eſt monachus. In alio ſenſu denotatur, quod eſt talis profeſſionis.

Juxta ſecundum modum ſunt orationes diſtinguendæ in quibus ponuntur dictiones facientes propoſitiones hypotheticas inter duos terminos: & in uno ſenſu erit propoſitio categorica, & in alio propoſitio hypothetica; & eodem modo diſtinguuntur quomodo dictum eſt prius de fallacia amphibologiæ. Unde iſta eſt diſtinguenda, Quinque ſunt duo & tria, quia in uno ſenſu denotatur quod Quinque ſunt duo, & quod Quinque ſunt tria: In alio ſenſu denotatur quod Quinque ſunt iſta, demonſtratis duobus & tribus. Similiter iſta eſt diſtinguenda, Iſte poteſt ferre unum lapidem & alium. In uno ſenſu denotatur quod iſte poteſt ferre unum lapidem, & poteſt ferre alium, & iſte eſt ſenſus diviſus: in alio ſenſu denotatur quod ille ſimul poteſt ferre unum lapidem & alium lapidem.

Et illa propoſitio eſt diſtinguenda, quæ eſt una præmiſſa in paralogiſmo quo concluditur iſta concluſio, Quod poteſt unum ſolum ferre poteſt plura ferre, quæ non eſt diſtinguenda ſecundum compoſitionem & diviſionem; ſed poteſt diſtingui ſecundum amphibologiam. Quia unus ſenſus poteſt eſſe iſte, Qui poteſt ferre unum lapidem, quamvis non ferat plures lapides, poteſt tamen ferre plures lapides: & hoc eſt verum. Alius ſenſus eſt iſte, Qui poteſt ferre unum lapidem, & non plures, poteſt ferre plures lapides: & iſte ſenſus eſt falſus. Et eſt hic amphibologia, ſicut hic, Omnis homo eſt unus ſolus homo, quia unus ſenſus eſt iſte, Omnis homo eſt unus homo, & non ſunt plures homines quam unus: Alius ſenſus eſt, Omnis homo eſt unus homo, & nullus homo eſt plures homines. Similiter eſt iſta diſtinguenda, Tantum unum eſt.

CAP.

CAP. IX.

De fallacia accentus.

CIrca fallaciam *accentus* est primo sciendum, quod ex hoc accidit fallacia accentus, quia eadem vox sub diversis accentibus prolata diversa significat: & hoc potest tripliciter contingere.

Uno modo, quia ejusdem dictionis aliqua syllaba potest habere diversos accentus. Alio modo, quia eadem dictio potest pronunciari cum aspiratione, vel sine aspiratione. Tertio modo, quia eadem vox potest esse dictio, vel oratio.

Primus est magis idoneus ad decipiendum in scripto quam in prolatione; eo quod talis dictio non scribitur nisi uno modo, profertur tamen diversis modis. Et penes istum modum distinguenda est ista oratio, Bonum est justos viros pendere, eo quod media syllaba hujus dictionis, *pendere*, potest corripi vel produci.

Secundus modus nunquam decipit in scripto, sed tantum in prolatione: propter hoc quod in scripto oportet quod aspiratio simpliciter & sensibiliter ponatur, vel quod nullo modo ponatur; in prolatione autem quandoque non bene nec faciliter discernitur, an dictio proferatur cum aspiratione, vel sine aspiratione.

Tertius modus potest decipere, tam in scripto, quam in prolatione. Et secundum istum modum est talis oratio distinguenda, Deus facit folia & frondes in vite; quia *invite* potest esse una dictio, scilicet adverbium, & tunc est falsa, quia significat quod Deus facit aliquid coacte: vel possunt esse duæ dictiones scilicet hæc præpositio, *in*, & ablativus casus hujus nominis, *vitis*; & sic est vera. Penes istam fallaciam non sunt magnæ difficultates in scientiis particularibus. Et ideo ista dicta de ista fallacia sufficiant.

CAP. X.

De fallacia figuræ dictionis.

POst fallacias in *dictione* juxta quas sunt aliquæ orationes multiplices, dicendum est de fallacia *Figuræ dictionis*: quæ non oritur ex alicujus orationis multiplicitate, sed magis ex aliquarum orationum similitudine. Ita quod Fallacia figuræ dictionis est deceptio proveniens ex aliqua similitudine dictionum: ita quod causa apparentiæ est similitudo dictionis ad dictionem, & causa non existentiæ est diversitas significa-

nificatorum, vel modorum significandi, vel accidentium grammaticalium dictionum. Et accipio hic significata largissime.

Unde generalis modus solvendi paralogismos, penes istam fallaciam, est ostendere aliquam diversitatem inter significata & modos significandi, vel accidentia dictionum, propter quam non valet argumentum: quia ista fallacia semper ex hoc accidit, quod, quia aliquis modus arguendi tenet in aliquibus dictionibus, creditur ex hoc quod talis modus arguendi valet in consimilibus dictionibus; in quibus tamen non valet, propter hoc, quod illæ dictiones diversæ, quamvis videantur similes, habent diversa significata, large accipiendo significata, vel diversos modos significandi, vel diversa accidentia Grammaticalia. Verbi gratia, videmus enim quod iste syllogismus est bonus, Omnis substantia corporea est colorata, Capra est substantia corporea, ergo *&c.* ita quod nulla est variatio inter prædicatum majoris & prædicatum conclusionis: si propter hoc creditur quod in simili modo arguendi ex aliis terminis non sit aliqua variatio facienda inter prædicatum majoris & conclusionis; sicut si sic arguitur, Omnis substantia corporea est colorata, Patriarcha est substantia corporea, ergo Patriarcha est colorata, deceptio fiet per fallaciam *figuræ dictionis*. Unde generaliter quandocunque est fallacia figuræ dictionis, contingit invenire modum arguendi bonum ex aliis terminis, & hoc propter diversitatem accidentium Grammaticalium, vel modorum significandi, vel diversitatem significatorum, accipiendo large significata.

Juxta prædicta possunt accipi tres modi istius fallaciæ. Quorum primus est, quando accidit defectus in arguendo propter diversitatem accidentium Grammaticalium diversarum dictionum, vel modorum significandi: & talis modus arguendi semper vel frequenter Sophisticus ducit ad solœcismum. Unde si arguatur sic, Omne animal est coloratum, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est coloratum. Dicendum quod est fallacia figuræ dictionis, quia *ly homo*, non est neutrius generis, sicut ly animal; ideo non debet inferri ista conclusio, Homo est coloratum; sed ista, Homo est coloratus: & quod variatio alicujus termini debet fieri in diversis propositionibus propter variationem accidentium diversorum terminorum. Similiter potest hic assignari fallacia figuræ dictionis, Omne album est corpus, Omnis homo est album, ergo Omnis homo est corpus. Et si dicatur in omni fallacia debet esse apparentia, hic autem nulla est, ergo. Dicendum est, quod non semper requiritur quod in omni fallacia sit tanta apparentia quæ decipiat sapientes; sed sufficit tanta quæ aliquos simplicices fallere possit: & sic est in proposito

Secundus mous principalis istius fallaciæ accipitur ex diversitate significatorum diversarum dictionum. Veruntamen aliqua diversitas talis est sufficiens ad istam fallaciam in aliquo modo arguendi: & alia non

sufficit.

sufficit. Sed ad sciendum in speciali quando sufficit, & quando non sufficit, per Logicam non potest sciri: sicut nec per Logicam sciri potest in speciali de qualibet dictione, an sit æquivoca vel non, sed hoc debet sciri per scientias speciales. Penes istum modum peccant talia sophismata, Calefacere est agere, ergo Videre est agere: Calefieri est pati, ergo Videri est pati. Causa apparentiæ istarum consequentiarum sophisticarum est similis terminatio illorum verborum, *calefacere* & *videre*, & *calefieri* & *videri*. Causa non existentiæ est diversitas significatorum: quia enim *ly calefacere* significat calorem causari à calefaciente in calefacto, ideo creditur quod *ly videre* significat visionem causari à vidente in viso, & non in vidente à viso causari; ideo consequentia non valet. Similiter tales consequentiæ non valent, Calefaciens est agens, ergo Videns est agens; Calefactum patitur, ergo Visum patitur. Et universaliter quando dictiones habent eadem accidentia Grammaticalia & eosdem modos significandi, & propter hoc quod habent consimiles terminationes & consimiles modos significandi creditur, quod illud commune prædicamentale quod verificatur de uno verificetur de reliquo: & tamen propter hoc quod significant diversa non est sic, sed est fallacia figuræ dictionis.

Et accidit frequenter iste modus fallaciæ figuræ dictionis, quando arguitur per Locum à *Simili*, vel per alium Locum consimilē. Puta quia *ly visum* est participiū verbi passivi secundū Grammaticos, ideo potest credi, quod sicut *ly calefactum*, quod est participium verbi passivi, non potest verificari nisi de passo; sic ly visum, verificari non posset nisi de passo: & talis sic credens, & nesciens naturam significatorum per istos terminos, vel nesciens quid vel quomodo significant, decipitur per fallaciam figuræ dictionis. Si enim credat, quod sicut *ly calefactum* significat illud quod patitur & in quo est calor in recto, & illud à quo patitur in obliquo; sic *ly visum* significat illud in quo est visio in recto, & illud à quo est visio in obliquo, decipietur. Et ideo ad istum modum fallaciæ figuræ dictionis perfecte sciendum, necesse est scire naturam rerum, & etiam necesse est scire Grammaticam, per quam scitur quid vox significat uno modo, & quid significat alio modo. Nec tamen iste modus est ex diversitate modorum significandi aliquarum dictionum, ex hoc scilicet quod una dictio habet unum modum significandi, & alia dictio non habet illum modum significandi: sed est ex diversitate significatorum, quia enim diversa, quamvis eisdem modis significandi, significantur per istum terminum, *visum*, & per *ly calefactum*, ideo est ibi fallacia.

Oportet aut scire quod iste modus non contingit tantum, quando propter consimiles terminationes, & propter consimiles modos significandi, creditur quod illud quod est commune uni est commune alteri: sicut sic arguendo, Albedo est qualitas, ergo Hirundo est qualitas: Qualitas differt realiter à substantia, ergo Quantitas differt realiter à sub-

substantia: Musa est fæminini generis, ergo Poeta est fæminini generis; & sic de aliis. Sed etiam iste modus reperiri potest, quando propter naturam rei significatæ aliquis discursus vel consequentia valet: & tamen alio termino posito in prædicto discursu vel consequentia, loco alterius termini ibi positi, non valeret. Verbi gratia secundum opinionem *Aristot.* hoc est bonum argumentum, Iste dabit bovem coloratum, Iste non habet bovem coloratum, ergo Iste dabit bovem quem non habet: tamen sic arguendo, Iste dabit bovem album, Iste non habet bovem album, ergo Dabit bovem quem non habet, non valet; quia præmissæ possunt esse veræ conclusione existente falsa. Similiter talis discursus est bonus, Iste est modo albus, Iste cras non erit albus, ergo Amittet aliquem rem quam habet modo: & tamen iste discursus secundum principia *Aristot.* non est bonus, Iste aër est nunc bicubitus, Iste aër non erit cras bicubitus, ergo Iste aër amittet cras rem aliquam quam jam habet; tamen idem modus arguendi videtur utrobique esse similis. Et ideo si propter hoc credatur, quia alicubi tenet talis modus arguendi, quod ubique valeat, fiet deceptio per fallaciam figuræ dictionis.

Et si quæratur quare est magis fallacia figuræ dictionis in uno discursu quam in alio.

Dicendum est quod hoc est propter hoc, quod medium per quod tenet unus discursus est necessarium, & medium per quod tenet alius discursus non est necessarium. Ad cujus evidentiam est sciendum, quod quædam consequentiæ etiam formales tenent per medium *Intrinsecum*, quæ scilicet tenent virtute unius propositionis ex eisdem terminis formatæ: sicut ista consequentia, Omnis homo est animal, ergo *Socrates* est animal, tenet per medium intrinsecum, scilicet virtute unius propositionis ex eisdem terminis formatæ, scilicet *Socrates* est homo: si enim ista propositio esset falsa, consequentia primo facta nullo modo valeret. Aliæ autem consequentiæ tenent per medium *Extrinsecum*, quæ scilicet tenent sufficienter virtute alicujus regulæ generalis non formatæ ex eisdē terminis talis consequentiæ vel discursus, vel si formetur ex illis hoc accidit, quod aliquæ consequentiæ & aliqui discursus tenent ita bene per hoc medium, vel per tale medium extrinsecum, ex quorum terminis non formatur talis regula generalis. Sicut patet de ista consequentia, Omnis homo est animal, ergo Aliquod animal est homo, tenet per istam regulam, Universalis affirmativa convertitur per accidens. Et ideo quandocunq; accipiuntur aliquæ consequentiæ vel discursus qui non regulantur per aliquam regulam generalem, videndum est si possunt rectificari per aliquam propositionem veram formatam ex eisdem teminis; & si sic consequentia erit bona: & si non, consequentia non valebit; sic est in proposito. Nam istæ consequentiæ, Iste non habet bovem coloratum, Iste dabit bovem coloratum, ergo Iste dabit bovem quem non habet; similiter ista, Iste dabit bovem album, Iste non habet bovem album, ergo Iste dabit bovem quem non habet, non possunt regulari

gulari per aliquam regulam generalem: ergo si valent oporteret habere medium aliquod formatum ex eisdem terminis. Nunc autem ita est, quòd prima consequentia tenet per medium verum & necessarium, secundum principia *Aristot.* quod est istud. Si aliquid est bos ipsum est coloratum. Unde secundum principia sua, impossibile est quod aliquid sit bos & non sit coloratus, ideo ista consequentia est bona, Iste dabit bovem coloratum, & non habet bovem coloratum, ergo Iste dabit bovem quem non habet. Sed quia possibile est quod idem bos primo sit albus, & postea non albus, ideo illud medium intrinsecum per quod tenet illa consequentia, Si aliquid est bos ipsum est album, est simpliciter falsum: & ideo iste discursus non valet, Iste dabit bovem album, Iste non habet bovem album, ergo Dabit bovem quem non habet; quia iste poterit dare bovem qui nunc non est albus, sed poterit esse albus quando dabit eum.

Similiter ista consequentia est bona, Iste nunc est albus, Iste cras non erit albus, ergo Iste cras aliqua re carebit quam nunc habet: & tenet virtute istius medii, Album significat aliquam rem distinctam secundum se totam ab illo quod est album. Sed ista consequentia secundum principia *Aristot.* non valet, Iste aër est nunc bicubitus, Iste aër non erit cras bicubitus, ergo Iste aër aliqua re carebit cras quam nunc habet: quia secundum principia *Aristot.* ista est falsa, Bicubitum significat aliquam rem secundum se totam distinctam ab eo quod est bicubitum & à parte ejus.

Et ita universaliter quando aliqua consequentia tenet in aliquibus terminis virtute alicujus medii intrinseci necessarii, & aliqua consequentia habens terminos habentes consimiles modos significandi, quamvis non significent eodem modo quo alii termini significant illa vel alia propter defectum talis medii intrinseci, non valet, potest ibi assignari fallacia figuræ dictionis. Unde hic est fallacia figuræ dictionis, Iste est pater, Iste non fuit pater, ergo Iste est mutatus: Iste est similis, Iste non erit similis, ergo Iste mutabitur; & sic de aliis multis.

Est autem sciendum, quod iste modus fallaciæ figuræ dictionis nunquam habet locum, quando sumuntur duæ propositiones mere categoricæ, mere de inesse, & mere de præsenti, dispositæ vocaliter in modo & in figura: & ideo frequenter iste modus accidit arguendo ex aliqua propositione de præterito, vel de futuro, vel de modo. Unde hic est fallacia figuræ dictionis, Iste potest esse albus, Iste non est albus, ergo Iste potest esse aliquid quod nunc non est. Similiter hic, Filius Dei non fuit homo ab æterno, Filius Dei fuit homo ex tempore, ergo Filius Dei fuit aliquid ex tempore quod non fuit ab æterno. Tamen in istis non potest assignari tantum iste modus, sed etiam tertius modus de quo statim post dicetur, sicut in simili patebit ibidem.

Tertius modus fallaciæ figuræ dictionis est habens ortum ex diversitate modorum significandi diversarum dictionum quæ videntur similes inter

se, propter quod quandoque deceptus credit quod similiter est arguendum ex una dictione, & ex alia : & potest iste modus subdividi. Ad cujus intellectum sciendum est, quod modi significandi non sunt aliquæ res additæ ipsis dictionibus advenientes eis ; sed est metaphorica locutio dicendo quod dictiones habent diversos modos significandi, quia per talem orationem intelligitur ista oratio, Diversæ dictiones diversimode significant illa quæ significant : quia Aliquæ dictiones proprie non significant, sed magis adjunctæ aliis consignificant, vel dant aliis supponere, vel determinato modo stare ; cujusmodi sunt syncategoremata, conjunctiones, præpositiones, & hujusmodi : Aliquæ autem significant res determinate & finita significatione, secundum modum loquendi *Boetii* ; sicut nomina categorematica, & pronomina, & participia, & hujusmodi : & illorum quædam sunt nomina mere absoluta, & quædam connotativa, sicut dictum est prius in primo tractatu. Similiter quædam sunt propria, sicut nomina propria & pronomina : & quædam sunt communia, quæ ideo habent diversum modum significandi, quia unum significat unum & non plura ; & reliquum plura significat vel potest significare.

Et secundum prædicta sub isto tertio modo principali possunt contineri tres modi speciales istius fallaciæ. Primus modus potest esse secundum dictiones quæ habent finitas significationes, & quæ non habent finitas significationes. Et penes istum modum peccant consequentiæ in quibus commutatur unus modus supponendi in alium : sicut si arguatur sic, Omnis homo est animal, ergo Animal est omnis homo. Et ad evidentiam istius exempli, & sibi similium, est primo sciendum, quod hic potest assignari fallacia figuræ dictionis, propter hoc, quod in antecedente una dictio habet unam suppositionem, & in consequente aliam ; quamvis hæc non sit sufficiens causa, sicut ostendetur ; & similitudo dictionum est causa deceptionis istius. Quia enim in multis non refert sic transponere dictiones, bene enim sequitur, Homo albus est homo, ergo Homo est homo albus ; similiter sequitur, Animal rationale est homo, ergo Homo est animal rationale : propter hoc deceptus credere potest, quod talis modus arguendi valeat in omnibus, & decipitur per fallaciam figuræ dictionis. Et oritur hæc fallacia ex diversitate modorum significandi, propter hoc enim quod *ly omnis*, non habet talem modum significandi qualem habet *album*, vel dictio talis, sed tantum consignificat vel facit terminum cui additur stare pro omnibus suis significatis, & facit terminum mediate sequentem stare confuse tantum, qualiter non stat in consequente : ideo est fallacia figuræ dictionis, & oritur ex similitudine unius dictionis ad aliam dictionem.

Et est sciendum, quod non quælibet variatio suppositionis causat fallaciam figuræ dictionis, tunc enim in demonstratione potissima esset fallacia figuræ dictionis : Sed generaliter, quando arguitur à termino stante confuse tantum, ad terminum stantem determinate, saltem en-

thime-

thymematice, est fallacia *figuræ dictionis*, si circa alium terminum & dispositionem ejus nulla penitus sit facta variatio; quamvis simul cum hoc sit fallacia *consequentis*, sicut est in exemplo proposito. Si tamen argueretur sic, Omnis homo est animal, ergo Animal est homo, quamvis *animal* in antecedente supponat confuse tantum, & in consequente determinate: quia tamen signum additum ad *ly homo* in antecedente, non additur sibi in consequente, non est ibi fallacia figuræ dictionis.

Penes istum modum omnia talia sophismata peccant, Omni parte continui est aliqua pars minor, ergo Aliqua pars est minor omni parte continui; antecedens est verum, quia quælibet singularis est vera, & consequens falsum, quia quælibet singularis est falsa; & consequentia non valet, quia *pars* in antecedente supponit confuse tantum, & in consequente supponit determinate. Sed in talibus est evidentius fallacia consequentis quam fallacia figuræ dictionis: ideo quando de fallacia consequentis agetur, diversa exempla adducentur. Similiter arguendo à termino stante determinate vel confuse tantum, ad eundem terminum stantem confuse & distributive, est fallacia figuræ dictionis; quamvis etiam sit fallacia consequentis: sicut hic, Tu dubitas aliquod verum, ergo Tu nescis aliquod verum. Unde si arguatur sic, Illud quod tu dubitas tu non scis, Tu dubitas aliquod verum, ergo Tu non scis aliquod verum, est fallacia figuræ dictionis; quia in antecedente stat *verum* determinate, & in consequente stat confuse & distributive. Similiter hic, Illud quod non est aliud ab illo differt, *Socrates* non est omnis homo, ergo *Socrates* ab omni homine differt: nam in antecedente *homo* stat determinate propter negationem præcedentem, & in consequente stat confuse & distributive. Oportet autem scire quod non tantum contingit facere fallaciam figuræ dictionis propter varium modum supponendi ejusdem termini: sed etiam propter diversum modum supponendi diversorum terminorum, ita quod alius terminus correspondens non mutetur. Unde hic est fallacia figuræ dictionis, Omnis homo est animal, ergo Substantia est omnis homo; & ita de consimilibus.

Non solum autem tertius modus accidit ex vario modo significandi termini categorematici & syncategorematici: sed etiam accidit ex diversis modis significandi incomplexorum in diversis prædicamentis. Quando enim propter hoc, quod si arguatur ex omnibus terminis ejusdem prædicamenti erit bonum argumentum, creditur propter hoc quod similiter arguendo ex terminis diversorum prædicamentorum sit conveniens argumentum, & tamen non est, tunc accidit fallacia figuræ dictionis: creditur enim propter similitudinem dictionum quod similiter contingit arguere ex istis terminis sicut ex illis; & tunc fieret deceptio per fallaciam figuræ dictionis.

Est autem primo sciendum, quod non semper quando arguitur ex terminis diversorum prædicamentorum est fallacia figuræ dictionis: quia universaliter quando præmissæ sunt mere de inesse & de præsenti,

& categoricæ, dispositæ in modo & figura, non est fallacia figuræ dictionis qualescunque sint termini; nec plus refert quod omnes termini sint ejusdem prædicamenti quam diversorum. Unde ita valet iste syllogismus, Omnis homo est animal, Album est homo, ergo Album est animal; & ita universaliter de consimilibus: sicut iste, Omnis homo est animal, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est animal. Et ideo ad assignandum fallaciam figuræ dictionis non sufficit dicere, quod commutatur unum in reliquum: sed oportet dicere rationem magis specialem.

Est autem sciendum, quod quamvis syllogistice arguendo, ita contingit arguere ex terminis diversorum prædicamentorum, sicut ex terminis ejusdem prædicamenti: tamen interdum tenet ex terminis ejusdem prædicamenti modus arguendi, & non ex terminis diversorum prædicamentorum. Et hoc multipliciter contingere potest. Uno modo potest contingere propter diversitatem signorum distributivorum. Ad cujus evidentiam sciendum est, quod sicut diversis prædicamentis congruunt diversa interrogativa, ita quod ad diversa interrogativa per incomplexa diversorum prædicamentorum sit respondendum. Nam si quæras qualis est homo, convenienter respondetur quod est albus vel musicus. Et si quæras ubi est homo, convenienter respondetur quod est in foro vel in campis. Et si quæras, quid est homo, convenienter respondetur quod est animal; & sic de aliis. Sic diversis prædicamentis correspondent diversa distributiva; sicut prædicamento Substantiæ correspondent, *quicquid*, *qualibet*, & hujusmodi.

Hic tamen sciendum, quod talia distributiva æquivalenter conveniunt omnibus nominibus mere absolutis, sive illa significant substantias, sive qualitates, sive res quascunque. Prædicamento autem *Quantitatis* correspondent ista distributiva, *quantumcunque*, *quotumcunque*, loco quorum nominum ponitur *quantum* & *quotum*. Prædicamento autem *Qualitatis* correspondent hæc distributiva, *qualecunque*, *qualiscunque*, &c. Et prædicamento *Ubi* hoc signum, *ubicunque*. Et prædicamento *Quando* hoc signum, *quandocunque*; & sic de aliis, nisi forte nomina nobis deficiant. Differt autem distributivum substantiæ, sive distributivum correspondens nominibus mere absolutis ab aliis: quia quandoque contingit assumere nomina connotativa vel respectiva sicut nomina mere absoluta. Unde æque bene valet iste modus arguendi, Quicquid est homo est animal, Bicubitum est homo, ergo Bicubitum est animal: sicut iste, Quicquid est homo est animal, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est animal; & hoc quia talis major æquivalet isti, Omnis homo est animal. Sed de aliis distributivis non est sic: quia sub aliis distributivis contingit, servando debitum modum arguendi, sumere solum illa incomplexa æquivalentia tali distributivo & propria sibi. Propter quod arguendo ex talibus necesse est scire naturas prædicamentorum, scilicet quid significant, quomodo significant, & quod non omnia præ-

prædicamenta significant unum, sed multa eorum significant plura, quamvis non omnia univoce nec eodem modo significandi: & qui hoc scit prope est videre verum in multis, secundum Philosophum in *libro Elenchorum*.

Sciendum est ergo, quod quandocunque sumpta majore habente hoc signum, *quantumcunque*, vel *quotiescunque*, & sumatur sub aliquod incomplexum per quod non contingit respondere ad quæstionem factam per *quantum* vel *quot*, est fallacia figuræ dictionis, propter distributionem prædicamentorum: & hoc, quia si assumeretur solum aliquod incomplexum per quod convenienter respondetur ad talem quæstionem, non esset aliqua fallacia. Et ideo si aliquis credat quod semper contingit sub in minore accipere unum terminum sicut alium, sicut contingit in multis aliis, decipietur per fallaciam figuræ dictionis; sicut hic, Quantumcunque est A tantum est B, A est lignum, ergo B est lignum. Et tamen si loco istius termini *lignum* ponatur iste terminus *tricubitum*, esset bonum argumentum, sic arguendo, Quantumcunque est A tantum est B, Tricubitum est A, ergo Tricubitum est B.

Similiter si post illud signum, *qualecunque*, in majore, accipiatur sub in minore aliquod incomplexum, per quod non respondetur ad quæstionem factam per *quale*, est fallacia figuræ dictionis: & si accipiatur sub incomplexum, per quod convenienter respondetur ad quæstionem factam per *quale*, erit argumentum bonum. Sicut hic est fallacia figuræ dictionis, Qualecunque currit disputat, *Socrates* currit, ergo *Socrates* disputat: & tamen hic est bonum argumentum, Qualecunque currit disputat, Album currit, ergo Album disputat.

Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Quandocunque est accidens est suum subjectum, Accidens est inhærens, ergo Subjectum est inhærens: sed hic est bonum argumentum, Quandocunque accidens est subjectum est, In hoc tempore est accidens, ergo In hoc tempore est subjectum. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Ubicunque est substantia ibi est quantitas, Angelus est substantia, ergo Angelus est quantitas: sed non hic, Ubicunque est substantia ibi est quantitas, Sed substantia est in hoc loco, ergo Quantitas est in hoc loco. Et sic contingit arguere in aliis, ubi ponitur signum distributivum correspondens interrogativo, ad quod contingit convenienter respondere per incomplexa alicujus prædicamenti, & non per alia. Tamen de distributivis substantiæ est difficultas specialis.

Pro quo sciendum est, quod quando distributivum substantiæ ponitur in propositione mere de præsenti & mere de inesse, non refert quodcunque subjectum accipere sub in minore: ideo talis modus arguendi valet, Quicquid emis comedis, Carnes crudas emis, ergo Carnes crudas comedis: Quicquid est substantia corporea est quantitas, Corpus Christi est substantia corporea, ergo Corpus Christi est quantitas; & ita in aliis: ita tamen quod in minore non accipiatur aliqua determi-

natio compositionis quæ non accipitur in majore, & simul cum hoc quod non commutetur unus numerus in alium; quia si alterum illorum fieret accideret fallacia figuræ dictionis, sicut ostendetur. Unde pluribus modis, quando non accipiuntur præmissæ dispositæ in modo nec in figura, nec æquivalentes talibus, accidit fallacia figuræ dictionis, etiam sumendo aliquod nomen per quod respondetur ad quæstionem factam per *quid est* de re una. Quandoque vero hoc accidit arguendo ex propositionibus de præsenti, quandoque ex propositionibus de præterito, quandoque ex propositionibus de futuro.

Si autem arguatur ex propositionibus de præsenti & de inesse, hoc potest contingere vel addendo aliquam determinationem per quam potest saltem partialiter responderi ad quæstionem factam per aliud interrogativum de re una quam per quæstionem *quid est*: sicut si arguatur sic, Quicquid currit est corpus, Homo currit velociter, ergo Homo velociter est corpus, quia in minore additur *ly velociter*, per quod respondetur aliquo modo ad aliam quæstionem, quam ad quæstionem factam per *quid est*, ideo est fallacia figuræ dictionis. Et tamen si ponatur hæc determinatio *realiter*, erit bonum argumentum, sic arguendo, Quicquid currit est corpus, Homo currit realiter, ergo Homo realiter est corpus.

Unde universaliter quando in tali modo arguendi additur in minori aliqua determinatio quæ potest competere eidem, & non competere eidem, causatur fallacia figuræ dictionis, & alias non causatur fallacia figuræ dictionis. Tale tamen signum posset in majore accipi, quod non foret ibi fallacia figuræ dictionis; ponatur enim quod *ly qualiter* sit interrogativum, ad quod convenienter respondetur per talia, *cito*, *velociter*, *tarde*, *violenter*, & hujusmodi, & sibi correspondeat hoc signum *qualitercunque*; tunc ille modus arguendi est bonus, Qualitercunque aliquis currit est corpus, Homo velociter currit, ergo Homo velociter est corpus.

Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Omnis substantia materialis habet partem distantem à parte, Corpus Christi in Sacramento altaris est substantia materialis, ergo Corpus Christi in Sacramento altaris habet partem distantem à parte. Similiter hic, Omne corpus est circumscriptive in loco, Substantia corporis Christi est corpus in sacramento altaris, ergo Substantia corporis Christi est circumscriptive in loco in sacramento altaris. Similiter hic, Omne corpus est quantum, Corpus Christi est corpus in sacramento altaris, ergo Corpus Christi est quantum in sacramento altaris. Similiter hic secundum unam opinionem, Omnis substantia materialis est quantitas, Corpus Christi in sacramento altaris est substantia materialis, ergo Corpus Christi in sacramento altaris est quantitas. Similiter hic, Quicquid est substantia est quantitas, Sed Corpus Christi in sacramento altaris est substantia, ergo Corpus Christi in sacramento altaris est quantitas.

Et

Et tamen sic arguendo, Ubicunque aliquid est substantia ibi illud est quantitas, & In sacramento altaris corpus Christi est substantia, ergo In sacramento altaris est quantitas, est bonum argumentum. Et ita patet sumendo hoc signum, *ubicunque*, loco illius signi, *quicquid*, non est fallacia sumendo sub aliquid per quod respondetur ad quæstionem factam per *ubi*: propter quod summe necesse est scire qualia, & quæ, & quomodo, significant prædicamenta, ad hoc quod sciatur de multis, an sit ibi fallacia figuræ dictionis.

Ex prædictis patet quod hic nulla est fallacia, Ubicunque habet aliquid quantitatem inhærentem sibi ibi est quantum, Substantia corporis Christi habet quantitatem inhærentem sibi in sacramento altaris, ergo Substantia corporis Christi est quanta in sacramento altaris. Nec hic, Ubicunque aliquid habet latitudinem, longitudinem, & profunditatem inhærentem sibi, est longum, latum, & profundum: sed Substantia corporis Christi habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, inhærentem sibi in sacramento altaris: ergo Substantia corporis Christi est in Sacramento altaris longa, lata, & profunda. Nec hic, Ubicunque aliqua substantia habet extensionem inhærentem sibi ibi est extensa: Substantia corporis Christi habet extensionem in sacramento altaris inhærentem sibi: ergo Substantia corporis Christi est extensa in sacramento.

Aliter contingit peccare per fallaciam figuræ dictionis in tali modo arguendi, commutando unum numerum in alium, utpote numerum singularem in pluralem. Sic, Quicquid est scitum, est scitum per inventionem vel per doctrinam: Ista sunt scita, demonstrando unum scitum per inventionem, & alterum per doctrinam: ergo Ista sunt scita per inventionem vel doctrinam. Similiter hic, Quicquid est persona divina est Deus, Pater & Filius sunt personæ divinæ, ergo Pater & Filius sunt Dii. Similiter hic, Quælibet persona divina producens est principium Spiritus Sancti, Pater & Filius sunt personæ divinæ producentes, ergo Pater & Filius sunt principia Spiritus Sancti.

Hic tamen est sciendum, Quod vix aut nunquam potest impediri talis modus arguendi, nisi ubi arguitur disjunctive, & ubi accipitur terminus significans aliquam rem communem quæ est plures personæ; quomodo est de Deo, qui unus est Deus, & tamen plures personæ: Similiter unum principium Spiritus Sancti est duæ personæ. Tamen frequenter arguendo enthymematice & commutando numerum singularem in pluralē, est fallacia figuræ dictionis in aliis casibus quam in illis, & hoc ubicunque terminus non significat plura. Sicut non sequitur, Sol est corpus, ergo Soles sunt corpora; nec sequitur, Phænix est animal, ergo Phænices sunt animalia; & hoc propter falsam implicationem in consequente. Et ideo hic est tantum consequentia ut nunc, Homo est animal, ergo Homines sunt animalia. Et tales consequentiæ falsæ

possunt

possunt reduci ad primum modum, in quo oritur deceptio propter diversa accidentia Grammaticalia diversarum dictionum.

Aliter accidit talis modus arguendi penes fallaciam figuræ dictionis, arguendo ex propositionibus de præterito, & de futuro; & hoc vel arguendo ex omnibus de præterito, vel ex una de præsenti: & eodem modo proportinabiliter dicendum est de illis de futuro. Si primo modo, aut assumptum in majore ponitur à parte subjecti, aut à parte prædicati. Si primo modo resolvendæ sunt propositiones in propositiones æquivalentes, quæ possunt disponi in modo & in figura; & utendum est arte quæ data est de modo syllogizandi ex propositionibus de præterito & de futuro. Verbi gratia, Si arguatur sic, Quicquid heri emisti hodie comedisti, Carnes crudas heri emisti, ergo Carnes crudas hodie comedisti; resolvenda est major in istam sibi æquivalentem, Omne heri emptum fuit hodie comestum à te, & minor in istam æquivalentem sibi, Carnes crudæ fuerunt heri emptæ, & conclusio in istam sibi æquivalentem, Carnes crudæ fuerunt hodie comestæ à te; & subjectis omnibus iis acceptis pro iis quæ fuerunt, tenet syllogismus: sed si subjectum conclusionis sumatur pro iis quæ sunt, non valet: sed est tam fallacia accidentis quam fallacia figuræ dictionis. Si autem ponatur assumptum à parte prædicati semper est fallacia figuræ dictionis. Unde hic est fallacia figuræ dictionis, Quicquid heri emisti hodie comedisti, Tu emisti heri carnes crudas, ergo Hodie comedisti carnes crudas.

Et multo magis est fallacia figuræ dictionis si major sit de præsenti, & minor de præterito vel de futuro: propter quod est hic fallacia figuræ dictionis, secundum illam opionem quæ ponit quod quantitas non est alia res à substantia & qualitate, Quicquid fuit heri est hodie, *Socrates* fuit heri bicubitalis quantitatis, ergo *Socrates* est hodie bicubitalis quantitatis. Similiter, Quicquid fuit adhuc est, *Socrates* fuit triangularis figuræ, ergo *Socrates* est triangularis figuræ; In omnibus enim talibus est fallacia figuræ dictionis.

Tamen accipiendo subjecta mere absoluta non est aliqua fallacia. Ut Quicquid fuit est, Homo fuit, ergo Homo est. Sed hic est bonum argumentum, Quandocunque illud fuit substantia, tunc fuit quantitas. Similiter hic quicquid fuit est, Albedo fuit, ergo Albedo est. Et similiter, Quicquid fuit est, *Socrates* fuit homo, ergo *Socrates* est. Et similiter, Quicquid fuit est, Hæc albedo fuit color, ergo &c. Et tamen secundum illam opinionem, quæ ponit quantitatem non esse aliam rem à substantia & qualitate, hic est fallacia figuræ dictionis, Quicquid fuit adhuc est, Hæc herba fuit quantitas, ergo Hæc herba est quantitas: sed hic est bonum argumentum, Quandocunque aliquid fuit substantia, tunc fuit quantitas, Hæc substantia fuit substantia, ergo Hæc substantia fuit quantitas. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis,

ctionis, Quicquid est fuit post, A est post cum B, ergo A post fuit simul cum B. Similiter est hic fallacia figuræ dictionis, Quicquid fuit adhuc est, Hoc corpus fuit conjunctum illi corpori, ergo Hoc corpus est adhuc conjunctum illi corpori: & tamen istud est bonum argumentum, Quicquid fuit est, Albedo fuit, ergo Albedo est. Et sicut dictum est de propositionibus de præterito, ita proportionabiliter dicendum est de propositionibus de futuro.

Aliter contingit fallacia figuræ dictionis ex diversitate prædicamentorum in propositionibus. Sicut sic arguendo, Quicquid Deus potest facere mediante causa secunda potest facere se solo: Sed Deus potest facere actum meritorium mediante causa secunda efficiente: ergo Potest se solo facere actum meritorium: hic est fallacia figuræ dictionis, quia si acciperetur sub nomen mere absolutum esset bonum argumentum. Sicut hic est bonum argumentum, Quicquid potest Deus facere mediante causa secunda potest facere se solo, Sed Deus potest facere ignem mediante causa secunda, ergo, *&c.* Et ideo si propter similitudinem dictionum credat quis quod unum argumentum est bonum sicut aliud, decipitur per fallaciam figuræ dictionis. Veruntamen sciendum est, quod si *actum meritorium* poneretur à parte subjecti non esset fallacia figuræ dictionis; ut hic, Quicquid Deus potest facere mediante causa secunda potest facere se solo, Sed omnem actum meritorium potest Deus facere mediante causa secunda, ergo, *&c.* quia conclusio est vera si præmissæ sint veræ; sive subjectum accipiatur pro iis quæ sunt, sive pro iis quæ possunt esse.

Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Omnem rem potest Deus facere sine alia re totaliter distincta, Album est alia res ab albedine, ergo Deus potest facere album sine albedine; & tamen ista conclusio bene sequitur, Deus album potest facere sine albedine: quia illam rem Quæ est alba potest Deus facere sine albedine; & tamen hæc est impossibilis, Album facit Deus sine albedine. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Deus potest creare omnem rem possibilem quæ non est Deus, Veritas illius propositionis, *Deus nihil creat*, potest esse, ergo Deus potest creare veritatem hujus propositionis: propter hoc, quod iste terminus, *Veritas istius propositionis*, non est incomplexum & mere absolutum.

Oportet autem scire, quod non solum iste modus fallaciæ figuræ dictionis est in talibus discursibus compositis ex talibus præmissis, sed etiam accidit in consequentiis & in enthymematibus. Quia iste modus non est tantum ex hoc, quod unum prædicamentum mutatur in aliud, hoc est, quod primo in majore accipitur signum distributivum correspondens uni prædicamento, & postea accipitur incomplexum alterius prædicamenti; quia nunquam dicit Philosophus quod figura dictionis est ex commutatione unius prædicamenti in aliud: sed dicit quod diversa sunt prædicamenta, & easdem res diversimode significant, ideo fre-

quenter non sunt consequentiæ bonæ ex incomplexis aliquorum prædicamentorum. Et tamen si loco illorum ponerentur incomplexa alterius prædicamenti essent consequentiæ bonæ. Sicut hæc est consequentia bona, Homo fuit animal, ergo Animal fuit homo. Similiter, Albedo fuit nigredo, ergo Nigredo fuit albedo. Similiter hic, Albedo potest esse color, ergo Color potest esse albedo. Similiter tales consequentiæ sunt bonæ, Albedo cessat esse albedo, ergo Albedo cessat esse: Homo desinit esse homo, ergo Homo desinit esse: quæ ideo sunt bonæ, quia termini ex quibus componuntur non significant aliquid in recto, & aliquid in obliquo; nec significant aliquid primo & principaliter, & aliquid secundario; nec significant aliquid affirmative & aliquid negative; sed eodem modo omnia sua significata significant. Quod secundum principia *Aristot.* non est verum nisi de incomplexis in genere substantiæ, & de abstractis in genere qualitatis, quibus correspondent concreta supponentia pro distinctis rebus ab illis pro quibus supponunt abstracta: & ideo tales consequentiæ ex talibus terminis sunt bonæ, & non aliæ. Propter quod, si aliquis credat quod consequentiæ consimiles valent ex illis terminis, sicut ex talibus, decipitur per fallaciam figuræ dictionis.

Unde hic est fallacia figuræ dictionis penes istum modum, Album desinit cras esse album, ergo Album desinit cras esse: Motus cessabit esse motus quando quiescet mobile, ergo Motus cessabit esse quando quiescet mobile: sicut hic est fallacia figuræ dictionis, Quando quiescit mobile forma partibiliter acquisita cessabit esse partibiliter acquisita, ergo Forma partibiliter acquisita cessabit esse quando quiescit mobile. Similiter hic, Actum meritorium potest Deus facere sine voluntate efficiente, ergo Deus potest facere actum meritorium sine voluntate efficiente. Similiter hic, Istam veritatem potest Deus facere, demonstrando veritatem istius, Deus nihil facit; ergo Potest facere hanc veritatem. Similiter hic, Homo ab æterno fuit Deus, ergo Deus ab æterno fuit homo.

Et pro isto exemplo, & pro aliis præcedentibus, est sciendum, quod quamvis hoc nomen, *homo*, secundum usum Philosophorum sit nomen mere absolutum non plus significans unum significatum in recto quam aliud in obliquo: tamen secundum usum Theologorum non est ita mere absolutum: quia si sic, esset convertibile cum hoc nomine, *humanitas*, & tunc sicut hæc est neganda, Filius Dei est humanitas, ita hæc esset neganda, Filius Dei est homo: quod falsum est. Et ideo secundum usum Theologorum hoc nomen, *homo*, connotat vel consignificat saltem potentialiter suppositum divinum, quod quamvis non esset homo, posset tamen esse homo: & propter hoc quando posui multa exempla de hoc nomine, *homo*, locutus secundum usum Philosophorum. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Filius Dei potest non esse homo, ergo Homo potest non esse Filius Dei, propter eandem rationem. Scire autem

quare

quare in prædictis est fallacia figuræ dictionis, non spectat ad Logicam, sed pertinet ad illum qui perfecte novit tam Logicam quam alias artes sive scientias speciales: & ideo qui in omnibus argumentis novit assignare fallaciam figuræ dictionis, est prope videre verum in omnibus scientiis.

Est etiam sciendum, quod quamvis tales consequentiæ habeant talem defectum generalem, tamen quandoque gratia materiæ aliquæ possunt tenere: & tunc ad ostendendum quod aliquæ consequentiæ tenent gratia materiæ, & aliquæ non, oportet recurrere ad secundum modum principalem istius fallaciæ, & ad artem ibi traditam: nec est inconveniens quod in eodem argumento aliquando concurrant duo modi ejusdem fallaciæ.

Ad istum etiam modum habent reduci paralogismi, in quibus arguitur à præmissis habentibus aliquam determinationem, ad conclusionem sine ista determinatione; quamvis nonnulli tales possunt reduci ad secundum modum principalem. Unde hic est fallacia figuræ dictionis, Tu non habes denarium cum tristitia, Tu das denarium cum tristitia, ergo Das quod non habes. Similiter hic, Tu das unum solum denarium, & Non habes unum solum denarium, ergo Das quod non habes.

Et causa quare in talibus est fallacia figuræ dictionis est ista, quia si in talibus præmissis loco illorum terminorum, *Denarium cum tristitia*, *unum solum denarium*, ponerentur termini mere absoluti, non esset aliqua fallacia respectu ejusdem conclusionis. Sicut hic, nulla est fallacia, Tu non habes animal rationale, Tu das animal rationale, ergo Tu das quod non habes; nec hic, Tu das bovem, & Non habes bovem, ergo Das quod non habes.

Sed nunquid est hic fallacia figuræ dictionis, Tu das bovem, & Non habes bovem album, ergo Das quod non habes? Dicendum est quod hoc argumentum est bonum, quia non semper dimissio determinationis in conclusione facit fallaciam figuræ dictionis: sed quando determinatio illa est in uno prædicamento, tunc causat, & quando est in alio, tunc non causat fallaciam figuræ dictionis. Unde bene sequitur, Tu das unum denarium, & Non habes unum denarium, ergo Das quod non habes; & tamen non sequitur, Tu das bovem in isto loco, & Non habes bovem in isto loco, ergo Das quod non habes. Nec potest dari regula generalis quando tenet talis consequentia, & quando non.

Similiter potest accidere fallacia figuræ dictionis, propter hoc, quod aliqui termini significant aliquid negative & aliquid affirmative. Sicut in isto exemplo, Tu das unum solum denarium, & Non habes unum solum denarium, ergo Das quod non habes; unde propter hoc quod *ly unum solum denarium*, significat plura negativa, ideo talis consequentia non valet.

Non solum autem accidit fallacia figuræ dictionis, propter hoc quod in-

incomplexa categorematica & syncategorematica diversimode significant; & propter hoc quod Aliqui termini significant aliquid negative, & aliquid affirmative; & è converso: sed etiam ex hoc quod aliqui sunt termini communes pluribus, & aliqui sunt proprii, inter quos computanda sunt nomina propria & pronomina demonstrativa & relativa. Et est iste modus, quando aliquod argumentum tenet, si loco termini communis vel loco habentis terminum communem pro parte, poneretur nomen proprium vel pronomen demonstrativum vel relativum: tamen quando ponitur alius terminus quam pronomen demonstrativum, vel relativum, vel nomen proprium, non valet argumentum; vel quando accidit è converso. Verbi gratia, si arguitur sic, *Marcus* potest esse alter à *Tullio*, *Marcus* est *Tullius*, ergo *Marcus* potest esse alter à se, hoc est bonum argumentum, si *Marcus* sit nomen proprium istius hominis, similiter & *Tullius*. Si tamen loco istius nominis, *Tullius*, ponatur hoc commune, *Musicum*, vel si adderetur nomen commune, argumentum non valeret: sicut non sequitur, *Marcus* potest esse alter à musico, vel à *Tullio* musico: *Marcus* est *Tullius*; ergo *Marcus* potest esse alter à se.

Similiter hoc est bonum argumentum, *Marcus* est tertius à *Socrate* & à *Tullio*, ergo *Marcus* est tertius à se; & tamen hoc argumentum non valet, *Marcus* est tertius à *Socrate* & ab homine, ergo *Marcus* est tertius à se: & tamen non est differentia aliqua nisi in hoc, quod in uno accipitur nomen commune, & in alio loco termini communis accipitur nomen proprium. Propter quod si aliquis credat quod illud argumentum valet ubi ponitur nomen commune, sicut illud in quo ponitur nomen proprium, decipitur per fallaciam figuræ dictionis, dum credit propter similitudinem dictionum unum valere sicut & reliquum.

Similiter hoc est bonum argumentum, *Marcus* non est tertius à se & à *Socrate*, *Marcus* est *Tullius*, ergo *Marcus* non est tertius à *Socrate* & à *Tullio*. Et tamen si loco illius nominis proprii, *Tullius*, poneretur hoc nomen commune, *Homo*, argumentum non valeret: quia non sequitur, *Marcus* non est tertius à se & à *Socrate*, *Marcus* est homo, ergo *Marcus* non est tertius à *Socrate* & ab homine. Et ita patet quod aliquando ponendo nomen proprium est bonum argumentum, & ponendo loco illius nominis proprii nomen commune non valet. Et iste est unus modus tertii modi principalis.

Nec tamen est dicendum, quod semper accipiendo nomen proprium loco nominis communis, vel è converso, est fallacia figuræ dictionis. Unde errant dicentes, quod hic est fallacia figuræ dictionis, Choriscus est alter à chorisco musico, Choriscus est choriscus musicus, ergo Choriscus est alter à se; si *Choriscus* sit nomen proprium & non æquivocum: quia si esset nomen æquivocum non esset fallacia figuræ dictionis. Quod autem non sit ibi fallacia figuræ dictionis patet. Nam sequitur, Choriscus est alter à chorisco musico, ergo Choriscus non est

est choriscus musicus; & sequitur, Choriscus non est choriscus musicus, ergo Choriscus musicus non est choriscus. Similiter sequitur, Choriscus est choriscus musicus, ergo Choriscus musicus est choriscus. Et ex istis duobus sequitur conclusio principalis, scilicet quod Choriscus musicus non est choriscus, Choriscus musicus est choriscus, ergo Choriscus non est choriscus; & ultra, igitur Choriscus est alter à se.

Nec valet dicere quod non sequitur, Choriscus est alter à chorisco musico, ergo Choriscus non est choriscus musicus, quia sequitur, Choriscus est alter à chorisco musico, ergo Choriscus est alter à chorisco, & ultra, ergo Choriscus non est choriscus, & ultra, ergo Choriscus non est choriscus musicus, à primo ad ultimum. Dicendum est quod talis discursus est bonus ex propositionibus mere de inesse & mere de præsenti; sed iste discursus non valet, Choriscus potest esse alter à chorisco musico, Choriscus est choriscus musicus, ergo Choriscus potest esse alter à se: & tamen si loco istius termini, *Choriscus musicus*, poneretur aliquod pronomen demonstrativum, vel relativum, vel proprium nomen non esset discursus bonus.

Et si quæratur causa istius, dicendum est, quod causa est, quia affirmativæ multæ, in quibus ponuntur termini communes vel pronomina cum terminis communibus, possunt habere plures causas veritatis quam si loco illorum proprium nomen poneretur vel pronomen. Ista enim potest habere omnes causas istas veritatis, Choriscus potest esse alter à chorisco musico, Choriscus potest esse alter à musico. Choriscus potest esse non choriscus musicus: & non omnes istas causas veritatis potest habere ista, Choriscus potest esse alter à se; nec ista, Choriscus potest esse alter à chorisco. Et si dicatur quod hic est fallacia consequentis. Dicendum est, quod hoc non est inconveniens ibi accipere fallaciam consequentis. Si tamen quis decipiatur propter hoc quod videt quod talis modus arguendi tenet in consimilibus dictionibus, decipitur per fallaciam figuræ dictionis.

Penes istum modum peccant talia sophismata, Quando aliqua sunt idem realiter, ubicunque unum illorum est, ibi est reliquum; Sed Substantia corporis Christi habens partem à parte distantem, & corpus Christi in Sacramento altaris sunt idem realiter; ergo Corpus Christi est in Sacramento altaris habens partem à parte distantem: quia si loco istius termini, *Substantia corporis Christi habens partem à parte distantem*, poneretur nomen proprium, vel pronomen demonstrans illam rem quæ est substantia corporis Christi habens partem distantem à parte, esset bonum argumentum. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Hæc substantia est substantia habens partem distantem à parte, Hæc res est substantia in Sacramento altaris, ergo Hæc res est substantia habens partem distantem à parte in Sacramento altaris: & tamen si in conclusione poneretur loco istius termini, *Substantia habens partem distantem à parte*, nomen proprium, vel pronomen demo-

mon-

monstrativum, esset bonum argumentum. Et propter hoc ibi est fallacia figuræ dictionis penes alium modum prius positum.

Similiter hic est fallacia figuræ dictionis, Quando aliqua sunt idem realiter, unum non potest esse sine reliquo, Sed *Socrates* & simile sunt idem realiter, ergo *Socrates* non potest esse nisi sit simile: quia si loco istius termini, *simile*, poneretur nomen proprium illius similis, vel pronomen demonstrans ipsum simile, esset bonum argumentum. Similiter in talibus est fallacia figuræ dictionis, Mobile quando existit potest motus non esse, ergo Motus distinguitur realiter à mobili. Similiter hic, ipsa substantia existente potest non esse quanta, ergo Substantia distinguitur realiter à quantitate. Similiter hic secundum principia *Aristot.* Substantia quamvis non desinat esse potest non esse quantitas, ergo Substantia non est eadem realiter quantitati: Albedo quamvis non desinat esse potest non esse similitudo, ergo Albedo non est eadem cum similitudine; & tamen in omnibus istis si loco termini communis ponatur nomen proprium, vel pronomen demonstrativum, esset bonum argumentum.

Sciendum tamen, quod quamvis prædictæ consequentiæ non teneant ponendo terminos communes à parte prædicati in propositione categorica: si tamen ponerentur à parte subjecti in propositione copulativa esset bonum argumentum, & essent consequentiæ bonæ. Sicut sequitur, Mobile potest esse in A, & Tunc motus potest non esse, quamvis mobile sit tunc, ergo Motus non est idem realiter cum mobili. Similiter sequitur, Substantia potest esse in aliquo tempore, & Tunc quantum potest non esse, ergo Quantum non est idem realiter cum substantia: sed altera præmissarum tunc erit falsa. Causa quare unus modus tenet & alius non, est, quia quantum potest esse substantia quando substantia non est quanta. Sicut album erit *Socrates* quando *Socrates* non erit albus: ponatur quod *Socrates* sit modo albus, & quod fiat cras niger, tunc hæc est vera, Albus cras erit *Socrates*, & hæc est falsa, *Socrates* cras erit albus. Et ista est causa quare tenet unus modus arguendi, & non alius. Et unde oritur ista causa? Dicendum est quod ex hoc, quod alium modum significandi habet hoc nomen, *Socrates*, & hoc nomen, *album*: quia *album* significat *Socratem* in recto quando *Socrates* est albus, & significat in obliquo albedinem quæ potest destrui *Socrate* manente. Similiter quod hæc sit vera secundum unam opinionem, Quantitas potest esse substantia, quando substantia non erit quanta, Causa est secundum eos, quia hoc nomen, *quantitas*, significat distare partem à parte, & Deus potest facere quod substantia maneat, & quod una pars non distet situ ab alia parte: quare, *&c.*

Et ita est de omnibus consimilibus, quod diversus modus significandi causat fallaciam figuræ dictionis in talibus sophismatibus: propter quod ad cognoscendum istum tertium modum principalem figuræ dictionis, necesse est cognoscere quas res termini significant, & qualiter significant

cantæas, scilicet an in recto vel in obliquo; & an affirmative vel negative, & an tanquam termini categorematici vel syncategorematici, & an tanquam nomina propria vel communia; quamvis illud ultimum reduci posset ad secundum modum principalem. Unde quicquid sit dicendum de distinctione illorum modorum, tamen hoc est intelligendum secundum principia *Aristot.* quod tunc semper est fallacia figuræ dictionis, quando scilicet non sic contingit arguere ex diversis terminis propter diversitatem dictionum quæ videntur similes; propter quam similitudinem potest alicui videri quod arguendum est similiter ex illis. Hoc tamen semper servandum est, quod quando præmissæ sunt dispositæ in modo & in figura, secundum regulas quæ datæ sunt in principio istius tractatus tam de syllogismis uniformibus quam mixtis, nunquam est Fallacia figuræ dictionis.

CAP. XI.

De fallacia extra dictionem, & primo de fallacia accidentis.

POst fallacias in dictione dicendum est de fallaciis *extra* dictionem, inter quas primo ponitur Fallacia *accidentis.*

Circa quam sciendum est, quod hic non capitur *Accidens* eo modo quo accipitur prius, ubi determinatur de accidente quod est unum quinque universalium: sed accipitur hic accidens pro omni termino qui potest esse subjectum vel prædicatum distinctum ab alio. Unde omnis terminus qui potest esse subjectum vel prædicatum propositionis, potest esse accidens respectu alicujus, quia est distinctum prædicabile ab aliquo prædicabili vel subjicibili.

Causa apparentiæ istius fallaciæ est identitas prædicationis unius termini cum alio, hoc est, causa quare decipit, est, quia videmus unum terminum de alio prædicari affirmative vel negative, creditur, quod quicquid dicitur de uno dicitur de reliquo. Causa non existentiæ est, quia quamvis unus terminus prædicetur de alio, non necesse est, quod quicquid dicitur de accidente, hoc est, de uno illorum, quod propter hoc dicatur de reliquo; vel non est necesse eodem modo dici de reliquo quo unum illorum dicitur de alio.

Et responsio generalis ad omnes paralogismos accidentis est dicere, quod non est necesse conclusionem sequi ex præmissis, hoc est, non est necesse prædicatum conclusionis dici de subjecto conclusionis propter unionem illorum in præmissis cum aliquo uno. Sicut non est necesse ista extrema, *homo*, *asinus*, conjungi propter prædicationem cum hoc medio, *animal*, sic dicendo. Homo est animal, Asinus est animal. Et ista est responsio generalis ad omnes paralogismos accidentis.

Sed

Sed præter istam responsionem generalem oportet, secundum *Aristot.* assignare aliquam regulam specialem evidentem, quare non sequitur; & pro diversis oportet diversas assignare. Ad cujus evidentiam est sciendum, quod sunt duo modi principales istius fallaciæ. Unus est, quando aliqua quæ per prædicationem conjunguntur in præmissis cum tertio, dicuntur conjungi inter se in conclusione. Secundus modus est, quando aliqua conjuncta cum aliquo uno per propositiones diversas, concluduntur per propositionem unicam conjungi cum eodem modo tertio.

Et est sciendum, quod fallacia *accidentis* non est assignanda ex variatione medii, quia non oportet medium in fallacia accidentis variari; hic enim nulla est variatio medii, *Socrates* est homo, *Plato* est homo, ergo *Plato* est *Socrates*: sed semper vel frequenter accidit fallacia accidentis ex identitate medii. Quando enim propter hoc quod aliqua conjunguntur per prædicationem in medio non variato, creditur quod conjunguntur per prædicationem inter se, & tamen non oportet, est fallacia accidentis. Sed hujus non potest dari aliqua regula generalis sufficiens, quia nec per variationem medii, sicut dictum est, nec per reduplicationem minoris extremitatis supra majorem extremitatem: quia frequenter reduplicativa est impossibilis, & tamen syllogismus est bonus. Sicut hic est bonus syllogismus, Omnis homo est lapis, Omnis albedo est homo, ergo *&c*; & tamen ista reduplicativa est impossibilis, Omnis homo est albedo in quantum lapis. Non potest, ergo dari certa regula generalis pro propositionibus & paralogismis, per quam sufficienter sciatur fallacia accidentis in quo casu tenet.

Est igitur sciendum, quod primus modus fallaciæ accidentis est, quando præmissæ disponuntur in figura & non in modo: & hoc potest accidere quando præmissæ sunt simpliciter categoricæ de præsenti & de inesse, vel quando sunt de modo, vel una est de modo & alia de inesse vel de præterito vel de futuro. Unde penes istum modum fallaciæ accidentis peccant omnes conjugationes inutiles uniformes sive mixtæ, de quibus loquitur Philosophus primo priorum, & de quibus dictum est prius. Et ideo ad sciendum quando est iste modus fallaciæ accidentis, oportet scire omnes illas regulas, & oportet scire penes quam illarum peccat paralogismus, & ideo pro diversis oportet diversas rationes assignare.

Unde hic est fallacia accidentis. Veniens cognoscitur à te, Choriscus est veniens, ergo Choriscus cognoscitur à te. Et ideo in assignando debes proferre & dicere quod hic est fallacia accidentis, quia major est indefinita vel particularis in prima figura in syllogismo affirmativo; quæ major si esset in proposito universalis non esset aliqua fallacia. Unde hic nulla est fallacia, Omnis veniens cognoscitur à te, Choriscus est veniens, ergo Choriscus cognoscitur à te; quia major est universalis

Simi-

Similiter hic est fallacia accidentis, Omnis homo est animal, Omnis asinus est animal, ergo Omnis asinus est homo. Et assignatio generalis debet esse ista, quod hic est fallacia accidentis; quia quamvis animal prædicetur de homine, non oportet quod de quocunque dicitur animal, quod de eodem dicatur homo tali modo quo animal dicitur de homine: & proferendo debes dicere in speciali, quod hic est fallacia accidentis, quia arguitur ex propositionibus affirmativis in secunda figura. Et ita pro diversis debent diversæ regulæ assignari, & sine illis regulis non potest universaliter sciri quando est fallacia accidentis, & quando non.

Quando igitur accidit fallacia accidentis penes istum modum, arguendo ex propositionibus mere categoricis & mere de inesse & de præsenti, facile est scire regulas *Aristotelis primo Priorum* positas, de uniformi generatione syllogismorum de inesse; præterquam in uno casu, puta in divinis, ubi concedendum est, quod Una res simplex est tres personæ quæ inter se sunt distinctæ realiter: de quibus tactum est prius, quod in talibus terminis est frequenter fallacia accidentis & non in aliis.

Unde hic est fallacia accidentis, Omnis essentia divina est Pater, Filius est essentia divina, ergo Filius est Pater. Et debet specialis regula assignari talis, Quia una essentia divina est plures personæ quæ sunt personæ distinctæ inter se. Et ideo non oportet, quod omne nomen Personæ, de quo prædicatur nomen essentiæ, prædicetur de nomine alterius Personæ. Similiter hic est fallacia accidentis, Hæc essentia est Pater, Hæc essentia est Filius, ergo Filius est Pater; & isti deservit consimilis regula. Quia enim Una essentia est plures personæ, ideo non sequitur quod quamvis de nomine proprio illius, vel de pronomine demonstrante essentiam illam, prædicentur nomina illarum personarum, quod propter hoc unum nomen unius personæ prædicetur de reliquo: sicut propter hoc quod iste terminus, *qui homo*, significans plures homines, prædicetur de nominibus singulorum hominum, non oportet quod illa nomina quæ prædicantur de hoc nomine, *homo*, sine signo universali, de se invicem prædicentur.

Similiter hic est fallacia accidentis propter similem regulam, Vis spirativa est paternitas, Vis spirativa est filiatio, ergo Filiatio est paternitas. Similiter hic, Hæc essentia est pater, Hæc essentia est filius, ergo Filius est pater. Et similiter hic, Hæc essentia est pater, Filius non est pater, ergo Filius non est hæc essentia. Similiter hic, Omnis Deus est pater, Filius est Deus, ergo Filius est pater. Et si dicatur quod hic non est fallacia, quia hæc est falsa, Omnis Deus est pater. Contra hoc potest argui, quia si hæc est falsa, Omnis Deus est pater, ergo sua opposita est vera, ista scilicet, Aliquis Deus non est pater; & manifestum est quod hæc est vera, Aliquis Deus est pater, ergo sunt plures Dii, quorum unus est pater, & alius non est pater. Sicut sequitur, Aliqua essentia divina non est

 pater,

pater, & Aliqua essentia divina est pater, ergo Sunt plures essentiæ divinæ.

Similiter hic est fallacia accidentis, Pater est incommunicabilis, Sed essentia est communicabilis, ergo Contradictoria verificantur de essentia & patre: & Pater & essentia sunt idem: ergo Contradictoria verificantur de eodem. Similiter hic est fallacia accidentis, Hæc essentia est pater, Pater non est filius, ergo Essentia non est filius. Et pro omnibus talibus non potest assignari nisi talis regula, Essentia divina quæ est unus Deus & unica essentia est plures personæ. Propter quod, ubi non obviat relationis oppositio, quod conceditur de una persona concedendum est de alia: ubi vero obviat relationis oppositio non est concedendum de qualibet quod de una conceditur. Et adhuc est semper aspiciendum in respondendo ad discursus ex terminis importantibus personas divinas. Et ideo quamvis in talibus discursibus in quibus exemplificatum est sit fallacia accidentis: non tamen in discursibus ex terminis importantibus creaturas est fallacia accidentis.

Propter quod dico, quod in terminis importantibus creaturas, ubicunque sunt præmissæ dispositæ in modo & in figura vocaliter secundum regulas datas superius de syllogismis uniformibus & mixtis, nunquam est fallacia *accidentis*: quamvis aliquando possit esse fallacia *æquivocationis*, & *amphibologiæ*, & *compositionis*, & *divisionis*, & *accentus*; & in uno casu Fallacia *secundum quid* ad *simpliciter*, nisi aliqui termini includant æquivalenter aliqua syncategoremata, vel aliquas alias determinationes, de quibus dictum est in primo tractatu istius Summæ. Propter quod omnes tales syllogismi sunt boni, Omnis intellectus humanus est anima intellectiva, Omnis voluntas humana est intellectus humanus, ergo Aliqua voluntas humana est intellectiva. Omnis creatura est creata, Omnis creatio est creatura, ergo Omnis creatio est creata; & innumerabiles tales, quos nonnulli ignorantes Logicam negant, propter quod in errores varios elabuntur.

Sicut etiam nonnunquam accidit fallacia accidentis propter hoc, quod præmissæ de inesse & de præsenti non ordinantur secundum regulas debitas in modo & in figura: ita etiam accidit fallacia accidentis propter hoc, quod præmissæ de præterito vel de futuro vel de modo non ordinantur secundum veras regulas in modo & in figura. Propter hoc enim hic est fallacia accidentis, Filius Dei fuit Deus ab æterno, Filius Dei non fuit homo ab æterno, ergo Homo non fuit filius Dei ab æterno. Similiter hic, Deus non potest facere actum meritorium sine voluntate, Actus meritorius est aliquid, ergo Aliquid non potest fieri à Deo sine voluntate. Similiter est hic, Naturaliter potest sciri quod omnis Deus est immortalis, Tres personæ sunt Deus, vel Pater est Deus, ergo Potest naturaliter sciri quod tres Personæ sunt immortales, vel quod Pater est immortalis. Similiter est hic secundum unam opinionem, Scio quod omnis anima intellectiva est substantia, Intellectus est anima intellectiva,

ergo

ergo Scio quod intellectus est substantia. Et sicut est de talibus, ita est de multis aliis; quæ tamen possunt sciri evidenter, scitis regulis datis de *Generatione syllogismorum uniformium & mixtorum*, propter quarum ignorantiam multi decipiuntur per fallaciam accidentis.

Secundus modus principalis fallaciæ accidentis est, quando aliqua conjunguntur per prædicationem cum tertio non variato in diversis propositionibus, & in conclusione conjunguntur illa eadem cum illo tertio non variato: sicut sic arguendo, Iste canis est tuus, & Iste canis est pater, ergo Est tuus pater. Veruntamen non semper quando sic arguitur est fallacia accidentis; hic enim nulla est fallacia accidentis, Iste homo est albus, Iste homo est animal, ergo Iste homo est animal album.

Et ideo ad cognoscendum, Quando in tali modo arguendi est fallacia accidentis & quando non, videndum est an ex propositione in qua ista duo prædicantur conjunctim de aliquo contingat inferre prædicationem unius de altero, & an talis oratio sit propria. Et si sic, non est ibi fallacia accidentis, ut hic, *Socrates* est rationalis, *Socrates* est animal, ergo *Socrates* est animal rationale. Si autem talis oratio sit impropria, tunc non valet; sicut non sequitur, *Socrates* est homo, *Socrates* est animal, ergo *Socrates* est homo animal; nec sequitur, *Socrates* est lapis, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* est homo lapis.

Similiter si ex tali prædicatione propria non contingat inferre prædicationem unius illorum conjunctorum de reliquo, est ibi fallacia accidentis. Et ideo quia non sequitur, Iste canis est pater tuus, ergo Est tuus; ista consequentia non valet, Iste canis est tuus, & Est pater, ergo Est pater tuus; sed est fallacia accidentis. Similiter non sequitur, Iste est Monachus albus, ergo Est albus: ideo hic est fallacia accidentis, Iste est albus, Iste est Monachus, ergo Iste est albus Monachus; & ita de consimilibus.

Veruntamen sciendum est, quod semper in tali argumento est fallacia figuræ dictionis, & ita semper in tali modo arguendi concurrunt fallacia accidentis, & fallacia figuræ dictionis: tamen quando quis credit quod sequitur conclusio propter hoc quod illa conjungebantur eidem termino in præmissis, decipitur per fallaciam accidentis. Si autem credat hujusmodi conclusionem sequi, propter similitudinem illarum dictionum ad alias dictiones in quibus scit tenere talem modum arguendi, decipitur per fallaciam figuræ dictionis. Et in illo casu potest assignari aliqua multiplicitas in fallacia figuræ dictionis, propter hoc quod unus terminus aliter accipitur in propositione una & in alia: quia tamen nulla oratio una est multiplex, ideo ibi non est æquivocatio, nec amphibologia, nec compositio, nec divisio, nec accentus.

Unde sciendum est, quod si semper quælibet dictio in tali modo arguendi uniformiter accipiatur, non committeretur aliqua fallacia dictarum; imo si servaretur forma syllogistica non ponendo medium ter-

minum in conclusione, non esset ibi fallacia accidentis. Sicut hic non est fallacia, Iste canis est tuus, Iste canis est pater, ergo Aliquis pater est tuus. Similiter nec hic, Iste est albus, Iste est monachus, ergo Aliquis monachus est albus. Sed in tali modo arguendi aliqua dictio accipitur diversimode in diversis propositionibus. Unde in ista, Iste canis est tuus, *ly tuus* significat possessionem. In ista autem, Iste canis est tuus pater, *ly tuus*, non significat possessionem, sed significat patrem istius hominis: propter quod aliter accipitur in una propositione quam in alia; nulla tamen oratio est multiplex.

Et si quæras unde est hoc, quod aliud significat in una propositione & in alia. Dicendum, quod causa quare ista vox significat aliud in una propositione & in alia, non potest esse nisi voluntas utentium qui sic volunt uti. Sed ex hoc videtur quod hic est præcise fallacia in dictione. Potest dici quod hic non est præcise fallacia in dictione, quia non est inconveniens ponere quin talis modus arguendi posset servari in propositionibus mentalibus. Unde non est inconveniens, quando una dictio ad placitum significat unum quando per se ponitur, & aliud quando adjungitur alteri. Ita idem signum naturale naturaliter significat unum quando per se proponitur, & aliud quando conjungitur alteri; sicut posset exemplificari de multis naturalibus.

Sciendum est autem, quod non tantum sic contingit arguere ex omnibus affirmativis, sed etiam contingit arguere ex una affirmativa & alia negativa. Unde hic est fallacia accidentis, Iste non est albus, Iste est monachus, ergo Iste non est monachus albus. Similiter hic, Hoc non est tuum, Hoc est opus, ergo Hoc non est opus tuum; & similiter de aliis.

CAP. XII.

De fallacia consequentis.

Quia, secundum *Aristotelem*, Fallacia consequentis est pars accidentis, ideo post fallaciam accidentis sequitur videre de fallacia *Consequentis*. Et est Fallacia consequentis, quando creditur antecedens sequi ad consequens, sicut consequens sequitur ad antecedens. Ita quod causa apparentiæ hujus fallaciæ provenit ex similitudine consequentis ad antecedens: Et causa non existentiæ est diversitas inter antecedens & consequens.

Fit autem Fallacia consequentis in arguendo ex propositionibus, quarum una sequitur ad aliam; & non è converso. Vel arguendo ex una conditionali ad aliam conditionalem, in qua oppositum antecedentis primæ conditionalis ponitur loco antecedentis, & oppositum consequentis primæ conditionalis ponitur loco consequentis. Sicut sic arguendo, Si homo

homo currit, Animal currit, ergo Si nullus homo currit, Nullum animal currit; Hic enim est fallacia consequentis. Et est regula generalis pro omnibus talibus, quod Quando arguitur à conditionali una ad aliam conditionalem, in qua oppositum antecedentis ponitur loco antecedentis, & oppositum consequentis loco consequentis, est Fallacia consequentis: & hoc propter istam regulam, Quamvis aliqua consequentia sit bona non oportet oppositum antecedentis inferre oppositum consequentis; quamvis aliquando gratia terminorum ex opposito antecedentis sequitur oppositum consequentis. Et ideo non oportet plus de isto loqui, quia evidenter potest sciri quando iste modus accidit, & quando non, scita ista regula data nunc, & scito quando est alius modus istius fallaciæ.

Unde sciendum quod quandoque committitur fallacia consequentis arguendo enthymematice, & quandoque arguendo ex pluribus propositionibus. Si autem est ex pluribus propositionibus, ad hoc quod sit consequens requiritur quod consequens inferat quamlibet propositionem positam in antecedente, & non è converso. Et si arguatur in figura semper simul cum hoc erit fallacia accidentis. Et universaliter, quando est fallacia consequentis etiam in enthymemate, & illa consequentia reducitur in figuram debitam, si remaneat fallacia consequentis in isto discursu composito ex propositionibus dispositis in figura, si sic, ibi est fallacia consequentis, & erit etiam fallacia accidentis: & pro tanto dicitur quod consequens est pars accidentis, quia ubicunque est dispositio in figura, si sit ibi fallacia consequentis, etiam est ibi fallacia accidentis; & non è converso. Unde hic est fallacia consequentis sicut patet per ostensa, Omnis homo est animal, Omnis asinus est animal, ergo Omnis asinus est homo: quia utraque præmissa sequitur ex conclusione; & non è converso. Sed hic, Omnis homo est albus, Omnis homo est visus, ergo Omne visum est album, est fallacia accidentis: sed non est fallacia consequentis, quia conclusio nullam præmissam infert: & ideo falsum est quod aliqui dicunt, quod semper arguendo ex omnibus affirmativis in secunda figura est facere fallaciam consequentis.

Videndum est ergo de fallacia consequentis arguendo enthymematice, quo viso scietur faciliter quando est fallacia consequentis, sive arguitur ex pluribus præmissis, sive non. Unde sciendum, quod ad assignandum fallaciam consequentis non sufficit dicere, quod Sequitur è converso, & non sic. Quamvis enim illa sit generalis solutio, tamen præter istam solutionem generalem, oportet dare aliquam aliam regulam specialem, quare sequitur è converso, & non sic. Et hoc est in assignando duas regulas speciales, per quarum unam declaratur quod sequitur è converso, & per aliam quod non sequitur sic: & ita generaliter in assignatione fallaciæ consequentis, oportet duas regulas speciales assignare; & pro diversis sophismatibus oportet diversis regulis uti, de quibus aliquid gratia exempli supra diximus.

Unde

Unde sciendum est, quod quando arguitur ab inferiori distributo ad superius distributum est fallacia consequentis; ut hic, Omnis homo currit, ergo Omne animal currit: tenet enim è converso per istam regulam, A superiori distributo ad inferius distributum est bona consequentia. Non tenet autem sic per istam regulam, quod Ab inferiori ad superius cum distributione non valet consequentia. Similiter quando arguitur à termino stante confuse tantum ad terminum stantem determinate, nulla variatione facta circa alios terminos vel distributionem, est fallacia consequentis. Sicut hic, Omnis homo est animal, ergo Animal est omnis homo; tenet enim è converso per istam regulam, A termino stante determinate ad terminum stantem confuse tantum, nulla variatione facta circa alios terminos, est bona consequentia; eo quod contingit ascendere ad terminum stantem confuse tantum. Non autem tenet sic propter illam regulam quæ jam dicta est, scilicet Quod à termino stante confuse tantum ad terminum stantem determinate non valet consequentia.

Unde per istum modum peccant talia sophismata: Omni pate istius continui est aliqua pars ejus prius terminata, ergo Aliqua pars istius continui est prius terminata omni parte continui istius: Inter omne instans futurum & hoc instans est aliquod instans medium, ergo Aliquod instans est medium inter omne instans futurum & hoc instans: Omni quantitate potest fieri aliqua quantitas major, igitur potest fieri aliqua quantitas major omni quantitate: Post omnem diem potest esse aliqua dies, ergo Aliqua dies potest esse post omnem diem: Omni parte continui potest dari aliqua pars minor, ergo Aliqua pars minor omni parte continui potest dari. In omnibus enim istis & consimilibus, prædicatum in antecedente supponit confuse tantum, propter hoc quod sequitur mediate signum, & in conclusione supponit determinate, quia præcedit signum, ideo est fallacia consequentis. Similiter est hic, Utrumque istorum potest esse verum, demonstratis contradictoriis dubitabilibus, ergo Aliquod verum potest esse utrumque illorum.

Item arguendo à termino stante determinate vel confuse tantum ad terminum stantem confuse & distributive est fallacia consequentis. Sicut hic, Tu ignoras aliquam propositionem, ergo Tu nescis aliquam propositionem. Tu dubitas aliquid, ergo Tu nescis aliquid. *Socrates* videt non omnem hominem, ergo *Socrates* videt non hominem.

Item quando obliquus & rectus sequuntur signum universale affirmativum, primo ponendo rectum post signum & obliquum, & post præponendo rectum signo & obliquo, est fallacia consequentis. Sicut sic arguendo, Omnem hominem videns est asinus, ergo Videns omnem hominem est asinus; quia ponatur quod omnem hominem videat asinus, & nullus asinus videat omnem hominem, tunc antecedens est verum, & consequens falsum.

Item

Item Quando alicujus universalis quælibet singularis per se sumpta est vera, & tamen simul sumpta omnia sunt incompossibilia, & quælibet est incompossibilis alteri, tunc arguendo sub universali de possibili æquivalenti sensui composito, ad propositionem de possibili in qua subjectum cum eodem signo ponitur à parte prædicati, est fallacia consequentis. Sicut sic arguendo, Secundum omne signum potest continuum dividi, ergo Continuum potest dividi secundum omne signum. Nec sequitur, Continuum potest dividi secundum hoc signum, & continuum potest dividi secundum illud signum, & sic de aliis; ergo Continuum potest dividi secundum omne signum. Tamen frequenter in authoritatibus una talium propositionum ponitur loco alterius, quamvis de virtute sermonis non æquivaleant.

Propter quod in talibus est fallacia consequentis, secundum principia *Aristotelis*, Omni forma potest materia privari, ergo Materia potest privari omni forma. Per istam enim, Omni forma potest hæc materia privari, non denotatur nisi quod quælibet talis est possibilis, Hac forma potest materia privari, Illa forma potest materia privari, quacunque demonstrata: & manifestum est secundum principia *Aristotelis*, quod quælibet talis est vera. Sed per istam, Hæc materia potest privari omni forma, denotatur quod hæc sit possibilis, Hæc materia est privata omni forma: sed hoc est impossibile secundum principia *Aristotelis*.

Similiter hic est fallacia consequentis, In omni instanti futuro potest iste peccare, demonstrato aliquo qui est nunc sub actu meritorio, ergo Iste potest peccare in omni tempore futuro. Nam antecedens est verum, & consequens falsum, eo quod non est dare ultimum instans rei permanentis inesse; & per consequens si iste actus meritorius est, erit post instans. Similiter hic, Ante omne instans futurum potest *Socrates* non esse, ergo *Socrates* potest non esse ante omne instans futurum.

Item Quando aliqua propositio modalis non potest converti, transponendo præcise terminos sequentes & præcedentes verbum vel verba, arguendo à tali modali indefinita vel universali ad conversam singularem, vel ei æquivalentem, est fallacia consequentis, quantum est ex forma arguendi; quamvis in aliquibus terminis teneat. Propter hoc in talibus est fallacia consequentis, Actum meritorium potest Deus facere se solo, ergo Deus potest se solo facere actum meritorium. Veruntamen sciendum est, quod in omnibus prædictis potest assignari fallacia figuræ dictionis.

Multæ aliæ regulæ possent dari deservientes isti fallaciæ. Sed sciendum est, quod ad sciendum generaliter quando est fallacia consequentis & quando non, oportet scire omnes regulas datas prius deservientes consequentiis, & universaliter omnes quæ possunt deservire cuilibet enthymemati. Et ideo nisi sciantur omnes regulæ consequentiarum, non potest sciri quando est ista fallacia, & quando non.

CAP.

CAP. XIII.

De fallacia secundum quid ad simpliciter.

SEquitur videre Fallaciam *secundum quid ad simpliciter*, Quæ est quando arguitur sophistice ab aliquo sumpto cum *determinatione* ad aliquid *per se* sumptum; vel è converso. Causa apparentiæ istius fallaciæ est similitudo alicujus per se sumpti ad ipsum sumptum cum alio; vel è converso. Causa autem non existentiæ est eorum diversitas. Oportet autem scire quod *Secundum quid*, vocatur hic, Aliquis terminus sumptus cum addito. *Simpliciter* autem vocatur Terminus per se sumptus sine tali addito.

Sunt autem hujus fallaciæ duo modi principales. Unus est, quando arguitur ab esse quod est secundum adjacens, ad ipsum quod est tertium adjacens, sive affirmative, sive negative. Secundus modus est, quando à parte ejusdem extremi arguitur ab aliquo sumpto cum aliquo addito, ad ipsum, vel ad suum superius, vel ad suum convertibile, sine tali addito; vel è converso.

Penes primum modum peccant talia sophismata, Antechristus non est, ergo Antechristus non est possibilis: Antechristus non est, ergo Antechristus non est cognitus à te. Hic in secundo argumento nulla est Fallacia consequentis, quia non sequitur è converso: quamvis in primo argumento sit simul Fallacia consequentis, & Fallacia secundum quid ad simpliciter. Est autem ibi fallacia secundum quid ad simpliciter, quia arguitur ab esse *per se* sumpto ad ipsum sumptum *cum alio*: quia prædicatum ita potest competere termino supponenti pro non ente, sicut pro ente. Et quandocunque sic arguitur est Fallacia secundum quid ad simpliciter arguendo negative, & è converso arguendo affirmative. Sicut hic est Fallacia secundum quid ad simpliciter, A est producibile à Deo, ergo A est: & similiter hic, A non est, ergo A non est producibile à Deo: Antechristus non est, ergo Antechristus non est præscitus à Deo: Antechristus est præscitus à Deo, ergo Antechristus est. Unde quia illud quod non est, potest præsciri sicut illud quod est, ideo in talibus est Fallacia secundum quid ad simpliciter. Et ista est una generalis regula pro isto modo istius fallaciæ: sed scire in particulari quando prædicatum potest competere termino pro non ente sicut pro ente, ad Logicum non pertinet, sed hoc pertinet ad scientem Logicam & alias scientias particulares.

Alia regula pro isto modo est, Quod quando prædicatum non est commune omnibus, semper est Fallacia secundum quid ad simpliciter, vel affirmative, vel negative arguendo: sicut hic est Fallacia secundum quid ad simpliciter, *Socrates* non est asinus, ergo *Socrates* non est:

Homo

Homo est; ergo Homo est asinus. Unde generaliter quando arguitur negative est fallacia secundum quid ad simpliciter. Similiter arguendo ex opposito consequentis est fallacia secundum quid ad simpliciter affirmative.

Secundus modus principalis est, Quando à parte ejusdem extremi arguitur ab aliquo sumpto *cum addito*, ad ipsum vel suum convertibile vel superius, *per se* sumptum; vel è converso: & tunc videndum est an illud additum & illud cui additur se habent sicut substantivum & adjectivum, vel non. Si primo modo, aut prædicatio unius de alio est impossibilis, aut prædicatio unius de altero universaliter sumpto est necessaria, aut contingens. Si sit impossibilis semper arguendo affirmative à tali sumpto cum alio ad ipsum, vel convertibile, est fallacia secundum quid ad simpliciter; non tamen semper arguendo ad quodlibet suum superius. Sicut hic est Fallacia secundum quid ad simpliciter, *Socrates* est mortuus homo, ergo Est homo; quia hæc est impossibilis, Homo est mortuus. Similiter propter idem hic esset Fallacia secundum quid ad simpliciter, *Socrates* est mortuus homo, ergo *Socrates* est rationalis vel risibilis. Similiter hic, A est syllogismus sophisticus, ergo A est syllogismus; quia hæc est impossibilis, Aliquis syllogismus est sophisticus. Similiter hic, Hoc est falsum argumentum, ergo Hoc est argumentum. Similiter hic, Iste est bonus latro, ergo Est bonus. Similiter hic, Iste est perfectus latro, ergo Est perfectus. Veruntamen quamvis ad unam partem sit fallacia secundum quid ad simpliciter, non tamen semper arguendo ad aliam secundum quid ad simpliciter. Sicut hic non est fallacia, *Socrates* est mortuus homo, ergo *Socrates* est mortuus. Nec hic, *Socrates* est perfectus latro, ergo Est latro. Nec hic, Iste est bonus sutor, ergo Est sutor. Nec hic, A est syllogismus sophisticus, ergo A est sophisticus.

Ad sciendum autem ad quam partem arguendo est Fallacia secundum quid ad simpliciter, aut non, oportet definire totum compositum, vel aliquod aliud nomen cum eo convertibile, definitione exprimente quid nominis: & si in ista definitione ponatur una pars affirmative, vel aliquod convertibile cum una parte & non cum alia, semper arguendo ad illam partem est bonum argumentum, & arguendo ad aliam partem est Fallacia secundum quid ad simpliciter. Verbi gratia, Definiatur hoc totum, *mortuus homo*, vel aliquod nomen cum eo convertibile, & dabitur talis definitio, Quod non est homo, sed fuit homo, Hic ponitur *homo* negative; ideo ad *hominem* arguendo est Fallacia secundum quid ad simpliciter, & ad aliam partem est bonum argumentum. Similiter definiatur hoc totum, *perfectus latro*, vel aliquod nomen cum eo convertibile, & dicetur, Latro Sciens perfecte artem latrocinandi, hic ponitur *ly latro*, & non *ly perfectus*, nec aliquod convertibile cum *ly perfectus*; ideo hic est fallacia secundum quid ad simpliciter, Iste est perfectus latro, ergo Est perfectus. Similiter Bonus sutor est sutor habens

habens perfectam artem suendi; ideo hic non est fallacia secundum quid ad simpliciter, Iste est bonus sutor, ergo Est sutor: sed hic, Iste est bonus sutor, ergo Est bonus.

Et sicut dicitur de istis, ita dicendum est de aliis; nam si esset aliquod nomen convertibile cum hoc toto, *albus monachus*, deberet taliter definiri, Monachus utens veste alba: & propter hoc, hic non est fallacia secundum quid ad simpliciter, Iste est albus monachus, ergo Est monachus; sed hic, Iste est albus monachus, ergo Est albus. Si autem prædicatio unius partis vel totius de alia sit necessaria, semper ad utramque partem est bonum argumentum, sine fallacia, saltem in creaturis: forsan in divinis propter aliquod proprium Deo qui est una essentia simplex, & tres personæ, talis modus arguendi non valet, Essentia est pater generans, ergo Essentia est generans. Si autem prædicatio unius partis vel totius de alia sit contingens, tunc utendum est ista arte qua exprimitur definitio alicujus nominis convertibilis cum illo toto: & si in ista definitione ponatur utraque pars, vel cum utraque parte aliquod convertibile, semper tunc à toto ad utramque partem est bonum argumentum sine fallacia. Sicut si esset aliquod nomen convertibile cum hoc toto, *homo albus*, & deberet definiri ultima definitione exprimente *quid nominis*, deberet tali modo definiri, Homo habens albedinem: & hic ponitur, Homo habens albedinem, quod convertitur cum Albo; & ideo sequitur, *Socrates* est homo albus, ergo *Socrates* est homo, & *Socrates* est albus. Si autem non utraque pars, vel aliquod convertibile, ponatur in tali definitione ultimate exprimente quid nominis, sed una tantum; tunc ad unam esset Fallacia secundum quid ad simpliciter, & non ad aliam.

Et per istam regulam patet, quod talia argumenta non peccant secundum quid ad simpliciter, Homo albus est aggregatum per accidens, ergo Homo est aggregatum per accidens: Lapis intellectus est ab æterno, ergo Lapis est ab æterno: *Cæsar* est opinabilis, ergo *Cæsar* est; & hujusmodi. Tamen potest in talibus & consimilibus assignari aliqua multiplicitas penes æquivocationem vel amphibologiam; & in uno sensu essent consequentiæ bonæ, & in alio non valerent. Ista quæ dicta sunt intelligenda sunt quando ex talibus arguitur affirmative.

Ex quibus faciliter patere potest, quid de eis est dicendum quando arguitur negative: quia quando affirmative arguendo est Fallacia secundum quid ad simpliciter, arguendo negative ex opposito consequentis, erit similiter fallacia secundum quid ad simpliciter. Si autem additum, & illud cui additur, non se habent sicut adjectivum & substantivum; tunc vel totum ex addito & illo cui additur potest esse indifferenter subjectum & prædicatum propositionis, cujusmodi sunt talia, Album secundum dentes, Intellectio lapidis, Generatio hominis, & hujusmodi: vel non. Si sic, videndum est an pars prædicatur de toto necessario posita constantia subjecti; quod potest sciri per definitionem ex-

exprimentem quid nominis: vel non. Si sic, Semper à toto ad illam partem est bonum argumentum. Et ideo bene sequitur, Intellectio lapidis est prior Filio, ergo Intellectio est prior Filio: Intellectio creaturæ est posterior Patre, ergo Intellectio est posterior Patre. Similiter ista consequentia est bona, Intellectio qua Deus intelligit creaturam est posterior Patre, ergo, *&c.* Et ideo sicut consequens est falsum ita & antecedens.

Propter quod tales propositiones sunt falsæ, Intellectio creaturarum præsupponit suppositum divinum, Intellectio creaturæ præsupponit emanationem personarum, Persona supponit essentiam; & hujusmodi. Si autem non totum prædicetur de parte, nec è converso, etiam posita constantia subjecti, semper à tali cum addito, ad ipsum per se sumptum est fallacia secundum quid ad simpliciter. Sicut hic, Album secundum dentes currit, ergo Album currit: Iste est pater tuus, ergo Est tuus: Hoc est tuum opus, ergo Est tuum; & hujusmodi.

Ad sciendum autem quando est talis fallacia, & quando non, utile est resolvere propositiones priores quantum possibile est, vel exprimendo definitiones exprimentes quid nominis terminorum, vel aliquo alio simili convenienti modo, & videre an in propositionibus in quibus fit resolutio valeat talis modus arguendi. Verbi gratia, Æthiops est albus secundum dentes, æquivalet isti, Æthiops habet albos dentes: & ideo sicut manifestum est quod non sequitur, Æthiops habet albos dentes, ergo Est albus: ita non sequitur, Æthiops est albus secundum dentes, ergo Est albus.

Oportet autem scire, quod prædicta sunt intelligenda de propositionibus mere categoricis quæ non æquivalent conditionalibus; quia in talibus non semper valent tales consequentiæ, quamvis pars prædicetur de toto: propter quod talis modus arguendi ex aliquibus verbis non valet, & ex aliis valet. Unde bene sequitur, *Socrates* est in luto cum centum marchis, ergo *Socrates* est in luto; & tamen non sequitur, *Socrates* vellet esse in luto cum centum marchis, ergo *Socrates* vellet esse in luto: nam ista, *Socrates* est in luto cum centum marchis, non æquivalet alicui conditionali; sed ista, *Socrates* vellet esse in luto cum centum marchis, æquivalet isti conditionali, *Socrates* vellet esse in luto si deberet lucrari centum marchas. Similiter ista consequentia est bona, Vendo tibi equum pro centum marchis, ergo Vendo tibi equum; & tamen non sequitur, Vellem tibi vendere equum pro centum marchis, ergo Vendo tibi equum.

Si autem illud quod additur & illud cui additur non possunt esse indifferenter subjectum vel prædicatum propositionis, si sit adverbium illud quod additur, vel præpositio cum suo casuali, vel aliquid consimile talibus, quantum ad talia, vel in talibus, est difficile vel impossibile dare regulam generalem propriam illis. Quia aliquando negative est fallacia secundum quid ad simpliciter, arguendo à determinabili cum addito,

ad ipsum per se sumptum. Et aliquando est fallacia secundum quid ad simpliciter arguendo affirmative. Sicut hic est Fallacia secundum quid ad simpliciter, Homo non est necessario animal, ergo Homo non est animal, Deus non fuit semper creans, ergo Deus non fuit creans: Homo non currit velociter, ergo Homo non currit. Similiter affirmative arguendo est Fallacia secundum quid ad simpliciter, arguendo in talibus ab aliquo per se sumpto ad ipsum sumptum cum determinatione tali; sicut hic, Homo est animal, ergo Homo necessario est animal.

Oportet aut scire pro ista fallacia, quod quando arguitur ab aliquo sumpto cum determinatione ad ipsum sumptum per se, vel è converso, accipienda est propositio è converso, quia expressa talis consequentia in syllogismum reducitur; & videndum est an illa propositio, vel conditionalis illi categoricæ correspondens sit necessaria, vel non. Si sic, non est fallacia secundum quid ad simpliciter. Verbi gratia si arguatur sic, *Socrates* est albus secundum pedem, ergo Est albus, addenda est ista propositio, Omne album secundum pedem est album; qua expressa completur forma syllogistica, sic arguendo, Omne album secundum pedem est album, *Socrates* est albus secundum pedem, ergo *Socrates* est albus: & si ista propositio, vel ista conditionalis, Si aliquid est album secundum pedem est album, sit necessaria, consequentia est bona. Sed quia neutra illarum propositionum est necessaria, ideo est ibi Fallacia secundum quid ad simplicliter; & consimiliter est in aliis.

CAP. XIV.

De fallacia secundum ignorantiam elenchi.

Nunc restat dicere de Fallacia secundum *ignorantiam elenchi*, quæ est deceptio proveniens ex defectu istarum particularum, *Ad idem*, *Secundum idem*, *Similiter*, & *In eodem tempore*. Ad cujus evidentiam sciendum est, quod particulæ non debent poni in Elencho; sed debent assumi tales propositiones, ex quarum forma non denotetur quod fiat verificatio respectu diversorum, vel secundum diversa, vel non in eodem tempore: & quando aliter denotatur per formam propositionis, est Fallacia *secundum ignorantiam elenchi*.

Et potest fieri ista fallacia quatuor modis secundum istas quatuor particulas. Uno modo ex hoc quod referuntur ad diversa sic, Hoc est duplum resepectu A: Hoc non est duplum respectu B: ergo Hoc est duplum & non duplum. Similiter hic, *Socrates* est similis *Platoni*, *Socrates* non est similis *Joanni*, ergo *Socrates* est similis & non similis. Similiter hic, *Socrates* est filius *Platonis*, *Socrates* non est filius *Joannis*, ergo *Socrates* est filius & non filius.

Penes

Penes secundum modum, scilicet *Secundum idem*, fiunt tales paralogismi, *Socrates* est similis *Platoni* secundum albedinem, *Socrates* non est similis *Platoni* secundum musicam, ergo *Socrates* est similis *Platoni* & non est similis *Platoni*. Similiter est hic, A est duplum respectu B secundum longitudinem, A non est duplum respectu B secundum latitudinem, ergo A est duplum & non duplum. Potest etiam fieri sic ignorantia Elenchi, A est duplum respectu B, A non est latius respectu B, ergo A respectu B est duplum & non duplum.

Secundum tertium modum fiunt tales paralogismi, *Socrates* currit velociter, *Socrates* non currit necessario, ergo *Socrates* currit & non currit. Similiter hic, Iste disputat syllogistice, Iste non disputat in mente, ergo Disputat & non disputat.

Secundum quartum modum fiunt tales paralogismi, Iste curret cras, Iste non curret post cras, ergo Curret & non curret. Similiter hic, Christus fuit Deus ab æterno, & Fuit homo ex tempore, ergo Fuit homo & non fuit homo. Et peccant omnia sophismata, quia in prædictis fit variatio respectu diversorum, vel secundum diversa, vel non similiter, vel non in eodem tempore.

Oportet aut scire, quod in tali modo arguendi vel infertur contradictio incomplexorum, sicut exemplificatum est, & tunc similiter non valet discursus: vel contingit inferre contradictoria complexa, & tunc adhuc non valeret discursus de virtute sermonis, quamvis secundum usum aliquorum improprium essent concedendæ conclusiones: aut inferuntur non contradictoria incomplexa de eodem, sed aliquæ quæ sunt relative contradictoria; & possunt tunc absolute concedi discursus sine fallacia. Sicut bene sequitur, *Socrates* est similis *Platoni*, Est dissimilis *Ciceroni*, ergo Est similis & dissimilis.

Similiter in quarto modo contingit inferre contradictoria incomplexa sic arguendo, *Socrates* erit albus in A, *Socrates* erit non albus in B, ergo *Socrates* erit albus & non albus: sed non sequitur, *Socrates* erit albus, & non albus, ergo *Socrates* erit albus & non erit albus. Tamen si per verbum de præsenti argueretur esset bona consequentia, & tunc potest esse ignorantia elenchi sine fallacia secundum quid ad simpliciter: & tamen frequenter ubi est ignorantia elenchi ibi est fallacia secundum quid ad simpliciter; & tunc frequenter arguitur sophistice ab aliquo sumpto cum addito, ad ipsum sumptum per se; & per consequens est ibi Fallacia secundum quid ad simpliciter.

CAP. XV.

De fallacia petitionis principii.

POst fallacias penes quas peccant argumenta peccantia in forma, dicendum est de fallaciis penes quas non peccant argumenta sophistica, sed penes quas peccat Opponens in arguendo contra Respondentem. Quarum prima est *Petitio principii*, quæ tunc accidit quando opponens quamvis inferat conclusionem quam intendit, tamen non potest convincere respondentem, eo quod accipit quod debet probare. Et dicitur petitio principii, non quia accipit illud idem quod deberet inferre, tunc enim nulla esset apparentia. Sed dicitur opponens petere principium, quando accipit æque ignotum, vel minus notum illo quod deberet inferre. Et propter hoc potest respondens petere probationem assumpti quousque accipiat aliquid notius.

Fit autem ista fallacia multis modis. Uno modo quando arguitur à nomine synonymo ad synonymum; sicut sic arguendo, Marcus currit, ergo Tullius currit; statim enim accipitur aliquid æque ignotum cum conclusione inferenda.

Alius modus est quando arguitur à definitione exprimente quid nominis ad definitum; vel è converso: & hoc, quia in omni disputatione debent supponi significata vocabulorum. Unde patet quod hic est petitio principii, Ignis est productivus caloris, ergo Ignis est calefactivus.

Alius modus est, quando arguitur ab una convertibili propositione ad aliam, quarum neutra est prior vel notior alia; sicut hic, Nullus Musicus est Grammaticus, ergo Nullus Grammaticus est Musicus. Unde universaliter, quando sumitur æque ignotum vel ignotius ipsi respondenti quam sit conclusio inferenda, tunc est petitio principii.

Sciendum est tamen, quod quamvis respondens non possit convinci per rationem, dum accipitur æque ignotum vel ignotius, potest tamen per authoritatem convinci si velit authoritatem recipere. Sicut si respondens non volens negare authoritatem aliquam neget istam, Marcus currit; quamvis opponens sic arguat, Tullius currit, ergo Marcus currit, non convincit eum: si tamen ostendat istam, Tullius currit, in authore quem non vult negare convincet eum sufficienter; & ita de aliis est.

CAP. XVI.

De fallacia secundum non causam ut causam.

POst petitionem principii sequitur Fallacia *secundum non causam ut causam*; penes quam non peccat aliquis paralogismus in forma quando conclusio sequitur ex antecedente, nisi aliqua alia fallacia illationem impediat.

Ad

Ad cujus evidentiam est sciendum quod Fallacia secundum non causam ut causam est tantum in syllogismis ad *impossibile*, hoc est, ad falsum, vel secundum veritatem, vel secundum responsionem, vel opinionem respondentis. Et accidit talis non causa ut causa, quando ex impossibilitate seu falsitate conclusi infertur aliquid esse falsum; quo posito, hoc est; quo existente falso, vel vero, nihilominus accidit illud falsum conclusum; ita quod sive illud argumentum assumptum fuerit verum vel falsum, nihilominus conclusum erit falsum; & ideo fallacia secundum non causam ut causam accidit: tamen non propter hoc accidit falsum, de quo determinat *Aristot.* in secundo priorum.

Sunt autem istius Fallaciæ duo modi. Unus est quando accipitur aliqua propositio superflua etiam ad illationem quæ apparet esse causa falsitatis conclusi; & tamen non est propter eam falsum conclusum. Sicut hic, si detur ista propositio, Anima & vita sunt idem realiter, & opponens velit probare eam esse falsam ducendo ex ista impossibile, sic arguendo, Anima & vita sunt idem, Mors & vita sunt contraria, & Mors contrariatur generationi, ergo Vita contrariatur corruptioni; ista conclusio est falsa, ergo Ista, Anima & vita sunt idem realiter, ex qua sequitur falsum. Hic est fallacia secundum non causam ut causam, quia ista conclusio, Vita est contraria corruptioni, nihilominus sequeretur, sive ista, Anima & vita sunt idem realiter, fuerit vera, sive falsa.

Secundus modus istius fallaciæ est, quando non accipitur propositio superflua illationis falsæ, sed propter ejus falsitatem non est conclusio falsa. Sicut si Respondens dicat istam propositionem, Nullum album esse nigrum est necessarium, & Opponens velit probare eam esse falsam deducendo ex ea impossibile, sic arguendo, Omne quod movetur ab albedine in nigredinem, partim est album, & partim nigrum, quia partim est sub albedine, & partim sub nigredine: Nullum album esse nigrum est necessarium; ergo Necesse est nihil moveri ab albedine in nigredinem: ista conclusio est falsa, ergo illa ex qua sequitur scilicet, Nullum album esse nigrum est necessarium, est falsa. Respondendum est, quod ista conclusio falsa non accidit propter falsitatem istius, Nullum album esse nigrum est necessarium; sed propter falsitatem istius, Omne quod movetur, *&c.* Unde sciendum est, quod isto casu respondendum est, quod conclusio impossibilis concluditur non propter impossibilitatem præconcessi, nec propter impossibilitatem præassumpti.

Quandoque autem accidit impossibile non propter impossibilitatem præconcessi, nec propter impossibilitatem coassumpti, sed propter incompossibilitatem eorum. Sicut si opponens vellet probare contra respondentem impossibilitatem istius. Tu sedes, sic arguendo, Tu sedes, Tu stas, ergo Contradictoria sunt simul vera; ista conclusio est impossibilis; & tamen hæc est possibilis, Tu stas, & hæc est possibilis, Tu

sedes.

sedes. Respondendum est, quod hæc conclusio impossibilis non sequitur propter impossibilitatem alterius earum, sed propter eorum incompossibilitatem.

Et sic solvuntur talia sophismata, si dicat respondens, Possibile est istum damnari, demonstrando aliquem qui in rei veritate est prædestinatus, & opponens probat quod sit falsa, sic. Si hæc sit vera, Possibile est istum damnari, ponatur in esse, qua posita in esse sequitur impossibile, sic arguendo, Iste est prædestinatus, Iste est damnatus, ergo Damnatus est prædestinatus; conclusio est impossibilis, ergo ista est impossibilis, Iste est damnatus; & per consequens ista est falsa, Possibile est istum damnari. Respondendum est, quod sequitur conclusio impossibilis, non quia hæc est falsa, Possibile est istum damnari, nec quia hæc ponitur in esse: sed quia in antecedente ponuntur vel accipiuntur duæ propositiones incompossibiles. Oportet autem scire, quod quamvis discursus prior, quo concluditur falsum vel impossibile, nec peccet in forma nec in materia: tamen in posteriori processu quo sic arguitur, Conclusio est falsa, & Non ista præmissa, ergo Ista assumpta concessa est falsa; vel est peccatum in materia vel in forma, ita quod consequentia non valet secundum veritatem, vel secundum responsionem respondentis si recte respondeat; vel aliqua propositio quam accipit est falsa.

CAP. XVII.

De fallacia secundum plures interrogationes ut unam.

Ultima fallacia est Fallacia secundum plures interrogationes ut unam. Juxta quam non peccat aliquod argumentum quantum ad illationem, sed juxta eam peccat Opponens in arguendo contra respondentem, quia accipit unam interrogationem quæ est æquivalenter plures, ex qua si postea arguat sophistice argumentum suum peccabit per aliquam fallaciam: si tamen statim ad propositam interrogationem responderes unica responsione poteris faciliter decipi. Et ideo ista fallacia est inter fallacias connumeranda.

Intelligendum est autem quod dupliciter potest intelligi, quod aliqua interrogatio sit plures, vel quia plura enuntiantur de pluribus, vel unum de pluribus; vel è converso: vel quando accipiuntur termini in numero singulari, ita tamen quod talis propositio, in qua formatur talis interrogatio, est propositio una unitate sufficiente ad contradictionem. Aliter potest aliqua interrogatio esse plures, quia illa oratio non est una; sicut sic dicendo, *Socrates* est homo, asinus; vel *Socrates* est humidus, albus, calidus, grammaticus.

Ad interrogationem quæ plures est primo modo potest dari semper una responsio concedendo vel negando; nec potest ex tali responsione duci

duci ad contradictionem; cum enim semper altera pars contradictionis sit falsa, & altera vera, debet una negari & altera affirmari. Unde demonstratis duobus quorum unum est album & aliud nigrum, & interrogetur an ista sint alba vel nigra, debet dici, quod nec sunt alba nec nigra; & eodem modo est de aliis, quia altera pars potest affirmari vel negari. Tamen si quis in multis talibus vellet affirmative respondere, non debet unam responsionem dare, sed multas, dicendo quod hoc est album, & illud nigrum; & sic de aliis consimilibus.

Ad interrogationem quæ plures est secundo modo non debet dari una responsio, sed si respondens velit respondere debet dare plures responsiones. Ut si quæratur, an *Socrates* sit musicus albus, non debet responderi concedendo vel negando; sed si vellet respondere debet dare plures responsiones; puta si *Socrates* sit albus, & non musicus, debet dicere quod est albus, & non musicus; & sic de consimilibus dicendum est.

CAP. XVIII.

Quomodo paralogismi deficiant à natura veri syllogismi.

POst prædicta restat videre quomodo prædictæ fallaciæ peccant contra syllogismum, & quomodo paralogismi, qui videntur syllogismi completi & non sunt, deficiunt à natura syllogismi. Et de fallaciis juxtra quas sunt orationes multiplices non est difficile videre, tales enim paralogismi vocaliter sunt similes veris syllogismis, sicut patet de æquivocatione.

Unde tales paralogismi, Omnis canis currit, Sydus cæleste est canis, ergo *&c.* Omnis homo est animal rationale mortale, Hæc statua est homo, ergo *&c.* Nullum animal est species, Homo est species, ergo Homo non est animal. Isti paralogismi vocaliter eodem modo formantur quo formantur perfecti syllogismi, nec est hic aliquis defectus syllogismi, nisi quia in quolibet illorum est aliqua propositio distinguenda penes æquivocationem.

Juxtra Amphibologiam sic formantur paralogismi, Omnis propositio vera si est necessaria est possibilis, Te esse asinum est propositio vera si est necessaria, ergo Te esse asinum est possibile. Quicunque vendit oleum est mercator, Iste adulator vendit oleum, ergo Iste adulator est mercator. Quicquid est alterum illorum & reliquum illorum est utrumque istorum, Sed aliquod unum est alterum illorum & reliquum illorum, ergo Aliquod unum est utrumque illorum, demonstratis duobus contradictoriis. In istis paralogismis nullus est defectus à veris conditionibus syllogismi, nisi quia in eis est aliqua oratio multiplex secundum amphibologiam.

Juxta compositionem & divisionem sic formantur paralogismi, Quicunque vivit semper est, Iste vivit, ergo Iste semper est. Juxta Accentum sic formantur, Nullus justus debet pendere, Iste est justus, ergo Iste non debet pendere.

Juxta Fallaciam figuræ dictionis sic formantur paralogismi, Omnis substantia est subjecta accidenti, Omne animal est substantia, ergo Omne animal est subjecta accidenti: Quicquid heri emisti, hodie comedisti, Carnes crudas heri emisti, ergo Tu hodie comedisti carnes crudas: In istis enim servatur forma syllogistica, sicut patet per regulas prius datas de syllogismo & de speciebus ejus. Similiter hic est fallacia figuræ dictionis deficiens à conditionibus syllogismi, Quodlibet aliud à Deo potest Deus facere sine alio, Equitare est aliud à Deo, ergo Equitare potest Deus facere hominem sine equo.

Juxta Accidens sic, Homo currit, *Socrates* est homo, ergo *Socrates* currit. Iste canis est tuus, Iste canis est pater, ergo Iste canis est pater tuus. In istis paralogismis, & in omnibus paralogismis accidentis, servatur debita forma in præmissis. Sed in primo paralogismo non servatur modus, quia præmissæ non disponuntur in modo convenienti, ideo non est syllogismus. In secundo paralogismo licet præmissæ debite disponuntur, tamen conclusio non debite infertur ex præmissis; quia major & minor extremitas conjunguntur à parte ejusdem extremi, & medius terminus ponitur in conclusione, quorum utrumque repugnat syllogismo; propter quod forma syllogistica non servatur ibidem, & ita non sunt completi syllogismi.

Juxta Fallaciam consequentis formantur sic paralogismi, Omnis homo currit, Omnis homo est animal, ergo Omne animal currit; hic enim est defectus syllogismi, quia infertur conclusio universalis quæ debet esse particularis.

Juxta fallaciam secundum quid ad simpliciter, sic, Nullus prudens vult judicare inimicum suum, Iste est prudens, ergo Iste non vult judicare inimicum suum propter bonum reipublicæ. Hic enim non est aliquis defectus, nisi quia aliqua determinatio additur in conclusione quæ non erat accepta in præmissis, ideo est fallacia secundum quid ad simpliciter.

Juxta Ignorantian elenchi, concesso quod æthiops est niger, arguam ad probandum quod æthiops non est niger, sic, Nullum album est nigrum, Æthiops est albus secundum dentes, ergo Æthiops non est niger; hic enim est fallacia, quia in contradicendo respondenti accipitur non absolute quod Æthiops est albus, sed quod est albus secundum aliquam partem: & cum Æthiops dicitur niger, non accipitur secundum idem, ideo est fallacia secundum ignorantiam elenchi.

Juxta fallacias alias non formantur argumenta peccantia in forma; licet juxta eas peccet Opponens disputando contra respondentem; ideo non oportet de eis exemplificare. Omne enim argumentum apparens peccans in-

in forma juxta aliquam illarum peccat. Quarum sufficientia & numerus potest accipi. Quia omnis paralogismus vocalis Vel secundũ vocem quantum ad pluralitatem incomplexorum & qualitatem & quantitatem propositionum, assimilatur vero syllogismo, cui competunt conditiones prius positæ in tractatu de *Syllogismo*: Vel non sic assimilatur syllogismo secundum vocem. Si primo modo, est impossibile quod sit aliquis defectus, nisi propter alicujus orationis multiplicitatem, vel incongruitatem; vel quia idem terminus sine multiplicitate pro aliquo supponit in una propositione pro quo non supponit in alia; sed ista propositio demonstrari non potest, sed accipitur per inductionem.

Si propter primum non valeat syllogismus, quia scilicet est ibi aliqua multiplicitas: sicut isti syllogismi quantum ad naturam incomplexorum & quantitatem & qualitatem propositionum totaliter assimilantur, Omnis canis currit, Sydus cæleste est canis, ergo &c. Omne animal est substantia, Homo est animal, ergo Homo est substantia. Sicut enim in secundo syllogismo major est universalis & minor indefinita; & sicut illud idem & non aliud vocatur prædicatum in majori & in conclusione, & subjectum in minori & in conclusione; nec è converso: ita est in primo, & tamen primus est paralogismus & non secundus, propter hoc solum quod in primo est aliqua oratio multiplex, & non in secundo. Quo posito, Aut ista multiplicitas est ex hoc, quod aliqua vox quæ non est complexa oratio multipliciter accipitur, & tunc est fallacia æquivocationis (dico sine hoc quod varietur quantum ad modum proferendi): Aut est multiplicitas ex multiplicitate alicujus vocis, quæ potest variis modis pronuntiari & remanere, Vel quæ potest esse dictio, vel oratio, propter diversum modum pronuntiandi, & tunc est accentus. Vel est tota oratio multiplex sine alicujus partis multiplicitate. Et hoc potest esse dupliciter, vel quia illa oratio in utroque sensu uniformiter pronuntiatur, & tunc est amphibologia. Vel non est uniformiter pronuntiata, & tunc est compositio vel divisio.

Si autem talis discursus non sit syllogismus propter solam incongruitatem, tunc est Fallacia figuræ dictionis. Sicut hic, Omnis homo est animal, Omnis *Socrates* est homo, ergo Omnis *Socrates* est animal. Si enim loco istius termini, *Socrates*, poneretur iste terminus, *asinus*, cui congrue potest addi signum, esset bonus syllogismus.

Si autem in tertio modo fiat paralogismus, adhuc potest ibi assignari fallacia figuræ dictionis; quia si loco illius termini, *Socrates*, poneretur alius terminus consimilis potens supponere pro omni eodem modo in qualibet propositione, nullus esset defectus; & ita propter similitudinem istius dictionis ad aliam potest aliquis decipi per fallaciam figuræ dictionis. Unde si propter hoc quod iste syllogismus est bonus, Iste dicit hoc falsum, demonstrando hanc propositionem, Iste dicit falsum, ergo Falsum dicitur ab isto, deciperetur per fallaciam figuræ dictionis.

Si autem syllogismus vocalis non assimilatur quantum ad naturam

terminorum, & qualitatem & quantitatem propositionũ in omnibus veris syllogismis, vel est ibi defectus præcise propter dissimilem qualitatem vel quantitatem propositionum præmissarum: vel ideo, quia plures termini ponuntur in conclusione quam in vero syllogismo: vel est ibi defectus propter excessum terminorum incomplexorum. Si primo modo vel secundo, vel è converso, est bonum argumentum: vel non. Si sic, est fallacia consequentis: si non, est fallacia accidentis. Si sit ibi excessus terminorum, quia scilicet plura incomplexa ponuntur quam deberent, quia scilicet additur aliquid in præmissa quod non deberet poni, Vel aliquod tale additur in conclusione, & tunc vel illud cui additur accipitur tam in præmissa quam in conclusione, & tamen in una sibi additur & non in alia, & tunc est fallacia secundum quid ad simpliciter: vel additur uni in præmissa, quod non ponitur in conclusione; & tunc est fallacia secundum ignorantiam elenchi,

Hæc omnia patere possunt per exempla posita de istis fallaciis. Ex quibus potest elici quomodo istæ fallaciæ ab invicem distinguuntur, ita quod quamvis fallaciæ multæ possunt concurrere in eodem syllogismo, tamen possibile est invenire paralogismos in quibus nullæ fallaciæ concurrunt, exceptis fallacia Consequentis & Antecedentis; quia ubicunque præmissæ disponuntur in figura, si ibi sit fallacia consequentis, erit ibi etiam fallacia accidentis.

Ad cognoscendum autem fallaciam, utrum in argumento facto sit fallacia vel non, sunt aliqua documenta. Unum est illud, scilicet quod Respondens ad nullum argumentum respondeat nisi Opponens arguat ex certis terminis non variatis, nec aliquo modo mutatis, nec transmutatis, & ex certis propositionibus quas Respondens diligenter consideret, an aliqua illarum sit multiplex per aliquam fallaciam inductive; Deinde discutiat an tale argumentum per aliquam regulam certam & evidentem reguletur; & tunc post respondeat diligenter considerans de quolibet, an sit consequens vel repugnans præconcesso vel prænegato, ut sic consequenter respondeat. Et hæc de fallaciis ad præsens dicta sufficiant.

Finit Quarta Pars Tertiæ Partis.

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS.

De simplicibus terminis.

xxii. De

LIBER

LIBER SECUNDUS.

De propositionibus.

xxviii. De

LIBER TERTIUS.

De Discursu.

PARS PRIMA.

De Syllogismo.

INDEX.

xlviii. *De*

PARS SECUNDA.

De Demonstratione.

 de

PARS TERTIA.

De distinctionibus consequentiarum.

xlv. *De*

PARS QUARTA.

De fallaciis.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 7. lin. 8. *licet*. p. 14. l. 9. *Socrateitas.* p. 20. l. 9. *simul.* p. 89. l. 9. *subjectum.* p. 90. l. 15. *positionem.* l. 16. *tali.* l. 19. *subjectum.* p. 108. l. 36. *alteri.* p. 124. l. 29. *innascibilitas.* p. 143. l. 36. dele *non.* p. 155. *Alius.*